کتب خطی

فارسی و عربی

فهرست

کتابخانهٔ مجلس شورای ملی

تألیف

عبدالحسین حائری

با

آقای علامهٔ اوحدی **سیدابراهیم دیباجی**

جلد دهم از انتشارات کتابخانه

(ادارهٔ بررسی و تحقیق)

(بخش اول)

تجدید نظر و تحقیق

از

عبدالحسین حائری

تهران – ۱۳۴۷

چاپخانهٔ مجلس شورای ملی

مقدمه

سپاس خداوند بزرگ را که توفیق بپایان رسانیدن بخش نخست از مجلد دهم فهرست کتب خطی کتابخانه مجلس شورای ملی را عنایت فرمود .

در مجلد دهم فهرست باقتضاء عوامل موجود یکهزارودویست وبیست نسخه خطی که بیشترآنها مجموعه‌های نفیس وبزرگ است شناشانده شده وبخش حاضر حاوی توصیف ۶۱۱ رساله و کتاب (درحدود ۳۰۰ مجلد و مجموعه) و شامل تقریباً **۶۰۰** صفحه است .

در این بخش تعداد بیشتر ازنسخ خطی کتابخانه مرحوم ملك الشعراء بهار که بکتابخانه مجلس شورای ملی منتقل شده است ، معرفی شده ودرحدود صد نسخه از آنرا **آقای سید ابراهیم دیباجی** معرفی کرده‌اند که‌عیناً(باتجدید نظر اینجانب در توصیف برخی ازآنها)در این بخش گذارده شده .

در تهیهٔ این بخش ، از همکاری آقایان علامه و ابراهیمی کردستانی برخوردار بوده‌ام .

ادارهٔ بررسی وتحقیق مفتخراست ، اکنون که این بخش آمادهٔ نشرمیگردد بخش دوم آن نیز نزدیك بـه اتمام‌وانتشاراست ونیزامیدواراست که‌بزودی تمـام بخشهای مجلد دهم رادر اختیار اهل تحقیق ودانشمندان قراردهد .

دراتمام موردنمیدانم اززحمات و کوششهای چاپخانه محترم مجلس‌صمیمانه سپاسگزاری کنم .

۱ ـ آداب بحث (ص ۱ ـ ۷ دفتر) (فارسی)

رساله‌ایست در ٤ فصل و با دیباچه‌ای دراز بعربی

در فهرست آستان قدس نسخه‌ای از این رساله آمده و مؤلف آن فهرست احتمال داده که این رساله تألیف ابن کمال پاشا (م ـ ۹٤۰) باشد . این رساله درسالنامه پارس سال ۱۳۲۳ چاپ شده .

فهرست دانشگاه ۳ : ٤ فهرست رضوی شماره ۸ منطق مجلس ۹:۵۹٦

آغاز: الحمد لمن لامانع لحکمه ... بدان وفقك الله ... که بحث از روی لغت تفتیش وجست وجو کردنست .

انجام : که هرچه بوضع اول مقترن باشد اسم باشد. بلکه وضع ثانی معتبر است . تمت الرسالة الشریفة بعون الله تعالی .

۲ ـ شرح آداب البحث (ص ۱۰ ـ ۵۳ دفتر) (عربی)

شرحی است بر آداب البحث محمد بن اشرف سمرقندی .

در فهرست آستان قدس از کمال الدین مسعود شیروانی (سدهٔ ۹) دو شرح بر آداب البحث سمرقندی یادشده که نخستین شرح از آن دو با شرح مورد گفتگو مطابق است. درفهرست دانشگاه این شرح را بطوراحتمال ازمؤلف مذکوردانسته‌اند و گویا سبب این احتمال نوشتهٔ مالك نسخه است که در آن نوشته این شرح از کمال الدین مسعود دانسته شده ومؤلف ذریعه نیزاین استظهار را نقل میکنند .

اما بنظر این نگارنده احتمال آنکه از کمال الدین مسعود باشد دور است زیرا حاشیه‌های زیادی بر کنار این شرح است که درپایان آنها نام مسعود نوشته شده

که نشان است از شرح کمال‌الدین مسعود . و اگر شرح از مسعود بود معمولا حاشیه‌مؤلف بانشان « منه » مشخص‌میگردید .

در این شرح از رکن‌الدین عمیدی یاد شده است .

کشف‌الظنون ج ۱-٦٨ فهرست مجلس ج۳-۵۹ الذریعة ج ۱۳-۵۳ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی محمد وآله اجمعین وبعد فقال ... مولانا شمس الملة والدین‌السمرقندی .. المنة علینا من‌من‌علیه لواهب‌النعم ...

انجام : و بهـا یحصل المطلوب کما مرفی‌الشق‌الاول من‌الترديد المذکور تمت‌الرسالةفی‌التاریخ سنة احدی وثلاثون وتسعمأیه ... وعلی‌آله اجمعین .

۳- حاشیه شرح آداب البحث (ص ۵۸ - ۱۱٤دفتر) (عربی)

حاشیه ایست برشرح آداب البحث کـه شمارهٔ دوم همین دفتر است و پایان آن افتاده.

در این حاشیه مکرر از سید محقق در شرح مواقف و حواشی عضدیه وجز آن و از حاشیه شارح همین شرح نیز نقل میکند .

آغاز: الفصل الاول فـی التعریفات ای فی‌بیان مفهومـات الالفاظ الدایرة بین‌المناظرین وانما جعل‌الفصل الاول ...

انجام : فیکون فیه اشارة الی‌ان مایستفاد من ظاهرقول المشتمل علی‌لفظه قیل لیس بمرادوان الضمیر فی‌قوله انمایکون .

[۲۷۸۹]

دفتریست بخط نستعلیق قرن دهم ونسخ۹۳۱. کاتب یادنشده است پشت نخستین برگ رسالهٔ نخستین دفتر محمد بـاقرفرزند مرتضی طباطبائی بخط درشت یك مصرع نوشته است و در پایان همین رساله مهربیضی شکل مرتضی طباطبائی به‌نقش : (المتوکل علی‌الله الغنی عبده مرتضی الطباطبائی » دیده‌میشود. .

نخستین رساله بقلم دیگر وروی چهار برگ‌است که ازحیث‌قطع ازدیگر برگهای‌دفتر کوچکتر بوده وبدفتر الصاق شده است درپایان‌این‌رساله یادداشتی است بقلم قرمزاز نویسنده بنام‌فضل‌اله بن منصوروچنین نوشته‌است :

لمولانا مهدی قمی‌علیه‌الرحمة :

صد دردکرده دردل‌من منزل ازکجا　　　من ازکجا واین همه درد دل‌ازکجا

بتاریخ ۱۰ صفرختم بالخیر والظفر دربالاخانه خواجه نظام‌الملك درکوچهٔ مصطفی این رساله را حسب الفرموده سلطان میرنوشت وچون این بنده هم ... تحریر افتاد کتبه العبد الداعی فضل‌الله بن منصور الموسوی .

درپشت نخستین برگ دومین‌رساله دو مهردایره‌ای به‌نقش : عبده جمال‌الدین‌محمود الحسینی وچند نوشته دیگر دیده میشود . این‌رساله دارای حاشیه‌های زیادی‌بارمزمنه ونام قلم های مسعود ، شرح شمسیه شرح‌القسطاس المستقیم وجز آن‌است ؛ بالای‌عبارات متن با شنگرف خط‌کشی‌شده است. بین رساله دوم وسوم چهارصفحه فاصله شده ورویآنها بویژه‌پشت نخستین برگ سومین رساله یادداشت هـای مختلفی نوشته شده وازآنها است :

«قال‌النبی‌علیه‌السلام من‌قلم اظفاره یوم‌السبت خرج منه الداء ودخل فیه‌الشفاء و من قلم اظفاره یوم الاحد ... و خرج منه ذنوبه‌کیوم و لدته امه صدق رسول‌الله» . برخی از برگهای شماره ۳ وصالی‌شده و۱۲ برگ آن پاره شده و مقدار زیادی ازنوشتهٔ آن آسیب دیده است.

قطع : ۱۲/۵ × ۱۷/۵ جلد میشن یشمی . صفحات : ... سطور : ۱۸و۱۹ کاغذ : اصفهانی شکری شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۱۳،جدید: ۳۱۰۶، .

۱- جهان رمل (ص ۱-۱۵۷ دفتر)　　　**(فارسی)**

یـا جهات الرمل. دربارهٔ مؤلف این کتاب تردید هست که از عبد الله بن مسعود بلیانی(م ـ ٦٨٨) است یا یکی دیگر ازخاندان بلیانی . درنسخه ما مؤلف

یکجاخود را عبدالله بلیانی خوانده و در یکجا محمد بن جلال بن عبدالله بلیانی بغدادی درهدیةالعارفین، درترجمه عبد اللّهبن مسعود بلیانی، کتاب مفتاح الکنوز و ریاض الطالبین را از مؤلفات‌او شمرده ودر نسبت جهان رمل بدوتردید کرده. بروکلمان کتاب جهان الرمل رانیز درشمار مؤلفات همین‌بلیانی‌آورده .

اهلورث‌چندرساله ازعبدالله‌بلیانی‌نقل کرده که همه‌درعرفان وتصوف‌وبتازی است،بنامهای : رساله وحدة مطلقه یا رساله‌بلبیانیه در وحده مطلقه ،رساله‌درپاسخ بعض اخوان و نیز نامه‌ای به‌بعضی از برادران . و بروکلمان نیز در ذیل عنوان عبدالله بن مسعود بلیانی از رساله وحدة مطلقه یاد و به فهرست برلین ارجاع کرده است .

بطور خلاصه نسبت رساله جهان رمل به اوحدالدین عبد الله بلیانی عارف معروف جای بسی تردید است خاصه آنکه در دیباچه بسیاری از نسخه‌های این کتاب ازشاه طهماسب (ودربرخی ازنسخ از سلطان محمد؟) یاد شده مؤلف این کتاب خود در مقدمه همین کتاب و کتاب‌مفتاح الکنوز (که مقدمه اش مسلماً از همین مؤلف‌است) تصریح کرده که آنرا درتاریخ ۹۶۳ تألیف کرده .

نویسنده این کتاب در مقدمه جهان رمل نام خود را اوحد الدین عبدالله حسینی مشهور بعبدالله بلیانی(در نسخه مابلبانی)و در مقدمه مفتاح الکنوز محمد بن جلال بن عبدالله حسینی بلیانی‌معروف بشاه مـلا منجم معرفی کرده . در این‌نکته تردید نیست که‌مقدمه مفتاح الکنوز(که درهمین دفتر است وپس‌از جهان رمل معرفی‌میشود) نیز ازنویسنده همین کتاب جهان رمل است.(زیرادر هردوجا از جد خود مؤلف ریاض الطالبین یاد کرده است)و این خود موجب ابهام بیشتر درباب مؤلف این کتاب است . واساساً این نگارنده تاکنون کسی را ازخاندان بلیانی عارف مشهور بدین‌نام محمدبن‌جلال نشناخته‌ام .

درهرحال کتاب‌جهان‌رمل(۱) دارای‌یك مقدمه وشش‌جهت ویك‌خاتمه‌است.

جهت - اول فوق‌الرمل .

جهت- دوم‌مشرق‌الرمل- دارای ۳ افق .

جهت-سوم شمال‌الرمل-دارای پنج‌افق.

جهت- چهارم‌مغرب‌الرمل- دارای هفت افق.

جهت‌پنجم-جنوب‌الرمل - داری پنج‌افق .

جهت ششم - تحت الرمل و دارای هفت اقلیم است (نسخه مافاقد جهت بنجم وششم است) .

مؤلف از کتابهای فراوان و ازعده کثیری از مؤلفان کتب رمل یاد کرده مانند شمس الدین محمد ماکوئی وشمس‌الدین محمد جعفری وغیره و در پایان واثناء برخی ازجهتهایا افقها نام خود را تکرار کرده وگاه خودرا بدینگونه معرفی کرده ، عبدالله المعروف بشاه ملامبخم وتاریخ فراغت ازبرخی ازبخشهای کتاب ۹۸٤ است . چنین پیداست که در ۹٦٤ آغاز کرده و در مدت درازی بپایان رسانده .

در دیباچه،علوم‌حکمت را تقسیم‌وعلم رمل‌را(همانگونه‌شیخ‌الرئیس کرده) از فروع علم ریاضی بشمارآورده است .

رجوع شودبفهرست دانشگاه ٤:٩٦٨ بروکلمان ذیل۱:۲۷۹۸ : ۲۸٦فهرست کتابخانه‌دولتی‌برلین‌شماره‌های۳۲۵۰،۳۲۹٦و۳٤۸۹ومعجم‌المؤلفین٦:۱۵۰تعلیقات شدالازار ازمرحوم محمد قزوینی٤۸٤ فارسنامه ناصری : ۲٤۹ ذریعه : ۵ : ۲۹۵

---

(۱) مدرس خیابانی‌صاحب ریحانة الادب نوشته‌است نام‌کتاب جهان‌الرمل نیست‌بلکه نام‌صحیح آن‌جهات الرمل است‌صاحب‌ذریعه نیزچنین‌کرده . والبته ازلحاظ ترکیب حق با ایشان است اما درتمام مدارك‌بهمین‌صورت ضبط‌شده .

آغاز: افتتاح کلام بنام حکیم علام بنابر حکمت شامل وقدرت کامل در بدو فطرت ید قدرتش قرعه قبول بنام آدم مکرم ... انداخته بمقتضای انی جاعل فی‌الارض خلیفه اورا بصفت نبوت و سمت رسالت بر گزیده نمود . . . امابعد بدان ارشدك‌الله که علم حکمت بر چهار قسمست منطق وطبیعی وعلم ریاضی وعلم الهی...واصول علم ریاضی چهار است ... وفروع ریاضی بسیار است ازآنجمله نجوم ورمل ...

پایان: تمام‌شد رکن مغرب‌الرمل از کتاب جهان الرمل واکنون درجنوب الرمل شروع خواهد شد.

۲ ـ مفتاح الکنوز فی‌الرموز (ص۱۵۸ـ۲۴۴) (فارسی)

تألیف خواجه حسن طبسی . این کتاب چنانکه محمدبن جلال بن‌عبدالله حسینی بلیانی درمقدمه‌ای که بر آن نوشته تصریح کرده است درسال ۷۳۵ تألیف شده ودر۹۶۸ که شاه‌طهماسب‌اول ازوی کتابی دررمل خواسته‌است وی بجای مقدمهٔ آن کتاب که ازمیان رفته بود دیباچهٔ برآن نوشته واین کتاب رابدین صورت در آورده است .

وی درمقدمهٔ این کتاب نیز از جدخود که کتاب ریاض‌الطالبین را در رمل بر قاعدهٔ اصح نوشته یاد کند و گوید این کتاب طبسی نیز برهمان قاعدهٔ رمل است.

دربروکلمان و بسیاری از مراجع این کتاب مفتاح‌الکنوز نیزدرشمار مؤلفات عبدالله بن‌مسعود بلیانی یادشده واین اشتباه‌شاید بدلیل‌همین مقدمه یا ذکر یست که نویسنده مقدمه‌ازجدخود مؤلف ریاض ، میکند . رجوع‌شود به‌مدارك‌مذکور درصفحه ۵ این فهرست .

آغازمقدمه: (بسمله) افتتاح کلام بنام . . واجب‌الاکرام پادشاهیست که هر یك را ازآحادکائنات که دردائرهٔ وجود درآمده ازماکان وسیکون صورتی در دورمخصوص کرده بلطف‌کامل ووجود شامل . .

آغازسخن طبسی صاحب مفتاح : چنین میفرماید مصنف که نام این مختصر مفتاح الکنوز فی الرموز نهاده شد درشهور سنه ۷۳۵ هجریه در محروسه یزدنام نهاده آمد ..

پایان : چراکه هرچه که درعالم هست نتوان نمود که بعمرها تمام نشود الا ازقصه شمهٔ وبعداز این بیک کتاب مطول از این مشغول خواهم شد وتوفیق میخواهم که باتمام رسانم .. و الباقی لاعلم لنا الا ماعلمتنا ... وسلم تسلیماً کثیرا

[۲۷۸۴]

دفتریست بخط نسخ تحریری اواخرقرن ۱۲ــه . عناوین بسرخی وجداول و اشکال بامرکب سیاه وسرخ وگاهی سبزوسیاه رسم شده .

درآغاز و وسط وآخردفتر (وازص۲۴۵ــ۲۲۹) یادداشتهای متفرق درموضوع رمل نوشته شده.

قطع خشتی ۲۳/۵ × ۲۵/۵ . جلد تیماج خرمائی داغ کرده فرسوده بدون مقواکه عطف آن باتیماجی ازهمان رنگ سجاف شده . شماره صفحه ۲۴۹ . سطور : ۲۱ . کاغذ . اصفهانی سفیدآهارمهره دار پوك شماره ثبت دفتر قدیم ۱۳۵۶۳ . جدید : ۳۱۰۷

۱ـ رساله در کیمیا **(عربی)**

رساله ایست در کیمیا دارای ۹ فصل بدین ترتیب (فصول نخست عینا ازذخیره اسکندراست) :

فصل اول ــ فی استخراج الماء الحادالمسمی به صابیوس.

فصل دوم ــ استخراج الماء الثانی مسمی به قوریاز.

فصل سوم ــ استخراج آب سوم مسمی به زعراسیوس .

فصل چهارم ــ استخراج آب چهارم ــ طریراس.

فصل پنجم ــ استخراج گوهری دارای نیروی مریخ است .

فصل ششم ــ یطبخ الزهرة الحمراء.

فصل هفتم ــ ساختن آب مسمی به کایلیانی.

فصل هشتم ـ ترتیب ساختن توتیا .

فصل نهم ـ اکسیر قمر و قواعد آن .

آغاز: (بسمله) فصل فی استخراج الماء الحاد المسمی به صابیوس یوخذ صدف الصفادع النهریه ...

پایان: کان حایزاً ایضا ثم ینفع علیه بعد ذالك ساعة و یلقی ما فی البوته فی الماء الملین القدم ذکره یخرج شمسا خالصا بامر الله سبحانه و تعالی .

کاتب در ذیل رساله افزوده تمت الرساله ...

من نوشتم هر چه دیدم در کتاب عاقبت و الله اعلم بالصواب

۲ـ نجاة الاحباب (ص۲۴ـ۸۵) (عربی)

نام کامل، کتاب نجاة الاحباب و تحفة ذوی الالباب است در کیمیا و حجر مکرم این رساله دارای یك مقدمه و ۲ باب است بدین ترتیب .

مقدمه ـ فی تهذیب الحجر و معرفته .

باب اول ـ فی شرح طریقه الجاده .

باب دوم ـ فی المباقل الحجریه و تراکیبها .

مؤلف از جلدکی و استاد کامل خود بسیار نقل کرده است و در مقدمه میگوید پس از صرف سرمایه فراوان حجر مکرم را شناختم و بر خلاف گذشتگان آنرا در این نامه بدون پرده و با صراحت شناسانده‌ام . در پایان رساله، منظومه‌ای بعربی دارای ۲۰ بیت سروده و ختام رساله قرار داده است .

در کنار آخرین صفحه رساله گواهی مقابله و تصحیح دیده میشود.

آغاز: الحمدلله المنزه عن الجوهر و العرض المقدس عن الحل و العقد ... و بعد فانی لما طالعت کتب القوم باسرها و اطلعت علی الاشیاء التی یجب علی الطالب سترها

حصل‌لی الاطلاع‌والوقوف‌بعدائتلاف الالوف‌من کرم الملك‌الرؤف ، صرحنا بالحجر فی‌هذا السفر ...

پایان: صلوة ثم‌اصناف السلام‌ـعلی من اصطفی رب الانام‌ـعلی‌الاولاد والآل الخطیره ـ مع‌اصحابه خیرالبریه...بهدایتك یارب‌العالمین انك قریب مجیب .

۳ ـ **رساله در کیمیا** (ص ۸۸ ـ ۹۶) **(فارسی)**

رساله ایست ناقص درچند باب . در وسط برگ سوم رساله (ص ۹۲ دفتر) کاتب باقرمز نوشته « دراینجا یك‌ورق میخواهد درنسخه نبود» .

آغاز: (بسمله) عمل سیدمحمد اخلاطی در بیان تکلیس نمونه موی سر آدم باین نوع . .

پایان: پس بصری مذکور نیز دودبندو قائم‌شود بکار برند نوع‌دیگر .

نورالانوار (ص ۱۵٤ دفتر) **(عربی)**

رساله درتفسیر آیه‌نوروشرح اسرارآن برمذاق اهل صنعت .

آغاز: هذه رساله المسماة بنور الانوار فی‌شرح اسرارالله نورالسموات علی اصطلاح طائفه الصنعه .. قوله‌تعالی‌الله نورالسموات ... والارض ای‌الماء ...

پایان: للناس ای‌العامل والله بکل شیٔ ای سر من اسرار الصنعه علیم . تم الکتاب بعون‌الملك الوهـاب .

۵ ـ **رساله در کیمیا** (ص ۱۰۸ دفتر) **(فارسی)**

ترجمه‌رساله‌ایست‌ازسفیان‌ثوری(۹۷ـ۱٦۱ ـ هـ .(برطبق نوشته صدر نسخه‌و دیباچه کتاب مؤلف‌سفیان است) ونام مترجم‌یادنشده‌اماشیوه‌فارسی‌آن کهن‌است . سفیان ثوری دراین رساله علم کیمیا راازاین آیه «انزل من‌السماءِ ماء فسالت

اودیة ... (آخر سورهٔ یوسف) بیرون آورده ومیگوید دریك عربی گنجانده امـا درنسخه مابیت مزبور بدون تقطیع دیده نمیشود تقطیع کرده .

آغاز: الحمدلله رب العالمین ... امـا بعد چنین میفرمـاید سلطان المشایخ فی وقته سفیان ثوری اما در پایان رساله حروف ثبت را بنحوی که هر کس آنرا نداند که من این علم حکمت سرالله تبارك و تعالی را از این آیه بیرون آوردم ومختصر کردیم شرح کیمیا وتفصیل این دریك بیت عربی آورده وآنچه بدین صنعت بکار میآید بی بها وبی درم در کوچهـا ومزبلها ناکام وبی شبهه بدست میآید واگر کسی شرم و کاهلی کند . . . (چنین پیداست که از دنبـاله سخن مؤلف دراینجا مقداری افتاده) .

پایان: پس مقدار پرمگس درموم کند ودریك منی طرح کند بههر جسدی کـه خواهد از کواکب سبعه آنچنان شمس بیرون آید که تا روز قیامت متغیر نگردد والله الهادی لمن یشاء .

۶ - رساله فلسفی - بخشهائی از ... (ص۱۱۱-۱۱۸ دفتر) (عربی)

چندبخش ازرساله ای است درفلسفه که نام مؤلف درذیل هر یك ازفقرات و بخشها بانشان « فتمدظله العالی» قیدشده ودراین نسخه بخشی آمده بدین ترتیب : دفع شبههٔ ابن کمونه ـ عدم امکان حمل عدم برذات حق ـ دلیل حدوث عالم ـ جواب بهیکی ازادله قایلان بهقدم عالم ـ وخیریه وجود .

درآغاز هر یك ازمطالب جمله «قدخطر ببالی» تکرار گردیده .

آغاز: هذا ماخطر بخاطری الفاتر فی تتمیم الدلیل بحث بیدفع عنه الشبهه المشهوره عن ابن کمونه لوتعدد الواجب لکان وجود کل عین ذاته...و کل ماکان عین ذات الشیئ لاینفك من ذلك الشیئ فی مرتبة من المراتب فکل واحد من حیث هو هو وجود و موجود ... فلا بدان یکون بینهما من حیث ذاتهما و من حیث هما هما امر مشترك .

پایان: فهو تعالی شانه الاعلی الذی فوق تمام سبحانه الذین لایعرفه حق معرفته الاهو ووقف الافهام عن ادراك کمالاته علی ماهی فی الواقع فتمدظله العالی.

۷ـ جامع ستین ـ بخشی از... ـ (ص ۱٤٤ ـ ۱٤٦ دفتر) **(فارسی)**

از فخرالدین محمدبن عمر رازی (م ٦۰٥).

رازی در جامع ستین ٦۰ علم آورده ودرهر علم به اختصار بحث کرده. نسخه حاضر بخش علم کیمیا وصنعت است از آن کتاب.

رجوع شود به فهرست مجلس ٦ : ۱٥۱ دانشگاه ۳ : ۱۰٥ و فهرست مشار

آغاز: من ستین امام فخر رازی علم الاکسیر وهو علم الکیمیا. الاصول الطاهرة اصل اول دراقسام معدنیات ...

۸ـ ذخیره اسکندریه (۱٤۳ ـ ۱۹۲ دفتر) **(عربی)**

منسوب به ارسطو است و در آغاز اصل کتاب نیز نام ارسطو آمده است امادر مقدمه کتاب که از محمدبن خالداست چنین آمده :

درزمان معتصم بالله خلیفه عباسی (متوفی ۲۲۸ـه). در دیری کهن درعموریه انجام شداین کتاب درصندوقی ازطلا بدست آمد که برلوحی سنگی بزرگ نوشته شده وبدست معتصم بوسیله یونانیان به عربی ترجمه ، درآغاز آن لوح نوشته بود که انتیوخوس پادشاه یونان میگوید که اسکندر در دم مرگ فرمان داد تا این صندوق را پنهان سازم و اسکندر گفت در این صندوق بعضی از آثار پیمبران است ومحمدبن خالد بفرمان معتصم این مقدمه را برآن کتاب افزود.

از این کتاب ترجمه‌ای بفارسی نسبةً کهنه دردست است ونسخه‌هائی از این ترجمه در کتابخانه مجلس ورضوی موجوداست ودارای اشکالی است که درعربی نیست. و نیز در نسخه ترجمه‌ای که در کتابخانه مجلس است ، مقدمه محمدبن

خالد و داستان عموریه نیامده . نسخه‌اصل عربی در دانشگاه و کتابخانه خدیوی موجود است .

داستانی نیز بفارسی بنام دخمه انوشیروان در کتابخانه دانشکده ادبیات است که نزدیك به همین داستان ذخیره است. ذخیره اسکندری دیگری بفارسی در کتابخانه‌مرکزی‌دانشگاه موجوداست که درباره کیمیای باسلیقاست(شماره ۳۷۰۶ دانشگاه).

ذخیره دارای ده فن است .

فن اول ـ اصول‌ومقدمات این‌علم .

» دوم ـ اصول‌صنعت‌وتدبیراکسیرات .

» سوم ـ ترکیب سموم .

» چهارم ـ تریاقهای نجات بخش ازسموم .

» پنجم ـ توصیف طلسمی‌برای رهائی‌ازبیماری .

» ششم ـ بیان خوانیم کواکب سبعه .

» هفتم بیان انواعی‌طلسمات .

» هشتم ـ بخورات وبابی چنددر مهروکین .

» نهم ـ خواص نباتات .

» دهم ـ خواص اعضاء حیوان .

نسخهٔ حاضر سطوری از مقدمه واوراقی ازوسط وآخر کتاب راندارد ونیز مقدار موجود ازآن‌را کاتب دفتر پس‌وپیش‌نوشته وصفحات۱۲۳ـ۱٤۲ دنباله‌مطلب صفحه (۱۹۲) است با فاصله چند ورق که در دفتر نیست‌کاتب‌دفتر‌خوددرذیل نسخه ودرصدر ۱۰ ورقی که بیشترقرارگرفته تذکرداده است .

رجوع شودبه فهرست دانشگاه ٤ : ۹۷۰ ـ ۹۷۲ـ ۱۲ص ۲۷۰۹ ، فهرست ادبیات:۲۳۱ـ۲۳۳تاریخ‌علوم‌عقلی‌ازدکترصفاص۳٦۸فهرست‌آستان رضوی :ش٥٦طب

ذریعه ۱۰ : ۱۳ (درفهرست‌مؤلفات‌ارسطو مقاله‌دکتر بدوی در مجله‌معهدالمخطوطات العربیه ۲ نام این کتاب نیآمده)

آغاز: نسخه‌ما : وتنزیهه‌عمن‌لایستحید فذلك سر الاله فی‌خلقه وله عنااحسن الثناء وجمیل الاحمادوکان فی‌داخل‌الصندوق‌الاکبر النحاس تحت‌صندوق‌الذهب...

پایان: (ص ۱۹۳) : ویضاف الیهما جزء نوشادرویطبخ الجمیع بنارلینه‌حتی ینعقد ذلك وبعد ان ینعقد یجعل .

آغاز قسمت پیش‌افتاده (ص ۱۲۳): وقرنفل وزنجبیل‌من کل‌واحدستةدراهم.

پایان این قسمت (ص ۱٤۲) : وینبغی ان لایشتغل الصانع له بشی‌الافی‌حال طلوع برج‌الدلواذااتصل‌الفجر بزحل (دوکلمه اخیرراجع به‌صفحه بعد است که در دفتر وجود ندارد) .

۹ ـ رساله الشمس (ص ۱۵۱ ـ ۱۷۵ دفتر) **(فارسی)**

ازعلی حسن [شایدصحیح:علی‌بن حسن] در کیمیا .

این‌رساله بنوشته مقدمه آن ترجمه است ازعربی و شیوه فـارسی آن تازه نیست ونیزچنین پیداست رساله شمسیه یاشمسی نام‌ترجمه است .

این ترجمه دارای هفت باب‌است بدین‌قرار :

باب اول ـ درمعرفت اصل این‌علم .

» دوم ـ درمعرفت ارواح واجساد واحجار .

» سوم ـ درمعرفت‌آلات اهل این صناعت .

» چهارم ـ درمعرفت تدابیر این‌صناعت .

» پنجم ـ اندراعمال شمسی .

باب ششم ـ اندر اعمال‌قمری .

باب هفتم ـ اندر تدابیر .

مؤلف از دانشمندان شیعه است واز امام صادق وعلی (ع) نقل بسیار کرده .

رجوع به فهرست دانشگاه ٤ : ٩٩١

آغاز: (بسمله) سپاسی بیقیاس مرآن مبدعی‌را که مشاطـه تقریر انـواع آرایش صنایع را از کتم عدم در جلوه‌گاه وجود بر تخت ـ والارض فرشناها و نعم‌الماهدون ـ پیدا آورد ولطف و اراده او میان طبایع مختلف ، موافقت ترکیب کرد ... امابعد مترجم این مقاله علی‌حسن خواستم که ترجمه ایـن عبارات از الفاظ عربیه به‌پارسی کنم بدان‌سبب‌این‌رساله تحریر افتاد و برساله‌الشمس موشح گشت وبر هفت باب مرتب کرده آمد ...

پایان: و از این معقود ، درمی‌برنیم‌من سیماب گرم کرده طرح کند عقد گردد و از این معقود درمی برنیم من رصاص مذاب طرح کنند یصیرمثل‌الفضه . تمت‌الرساله‌الشمسی (کذا) بحمدالله ومنه .

السرالبدیع والمعنی‌الرفیع (ص١٩٤ ـ ٢٠٦ دفتر) (عربی)

فی فك رموزالحکما . رساله‌ایست عمیق درکلیات صنعت ومؤلف آن بیشتر جاها اشعار منظومه اندلسی را در صنعت که دیوان‌الشذور یا شذورالذهب‌نام‌دارد نقل وشرح کرده و یا آنهارابعنوان گواه آورده از طغرائی و خالدبن یریـد و جابربن‌حیان نیزیادکرده(١). ازجلدکی شرحی برشذورالذهب اندلسی‌میشناسیم که نام آن‌غایةالسرور فی‌شرح دیوان الشذور است .

(١) آقای علی‌علامه(مرد دانشمندی‌که ادارهٔ بررسی و تحقیق از همکاری ایشان مفتخر است وخاصه درباره‌کتب صنعت خبرویت خاص دارند)میگویندکتابی بنام السرالبدیع‌منسوب به خالدبن یزید در دست است .

آغاز: (بسمله) الحمدلله رب‌العالمین ... اعلم ان‌العمل موجود فی باب‌العلم ناعرف ذلك تفسیر قول‌الحکماء فی‌رمزهم حجرنا موجود فی‌المعدن فانهم ذلك واعرفه اماالمعدن فانظرمنه الی‌الذهب .

پایان: والصحیح ما ذکرنا من‌السرالبدیع و المعنی الرفیع وفی‌تحصیل‌هذه الصنعة قوام‌الدین‌والدنیاوالفوزبنعم‌الاخرة والاولی وذلك لعبدهدی... ففازبالمطلب الاعلی . . ذوالفضل‌العظیم.

۱۱ - الشمس‌المنیرفی طرح‌الاکسیر (ص۲۰۶-۲۲۹ دفتر) (عربی)

از ایدمر بن‌علی‌جدکی (قرن۸ - ه) .

صاحب ذریعه نام این کتاب را « الشمس المنیروالمصحف‌الکبیر فیمایتعلق بالاکسیر » یاد کرده است .

جلدکی در پایان این کتاب از کتاب دیگر خود ، نهایة‌الطلب فی شرح المکتسب که‌در۳جلد است یاد کرده .

وی کتابی درشرح دیوان‌الشذوراندلسی‌نوشته و دراین‌رساله نیزابیاتی رااز منظومه‌های دالیه و همزیه اندلسی آورده و شرح کرده است و نیز از « شارح » یاد کرده .

رجوع شود به ذریعه ۱٤ : ۲۲۷ .

آغاز: (بسمله) اللهم‌انت‌مسبب‌الاسباب ومفتح‌الابواب وملهم‌الصواب . . قال الشیخ الامام زین‌الدین علی‌بن موسی بن ابی قاسم الاندلسی الانصاری . . . فی قافیه الهمزه ...

پایان: کتابناالموسوم‌بنهایة‌الطلب . . فاتافیه قدبسطناالقول‌واتیناقیه‌باقیسة منطقیه و اصول طبیعیه . . . وامتحان‌العمل فی‌درجه‌التدبیرفنسال‌الله تعالی‌المعون منه . . . علی کل عسیر . . . وبالاجابه جدیر

۱۲ ـ الاصل الكبير (ص۲۳۱ ـ ۲۳۳ دفتر) (عربی)

بخشی از رساله‌ایست منسوب به احمد بن وحشیه .

صوفی در بیان اختلاف علماء معدن‌شناس و گیاه‌شناس وحیوان‌شناسان دربارهٔ ماده‌ای‌حجر کیمیائی (باصطلاح اهل کیمیا) معدن شناسان این‌حجررا از معدن دانند حیوان شناسان آنرا ازحیوان و گیاه شناسان از گیاه و سراسر رساله نقل مناظره و نقل مکرر ادلهٔ مختلف دودسته است .

فهرست مجلس ۲ : ... الدومیلی‌نو (ترجمه عربی) : . .

آغاز: (بسمله) و قداختلف‌فی‌الحجر الذی یکون منه‌الصبغ وفیه‌العمل‌فقال قوم هومن‌الحیوان‌وقال آخرون‌هومن‌المعدن وقال آخرون هومن‌النبات‌قال‌اصحاب النبات‌الدلیل علی‌صحة قولناان‌العمل من‌النبات انارایناالاصباغ . . .

پایان: لقد کشفت مکنون‌سری ومستورعلمی خوفی من‌العقاب والیم‌العذاب ولم ابین‌فی‌مصنفاتی کلهامثل هذا البیان ولقدصنفت‌الفی کتاب رحم‌الله امرءاًانصف من‌نفسه هکذانقله عن‌جابر بن حیان الصوفی والله‌اعلم .

محتویات پراکنده این دفترآن ازاین قرار است :

تیار ، اکسیر نقره ، یادگارباباصاحب شهوبیدری بن‌شاه پناه شاه عطاءالله ، دربعیار آوردن طلا ، اصطلاحات اهل صنعت کیمیا (ص ۱) .

از شیخ‌بهاءالدین ، اسم برای دفع‌شش‌درد (ص ۲) .

ترکیب عبدالقادر (ص ۱٤) .

طریقهٔ ساختن‌اکسیرسرب، طریق خوردن‌سیماب ، طریق حل کردن‌زیبق (ص ۱۵) .

طریقهٔ پاك کردن مس ، ترکیب خواجه اویس‌قرنی (ص ۱٦) .

شرح شمه‌ای از خواص‌فاتحة‌الکتاب (ص ۱۹).

من کـلام سلطان العلمایی خلیفه سلطان ، من منشات خواجه نظـام‌الملك (ص ۲۰) .

از مولوی پرسیدند (ص ۲۱) .

رقعه که ملا الفتی درطلب‌مرکب نوشته ، من‌الفصوص (ص ۲۲) .

عمل شمس ، عمل‌قمر (ص ۲۳) .

اسامی طلا (ص ۲٦) .

اسامی نقره (ص ۲۷) .

اسامی جیوه (ص ٦۸) .

اسامی سرب (ص ۷۰) .

اسامی قلع (ص ۷۱) .

اسامی آهن (ص ۷۲) .

اسامی مس (ص ۷۳) .

زادالمسافرین (ص ۸۳) .

صنعت طلا (ص ۸٤) .

اسماء زیبق (ص ۸۵) .

طریق ساختن‌اکسیر (ص ۸٦) .

من زادالمسافرین،عمل قلعی‌بند .از خواجه فخرا (ص ۸۷) .

عمل سیدمحمد اخلاطی دربیان تکلیس نمودن موی‌سرآدم (ص ۸۸)

باب دربیان اکسیرهای روح‌توتیا (ص۹۱) .

صنعت ماءالاملاح ، جابربن حیان صوفی ، حکیم محمدبن‌سعید (ص ۹۷) .

جابر گوید ، تخمیر کبریت (ص ۹۸) .

جابر گوید ، صنعت ماءالخالد درمنافع مطلب (ص ۹۹) .

ترکیب گشتن سیماب (ص ۱۰۰).

فصل من کتاب فك طلاسم الرموز (ص۱۰۱).

ترکیب نقرهٔ قلعی (ص ۱۰۲).

قال محمود بن حسن الشافعی، من منهاج البیان (ص۱۰۳).

من کلام شاه نعمة الله، ازرسالهٔ نورالانوار (ص ۱۰٤).

منقولست از کتب جابر (ص۱۰٥).

دفع نارو (ص ۱۰۳).

منقا کردن قلعی (ص۱۰۷).

باب فی مرموزات رسالة المقنع فی ایضاح السهل الممتنع محیی الدین محمد بن علی (ص ۱۰۹).

حل طلق (ص۱۱۰).

عمل شمس و قمر، باب دربحری ساختن، فصل فی تدبیر العلم (ص۱۱۹).

نقلست ازحضرت شیخ زین الدین ابی بکر الخوافی (ص۱۲۰).

تعریف معرفت (ص ۱۲۲).

صفت ملح قلع، صفت ترزین کردن قمر، عمل شمس، صفت زعفران الحدید، صفت تشمیع، صفت حل نشادر، عمل قمر، باب تصعید الحدید (ص۱۲٤).

تصعید اجساد واحجار با ارواح، قاعدهٔ عقد کردن محلولات، عمل عمده، باب النحاس بالتقدیم، باب دراسماء زیبق (ص ۱۲٥).

تصعید زیبق، باب فیه اعمال عجیب (ص ۱۲٦).

باب فی الاحجار، صفت سرب سوزانیدن (ص۱۲۷).

صفت خلاص قلعی، صفت تکلیس قلع، صفت روی سوخته (ص۱۲۸).

صفت پولاد؛ باب در تصعید سیماب، طریقهٔ غسل (ص ۱۲۹).

صفت آب نمك ، صفت عقد زنجرف ، صفت شورهٔ چکانیده ، باب در صفت نوشادر حیوانی (ص۱۳۰)

باب در تدبیر سفید کردن زیبق ، باب عمل تدبیر زیبق و کبریت باهم ، تبییض توتیا (ص۱۳۱) .

صفت آب قلیا ، قاعدهٔ تدبیر سرب ، باب در ثبات زرنیخ ، باب ذوب طلق ، در ثبات روح چهار گونه (ص۱۳۲) .

مقدمه عمل مس طالیقون ، صفت تدبیر توتیاءِ مدبر ، صفت تدبیر مرجان مدبر ، فصل در ثبات زرنیخ ، باب در تکلیس طلق (ص۱۳۳) .

مقدمه درباب تیزآب و اقسام آن ، صفت ملح مقطر یعنی نمك چکانیده ، صفت ماءالنوشادر یعنی آب نوشادر ، صفت آب بوره یعنی قطران ، القلی یعنی آب قلیا که کهلا باشد ، صفت آب زاج ، صفت تکلیس قشر البیض که مراد از کلی است (ص۱۳٤) .

صفت ملغمهٔ سیماب ، باب تحمیر اجساد (ص۱۳٥) .

در باب عقد سیماب برای امتزاج اجساد (ص۱۳٦) .

باب در قروح طلی ساختن ، باب در بستن سیماب که منعقد شود (ص۱۳۷)

باب در ساختن زنجار ، تصعید زرنیخ و کبریت از برای نوره کاری بکر ، در اصطلاح مشتری یعنی شبیه آن قلعی (ص۱۳۸) .

عمل بیاض ، باب فی عقدالنطفه ای عطارد ، مقدمه تنقیه مشتری (ص۱۳۹)

تدبیرالاسرب ، طیان توتیاء ، ومقدمه عمل برنج اعلا ، عمل مرقشیستا ، عمل شمس ، باب در یاد کردن علم اکسیر (ص۱٤۰)

مقدمه تکلیس قمر (ص۱٤۱) .

فصل در قوت‌نظر ، برای آب‌رفتن از چشم ، باب درغایب شدن از چشمهای مردمان ، باب درغایب کردن اشیاء در دست (ص۱٤۲) .

من‌ستين امام فخررازی (ص۱٤٤) .

من کلام امیرالمؤمنین علیه‌السلام (ص۱٤۸) .

روی‌عن امیرالمؤمنین (ص۱٤۹) .

فرد محمد نعیم خان (ص۱۸٤) .

نسخهٔ سرمه (ص۱۹۰) .

ترکیب طلا (ص۱۹۲) .

از کتاب دیوان الشذور (ص۱۹۳).

[۲۷۸۳]

دفتریست باقلمها وخطهای‌مختلف وبیشتر نستعلق‌شیوه هندی نوشته شده . دارای۳رساله ویادداشتهای فراوان مربوط به‌کیمیا وعلوم غریبه . برخی از صفحات بچلیپا نوشته شده و کنار بیشتر برگهای آخر وصالی‌شده.

قطع : نیم‌خشتی ۲۳ × ۱۳/۵ . جلد میشن خرمائی داغ‌دار فرسوده کاغذ:مختلف وبیشترهندی . صفحات :۲۳۴ .سطورمختلف .شماره‌ثبت‌قدیم ۱۴۴۲۹ جدید:...

۱- مناجات (ص۱-۵دفتر) **(فارسی)**

از خواجه عبدالله انصاری‌ویکی‌ازمعروف‌ترین و رایج‌ترین آثار او بزبان فارسیست و کرارا جداگانه یا درمجموعه ها درایران وخارج ازایران چاپ‌شده .

آغاز: ای زاردت بیدلان را بوی درمان آمده ...

پایان: ... جمال روی نماید آمین رب العالمین .

۲- پندنامهٔ منظوم (ص۶ دفتر) **(فارسی)**

منظومهٔ مثنویست شامل ۳۶ بیت که سراینده نام خود را درآن نیاورده و

گوید از نصایح لقمان‌و بزرگمهر وقیقوس وجاماسب [جاماس..؟] و بطلمیوس (!) نقل کرده است .

آغاز:

ای خردمند و عاقل و دانا (!) — نکته‌ای چند بشنو از حکما

پایان:

هست بیزار از او خدا و رسول — نزد مردان راه نیست قبول

صدوصیت منظوم (ص ۶ـ۷ دفتر) **(فارسی)**

منظومهٔ مثنوی دیگریست که سراینده درآن‌نیز نام خود رانیاورده وشامل ۸۲ بیت‌ایست که در سال۸۸۸ بنظم‌درآمد زیرا که در پایان آن سروده است :

صدوصیت راکه کردم زو نشان — شد تمام اکنون زبهر دوستان

نظم کردم همچه در شاهوار — تا زمن در دهر ماند یادگار

سال‌هجرت‌هشتصدو هشتادوهشت — رفته بودآندم که‌این‌منظوم گشت

سراینده درآغاز منظومه گوید که صدوصیتی راکه لقمان بپسر خود کرده بنظم‌آورده است :

صد وصیت کرد لقمن حکیم — مرپسر را چون ز مردن داشت‌بیم

آن وصیتهای نیکو در جهان — هر که گیرد یاد از پیر و جوان

زیرك و دانا شود در کاینات — دایم از آفات باشد در نجات

آغاز: حمد بی‌حد کردگارپاك را — آنکه ره نبود بدو ادراك را

پایان:

هرچه گفت‌آن پیشوای شیخ وشاب — گفته شد و الله اعلم بالصواب

جمال الصالحین (ص ۲۰ـ۲۳٤ دفتر) **(فارسی)**

درفضایل وآداب واعمال و محاسن اخلاق وادعیه و عبادات تـألیف حسن بن عبدالرزاق (م ـ ۱۱۲۱) وآن‌را دریك‌مقدمه ودوازده‌باب وخاتمه‌پرداخته است. کاتب چندجا راسفید گذاشته وننوشته است.

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین حق‌حمده وصلی‌الله . . . چنین گوید احوج عبادالله..حسن بن عبدالرزاق . . که‌این‌مجموعه‌ایست موسوم به‌جمال الصالحین ...

پایان: ... درآن روزبی‌حساب ببهشت رود.

درپایان‌نسخه در ص ۲۳۳ چند سطر در مسائلی که زن برشوهرحرام شود بهمان خط نوشته شده.

سراج‌المنیر (ص۲۳٦ـ۲۷۰) **(فارسی)**

تألیف محمد شریف شیرازی معروف بعلامه (م...) که خود در پایان آن تصریح‌می‌کند درروز جمعهٔ اواخر ربیع‌الثانی ۱۰۳۲ بپایان رسانده است.

رجوع‌شود به‌فهرست کتابخانه ٦ ۱۹۱ . ۷ : ۱۳۸

۵)**آغاز:** ستایش مر کریمی راکه حله خلقش زیوریست زیبنده ...

پایان: که خواهیم‌این روز راکردیاد.

[۲۷۸۴]

دفتریست بخط نسخ عزیزبن نعمةالله معلم فتح‌آبادی قرن ۱۳.عناوین بامرکب سرخ وعبارات تازی معرب نوشته شده است

دربعضی ازصفحات‌سطوربچلیپانگاشته شده است . درپایان‌دفتربرروی صفحات۲۷۱ـ تا۳۴۳ یادداشتهای‌پراکنده درتاریخ وحکایات نوشته‌شده و همچنین در برگهای وسط دفتر نوشته‌های‌پراکنده فراوان‌است .

قطع رحلی۳۱×۲۰/۵ . جلد : میشن‌سیاه‌داغ کرده . صفحات . ۳۵۳ سطور: ۲۵
کاغذ فرنگی‌سفیدرگه‌دارآهار مهره کرده‌شماره‌ثبت‌قدیم:۲۲۴۱۵ ،جدید : ۳۱۰۹

۱ ـ شرح تجرید (ص۱ ـ ۳۹ دفتر) **(عربی)**

از مولی علی قوشجی (م ـ ۸۷۹) بر تجریدالعقایدخواجه‌نصیرالدین‌طوسی. (م ـ ۶۷۲)

این نسخه‌اواخر مقصد ۵(نبوت) است تاپایان کتاب .

آثار و احوال خواجه از مدرس‌رضوی : ۲۴۳مشارعربی: ۵٤۲ کشف‌الظنون: تجریدفهرست‌دانشگاه شماره‌های:۱٤۱۰ ، ۱٦٤۷ ، ۱۷۳٤ ، ۱۸٦۱ ، ۱۹٥٦

آغاز: موجود مایدل‌الحدیث علی‌امامته‌ولوسلم فغایته الدلالة علی‌استحقاق الامامه وثبوتها فی‌المآل ...

پایان: ثم انه فرض کفایه لافرض عین فاذا قام به قوم سقط عن‌الآخرین‌و اذا ظن کل طائفه انه‌لم‌یقم‌به‌الاخری اثم‌الکل‌بتر که هذا آخر ماتیسرلنا من‌شرح هذه‌الرساله والحمدلله علی توفیق‌الاتمام ... و اناالعبد المذنب حیدر محمد کاتب وقع‌الفراغ من تسویدهذاالکتاب فی خامس شهرربیع‌الثانی سنه۹۷۲.

۲ ـ فرمان شاه‌طهماسب(۱) (ص٤۱ ـ ٤٤) **(فارسی)**

قسمتی است از یك فرمان که‌شاه‌طهماسب بمناسبت سفرهمایون‌شاه بابری ازهندبه‌خراسان‌صادرشده . (امانسخه‌مابانسخه‌چاپ‌شده‌دریادگار تفاوت‌هائی‌دارد)

۱ـ پس‌ازاینکه‌اخبار این صفحه‌را به‌چاپخانه فرستادم ، باراهنمایی‌دوست عزیزم دکتر عبدالحسین نوایی ، دریافتم که متن‌کامل این فرمان راخود ایشان‌درضمن‌مقالی درمجله‌یادگار سال ۲ نشر کرده‌اند وپیش‌از راهنمایی این دوست عزیز ، نگارنده نمیدانست این فرمان چاپ‌شده‌است .

در این نامه بتفصیل طرز مهمانی ها و پذیراییها و استقبالها و تشریفاتی که باید انجام شود وهدیه‌هاییکه هریك از بزرگان و امراء ولایاتی که در راه سفر همایون شاه قرار گرفته‌اندباید بپردازند ، قیدشده‌است‌وشاهنشاه فرمان داده که تاسه‌روز از باغ‌چهارباغ شهر که منزل شاه است تا سر خیابان باغ عیدگاه همه پیشه‌وران اصناف چهارطاق‌بندی کنند و آئین بندند . در دنباله این فقره‌در فرمان‌چنین آمده :

بهرصنف یکی از امراء را شریك سازند تا بتعصب یکدیگر هر صنعت به وشیرین‌کاری که مقدور باشد و توانند بعمل آورند . جارچیان وفسادیگران در شهر ومحلات وحدود ومواضع نـزدیك‌شهرمقرر دارند که جار نمایند که‌تمامی مرد و زن روز چهارم در سر خیـابان حاضر گردند ...

و نیز از جمله فقرات این‌نامه چنین است :

«مقرر شد که‌معزالدین میکال کلانتر دارالسلطنه هرات شخصی‌خوش‌نویس صاحب وقوف تعیین‌نماید که‌ازروزی که آن پانصدکس استقبال‌نمودند تاآنروزی که‌ایشان در دارالسلطنه هرات‌باشندروزنامجه منقح‌نوشته شبها به آن‌ایالت پناه رسانیده‌جمیع حکایات و روایات از بدو نیك که درمجلس بهشت آیین‌آن لطف‌الله بگذرد بقلم آورد و بمهر آن شوکت دستگاه رسد وبدست مردمان روزگار دیده صاحب وقوف روانه درگاه عرش اشتباه گرداند» .

در این‌نامه از حافظ صابر برقاق ومولانا قاسم قانونی و استاد شاه محمد که موسیقی‌دانان ونوازندگان یاگویندگان هراة بوده‌اند یاد و دستور داده شده که ایشان و دیگر گویندگان و نوازندگان دارالسلطنه همه وقت حـاضر باشند . اصطلاحات مربوط به‌پیشه‌ها وطبقات ، اشیاء و امتعه‌دراین‌فرمان که‌با کمال تأسف نسخه آن دراینجا ناتمام است بسیاروجوددارد.

آغاز: وقوف باشد درخدمت‌فرزند اعز ارشد سعادتمند گذارد که ازخدمت

آن فرزند خبردار باشد باقی لشکر ظفر از شهر وولایات و سرحدها از هزاره و فکذری وعرتاسی سی‌هزار کس ... همراه برداشته استقبال نمایند ..

پایان: وحاکم خاف (کذا..) و تبریز و محولات درسرای‌جام فرهاد که پنج فرسخی مشهد اقدس است میهمانی نمایند.

رجوع شود به‌مجله یادگارسال ۲ ص ۹ ـ ٦١

۳ ـ لذات ـ رسالهٔ ... (ص٤٤ـ٤٦دفتر) (فارسی)

رساله ایست فکاهی ازملامعین .

این‌رساله درسه‌باب است که فهرست آن اینك ملاحظه میگردد :

باب اول ـ درلذات .

باب دوم ـ لابدیات فی‌السفر .

باب سوم ـ نعوذ بالله هیهات .

از معصوم بیك صفوی، مولانا میرجان‌خادم‌ومیر زین‌العابدین‌یاد کرده‌است.

آغاز: (بسمله) الحمدلله الذی خلقنی من‌طین ولم یجعلنی من‌البلغمیـن . رتبت‌الکتاب علی‌ثلثة ابواب‌الباب الاول فی‌اللذات . لذه ، عاشقی که اورا نـزنند ، وبرزنبیل‌نهاده بمسجد جامع نبرند ..

پایان: استماع‌قصهٔ حمزه بتفصیل،اختیارسفربی کپنك، کتابت‌مردم‌خواندن، حاتم‌را به ازخودتصور کردن .

٤ ـ ده‌فصل (ص٤٦ ـ ٤٩دفتر) (فارسی)

از عبید زاکانی.فرهنگ فکاهی لغات استودردیوان چاپی اوموجوداست .

آغاز: فصل اول‌الدنیا آنچه هیچ‌آفریده درآسایش نبیند ...

پایان: وخواهد که حیله کند ... یا ساترالعیوب‌برحمتك یاارحم‌الراحمین

۵ - تاریخچه (ص ٤٩ - ٥٥ دفتر) **(فارسی)**

مختصریست در تعیین تواریخ انبیا و بزرگان وپادشاهان ووقایع وحوادث تا قرن ۱۰ که نویسنده خود زندگی میکرده ومؤلف تاریخ بسیاری ازوقایع قرن ۹و۱۰ووفیات معاریف)رابسیار دقیق یاد کرده است . بهنگام نوشتن این رساله از ولادت پیغمبر (ص)۹۳٤سال میگذشته است .

آغاز: (بسمله) تواریخ انبیا واولیا والملوك والسلاطین و الحوادث الواقعه فی‌العالم . ابتداء آفرینش عـالم چنانچهٔ در تواریخ . . . مشهور است و بـزرگان اعتبار کنند ...

پایان: وفات میر اعظم ملك‌الامراءالمعظم امیر نظام‌الدین اشرف بیك ولد یارعلی‌بیك ... در قزوین فی‌شهر ربیع‌الاول سنه مذکوره،وفات‌امیراعظم ابوالفتح ولد سلطان حسین بایندر فروردین‌ماه جلالی درحوالی شیراز و کشته شدن امیر اعظم‌شیخ‌علی بیك‌ولدیار بیك .. فی‌یوم‌الاثنین۱۹ذی‌القعدة‌الحرام‌سنهٔ۹۸۸۰هجریه. تمت‌الرساله بعون‌الملك‌الوهاب .

٦ - سهو اللسان لسانی (ص٥٥-٥٨ دفتر) **(فارسی)**

از مولانا شریف تبریزی (ق : ۱۰ - ھ) . وی اشعاری را از لسانی شاعر که بقول شریف«بی‌معنی» بوده تضمین کرده بدانگونه که عیب آن‌مرتفع گردد .

مولانا شریف‌خود در دیباچه چنین گوید :

«بیتی‌چندفرموده (یعنی‌لسانی) که درصورت ظاهر بیمعنی‌است ودرعالم‌باطن تأویل دارد که او نیك میداند چنانکه دراین معنی گفته‌اند المعنی‌فی‌بطن‌الشاعر. چون‌این خاکسارضایع روزگار دید اشعارآن‌بزرگوار بیتی‌چند که قریب‌الفهم‌بود مشهور گشت وابیات (دیگر) مستورماند ، ازغایت ارادتی که بدان حضرت داشت

غیرت نگذاشت که زاده طبع در پرده بماند ... آخر چاره دراین دید که آن واردات غیبی را ازروی اخلاص بطرز خاص تضمینی سازد ، چنانچه صحبت آرای خاص و عام گردد ... وسهواللسانش نام کرد چنانکه گفته‌اند :

نگیری سهو بر شعر لسانی   که شعر او همه سهواللسانست»

یکی ازجمله ابیات بیمعنی لسانی که در این رساله آمده وتضمین شده این بیت او است :

خاشاك نم کشیدهٔ طوفان آرزو   جاری‌شود که رخنه بدیوار او کند

شریف این بیت را بدینگونه تضمین کرده که: این‌دو بیت زیر را خود گفته و پیش‌از بیت مزبور (که ازلسانی‌دانسته) قرارداده :

در شعر ای شریف لسانی چو یاوه گوست
شاعر بهجو بهر چه آزار او کند

از ارش این بس است کز اشعار او کسی   این بیت را بخواند و درکار او کند
خاشاك نم کشیده طوفان آرزو ...

وجیه‌الدین عبد الله لسانی شیرازی از شعرای قرن ۱۰ بوده و در تبریز سکونت داشته و بسال ۹٤۱ در گذشته . دیوان اشعار لسانی دردست است ومعروفترین اثر ش شهرآشوب او است که عده‌ای لسانی رامبتکر آن میدانند (۱). برخی نوشته‌اند که شریف تبریزی که خود از شعراءِ قرن ۱۰ و شاگرد لسانی بوده ، از روی غرضی که با او داشت ، پس از مرگش مجموعه‌ای از اشعار سست سرود و بنام لسانی انتشار داد ووانمود ساخت که این اشعار بی معنی‌وسست ازاوست. درهرحال شریف در این‌رساله ، از لسانی بخوبی یاد کرده است واورا ستوده‌است.

---

(۱) شهرآشوب لسانی‌اخیر بهمت‌آقای گلچین معانی درضمن مجموعه ای از چند آشوب چاپ شده .

رجوع شود بتاریخ نظم و شعر از سعید نفیسی : ۴۳۶ تاریخ ادبیات براون ترجمه رشید یاسمی: ۱۵۷ ، مجالس المؤمنین چاپ سنگی تهران ۱۲۹۹ ص ۵۴۱ شهر آشوب از آقای گلچین معانی .

آغاز: غرض از این کلمات آنست که عندلیب گلزار معانی اعنی لسانی شاعریست نادر و در امر شعر قادر.

زشعرهای ترش آب خضر منفعل است   مسیح از نفس روح پرورش خجل است.

فامادر حالتی که گرم سخن بوده بیتی چند فرموده که درظاهر بی‌معنی‌است...

پایان:

دو کف پر از درم وصل سازو دستم گیر   که چون لسانی افتاده بینوایی نیست

۷- رساله درنصیحت (۵۹-۶۱ دفتر)   **(فارسی)**

ازرسایل خواجه عبد الله انصاری .

آغاز: الهی چون توانستم ندانستم وچون دانستم نتوانستم ای اهل جاه ببازار و بمسجد بی گاه ...

پایان: این مذهب خواجه عبدالله انصاریست دنیا را اگر دوست میداری بده تا بماند واگر دشمنم میداری بده تا نماند .

۸- مکتوب (ص۸۷-۸۸ دفتر)   **(فارسی)**

نامه‌ایست از نامهای قطب الدین عبدالله محمدبن محیی (ق: ۱۰۹۹ - هـ) فهرست دانشگاه شماره ۳۰۳۲ و ۲۲۱۴ ، فهرست مجلس ۳۴۶ ، فهرست ادبیات : ۴۳۹ .

آغاز: اما بعد ارباب اموال را عادت آنست ...

پایان: اما این به آن نمیماند که خدای خشنود باد از بنده‌ای که این امر را چنانچه هست بداند.

۹- مکتوب (ص ۱۲۴ دفتر) **(فارسی)**

ازمکاتیب شرف الدین منیری.

آغاز: دانشمندان چنین گفته‌اند...

پایان: و عالمی درجستجوی او درصدد فتنه ووبال.

۱۰ - نقدالنصوص (ص ۱۴۲-۱۹۵ دفتر) **(فارسی)**

از نور الدین عبدالرحمان جامی و شرح است بر نقش الفصوص محیی الدین طالی اندلسی. محیی الدین از کتاب فصوص خود گزیده‌ای بنام نقش الفصوص نوشت که چند شرح برای آن نوشته شده و یکی از این شرحها همین شرح مولانا جامی است که نقدالنصوص نام دارد. جامی در دیباچهٔ سودمندی که براین کتاب ساخته، گوید: مطالب این کتاب را ازسخنان شیخ مؤیدالدین جندی شارح اول فصوص الحکم وسعید الدین فرغانی وصدرالدین قونوی وغیر ایشان از ارباب ذوق ووجدان و اصحاب کشف وعرفان بتخصیص شارحان فصوص الحکم فراهم کرده است.

این کتاب در بمبئی وایران چاپ شده.

فهرست دانشکده حقوق: ۲۲۲، دانشگاه شماره ۴۴۷۲ و ۳۴۰۰.

آغاز: قابلة لنقش فصوص الحکم و الصلوة علی المظهر الاتم ... سپاس بیقیاس نثارحضرت خداوندی ...

پایان: فانه متی شاهد تلك الاوصاف والنسب فی غیره.

پراکنده‌ها: از ص ۵۸ تا ۱۴۰ دفتر، در بین رساله ها ونامه‌هایی که یاد شد نوشته‌های پراکنده وارزنده‌ایست و گویا قسمتی از یك سفینه بوده که گردآورنده دراین دفتر گذارده بیشتر فقرات مختلف این سفینه به این گونه آغاز میگردد «نقل است . . . »

[۲۷۸۵]

مجموعه‌ایست بخط نستعلیق بـاقلمهای‌مختلف ازقرن ۱۰. شمارهٔاول بخط حیدرمحمد کاتب ومورخ ۹۷۲ ، شمارهٔ ۱۰ نـاقص‌است عناوین در بعضی رسائل بخط قرمز نوشته شده است . عبدالله بن‌حسین‌بحرانی‌که اجزاء پراکنده این دفتر راگردآوری و تجلیدکرده در پشت نخستین برگ دفتر یا دداشتی‌بـا خط نسخ خوب دربارهٔ اجزاء دفترنوشته، کناربرخی از برگها وصالی شده‌است .

قطع :نیم‌خشتی ۱۹×۱۲/۵ جلد تیماج خرمائی طلا کوب صفحات: ۱۹۵ سطور : ۲۳ کاغذ فرنگی‌شکری رنگ شمارهٔ دفترثبت قدیم : ۲۲۴۲ ، جدید ، ۳۱۱۰

۱ـ زبدة‌الحساب (ص ۱ـ۳۶) (فارسی)

= فارسی حساب، از مولی علی‌قوشجی درسه مقاله این‌رساله‌چاپ شده‌است . فهرست دانشگاه :۲۰۰۸/۳ ، وچندین‌شماره دیگر

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین . . . اما بعد این رساله‌ایست در حساب مشتمل برسه مقاله ...

پایان: حاصل‌ضرب‌قاعده‌اوست‌درارتفاع او من کتب‌العبدالاقل زین‌العابدین بن عبدالله مازندرانی بتاریخ سنه ۱۰۰۲ من‌الهجوه .

۲ـ رسالةدرآداب بحث ومناظره (ص۳۷ـ۳۹) (فارسی)

رسالهٔ مختریست دریك مقدمهٔ و٤فصل وشاید نام آن زبده‌است .
در فهرست ۹ مجلس‌وهمین‌مجلدنسخه‌ای دیگر ازاین رساله معرفی شده .
رجوع به فهرست ۵۹۶:۹ودانشگاه۲:۳ .

آغاز: « و علیه التکلان الحمدلمن لامانع لحکمه ... و بعد فهذه‌زبدة‌مقنعه وجمله نافعه ... کتبتها لالتماس من الزمنی اسعافه ...

پایان: « ... بوقع ثانی مقترن است والله اعلم بالصواب » .

عدهٔ سطور وخصوصیات خط و عناوین وکاغذ مانند شمارهٔ پیشین .

۳ـ ذبیحیه، رساله ... (ص۳۹ - ٤٦دفتر) **(عربی)**

تألیف شیخ بهاءِ الدین محمدعاملی بهائی . در تحریم ذبایح اهل کتاب .

مؤلف درمقدمه تصریح میکند که چون رسولی ازپادشاه عثمانی (روم) به ایران آمده و در این باب تشنیع کرده بود وی به امر شاه عباس این رساله را نوشته است و پس از تألیف،به امر شاه نسخه‌ای ازآن بترکیه فرستاده شد .

ذریعه ۱۰ : ۳ـ٤ مشار عربی

آغاز: الحمدلله علی جزیل افضاله والصلوة علی ...

پایان: ... قلم‌الارتجال مع ضیق‌المجال‌والله سبحانه‌اعلم بحقایق الاحوال.

عدهٔ سطور وخصوصیات خط وعناوین وکاغذ مانند شمارهٔ پیشین .

٤ـ غالب ومغلوب ـ رسالهٔ ... (ص٤٧ دفتر) **(فارسی)**

ترجمه فارسی رساله غالب ومغلوب‌منسوب به ارسطو، دارای ۸ باب .

در این رساله غالب و مغلوب ازحساب جمل استخراج شده .

در فهرست آثار ارسطو رساله‌ای بدین نام آمده . مقاله‌دکتر بدوی در مجلهٔ معتهدالمخطوطات

آغاز: بدانکه این رساله غالب و مغلوب است که حکیم جهان و فیلسوف عالم ارسطا طالیس ساخته است از برای اسکندر و نامه نوشته که ایها الملك خواستم که عذربعضی از انعام تو ... ادا نمایم بعد از تأمل بسیار قرار بهآن افتاد که بیرون آوردن غالب ومغلوب ...

پایان: باب ۸ هشت با هشت طالب غالب آید والله اعلم .

۵ـ خلاصة الحساب (ص ۴۹ـ۸۳) (عربی)

از شیخ بهائی (م ـ ۱۰۳۱).

ذریعه ۷ : ۲۲۴ دانشگاه ٤ : ۸۸٤

آغاز: «نحمدك یامن لایحیط بجمع نعمه عد ولاینتهی ...»

پایان: «... فا حفظ وصیتی الیك والله حفیظ علیك».

هر صحیفه ۱۸ سطر بخط کاتب شماره‌های پیشین ـ خصوصیات خط وعناوین و جدولها وکاغذ مانند شماره اول.

٦ـ صفیحه (ص ۸۵ـ۹۳) (عربی)

در اعمال اسطرلاب از شیخ بهائی.

تاریخ علم الفلك فی العراق عباس عزاوی (مجله مجمع العلمی دمشق سال ۲۹ جزء ۳) فهرست مجلس ٤ : ۲۲۸ ۹ : ۳٦۲ اسطراب گور گیس عداد :..

آغاز: «ارتفعت درجات جبرویك عن احاطه افهاما ...»

پایان: ولیکن هذا آخر ما اوردناه فی هذه الاوراق... علی محمد وآله الطاهرین والحمدلله رب العالمین».

هر صحیفه ۱۸ سطر بخط نسخ متوسط ـ خصوصیات عناوین وکاغذ مانند شماره های پیشین.

۷ـ تشریح الافلاك (ص ۹۵ـ۱۰۸) (عربی)

از شیخ بهاءالدین عاملی. این رساله چاپ شده.

ذریعه ٤ : ۱۸٦ علم الفلك عباس عزاوی (مجله دمشق سال ۲۹ جزء ۳)

آغاز: و علیه التکلان ربنا ماخلقت هذا باطلا سبحانك فقنا ... اما بعد فیقول الفقیر...

پایان: تمت القبله وهی الی خلاف جهة الظل .

هرصفحه ۱۸ سطرخصوصیات خط وعناوین وجدولها کاغذ مانند شمارهٔ اول.

۸ـ حاشیه تشریح الافلاك (ص۱۱۳ ـ ۱۲۳ دفتر) (عربی)

بر تشریح الافلاك شیخ بهائی عاملی، جمعی ازشاگردان او ومتاخران ازاوشرح وحاشیه نوشته‌اند. حاشیه‌ای نیزشیخ بهائی خود نوشته که بوسیلهٔ یکی ازشاگردان گردآوری شده.(رجوع به ذریعهٔ ۶: ۳۹ ۱۳ : ۱٤٦ـ۱٤۹).ونسخه حاضر نیزحاشیه ایست بر آن باعنوان «قوله سلمه الله» از یکی ازمعاصران یاشاگردان او وفاقدخطبه است . مؤلف این حاشیه ، ازتعلیقات خود برشرح تذکره وبرفارسی اسطرلاب وازرساله مستقلی که دربارهٔ حل اشکال عطارد وقمر نوشته ، یاد کرده‌است وی میگوید اشکال عطارد راهیچ یك از قدما از زمان آدم تامحقق طوسی، موفق به حل آن نشده‌اند ـ ونخستین بار خواجه طوسی با اصل کبیر وصغیرخود این اشکال‌راحل کرد .

دربارهٔ لغت آسمان میگوید مرکب از «آس» و«مان» (حرف تشبیه) است.

آغاز: ـ قوله سلمه الله تعالی فن الهیئه ، الهیئه علم یبحث فیه عن الفلکیات کما وکیفا ووضعا وحرکة وعن العناصر تبعا والمرادبالفلکیات الافلاك الکلیه والجزئیه...

پایان: والاسهل ان یخط علی استقامة الظل قبل الزوال فی ای وقت شئناخطا من اصل الشاخص وبعده آخر کذلك بالخطالمنصف للزاویه الحادثه خط نصف النهار.

درذیل ص۱۱۹ بیاض است اما در رساله نقصی نیست وگویا این بیاض ، جای رسم شکلی بوده است .

۹ـ تلخیص المفتاح (ص۱۲۹ـ۱٤۸) (عربی)

ازغیاث الدین جمشید بن مسعود بن محمود طبیب کاشانی (م ـ ۸۳۲).

وی مفتاح را در یك مقدمه و پنج مقاله نوشته و سپس این تلخیص را در ۳۰ فصل از مفتاح برگزیده. و بعد از این بر تلخیص (کتاب حاضر) نیز شرحی نوشته بنام تنویر المصباح فی شرح المفتاح.

ذریعهٔ ٤: ٤٢٨ و ٤٧٠، فهرست دانشگاه: ٤: ٨٦٦ - ٨٦٨

آغاز: الحمدلله الواحد الاحد الفرد القدیم الصمد ...

پایان: فی جذر الاخر ولنختم الکلام بمحمد علیه السلام.

هرصحیفهٔ ۲۰ سطر بخط تحریری خوانا - خصوصیات عناوین وجدولها و کاغذ مانند شمارهٔ اول.

۹- رسالة فی المناظره (ص ۱٤۹-۱۵۸) (عربی)

از فخرالدین محمد بن حسین حسینی (م- ۹۸٤) صاحب حاشیه بر شرح تجرید وحاشیه شرح هدایهٔ. اثیریه (مجلس ۵: ۱٦۲)

نسخه‌ای دیگر از این رساله در یك مجموعه متعلق به کتابخانه مجلس شورای ملی موجود است.

درباره فخرالدین حسینی رجوع شود به فهرست مجلس ۵: ۱۳۰-۱۳۳ و ۱٦۲-۱٦٤

آغاز: الحمدلله الحکیم الوهاب والصلوة علی محمد ...

پایان: علی النبی وآله الکرام وصحبه العظام.

هرصحیفهٔ ۲۰ و ۲۱ سطر- خصوصیات خط وعناوین وکاغذ مانند شمارهٔ اول.

۱۱- شرح تلخیص المفتاح (ص ۱٦۱ - ۱۹۹ دفتر) (عربی)

شرح است بر تلخیص المفتاح جمشید کاشانی وبجز تنویر المصباح خود اوست. حاج خلیفه از شرحی که بعضی از علماء بر تلخیص المفتاح کاشی نوشته‌اند یاد کرده است.

این رساله خطبه ومقدمه ندارد ونسخه ناتمام مانده است.

کشف الظنون:۲:۴۷۹فهرست دانشگاه : ۴:۸۶۶ذریعه:۴۷۰همین فهرست:۳۴

آغاز: قال المص الحمدلله الواحد الفرد ، فیهابراعة استهلال لانه یفهم من الواحد واخویه ان الکتاب فی علم الحساب القدیم هو الذی لااول له...

پایان: المخرج تحت الکسر وان لم یکن فعه ...

هر صحیفه ۱۸سطر خصوصیات خط وعناوین وجدولها وکاغذمانند شمارهٔاول.

۱۲- حساب وجبر . رساله در...(ص۱۶۱دفتر) **(عربی)**

ازمحمدبن احمدبهشتی اسفراینی (م - ۷۴۹) در حساب وجبر بمقداری که فقیه رادرفقه لازم آید. این رساله دارای دومقاله است ومقاله اول دارای یك مقدمه وسه بحث است.

نسخهٔ حاضر تابخشی ازمقدمه مقاله اول است ودرحاشیه ص۱۶۱ دفتر شمارهٔ ۲۷۸۶ بخط نسخ کاتبی دیگر نوشته شده .

آغاز: (بسمله) الحمدلله مبدع الاحاد ومؤلف الاعداد و مقسمها الی الازواج والافراد ... اما بعدحمدالله فیقول العبدالعلاء محمدبـن احمد بهشتی اسفراینی ...هذه رساله مشتمله علی اقل مالابدمنه للفقیه من الحساب والجبر...

پایان: واول تلك المخارج اثنان ولاتنسب الیها الاواحد هو نصفها.

۱۱- شرح المطالع (ص۲۰۰-۴۹۶دفتر) **(عربی)**

مطالع الانوار ازابوالثناياسراج ارموی (م-۶۸۲) وشرح ازقطب الدین رازی (م-۷۷۶) است.

ازآغاز نسخه اندکی افتاده واین نسخه بخط کاتب دیگر است ونقطه ندارد.

آغاز: ...لکون المنطق احسن العلوم شانافهوانه ...

پایان: عن ضعف و تکلف ...

[۲۷۸٦]

مجموعه‌ایست بخطهاوقلمهای مختلف شامل ۵ کتاب و رساله بخط نسخ زین‌العابدین بن‌عبدالله‌المازندرانی مورخ ۱۰۲۲ . عناوین‌بخط سرخ نوشته شده‌است وبعضی از رسائل دارای جدول وبرنگ سیاه و سرخ‌کشیده است. کنار برخی از برگها وصالی شدهٔ شمارهٔ اخیرنقطه ندارد واز اولآن مقداری افتاده است . شمارهٔ ۱۱ نیزناقص است؟.

قطع رقعی—۲۰×۱۲ جلد میشن خرمایی ضربی صفحات : ۴۹۶ سطور : مختلف کاغذ امیری‌شکری‌آهار مهره‌دار. شماره‌ثبت‌قدیم: ۳۱۱۱،۱۴۰۲۵

۱ = تحفة‌العالم (ص ۱ — ۱۳۰ دفتر) **(فارسی)**

فصلی است ماخوذست‌از کتاب «تحفة‌العالم» تألیف میرعبداللطیف شوشتری معروف بمیرعالم که اصل کتاب در هندوستان دوبار چاپ شده است و از کتابهای رایجست :

کاتب درپایان نسخه نوشته : «تمت‌الکتاب بعون‌الملك الوهاب این مجملی بود از احوال فرنگستان کـه منتخب شد از کتاب مولای معظم میر عبداللطیف شوشتری که در هندوستان تألیف کرده باسم میرعالم و او را تحفة‌العالم نام کرده است کتاب بزرگست واین مجملی ازآنجا منتخب شده است والسلام».

ذریعه۳: ٤٥١ دانشگاه : ۱۵ : ٤٢٠٨ (شماره۵۳۳۹)

آغاز: «سر گذشت عهد گل‌را ازنظیری بشنوند ...»

پایان: هرنزدیك ودور ازخود بقصود راضی نشوند .

درپشت‌ورق اول کتاب فهرستی ازمندرجات کتاب بخطدیگر نوشته شده .

هرصفحه ۱۵ سطر بخط تحریری متوسط — عناوین بهمان‌خطبسرخی‌نوشته شده —کاغذ فرنگی سفید رگه‌دار آهار مهره کرده‌خط وکاغذمعمول قرن‌سیزدهم .

۲ ـ **وسیلة النجاة** (ص ۱۳۷ ـ ۲۸۸دفتر) **(فارسی)**

ازمحمدتقی بن‌محمد حسین‌کاشانی‌معروف‌بملامحمدتقی‌کاشانی(۱)درجواب سوالاتی که درمسائل فقهی ازو کرده‌اند وآنرا بنام ناصرالدینشاه قاجار پرداخته ودرپایان آن‌نوشته است ؛ «تمام‌شد تصنیف این رساله درشب دوشنبه شهر جمادی الاولی سنه هزار وسیصد هجری سنه ۱۳۰۰» .

فهرست دانشگاه ۳ : ٥٨٤ . طبقات‌اعلام‌الشیعه (نقباء) : ۲٥۳

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والصلوة والسلام ...

پایان: وصف کرده شویا بوصف درآید .

هرصفحه ۱٥ سطر بخط نسخ جلی ـ عناوین بهمان خط‌بسرخی‌نوشته شده صحیفهٔ اول سرلوحی بسیار متوسط ازطلا ولاجورد و شنگرف و زنگار وهمهٔ صحایف جدول پنج‌خطی اززنگار ولاجورد وطلا دارد ـ کاغذ فرنگی شکری‌آهار مهره کرده ـ خط وکاغذ معمول پایان قرن سیزدهم .

۳ ـ **فرس‌نامه** (ص ۲۹۳ ـ ٤۳۰دفتر) **(فارسی)**

تألیف اسدالله خان خوانساری غلام پیشخدمت در بار ناصرالدین‌شاه که بنام‌آن پادشاه‌پرداخته واز کتابهای بسیاررایج این‌فنست ودوبار درتهران ویکبار دربمبئی چاپ شده .مؤلف درپایان نوشته است :

«قدتمت بعون‌الملك الوهاب علی‌یداقل خلق‌الله اسدالله بن حاجی محمد ابراهیم ملقب بفراش‌باشی حضرت اشرف امجدوالا احتشام‌الدوله‌حسب‌الخاهش(!)

---

(۱)وی داماد محمدجعفر استرابادی‌ـ‌شریعتمدارـ‌وشاگرد صاحب جواهر بوده،بازبان عبری و سریانی‌آشنایی داشته وکتاب هدایةالمسترشدین‌را در ردپدر مارتن (پادری) نوشته.

قبله گاهی علام فهام آخوند ملاعلی طالقانی ذیرانی بتاریخ شهر جمادی الاخری یوم چهارشنبه سنه ۱۳۰۲» .

آغاز: امابعد حکایت اسب و آفرینش اوست ...

پایان: قدری ترش بشود تاخوب شود انشاءالله .

[۲۷۸۷]

دفتریست بادوخط مختلف نستعلیق‌تحریری و نسخ جلی‌وبدست چندکاتب‌نوشته‌شده‌است و تاریخ‌کتابت اوائل‌قرن ۱۴ ـ ه طالقانی ۱۳۰۲ ،

عناوین بقرمز نوشته شده است وصفحهٔ اول شمارهٔ ۲ دارای سرلوح از طلا ولاجورد وشنگرف وزنگار میباشد ودرفرس‌نامه (شمارهٔ۳)اشکال بامرکب سرخ‌کشیده‌اند .

قطع خشتی‌بزرگ۲۱ × ۱۴ جلد : میشن خرمایی‌داغ‌کرده صفحات: ۴۳۰ سطور ـ مختلف. کاغذفرنگی شکری آهار مهره‌کرده .شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۱۸۶۲۴

۵ ـ الجامع الصغیر فی‌حدیث البشیر والنذیر (ص۴۸) (عربی)

ازعبدالرحمان‌سیوطی(۸۴۹ـ ۹۱۱)وبرگزیده‌ایست ازجمع‌الجوامع او .

اودر این کتاب سخنان واحادیث کوتاه منقول ازپیغمبر (ص) رابـه‌ترتیب الفبایی‌فراهم‌نموده ودرپایان بیشتر آنها مدارك را باحروف اختصاری ذکر کرده است وتفسیر این‌حروف اختصاری‌راحاجی خلیفه بیان داشته‌است . سیوطی‌در ۱۸ ربیع‌الاول ۹۰۷ این کتاب را بپایان رسانیده‌است .

رجوع‌شود :به کشف‌الظنون ج ۱ : ۳۷۶وفهرست‌دانشگاه۵ : ۱۳۴۱و۱۳۸۱ ومعجم‌المطبوعات:۱۰۷۸ .

آغاز: الا اعلمك‌كلمات لوكان عليك مثل جبل صبير دينا اداه‌الله عنك قل اللهم اكفنی بحلالك عن‌حرامك واغننی بفضلك عمن‌سواك‌حم‌تك عن‌علی ...

انجام : اليوم الموعود يوم القيامه ويوم المشهود يوم عرفه ... ت حق‌عن ابی‌هريره . وقال مؤلفه فرغت منه‌يوم الاثنين ثـامن عشر ربيع الاول سنة سبع و

تسعمأیه ... من کتابته یوم الثلاثاءالمبارك ثالث شهر ربیع‌الاول من شهور سنهٔست وستین وتمانمأیه‌علی‌ید ... کمال‌الدین بن‌احمدبن‌ابی بکر بن عبدالغنی الشیراوی... آمین .

[۲۷۸۸]

نسخه ایست ناقص الاول بخط نسخ کمال الدین پسر احمد بن ابی‌بکر بن عبدالغنی شبراوی مورخ دوشنبه ۱۳ ربیع‌الاول ۹۶۶ (۵۵ سال پس ازفوت مؤلف آن) ،

درپایان نسخه تاریخ تولد ووفات مؤلف (سیوطی) ومدت‌زندگی‌اوچنین یادداشت‌شده‌است : مولد المؤلف اول رجب سنة ۸۴۹ . وفاته لیلة الجمعة تاسع عشر جمادی الاول سنة ۹۱۱ . مدة عمرة ۶۲ سنة ، همچنین تملك محمدنامی در ۱۱۲۵ درپایان دیده‌میشود .

کنار بالاوپائین بیشتر برگها وصالی‌شده ونوشته آسیب ندیده بجزدرسه‌برگ آخرکه بنوشتهٔآن زیان رسیده است. نسخه بدلها وافتادگیها درکنار برگها یادداشت شده ، عنوانها ونشانیها بشنگرف است ،

قطع : وزیری‌بزرگ ۲۰ × ۲۷ ج : تیماجی‌قهوه‌ای‌که عطف‌وحاشیه‌آن باتیماجی‌از همان رنگ سجاف‌شده. صفحات:۲۵۶...سطور : ۳۹ کاغذ سمرقندی ضخیم. شمارهٔ‌ثبت‌قدیم : ۷۴۲۳۲ ثبت جدید : ۳۱۳ .

۱ ـ بهارستان (ص ۱ ـ ۵۹ دفتر) **(فارسی)**

تالیف ملاذوالفقار کشمیری است که درنیمه‌دوم‌قرن ۱۳ ـ ه میزیسته‌است. نسخهٔ حاضر (جای‌سخن)متعلق بمرحوم فرهاد میرزا معتمدالدوله بوده‌است واو درپشت ورق‌اول بخط‌خودنام کتاب ومؤلف آنرانوشته‌است که‌قسمتی‌ازآن زایل شده وکلمات : « ....بهارستان ... ملاذوالفقار کشمیری‌است‌فرهاد » خوانده میشود. درذیل آن بخط دیگر نوشته شده : « فرزانه بهرام صاحب شارستان چهار

چمن که از تلامذهٔ شیخ‌محمود شاگرد ملاجلال دوانی است درعلوم ظاهر و باطنی دست پروردهٔ آذر کیوانست » ولی شارستان چهارچمن تألیف بهرام بن فرهاداسپندیار پارسی که در ذکر پادشاهان وحکمای داستانی وتاریخی پیش از اسلام ایرانست ودر بمبئی در ۱۲۷۰ قمری چاپ شده، این کتاب نیست بلکه کتاب دیگریست وبدون تردیداین کتاب همان بهارستان تألیف ملاذوالفقار کشمیریست .

مؤلف پس ازآنکه نامه‌ای راکه روزبیستم جمادی‌الاخری تازی وهیجدهم اردی‌بهشت‌ماه‌پارسی برضاقلی‌خان نامی که گویاهمان رضاقلی‌خان‌هدایت امیرالشعراء باشدنوشته نقل کرده‌است (و از آن نامه‌چنین برمی‌آید که‌در نیمهٔ دوم قرن سیزدهم می‌زیسته‌است)، کتاب‌خودرا درپنج‌قسمت دربارهٔ زردشت ومزدك ومانی وبانوسجاح ومسیلمهٔ‌کاست‌کار (درنسخه : مسیمله) وپس‌از آن خاتمه‌ای دربارهٔ ام‌تمیم نوشته و بجزعبارات تازی که نقل کرده همه کتاب رابفارسی‌سره‌پرداخته است .

کاتب که همان‌کاتب دونسخهٔ بعدست درپایان نسخه‌رقم کرده : « درشب سه شنبه‌شعبان‌المعظم تن‌قوی ئیل‌در دارالایمان‌قم درعهد حکومت جناب جلالتماب عالی‌اعتضادالدوله نوشته‌شد » .

آغاز: ستایش بهینه بیرون از ...

پایان : گذشته از بیش هیچ‌دم‌نزد .

هر صحیفه‌۱۳ سطر بخط تحریری‌متوسط-عناوین بهمان خط بسرخی‌نوشته‌شده همهٔ صحایف‌جدول دوخطی‌از مرکب‌آبی‌دارد - کاغذفرنگی سفیدآهارمهره کرده

۲ - **فرهنگ فارسی** (ص۹۰-۹٤ دفتر) **(فارسی)**

فرهنگی‌مختصر است‌بترتیب‌حروف الفبای‌فارسی که‌نویسنده‌آنرا برای‌لغات بکار رفته در کتاب فیض‌نامه ساخته . واژه‌های دساتیری و برساختهٔ‌آذر کیوان‌و مریدانش‌مانندسمرادوستادوغیره‌در آن دیده‌میشود .

آغاز: آخشیج بدوالف و اخشیج چون تدریج ...

پایان: یاده چون ساده قوهٔ حافظه را گویند .

کاتب درپایان نسخه نوشته است : « لغاتیکه در کتاب فیض‌نامه بود دراینجا نوشته شد تمت بالخیر» .

خصوصیات خط وکاغذ وعدهٔ سطورمانند شمارهٔ پیشین .

۳-دیوان منوچهری (ص۹۷- ۲۰۰) (فارسی)

این نسخه شامل ۱۸۸۳ بیت‌است‌ونسبت بنسخهای چاپی فزونی ندارد .

کاتب درپایان نسخه رقم کرده است :

« دیوان افصح المتقدمین حکیم ابوالنجم احمد متخلص بمنوچهری شصت کله ابوالمعانی دامغانی الاصل الشهیر ببلخی در دارالایمان قم در عهد حکمرانی جناب جلالتماب عالی‌لائی اعتضاد الدوله مهدی خان بجهة مشغولی خاطر تحریر شد تخاقوی ئیل ۱۲۹ (!) چون نسخهٔ این کتاب بسیار کمیاب بودمحض استنساخ بعجله استکتاب رفت اگر سهو وخطائی درآن ملاحظه شود هیچ جای ملامت و ایرادنیست بعلت‌اینکه هم نسخه درکمال مغلوطی وهم حواس درنهایت پریشانی وهم ازآغاز تحریرتا انجام واتمام کتاب زیاده برچهل وهشت ساعت طول نکشید با این سه عذر موجه اگر معذرت را نپذیرند مختارند والسلام علیکم » .

رجوع بمقدمه دیوان منوچهری چاپ مینوسکی ودبیرسیاقی‌شود .

آغاز: همی ریزد میان باغ لولؤها بزیورها ...(!)

پایان: ... بخت همه خفته شد زبیداری تو

خصوصیات خط وکاغذ مانند شمارهٔ پیش .

در پایان نسخه در صفحه ۲۵۶-۲۵۷ مسمط بهاریه‌ای که از اصل نسخه افتاده شامل چهار بند ودوازده بیت بخط دیگری نوشته شده ومطلعش این است:

بوستان بانا امروز بـه بستان شدهٔ　　زیر آن گلبن چون سبزعماری شدهٔ
آستین برزده‌ای دست بکل درزدهٔ　　غنچهٔ چند از آن تازه ونو برچدهٔ

دستهـا بسته بشادی برهـا آمده
تا نشان آری ما رازدل افروز بهار

۴ـ دیوان مسعود سعد سلمان (ص۲۵۹ـ۳۵۳)　　(فارسی)

تنها شامل ۱۱۷۱ بیت‌است‌وبقسمتی ازردیف راء ازقصایدمنتهی‌میشودوچون درصفحهٔ آخردنبال مطلب گسیخته‌است پیداست که چیزی‌ازآخر نسخه افتاده‌است.

خصوصیات خط وکاغذ مانند شماره‌های پیشین بجزآنکه این قسمت جدول کشی ندارد.

آغاز:

سپاه ابرپنهانی زدریارفت برصحرا　　نثـار لؤلؤ لالا بصحرا برد از دریـا

پایان:

صدای کوسش‌رعدی فکنده در گوهر　　سرشك تیغش،سیلی گشاده ازهرغـار

[۲۷۸۹]

مجموعه‌ایست بخط‌نستعلیق‌تحریری‌متوسط از قرن۱۳ ه . عناوین رسالهٔ۱ بخطسرخ نگاشته شده است‌وهمه صفحات‌آن جدول ومنطقه‌ازمرکب آبی‌دارد.ص۱ تا۱۹ دراثررطوبت فراوان بوسیده وقسمتی از سطور این‌صفحات خوانده نمیشود .

قطع: خشتی۲۱ × ۱۷جلد . میشن‌سیاه‌داغ کرده بی‌مقوا. صفحات:۳۵۳سطور۱۳ کاغذ فرنگی سفید آهارمهره کرده شماره ثبت‌دفترقدیم۲۲۵۴۹ . جدید : ۳۱۱۴

۱- شمع یقین یا آئینهٔ دین (ص۱-۴۳۹ دفتر) **(فارسی)**

تألیف حسن بن عبدالرزاق گیلانی (م-۱م۱۱) .

مؤلف چنانکه خوددر پایان کتاب تصریح کرده است این کتاب را درروز سه شنبهٔ ۱۵ شوال ۱۰۹۴ بپایان رسانده .

موضوع این کتاب اصول دین و عقاید و مسائل ضروری و در یك مقدمه و پنج باب و هر بابی شامل چندین فصلست .

آغاز: حمد وسپاس بی‌نهایت سزای علیم علی‌الاطلاقی است ...

پایان: اللهم صل‌علی محمد و آل محمدوسلم .

فهرست دانشگاه۳ :۵۸۰ ذریعه۱۴ : ۲۳۳ ، مجلس ۲۸۲۵ .

۲- ترجمهٔ اعتقادات (ص۴۴۱-۵۸۶ دفتر) **(فارسی)**

اصل کتاب تألیف ابوجعفر محمد بن علی بن حسین موسی‌بن بابویه قمی معروف به‌ابن بابویه عالم مشهور شیعه متوفی در۳۸۱ است .

مترجم سید محمد علی بن محمدحسن‌ساکن یزد استودر زمان فتحعلی‌شاه قاجار بهنگامیکه‌محمد ولی‌میرزا پسروی‌حکمران یزدبوده استاین کتابرابفارسی به امر اونقل کرده .

صاحب ذریعه نسب مؤلف را (گویابنقل از نامه دانشوران و تاریخ یزد آیتی) بدینگونه نقل کرده‌اند : محمد علی بن سید علی رضا بن زین‌العابدین بن سید محمد ... یزدی طباطبائی (م - ۱۲۴۰) . اما دردیباچه نسخه ما مؤلف خود را « ابن محمدحسینی،محمدعلی » یاد کردهواحتمال تعدد مستبعداست.دردانشگاه ترجمه اعتقادات صدوق از ابوالفتح حسینی که برای شاهزاده مهین بانو سلطانم

نوشته موجود است ودرفهرست آن کتابخانه ازترجمه‌ای دیگرموجوددر کتابخانه سپهسالار (باشمارهٔ ۱۸۳۱/۱) یادشده . درذریعه ازچند ترجمه یاد شده که یکی (همانگونه که گفته شد) از محمد علی بن سیدعلیرضا مدرسی یزدی‌است وظاهر آنست که‌همین نسخه حاضر است .

فهرست دانشگاه ۱۳ ص ۳۵۰۸ شمارهٔ ۳ ۴۵۷ ذریعه ٤ :۷۹

آغاز: ترجمه حدیث اخلاص بطرز ثنای خاص الخاص، سلطان عظیم الجبروتی را سزد که بلاهویت یگانه وازمناسبت ملك وملکوت بیگانه .. امابعد چون همه همت همایون بندگان سلطنت بنیان ...

پایان: وآنجناب خبر داده‌اندش براههای متفق بودن معنیهای این آیه ها وبیان فرموده‌اند برای او تاویل آنهار او من ذکرنموده‌ام حدیثی که دراین باب است برسبیل استقصاء بـا شرح آن در کتاب‌توحید و عما قریب مختص همین باب باب بمشیت الهی و یاری او خواهم ساخت انشاءالله تعالی و الحمدلله رب‌العالمین .

[۲۷۹۰]

مجموعه ایست بخط نستعلیق خوش قرن ۱۳ . دررساله ۲ عناوین بخط سرخ نوشته شده وعبارات تازی رابخط نسخ گاهی بامرکب سیاه وگاهی نیزبا مرکب سرخ نوشته‌اند ، برپشت نخستین برگ ،چندیادداشت ومهر وازآنجمله مهر احتشام‌الدوله‌که این نسخه قبلا درکتابخانه‌اوبوده و نیز خط ومهر محمد جعفر اصفهانی شریف فرزند محمد حسین نائینی دیده میشود .

قطع:رحلی۲۹ × ۲۰ جلد ساغری سبز ضربی صفحات:۵۸۶ سطور۲۲ کاغذ فرنگی سفید آهار مهره زده شماره ثبت قدیم : ۲۲۶۳۰ جدید : ۳۱۱۵

۱ـالجواهر السنیه شرح عوامل المایه (ص۱-۲۰۹دفتر) (عربی)

ازمحمدعلی آرانی‌کاشانی پسرحسن‌آرانی که‌مشهور به مولی علی آرانی واز شاگردان‌مولی‌احمد نراقی (م ـ...) است .

این کتاب شرحی است بر عوامل صدگانه متداول که تألیف مولی محسن قزوینی (قرن ١٢) است و برخی آنرا از مولی محسن فیض کاشی دانند همچنانکه عقیدهٔ این شارح نیز چنین است ولی تحقیق آنست که عوامل صدگانهٔ مشهور که یکی از کتابهای درسی دانشجویان قدیم است از مولی محسن قزوینی شاگرد قوام‌الدین قزوینی م ـ ١١٥٠ است .

صاحب ذریعه گوید «آرانی در کتاب المقاصد المهمه خود این شرح را بنام الجواهر السنیة یادمیکند» ولی دراین شرح این نام یاد نشده است .

الذریعة ج ٣ ـ ٣٧٢ و ج ١٥ ـ ٣٥٩ فواید الرضویه ج ٢ : ٣٧٦ .

آغاز: نحمدك یامن صرف بنحو جنابه وجوه المخلصین ... امابعد فیقول . محمدعلی الارانی انی کنت فی‌عنفوان الشباب اخوض فی‌ادب...

انجام : قدتم شرح عواملی ولله الحمدعلی اتمامه ... وكان الفراغ سحر لیلة الجمعة لتسعة خلون من شهر ربیع الثانی والحمد لله ... قدتم الكتاب ... فی یوم الثلثاء ثالث شهر جمادی الاولی علی‌ید ابن‌الحسین الكاشانی محمدرضا الحسینی المشهور بالواجد فی‌سنة ١٢٨٤ .

٢ ـ القصیدة الموشحة بالاسماء المؤنثه (ص ٢٠٩ ـ ٢١٠) (عربی)

از ابن حاجب (م ـ ٦٤٣) است وبنوشته فهرست‌سپهسالار نسخه‌ای از آن در كتابخانه خدیویه قاهره موجود است

فهرست سپهسالار ج ٢ : ٣٢١ .

آغاز: قصیدة مجموعة فیه‌الاسماء المـؤنثة ...:

نفسی الفداء لسائه وامـانی   بمسائل فاحت كروض جنان

انجام :

وقصیدتی تبقی وانی اكتسی   ثوب الفناء و كل شی فان

۳ ـ قصیدة فی‌معان العجوز (ص ۲۱۰ ـ ۲۱۲ دفتر) (عربی)

آغاز:

الاتب عن معاطـات العجوز ونهنه عن معاطات العجوز

پایان: سألت‌الله‌لی‌یبقی‌عجوزا ویکفینی بتاریخ العجوز...

کتب لابن ... محمدحسین شهیر بصالح آبادی اعنی آقامحمدعلی ...وکاتبه رمیم فی‌التراب .

٤ ـ حل‌الصیغ (ص ۲۱۳ ـ ۲۱٤ دفتر) (فارسی)

پاسخها وپرسشهای چندی است درساختن ۷ صیغهٔ عربی مانند صیغ مشکله که‌در کنار حاشیه های جامع المقدمات چاپ شده‌است .

آغاز: قولین کدام لفظ‌است اثبات فعل ماضی‌مجهول ...

انجام : لمد کدام لفظ است خودبلم فعل مستقبل معروف ... لمدشه چنانچه لم‌یدب یوسر .

[۲۷۹۱]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق قرن۳ شماره اول محمدرضا حسینی پسرحسین‌کاشانی ومورخ سه‌شنبه سوم جمـادی‌الاولی۱۲۸۴ شماره ۲و۴ بخط ونستعلیق بی‌نام

برپشت نخستین برگ‌پنج بیت‌فارسی‌ونوشته‌ای‌ازمحمدتقی‌حسینی‌وبرروی‌آن،فهرست‌چند کتاب وتملك سیدعلی‌آل‌یس‌کاشانی مورخ ۱۳۱۲/۷/۸،یادداشت‌شده.ازهمین سیدعلی برپشت برگ دوم‌نیزیادداشتی است ودرپایان‌دفترنیزیادداشتی ازاوست‌که آذرادر ۱۳۵۲/۱۰/۱۸ نوشته است.درپایان سومین رساله دفترآمده : نوشتم برای محمدعلی پسرحاج محمدحسین معروف به‌صـالح آبادی

عنوان و نشان بشنگرف است ، درکنار برگها نیز عنوانها بشنگرف نوشته شده است

قطع: خشتی ۱۸ × ۲۲ ج : تیماجی یشمی رنگ‌تازه صفحات : ۲۱۴ سطور: ۲۰ کاغذ فرنگی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۲۲ جدید ۳۱۱۶ :

۱ ـ منشآت (صفحه ۱ ـ ۲۵۵ دفتر) **(فارسی)**

بیشتر این منشأت ازمیرزا ابوالقاسم قائم‌مقام فراهانی‌است درباره منشآت قائم‌مقام درفهرست ۲ دانشگاه آمده است .

فهرست دانشگاه ج ۲ : ۱۵۳ ، سبک‌شناسی ۳ : ۳۳۵ـ۳۵۱

آغاز: بسمله مراسله نـایب‌السلطنه بنواب رکن الدوله نوشته : نوشتجات آن‌برادر رسید اگر بیحال بودم بحال آمدم اگر ناخوشی بودم‌خوش شدم ...

انجام : میدانم پولی نمیخواهم کـه رشوه بدهم بگیرم امین الدوله اگر پیشکش میدهد ازمال خود بدهد وباسم خودنه ازمال شاهِ باسم من‌والسلام .

۲ ـ اشعار (ص ۲۵۷ ـ ۲٦۱ دفتر) **(فارسی)**

دراین بخش دفتر این اشعار نوشته است :

نخست‌وصیت نامه‌ایست ازمردی به‌همسر خود وپس‌ازآن‌پاره‌ای‌از رباعیات باباطاهر است .

آغازوصیت‌نامه :

وصیت میکنم روح دو گمرا   پس آنکه زوجه مادر سگم را

انجام وصیت‌نامه :

بجز من گر طعام آنجا بنوشی   لباس عافیت هرگز نپوشی

آغاز رباعیات :

الاله کوهساران هفتهٔ بی   بنفشه جوکناران هفتهٔ بی

انجام رباعیات :

از آن ترسم که غافل پانهی تو　　　　نشیند خار مژگانم بپایت

۳ ـ منشآت (ص۲۶۲ ـ ۳۱۳دفتر)　　　　(فارسی)

دراین بخش دفتر نوشته هایی است که بیشتر آنها ازقائم‌مقام است .

آغاز: صورت بیع شرط نامچه است . مبلغ دوازده تومان تبریزی نقدوجه روپیه‌جدیدالضرب‌سلطانی از مال‌خالص سوخته‌و برشته‌شعله‌آتش‌وفراق گداخته...

انجام : با نامه همایون از دنبال خواهم فرستاد ... کلاه‌دوز وخیاط هم‌در هرصورت از اینجا میفرستم تحریر فی‌شهر ذی‌قعدةالحرام سنة ۱۲۸۱

۴ ـ اشعار متفرقه (۳۱۴ ـ ۳۲۹)　　　　(فارسی)

اشعاریست از : میرزاوصال‌شیرازی ، ملامحمدصادق‌روشن ، رشیداسفزاری جمال‌الدین عبدالرزاق و همام تبریزی .

آغاز:

ایدل خلقی بر روی تو شیدا　　　　آفت دلها شدی بروی دلارا

انجام :

بر کاغذ سحاب که منشور خرمن است

قوس و قزح علامت طغـرا همـی کشد

[۲۷۹۳]

دفتریست بخط نستعلیق ۱۲۸۱ کاتب درپایان ش۲ دفتر گوید که آنرا در تهران منزل میرزا سید ابوطالب درنوروزهمین سال نوشتم و ازنوشتن ش۳دفتردر ذیقعده همین سال فارغ‌شده‌است صفحه‌های‌یك ودودارای‌جدول بقلم‌سبزوشنگرف

قرار دارند درصفحه‌های ۲۵۵و۲۵۶ چند یادداشت باسیاق‌نوشته شده وصفحه‌های ۲۶۵ و۲۶۶سفید است . رساله‌ش ٤دفتر بخشی‌ازآن بطورچلیپانوشته‌شده‌وهمچنین ۳صفحه ازآن را بصورت ترنج درآورده‌اند .

نشانی ندارد‌عنوانها‌بمشکی‌نوشته شده است.

قطع‌وزیری‌کوچك:۱۴×۲۲ ج . تیماج زرد مقوای‌عطف آن‌رو‌بزوال است . ص: ۳۲۹س:۱۶کاغذ سفید فرنگی بدون‌آهار شماره‌دفترثبت قدیم : ۷۴۲۲۳جدید:۳۱۱۷

۱ ـ الفوایدالمدنیه (ص۱ـ٤٤۳دفتر) **(عربی)**

از مولی‌محمد امین استرابادی (محمد امین بن محمد شریف(م‌ـ۱۰۳۳) اخباری است وبچاپ رسیده .

فهرست دانشگاه ۱۷۱۵:۵ سپهسالار ج ۱ : ۵۹۹ فهرست‌مشارعربی:۶۸۳

آغاز: اما بعد حمدالله باعث‌النبیین و ناصب‌الاوصیاء ... فاقول انی بعد ما قرأت‌الاصولین‌علی‌معظم‌اصحابهما ...

انجام: ثم تبعهم‌الغافلون ... ان یقع فیها غفلة اوزلة و ذالك فضل‌الله ... وقد وقع‌الفراغ ... فی‌شهر ربیع‌الاول من‌سنة احدی وثلاثین بعدالالف . . . فی مکة‌المعظمة .. قد اتفق‌فراغی من‌تحریرها‌النفسی ... سادس‌عشر شهرشعبان‌المعظم من شهورالسنة‌السابقة‌من العشرالثالث من‌المأیه الثانیة من‌الالف‌الثانی....واناالعبد محمد جعفر بن محمدقلی غفرالله‌لهما.

۲ ـ اعتقادات (ص٤٤۵ ـ ٤۹۲ دفتر) **(عربی)**

از مجلسی دوم (محمد باقربن محمد تقی) است.وی این‌رساله را در مشهد ودریکشب نگارش داد.

الذریعة ج ۲ : ۲۲٤ فهرست دانشگاه ۳۰ : ۵۳۵ فهرست مشار عربی.۶۲٤

آغاز: الحمد لله الذی سهل لنا سلوك ... اما بعد فیقول ... ابن محمدتقی محمد باقر اوتیا کتابهما ...

انجام : ولکن هذاآخر ما اردنا ایراده فی‌هذه الرسالة... تمت‌بعون‌الله... والسلام .

۳ ـ دعاء الامان (ص۴۹۲ـ۴۹۴دفتر) (عربی)

دعایی‌است باعنوانهای (الامان الامان) و سندآن درنسخه یاد نشده

آغاز: الهی الامان الامان یوم لایستأخرون ساعة ..

انجام : الهی الامان الامان بحق محمد ... و آله اجمعین کتبه .. محمد جعفر بن محمدقلی ... غفرالله‌لهما .

۴ـ گوهرمراد (ص ۴۹۵ـ۵۳۴دفتر) (فارسی)

از محمد جعفر پسر طاهر خراسانی اصفهانی متولد ۱۰۸۰ و زنده‌در۱۱۲۰ ومؤلف رساله‌های : تباشیر ـ اکلیل‌المنهج و رسالهٔرضاعیه‌بفارسی .

کتاب مورد گفتگو در فهرست کتابهای او یادنشده ولی درپایان نسخه‌ما،هم نام مؤلف وهم‌نام کتاب صریحاً یادشده است .

بطوریکه‌درآغازاین‌رساله‌آمده،وی‌آنرابرای‌فرزند خود عبدالرزاق‌نگاشته و در آغاز سال ۱۱۲۰بپایان‌رسانیده است .

وی‌بیشتر مسائل آنراچهاربخش چهار بخش‌ذکر کرده‌است .

اعیان الشیعه ج ۴۴ ـ ۱۴۹ فواید الرضویه . ج ۲ : ۴۴۹ معجم المؤلفین ج ۹ : ۱۵۵

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین و صلی‌الله علی محمد و آله الطیبین وبعـد ای فرزند سعادتمند عبدالرزاق بدانکه خلق درپذیرفتن خلق نیکو بر چهار وجه اند

اول آنکه ساده دل باشند و خوی بد یا نیك نگرفته باشد چون اطفال.اصلاح‌حال چنین کسانی آسان باشد ...

پایان : وچنین گوید بنده جانی محمد جعفر بن محمد طاهر خراسانی که این جرعه آبیست که از سرچشمه ... و این رساله بگوهر مراد مسمی گردید و اول سال هزاروصدو بیست اتمام یافت .. گوهر مراد آنرا بدست آید تمت . . . فی اوایل شهر ربیع‌الثانی فی یوم‌الخمیس من شهور سنه ۱۱۲۸ . . . محمد جعفر بن محمد قلی ... وطهرهم تطهیرا .

۵ ـ اختیارات الایام (ص۵۳۵ـ ۵۵۶ دفتر) **(فارسی)**

از محمد باقر بن محمد تقی مجلسی است و اختیارات کبیر او است .

این رساله‌چاپ‌شده .

الذریعه ج ۱ : ۳۶۷ فهرست مشار : ۵۶ فهرست مجلس ۷:۶:۳۳۹

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین . . . اما بعد چنین گوید . .. محمد باقر بن محمد تقی ...

پایان : و مرد فاسق وفاجری دعوی پادشاه کند والله اعلم‌بالصواب .

[۲۷۹۳]

دفتریست بخط ۲ کاتب . از ش۱تا۴ بخط نسخ محمد جعفر پسرمحمد قلی در۱۱۲۸ بنا براین‌رساله‌ش۴ این دفتر ۸سال پس‌ازتاریخ‌تألیف آن‌نوشته‌شده است . شمارهٔ۵دفتر بخط نستعلیق وازکاتبی‌دیگراست‌ونام‌کاتب و تاریخ‌کتابت ندارد .

کنار برگهای ش ۱ دفتر (فوایدالمدنیه) حاشیه‌هایی از شرح آن‌نوشته‌شده است . مهر بیضی‌شکل کاتب نسخه با نقش «عبده محمد جعفر»درپایان شمارهٔ۴ آمده است . نشانها شنگرف است .

قطع: رقعی ۱۲ × ۱۸ ج: تیماجی مشکی صفحات: ۵۵۶، سطور: ۱۷ کاغذ: اصفهانی شکری

شماره دفتر ثبت: ۷۱۲۲۴ جدید: ۳۱۱۸

۱ - منشآت (ص ۱-۲۲ دفتر) (فارسی)

منشآتی است باسجع و قافیه شیوا و در پایان آن اندرزهایی شبیه باب ۸ گلستان سعدی یاد کرده است.

آغاز.

این نه خوابست این نه بیداری — این نه مستی است این نه هشیاری

چه خوابست کافتابها بر آمد اگر همه طلعت دوست بود ...

انجام: پس هرچه را هنر دانی اگر دیگران هم هنر دانند و نگوئی هنری نهفته باشی و اگر عیب دانند و گویی عیبی آشکار کرده سر نهفتن از آن به که عیب خود گفتن.

۲ - مثنوی (ص ۲۲ دفتر) (فارسی)

۱۲ بیت از یك مثنوی است در ستودن عشق

آغاز:

ای خوشا آغاز غم پرداز عشق — ای خوشا انجام به ز اغاز عشق

انجام:

ای طفیل بود تو بود همهٔ — بود در سودای تو سود همه

۳ - نصاب (ص ۲۴ - ٤٦ دفتر) (فارسی)

فرهنگ منظوم عربی بفارسی از ابونصر فراهی و در پایان ناقص است.

فرهنگنامه‌های عربی‌بفارسی ازمنزوی : ۸٤ مجلس ۲ : ۲۸٦

آغاز :

چنین گوید ابونصر فراهی　　　کتاب‌من‌بخوان گرعلم‌خواهی

انجام :

سقم بیماری و صحت تندرستی تیه کبر
قیح ودم ریم استخون‌القیس‌فی‌النی‌خام

٤ - **منشآت** (ص٤٨-٦٠دفتر) **(فارسی)**

منشأت ونامه‌هایی است در آن نام چندتن از شاهان صفوی یادشده مانند: شاه اسماعیل ، شاه طهماسب ، سلطان محمد ، سلطان‌حمزه میرزا، شاه‌عباس‌ماضی شاه‌صفی . عنوان یکی ازنامه‌ها چنین است :

جواب مکتوب سلطان دارا شکوه درچنین که اراده ایران داشته در زمان نواب گیتی‌ستان عباس ثانی صاحبقران .

آغاز: رنگ زدای آینه حقیقت‌نمای ملت جعفری ...

انجام : مناسب شیوهٔ و داد وملایم طریق دوستی و اتحاد چنان مینماید

٥ - **معرفت تقویم** (ص٦٤-٧٢دفتر) **(فارسی)**

از عبدالقادر پسرحسن‌رویانی لاهیجی(ق-۱۰)است.وی شاگرد قوشجی‌است و زیج‌ملخص میرزائی‌ازاوراست و در سدهٔ نهم میزیسته است .

رویانی این کتاب را در یك مقدمه و دوباب ویك خاتمه ترتیب داده کـه اینك فهرست آنرا از نظر میگذرانیم :

مقدمه دربیان علامـات تقویم .

باب نخستین در بیان علامات که تعلق بحروف جمل دارد و آن چهار فصل است .

باب دوم در علاماتیکه در تقویم تعلق بحروف اختر اسامی کواکب وغیره دارد .. و این دوفصل است .

خاتمه : در بیان آنچه مدار احکام بدان باشد و آن هفت فصل است .

رجوع شود به: فهرست دانشگاه ج ٤ : ٨٩٥ و ج ٨ شمارهٔ ١٩٩٧/٤٨، فهرست مدرسه فاضلیه(بخش ریاضی، ش٤٨ ص ٢٦٣)

آغاز: الحمدلله العلی الولی ... اما بعد این مختصریست در معرفت تقویم .. که بندهٔ جانی عبدالقادر رویانی برسر مطالعه عزیزان ...

انجام : در بیست وپنج هزار سال تمام کند و برجی دوهزارسال تمام کند والله اعلم تمت .

٦ - سی فصل (٧٨-١٠٨ دفتر) **(فارسی)**

از خواجه نصیرالدین طوسی است .

احوال و آثار خواجه : ٢٢٥ فهرست چاپی فارسی مشار : ٩٩٤ فهرست دانشگاه٤ : ٩٠١-٩٩٠٣: ٣٦٩

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین ... وبعد این مختصریست در معرفت تقویم ...

انجام : اما در این مختصر بدین‌قدر اختصار کردیم اگر زیاده از این خواهند بکتب دیگرشروع کنند از این‌علم‌والله اعلم‌تمت‌الرسالة‌الشریفة‌الموسومه بمدخل النجوم المشهور بسی‌فصل تحریراً فی‌ثامن عشر شهر رمضان‌المبارك سنة سبعین بعد الف .

۷ـ مدخل منظوم در نجوم (ص۱۰۸-۱۲۱ دفتر) [فارسی]

این منظومه جز مدخل خواجه ویا مدخل عبدالجبار خجندی است که در فهرست هامعرفی شده و بجز مدخل منظوم شماره ۱۵۴۲/۲ دانشگاه است. واشعار آن بیت وتازه است.

رجوع کنید به :آثار و احوال خواجه ۲۲۸ و فهرست دانشگاه ج ٤ : ۹٤٤ و۸: ۳۰۰ فهرست حقوق:۱۸٦ .

آغاز :

ابتدا بر نام حی ذی القدم مبدع افلاك و انجم از عدم

انجام :

جامهٔ نو پوش وعقدوعهد کن سوی اهل جاه رفتن جهد کن

تمت فی تاریخ غره شهر شوال ۱۷۰

۸ـ معرفت تقویم (ص۱۲۱ ـ ۱۲۸ دفتر) (فارسی)

رساله ایست در شناسایی تقویم وبجز شماره های: ۵/۱۱/۷۳۵۱۱/۳۵، ۲/۴۳۹۰ و ۱/۷۸۵ ع (ازمحمدحسین صبوری) دانشگاه است.

دارای یك مقدمه ودوفصل .

مقدمه دربیان تقویم درلغت واصطلاح.

فصل اول : دربیان صفحهٔ شمسی.

فصل دوم : دربیان صفحه قمری .

بخشی ازفصل دوم افتاده است.

آغاز: بدان ایدك‌الله تعالی که این رساله ایست درمعرفت تقویم مشتمل بر مقدمه و دوفصل اول دربیان صفحهٔ شمسی ...

انجام : پس رقم اول رقم برج باشد ورقم دویم رقم ساعت ورقم سیم رقم روز یاشب اما بحسب اصطلاح در بن صفحه قمری علامت روز .

[۲۷۹۴]

دفتریست بخطهای گوناگون نسخ ونستعلیق . ش ۱ـ۳ خطهای نستعلیق است و نام کاتبان و تاریخ کتابت یادنشده . ازش : ۴ تاپان دفتر بخط نسخ یك کاتب است که در ۱۰۷۰ آنرا نوشته ودر پایان ۲ رساله تاریخ کتابت را آورده است کنار بیشتر برگها وصالی شده ولی نوشته بدون آسیب است . دروسط نسخه بکنار برخی از برگها جوهر ریخته‌شده است عنوان و نشان بیشتر رساله‌ها بشنگرف است

قطع: خشتی ۱۵ × ۲۱ ج : کالینگور یشمی باعطف و گوشه تیماج مشکی. صفحات: ۱۲۸ سطور : از ۱۰ـ۱۸ کاغذ : گوناگون شماره دفتر ثبت : ۷۴۲۲۶

۱ ـ ضیاءالمصباح (ص ۱۲ـ۲۵۷ دفتر) **(فارسی)**

شرح بر مصباح الشریعه ومصباح الحقیقه منسوب به امام جعفر صادق (ع) از اسماعیل بن محمد علی رضوی

این شرح تمام صدباب مصباح الشریعه است ونقص ندارد .

مؤلف نخست متن احادیث مصباح راباب باب ذکر کرده سپس بشرح آن پرداخته است .

رجوع شود به مقدمهٔ ممتع آقای سیدجلال الدین محدث ارموی برچاپ شرح عبدالرزاق گیلانی برمصباح الشریعه

آغاز: خداوندا چه سان شکر نعمت گزارم که شکری را شکری در قفاست وبچه نحو حمدوستایش .. وبعدچنین گویدذره حقیقی اسماعیل بن محمدعلی الرضوی که‌چون ازاختلاط اهل زمان ثمرهٔ بجزاز صفت

انجام : پس‌هر گاه حاصل شود این خصلتها چنانچه حق ایشانست درنفس پس او ... وبندگان مقرب‌واولیای حقیقتی اوتعالی باشد اللهم‌ارزقنا ... الطاهرین تم‌فی‌ضحوة یوم‌الثلثاءمن الاسبوع‌الاول من‌الشهرالثانی‌عشر من‌السنةالتاسعةمن‌العشر الاخیرمن‌المأ الاولی‌من‌الالف الثانی علی ید ...محمد بن صالح‌مهدی‌الرضوی ... عیوبهما

۲ ـ فهرست کتب فیض (ص۲۶۰ـ۲۷۴دفتر) **(عربی)**

فیض‌کاشانی نام کتابهای خود را دراین رساله یادنموده و آنها را شناسانده است تا کنون در این کتابخانه سه نسخه از این رساله یافت شده و هر یك از نسخه‌ها با یکدیگر اختلاف فاحش‌دارند .

رجوع‌شود به‌ذریعه ۱۶

آغاز: بسمله‌الحمدلله والسلام‌علی‌عباده‌الذین اصطفی‌وبعدفهذا فهرس‌مصنفات خادم‌العلـوم‌الـدینة محمدبن مـرتضی المـدعو بمحسن .... منها کتـاب الصافی فی‌تفسیر القرآن ...

انجام : فهذا فهرست مصنفاتی و مؤلفاتی . . . و قدعلم کل‌اناس مشربهم‌ولله الحمدعلی‌ماهدانا ... وسلم

[۲۷۹۵]

دفتر نست بخط های گوناگون نسخ‌و نستعلیق . نخستین رساله دفتر بخط نسخ محمد فرزند صالح مهدی..؟رضوی در ظهرسه‌شنبه‌نخستین‌هفته ازماه ذ ح۱۱۱۷ .کاتبـان‌یادداشتهایی درآغاز وپایان دفتر نوشته‌اند این یادداشتها بعکس‌نوشته رساله‌هاله‌هـای دفترنوشته‌شده‌است نوشته‌های آغازدفتر ازچپ براست عبـارتند از :

۱ ـ پشت‌برگ ششم حدیثی‌است منقولی از امالی شیخ صدوق و درمیان راویان از حضرت عبدالعظیم یادشده است .

۲ـ روی برگ پنجم (ص : ۱۰) سفید و در پشت آن بخشی است (بابی‌است) که در آن انبیاء را بچهارطبقه‌تقسیم‌کرده‌است و عنوان باب‌طبقات الانبیاء والرسل دارد

۳ ـ روی‌برگ چهارم تاروی نخستین برگ نسخه یادداشتی است از علامه‌حلی و شیخ‌احمداحسایی منقول از مقاتل‌و مقالات‌ودرآن‌ازبزرگی درجه و مقام‌حضرت‌سیدالشهداء وقبول نمودن‌اوشهادت را سخن گفته شده وآغازآن چنین‌است :

آورده‌اندکه درروز ازل‌که ذرات وجودبنی‌آدم رابموقف تکالیف بازداشتند دربرابر هردرجه‌ازدرجات بلیۂاز بلیات‌بهریك از ذرات ...

٤ ـ پشت نخستین برگ ۱۲ بیت‌بفارسی‌درهجوشاعری گفته شده‌وآغازآن : نسخه‌ای آمد بدستم ناگهان‌ـ شعرهادیدم بسی‌دروی عیان‌در. پایان ش۲ دفتر، آیه‌یسألونك عن‌الخمر والمیسر یادداشت شده وپس‌از آن‌دردوبرگ آخردفتراین یادداشتها نوشته‌شده است :

۱ ـ دربارۂ استخاره ۲ـ فرق‌لغوی‌خیروشر ۳ـ چندبیت بفارسی ۴ـ حدیثی‌دربارۂعیسی‌بن مریم وچندلغت. پشت‌برگ‌آخر سفید وروی آن تفسیر آیه یعلمون ماتفعلون نوشته‌شده‌است.

عنوان و نشان درسراسردفتر بشنگرف‌است .

قطع رقعی : ۱۰/۵ × ۱۷/۵ ج : تیماج مشکی صفحات : ۲۷۴ سطور : ۱۹ کاغذ : اصفهانی سفید و زرد شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۲۵ جدید : ۳۱۲۰

۱ـ رساله درتصوف (ص۱ـ۱۷) **(فارسی)**

تألیف محمدبن محمود دهدار .

دردیباچه این رساله وچند رساله دیگر که بااین رساله دریك دفتر است، نام مؤلف محمدبن محمود دهدار یامحمد دهدارآمده امادر مراجع و کتب تراجم نام دهداری که تألیفات زیاد درجفروتوحید (و از جمله نفایس الارقام موجود در این دفتر) دارد ابومحمد محمود بن محمد دهدار است کـه در ۱۰۲۶در گذشته. رساله‌هایی‌دیگر نیز ازدهدار در دست‌ماست که نام مؤلف درآن محمدبن محمود

قید شده‌واو گویامعین‌الدین‌محمدپسر محمود دهدار معروف‌است.در برخی‌ازمراجع وفهرستها مؤلفات ابومحمد محمود دهدار به‌محمد دهدار کـه شاعر و متخلص به بفانی بوده ودرسورت هندوستان بسال۱۱۰۶ ه در گذشته است نسبت‌داده‌شد.

مرحوم نفیسی درتاریخ نظم و نثراصرار ورزیده است‌بر اینکه‌نام‌دهدارشاعر متخلص به‌فانی، احمد بوده ودر۱۰۱۰ در گذشته .

رجوع شودبه فهرست‌ریو۲: ۸۱۶ . دانشگاه:... ذریعه ۵:۶۷و۲۶۲، ۷: ۲۱۹ ج۹: ۷۷۷ وج ۱۸ : ۱۵۷تاریخ نظم ونثراز سعید نفیسی:۰ ۳۹۷ ۶۵۵–۹۵۶، ۷۴۲، ۸۰۷،۸۰۸ و۸۳۷(۱) فهرست مجلس۶:۱۲۶ – ۱۲۸

این رساله دارای یك‌مقدمه و۳فصل و یك‌خاتمه (یاچهارفصل) است :

مقدمه–درشرف وفضیلت انسان.

فصل اول– تقسیم موجودات به‌واجب وممکن بطریق‌اهل استدلال .

فصل دوم– دربعضی اشارات بلسان اهل‌ذوق وتصوف.

فصل‌سوم– دراشاره بوحدت وجود و کثرةاطوار.

فصل‌چهارم–(یاخاتمه) درارشادبمبدأ و معاد.

آغاز: حمدوسپاس بی‌قیاس مرخداوندی را که در مشکوة دل انسان چراغ ولکن یسعنی قلب‌عبدی‌المومن برافروخت ...امابعد این چند کلمه است افزودهٔ کلك عبیدالاحرار محمددهدار که‌امید که منظور نظرقبول همگنان گردد...

پایان: اگردانی و گرهرگزندانی که باقی تاابدباقی بمانی والله یقول‌الحق وهو یهدی السبیل .

۲– نفایس‌الارقام (ص۱۸–۳۸دفتر) **(فارسی)**

ازمحمد دهدار سابق الذکر ، در اثبات واجب بطریق متکلمین و حکماء

(۱) مرحوم نفیسی درص ۸۳۷، اشتباهی‌کـه در ۶۵۵ و۷۴۲ شده و اصلاح‌کرده و نوشته‌اند نام‌دهدار شاعرمتخلص به‌فانی احمدبوده نه محمود.

وصوفیه وابطال دروتسلسل وذکر برهان‌سلم‌شامل‌ده‌فصل که عنوان‌هر یك از آنها «رقم» است بدینگونه .

رقم اول- در بیان ابطال دور.

رقم دوم- در ابطال تسلسل.

رقم سوم- در بیان برهان سلم.

رقم‌چهارم- در بیان اثبات واجب بطریق متکلمین.

رقم پنجم- در اثبات واجب بطریق حکما.

رقم ششم- در استدلال بدلائلی که مخصوص بحکیم یامتکلم نیست و محتاج بابطال دور و تسلسل. نه ، نه دلیل .

رقم هفتم- در توحید بطریق متکلمین.

رقم‌هشتم- درتوحید بطریق حکما

رقم نهم- [توحید]موافق مشرب صوفیه .

رقم دهم- در تلویح برخاتمه که عقل صحیح وذوق صریح آنرا قبول نماید.

این رساله در کتب تراجم درفهرست‌مؤلفات معین‌الدین‌ابومحمد محمودبن محمد دهدار یاد شده.

مؤلف در دیباچه چنین نویسد :

در راه سفربه خیرالبلاد (شیراز) نامه‌ای ازیکی از دوستان عزیز دریافت مشعر برطلب دلیل براثبات واجب بطریق متکلمین وحکماء وصوفیه و ابطال دور وتسلسل وذکر برهان سلم وهرچند استعداداین قبول دراو نبود، خامه‌رابنگاشتن این نامه مطلق العنان دانست وآن را نفایس الارقام نامداد.دهدار در پایان رساله این رباعی راازخواجه نصیرنقل کرده :

موجود بحق واحد اول باشد باقی همه موهوم و مخیل باشد
هرچیز جزاو که آیدانـدر نظرت نقش دو ، یمین چشم‌احول باشد

رجوع بشمارهٔ۱ این دفتر شود.

آغاز: ثنا و ستایش مرخداوندی را کـه دلیل است ذات او بر ذات او ومنزهست از مجانست مخلوقات‌صفات او... امابعد چنین گوید پخته آتش خامی رسیدهٔ کوی ناتمامی... مملوك احرار محمد دهدار.. که چون بوسیلهٔ سوانح ایام بصحبت بعضی‌ازخلاصهٔ انام رسید...

پایان: و اگر سلیم الفطرتی توفیق تامل دراین معنی یا بد زود براوروشن میشود غرض مانلویحی بود،نه‌اثبات این مدعا والحمدلله رب‌العالمین

کاتب‌افزوده‌تمت‌الرساله‌الموسومه بنفایس‌الارقام فی سنهٔ ۱۳۰۸

۳ـمکتوب (ص۴۵ـ۴۸دفتر) **(فارسی)**

ازهمان محمد دهدار که نامه‌های‌بسیار بدومنسوب‌است و این نامه دربارهٔ ولایت علویه کبری است

کاتب‌درآغازآن(شاید اشتباهاً)نوشته: «من مکاتیب محمود دهدار»

رجوع به ذیل شماره اول این‌دفتر وص ۵۰۴ـ۵۰۵ فهرست ۵مجلس شود.

آغاز: از عدم نمودار محمددهدار بجانب نهال باوهٔ سیادت ...

پایان: بالضرورة باطن عقل و نفس‌تعیین علی علیه‌السلام باشد درآن مرتبه وعلی‌هذا القیاس‌والحمدلله‌رب‌العالمین.

۴ـخلاصة‌التبیان (ص۴۱ـ۱۳۳دفتر) **(فارسی)**

درفهرست‌مؤلفات‌معین‌الدین‌ابومحمد محمودبن‌محمددهدار،شرحی‌برخطبهٔ

البیان ، بنام خلاصة الترجمان یادشده . اما این شرح خطبة البیان که مورد گفتگو است بنوشته صدر دیباچه، ازمحمدبن محمود دهدار (که نام او درصدر تمام رساله‌های موجود دراین دفتر آمده) است ودرپایان دیباچه نام رساله خلاصة التبیان فی شرح خطبة البیان قید شده نه خلاصة الترجمان .

پس از دیباچه وقبل ازشروع درشرح خطبه، مؤلف یك تمهید ویك مقدمه نوشته است ودردیباچه مبسوط این رساله شان صدور این خطبه رااز حضرت مولی و سرادعاهای بزرگ وجملات غریبی که در خطبه آمده بدین گونه بیان داشته : شان ورودش [یعنی ورود خطبه] آنست که گاهی برمنبر از احوال سابق ولاحق و از کیفیات وجود اشیاء و ودایع وملاحم بیان میفرمود ، درآن اثنا سائلی بطریق امتحان سؤال میکرد که یاعلی این بیان را از کجا مینمایی- چنانچه در خطبه «سلونی...»ذعلب یمانی پرسیده که«هل رایت ربك»و در خطبهٔ ملاحم سوید بن نوفل هلالی گفته که «تو اینها را حاضری ودانسته میگویی؟». باین مثل پس آن حضرت عبارات مشهوره مذکور در خطبه : اناسر الاسرار : اناشجرة الانوار ... دراین خطبه ، درجواب سوید بن نوفل فرموده. وسروقوع این حال وحکمت در صدور این مقال آنست که عقل غیر مشتق از عقال، شطحیات ارباب حال را که رشاشهٔ این نورند از جملهٔ محال نشمرد واهل کمال را سندی باشد.

وپس از چند سطر در سبب تألیف رساله میگوید: ناگاه صورت کمال معنی ومعنی جمال صورت مجمع استعداد نوعی هندسه عالم جمعی . . . جان (۱)جانان

۱ــ در اواخر قرن دهم چندمیرزاجان نام ارامیشناسیم وازجمله آنان یکی از ۲تن را میتوان مقصود دهدار دانست ازکلمه «جان جانان» یکی میرزاجان شیرازی متوفی ۱۹۹۹ و دیگری میرزاجان رومی شیرازی سنه متوفی۹۹۸ واحتمال اینکه مقصود دهدار، نخست است اقرب است، زیراکه این میرزاجان استاد فلسفه بوده.

ایده‌الله بجوده و جنوده بصورت مثال دربزم خیال نزول اجلال نموده بزبان حال گره‌از رشته‌مقال گشود. پس بر امتثال‌اشارت بطوع ورغبت اقدام نمود.

درتمهید ، به‌تفسیر شطح ومتشابه و محکم پرداخته و گوید « اگـر مفاد کلام مستلزم اشتراك‌حکمی غیرمناسب تنزیه وتقدیس بود آن کلام را متشابه خوانند اگر ازقرآن وحدیث‌باشد،وشطح نامند اگر از اقوال اکابر باشد دروقت غلبهٔ حال وسقوط بشریت بشرط آنکه بزرگی که صاحب آن قـول است صاحب تزکیه اوصاف واخلاق‌وضابط احکام وحدودشرع‌باشد... واگرامثال این‌متشابهات ازجماعت اهل‌بیت (ع) مروی‌باشد یاازکبارصحابهٔ عظام (رض) آنرا بنام شطح خواندن ترك اولی‌است والبته بمتشابه ازآن باید تعبیر نمود ونسبت‌عموم‌وخصوص مطلق‌میان مفهوم متشابه وشطح مرعی باید داشت که بـرهمه متشابه شطح‌اطلاق نکنند واگرهمه سطح‌را متشابه خوانند تواندبود» .

درپایان‌دیباچه،فهرست‌اجمالی‌مطالب کتاب‌رابیان نموده‌وبه‌قصیده‌ای که در مدح حضرت‌مولی (ع) وبشکرانه نعمت توفیق‌یافتن بشرح‌خطبه‌سروده‌است،اشاره کندو گوید«قصیده در پایان رساله بعنوان خاتمه‌ثبت میگردد» .

بیت‌آخر این‌قصیده مشتمل‌بر ماده‌تاریخ پایان تألیف‌رساله است وآن جمله (فیض جود علی) است که با ۱۰۱۳مطابق‌است .

در این قصیده نکته‌ای بچشم میخورد که موجب ابهام بیشترو یاحل مشکل درامر مؤلف رساله میگردد زیرا دراین بیت که ازابیات آخر قصیده است،وی‌فانی تخلص کرده.بیت مزبور این‌است :

زروزگار نگریم گرم‌رسدالمی — چو جبر آن زموالات خاندان‌رسدم

نگفتی‌ازلب جودت نوازفانی را — که گوی‌چرخ‌بپابوس‌صولجان‌رسدم

چنانکه می‌بینیم دراین قصیده که سرایندهٔ آن مسلماً همان صاحب شرح

خطبه است که درمقدمه رساله نام خود را محمدبن محمود، نوشته تخلص شاعر فانی است . بنابرین همین محمدبن محمود است که فانی تخلص داشته وشاید همانگونه که ریو معتقد است ، فانی تخلص محمد فرزند محمود دهدار معروف است .

دردانشکدهٔ ادبیات نسخه‌ای ازاین رساله هست و درفهرست آن کتابخانه مؤلف رساله همان ابومحمد محمود دهدار معروف یاد شده . همچنین درذریعه، این شرح از محمود دهدار دانسته شد .

رجوع شود به ذریعه ۷ : ۲۱۹ ، ۱۳ : ۲۱۱ فهرست ادبیات : ۲۲٤ .

آغاز: الحمدلله الذی خلق الانسان علمه البیان ... وبعد چنین گوید پیك گفتار وصورت دیوار، محمدبن محمود الملقب به دهدار که چون دهقان ازل تخم محبت اهل بیت رسول ... وشیعیان حقیقی ایشان که اکابر صوفیه‌اند . . . درزمین فطرت ومزرعهٔ جبلتم ریخته ...

پایان رساله: وچون بر [هر] نعمت شکری واجب است پس بعد از حمد و شکر الهی. قصیده‌ای که بشکرانهٔ این توفیق درمدح خطیب ... باشد قصیدهٔ فیض وجود نفس صاحب مقام محمود (ص) در سلك نظم کشیده شد ملحق میسازد بطریق خاتمه وبه الحول والقوة .

مطلع قصیده درمدح مولی (ع) :

چو کاسه عبنی از کف مغان رسدم

رموز عالم غیبی بارمغان رسدم

بسوی باغ دماغ دلم چو گرم شود

نسیم نکهت رحمانی ازیمان رسدم

پایان:

زفیض جود علی چون رسید این توفیق
چنان رسید که تاریخش ازهمان رسدم

کاتب نسخه درذیل قصیده چنین افزوده:

«تمت خطبةالبیان بتوفیق الملك المنان الکاتب المذنب الجانی الراجی بفضل الملك العلی محمد علی دوسه روز نسخه بیشتر درنزد فقیر نبود بـا کمال تعجیل نوشته‌شد فی‌تاریخ شهرذی قعدةالحرام سنه١٣٨ (١٣٠٨)».

٥ ـ شرح رباعیات شیخ ابوسعید (ص١٣٧ ـ ١٤٩) **(فارسی)**

کاتب نخست‌عنوان کتاب را «کتاب مراةالحقایق فی‌شرح گلشن‌راز»نوشته وسپس روی‌آن خط کشیده و«شرح رباعیات شیخ ابوسعید» نوشته است و درآغاز نسخه پس‌ازبسمله این‌رباعی‌را نوشته:

همسایه وهمنشین و همره همه اوست
با دلق که او اطلسی شد همه اوست
درانجمن فرق و نهان خـانهٔ جمع
بالله همه اوست ثم بالله همه اوست

نویسندهٔ این‌رساله ازپیروان طریقه ذهبیه بوده و ظاهراً این رساله نیز از همان محمد دهداراست.

آغاز: حمدالاله هو بالحمد حقیق ...

پایان: الاسماءِ الحسنی و لسمات المحدثات.

[٣٧٩٦]

مجموعه‌ایست بخط نستعلیق تحریری‌متوسط‌محمدعلی‌مورخ١٣٠٨ونسخه بسیارمغلوط است.

کاتب درذیل شمارهٔ ۴ نوشته که نسخه اصل فقط سه روز نزد او بوده ولذا باشتاب نوشته . صفحات ۳۵ ـ ۴۴ سفیداست .

قطع : رقعی ۱۸ × ۱۱/۵ جلد میشن خرمایی داغدار بی مقوا صفحات: ۴۹.سطور ۱۷ و ۲۰ کاغذ فرنگی آهار مهره کرده شمارهٔ ثبت قدیم ۱۳۷۷ جدید ۲۹۲۱ ،

۱ـ البرهان یاالبرهانیه (ص ۱ـ۲۵ دفتر) (عربی)

تألیف میرزا محمدبن عبدالنبی اخباری نیشابوری مقتول در ۱۲۲۸ ·

اخباری این رساله را در تحریم عمل به ظن در تحصیل احکام و ابطال طریقه اجتهادظنی وطرفداری ازروش اخباریان نوشته ودر پایان رساله، پاره‌ای از مؤلفات دیگرخودرا که دراین باب پرداخته یاد کرده:

حرز الخواص ـ کتاب الحجه البالغـه ـ الحکمة البالغه ـ الکتاب المبین ـ الشهاب الثاقب ـ سیف‌الله المسلول ـ کتاب اعصارفیه‌نار ـ رساله کشف القناع عن عورالاجماع ـ کوثرالاسرار فی‌شرح معضلات البحار .

مؤلف در ۱۰۱۹ از تألیف این کتاب فراغت یافته ومیرزاعلی محمدبن میرزا رضا شیرازی مقتول در ۱۲٦٦ حاشیه‌هایی براین کتاب نوشته و اخباری را رد کرده ویکی ازشاگردان اخباری بنام میرزا محمدباقرلاری به پشتیبانی از استاد خود در ۱۲۳۲ (پس‌ازدرگذشت استاد) رساله‌ای در شرح رساله برهانیه نگاشته بنـام الکلمات الحقانیه فی شرح الرسالة البرهانیه و در این شرح ، اعتراضات میرزا علی‌محمدرا بررساله‌برهانیه‌پاسخ گفته است .

رجوع شود بذریعه ۳ : ۹۲ ، ۱۸ : ۱۱٤ دانشگاه : ...

محمد ابراهیم طبسی کاتب این رساله (و دیگر رساله‌های موجود دردفتر) که خود ازشاگردان اخباری بوده حاشیه‌هایی بر کنار برخی‌ازصفحات‌رساله‌دارد

آغاز: (بسمله) الحمدلله رب‌العالمین ... اما بعد فقد ثبت بالبراهین القطعیه

عند المتکلمین ان العلم زائد علی ذات الممکن کسائر صفاته غیر لازم ...

پایان: بیمناه الجانیه مصنفها الجانی ابواحمد محمد بن عبدالبنی بن عبد الصانع النیشابوری الخراسانی فی آخر الصفر من اول السنة التاسعه من العشر الاول من المائة الثالثة من الالف الثانی من الهجرة المصطفویه حامداً مصلیا فی مشهد الطف بکربلا .

۲-فتح الباب الی طریق الحق والصواب (ص۲۷-۱۴۷ دفتر) (عربی)

از میرزا محمد اخباری در اثبات افتتاح باب علم و رد قائـلان به انسداد (یکی از مسائل اصول فقه شیعه). این کتاب نیز از مؤلفات اخباری است در رد بر مجتهدان و آنرا بخواهش مولی عبدالحسین(۱) که نخست از شاگردان سیدعلی طباطبائی وپیرو طریقهٔ اصولی بود وسپس بدو پیوست نوشته است .

فتح الباب دارای ۵ «مرشد» است بدین قرار:

مرشد اول- درآغاز بوجود آمدن قول بانسداد درزمانهای اخیر (وی دراین بـاب مدعی شده که قول به انسداد نخست از شهید ثانی و پسرش صاحب معـالم انتشار یافته است)

مرشد دوم - در ذکر آیاتی از قرآن که دلالت بر انفتاح باب علم دارد (دراین باب او ۴۳ آیه ازقرآن رادلیل آورده و نخست فهرست آیات را باجمال یاد کرده و پس از آن بتفصیل پرداخته. درهمین بخش نیز گواهی ۷ تن از اکابر اخباری وعده کثیری ازاصولیان را براعتبار کافی کلینی نقل کرده است) .

مرشد سوم - ذکر اخباری که دلالت بر بقاء علم . به احکام دارد .

مرشد چهارم - داستان مناظرات مؤلف این رساله است با معاصران و از آنجمله یکی سیدعلی طبـاطبائی صاحب ریاض که با او همزمان ویکی از اساتید و رؤساء بزرگ اهل اجتهاد بوده . اخباری جریان بسیار جالب این مناظره را نقل و ازسید علی با عنوان « بعض الاعلام » یاد کرده است .

اخباری در آغاز این بخش میگوید :

«صورت تمام ماجری را که نخست نوشته بودم آنان [ظاهراً مقصود سیدعلی طباطبائی و یارانش است] ببهانه اینکه مطالعه کنند و پاسخ گویند ، از من گرفتند ، و بازپس ندادند. عین عبارت او این است :

«فبقیت القراطیس عندهم لیالی وایاما وردت علی ما کانت علیه من البیاض فتبین ماکان مقدارهم من السواد » .

در این بخش، او آقا محمدعلی بهبهانی (صاحب مقامع الفضل) را بسیار ستوده واورا «افضل من رایناه من اعلام المتبحرین استاذ الاساتذة اجمعین البحر الذی لاساحل له عندالاعتبار وان لم یکن مالغیره عندالعوام فی الانظار » خوانده است. در پایان مرشد چهارم درذیل عنوان «تفریع»، یکصد آیه ازقرآن در مذمت اختلاف و نیز در ذیل عنوان «توبیخ» ۳۸ آیه درمذمت ترك عمل بعلم یاد کرده است .

مرشد پنجم ـ فساد ادعاء وجدان درمقابل برهان .

صاحب ذریعه نوشته‌اند نسخه‌ای ناقص از این رساله فتح الباب را در کتابخانه سید حسن صدر دیدم که حاشیه‌هایی از سیدصدر برمرشد دوم (آیات انفتاح باب علم) داشت .

رجوع شود بذریعه ۱۶ : ۱۰۵، فهرست الهیات ص... کتابخانه رضوی:...

آغاز: بحمدك یامن فتح لنا ابواب نعمه الظاهرة والباطنه سرا وجهرا وسدعنا ابواب نقمه البادیه والخافیه... اما بعدفیقول العبد ... ابواحمد محمدبن عبد النبی النیشابوری الخراسانی ...انه قد سئلنی قرة عینی القریحه و مهجة فؤادی ... عبدالحسین... (۱) ان اذکر لهادلة القائلین بانسدادباب العلم ...

---

(۱) وی فرزند رضاعی سیدعلی صاحب ریاض و شاگرد او بودکه بعدها به مسلك اخباری گرایید و ازمعتقدان میرزا محمد اخباری گردید ، مورد تفسیق و طعن و ملامت همکنان قرار گرفت .

پایان: و قد حصل الفراغ من تألیفه یوم‌السبت الاول من شهر المحرم مبدء السنة العاشره من المائه الثالثة من‌الالف الثانی من‌الهجرة النبویه علی مهاجرها افضل الصلوة والتحیةفی مشهد ابی عبدالله الحسین (ع) لالتماس ثمرةالفوادواحقی المراد قرة العین العالم الفاضل الالمعی الورع الزکی اللوذعی البری من کل‌شین صنوی الروحانی المولی عبدالحسین ثبته‌الله‌علی جادة الثقلین وقد اجزت‌له روایة هذه الوجیزه مع جمیع ماصنفته والفته من‌الکتب والرسائل و مارویته‌من‌المعقول و المنقول باسانیدی الی اساتذتی‌المعروفین تجاوز الله عناببرکاتهم یوم‌الدین.

۳ـ نامه بمجتهدین (ص ۱۴۷ـ۱۵۲ دفتر) **(عربی)**

مولی عبدالحسین فرزند رضاعی صاحب ریاض که درحاشیه ص : ۶۸ از او یاد گردید ، پس ازاینکه ازاستاد وپدررضاعی خود گسست وبمیرزا محمداخباری پیوست وموردطعن دوستان وهمفکران سابق خویش قرار گرفت ، به‌علماء اصولی نجف و کربلا این‌نامه را نوشت در پایان نامه میگوید :

«من‌چون باراهنمایی‌خداوند مسلکی‌را که‌محمدبن قدیم داشتند بر گزیدم برخی تکفیرم کردند و برخی تفسیق ، شکیبایی پیشه کردم واین نامه نوشتم »

آغاز: (بسمله) الحمدلله المنتقم الجبارذی‌القوه المبین القهار .. وبعد فهذا کتابنا ینطق علیکم بالحق و یقطع الاعذار لمن استحل غیبتنا فی‌المجالس والاحضار . . .

پایان: فکفرنابسببه بعض وفسقنا بعض فصبرت... وفی‌العین قذی وفی‌الحق شجی ، حتی بلغ الامر محله و کتبت هذه‌الـرساله ... مظهرة لما التبس من‌الامر علی بعض‌الملتبسین والسلام علی‌من اتبع الهدی .

درصدر نسخه این‌نامه‌چنین نوشته :

صورت کتابة المولی عبدالحسین الذی کان ارشد تلامیذ افضل المجتهدین فی‌عصره و ابنه رضاعیا السید علی الطباطبائی ثم رجع مـن طریقة المجتهدین الی طریقة الاخباریین بمصاحبة‌الاستاد ادام الله ظلاله فکفروه و فسقوه‌فبعث‌هذاالکتاب الی مجتهدی المشهدین مشهد علی و مشهد حسین علیهما صلوات اللّه‌ملاالخافقین .

۴ـ جواب سؤال (ص۱۵۵ـ۱۶۳دفتر) **(فارسی)**

درصدر نسخه نوشته شده : «صورت کتابتیکه مخدوم مطاع‌حاجی محمدعلی خلف المرحوم آقا عبدالواحد الیزدی امام جمعه و جماعة جهة خاکسار نوشته» .

از مقدمه رساله معلوم میشود که حاج محمد علی‌بن عبدالواحد یزدی امام جمعهٔ یزد این نامه را برای کسی یا از طرف کسی که از او خواسته است را به میرزا محمد اخباری نوشته و ازاو خواسته است تا دلیل حکم به‌لزوم جهر در تسبیحات اربعه (دررکعات ۳ و۴ ازنمازهای یومیه) را که خلاف مشهوروروش علماء ومجتهدان است ، بیان دارد . نویسنده نامه (حاج محمد علی) ادلهٔ قائلان بوجوب‌اخفات را نیز نقل کرده وخواسته است اخباری در بارهٔ آنها نیز نظر بدهد .

میرزا محمداخباری که‌در آن‌زمان‌درسفر بافق بوده‌درجواب‌پیش ازاینکه‌برد دلیلهای‌اووا اثبات‌مقصودخودبپردازد گوید: گربا پاسخهایی که‌در این‌نامه داده شده موافقت‌دارید، زهی وفاق واگر آنهاراکافی‌نمیدانید،پس‌از باز گشت‌ازسفر ،بملاقات من بیایند تابتفصیل سخن بگوییم . عین عبارت اوست.

« اگر منظور استیفاء کلام در این مرام باشد حقیر عنقریب عازم تخفیف تصدیعات دوستان بافق است ، ازباب الحکمة ضالة المؤمن اگردرضمن صلهٔاخوت ایمانی وخلت روحانی طلب ضاله خود فرمایند ، دورازشیوهٔ مرضیه نخواهد بود .

نشان گم شده خود بجوز خرد وبزرگ

سراغ یوسف خود کن زبنده و آزاد

و گویا حقیر بیست وهفتم روانه باشم بشرط الاستخاره وله الحکم » .

آغاز: نامه سؤال : بذروهٔ عرض مقدس عالی‌میرساند احقرداعی محمد علی که در این اوان مذکورشد که ملازمان سامی ، بنایشان در رکعت آخر مغرب ودور کعت آخرعشاء درتسبیحات آنها اخفات‌است وچون مخاص حقیر میخواهد که درعملیات‌بدون دلیل‌وبرهان اقدام نکرده باشد . .

آغاز پاسخ : (بسمله) الحمدلله وسلام علی عباده ، گرطالب صادقی زنایاب منال‌پیدا گردد وآن عقده که‌بسته است و هست و باخیال هم واگر « ...مخدوما :

سئوالی کن زمن‌امروز تا غوغا بشهر افتد

که اعجاز فلانی کـرد گویـا بی‌زبـانی را

درخصوص جهر تسبیحات استفسار دلیل فرموده اند ... حقیر اول آنچه در خصوص ادلهٔ سرکار درنظر داشت عرض میکند وآخر آنچه دراین خصوص دیده وبرآن اعتماداست ...

پایان:

آتش بشکوه در دل اندوهگین مـزن

حسنت سرشته نفـس آتشین مـزن

ترسم که نازنین دلت اندوهگین شود

پس برغبار خـاطر مـا آتشین مـزن

۵ـ حجر ملقم (ص۱۶۳-۱۸۱ دفتر) **(فارسی)**

ازمیرزا محمداخباری (م ـ۱۲۲۸) صاحب رساله‌های قبل.وی‌این رساله‌را نیز در رد مجتهدان و اثبات اینکه مذهب حق اثناعشری همان مسلك اخباریست تالیف کرده وی دراین رساله میگوید :

درکتب مبسوط خود شصت برهان عقلی‌وهزارودویست وبیست و شش دلیل

از نصوص قرآن وحدیث و نود وچهار فقره گواه از اقوال قدماء عظماءِ امامیه بر انحصار عمل مقبول و پذیرفتهٔ دین خدا وشرع رسول الله (ص) ، درعمل به کتاب الله المحکم وسنة امنائه (ع) اقامه کرده‌ام ودرین و جیزه به‌چند دلیل‌قاطع اکتفا مینمایم » .

وی دراین رساله ۱۲ دلیل عقلی و نقلی بر بطلان شیوهٔ اجتهاد اقامت کرده‌است.

رجوع‌شود به‌ذریعه ۱۹۲۰/٦ .

آغاز: (بسمله) الحمدلله . . . امـا بعد پس این چند کلمه ایست در بیان مذهب حق امامیه اثناعشریه... بایددانست که اجابت کنندگان دعوت محمدیه را مسلمین خوانند..

پایان: وما توفیقی الابالله‌علیه توکلت و الیه‌انیب . کتب‌بیمناه الجانیه مصنفه الجانی ابواحمد محمدبن عبدالنبی بن عبدالصانع النیشابوری عفی‌الله تعـالی فی‌شهر ربیع اول من شهور سنه ۱۲۲٤ الهجرة النبویه فی دارالعظة طهران حفت بالامان حامداًمصلیاً مستغفراً .

٦ ـ شهادت بر ولایت دراذان‌رساله در (ص۱۸۱ـ۱۹۹) (فارسی)

ازهمان ابواحمد محمدبن‌عبدالنبی نیشابوری .

مؤلف در مقدمه گوید : فتحعلی‌شاه قاجار فرمانی بـاونـوشته و شرحی‌را که شخص معروفی درمنع ازشهادت بر ولایت دراذان نوشته‌بود برای اوفرستاده و ازوخواسته است که جواب‌نویسد ووی این‌رساله‌را در ۱٤ فصل‌درجواب‌نوشته‌است.

درحاشیه بخط دیگر درمعرفی آن‌شخص معروف نوشته‌شده :

«شخص معروف شیخ جعفر بن خضر نجفی است » . مـؤلف درپایان رساله نوشته‌است : « حقیر این‌چندکلمه برسبیل عجاله ازصبح شنبه تـاظهر همان شنبه پنجم‌ماه جمادی‌الاول سنه ۱۲۲۳ درزاویهٔ مقدسهٔ عبدالعظیمیه‌علـی‌مشرفها آلاف

تحیه نوشت تاعوام واشباه ایشان درضلالات نیفتند وخواص که‌خودمستغنی‌میباشند متذکر شوند ..» .

اخباری،درهرفصلی فقره‌ای ازنوشته شیخ جعفر(کاشف‌الغطاء) را باعنوان «قوله» نقل کرده‌وسپس بتفصیل به پاسخ آن پرداخته است .

درکنارصفحات رساله،حاشیه‌هایی ازمحمد ابراهیم طبسی کاتب دفتر دیده میشود واودرچند حاشیه از کشف‌الغطاء شیخ‌جعفر(صاحب‌رساله)یاد کرده .

چندفقره حاشیه بدون‌امضاء نیز در کنارصفحات نوشته شده

ذریعه ١٤ : ٢٥٨ .

آغاز: (بسمله) اما بعد پس‌رسید فرمان خاقان زمـان و خدیو دوران ... ابوالمظفـر فتحعلی‌شاه خلدالله ملکه ... بسوی بنده خیرخواه مؤمنان محمدبن عبدالنبی ... ومحتوی بود ... برملفوفه‌ای که شخص معـروفـی درخصوص منـع ازشهادت برولایت شاه اولیاتحریرفرموده ودرترویج این‌امراستعانت‌ازدولت‌قاهره کرده وخاقان زمان .. جواب‌کلمات اورا ازاین خـاکسار خواهش فـرموده بود چون وجوب شرعی مقرون به‌وجوب عرفی گردید وجوب‌عقلی بهمرسانید ..

پایان: متذکر شوند و ما اردت الا الاصلاح ما استطعت .. ربنالا تؤاخذنا ان‌نسینا او اخطانا ... فهب انی اقول‌الصبح لیلا ــ ایعمی‌الناظرون عن‌الضیاء .

[٣٧٩٧]

مجموعه‌ایست بخط نسخ متوسط و تحریری محمد ابراهیم الطبسی الخـراسانی در ١٢٢٣ نوشته شده عنـاوین بسرخی‌وگاهی درحواشی‌افتادگی هارا بهمان‌خطالحاق‌کرده‌اند درذیل شمارۀ ١ (ص٢٥) کاتب‌نیزآغاز رساله‌ای‌نوشته اما بقیه‌آنرا نانوشته گذارده است ، درزیررساله ٢ نوشته‌که درتهران درخانه‌مؤلف دربند٢ربیع‌الاول‌نوشتن‌آنرا بپایان‌رسانیده.

درپشت یك برگ اضافی اول دفتر ابیاتی از لیلی مجنون عربی بخط شکسته نستعلیق زیبا مهدی موسوی اصفهانی دیده میشود .

قطع خشتی ۲۱ × ۱۵ جلد میشن خرمایی بی مقوا صفحات ۱۹۹ سطور ۲۳ کاغذ فرنگی سفید آهارمهره کرده . شماره ثبت قدیم : ۱۶۳۶۵ جدید: ۵۴۹۶ .

۱ـ النجم الثاقب (ص ۱ ـ ۹ دفتر) **(عربی)**

تألیف محمد بن علیرضا تبریزی است که درقرن یازدهم می زیسته است نام مؤلف و کتاب درفهرست‌ها وهم چنین درفهرست «بروکلمن» ذکر نشده ولی مؤلف در کتاب دیگر خود بنام (مشکوة المصباح) خود را شاگرد مرحوم ملا صدرا «صدرالمتالهین متوفی ۱۰۵۰» دانسته و اورا استاد خویش خوانده است

رساله‌ایست مختصر مشتمل بر مقدمه‌ای کوتاه و یك درجه وسه مطلع در مسئله «وجود»

درجه درتحقیق مسئله وجود وماهیت است

مطلع اول محقق درمجهول بودن ماهیات

مطلع دوم دربیان آنکه وجود زائد برماهیت بوده ودفع ایرادات این مسئله

مطلع سوم دربیان آنکه وجود قائم بماهیت وماهیت معروض وجود است

آغاز: سبحانك یامن ارتفعت درجة وجودك عن احاطة افهامنا القاصره . . . وبعد فیقول المنقطع الی الله الصمد ابن علیرضا محمد هذه رساله صغیرة الحجم ـ وجیزة النظم قلیلة المؤنه کثیرة المعونه ...

پایان: فالذی لم یتجاوز الحق ولم یتعداه هوان ما یتحقق فی الخارج هو ـ الهویة العینیه مع الوجود الذی هذه الهویه یتحقق به لکن لاالوجود آخر فانه لاذات له وراء الوجود ولما بلغنا الکلام فی هذا المقام ذلك المبلغ صرفنا عنانه نحو اختتامه تمت الرساله والصلوة علی من هوخاتم الرساله

۲ـ مشکوة المصباح (۱۰ ـ ۳۱۰ دفتر) (عربی)

تألیف محمدبن علیرضا تبریزی که درقرن یازده می‌زیسته است .

درفهرستهای موجود نامی ازمؤلف دیده نشد . وهمانگونه که‌قبلاً یاد شد وی درچند مورد از متن کتاب خود راشاگردمرحوم صدرا (صدرالمتألهین‌متوفی ۱۰۵۰) معرفی نموده واز اوبنام استاد خویش نام می‌برد و چنین بنظر میرسد که نگارنده کتاب ازشاگردان غیرمعروف ملا صدرا بوده است و در کتب متراجم در شمارشاگردان صدرا ازمؤلف این رساله یادی نکرده‌اند

رساله مشتمل است بریک‌مقدمه ومصباح‌ودویک‌خاتمه در«تحقیق کیفیت‌علم»

مؤلف در حل مقدمه در بیان عظمت موضوع بحث و تمهید مقدماتی چند مشکلات این مسئله متفرد ومتوحد است

مصباح اول ـ در بیان کیفیت علم باری بذات خود واینکه علم او بما سوی ارتسام صوری ازآنها درذات وی نیست

مصباح دوم ـ دراثبات علم باری بما سوی اعم ازکلی وجزئی قبل از وجود وبعد ازآن وجواب ازمناقشاتی که دراین باب بعمل‌آمده است .

خاتمه دربیان عقائد مشائین ونظرشیخ‌الرئیس وشاگردش بهمنیار دائربر- آنکه عنایت ازلیه پروردگارعبارتست ازصور زاید برذات وی که درعین حال‌قائم بذات اوست .

آغاز: نحمدك یا من ارشد نا الی دراثبات ذاتك شوافع الغوص ... اما بعد فهذه عجالة رشیقةوغلاله جلیله‌مع کونها کنزاً مخفیاً ورمزاً مطویاً الغازاً فی‌الغاز وایجازاً فی‌ایجاز ...

پایان: الاان بعد الاحاطه بالاصل الذی اظهرتها و کشفتها یسهل علی المسترشدالذکی طریق الوحول الیهافانه ولی‌التوفیق والاعانه و منه‌الاستمداد والاستعانه تمت‌الرساله باعانه واهب‌الهدایه

[۲۷۹۸]

نسخه‌ایست نستعلیق (ظاهراً بخط مؤلف) درقرن ۱۱ ـ ه خط خورد گیهای متن و تصحیح هایی که با همان خط درحاشیه بعمل آمده و حواشی توضیحی خودمؤلف که با عبارت «منه عفی عنه» تسجیل شده نشان میدهد که نسخه بخط مؤلف است .

واز آنجاکه درهیچ یك ازفهرستهای موجود کتب واعلام ومؤلفین نامی از کتب موجود درمجموعه ونیزازمؤلف آن برده نشده بنظرمیرسد نسخه منحصر بفرداست .

نسخه دارای حواشی توضیحی وتصحیحی ازخود مؤلف است .

درحاشیه صفحه ۸۰ و ۹۱ دفتر مؤلف خودرا شاگرد مرحوم ملاصدرا «صدرالمتالهین» شناسانده .

درآغازدفتر دوبرگ اضافی موجوداست و بر برگ اول نام دورساله‌ای که دردفتر است نوشته‌اند واثرمهرچهار گوشه ناخوانایی نیزدرآن دیده‌میشود و روی برگ دیگر نشان مهر بیضی با نقش «محمدبن عبدالله» وعبارت زیردیده میشود «این مجلد محتوی بردورساله‌است اول نجم ثاقب درتحقیق بعضی مباحث وجود ردوم مشکوةالصباح درتحقیق علم واجب تعالی هردو ازمحمدبن علیرضا التبریزی ندانستم که درچه تاریخ بوده» .

چند برگ درآخردفتر موجود است وپشت آن چندیادداشت فلسفی ثبت شده. وپس ازاین برگ نیزیك برگ اضافی ونانوشته موجود است .

قطع رقعی بزرگ ۱۸ × ۱۱ ص ج ساغری قهوه‌ای رنگ دارای عطف وحاشیه ازتیماج مشکی ، صفحات ۱۵۶ . سطور گوناگون .کاغذ: اصفهانی شکری رنگ شمارهٔ ثبت ۲۵۹۱۰

۱ ـ احسن القصص (ص ۱ ـ ۹۵ دفتر) (فارسی)

تألیف معین‌الدین هروی .

دربن مجموعه دوقسمت ناتمام ازین کتاب جاداده‌اند که ازمیان اوراق آنها نیزچیزی افتاده ، قسمت اول درصفحات ۱ ـ ۹٤ است وپس از آن صفحهٔ آخر از

کتاب دیگریست که درخاتمهٔ آن اشعاریست از کسی که محی تخلص کرده و ص ۹۵ این مجموعه است وسپس درصفحات ۱۰۵ ـ ۱۸٤ قسمت دیگری ازین کتابست که بخط دیگر نوشته‌شده .

قسمت اول بخط نسخ خوش ، عناوین وعبارات تازی گاهی بخط جلی تر و معرب و گاهی بمرکب‌سرخ ویا بلاجورد ویاسرنج نوشته‌شده .

کاغذ سمرقندی شکر آهارمهره‌دار ـ هرصحیفه ۲۳ سطر .قسمت دوم بخط نسخ‌خوش‌ـعناوین بهمان خط‌بسرخی‌و گاهی بلاجورد نوشته‌شده . کاغذ سمرقندی شکری آهار مهره‌دار ـ هرصفحه ۱۹ سطر .

آغاز قسمت اول: بر آل‌عمران فرمودند بنابر آنکه ...

پایان: این بود ... گفت که کسی‌نخی‌می‌شنود ...

آغازقسمت دوم : الربدانك درالرقراءِ عشره را ...

پایان: خود گو کرم آصفی ببین وبمیر ...

۲ ـ مواهب‌علیه (ص۹٦ـ۹۹دفتر) **(فارسی)**

تألیف مولی‌حسین‌واعظ‌کاشفی‌ازمعروف‌ترین تفسیرهای‌فارسیست که‌درعمرهٔ محرم ۸۹۷ بتألیف‌آن آغاز کرده ودومجلدآن درطهران بسالهای و شمسی چاپ‌شده واین نسخه که صفحات ۹٦ ـ ۹۹ این مجموعه را فرا گرفته‌فقط شامل چهار صفحه از آغاز کتابست وکاتب آنرا ناتمام گذاشته وپس‌ازآن‌یك صفحه سفید بوده‌است که در۱۰۲۸ مطالب دیگربخط دیگربر آن نوشته‌اند .

آغاز: بعداز تمهید قواعد محامدالهی ..

پایان: چنانچه شما دارید واذاخلو ...

هرصفحه ۲۷ سطر بخط نسخ خوش .کاغذسمرقندی شکری .آهارمهره‌دار.

۳ ـ مناجات (ص ۱۸۹ ـ ۲۳۰) **(فارسی)**

ازآغاز وانجام نسخه وبین صفحات آن اوراقی افتاده ونام کتاب ومؤلف آن بدست نمیآید وسراسر کتاب مناجاتهایی است بزبان فصیح فارسی که ظاهراً ازیك ازعرفای قرن هشتم است .

آغاز: الهی ای خالق انواع واجناس وای مبدع عقول وحواس ..

پایان: زواهرجود گران هرقاصد که در راه طلب

[۲۷۹۹]

دفتریست بخط نسخ‌خوش حدوقرن ۹ شامل‌سه‌نسخه ناقص ازسه‌کتاب که‌شمارهٔ ۱و۲ بطورنامرتب صحافی‌شده . تاص ۱۹۲ عناوین بسرخی ویالاجوردی وپس‌ازآن تاپایان دفتر جای‌عناوین خالی است .

قطع: خشتی ۲۴/۵ × ۱۶/۵ جلد میشن‌سرخ بدون مقوا صفحـات : ۲۳۰ . سطور مختلف . کاغذ سمرقندی شکری‌آهارمهره‌دار شماره ثبت‌قدیم ۲۲۶۶۲ :

مجموعهٔ تلگرامها **(فارسی)**

رونوشت مجموعه تلگرافهاییست که درمیان امین‌السلطان صدراعظم‌ایران وامین‌الملك برادرش که وزیرمالیه بوده‌است و حکام و مأمورین عمدهٔ شهرهـای آذربایجان و گیلان وقزوین وزنجان درظرف قسمتی از سالهـای ۱۳۰۷ و۱۳۰۸ قمری مخابره شده .

ازغرهٔ شعبان ۱۳۰۷ آغازمیشود و به۲٦ شعبان ۱۳۰۸ منتهی میشود .

تلگرامهای مربوط بهرشهری را درقسمتی جداگانه بترتیب تاریخ مخابره ازتهران یا وصول به‌تهران درپی دیگر نسخه برداشته‌اند .

واین مجله شامل تلگرامهای این چند شهرست :

باقزوین (ص ۱ ـ ۳۰ .

بازنجان (ص۳۲ ـ ۸۰)

باتبریزوساوچبلاغومراغه (ص ۸٤ ـ ۲٦۰) .

باارومی (ص۲٦٦ـ۲۷۲) .

باخوی‌وماکو(ص۲۷۸ ـ ۲۸۸) .

باادبیل (ص۲۹٤ ـ ۳۰۱) .

بارشت (ص ۳۰٦ ـ ۳۸٦) .

آغاز: از طهران نمرهٔ ٤ بقزوین عمدةالامراء العظام...

پایان: شرفیاب شوند مویدالدوله ٦ شعبان .

[**۲۸۰۰**]

دفتریست بخط تحریری معمول اوائل‌قرن ۱۴ ـ ه عناوین بهمان خط وگاهی بخط نستعلیق درشت‌تر نوشته‌شده . دربالای صفحات تاریخ‌ونام شهرهارا باخط درشت‌نوشته‌اند . تلگرافهای زیررا درمتن وکشف‌آنهارا درحاشیه نوشته‌اند .

قطع خشتی ۳۳ × ۲۱ . جلدمیشن خرمائی طلاکوبی صفحات ۳۷۶ ، سطور ۱۷ . کاغذفرنگی‌آبی رگه‌دارکه بالای‌آن (درهمه صفحات) شیروخورشید برجسته دارد . شماره ثبت قدیم ۲۳۳۱۳ جدید ؛

۱ ـ **رساله تسامح درادلهٔ‌سنن** (ص ۱ ـ ٤ دفتر) . **(عربی)**

تألیف شیخ مرتضی انصاری متوفی ۱۲۸۱ .

رساله ایست که درمسئله تسامح درادله مستحبات بحث نموده وپس‌از چند صفحه نقل اقوال مخالفین وردآنها برلزوم مسامحه استدلال مینماید .

این رساله‌دارای ۱۹ تنبیه در موضوع مورد‌بحث است که آخرین آنها‌ناقص مانده‌است و‌ناسخ در کنار آن نوشته‌است « الی‌هنا جف قلمه‌الشریف» .

ذریعه ٤ : ۱۷٤

آغاز بسمله: الحمدلله رب‌العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله‌الطاهرین واللعنة‌الله علی اعدائهم اجمعین‌الی‌یوم‌الدین. المشهور بین‌اصحابنا والعامه التسامح فی‌ادلة السنن عین‌عدم اعتبار ماذکروه من‌الشروط للعمل‌بالاخبار الاحاد ...

پایان: التاسع عشر ـ ظاهرالاصحاب عدم التفصیل فی مسئله‌التسامح بین ان‌یکون الفعل من‌ماهیات العبادات المرکبه المخترعه وبین ان‌یکون من غیرها الا ان‌الاستاد الشریف قده فصل ومنع‌التسامح فی‌الاولی والذی بالبال مما ذکره لساناً فی‌وجه‌التفصیل هوان .

۲ـ رسالة فیمایتعلق بالتقلید (از ۲۸ـ۶۲ دفتر) **(عربی)**

تألیف شیخ مرتضی انصاری متوفی ۱۲۸۱

این رساله مشتمل است به‌بررسی اوله وجوب تقلید ولزوم تقلید از مجتهد زنده ومسئله تقلید میت ابتداء و استدامة ورجوع از تقلید وامکان تبعیض درتقلید ازچند مجتهد وپاره‌ای فروع دیگر مربوط باین مسئله بطوریکه درالذریعه‌آمده است این رساله تقریردرس مرحوم شیخ مرتضی انصاری است که بوسیله یکی از شاگردانش تدوین شده وملحق بکتاب مطارح‌الانظاربچاپ رسیده است .

آغاز: بسمله الحمدلله رب‌العالمین والصلوة والسلام علی محمد وآله والطاهرین ولعنة‌الله‌علی اعدائهم اجمعین الی یوم الدین ـ التقلید لغة جعل‌الغیر ذاقلاده‌ومنه....

پایان: السابع هل یجوزالرجوع الـی الاعلماوالاورع قولان من اطلاق ـ الاجماع المدعی علیالمنع عنالرجوع واستصحاب الحکمالمختار بناءِ علیالاستد ـ لال به لاصلالمنع واصاله عدم حجیة فتوی الثانی وان کان اعلم ومن اطلاق ادلة وجوب تقلید الاعلم عندالاختلاف

[۲۸۰۱]

نسخهایست بخط شکسته نستعلیق ونسخ قرن ۱۴

ازنخستین برگ دفترکه برویآنقطعهکاغذی الصاق شده چنین برمیآیدکهکسیاین نسخه را برای حاج شیخ فضلآنوری فرستاده است

ودرحاشیه برگ دوم دفترمهر بزرگ و چهارگوشهکتابخانه شیخ فضلاللهنوری دیده میشود ـ درکناربرگها گاهی حواشی باامضاء شیخ فضلالله بعلامتاختصاری «فض»موجوداست وازنظرانطباق خط حاشیه و خط شش برگ نخستین دفتـربنظر میرسدکه کاتب برگهای نخستین همان مرحوم شیخ فضلالله است

برگ نخستین دفترسفید ونانوشته است و تنها قطعه کاغذ یاد شده در بالا بآن الصاق شده است کاتب دیگرقسمتهای نسخه معلوم نیست پشت آخرین برگ رساله نیـزنانوشته و سفید است .

قطع:خشتی ۱۲/۱۵ س. جلد تیماج مشکیبدون مقوای با عطف پارچهٔ قهوهایرنگ صفحات ۶۲ . سطور ۱۴و۲۲ کاغذ فرنگی مختلف شماره دفتر ثبت قدیم : ۲۶۴۲۶

۱ـغنیةالانام فی معرفةالساعات والایام (ص ۱ـ ۳٤ دفتر) **(عربی)**

تألیف محمدبن المرتضی ملقب بمحسن (فیض کاشانی) دارای یك مقدمه دومقالهویكنسخه

کشف الحجب ص ۳۹٤ ، فهرست کتابخانه اهدائی مشکوة (دانشگاه مرکزی)

۹٥٥:٤ ذریعه ٤ : ۴۰۳ مجلس ۹ : ۷۳۳۱ : ۳۰۱

آغاز: الحمدلله الذی کور اللیل علی النهار سمیتها بغنیة الانام فی معرفة الساعات والایام ورتبتها علی مقدمة ومقالتین وخاتمة ...

انجام : والسبت الی الضحی ثم من الزوال الی العصر و نظم ذلك فی هـذه الابیات... هذا ماار دنا ذکره فی هذه الرسالة والحمدلله والصلوة علی محمد خاتم الرساله وآله خیر السلامة وفرغ منها مؤلفها فی اوایل ذی القعدة الحرام فی سنة خمس وعشرین والف الهجریة . . . علی یداقل الانام تراب اقوام الخاص والعوام محمد قدیـر بن علی اصغر السمنانی فی دار المرحمة سمنان فی مدرسة صادق خان ۹ شهر صفر ـ المظفر ... ۱۲۷۹.

۲ـ رسالة ذهبیة (طب الرضا) (ص ۳۷ـ۷۹) (عربی)

فهرست دانشگاه ۷٦۳:۳ و ۹ ص ۱٤۸٦ ذریعه ۱٤۱:۱٥ و ۱۳ : ۳٦٤

آغاز: بسمله . . اما بعد فهذه رسالة الذهبیة قداستنسختها من المجلد ـ الرابع عشر من کتاب البحار المسمی بکتاب السماء والعالم للعلامه المجلسی ... باب آخر فی الرسالة الذهبیة المعروفة بالذهبیة اقول وجدت بخط الشیخ الاجل الافضل العلامة الکامل فی فنون الادب ... علی بن عبدالعالی الکرکی . . . فکتب الرضا (ع) کتابا نسخته بسم الله الرحمن الرحیم اعتصمت بالله اما بعد فانه وصل الی کتاب امیر المؤمنین فیما امرنی ...

پایان: وفی بعض النسخ آخر الرسالة هکذا واعلم ان من عمل بما وصفت فی کتابی هذا ودبر جسده ولم یخالفه سلم باذن الله تعالی من کل داء وصح جسمه بحول الله وقوته ... وما اورده علی المعلوم عطفا علی الشکیل ای یعظم ما اورده علیه عاقبة طمعه تمت الرسالة بعون الله تعالی

۳ رساله فی صیغ النکاح والطلاق (ص۷۹-۸۹ دفتر) (عربی)

تألیف حاجی ملامحمدجعفر بن سیف‌الدین شریعتمدار استرابادی (م-۱۲۶۳).

فهرست کتابخانه دانشگاه تهران (ج ۱۳ ص ۳۰۴۷) وفهرست کتابخانه قدس رضوی (ج ۵ ص ٤٦٦) ذریعه ۱۵ ۱۰۹و۱۱۲ اعلام‌الشیعه (الکرام البرره): ۱۵۳-۲۵۷

آغاز: بسمله الحمدلله .. اما بعد فیقول المستهدی من‌الله‌الهادی محمدجعفر الاسترابادی هذه رسالة فی بیان صیغ عقدالنکاح و الطلاق جمعتها علی وجه بلغنا من علمائنا ومشایخنا زادهم‌الله قدراً اجابة لمن...

انجام : لنطلق‌الدنیا طلاقا لایمکن لنا الرجوع ابداً و نتزوج الحورالعین متنعماً بنعیم‌السرمد الباقی بحق اشرف‌الانبیاء و المرسلین محمد و آله علیهم الف صلوة وسلام الی یوم‌الدین

٤- صیغ‌العقود والایقاعات (ص ۸۹-۱۰۱ دفتر) (عربی)

تألیف حاج ملامحمد جعفر استرابادی (صاحب رساله بالا).

این رساله بجز رساله بالاست ودر کتابخانه رضوی نسخه‌ای ازهر دو موجود است امافهرست نگار آن‌رایکی پنداشته . درذریعه نیزدورساله صیغ از استرابادی یادشده بدون اشاره بەتعدد و وحدت آنها.

فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی (ج ۵ ص ٤٦٦) ذریعه ۱۵ :۱۰۹و۱۱۲

آغاز: (بسمله) الحمدلله‌علی نواله ... امابعدفهذه رسالة من العبدالعاصی الفریق فی بحر العصیان المتمادی محمد جعفر الاسترابادی فی بیان صیغ العقود والایقاعات لتسهیل التمکن من الاتیان بها ...

انجام : اوانت قداقمت بالحجة او دعواك ثابته تشرعاً کما افید والله‌العالم بالاحکام وله‌الحمد علی الدوام و علی نبیه وآلـه الصلوة والسلام قدفرغت من انتساخ

هذه‌الرسالة فی‌یوم‌الخمیس من شهر رجب‌المرجب سنه تسع و سبعین ومأتین بعد ـ الالف ۱۲۷۹

۵ـ رساله فی تحقیق الکر (ص ۱۰۱ـ۱۰۹ دفتر) **(عربی)**

تألیف شیخ بهاءالدین محمدالعاملی

ذریعه ۱۷ :۲۸۸ مجلس : ۳۵۹:۹ ـ ۳٦۰ ، مشار ـ عربی : ۱۷۱

وفهرست کتابخانه طوس (ج ۵ ص ٤٤٤)

آغاز: بسمله نحمدك یامن ملأحیاض قلوبنا بماء ولاء النبی والآل ... وبعد فیقول افقرعبادالله الغنی بهاءالدین محمدالعاملی عامله‌الله تعالی بلطفه ... اذعثـر ... بمسئلة الکروتحقیق تقدیره و کیفیة مساحته وتکسیره ...

انجام : اجمال معرفة مساحة الکر مسبوقة بمعرفة مساحة سطحه والاشکال وانا اذکرمساحتها واحد بعداً واحد علی مایقتضیه‌القواعدالحسابیه وقامت علیه ـ البراهین الهندسیةالتی لاشك فیها ولاشبهه یعتریها والله ولی‌التوفیق وهذه صورته الاشکال (دنباله نسخه‌افتاده)

٦ـ حاشیه شرح منظومه (ص۱۱۲ ـ ۳۸٤دفتر) **(عربی)**

تألیف حاج ملا هادی سبزواری بر منظومه خود درفلسفه که نام آن غرر ـ اللیالی است .

ذریعه٦: ۱۳٦ـ۱۳۷.

آغاز: بسمله : قولنا کصورته للعالم‌الطبیعی له اربعة معان احدها ان‌الصورة ما به الشیٔ ... ثانیها ان صورةالعالم ...

انجام : قولنا کل الامانات اقتباس من‌الکتاب الالهی ، ان‌الله یأمرکم أن تؤدوالامانات الی اهلها وفی‌الفقرات متناً وشرحاً حسن الخاتمه اللهم اجعل خاتمه

امورنا خیراً بمحمدو آله والحمدلله‌علی جماله وجلاله والصلوةعلی محمد (ص)وآله

سؤال وجواب، رسالة ... (ص ۳۸٤-٤۸۲ دفتر) **(عربی)**

تألیف حاج ملا هادی‌سبزواری (صاحب رساله پیش).این رساله‌درحل‌بعضی ازاخباراست که شیخ اسماعیل بجنوردی متخلص بـه « عارف » از ایشـان سئوال کرده‌اند

رجوع‌شودبه‌ذریعه ج ۱۲ ص ۲۵۰

آغاز: بسمله وحمدله ... وبعد یقول‌المفتاق الی رحمةالباری الهادی بن - المهدی السبزواری عفی عنهما قدسئلنی‌العالم العامل والعارف الکامل‌الفاضل‌النبیل محمد اسماعیل البجنوردی عن اسئوله عدیدة ... فی ذیل‌الایه : سبحان‌الذی‌اسری بعبده‌الایه ...

پایان: واما شرح‌الاقبال والادبار فی‌قوسی‌الصعود والنزول وبیان‌القوسین و کذا بیان العقل والجهل والعرش وغیرذلك من‌الفاظ‌الحدیث الشریف‌فلایسا عدنی الحال ویضیق عنه‌المجال‌نمقه فی ثانی عشرمن شهرذیحجه الحرام سنه ۱۲۸۳

[۲۰۸۳]

این نسخه دفتریست بخط نستعلیق محمد قدیربن‌علی اصغر سمنانی مورخ ۱۲۷۲ - و۱۲۷۳ وکاتب‌آن رادرمدرسه صادق خان‌باتمام رسانید .

قطع :وزیری‌باریك۱۱ × ۲۱ سانتیمترجلد : تیماجی مشکی‌با مقوا ترنج صفحات: ۴۷۲ سطور : ۳۰ . خط شکسته نستعلیق . کاغذ : فرنگی. شماره ثبت دفتر قدیم ۶۱۴۳۷

ترجمه وتلخیص‌نجاةالعباد **(فارسی)**

از میرزا ابوطالب‌حسینی‌همدانی شاگرد صاحب جواهر ومتوفی در ۱۲٦٦ بر نجاةالعباد شیخ محمد حسن نجفی که در ۱۲۹۳ چاپ شده .

مؤلف درمقدمه آرد که: چون رسالهٔ استادم جناب شیخ محمدحسن نجفی (صاحب جواهر) که در مسائل طهارت وصلوة وصوم نوشته شده طولانی بود لهذا امر لازم الاتباع نسبت به این اقل تلامیذ صادرشد که زبدهٔ مسائل را از آن رساله ابراز نموده که عامه مکلفین را ازآن بهره وافری حاصل گردد . این رساله دریك مقدمه وسه مقصد ویك خاتمه است .

صاحب ذریعه رساله عملیه فارسی دیگری که مستخرج از نجاة العباد است و آنرا سید علی بن ابراهیم ساوجی در زمان حیاة صاحب جواهر ترتیب داده یاد میکند.

ذریعه ج ٤ ـ ١٤٢ ، اعلام الشیعه (کرام البرره) ١ : ٤٢ .

آغاز: الحمد لله رب العالمین... اما بعد چون جناب ... شیخ محمد حسن نجفی... رسالهٔ درمسائل طهارت وصلوة وصوم نوشته ..

انجام : و کفارهٔ اعتکاف مثل کفارهٔ رمضان است واحوط مراعات ترتیب کفارهٔ ظهار است . والله العالم بحقایق احکامه ... علیهم اجمعین.

[۲۰۸۳]

نسخه ایست بخط نسخ قرن سیزدهم هجری . این نسخه از روی نسخه درستی مقابله و تصحیح شده وصاحب جواهر الکلام خود صحت آنرا گواهی کرده‌اند ،درپایان نسخه دومهر ازصاحب جواهر یکی چهار گوش بنقش « (لا اله الاالله الملك الحق المبین عبده محمد حسن» ودیگری بیضی شکل بنقش : «محمدحسن ۱۲۲۴» آمده وگواهی او که بخط خوداوست چنین نوشته شده :

«بسمه تعالی شأنه . نعم قدصححا نها مقابله علی النسخة المعتبرة وهی الطهارة والصلوة والصوم والاعتکاف وکتب بید مؤلفها الجانی خادم الشریعة محمد حسن بن المرحوم الشیخ باقر نجفی» . عناوین شنگرف .

قطع خشتی : ۱۵/۳ × ۲۱/۵ ج : تیماج مشکی یك لا صفحات : ۱۱۸ سطور : ۲۳

شمارهٔ دفتر ثبت : ۷۴۲۰۲ . جدید ۵۵۶۸ .

فلاحت (کتاب در...) **(فارسی)**

کتابی است در شناسایی برخی از امور فلاحت ودر آن از نام مؤلف نیامده این کتاب در ۱۲ باب و یك خاتمه ترتیب یافته و آنچه در نسخه حاضر موجود است باب اول تا بخشی از باب دوازدهم است .

مؤلف مسائل هر باب را تحت عنوان (معرفت) یاد می کند .

فهرست ابواب کتاب چنین است :

باب اول در مقدمات

« دوم در معرفت زراعت حبوبات ...

« سوم » رفع اموریکه مضر است

« چهارم » جمع کردن غلات

« پنجم » درخت نشاندن

« ششم » نشاندن درخت انگور

« هفتم » غرس اشجار

« هشتم » پیوند کردن اشجار

« نهم » انگور ونگاه داشتن آن

« دهم » زراعت و ...

« یازدهم » دفع حیوانات

« دوازدهم » منافع بعضی بقول ...

آغاز: بسمله الحمدلله فالق الحب والنوی وخالق القدر والقوی ... امابعد این مختصریست درمعرفت بعضی امور که اهل فلاحت رابکار آید ...

انجام : واگر سرخفاش در کبوتر خانه بیاویزند یا شاخی که از درخت عبیرا شکسته ... باآن خانه الفت تمام گیرد . والله اعلم بالصواب ... هفتم ماه ذی حجةالحرام سنة اربع و الف مرقوم شد ... الف تحیة .

[۲۸۰۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق هفتم د ح ـ ۱۰۰۴ بطوری که ازسه برك بدست می‌آیـد برخی از برگهای نسخه افتـاده است. آخرین برك وصالی‌شده و نوشته‌کتاب آسیب دیده است برروی‌این‌برگ چندآیه ودستورختم اسمهای : (البدیع ، المحیی ، الشکور.الغفور) یادداشت شده است. عنوان‌ونشان : شنگرف.

قطع: رقعی۱۵ × ۱۹/۳ جتیماجی زرد یك‌لا صفحات:۶۱۲سطور : ۱۷ کاغذ شماره دفتر ثبت : ۷۴۲۰۱ جدید :.. ۵۵۷۲ .

مفتاح‌الجنان **(فارسی)**

از محمد مجیر .

این کتاب در ادعیه و استغفار و ذکر وورد مشتمل بر۲۵ باب است و مؤلف از تفسیر مغنی عم خود ضیاءالدین نام‌برده است .

این کتاب بجز کتاب مفتاح‌الجنان تألیف‌شیخ اسدالله بروجردی است که بچندروش نگارش یافته ومرحوم‌حاج شیخ‌عباس قمی درمفاتیح‌الجنان ذیل زیارت وارث دربارهٔ بی‌اعتباری‌آن بطورتفصیل سخن گفته است و بجزمفتاح‌الجنانی است که ملك‌الکتاب شیرازی آنرا (بعنوان تألیفی از محمد جعفر پسر مولی محمد تقی مجلسی که نام شاه‌سلیمان صفوی) درهمین سال ۱۳۱۸ ـ ق چاپ کرده .

فهرست آستان قدس ٦ : ۳۵۳

آغاز: بسمله حمد بی‌حد وثنای بی عدد ومرخالق .. اما بعد میگوید ... محمدمجیر وبصیرادیب ... اصغر واحقر خدام‌درگاه‌سلطان المشایخ...

انجام : سیم آنکه طلب کند فضول دنیا را ... پنجم آنکه ... پیوندند... وعلی‌آله الاکرمین وقع الفراغ من تحریر کتاب مفتاح‌الجنان علی یدی... عبدالحکیم‌بن مولاناچلبی‌رومی ...فی‌یوم‌الخمیس‌وقت العصرفی‌شهرجمادی‌الاخری فی‌سنة احدی وستین‌وتسعمایه ...وآله اجمعین .

[۲۸۰۵]

نسخه ایست بخط نسخ عبد الحکیم فرزند مولانـا جلبی رومی در پسین پنجشنبـه جمادی الاخری ۹۶۱ .

در این نسخه بخشی‌ازیك رساله عملیه ضمیمه شده که هنگام وصالی دو برك ازآن‌را - (دربارهٔ نماز) درآغازو۹ برگ (دربارهٔ‌احکام‌حج) درپایان‌آورده‌اند ، برگهای اول ودوم کتاب وصالی‌شده وپشت نخستین برگ‌کتاب سه بیت ترکی یادداشت شده است پس ازپایان کتاب بین‌کتاب و برگهای رساله عملیه یك برگ‌الصاق شده که برروی آن صفحه نخست رساله یاکتابی است‌بفارسی‌درعرفان که‌درآن ازمحیی‌الدین یادشده‌است وآغازآن چنین‌است :

بسمله ، الحمدلله .. اما بعد بر خاطر وقاد و طبع نقاد ارباب فهم ودانش پوشیده نماند که ارباب مکاشفات بحکم اطلاع بر بعض‌اربعنییات دانسته‌اند که‌حضرت‌حق سبحانه تعالی‌بحکم : واذقال ربك‌للملائکة انی‌جاعل فی‌الارض‌خلیفه ...

بر پشت‌همین صفحه یادداشتی بترکی دربارهٔ حساب ماه وسال با نام ماههای عربی وروزهای‌هفته یادداشت‌شده . آغازآن اینست :

اگر دیلرسن که آنبك غره سی‌بیله سنك کمدن سورمایسنك پیغامبر نك تـارخندن .

عنوان‌ونشانهادرنسخه باشنگرفاست

قطع : رقعی ۱۵ × ۲۰ ج : تیماجی‌مشکی رنگ‌دارای ترنج ونیم ترنج منگنه‌شده ، صفحات :۳۲۲سطور : ۱۵کاغذ سفید شماره دفترثبت‌قدیم : ۸۴۲۰۶ .

الحسامیةفی رد البابیه **(عربی)**

= کشف‌الحجاب عن ردالباب از محمدبن احمدقاینی‌است .

در مقدمه گوید : این کتـاب را در زمان حسام السلطنة سلطان مراد

میرزا نوشتم ولذا آنرا الحسامیه نامیده ونام دیگر آن « کشف‌الحجاب عن‌فساد الباب »است .

عنوانهـای مقدمه وفصل‌ترتیب داده است ،

آغاز: الحمد لله الذی کشف عنا حجاب الارتیاب وصرفنا نحوجنابه عن کل باب ومیزلنا بلطیف عنایته ... اما بعد فیقول ... محمدبن‌احمدالقاینی‌انی‌امارایت فی هذا الزمان‌قدانتشرت ...

انجام : فان اولیائك لاخوف علیهم ولاهم یحزنون والحمد لله علی‌توفیقه... ولعنة الله علی‌اعدائهم الی‌یوم القیام .

[۲۸۰۶]

نسخه‌ایست بخط قرن۱۳ ـ ه ، نام‌کاتب وتاریخ‌کتابت ندارد . عنوان‌ونشان بشنگرف .

قطع : ۱۴ × ۲۱/۵ ج : تیماج‌عنابی‌مقوایی‌صفحات : ۴۰۲ سطور : ۱۹ کاغذفرنگی شماره دفترثبت قدیم ۷۴۲۱۲ .

ریاض الانشاء **(فارسی)**

ازخواجه‌نجم‌الدین محمود فرزند شیخ‌محمد گیلانی‌معروف‌بخواجه‌جهان .

این کتاب مجموعه ایست از نـامه‌های گوناگون که خواجه جهان برای دوستان خود ویا از گفته شاهی بشاه یا وزیر نگاشته است .

فهرست دانشگاه‌ج ۲ : ۹۷ ذریعه ج ۱۱ : ۳۲۰ و مجلس ۲ : ۲۱۲ ـ ۲۱۳ سپهسالارج۲ـ۹۹ . فهرست مشار فارسی ۸۶۶۰.

آغاز: نسخه کامل (۱) بـامن توحد ببد ایع الابداع و الانشاء . . . و بعد جواهر زواهر مقال که واسطه سلك مقتضی‌حال . .

---

(۱) بنقل از فهرست دانشگاه

[۲۸۰۷]

نسخه ایست ناقص (آغاز و انجام) بخط نسخ شکسته قرن ., ونقائص آن بر کنار برگها یادداشت شده است . عنوان ونشان به شنگرف ومشکی است .

آغاز نسخه : مشاهد و معاین دیده بصیرت وبصر سریرت گردد که چون همگی همت بر انجاح مرامات ارباب حوائج مصروف است...

انجام نسخه : بعد از اداءِ دعایی که نقدقلب در بوته طلب اجابتش بنار نیاز وولوع سوخته و گداخته وانسان عین از بهر.

قطع خشتی : ۱۶ × ۲۱ . ج تیماج یكلا (یکطرف جلد افتاده است) صفحات : ۴۰۴ سطور: ۱۹ فرنگی . کاغذ . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۱۸

اختصار کتاب نبض کبیر **(عربی)**

از محمد زکریای رازی پزشك نامور قرن ٤ ـ هـ وناقص است .

رازی کتاب بزرگ جالینوس را در نبض که «النبض الکبیر» خوانده میشود ودارای ۱٦ مقالهاست اختصار کرده .

نسخه نبض صغیر در مجلس و نسخه ناقصی از نبض کبیر، در دانشگاه موجود است فهرست آثار زکریای رازی : ۱۲۷ مجلس ۲ : ۳۰٦ ، دانشگاه ۹ : ۱۳٤

آغاز : والانقباض ومجسة العظیم والصغیر والمعتدل والمأخوذ من مبادرة العرق الی تتمیم الانبساط والانقباض ... الی زمان الانقباض اوزمان الحرکة مع السکون الی الحرکة ...

انجام : ثم کانت علامات الرعاف حاصرة بالرعاف و کذلك سایر الاستفراغات تمت المقالة السادسة عشر ترجمة النبض الکبیر استخراج محمد بن زکریا . الرازی وقع الفراغ من تسویده لیلة الاربعا التاسع عشر ... رجب المرجب سنة ثلاث و سبعین

بعد الالف . . . محمد اشرف بن محمد مقیم بن عبدالغفار الساوجی بدار السلطنة اصفهان .

[۲۸۰۸]

نسخه ایست ناقص (ازآغاز) بخط نستعلیق محمد اشرف پسر محمدمقیم بن عبدالغفار مورخ‌شب‌چهارشنبه ۱۹رجب ۱۰۷۳ دراصفهان . آخرین برگ‌کتاب‌وصالی‌شده ولی‌نوشته ها سالم‌است . جای‌عنوان‌وسرآغازهاسفیداست.

قطع :رقعی:۱۲×۱۸ ج:پارچه‌سبز فرنگی صفحات : ۳۲۶ سطور :۹کاغذاصفهانی شکری شمارهٔدفترثبت قدیم: ۷۴۲۲۰

النزهة الاثناعشریه **(فارسی)**

از میرزا محمدپسر عنایت احمد خان (م ــ ۱۲۳۵) .

عزیز دهلوی التحفةالاثنا عشریه را نگاشته و درآن بر شیعه اعتراضاتی کرده.میرزا محمدآن کتاب‌رادیده وسخنان دهلوی را بخوبی در النزهه‌پاسخ گفته است.صاحب کشف‌الحجب‌پنج‌جلداز این کتاب‌رادیده ولی بطوریکه‌ازمقدمه کتاب ما استفاده میشود مؤلف آنرا در۱۲بخش ترتیب داده ونسخهٔ مورد گفتگوهشتمین بخش آنست و آغاز آن درکشف‌الحجب نقل شده است این‌بخش در بارهٔ باب نهم تحفه عزیز دهلوی است که در آن از مسائل فقهی سخن گفته است .

عنوانهای کتاب ، (قال ــ واقول) است و ازعزیز دهلوی به قال‌الناصب تعبیر میکنند . درکشف‌الحجب آغاز برخی از مجلدات‌نقل‌شده است . مؤلف این‌بخش را بادعاء «یامن اظهرالجمیل..» ختم نموده است .

بخش چهارم این کتاب در هند بسال ۱۲۷۹ ق بچاپ رسیده است .

کشف‌الحجب:۵۷۹ فهرست مشار عربی : ۹۴۹

آغاز: الحمدلله‌الذی فقهنا فی‌الدین‌ووفقنا بسلوك شرایع الاسلام ... امابعد این مجلد هشتم است از مجلدات‌اثناعشریه نزهه‌اثناعشریه ملقب به‌نصرةالمؤمنین

که . . ابن‌عنایت احمد خان ... میرزا محمد ... قال‌الناصب باب نهم در احکام فقهیه که شیعه در آن خلاف ثقلین کرده اند ...

انجام: از کتاب مطاردات و مصارعات اقتصار نموده در این اوراق‌مندرج ساخت ... برای نقل آن جلد دیگر پرداخت ... ولی‌التوفیق برای تیمنا وتبرکا..؟ خاتمه این باب را بدعائی که اکثرعاماء فریقین کتابهای خود را ... وهوهذایامن اظهر الجمیل ... یاارحم‌الراحمین .

[۲۸۰۹]

نسخه ایست بخط نسخ قرن سیزده هجری . بر پشت نخستین برگ هشت بیت عربی نوشته شده است عنوان ونشان شنگرف است .

قطع : وزیری ۱۷ × ۲۶ ج تیماج‌شطرنجی‌زردفرنگی‌مقوایی‌صفحات: ۲۳۴ سطور: ۲۰

کاغذ: زردکاهی . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۲۱

السیف المسلول علی مدعی دین الرسول **(فارسی)**

ازمیرزا علی رضا پسر میرزاعلی نقی (م - ١٤ ع١ - ۱۳۱۸) کوثر علیشاه در رد برشیخیه . این کتاب تربیع‌الشیخین‌نیز نامیده شده است .

مؤلف سخنان‌خود را بعنوان (داعی گوید) آغاز میکند . وی‌این کتاب را درچند مقصدوهر مقصد رادرفصلهایی ترتیب داده است .

نسخه‌ای که در دست گفتگواست از آغاز کتاب تاپایان مقصد چهارم است و چنانچه ازپایان آن استفاده میشوداصل کتاب بسیار مبسوط‌است .

الذریعة : ٤ : ١٢،٦٤ : ۲۸۹؛ فهرست‌مشار فارسی : ۹۹۵

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین . . . وبعد مقدمه دربیان اجمالی تازگی این مذهب و آنکه اهل‌آن غیر فرقه‌محقه...

انجام : و منافی نیست با بقاء آن بحسب ذات وجود فناء کل شیء بحسب حکم چنانکه تحقیق آن بیاید انشاءالله

[۲۸۱۰]

نسخه ایست بخط نسخ اوائل قرن چهاردهم هـ . نام کاتب و تاریخ کتابت ندارد . صفحه‌ها دارای کمند شنگرف و جدولهای لاژورد وشنگرف دربالای نخستین صفحه با شنگرف جدول بندی (بجای سرلوح) شده و در میان آن موضوع کتاب و نام مؤلف و نام یکی از آثار جداو (مفتاح النبوة) را نوشته‌اند و از این نوشته معلوم میشود که این نسخه درزمان مؤلف نوشته شده زیرا پس از نام مؤلف قید (وفقه‌الله تعالی) آمده است . عنوان ونشان شنگرف است .

قطع : رحلی ۱۵ × ۳۶ ، ج : تیماج سرخ صفحات: سطور ۳۲۶ : ۱۷ کاغذکاهی بدون آهار شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۲۷

۱ـ جنگ (ص ۱ ـ ۱۸۹ دفتر) **(عربی ـ فارسی)**

در این جنگ حدیثها ، شعرها ولغتهای گوناگون نوشته شده پیداست که وبسیاری از آنها از تازی بفارسی ترجمه شده‌است و نیز بیشتر آنها بدون عنوان ونام ونشان پراکنده و بدون ترتیب است .

آغاز: القلم احد اللسانین ، الکتاب احد المحدثین العلم احد الجناحین . قیدوا العلم ...

انجام :

شادی هر روز از نوعی دگر فکرت هر روز رادیگر اثر

۲ـ حدایق السحر فی دقایق الشعر (ص ۱۹۰ ـ ۲۲۱ دفتر) **(فارسی)**

از رشیدالدین وطواط (محمدبن محمدبن عبدالجلیل م ـ ۵۷۳)

در این نسخه‌از آغاز حدایق‌السحر تابخشی از باب نهم که در بیان صنعت مسلسل است‌موجوداست .

الذریعة ج ٦ : ٢٨٦ فهرست حقوق : ٩٤ فهرست چاپی مشار ج٢ ـ٢١٠٤

آغاز: الحمدلله علی ما افاض‌من نعمه‌المترعه ... چنین گوید مؤلف . . . محمدبن محمد... المعروف‌بالرشیدالوطواط ...

انجام : باب نهم‌در مسلسل این‌صنعت برچهار نوع است . . .

نوع سیم‌آنست که شاعری سه‌رباعی یاچهار .،، مثال:

خودرا ز خط ولب تو ای‌سیمین بر بر آتش و آب میزند عود و شکر

پس از آن کاتب دفتر گویا ازروی ناآگاهی‌بخشی از یك کتاب حساب را از میان صفحه بـدون اینکه عنوان و نشانی‌بیاورد بدنبال باب ۹ حدایق‌السحر پیوسته‌است .

۳ ـ متفرقات (ص۲۲۲ـ۲۳٤دفتر) **(فارسی)**

در این قسمت از دفتر بخشهایی که در بـارهٔ حساب و علوم غریبه گفتگو میکنند نوشته شده است .

آغاز: اماعددبردو گونه‌است‌یازوج است‌یافردزوج‌آنست که‌بدوقسم‌متساوی توان کرد ...

انجام : القلم احدی‌اللسانین الکتاب‌احدی‌المحدثین‌العلم احدی‌الجناحین قید والعلم بالکتاب .

[۲۸۱۱]

دفتریست بخط نستعلیق بدون تاریخ و نام ونشان وعنوان : بشنگرف .

قطع:۲۲ × ۳۱ . ج : مقوایی بـا عطف پارچه صفحات :۲۳۴ سطور : ۲۱ کاغذ .

شماره‌دفترثبت‌قدیم :۷۴۲۳۸ .

کلیات عبید (فارسی)

مجموعه‌ای از نوشته‌ها ورسائل منظوم ومنثور فکاهی عبید زاکانی‌م-۷۷۲ .
کلیـات عبید بکوشش اقبال آشتیانی‌ودیگران چاپ‌شده .

رجوع‌شود به ذریعه ۹ : ۷۰٦ ریو : ذیل شمارهٔ ۲٦٤ ادبیات: ۳۹٦

فرقه فرانسوی که زبان‌فارسی را درفرانسه فراگرفته بود وبه‌ادبیات‌شرقی خاصه زبان‌فارسی علاقه داشته برسرآن میشود که یکی از آثار ادبی منظوم یا منثورپارسی را به‌زبان فرانسه ترجمه کند ، وچون پس‌ازجستجو دریافته است که ادبیات فکاهی ومستطرفات فارسی تاکنون بزبان فرانسه برنگشته که‌ازقضا کلیات عبید راکه گنجینه نایاب است‌دیده وتصمیم به‌ترجمه‌آن گرفته نخست یك نسخه کامل‌آنرا استنساخ کرده سپس بخشهایی ازآنرا که «ازپرده ادب خارج‌ونکاتش‌را صریح ورکیك ونیافته درترجمه‌اش محظوری‌ندیده» بزبان فرانسوی‌ترجمه کرده ونخست مقدمه‌ای درشرح حـال عبید وسبب‌نگارش ترجمه نهاده .

کتاب حاضر بخش‌فارسی مسیو فرته است ودرپایان دفتر کسی که‌بدرستی نامش‌خوانده‌نمیشودوازشیوه‌نگارش‌اوپیداست‌فارسی‌زبان‌نبوده‌برای کتابخانه کسی که نامش را سیاه کرده‌اند وفقط ازآن تنها جمله «حضرت‌آقای دانشمند»خوانده میشود نوشته وشاید قصد داشته دنباله‌آنرا که ترجمه فرانسوی کلیات عبید است نیز بنویسد .

این نسخه کلیات عبید شامل‌همه‌رساله‌های‌منظوم ومنثورعبیدنیست‌وامتیازی که بردیگر نسخ دارد (علاوه براختلاف درترتیب رساله‌ها) ملحقاتی است کـه مترجم بررساله تعریفات افزوده ویکی ازاین ملحقات ترجمه تعریفات هزلـی و فکاهی فرنگی است که بسبك تعریفات (بارساله ده فصل) عبیداست .

مسیو فرته پس از سر گذشت عبید ، سبب نگارش این نسخه و ترجمه‌را بیان و چون در برخی ازسطور آن نکته‌هائی بچشم میخورد قسمتی از متن نوشته دیباچه اورا نقل میکنم (منتخب لطائف عبید چاپ استانبول همین گردآوردهٔ فرته است باهمین‌مقدمه . امانسخه آن کمیاب است . مقدمه‌فرته دراول چاپ سنگی لطائف نیز نهاده شده) :

چنین گوید ممضی ذیل‌بندهٔ ناتوان [مسیو فرته] که مدتهاخواه در مملکت فرانسه‌وخواه‌درخارج‌به‌تحصیل‌السنهٔ‌شرقیه‌سیمادرتحصیل‌زبان‌پارسی‌پرداختم . . .

الحق شیوهٔ ادای‌زبان فارسی‌را بسیارشیرین ونمکین‌یافتم‌خاصه دراشعار که اگرچه درمعانی ومضامین آن چندان شباهتی به معانی ومضامین زبان مادرزادی من که زبان فرانسویست ندارد اما فی‌حد ذاته درعالم‌خود کمال امتیاز دارد دردلم آمد که جزوی ازآثار مشهورفارسی را بفرانسوی ترجمه نمایم ... پس‌از تفحص ، دیدم که ارباب غیرت وهمت فرنگستان ازهرنوع‌وهرجنس تألیف فارسی کمابیش ترجمه‌ها پرداخته و زمینی خالی نگذاشته بجزشیوهٔ لطائف وظرائف‌آن خاصه از آنها که جامع نکات ومزایای خاص‌است .. ازقضاکلیات مولانا عبید زاکانی بدستم افتاد دیدم عجب گنجینه نایاب است و مقصود مرا ... شایسته لطـائف آنرا آنچه یافتم بر گزیدم وبترجمه‌آن اهتمام نمودم اماچون دراشعار مشرقیان اکثر جانب لفظ مراعات شده و آنرا برجانب معنی ترجیح داده‌اند ولطف ترکیب الفاظ رابر حسن ادای‌معنی مقدم داشته‌اند ، تا اصل اثری دیده ودانسته‌نشود ، از چگونگی آن‌آگاهی‌نمیرسد .. لهذا منا سب‌آن دیدم که نخست بی‌زیادت ونقصان‌درعبارت ، اصل‌آنرا باحروف‌عربی مطبوع‌سازم ... پس‌ازآن‌ازروی اختصاص به‌اصحاب‌تمدن بعدازطی بسیار بلکه قریب به‌سه‌ربع نسخه اصل که تنها مطـابق مذاق وموافـق مزاج اهل‌شرق است آنچه راازپردهٔ ادب خارج و بذله و نکاتش‌را صریح و رکیك

نیافتم ودرترجمه‌اش محظوری ندیدم بزبان فرانسوی ترجمه‌نمودم . . . ودراین گزینش معذورم دارند که غرضم ازنشراین اثروترجمه‌آن ورای آنست که بنظر کوته‌بینان میرسد ... مقصودکلی خدمتی بزبان فارسی است و ابقاء آثار مولانا عبیداست . اما حیثیت حسن‌وقبح،خود داند وخدای خود .

آغازمقدمه: املح الشعراء عبید زاکانی از قریه زاکان قزوین و از رجال اواسط قرن هشتم هجری است .

انجام‌مقدمه:

بمزاحت نگفتم این گفتار هزل بگذاروجد ازوبردار

این‌مجموعه منتخب‌لطائف عبیدمشتمل است بر :

۱ـ اخلاق الاشراف (ص۹ـ۴۶دفتر) **(فارسی)**

وی این کتاب همچون گلستان سعدی بهفت باب ترتیب داده است .

فهرست مشار فارسی ـ۵۹ .

آغاز: شکر نا محصور و حمدنا محدود حضرت واجب الوجودجلت قدرته .

انجام : وآنرا ملکه نفس ناطقهٔ خودگرداند نتیجهٔ آن هرچه تمامتر در دنیا وآخرت بیابد .

۲ ـ ریش نامه (ص ۴۷ ـ ۶۰ دفتر) **(فارسی)**

یکی دیگر ازرسائل فکاهی‌عبید زاکانی استودرلطائف‌چاپ‌شده .

فهرست مشار : ۸۷۰.

آغاز: شکروسپاس‌پادشاهی را که بدست مشاطه قدرت ...

انجام :

مراد مـا نصیحت بود گفتیم حوالت باخدا کردیم ورفتیم

۳ـ صد پند (ص۶۰ ـ ۶۹دفتر) **(فارسی)**

فهرست مشارفارسی ـ۱۰۶۵

آغاز: بررأی اصحاب نظروفراست عرضه میدارد ...

انجام : وامن واستقامت برروی همکنان گشاده گرداناد .

۴ ـ تعریفات (ده فصل) (ص۶۹ـ۷۹دفتر) **(فارسی)**

ازمعروف‌ترین رسائل فکاهی عبید ومعروف به‌ده فصل است .

فهرست مشار فارسی ـ۴۲۹وهمین فهرست شمارهٔ ۲۷۸۵/۴

آغاز: شکروثنا حضرت خالق راکه نوع انسان‌رانعمت ...

انجام : القـواد : مقرب ملوك . المشکور : سعی او و ایـن مختصر بلفظ مشکور ختم شد .

۵ـ ترجیعات و مسمطات‌رباعیات (ص۷۹ـ۱۰۰دفتر) **(فارسی)**

ازعبید زاکانی است وضمن کلیات اوبچاپ رسیده است .

آغاز:

وقت آن شد که عزم‌کار کنیم رسم الحاد آشکـار کنیـم

انجام :

زنهار بغرقـابهٔ کس در نروی بازآمدنت نیست چورفتی رفتی

۶ـ دلگشا (دفتر ۱۰۰ـ۱۹۱) **(فارسی)**

فهرست مشارفارسی ـ۶۹۳ .

آغاز: الحمدلله علی نعمه ونواله ... چنین گوید ... عبید زاکانی...
انجام : گفت من ارگا و یابم گایم‌ارخریابم گایم‌ار بزیابم گایم.

۷ـ نامه از انشاء شیخ شهاب‌الدین(دفتر ۱۹۱ـ۱۹۲) (فارسی)

بخشی‌ازهزلیات عبید وازمنشآت‌فکاهی او
آغاز: سلطان وقت تیز عالم‌بیسراك وجود نجیه روی بساط گوزخراسان با بوجه قلندردام بحربده ازراه کرم مردان ...
انجام : از وقت بـا یزید شیی آلةمردان صباح الخیروالسلامة .

۸ـ جواب انشاء مولاناحسام‌النهروی(ص۱۹۲ـ۱۹۳دفتر)(فارسی)

بخشی ازفکاهیات عبید .
آغاز: تحفه و تبرکی که شوریدهٔ وقت عشاق مردان مفرد جهان ...
انجام : جمعیت برعزید بحق با یزید والسلام محتاج نصح است .

۹ـ تعریفات(ص ۱۹٤ ـ ۲۰۰ دفتر) (فارسی)

تعریفات ملا دو پیاده که بجهت مناسبت با تعریفات عبید در این دفتر افزوده شد .
این رساله درنسخه‌لطائف چاپ‌استانبول وچاپ سنگی ایران چاپ شده
آغاز: الخدا : خوان یغما . الرسول : خیرخواه دشمنان .
انجام : الدین : تقلید متقدمین . الباقی : رضای الهی .

۱۰ـ تعریفات (ص۲۰۰ـ۲۰۱دفتر) (فارسی)

تعریفاتی دیگراست که‌مانند تعریفات عبیداست و ملحق‌بآن شده است .
آغاز: المرده شوی : آنکه کیر بگاه نخاسته را بشوید ..

انجام : النزول : آمد وشد ناساز گاران .

۱۱ـ تعریفات (ص ۲۰۲ دفتر) **(فارسی)**

تعریفاتی فکاهی‌است که از کتابهای فرانسوی (کتب افرنجیه) نقل شده .

آغاز: الشاه نشین : بهلدۀ عاشقان . الخواب عیش بینوایان ...

انجام : الغراب : خیرخواهی وثناگوئی دیگران .

۱۲ـ تأدیب النسوان (ص۲۱۷-۲۷۷دفتر) **(فارسی)**

فهرست مشار فارسی : ۲۹۱

آغاز: معشوق را سپاس در خـورکه بی‌شائبه غرض او بی احتمال مقصود محض پدید آوری ...

انجام :

من آنچه شرط بلاغست بـا تو میگویم

تو خواه از سخنم پند گیرو خواه ملال

در ذیل نسخه آمده : در۲۵ خرداد ۱۳۱۷ فراغت حاصل وتقدیم کتابخانه حضرت آقای دانشمند محترم [دنبال نوشته سیاه‌شده] .

[۲۸۰۷]

دفتریست بخط نستعلیق ۲۵ خرداد ۱۳۱۷ .

گردآورندۀ این دفتردرص۱۹۴ گوید :

«مخفی نماندکه نسخۀ لطایف عبید اگرچه متعدد بنظررسیده اما هیچیک‌مکمل نبوده وهیچیك ترتیب درستی نداشت ازچهارنسخه مختلف این نسخه فراهم آمده وهمانا ازاکثر نسخه‌هـاکه یافت میشودکاملتر بـاشد وانگهی‌ازنظر استادادیب‌که نامش ازبیان مستغنی‌است

گذشته است ... ختم الله عاقبتنا خیراً» از ص ۲۰۳ تا ۲۱۶ دفتر سفید و در پایان نیز ۷ صفحه سفید است. عنوان ونشان شنگرف.

قطع رقعی: ۱۳ × ۲۰/۵ ج: کالینگور قهوه‌ای روی مقوایی ضخیم کشیده شده با عطف و گوشه از تیماج قهوه‌ای صفحات: ۲۸۴ سطور: ۱۴ شماره دفتر ثبت قدیم: ۶۴۱۹۷. جدید: ۵۵۶۴

۱ - رساله رجالیه (ص ۱ - ۷۵ دفتر) **(عربی)**

تحقیق دربارهٔ اسحاق بن عمار.

تألیف سید محمد باقر بن محمد قمی موسوی شفتی مشهور بحجة الاسلام است.

این رجالیه، رساله‌ایست مشتمل بر تحقیق در بارهٔ یکی از راویان احادیث شیعه (اسحق بن عمار ساباطی) و اشارت باختلاف درمذهب اسحق و اختلاف در وحدت و تعدد وروایات وی از حضرت علی بن موسی الرضا (ع) و موسی الکاظم و امام صادق. مصنف درپایان رساله درفصلی مخصوص، ازبرادران واولاد اسحق نیزیاد کرده است ونوشته است، اسحق چهار برادر بنام اسماعیل یوسف قیس ویونس و فرزندی بنام محمد داشته آنگاه بروایاتی که بوسیله هریك از آنان نقل شده اشارت کرده است.

آغاز: الحمدلله المنقذ عباده من ... ووفق لاصابة الحق من اصابه بالحمد والطاعة ...

پایان: واما علی بن حیان وجعفر بن حیان فلان شیخ الطائفه اوردهما فی اصحابه (ع) والحمدلله رب العالمین والصلوة علی خیر خلقه و آله الطاهرین قارب فراغه صبیحه الیوم الاول . الی ... من المایه الثالثه من الالف من هجرة خاتم النبیین علیه وعلی آله آلاف التحیه من رب العالمین.

حاشیه هایی ازمصنف بامضای «منه مدظله» و حاشیه هایی بامضای محمد

اسمعیل کاتب نسخه که گویا از شاگردان مصنف بوده است در کنار صفحات نسخه دیده میشود .

۲ ـ رساله رجالیه (ص۷۵ ـ ۱۰۸ دفتر) **(عربی)**

تحقیق حال ابراهیم بن هاشم .

تألیف حجة‌الاسلام شفتی و بطوریکه در دیباچه تصریح کرده بجز این رساله رساله دیگری نیز درمورد ابراهیم بن هاشم تألیف کرده بوده‌است از رسائل رجالیه ودرباره ابراهیم بن هاشم قمی (یکی از رواة احادیث) است . شامل دومبحث .

۱ ـ مبحث اول دربیان حال ابراهیم بن هاشم .

مبحث دوم دربیان آنکه حدیثی که بوسیله وی نقل شده از کدام یك از انواع حدیث (طبق اصطلاح علم درایت) ازقبیل حسن وصحیح وضعیف موثق ومانند آن ومشمول کدام یك از آن عناوین است .

آغاز: الحمد لله المؤید مملکته بالخلوه والدوام والممتنع سلطنته بغیر جنود ولااعوان...

پایان: عن سیف بن عمیرة عن منصور بن حازم الاسدی الکوفی .

۳ ـ رساله رجالیه (ص ۱۰۹ ـ ۱۱۱ دفتر) **(عربی)**

شرح حال عبدالحمید بن سالم عطار وفرزندش محمد بن عبدالحمید. این رساله ناتمام است .

آغاز: بسمله هذه مقاله فی حال عبدالحمید بن سالم العطار وحال ابنه محمد..

پایان: عن محمد بن عبدالحمید ... عن منصور بن حازم الاسدی الکوفی .

٤ ـ رساله رجالیه (ص ۱۱۳ ـ ۱۲۷ دفتر) **(عربی)**

شرح حال ابان بن عثمان .

تألیف حجة‌الاسلام رشتی شامل تحقیق دربارهٔ ابــان بن عثمــان (یکی از راویانی که ازنظر علماء شیعه مورد قدح ومدح واقع گردیده‌اند) و همچنین‌ذکر کسانیکه روایتشان بطورمسلم مقبول‌وغیرقابل‌تردیدو باصطلاح‌جماعتی که(اجمعت العصابه علی تصحیح مایصح عنهم)

درباره ابن ابی‌عمیر وچندتن دیگر از راویان ، علماء باشیعه چنین گفته‌اند ومصنف این در هفت طبقه معرفی کرده است (این نسخه شامل حاشیه‌هایی است ازمصنف) .

آغاز: الحمدلله الذی بوحدته دوام خلود ربوبیته بکل شعره فی کل طرفة عین حمدالخلائق و شکرهم اجمعین لکنت وجلاله مقصراعن بلوغ اخفی نعمه ...

پایان: والی‌الحسن موسی علیهاالسلام وبمثله قال شیخ الطائفه فی‌الفهرست.

رساله تحقیق حال ابی بصیر (ص ۱۲۷ – الی ۱۵۸ دفتر) **(عربی)**

از شفتی صاحب‌رسائل بالا

تحقیق درحال ابی‌بصیر ونقل‌اقوال علماء است دربارهٔ وی‌وسخن دربارهٔ‌اتهام او (ابوبصیر به‌واقفی بودن) . ومتضمن حواشی ازمصنف .

مؤلف ـ این رساله نیز سیدمحمد باقرشفتی (مؤلف رساله‌های گذشته‌است)

آغاز: بعد حمدالمنعم الفضال العلام والصلوة علی من‌الرمل واکمل‌الانام... الی .. ارشادالخیلا بصیر فی‌تحقیق الحال‌فی‌ابی‌بصیر فاعلم انه‌غمزجماعة من‌متاخری الاصحاب فی‌الحدیث لاشتمال سنده علی ابی‌بصیر ...

پایان: والاتحــاد وهم نشاء من‌قلة التأمل وقد فصلنا الحال وازلنا الحجاب باعانه‌الله الموفق المتعال ... الی ... ماغسق اللیل وشرق‌النهار .

وناگفته نماند که ذیل این نسخه‌مانندیگررسائل نام‌کاتب وتاریخ کتابت قیدشده

وکاتب پشت این نسخه تصریح کرده است که ازروی نسخه که بخط مصنف «دام‌بقائه» بوده است استکتاب شده است .

۶ ـ **رساله رجالیه** (ص ۱۵۹ ـ ۱۷۳ دفتر) . **(عربی)**

ازرسائل رجالی سیدشفتی .

این‌رساله دربارهٔ حمادبن عیسی جهنی (۱) است که ازیاران امام صادق(ع) بوده‌است .

آغاز: پس‌ازخطبه : یقول‌العبدالخاسرالفاتر، ابن‌محمدتقی الموسوی‌محمد باقر... مقاله ابرزناها فیهذه . الصفحات فی تحقیق‌الحال فی حمادبن‌عیسی‌الجهنی ومایرتبط ویناسب هذا المقام ...

پایان: فالظاهران الستین اوسبعین فی کلامه علیه‌السلام محمول‌علی‌المثال.

۷ ـ **رساله رجالیه** (ص ۱۷۳ ـ ۲۷۸ دفتر) **(عربی)**

رساله‌ایست دربارهٔ عمربن یزید و تحقیق حال ازشفتی .

بطوریکه از کتاب‌استفاده میشود این اسم برپنج صورت وعنوان گفته شده است ولی واقع آن است که پنج شخص بدین نام نیست وسرانجام پس‌ازتحقیقات مصداق‌این نام‌بردوتن‌انحصار مییابد.براین رساله نیزحواشی‌ازمصنف دیده‌میشود.

آغاز: بعد حمدالملك الفیاض العلام و الصلوة علی سیدالرسل ... الی ... فهذه کلمات وافیه وعبارات شافیه فی‌تحقیق حال عمربن یزید ...

پایان: فکیف یروی عن اصحاب مولینا الهادی (ع).

پاورقی (۱)

بضم ج وفتح هـ ـ منسوب بقبیلهٔ‌جهنه ازقبائل خارج شهرمدینه‌طیبه است وحمادبن عیسی همان‌کسی‌است که حضرت صادق(ع) نمازرا عملا بوی‌تعلیم‌فرمودند وقصه‌اش‌مشهوراست .

۸ ـ رساله عدهٔ کلینی (ص۱۷۹ ـ ۱۹۸دفتر). **(عربی)**

این رساله‌درباره «عده»ایست که محمدبن یعقوب‌کلینی در کتاب‌کافی از آن‌نام برده و بوسیله آنها بهمین عنوان : «عده من‌اصحابنا عن » نقل حدیث کرده.

دراین‌رساله نام اشخاص این‌عده تعیین وحال آنها ازلحاظ مدح وذم ونظائر آن تحقیق شده‌است

(احمدبن محمدبن‌عیسی احمدبن محمدبن قاله سهل‌بن زیاد) نقل حدیث کرده واشخاص عدهٔ که واسطه نقل‌ازهریك ازاین سه تن‌اند متفاوتند .

این‌رساله‌نیزمشتمل برحواشی بسیار ازمؤلف است پشت نخستین برگ‌این رساله (ذیل‌رساله که فوقاً معرفی گردید) دربارهٔ عده‌کلینی وشرح حال آنها چند بیت بعربی ازسیدنجفی که‌منظورسید مهدی‌بن‌مرتضی‌بحرالعلـوم نجفی است ثبت شده است .

بیت اول قطعه این‌است:

عدة احمدبن عیسی بالعدد ضمت اشخاص بهم تم‌السنه

آغاز: الحمدلله عدالرواة والاخیاروزنة الجبال والاحجار والاشجار وصلوته علی اکمل انبیاء ...

پایان: اذا روی عنهم من . . . الصدوق رضی‌الله عنه .

۹ ـ رساله رجالیه (ص ۱۰۹ ـ ۲۱۱ دفتر) **(عربی)**

دربارهٔ سهل‌بن زیاد وبیان ادله قدح ومدح اواست (سهل‌بن زیاد همزبان‌با امام علی‌العسکری (ع) بوده وباآنحضرت مکاتبه کرده است) .

آغاز: الحمدلله المنفرد بالقدم والکمال المقدس بقدس جماله عن مضاهیة الاشیاء والامثال...

پایان: اذلیس لمولینا ابی محمدالحسن (ع) ولد غیر مولینا الصاحب علیه آلاف‌التحیه والشرف .

۱۰ - رساله رجالیه (ص - ۱ دفتر) **(عربی)**

رساله ناتمامی است ضمن مجموعه‌رسائل فوق ومربوط بشرح حال احمدبن محمدبن عیسی (که از اصحاب حضرت علی‌بن‌موسی‌الرضا) و ائمه خلف‌آنحضرت بوده است)

آغاز: بعد حمدالمنعم‌المتعال والصلوة علی سیدالبریه وعترته . . . الی... محمد باقرالموسوی فهذه مقاله فی تحقیق‌الحال فی‌احمدبن محمدبن‌عیسی...

پایان: فما حکاه هذا الرجل اشاره الی عبدالله‌الراوی‌لااحمد .

۱۱ - رسالهٔ رجالیه(ص ۲۱۷ - ۲۱۹ دفتر) **(عربی)**

تحقیق درباره عمرکی ، ازیاران امام‌صادق (ع) ازشفتی

آغاز: یقول‌المستقر الی عفو ربه‌الفاخر ابن محمدتقی‌الموسوی‌محمدباقر. تکررو کثر فی‌الاسانید روایة محمدبن احمد عن‌العمرکی...

پایان: فتمکن ان یقال ان احادیثه معدوده من‌الحسان فماصدر من اعاظم علما ئنا من‌الحکم بصحه‌الحدیث‌المذکورلیس‌علی ماینبغی.

۱۲ - رساله (ص ۲۱۹ - ۲۳۰ دفتر) **(عربی)**

این نسخه دربارهٔ محمدبن اسماعیل که از مشایخ روایت محمدبن یعقوب کلینی وناقل حدیث از فضل‌بن شادان بوده و باچندتن ازرجال حدیث که بدین‌نام بوده‌اند قابل تطبیق است .

آغاز: الحمد لله الذی انشاالسموات والارضین و جعلهما ومافیهما مسالك لاهتداءالمسترشدین ...

پایان: و کفاك فی الباب اطباقهم فی الحکم بصحة حدیثه کماعرفت ما فضل فالحمد لله العزیز الغفار وصلوته علی سیدنا محمد و آله المختار و عترته و آله ـ ماجدالاطهار .

۱۳ ـ رجالیه (ص ۲۳۱ ـ ۲۳۵ دفتر) **(عربی)**

ازشفتی در بارهٔ معاویه بن شریح خاصه از نظر اتحاد و تغایر وی بامعاویه بن میسرة

آغاز: الحمد لله خالق الارضین والسموات والصلوة والسلام علی سید رسله شافع العرصات وعترته التی بهم مفتاح التحیرات . .

پایان: لقوله فی اول الکتاب الجزءالاول من الکتاب فی ذکر الممدوحین ولم یضعمهم الاحجاب فیهاعلمته .

۱۴ ـ رسالهٔ رجالیه (ص ۲۳۵ ـ ۲۵۰ دفتر) **(عربی)**

این رساله ازشفتی درشرح حال محمدبن سنان است وبیان ودفع اعتراضات.

آغاز: الحمدلله الذی جعل منازل الرجال علی قدر روایتهم ...فعل ان تنقیح الحال فیه یستدعی التکلم ..

پایان: قال قبض محمدبن علی وهو ابن خمس و عشرین سنة و ثلاثه شهر .. وقع الفراغ من کتابة هذه الرسالة الشریفه علی یدکاتبه محمد اسمعیل الطهرانی لیلة الترویه من سنة خمسین بعدالمأتین والالف من الهجرة .

۱۵ ـ رسالهٔ رجالیه (ص ۲۵۱ ـ الی ۲٦٤ دفتر) **(عربی)**

ازشفتی درشرح حال وبیان اختلاف اقوال است دربارهٔ محمدبن عیسی یقطینی وشامل چندین مطلب است .

آغاز: پس از خطبه یقول العبدالمسیٔ الملتجی الی زیارت سیده الکریم ، ... لما اختلفت مقالهالعلماء فی محمد بن عیسی الیقطینی احببت ان اکتب رسالة

مشتمله علی مقالاتهم المادحه والقادحة والارشادالی تحقیق فی هذاالمرام ..

پایان: فهو کما مر علی الفرس و الاشیاء کلها له سواء علماً و قدرة و ملکا و احاطة

[۲۸۰۰]

دفتر ایست بخط نسخ ریزمتوسط محمد اسماعیل تهرانی ومورخ ۱۲۵۰– دراین دفتر چند رسانه دررجال همه ازمؤلفات سید محمد باقرشفتی نوشته‌شده ازمجموعه رسائل رجالیه شفتی نسخه‌های متعدد دردست است و تعداد رساله‌ها درمجموعه مختلف است ویك مجموعه شامل چندرساله ازآن بچاپ‌رسیده (مشار عربی چاپی) .

قطع وزیری ۱۵/۵ × ۲۱ جلد تیماج مشکی (بدون مقوا)شماره صفحات ۲۶۴سطور هرصفحه ۲۲ کاغذفرهنگی شماره ثبت قدیم : ۱۴۷۸۹ ثبت جدید ۳۱۳۴

۱ - لوامع الاسرار،بخشی از ... (ص ۱– ۱۷ دفتر) (عربی)

قطب‌الدین محمدرازی بویهی (م- ۷۷٦) ، مطالع الانوارقاضی ابوالثنایا ارموی (م - ٦۸۳) راکه درمنطق و کلام است شرح کرده و کتاب حاضـر بخش کلی طبیعی است ازشرح مطالع

فهرست‌مجلس ٥ : ٤٥٥ معجم‌المطبوعات : ۹۱۹

آغاز: بسمله ، قـال الثالث مفهوم الحیوان مثلا غیر کونه‌کلیا اقول من العلوم ان اللحیوان‌مثلا من حیث‌هوفی نفسه‌معنی سوآءکان موجوداً فی‌الاعیان‌اومتصوراً فی الاذهان لیس کلی ولاجزئی ...

انجام : وجوداً الا فی‌العقل و کانا اشرتا الی تفصیل ذلك فی رساله تحقیق الکلیات فلفظمها من ارادة فی سلك‌المطالعه هذا هوالکلام فی‌الکلی الطبیعی‌تم..

۲ - **تحقیق‌الکلیات** (ص ۱۸-۴۲ دفتر) **(عربی)**

تألیف قطب‌الدین محمد رازی (م - ۷۷٦) ومشتمل برپنج قاعده ویک خاتمه ویکوصیه است .

فهرست دانشگاه (ج ۱۱ ص ۲۳٦۹) وشماره ۳۳۷۹/۳ و۱۰/۳٤۳۰ کتابخانه آستان قدس رضوی (ج ٤ ص ۳۸۰)

آغاز: هذه الرسالة مرتبة علی قواعد وخاتمه ووصیه. القاعدة الاولی فی تحقیق مفهوم اشتراك الکلی بین الجزئیات ان قوماً حسبوا ان معنی اشتراك الماهیة بین کثیرین انها بعینها موجودة فیها وحسبانهم هذا باطل ...

پایان: والقیت الیك لطـایف ابحاث لایکاد یوجد فی مطاوی کتاب و عرضت علیك دقایق اسرار لایشارف ان یسمع من علماء الاعصار فامنعها من المتفلسفین - والجاهلین وانعم بها علی المستعدین والفاضلین... وثبت اقدامنا علی مقام الصدق انه علی کل شیٔ قدیر وبالاجابه جدیر .

۳ - **تقاسیم‌الحکمه** (ص ۴۲-۳۵ دفتر) **(عربی)**

= اقسام علوم عقلیه ازشیخ‌الرئیس ابوعلی سینا .

شیخ‌الرئیس دراین رساله (بطوریکه ازسخنان اودرپایان آن فهمیده میشود) اثبات آنست که علوم فلسفی با اصول شرع مخالفت نـدارد و انحراف برخی از مدعیان فلسفه ناشی ازفن فلسفه نیست بلکه ازعجز ازدرك فلسفه است فهرست مجلس ۳۹٦:۹ فهرست نسخه‌های مصنفات ابن‌سینا (ص ٤۱) فهرست دانشگاه ۲٤۰۱:٦، آستان قدس ٤ : ۱۱۰

آغاز: اللهم یسر الحمدلله ملهم الصواب ومنور الالباب وواهب العقل والمتکفل لاالعدل وصلوته علی انبیائه الاصطفین من خلقه وسلم و بعد فقد التمست منی ان اشیر الی اقسام العلوم العقلیه . . .

پایان: من عجزهم وتقصیرهم لاان‌الصناعه‌نفسها توجبه وانها بریئة فلنختم الآن مقالتنا هذه والحمد لواهب‌العقل والتوفیق ونصلی علی نبیه محمد وآله‌صحبه الهادین الی سواءالطریق قد فرغ من تحریره فی‌شهر ربیع‌الاول سنه ۱۱۱۸ کاتبه رجب علی

۴ ـ تحقیق‌محصورات (ص ۷۱ـ۱۵۲ دفتر) **(عربی)**

این رساله مشتمل است بردو قسم که قسم اول در تحقیق‌محصورات حملیه است وآن مشتمل است بردو مقصد و چند لاحقه و قسم دوم در تحقیق محصورات شرطیه وآن مشتمل است بر دومطلب ویك خاتمه

فهرست مطالب رساله ازاین قراراست :

قسم اول ـ تحقیق محصورات حملیه

مقصد اول ازقسم اول ـ قضیه موجبه.دراین مقصد خود چند بحث و خاتمه (لاحقه) دارد بدین گونه :

البحث‌الاول فی تحقیق‌المحصورات

البحث‌الثانی فی‌بیان مفهوم ماهوحقیقه ح ...

البحث‌الثالث فی‌تلخیص مفهوم ب ...

اللواحق ثلثه :

الاول فی‌التناقص ...

الثانی فی‌عکس‌السالبة الضروریه والموجبه الممکنه ...

الثالث فی انتاج الصغری الممکنه ...

قسم دوم ـ تحقیق‌محصورات شرطیه

الشرطیه وهویشتمل علی مطلبین وخاتمه

المطلب الاول فی تحقیق المتصله وفیه بحثان :

البحث‌الاول فیما یجب تقدیمه

البحث‌الثانی فی بیان مفهوم‌المتصله

المطلب‌الثانی فی‌تحقیق المنفصله

الخاتمه فی‌اللواحق ...

سپهسالار ۳ : ۳۸۱ فهرست رضوی ۱ : ۲۸ - ۲۹

آغاز: بسمله الحمدلله مفیض‌الجود ومبدع نظام‌الوجود والصلوة علی افضل الخلیفه ومنبع الحقیقه وآله ینابیع‌الحکمه . وبعدایها‌المشعوف باستعلام السرایر رویته المصروف الی استکشاف‌الستایر همته، المستطلع طلع بدایع‌امور ... انه‌الجواد الکریم. .اداء الکلام‌فی‌هذه‌الرساله‌علی‌قسمین...

انجام : والجواب ان الشیٔ اذاکان لازما للاخص کان‌لازماللاعم جزئیافلو- کان‌الاکبر لازماً للاصغر کان لازماً للاکبر جزئیاً فلایصدق‌الکبری والتقدیر خلافه هذاحله ولیکن هذاحین اختتام ما اردنا ایراده فی هذه الرساله والحمدلله ذی - العظمه والجلاله والصلوة علی محمد صاحب‌الرساله وعلی‌ابن عمه ووصیه‌وخلیفته‌من بعده‌امیر المؤمنین علی‌بن ابی‌طالب واولاده الموصوفین بالعداله وسلم‌تسلیما کثیراً

۵ـ **فیصل التفرقه بین‌الاسلام‌والزندقه** (ص ۷۶-۱۱۳ دفتر) **(عربی)**

تألیف حجةالاسلام‌امام ابوحامدمحمد غزالی (م-۵۰۵)

این رساله مشتمل است بر۱۱فصل ودر مصر چاپ شده

رجوع شود بدفهرست دانشگاه ج ۱۲ ص ۲۶۴۳ - ۲۶۴۴ (شماره۶/۳۶۳۸ و ص ۲۹۳۹ (شمارۀ - ۳۹۵۰/۱) .

غزالی نامه ص ۴۳۷

آغاز: بسمله احمدالله استسلاماًلعزته ... وبعدفقد رایتك ایهاالأخ المشفق والصدیق المتعصب‌متوغر الصدر منقسم‌الفکر ...

پایان: فهذا غلط منه فی‌حال شخص واحد یظن بـه انه کافرمکذب ولیس کذلك وهذالایکون کفراً فقد افدناك بهذا الترديدات التنبیه علی عظم غورهـذه القاعدة علی القانون‌الذی ینبغی ان ... فیهفا قنع بهوالسلام تم کتاب فیصل‌التفرقه بین‌الاسلام والزندقه من مصنفات حجه‌الاسلام الغزالی ... قدفرغ من تحریره فی جمادی‌الاولی سنه ۱۱۱۷ کاتب‌الحروف رجب علی‌الاصفهانی

۶ـ رسالة در کلام (ص ۳۲۷ـ۲۴۸ دفتر) **(عربی)**

ازحجة‌الاسلام زین‌الدین شرف‌الشریعه(این‌عنوان درمقدمه‌رساله‌ذکرشده)

دراین رساله این چهار مسئله ودو مثال ودو بحث عنوان‌شده است :

المسئله‌الاولی : الیس اهل‌الاسلام متفقین علی ان‌الباری جلذکره...

المسئله الثانیه : ان‌الله تعالی کلف‌العباد الطاعه ونهـاهم عن‌المعصیه ...

المسئله الثالثه ان‌الله تعالی کلف‌الطاعه لینفعهم بها ...

المسئله الرابعه ان‌الله‌تعالی‌لایسئل عما یفعل وهم‌یسئلون ...

المثال الاول ان‌تکلیف‌الله عبـاده یجری مجری تکلیف‌الطبیب ...

المثال‌الثانی ان‌الملك من الآدمیین قدیعص خدمه وعباده ...

البحث الاول ـ قوله کیف‌بامرالشیٔ و منع‌عن‌البحث‌عنه

البحث‌الثانی وهوتسخیرالبهائم للانسان یضاهی تعجب‌الانسان

البحث‌الثالث ان‌الشرع کیف یرد بمـا ینبوعنه العقل ...

البحث‌الرابع و هوانه‌لایسئل‌عمایفعل و هم یسئلون ثم سئل وقل لم‌حشرتنی

آغاز: بسمله وحمدله ... سیدنا‌الشیخ الامام الاجل حجه‌الاسلام زین‌الدین شرف‌الشریعه معلای‌الفرق امام‌الائمه فی‌هذاالمسائل‌الاربع التی لیس علی‌المسلمین هولاء‌القوم‌الذین تبعونی وطغوا فی‌البلاد فاکثروافیها الفساد ...

پایان: کان من‌الهالکین فنعوذ بالله من فطـانه تیراء و کیاسة ضعیفه فان ـ

البلامنه ادنی الی النجاة منها. تم علی یدالعبد الراجی رجب علی فی جمادی الاولی سنه ۱۱۱۷

۷ ـ **المنقذ من الضلال** (ص ۲۵۱ ـ ۳٦٤ دفتر) **(عربی)**

ازامام ابو حامد، محمد غزالی متوفی ـ ۵۰۵ .

رجوع شود به کشف الظنون ج ۳ ص ۵٤۸ معجم المطبوعات : ۱٤۱۵ فهرست دانشگاه شمارهٔ: ۳۹۵۰/۲ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله تعالی ونسئله العصمة من الزیغ والزلل ... قال الشیخ الامام حجة الاسلام ابوحامد ... اما بعد فقدسالتنی ایها الاخ فی الدین ان ابث الیك غایة العلوم واسرارها وغائلة المذاهب واغوارها واحکی لك ما قاسیته فی استخلاص المؤمن...

پایان: والهمه ذکره حتی لاینساه وعصمه من شر نفسه حتی لم یؤثر علیه سواه واستخلصه لنفسه حتی لایعبد الا ایاه تم والحمدلله علی ما اولاه والصلوة علی رسوله و مصطفاه علی یدالعبد الراجی الی کرم العزیز رجب علی الاصفهانی فی تاریخ سادس جمادی الثانی سنه ۱۱۱۷ هـ .

۸ ـ **حورائیه** (ص ۳٦۵ ـ ۳۷۵ دفتر) **(فارسی)**

ازشاه نعمةالله ولی کرمانی (م ـ ۸۲۸) .

این رساله که درمجموعه رسائل شاه نعمةالله بچاپ رسیده ، درشرح این رباعی زیر از ابوسعیدابوالخیر است :

حورا بنظارهٔ نگارم صف زد رضوان زتعجب کف خود بر کف زد
یك خال سیه بر آن رخ مطرف زد ابدال زبیم چنگ در مصحف زد

صاحب ذریعه ازشرح خواجه عبدالله احرار که درذیل اسرارالتوحیدچاپ شده (ودر دانشگاه نیز نسخه‌آن موجود است) یاد کرده است .

درفهرست سپهسالار ، سه شرح‌بررباعی ابوسعید یادشده که بجز شرح‌احرار وشاه نعمةالله است وفهرست‌نگاران مؤلف آنها رانشناخته‌اند .

ازشرح شاه نعمةالله (نسخه حاضر) نسخه‌ای در دانشگاه باشمارهٔ ۲۹۲۰/۲۵ موجوداست .چندشرح دیگرنیز در دانشگاه است (درهمین دفتر شمارهٔ ۲۹۲۰) که بجز نسخه حاضر است‌وبه‌شاه منسوب‌شده .

رجوع شود ذریعه ۷ : ۱۱۲ ، سپهسالار ٤ : ۳٤۷ ، دانشگاه ۳ : ٤۳۳ .

۱۰ : ۱۷۷۷ ـ ۱۷۷۹

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب‌العالمین والصلـوة والسلام علی خیرخالقه محمد وآله : رباعیه :

حورا بنظاره نکارم صف زد — رضوان‌ز تعجب کف‌خود بر کف‌زد

آنخال‌سیه‌بر آن رخ مطرف‌زد — ابدال زبیم چنگ در مصحف‌زد

المعنی : حوراء عبارتست ازارواحی که مستعد شهودجمال حضرت‌جلال ....

انجام : شبهتهای ماضی وخودپرستی های مجازی سد راه خود بیند دست دردامن شریعت محمدی صلی‌الله‌علیه وآله‌وسلم زند وبمقام‌خدمت‌مشغول کرد .

۹ ـ رسالة فی‌معنی‌الاستواء علی‌العرش (ص۳۷۷ـ۳۹۰دفتر) **(عربی)**

ازامام محمد غزالی درپاسخ سؤالی از او درباره معنی « استوی علی‌العرش الرحمان» که درقرآن آمده .

درصدرنسخه نام غزالی‌آمده امادرفهرست‌مؤلفات او ودرغزالی نامه نیامده .

آغاز: بسمله سئل‌الامام حجةالاسلام ابـو حـامد محمدبن محمدبن احمد

الغزالی قدس الله سره عن مسئلة الاستواء وقیل ان یستوی بین العرش و بین سائر الموجودات بالنسبه الی الله تعالی...

پایان: وقد اغنانا الله تعالی عن اقتحام و رطة الظن فی غیر مظان التعبدات العلمیة فلنقل آمنا کل من عند ربنا کما قال السلف فان المخلطی علی صفات الله تعالی وعلی مراده فی خطر یوم القیمة والمعرض عن البحث عن ذلك فی سلامة و الحمدلله و صلوته علی نبیه محمد (ص).

۱۰ ـ شرح حدیث من مات ..(ص ۳۹۱ -۳۹۳ دفتر) **(عربی)**

از امام ابوحامد محمد غزالی طوسی.

این رساله نیز غزالی در پاسخ سؤالی که از او کرده‌اند دربارهٔ تفسیر حدیث «من مات قامت قیامة».

آغاز: وسئل الامام حجة الاسلام محمد الغزالی برد الله مضجعه عن قول النبی (ص) من مات فقد قامت قیامته فقال لیس المعنی به ما هو المراد بالقیامة المطلقه بل هی قیامة خاصة ...

انجام: وقد صرح به الشرع تصریحا فهم ذلك منه علی الضروریة یوجب الایمان به والله اعلم والحمدلله رب العالمین.

[۲۸۱۴]

دفتری است بخط نسخ رجبعلی اصفهانی که درسالهای ۱۱۱۷ ـ ۱۱۱۸ ه نوشته شده ومشتمل است بر ۱۰ رساله.

فهرست این رساله‌ها بخط دیگری در پشت نخستین برگ یادداشت شده، عناوین بشنگرف است.

قطع: جیبی ۱۸ × ۱۰ جلد تیماج یشمی بدون مقوی باعطف تیماج، صفحات: ۳۹۳ سطور ۱۲، کاغذ اصفهانی شکری شماره ثبت قدیم ۲۷۸۷۴:

کشف الستر (عربی)

تألیف صدرالدین قونوی است درعرفان و تصوف و سیروسلوك .

مؤلف (درص ٤١ نسخه حاضر) کتاب خویش‌را اینگونه معرفی‌میکند :

«واعلم ان هذا الکتاب لم یوضع لکافه‌الناس وعامتهم بل و لا للخاصة ولکن لقوم هم من خلاصة الخاصة ینفعون به فی اثناء سلوکهم قبل التحقق بغایاتهم و یتذکرون بنکتة سربدایاتهم فیکملون و یکملون و یشکرون ویستزیدون بما یستبصرون فیزدادون وبعد فاستمع الآن سر الجمع والوجود والایجاد والترتیب والسیر الغائی المقصود والله یقول الحق وهو یهدی السبل .

درجای دیگر از کتاب میگوید(ص٩٤نسخه) .

ولما ذکر فی‌هذا الباب تفاصیل عزیزه واسرارخفیه لایجدها المنجم فی‌فنه ولاالحکیم والفیلسوف بفکره وبحثه ولاالمتکلم فی‌الاخبارات الالهیة والنبویة بتأویله وحدسه ..

درص ١٥١ میگوید :

هذا سرفتح به علی‌مجملا فی‌جناب‌الترکمان سنة ثلاثین وستمایه وواحدی وثلاثین وستمایه‌وعرفت منه ذوقاً کلیاته ومجملاته مع نبذ من‌التفصیل و ایرادی له‌الآن‌هو لعبارة وقتی وسأذکر فی‌التنبیه علی ماتضمنه .

درص ١٩ بدینگونه‌از کتاب‌دیگرش نام‌میبرد :

ولهذه النکته اسرار نفیسة ذکرتها بتفصیل اکثرمن هذا فی کتابی‌المسمی «بکشف الغره‌عن‌سرالحیرة» ـ (صاحب کشف‌الظنون این کتاب راتحت عنوان «کشف سترالغیرةعن سرالحیرة » آورده‌ولی ازمؤلف‌آن‌نام نمیبرد) .

درص ١٦٧ بازمؤلف‌به‌یك کتاب دیگر از مؤلفات خودش اشاره کرده و

میگوید : وهذا لسان مجمل یحتاج بیانه الی مزید بسط لایحتمله هذا المختصر وقد نبهنا فی تفسیر الفاتحة فی شرح الاسم الرب علی ...

قراین وشواهدی که ذکر شد گواهی میدهد که مؤلف صدرالدین قونوی است.

ودر کشف الظنون کتاب کشف السر بدون ذکر نام مؤلف آمده ولی بدنبال آن کتاب ازمؤلفات قونوی را یاد کرده .

آغاز: ان العلوم منها امهات اصلیه وفروع تفصیلیه وتشترک فی ان لکل واحد منها موضوعاً ومبادی ومسائل فالموضوع مایبحث فیه عن ..

پایان: والمبادی اما تصورات واما تصدیقات اما التصورات فهی . . . و امـا المسائل فهی المطالب التی . . . واذا تقرر هذا فنقول العلم الالهی له الاحاطه بکل علم .

[۲۸۱۵]

نسخه ایست بخط نسخ قرن ۸ یا اوائل ۹ ـ ه ازدیباچه کتاب اندکی افتاده است .

قطع : رقعی ۱۷ × ۱۱ س . ج : تیماجی صفحـات : ۲۳۶ ، سطور : ۱۱ کاغذ : ضخیم سمرقندی شکری شماره دفتر ثبت قدیم : ۲۶۰۵۸

التذکرة المعیدة والذخیرة الحمیدة **(عربی)**

تألیف عزالدین ابواسحق ابراهیم بن محمد سویدی .

این کتاب درمعالجات طبی است .

مؤلف درآغاز کتاب میگوید «دراین تذکـره آنچه از تجربیات حکماء و معـالجات علمای طب نیکو پنداشته‌ام وسودمنددانسته‌ام وبارهاآنراتجربه نموده‌ام ونفع وتأثیرآنرا دریافته‌ام دراین کتاب گردآوری کرده وبرای اطمینان خاطر اسماء صاحبان اقوال راهم ذکر کرده‌ام ونیز موارد اتفاق عده‌ای ازاطباء وحکماءرامتذکر شده‌ام واین کتاب رابرترتیب امراض اعضاء مرتب گردانیده‌ام .

درپایان کتاب مؤلف میگوید«من دراین تذکره فصلهایی بر تذکرةالمعیدة والذخیرة الحمیدة افزوده‌ام» وچنین معلوم میشود که‌مؤلف اول تذکرة المعیدة را نوشته بعد فصلهای بر آن اضافه کرده است وجدول اسماء علماء و دانشمندانی که در تذکرةالمعیدة از آنها نقل کرده براین کتاب اضافه نموده‌است (این‌جداول در نسخه حاضرموجود نیست) .

حاج‌خلیفه‌این کتاب رادر کشف‌الظنون تحت عنوان « تذکرة السویدی » و تذکرةابن طرخان» آورده‌است ودرآنجا نوشته که مصنف‌آنرا سه‌جلد نموده‌واسم آنراتذکرة الهادیه گذاشته است .

نشانی‌هایی که‌درمراجع بالاذکر شده‌مسلم‌میدارد که کتاب‌موجودهمان‌تذکرة الهادیه است ولی‌هیچ آثاری وعلائم دال‌براینکه کتاب مذکور سه‌جلدباشد درآن پیدانیست .

درفهرست کتب‌عربی‌جستر بیتی ج۵ ص٦١ اسم‌این کتاب «التذکرةالهادیة» قیدشده‌است(نسخه آن کتابخانه بخط حسن‌بن علی‌بن حسین معروف بتاج ومورخ روزجمعه ۱۹ ذی‌القعده ۷۸۷ ﻫ است) .

مراجعه شود به کشف الظنون ج ۱ ص۳۳ و معجم المطبوعات ج ۱ ستون ۱۰٦٤ و بروکلمن ج یکم ذیل ص ۹۰۰ و معجم‌المؤلفین ج ۱ ص۹۷ .

آغاز: بسمله استفتح بحمدالله و شکرنعمته و استنجح بالصلوة علی سیدنا محمد وعترته حمداً یستنفدا مدالمدد وصلوة تستغرق جمل‌العدد و بعد فقد جمعت فی‌هذه التذکرة مااستحسنته من مجربات‌الحکماء وما اخترته من معالجات‌العلماء بصناعه‌الطب وما جربته مراراً نفعه وحسن اثره ونسبت کل معالجه الی قایلها و ذکرت اسمه حتی انه‌تتفق علی الصفه الواحدة جماعة من‌الحکماء والعلماء بصناعة الطب فاذکر اسمائهم‌والفرض فی‌ذلك ان‌ترکن‌النفس‌الی‌تلك‌الصفه و ثبوتها ورتبتها

علی امراض الاعضاء مستمداً من الله المنفعه وعلیه التکلان انه جواد کریم. الصداع الحار ورد الورد الطری اذاضمد به الرأس اوشم سکن الصداع الحار حنین وابن ماسویه وابن واقد والمالقی ویطفی حرارة الدماغ جالینوس ..

پایان: فصل یوجد قشر الکعری الا خطر الطری وهو قشر الطلع ویخلط به شیئاً من الکافور وهو الورد اذاسعط به صاحب ... قطعه ابن الحرار. فصل ـ هذه الفصول انتزعتها من کتب الفضلاء وجمعتها واضفتها الی کتاب التذکرة المعیدة والذخیرة الحمیدة ویتلوه جدول اسماء العلماء الذین نقلت عنهم فی کتاب تذکـرة المعیدة تم الکتاب والحمدلله رب العالمین بیدمؤلفها الشیخ الامام العالم الفاضل الکامل فیلسوف الوقت ابراهیم ابن محمدبن طرخان السویدی الطبیب والله اعلم .

[۲۸۱۶]

نسخه‌ای است بخط نسخ تحریری ودرحدود قرن ۱۰ ه نوشته شده رقم کاتب در نسخه موجود نیست .

عنوان‌ها واسامی بیماریها داروها باخط قرمز نوشته شده .

درکنار بعضی‌ازصفحات عبارات‌افتاده ازمتن درحاشیه نوشته شده است‌وگاهی‌عنوان‌ها درکنارصفحات باخط درشتی نوشته‌شده .

فهرست مطالب دردوصفحه اضافه براصل‌نسخه با شمارهٔ بیماریها با خط قرمز نوشته شده است .

دریك برگ اضافی دراول نسخه،اشعاری فارسی باخط نستعلیق نوشته‌شده درپشت برگ اول نسخه تملك محمدباقر بن‌محمدرضی‌الطبیب‌مسطور ست .

پس ازمحمدباقرمزبور این‌نسخه بدست پسرعم اوعبدالله بن محمدنصیر افتاده اینك نص مالك‌اولی‌ودومی .

صارمن‌عواری‌الزمان لدی‌العبد المذنب‌الراجی الی رحمة ربه الغنی ابن محمد رضی الطبیب محمدباقرعفی عنهما ـ ثم انتقل من‌ابن‌عمی سلمه‌الله‌تعالی الی‌الفقیر عبدالله بن محمدنصیر عفی‌عنهما .درزیر نوشته اخیرمهرعبدالله دیده‌میشود .

قطع:رحلی ۱۷ × ۳۵ ، جلد ضربی سوخته ص۶۶۸ س ۳۳ ، کاغذ فرنگی شکری شمارهٔ ثبت ۶۶۸۳۹ .

خلاصة المجمع (فارسی)

ازسروری‌کاشانی محمد قاسم‌کاشانی سروری(قرن۱۱)

این کتاب‌را مؤلف بعداز اتمام مجمع‌الفرس نوشته‌شده وچون دریافته‌است که‌مردم‌طالب اختصار وایجازهستند ویا بعضی از ابیات شواهـدرا (بهنگام‌است کتاب)حذف مینمایندلذاتصمیم گرفته که خودازمجمع‌الفرس گزیده این‌تهیه کند وبعضی‌ازشواهدرا حذف نماید .

وبنابر گفته مؤلف که‌ذیلاًنقل‌میشود) این‌خلاصه‌مجمع‌الفرس تلخیصی است ازشانزده‌رساله که اسم میبرد واینك‌فقراتی چند ازمقدمه‌ای که مؤلف بر کتاب خلاصة مجمع‌الفرس نوشته ودرنسخه حاضر برپشت نخستین برگ از خط مؤلف منقول است دراینجا نقل میشود :

آغاز پیرای هر داستان افدستای ایزد بی یار است کـه انجمن کیهان را بکروه پرشکوه دانایان دانش پژوه چون بزم سپهر بحمد برجیس وتیرواراست.. اما بعد بر طبع وقاد و خـاطر نقادار باب استعداد بلغهم الله الـی غایة المراد مخفی ومستتر نماند که بنده مذنب جانی‌سروری کاشانی چـون از تـألیف کتاب مجمع‌الفرس بازپرداخت دید که بعضی ازیاران بواسطه آنکـه ایجـاز در کلام مطلوب است یا بجهت‌آنکه‌دراجرت کاتب تخفیفی‌شوددرنوشتن آن ابیات‌استشهاد واعراب که صحت لغت درآن منوط وبدان مربوط است حذف میکنند و چهـره شاهد این نسخه‌را از ربط عاطل میسازند بنابر تمهید این مقدمـات بخـاطر این ضعیف رسید که خلاصه ازاین نسخه بنویسم ومجمعی مرقوم گـردانم از شانزده رساله که اسامی ایشان اینست :

۱ ـ کتاب معجم البلدان .

۲ ـ مؤیدالفضلا تألیف محمدلاد .

۳ ـ اداة الفضلاء تألیف قاضی‌خان بدر محمد دهلوی .

٤ ـ شرفنامه احمدمنیری تألیف ابراهیم قوام فاروقی .

٥ ـ معیارجمالی افصح المتکلمین شمسی فخری .

٦ ـ تحفة الاحباب حافظ اوبهی .

۷ ـ شرح سامی فی الاسامی المیدانی .

۸ ـ ترجمه صیدنه ابوریحان بیرونی .

۹ ـ نسخه حسین وفائی .

۱۰ ـ نسخه ابومنصورعلی بن الاحمد الاسدی الطوسی .

۱۱ ـ نسخه محمدهندوشاه .

۱۲ ـ نسخه میرزا ابراهیم بن میرزا شاه حسین اصفهانی .

۱۳ ـ نسخه ابوحفص سعدی .

١٤ ـ فرهنگ زفانگویا .

١٥ ـ جامع اللغات منظوم نیازی حجاری

١٦ ـ لسان الشعرا .

تا جمعی که معانی آن لغات را مستشهد خواهند بمجمع الفرس رجوع فرمایند وبعضی که مجمل ومحذوف الاستشهاد خواهند باین خلاصه توجه نمایند وزبان قلم را از انتخاب وقلم زبانرا قاصر وکوتاه سازند و این نسخه را موسوم بخلاصة المجمع ساختم امید که منظور گردد بنظر عاطفت و مرحمت آصف جمشید عظمت. اعتمادالدولة العلية العالية الخاقانية... [مقصود حاتم بیك وزیر شاه عباس است]

دراین مختصر مؤلف پس ازمقدمه‌ای خاص آن که یاد کردیم (و در نسخه

حاضر پشت برگ اول‌است) مقدمه اول‌خود را که‌برمجمع‌الفرس نوشته و درچاپ دبیرسیاقی‌موجود است دارد ولی‌مقدمه‌دوم راندارد .

مقایسه این کتاب‌خلاصه مجمع با کتـاب مجمع الفرس نشان میدهند که مؤلف علاوه‌بر اینکه (بگفته خود درمقدمه) بعضی شواهد وابیاتی را که بعنوان شاهد آورده بوده در این خلاصه حـذف کرده است برخی از معانی لغات را نیز حذف کرده وچه بسا دربعضی‌جاهاکلماتی که چندین معنی‌دارد فقط ۲ الی ۳ معنی برایش‌ذکر کرده است‌وبعضی‌لغات رااصلانیاورده وبعضی‌لغات‌رااضافه کرده است .

آغاز: بسمله ابتدای کلام هردانشمند سخن‌ور وانتهای سخن هرخردمند هنرپرور شایستهٔ وسزاوار است که مزین ...

انجام : بنظر صاحبدلی برسد واز دعاء چند فیض‌روح آن بیچاره‌برساند بنابر تمهید این مقدمات مأمول ومطبوع ازلطف عمیم وکرم جیم‌جمعی که کتاب این فقیر نسخه کنندآنست که تقصیر وتهاون .

[۲۸۱۷]

نسخه ای است‌ناتمام‌بخط‌نستعلیق محمد حسن مشهور بوکیل است و درسال ۱۲۲۱ هجری‌نوشته شدهٔاست. برپشت‌نخستین‌برگ‌نسخه‌درذیل دیباچه جدیدکتاب‌خلاصهٔ‌مجمع‌الفرس نقل‌شده اسم‌کاتب یاد شده است .

همچنانکه نقل‌شد برپشت نخستین‌برك دیباچه ومقدمهٔ خلاصه مجمع‌الفرس نوشته‌شده است لغات باشنگرف نوشته‌شده وعناوین اشعارهم باشنگرف نوشته شده‌صفحه گزارش نشده قطع وزیری بزرك ۲۴ × ۱۳جلد تیماج مقوائی منگنه دار صفحات :۶۶۰ سطور۱۲ کاغذ اصفهانی شمارهٔ ثبت‌قدیم ۷۴۳۱۱ ، جدید :۵۶۳۴

شرح حکمة العین

(عربی)

شرح شمس‌الدین محمدبن‌مبارکشاه معروف بمیرك بخاری (م میان۷۲۵ـ ۷۹۰) است برحکمة‌العین دبیران قزوینی.

بنگرید بفهرست دانشگاه ج ۳–۲۷۸ فهرست مجلس ج ۵–۳۲۷ .

آغاز: رب انعمت فرداً اما بعدحمدالله فاطر ذوات العقول النوریه و مظهر اسرار... محمدبن مبارکشاه النجاری ... یقول قدالتمس منی...

انجام : و هی ای النفس قوة مجردة عن المادة الامر فی الا لهی ولیکن هذا آخر ما اردنا ایراده فی هذه الرسالة و لواهب العقل الحمد بلا نهایة وقع الفراغ ... فی بلدة لاهور شهر شعبان المبارك در وقت زوال سنه ۹۹٤ کاتبه لطف الله بن اسماعیل قریشی... سیالکوت .

[۲۸۱۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ لطف‌الله پسر اسماعیل قریشی سیالکوتی در لاهور شعبان وقت زوال ۹۹۴ درپایان رقم کاتب مهر بیضی‌شکل او بنقش (العبدالعاصی اسماعیل) آمده است. پشت آخرین برك ، نسخه ابوالقاسم حسینی بخشی ازتحصیل بهمنیار را یادداشت نموده ودرپایان سطر آخر نوشته : کتبه ابوالقاسم الحسینی ، زیراین یادداشت این بیت نوشته :

درکتاب‌دوستان کردن طمع‌سردی بود ور بخوانی بازندهی ناجوانمردی بود

نخستین‌صفحه نو نویس است ویادداشت خریدار نسخه (محمد باقرحسینی) دراصفهان برپشت نخستین برك ونیز مهر بیضی‌شکل علی‌افضل برآن نقش‌شده است . کنار برگهای آغاز نسخه حاشیه‌هایی بنشان (سید قدس‌سره) دارد ونیز درکنار برگها آثار موریانه پیداست وبنوشته حاشیه آسیب رسیده است . عنوان ونشان بشنگرف قطع: ۱۷ × ۲۷ج تیماج‌سرخ یك‌لادارای عطف مشکی صفحات: ...، سطور: ۱۹ کاغذ ... شماره‌قدیم‌دفتر ثبت : ۷۴۲۲۸.

۱- نزهة القلوب (ص۱–۲۲٦ دفتر) (عربی)

از ابو بکر محمدبن عزیزسجستانی (م-۳۳۰) در تفسیرغرائب قرآن و بترتیب حروف الفبا - با حفظ ترتیب در هر حرف بین‌مفتوح‌الاول ومضموم‌الاول ومکسورالاول. این کتاب‌درمصر باتصحیح عنانی‌بیك بسال ۱۹۳٦–م چاپ شده است .

رجوع شود بفهرست مجلس ۹ : ۳۸ ، ۱۷۳ ، دانشگاه ۱ : ۲۳۲ ـ ۲۳۳ ، معجم المطبوعات : ۱۰۰۱.

سند روایت کتاب بوسیله ادیب ابوالحسین محمدبن حسن بن حسینی وثابی با چند واسطه از مؤلف، درآغاز نسخه حاضر دیده میشود این سنددرهمه‌نسخه‌ها موجود نیست .

آغاز: ـ قـال الشیخ الامام العالم العلامه القدوه الزاهـد الورع حجة المتکلمین ابوبکر محمد بن عزیز (۱) السجستانی ناقلا روایة ابی‌بکر وعثمان‌بن احمدبن سمعان قال ابوعبدالله محمدبن خـالویه بلغنی ان ابابکر محمدبن عزیز اقام فی تصنیف هذاالکتاب اربعین سنه وکان مستوحشا من‌الناس‌الی ... قال الحمد لله رب العالمین ... هذاتفسیرغرائب القرآن‌الف علی‌حروف المعجم‌ما بین‌مرفوع ومنصوب ومخفوظ(کذا ..؟وصواب: مخفوض). الی... باب‌الالف‌الهمزة‌المفتوحه..

پایان: بـاب‌الیاءِ المکسورة قیل‌لیس‌فی‌العربیه‌کلمة‌اولها یاء مکسورة‌الایسار ویسارللید ویساق لغة فی‌یساق للصنم. (۲)

۱ـ دربارهٔ نام پدرمؤلف‌اختلاف شده‌است برخی عزیر و پاره‌ای‌عزیزضبط کرده‌اند . سیوطی درطبقات النحویین از ابو محمدبن‌الاخضر نقل‌کرده‌که‌وی نسخه از غریب القرآن بخط مصنف دیده‌که درآخرآن نوشته شده بوده است :کتبه محمدبن عزیر. ابن ماکولا و دارقطنی‌عزیزضبط‌کرده‌اند . بهر حال بطوری که‌سیوطی نگاشته است ابن عزیر ۱۵ سال صرف تألیف این‌کتاب‌کرده است‌کتاب مفردات راغب واین‌کتاب مشهورترین کتب تألیف شده درموضوع مشکلات لغات قرآن است .

۲ـ درنسخه دانشگاه چنین‌است قال‌الشیخ‌الاجل .. محمدبن عزیزالسجستانی‌لیس‌من کلام العرب کلمه اولها (در اینجا نسخه دانشگاه نا تمام مانده) در نسخه ما هم صحیح چنین‌است : الایسار للید و ...

۲ـ جواب المسائل الموصلیه ـ ثالثه (ص ۲۳۱ـ۲۸۰ دفتر)(عربی)

از سید مرتضی علم الهدی (م-٤۳٦) .

ابو العباس نجاشی و شیخ ابو جعفر طوسی، سه رساله از سید مرتضی در پاسخ سؤالات وارده از موصل، یاد کرده اند .

یکی جواب المسائل الموصلیه الاولی. که پاسخ به این سه سؤال زیر است : وعید ، قیاس ، اعتماد (ظ : اعتقاد) .

سید اعجاز حسین در کشف الحجب، یك رساله بنام «مسائل موصلیه» از سید مرتضی یاد میکند که قسمتی از آن با مسائل موصلیه اولی مطابق است و قسمتی از آن با هیچ یك از موصلیات مطابقت ندارد . در کشف الحجب چنین آمده « مسائل موصلیات پاسخ ٦ مسئله است ، احکام اعتماد وعید ، قیاس ، رد بر یحیی بن عدی در متناهی غیر متناهی ، در اعتراض یحیی بر دلیل اهل توحید ، ٦ نیز رد یحیی در طبیعت» ممکن .

در اعیان الشیعه ، دو رساله در رد بر یحیی بن عدی و رساله ای بنام ، دلیل الموحدین (که شاید این نیز رد بر اعتراض یحیی بن عدی است) بر دلیل حدوث عالم) درفهرست مؤلفات شریف مرتضی یاد شده و این رساله هادرفهرست طوسی و کتاب نجاشی نیامده.

دوم ـ جواب المسائل الموصلیه الثانیه که پاسخ به ۹ مسئله فقهی است (شماره ۳ این دفتر)

سوم ـ جواب المسائل الموصلیه الثالثه (کتاب حاضر) که پاسخ به ۱۱۰ (۱) مسئله

۱ـ درذریعه ونسخ چاپی فهرست طوسی ورجال نجاشی« ۱۰۹ » مسئله آمده اما در نسخه ما که مسئله‌ها همهٔ شماره دارند تا مسئله العاشر والمائه است ،

فقهی است و بتصریح مؤلف سؤالات در ٤۲۰ بدو رسیده سید مرتضی خود در مقدمه این رساله از مسائلی که در ۳۸۰ و اندی (سید این تاریخ را باقید گمان یاد کرده) از موصل بدو رسیده و او پاسخ گفته است یاد کرده وظاهراً مقصود او همان «سائل الموصلیه اولی است که یکی از سؤالات آن دربارهٔ قیاس بوده و سید مرتضی درمقدمه جواب مسائل حاضر میگوید «درپاسخ مسائلی که بگمانم در ۳۸۰ و اندی بدستم رسید در بارهٔ قیاس بتفصیل سخن گفته‌ام» .

علم الهدی درمقدمه رساله حاضر نیز دربارهٔ بطلان اعتماد برقیاس و خبر واحد سخن گفته و تنها طریق علمی را معتبر میداند . و نیز دراین مقدمه اجماع را (باصطلاح متقدمین) (۱) ازاوله موجب یقین بصدور حکم ازامام (ع) دانسته و در این باره داد سخن داده است علم الهدی دراین مقدمه از کتاب مسائل الخلاف خود که دردست تألیف دارد سخن میگوید و تفصیل درمسائل را بدان ارجاع میکند زیرا در رساله حاضر درجواب مسائل فقط فتوی خود را باب دلیل اجماع یاد و از دیگر اولیه و نیز اقوال مخالف صرفنظر کرده است) .

مقصود او از مسائل خلاف کتاب انتصار است که متفردات امامیه رادرآن گرد آورده و اثبات کرده که در اکثر این مسائل ، امامیه تنها نیستند و برآن حجة قاطع دارند. چنین پیداست که انتصار دراصل کتابی بزرگ بوده و گنجایش این شرح و بسط که دراین جا بدان اشاره کرده داشته‌است . نسخه انتصار که اکنون در دست است وچاپ شده بسیار کوچك است .

۱ـ اجماع دخولی با تفسیری که متاخران علماء اصول فقه شیعه برای آن کرده‌اند بصورتی غیر قابل وقوع وغیرقابل استناد درآمده واندك اندك از شمار ادلهٔ احکام بیرون میرفت (درست برخلاف مفهوم وارزشی درنزد قدما مانند سید مرتضی و دیگران داشت) تا اینکه استاد بزرك ما علامه طباطبائی بروجردی رضوان‌الله علیه‌که بحق بزرگترین‌فقیه اسلام دراعصاراخیر بوده اجماع را بدان گونه که علم الهدی ودیگرقدما کردند تفسیر کرد و درحقیقت بار دیگر آنرا درردیف ادلهٔ فقه‌آورد .

در فهرست طوسی ، کتابی از مرتضی بنام مسائل الخلاف ثبت شده که آنرا تمام نکرده ودر اصول فقه است . اما این مسائل خلاف که شریف در مقدمه این رساله از آن یاد میکند در فقه است ودر مسائلی است که امامیه‌را درآن مسائل منفرد میدانند . بنابراین مرتضی ظاهراً کتاب فقه‌بزرگی در مسائل خلاف تألیف کرده که درهنگام پیوستن جواب مسائل موصلیه سوم آنرا در دست تألیف داشته‌فقهی جامع واستدلالی‌بوده است اینك عین‌عبارت سیدنقل‌میگردد :

«فان اتفق زیادة علی‌ذلك ان یکون فی بعض‌المسائل التی ذکر انفرادالامامیه بها ستوجد مشروحـه منصورة بالدلالة والطرق الواضحه فی کتاب مسائل الخلاف الشرعیه التی عملنا منها بعضا و نحن علی تتمیها و تکمیلها ... فان هذه المسائل ما اعتمدنا فی نصرتها الاقتصارعلی الادلة الدالة علی‌الصحیح منها بل اخفناالی‌ذالك مناظرةالخصوم» (ص ۲٤۲دفتر).اولین‌مسئلهٔاین رساله دربارهٔ روش شستن‌دست در وضوءاست (ازنقطه نظراختلاف‌معروفی که در این‌باره میان شیعه و سنی‌است .) مؤلف در ضمن این مسئله لزوم (شستن از طرف بالا را) سخت منکر شده وفقط آنرا مکروه دانسته است . وبرخلاف آنچه اکنون مشهور است ابتداء از بالا را مانند ابتداء از پائین مرفق، تجویز کرده است .

مؤلف در این باره چنین گفته است :

واعلم ان الابتداء بالمرفقین فی‌غسل‌الیدین هوالمسنون وخلاف ذلك‌مکروه ولایقول (ظ : ولانقول) انه ینقض‌الوضوء حتی ان فاعلا فعله لکان لایجزی به و لا یقدر احد ان‌یحکی عن اصحابنا المحصلین تصریحاً بان من خالف ذلك فلا وضوء وجمیع ما وردفی‌الاخبار من تغلیظذالك والتشدید فیه ربما (ظ:وربما)قیل لایجوز محمول علی‌شدة الکراهة دون الوجوب واللزوم . وقد یقال فی مخالفة المسنون المغلظ من‌هذه الالفاظ ما یزید علی ذلك والذی یدل علی صحة مذهبنا فی‌ذلك‌فی

هذه‌المسئلة ان جمیع الفقهاء یخالفونا فی‌انه مسنون وان خلافه مکروه اجماع الامامیه... (سیدمرتضی دردنباله‌این سخن بتفسیر کلمه«الی المرافق»درآیه‌پرداخته) .

موضوع مسئلهٔ ۱۱۰ «آخرین مسئله این رساله» عول در فرائض (یکی از فروع کتاب الارث) است . از «المسائل التبانیات» و کتاب‌مسائل الخلاف (ازمصنفات مؤلف این‌رساله) در این‌رساله بسیار یاد شده است .

بنوشته ذریعه در کتابخانه آستان قدس نسخه‌ای از مسائل موصلیهٔ دوم و سوم موجود است که در۶۷۶ کتابت شده .

رجوع شود به ذریعه ۵ : ۲۳۵ ، فهرست طوسی چاپ کلکته : ۲۱۹ اعیان الشیعه ۴۱ : ۱۹۵ بروکلمان ذیل یکم : ۷۰۶ شمارهٔ : ۱۳ .

آغاز: قد اجبت عن المسائل الوارده فی‌شهر ربیع‌الاول من سنة عشرین و اربعمائه بما اختصرت الفاظه وبلغت‌الطریق الی‌نصرة هذه‌المسائل بما یغنی المتامل عماسواه‌وقدمت‌مقدمة یعرف بهاالطریق الموصل الی العلم‌بجمیع احکام‌الشریعه‌فی‌جمیع مسائل الفقه فیجب الاعتماد علیها والتمسك بها ... الی : لابد فی الاحکام الشرعیه من طریق توصل الی العلم بها . لانامتی لم نعلم علی انه مصلحة لنا جوزنا کونه مفسدة لنا ...

پایان: والکلام فیهذه المسئلة طویل وهذه جملة کافیه و سنبسطه فی‌مسائل الخلاف انشاءالله تعالی.

۳ - جواب‌المسائل الموصلیه‌الثانیه (ص ۲۸۱-۳۰۲ دفتر) (عربی)

ازسید مرتضی علم‌الهدی در پاسخ مجموعه سؤالات دوم مردم موصل است .

دراین‌نامه ۹ مسئله فقهی است که سیدعلم‌الهدی یکایك‌را نخست‌نقل کرده وسپس پاسخ گفته است .

علم‌الهدی دراین رساله نیز ازمسائل خلاف خود یاد کرده وتفصیل‌رادرباب

متفردات امامیه بدان کتاب ارجاع کرده. و ما در ذیل معرفی جوابات مسائل الموصلیة الثالثه یاد کردیم که علم الهدی بجز کتاب الخلاف که دراصول فقه بدو منسوب است ، کتابی درفقه بنام «مسائل خلاف» داشته که از انتصار مفصل تر و یاخود انتصار مفصل بوده است .

درسؤال دوم وچند موضع دیگر، ازشرح فقه یادشده. درپاسخ مسئله چهارم علم الهدی از «ابوجعفر محمدبن علی بن بابویه و کتاب معروف او من لایحضره الفقیه» یاد و برنظر وشیوهٔ استدلال او درباب حق شفعه برای بیش از شریکین ، خرده گیری کرده .

فهرست موضوعات ۹ مسئله چنین است :

مسئله اولی ـ مذی و وذی .

مسئله ثانیه ـ اکثر نفاس .

مسئله ثالثه ـ سجود بر منسوج .

مسئله رابعه ـ شفعه (پاسخ این سؤال را درضمن دومسئله داده) .

مسئله خامسه ـ ربا بین پدر و فرزند .

مسئله سادسه ـ عده مطلقه حامل (در دومسئله) .

مسئله سابعه ـ مقدار اقل حمل .

مسئله ثامنه ـ وراثت زن مطلقه در بیماری .

مسئله تاسعه ـ ارث مکاتب .

در کتابخانه رضوی نسخه‌ای ازاین رساله مورخ ۵۰۰ موجوداست .

رجوع به ذریعه ۵ :۲۳۵ـ۲۳۶

آغاز: قداجبت ادام الله لکم السلامه واسبغ علیکم الکرامة وجعلکم ابدا

من نصار الحق وتابعیه وخذال الباطل و مجانبیه عن المسائل التی و صلت الی جوابا اختصرته من غیر اخلال بما یجب ایضاحه وبیانه وما اشکل رافدکم الله بالارشاد من هذه المسائل الا المشکل ولا بعثکم علی السؤال منها و لا الاستیضاح لهـا الا جودة النظر ودقة الفکر ..

پایان: ولا تصریح فیه (درنسخه : صریح فیه) علی ماینافی مذهبنا ولاحجة لهم فی ظاهره ومعنی قوله فهومکاتب ان حکم الکتابة باق لم یزل لان العبد اذا ادی بعض ماعلیه فهومسترق بقدرمابقی علیه ... من مال الکتابة ویطلق انه مکاتب و هذا بین لمن تامله .

٤ ـ جواب المسائل المیافارقیات (ص ۳۰۳ ـ ۳۲۳ دفتر) (عربی)

از سیدمرتضی درپاسخ ٦٦ مسئله فقهی ، کلامی و اصول فقه که ازمیافارقین(۱) برای اورسیده .

درنسخهٔ ما و نسخه کتابخانهٔ رضوی کـه تاریخ آن ٥٧٦ است و نیز بنوشته ذریعه تعداد مسائل میافارقیات ٦٦ است .

درفهرست طوسی ورجال نجاشی نیامده است .

ابن شهرآشوب درمعالم العلماء ٦٥ نوشته و کنتوری در کشف الحجب تعداد را یکصد ضبط کرده است .

دردانشگاه نسخه ایست (بنوشته فهرست) ازقرن ١٤ که شامل ۳۸ مسئله است فهرست نگار مسئله ۳۸ را (که ظاهراً عنوان آن پیدا نبوده) ندیده و برای نشاندادن پایان نسخه اندکی از آغاز مسئله ۳۷ وپایان مسئله ۳۸ را نقل کـرده و درآغاز معرفی رساله گوید این رساله در ۳۷ مسئله است .

۱ ـ میا فارقین ـ شهریست اندرحصاری برسرحدمیان ارمینیه وجزیره وروم (حدود العالم چاپ دکترمنوچهر ستوده ص ۱۶۰) .

کاتب نسخه دانشگاه در پایان نسخه نوشته « تعداد این مسائل بنوشته معالم العلماء ٦٥ است اما من بیش از آنچه نوشتیم در نسخه ندیدم» .

درمقدمه نامه‌ای که ازمیافارقین به‌سید علم‌الهدی‌رسیده ،آمده‌است که «ما درسرزمینی زندگی میکنیم که مجاور سرزمین کافران است واشخاص مورد وثوق ومتدین نادرالوجودند،ازاین‌رو بااینکه‌مسائلی که دراین نامه‌پاسخ آنرا از تو خواسته‌ایم، در کتب اصحاب موجود است ما ترجیح میدهیم که پاسخ آنرا باخط مبارك برای‌ما بنویسید تا مورد اعتماد بیشتر باشد وماجزفتوی نمیخواهیم و انتظار اقامت دلیل نداریم » .

دراین نامه ٦٦ مسئله فقهی و کلامی واصول فقه یادشده مسئله اول دربارهٔ نماز جماعت است وجواز یا عدم جواز اقتداء بغیر موثوق (غیرامامی عادل) .

ازدیگر مسائل ـ یکی سؤال ازاستناد به کتاب عبیدالله حلبی رساله علی‌بن بابویه و کتاب شلمغانی است .

(این سؤال ۱٤ است وسید درپاسخ این مسئله میگوید رجوع به‌رساله ابن بابویه و حلبی از کتاب شلمغانی اولی است) .

درمسئله دیگر (مسئله ۱۷) ، از زندگی حضرت مولی امیرالمؤمنین (ع) پرسیده‌اند وازروایتی که درباب حضورعلی (ع) و پیغمبر (ص) بهنگام مرگ مردم نقل شده‌است .

مسئله ۲۲ دربارهٔ امام غائب (ع) است .

مسئله ۲٦ ـ دربارهٔ سخنی که‌در کتاب تکلیف ازعلی (ع) نقل‌شده که «من عبد الاسم دون‌المعنی فقد کفر ومن عبدالاسم والمعنی فقد اشرك» .

مسئله ۳۷ ـ دربارهٔ تزویج دختران حضرت پیغمبر وعلی (ع) باعثمان‌وعمر .

مسئله ۴۲ ـ دربارهٔ حکم گوشت خرگوش (علم‌الهدی آنرا حرام دانسته) .

مسئله ۴۵ ـ دربارهٔ بازی نرد وشطرنج است .

مسئله ۵۷ ـ دربارهٔ قرآن که مخلوق است یامنزل .

مسئله ۶۰ ـ اعتقاد به‌رجعت وتفسیر آن .

مسئله ۶۶ ـ (آخرین مسئله) ـ دربارهٔ خمس وسهم امام (ع) .

رجوع شود به‌ذریعه ۵ : ۲۳۸ ، کشف‌الحجب : ۵۱۴ معالم العلماء چاپ عباس اقبال : ۶۳ فهرست دانشگاه ج ۱۰ : ۱۳۲۴ ـ ۱۳۲۵ (شمارهٔ ۲۵۲۵/۳) .

[۲۸۱۹ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ مورخ ۱۱۲۵ شامل چهاررساله وکتاب ونیمه‌دوم دفتراز همین کاتب وباقلم ریزتراست عناوین درسراسر دفتر بشنگرف است . برکنارصفحات شمارهٔ۱حاشیه‌هایی بنقل ازکتب لغت ونیز تصحیحات وجمله سقطات دیده‌می‌شود .

برپشت برگ اول دفتر تملیك محمدحسین نایینی مورخ۱۲۶۳ وتملیك نسخه به‌فرزندش محمد سعید وتملك محمدسعید دیده‌میشود . روی همین صفحه چندبیت از اشعار منسوب به حضرت علی (ع) نوشته‌شده .

قطع : رقعی ۱۳ × ۱۸ ، جلد : تیماج قرمز روسی بدون مقوا ، صفحات: ۳۲۴ ، سطور : ۱۸ ، کاغذ : اصفهانی شکری تیره ، شماره ثبت‌قدیم : ۱۵۰۰۱ .

۱ ـ خلاصة‌الحساب (ص ۱ ـ ۶۱دفتر) **(عربی)**

ازشیخ بهاءالدین محمدعاملی (م ـ ۱۰۳۱) . دریك مقدمه و ده باب وبارها چاپ شده .

ذریعه ۷:۲۲۴تاریخ علم‌الفلك فی‌العراق‌ازعزاوی «مجله‌مجمع‌العلمی‌العربی دمشق سال ۲۹ جزء ۳ : ۴۰۰ ـ ۴۰۲ تراث العرب‌العلمی : ۲۴۴ . مشار ـ عربی ـ : ۳۳۴.

آغاز: نحمدك يامن لا يحيط بجميع نعمه عدد ..

پایان: فاحفظ وصيتي اليك والله حفيظ عليك .

۲ - **نظم الحساب** (ص ٦٥ - ۱۲٤ دفتر) . **(عربی)**

= خلاصة الحساب منظوم ، ازقوام الدين محمد بن محمد مهدی سیفی حسینی (م - ۱۱۵۰) ونظم خلاصه بهائی است .

وی زبدة الاصول وعروة الاسطرلاب وصفحهٔ شیخ بهائی و مختصر حاجبی و مبحث خط شافیه ابن حاجب ولمعهٔ دمشقیه شهید اول را نیز به نظم منظوم ساخته (منظومه اخیر تحفة القوامیه نام دارد ودرفهرست مجلس ۷: شماره ٤٦- خ شناخته شد).

کتاب حاضر را که نظم خلاصة الحساب شیخ بهاءالدین عاملی است در ۱۱۲۸ ساخته شده ودارای خطبه ودیباچه‌ای به نثر مسجع است .

دراین دیباچه فهرست مطالب و تعداد ابیات هریك از ابواب (دهگانه) و فصول منظومه را بدینگونه یاد کرده :

مقدمه - درماهیه علم حساب وموضوع وشاخهای فن دارای ١٤ بیت .

باب اول - حساب اعداد صحیح دارای ۱۲۹ بیت در ٦ فصل : جمع ، تنصیف ، تفریق ، ضرب ، تقسیم ، جذر .

باب دوم - حساب اعداد کسور ، دارای ۷۷ بیت درسه مقدمه و ٦ فصل .

مقدمه اول تماثل وتداخل وتوافق وتباین .

مقدمه دوم - مخرج کسر .

مقدمه سوم - تجنیس ورفع .

فصلها : جمع اعداد کسور (اعشاری) تنصیف کسرها وتفریق ، ضرب کسر ، تقسیم کسرها ، استخراج جذر کسرها ، تبدیل مخارج کسور .

باب سوم ـ اربعه متناسبه دارای ۲۰ بیت .

باب‌چهارم ـ حساب خطائین دارای ۲۰ بیت .

باب پنجم ـ عکس وتحلیل دارای ۱۲ بیت .

باب ششم ـ مساحت دارای ۲۲ بیت‌دریك‌مقدمه و۳ فصل بدین‌ترتیب .

مقدمه ـ تعریف مساحت واقسام اندازه‌ها .

فصلها ـ مساحت سطوح مستقیم الاضلاع ، دیگـر انواع مساحتها مساحت اجسام .

باب هفتم ـ مطالب وابسته بەمساحتها . دارای۴۱بیت در۳فصل‌بدین‌ترتیب:

اندازه گیری زمین برای ساختن قنـات ، بدست آوردن اندازه‌های‌بلندی مرتفعات ، بدست‌آوردن اندازه عمق وپهنای چاهها .

باب هشتم ـ استخراج محمولات ازطریق جبر ومقابله دارای ۹۴ بیت در دوفصل :

باب نهم ـ چند قاعدهٔ مفید دارای ۳۵ بیت .

باب دهم ـ مسائل متفرقه دارای ۹۷ بیت .

خاتمه حل‌چندمسئله مشکل ریاضی دارای ۱۲ بیت.درپایان‌دیباچه، بدنبال فهرست مطالب رساله گوید تعداد ابیات این‌منظومه با ۸ بیت دیباچه ۶۶۱ است واین دوبیت‌را درتاریخ فراغت ازتألیف کتاب وشماره ابیات‌آن سروده :

ومستارخ قال ما اسم الکتاب   فقلت له هاك نظم الحساب

ورام اعتبار حساب الکتـاب   فقلت عیون کتاب الحساب

کلمه «نظم الحساب» درمصراع دوم بیت‌اول مطابق ۱۱۱۸ وماده تاریخ پایان تألیف منظومه است وجمله کتاب‌الحساب درمصراع اخیرمطابق ۶۶۱ (تعداد ابیات منظومه)است مولی‌محسن‌قزوینی‌نحوی‌مؤلف کتاب‌عوامل‌معروف(کتابی که‌باشتباه

به‌ملا محسن فیض منسوب میشود) که یکی ازشاگردان قوام‌الدین‌سیفی‌سرایندهٔ نظم الحساب بوده ، براین منظومه شرحی نگاشته بنام « رشح‌السحاب فی‌شرح نظم‌الحساب» وبنوشته‌ذریعه‌نسخه‌ای‌ازاین‌شرح‌در کتابخانه‌سلطان‌القرائی(درتبریز) موجود است .

رجوع شود به ذریعه۱۸ : ۴۷۱ ، ۷ : ۲۲۵ ، ۱۱ :۲۳۶ فهرست‌مجلس۷ : ۴۲ دانشگاه ۸ : ۱۶۸ ـ ۱۶۹ (شمارهٔ ۱۵۴۲/۵) .

آغازرساله: بسمله . ملهم الصواب فی کل باب ، نظم‌الحساب للمستعین بالفرد الوهاب ، قوام‌الدین محمدبن محمد مهدی‌الحسینی الانتساب ... مرتبه‌کامله الخلاصه البهائیه علی‌مقدمه وعشرة ابواب فالمقدمه فی‌ماهیه علم‌الحساب..

آغاز منظومه :

الحمدلله القدیم الواحد   حمدایشق قلب کل جاحد

... وبعد فالخلاصة الشریفه   مشحونهٔ بالدرراللطیفه

پایان: مختومه باحسن‌الختام   بالحمد والصلاة والسلام

کاتب درپایان نسخه چنین‌افزوده .

تمت وبالخیر عمت وبلفظ قوام‌الدین نظمت و بید ابراهیم سودت . . . سنه ۱۱۹۲ .

۳ ـ رساله درهیئت بخشی از .. (ص۱۲۶ـ۱۶۲دفتر) **(فارسی)**

ازعلاءالدین علی قوشجی (م ـ ۸۷۹) . قوشچی رساله‌ای دیگر در هیئت دارد بنام فتحیه .

رساله حاضر بارها چاپ‌شده فهرست ٤ : ۷۹۱ علم‌الفلك فی‌العراق ازعزاوی مجلس ٦ : ۱۰۹ و۱۱۳ (ملحقات) : ٦۳۳ ـ ٦۳٤ ـ ۹ : ۱۸٤ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین حمدالشاکرین ...

این کتاب مشتمل است برمقدمه وسه‌مقاله . مقدمه درآنچه بیش‌از شروع دراین‌علم دانستنی است ...

پایان نسخه : درهریك شبانه روزی دورهٔ تمام و حـرکت او از مشرق بـه مغرب باشد .

[۲۸۲۰ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق ابراهیم(بجز شمارهٔ ۳که نونویس است)شامل ۳ رساله ۱۱۸۹ وشمارهٔ ۲ در۱۱۹۲ شمارهٔ ۳ نـاقص ونونویس است بربرگهای اضافی وآخردفتر یادداشتهای منظوم و منثور ، فارسی وعربی درلغز ومعماوغیره باقلمهایی دیده‌میشود .

قطع : رقعی ۱۰×۱۵ ، جلد تیماجی یشمی سیر ، صفحـات : ۱۶۲ (+۷ برگ سفید) سطور : گوناگون‌شماره ثبت قدیم ۷۴۳۰۳ جدید ۵۶۲۵ .

۱ ـ زبدةالحقایق فی کشف‌الدقایق (ص ۲ ـ ۲۴۳ دفتر) **(فارسی)**

= تمهیدات نگارش عین‌القضاة همدانی ، عبدالله‌بن محمدبن علـی بن علی المیانجی ، کشته بسال ۵۲۵ .

این کتاب بنام «تمهیدات» نیز خوانده شده است چـه درده تمهید ساخته شده‌است ، ودر۱۳۴۲ ق درهامش «السبع المثانی» و سپس بوسیله دکتر عسیران بچاپ رسیده است .

رجوع شود به : «ذریعه ٤ : ٢٣٤ و١٢ : ٢٤ و١٣ : ٣٠٢ فهرست‌دانشگاه ٦ : ٢١١٥» و فهرست سپهسالار ٣ : ٥٠٧ .

آغاز: الحمدلله رب العالمین وصلی الله علی سیدنـا محمد وآله اجمعین ، تمهید اصل . بدانکه در حق صورت بینان‌وظاهرجویان ...

انجام : وارجو که عنقریب میسر میشود. فان تولوا فقل حسبی الله لااله الاهو علیه توکلت وهورب العرش العظیم .

۲-مثنوی (ص۲۴۳-۲۵۱ دفتر) **(فارسی)**

فقراتی است از مثنوی محمد سمرقندی بنقل از کتاب «حیاةالعارفین - ومماة الجاحدین» او . این فقرات که دردفتر حاضر است (و بنظر میرسد همه از یك مثنوی است در بحر رمل) وهریك دارای عنوان جداگانه و موضوع خاص است که با قلم قرمز بالای آن نوشته و اینك نقل میگردد :

الف - در بیان بعضی احجار بروجه اختصار .

بدان احجار هم زینجمله ایدوست — که درهریك‌چه خاصیات نیکوست
صفای هریکی جان میفزاید — ببین عنصر چه معجز می‌نماید

د - در نمودن اندکی از خواص بعضی از نباتات .

نباشی نیز غافل از نباتات — که هریك رابتوباشد حکایات
گل اندر باغ بنگر با هزاران — چگونه داستان خواند بدستان

آغاز: در بیان بعضی احجار بروجه اختصار از مقامات محمد سمرقندی ماخوذ از کتاب حیات العارفین ومماة الجاحدین .

پایان:

زنی را که بناگه درد زه شد — بوضع حمل حال او تبه شد
تو با بو نه بجوشان و در آبش — بگو بنشین که شدفتح بابش(۱)

ب - در بیان بعضی خواص جسد انسانی که‌عالم‌صغیراست (دراین‌ابیات در بارهٔ جهیدن اعضاء بدن‌سخن گفته).

۱- در مصراع اخیر با صورت موجود نقصی هست وشاید :که باشد فتح بابش.

اگر سرجست هست آن رفعت و جاه
چه پا جست آن سفر کرده است آگاه
گر ابرو جست از صاحب کمالی
خبر دادت که می یابی وصالی

ج - این فقره که٦٤ بیت است درقیافه شناسی‌است وعنوان‌آن چنین‌است:
« وله ایضا قال النبی اطلبوا حوائجکم عند حسان الوجوه » .

کسی کو هست روی دلربایش   ز من بشنو برو نه سر بپایش
وگرخودرنگ‌اوسرخ وسفیداست   بسی اخلاق نیك از وی امیداست.

[۲۸۲۱ - مجموعه]

دفتریست‌بخط نسخ‌ریز وزیبای محمد موسوی شهیر بهندی ومورخ ۱۲۹۶ .وی‌شماره یکم دفتر را از روی نسخه‌ای نوشته‌که در۱۲۱۱ بدست ابن کربلائی حسنجان سبزواری نوشته بوده و نام او در ذیل آن رساله دیده میشود . عنوانها و عبارات تازی همه بشنگرف در پایان دفتر، ابیاتی بفارسی از عطار ودیوان شمس و جز این نقل شده .

قطع: رقعی۱۰ × ۱۵ جلد : تیماجی ابری مشکی با حاشیه طلایی رنگ . صفحات: ۲۵۱ . سطور : ۱۷ .کاغذ : فرنگی آهار مهره‌شماره ثبت قدیم ۲۶۰۱۳ .

۱- هدایة الطالبین (ص۱-۵۵ دفتر)   **(عربی)**

شرح برغنیة المکلفین دراصول عقائد.مؤلف ، نخست کتاب غنیة المکلفین را در غایت اختصار و ایجاز تألیف کرده و سپس بدرخواست بعضی از یاران، این شرح مزجی را برای روشن ساختن معضلات آن کتاب پرداخته است .

در سراسر کتاب تنها از نصیرالدین طوسی ونصیرالدین کاشی (صاحب شرح تجرید) یاد کرده است .

هدایة الطالبین دارای چندفصل است و موضوعات این فصلها با جمال یاد میگردد (فهرست فصلها در دیباجه یاد نشده وفصلها شماره ندارد) .

فصل اول ـ در اثبات واجب

» دوم ـ صفات ثبوتی

» سوم ـ صفات سلبی

» چهارم ـ نبوت

» پنجم ـ امامت

فصل سوم وپنجم بترتیب مبسوط ترین فصلهای کتاب است .

ذریعه۱٦: ۲۰۰

آغاز: ان اولی ما سطرمن جواهر الکلام واحسن ما خطرفی خواطرالانام حمدموجود تفرد بالازلیة ... امـا بعد فانی بعد ان الفت الرساله الموسومة بغنیة المکلفین فی‌اصول‌الدین وکانت قلیلة اللفظ کثیرة المعنی معشبة الریاض ... طلب منی بعض الاصحاب ... فشرحتها شرحا مشتملا علی حل‌الفاظها و ایضاح معانیها... و رسمته بهدایةالطالبین . . . قال بسم . . . اقتدار بکتابه العزیز و اتبا عـالقول النبی (ص) . . .

پایان: ویجب‌ان لاینتقل الی‌الاصعب مع انجاح الاسهل وهذاآخر ما اردناه ونهایه ما قصدناه والحمدلله علی الاتمام .. ما ادرصبح واسفر ظلام واضحك زهر و ابکا الغمام والمسؤل ممن نظر بعین الانصاف ان یصلح مـاعساه ان یجده فیه من الخلل‌والنقصان اویستره بذیل العفوو الغفران فالعفو عندکرام الناس مامول . . . سودفی۱۲۲٤ (تاریخ اخیر تاریخ کتابت نسخه است) .

۲ـ تحفهٔ سلطانی (ص۵۷ ـ۲۰۸ دفتر) **(فارسی)**

از شیخ جعفر بن عبدالله بن ابراهیم کمره‌ای اصفهانی (م-۱۱۱۵) در فلسفه طبیعی و الهی .

شیخ جعفر حویزی کمره‌ای‌از شاگردان محمد باقر سبزواری و آقا حسین خوانساری وداماد او بوده وخوانساری ، دانش و فضیلت او را می‌ستوده دراصفهان شیخ الاسلام‌وقاضی‌بوده(و نبوشته روضات) ریاست شیعه را داشته است .

مولی محمد اکمل پد روحید‌بهبهانی‌،اردبیلی (صاحب جامع الرواة)وسید صدرالدین قمی نزد او شاگردی کرده‌اند .

از تألیفات او آنچه در مراجع یاد شده یکی حاشیه روضة البهیه (شرح لمعه) است (نسخه‌ای ازآن در مجموعهٔ کتب اهدائی امام جمعه‌خویی بکتابخانه مجلس‌موجوداست و با شماره۸۹-خ‌در ج ۷ معرفی شده) .

دیگری رساله ای کوچك در حکم ولایة وصی بر نکاح صغیر ، دیگر ذخائر العقبی در تعقیبات نماز (نام این کتاب را عمر رضا کحاله در معجم المولفین ذخائر العقبی فی‌التعقیبات علی روضات الجنات » یاد کرده و این سهوالقلم ناشی از عبارت امین عاملی است در اعیان الشیعه ـ که مدرك عمر رضا کحاله بوده ـ . عاملی پس از ذکر نام ذخائر العقبی گوید « فی روضات الجنات لم یکتب مثله » و این عبارت درمعجم المؤلفین بدین صورت کمتر ملاحظه گردید تحریف شده .

یکی دیگر از تألیفات شیخ جعفر که خوانساری یاد کرده و امین عاملی و صاحب نجوم السماء و قمی در فوائد الرضویه نقل کرده‌اند ، رساله‌ایست فارسی درحکمت طبیعی و الهی (شاید همین تحفه سلطانی) ودر هیچ یك از مراجع که یاد کردیم برای این رساله نامی گفته نشده.وتالیفی بنام تحفهٔ سلطانی از او یاد نشده است. در ذریعه و کشف‌الحجب نیز تحفه سلطانی نیامده . درهرحال تحفهٔ سلطانی کتابی است‌جامع‌وموجز درفلسفه ، شامل‌بخش طبیعی والهی(وبخشی‌الهی آن شامل نبوت و امامت است) .

مؤلف در مقدمه مبسوط کتاب ازشاه‌سلطان‌حسین‌صفوی‌یاد کرده‌و تقسیمات

حکمت را بیان داشته و پس از پایان دیباچه کتاب را باسر آغاز و مقدمه‌ای جداگانه شروع کرده و در مقدمه تعریفات حکمت را آورده است. سپس کتاب را در دو بخش کرده . بخش طبیعی و بخش الهی و هر بخش شامل چند مقصد(۱) و هر مقصد دارای چند فصل و بحث است .

مؤلف در بیشتر مباحث نخست ادله مشائیان و واشراقیان و فرق متکلمین را با اختصار نقل میکند ولی خود از مفادات دلیلهای نقلی و شرعی پیروی میکند و سخن متکلمین وحکما را بیشتر مردود میداند .

در کنار یکی ازصفحات این نوشته (که نقل از سخن مؤلف است) دیده میشود «آخوندمولانامیرزاشیروانی میفرمودنددرمدرس که‌شیخ اشعری‌فرق‌نکرده است میان آنکه کسی گلابی بریشش باشد یا آنکه سك بریشش بشاشد » از این نوشته پیداست کـه مؤلف در درس ملا میرزا نیز حضور یافته (هرچند در مراجع دیده‌نشد) .

در کتابخانه مرکزی‌دانشگاه نسخه‌ای ازاین تحفهٔ سلطانی با شمارهٔ۳۶۰۵ موجوداست (۲).

رجوع بفهرست دانشگاه ۱۲ : ۲۶۱۱ـ ۲۶۱۲ اعیان الشیعه ۱۵ : ٤۷۸ ـ ٤۷۹ـ۱۶ : ۳ـ۷ معجم‌المؤلفین ۳۰ : ۱٤۰ـ۱٤۱ .

آغاز: دیباچه : (ص ۵۷ ـ ۶۱) (بسمله) جواهر کلمـات طیبه حمد و سپاس که‌آغاز امورعامه ناس از تجلی بآن زیور خیرانجامی گیرد وزواهر فقرات زاهره شکربیقیاس که خواقیم اعمال شریعت اساس ازتزئین بآن پیرایه تمامی پذیرد · نثار بارگاه علیم حکیمی است که بحکمت‌آموزی علم نامتناهی انبیا ومقربین را

۱ـ چون درنسخه ماجای عنوانها سفید است بیان تعداد دقیق مقصدها وفصول نیازمند دقت وصرف وقت بیشتریست .

۲ـ نسخه دانشگاه چند سطر ازآغاز دیباچه را ندارد .

عالم بحقایق اشیاء کماهی نموده ... وازفروغ ذات جهان پیرای ابدی الظهورش نور وجود جهانیان درعدم آباد امکان برماده صورة پذیر این وآن پرتو افکن بدایع آثاری که برلوح محفوظ تقدیرازل نقش‌بندی صورنوعلیه مادیات مطابق مقتضای حال موادکائنات نموده ...

پایان: وچون این کتاب مستطاب بیمن فرمان [واجب] الاذعان آن رونق افزای دین و ایمان سمت تألیف یافته لهذا بعداز اتمام، موسوم به تحفة سلطانی وهدیه مجلس بهشت آئین خاقانی گردید امید که ... مطالع انوار پسندیدگی و استحسان گردد والله الهادی ... وهوالمعین فی کل باب .

آغازکتاب: (بسمله) لك‌الحمد یا الهی ومنك‌الاعانة ... مقدمه در تعریف حکمت علمی است که به اوحاصل میشودکامل شدن قوة نظریه و قوة عملیه بقدر طاقت بشریه ...

پایان: و راه تأویل به این اموردادن ازجادهٔ دین قویم بیرونست .حق‌تعالی همه‌مؤمنین را توفیق سلوك راه حق و نعمت طاعت دردنیا و آسانی‌عقبات‌آخرت... روزی کند بمنه وجوده‌و کرمه .

۳-سرمایه ایمان(ص۲۰۹-۳۶۴دفتر) (فارسی)

نگارش عبدالرزاق لاهیجی، درگذشته درقم بسال ۱۰۷۲، «گوهر مراد» خود رادریك‌مقدمه که‌دراصطلاحات منطقی‌وپنج باب گزین کرده‌وبدین‌نام‌خوانده است . «سرمایه ایمان» درهند وایران وعراق بچاپ رسیده است.

رجوع شود به : «ذریعه ۱۲ : ۱۷۲» «فهرست کتابهای چاپی‌مشار : ۶۵۵» «فهرست رضوی ۱ : ش ۳۳ و ۴ : ص ۱۶۲» «فهرست دانشگاه ۳ : ۵۸۱ و۶۱۴و ۱۰ : ۲۱۰۶ .

آغاز: بسمله. الحمدلله‌رب‌العالمین‌و الصلوة‌والسلام علی‌محمدوآله‌الطاهرین اما بعد ، چنین گوید العبدالملتجی عبد الرزاق اللاهیجی... مقدمه درذ کر بعضی از اصطلاحات منطقیه ...

انجام : و حق وجوب آنست برهر که عالم باشد بحسن معروف وقبح منکر و تجویز تأثیر و انتفای مفسده . وهذاآخرما اردنا ایراده فی‌هذه‌الرسالة . والحمد لله اولا وآخرا ، وصلی‌الله علی‌خیرخلقه محمد وآله اجمعین الطیبین الطاهرین . آمین یارب‌العالمین. تمت سنة ۱۲۲۶ .

[۲۸۲۲ - مجموعه]

دفتریست بخط نسخ تحریری مورخ ۱۲۲۴ و۱۲۲۶ شامل ۳کتاب در فاصله میان شمارۀ ۲و۳ دوصفحه سفید است‌خط ومهرآقا علی‌مدرس برشت برگ نخست‌دفتر دیده میشود. درکنارصفحات شماره ۲ سقطات نسخه‌جبران شده .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ ج : تیماج مشکی یك لا صفحات ۳۶۴ . سطور:۱۷.کاغذ : فرنکی‌شکری‌رنگ‌آهارمهره شده . شماره‌ثبت‌قدیم : ۲۷۷۸۰ .

رجال **(عربی)**

کتاب الابواب تألیف شیخ الطائفه محمدبن حسن‌طوسی‌متوفی۴٦۰ﻫ است .

شیخ الطائفه روایت کنندگان حدیث از حضرت رسول اکرم (ص)وائمه شیعه (ع)راطبقه بندی کرده افراد هر طبقه‌را بترتیب الفباء با ترجمه وشرح حال مختصری نام برده است ، ودرآخرهر یك‌ازاین‌طبقات‌نیزاززمانیکه روایت حدیث کرده‌اند یاد کرده است و در پایان کتاب یك‌باب‌رابه «کسانی که روایتی‌ندارند» اختصاص داده .

بطوریکه درآغاز دیباچه تصریح کرده بترجمه راویان اکتفا نکرده و از دانشمندان متأخر ازطبقه راویان مانند سید مرتضی علم‌الهدی ودیگران نام‌برده

وترجمه ایشان‌را نگارش‌داده است. طوسی کتاب رجال نجاشی‌رانیز مرتب‌و گزین کرده وآنرا اختیارالرجال نام داده .

رجوع بذریعه ۱۰ : ۱۲۰ مصفی‌المقال :۴۰۲-۴۰۳ شود.

آغاز: الحمد لله حق حمده والصلوة علی‌خیرخلقه ... الی... اما بعـد فانی قداجبت الی ماتکرر سئوال الشیخ الفاضل فیه من جمع کتاب یشتمل علی اسماء الرجال الذین رووا عن النبی (ص) وعن الائمه (ع) من بعده الی زمن القائم (ع) ...

پایان: بکتاب عبیدالله بن علی الحلبی ولم‌یسمع منها غیرهذاالکتاب.

[۲۸۲۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ ... مورخ ... عنوانها بسرخی نوشته شده . و درکنار بیشتر صفحـات حاشیه‌هایی نوشته شده .

قطع: خشی۱۵ × ۲۱جلدتیماجی‌قرمز.شماره‌صفحات:۱۱۴.سطورهرصفحه:۲۵.کاغذ فرنگی آهارمهره شماره دفترقدیم : ۱۴۸۰۰.

۱- ابدال‌الادویه (ص ۱ - ۱۵ دفتر) **(عربی)**

تألیف محمدبن زکریای رازی پزشك نامورقرن **۳**ـه .

رساله‌ایست در بیان‌داروهاییکه بجای‌داروهای دیگروبهنگام فقدان‌آنهادر طب قرارمیگیرد وبدل آنها بکار میرود،بترتیب الفباء .

فهرست دانشگاه : ۷۱۵:٤فهرست مؤلفات رازی ازدکتر نجم‌آبادی‌چاپ۲ : ۱۰۰ ذریعه۱:٦٤ .

آغاز: قال محمدبن زکریا الرازی القول فی ابدال الادویه بحسب ماری جزءٍ من‌اجزاءِ الطب العظام‌تستحق‌ان‌یخص‌ویفرد بکتاب والغرض‌المقصوداليه‌نافع للطبیب اذلیس کل‌دواء یوجد بسهولة ...

پایان: و نصف وزنه‌افسنتین ووجدت‌فی‌نسخه‌آخرین بدل‌الفاریقون وفیون.

۲- برء الساعه (ص۱۵ - ۳۰ دفتر) (عربی)

تألیف ابوبکر محمدبن زکریای رازی است .

موجب تألیف این رساله آن بوده است که نزد وزیر ابوالقاسم جمعی از اطباء بوده و بحث از این داشتند که بیماریهای ممتد را نمیتوان معالجه سریع کرد و داروی سریع التأثیری برای آنها وجود ندارد : ابوبکر میگوید من بوزیر رو کرده گفتم برای برخی از بیماریها که یك ماه امتداد داشته است داروی سریع - التأثیر وجود دارد همه از سخن من تعجب کرده وهم از لحاظ آنکه به زیان آنان بوده وعیادت وملاقات مرضی تقلیل میافت ناراحت شدند وزیر ازمن خواست که کتابی در این باره تألیف کنم ...

این رساله دارای دوقسمت است .

قسمت اول بیان دستوراتی که فوراً اثربخش است وبیان اعضائی که درمان بیماریهای آنها فوری است.

قسمت دوم - دیگر اعضاء بدن انسان که معالجه بیماری آنها بسهولت و فوریت انجام نمیشود (این نسخه فقط شامل قسمت نخستین رساله است).

آغاز: قال ابوبکر محمدبن زکریا الرازی کنت عندالوزیر ابوالقاسم عبدالله فجری بحضرته ذکر شیٔ فی الطب ...

پایان: فانه مسکن فی الوقت واذقداتیناعلی ماقصدنا الیه فنقول لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم.

[۲۸۲۴ - مجموعه]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق مورخ ۱۲۷۵ .

قطع: جیبی بسانتیمتر ۱۰ × ۱۸ جلد تیماج مشکی منگنه صفحات (باستثناء صفحات سفید) ۳۰. سطور شماره ۱: ۱۵ وشمارهٔ ۲ : ۱۶ شماره دفتر : ۱۴۲۵۹ .

انس الجلیل بتاریخ القدس والخلیل (عربی)

تألیف : قاضی عبدالرحمان بن محمد مجیرالدین حنبلی است (م ـ ۹۲۷)

مؤلف درخاتمه کتاب از یکی از ملوك طاهریه دمشق بنام الملك الاشرف ابوالنصر قایتبای و مدرسه‌ای که وی در بیت المقدس تأسیس کرده وهم‌چنین از شیخ‌الاسلام آنوقت ابوالمعالی محمدبن ابی‌الشریف شافعی مفصلا یاد کرده است .

تاریخ مبسوطیست دربارهٔ بیت المقدس و مسجد اقصی مشتمل برسر گذشت خرابی‌ها و تعمیرات و دانشمندان و سلاطین آن دیار تااواخر قرن نهم و اوائل قرن ۱۰ـ ه .

درآغاز، تفسیر قسمتی از سورهٔ اسراءِواسامی مسجد اقصی‌را ذکر کرده‌است.

این کتاب تاریخ بسیارجامعی است در مصر (مطبعه وهبیه) بطبع رسیده وفهرست ابواب آنرا مصنف در دیباجه گنجانیده است .

رجوع به کشف‌الظنون۱:۱۵۶فهرست‌دارالکتب۱۹۶۱ج۱:۸۲معجم‌المطبوعات: ۳۵۸ مشار : ۲۵

آغاز: الحمد لله المتفضل علی عباده بفتح ابواب الرحمة المحسن الی اهل الملةالحنیفیه . . . الی . . . اما بعد فهذا مختصر استخرت الله فی جمعه و سألته المعونة باىفضله ...

پایان: و بلد سیدنا الخلیل علیه السلام و غیرهما مـن اول سنة احدی و تسعمأیه الی آخر وقت پریده آلعالی فیمابقی‌من العمر کان‌الفراغ ... احمدوتسعمایه.

[۲۸۲۵]

نسخه‌ای است بخط نسخ اسماعیل بن ابی‌بکر شافعی مورخ ۹۸۳ عناوین ورئوس‌مطالب با قلم قرمز نگاشته شده است . بر کنار برخی از برگهای نسخه حاشیه‌هایی بدون‌امضاءو نشان وبخط های مختلف و ازآنجمله‌حاشیه‌ایست بفارسی متضمن نقل گفتاری از مرحوم فرهادمیرزا

(معتمدالدوله) درکتاب جام جم در بارهٔ فاصله زمانی ظهور بخت‌النصر وهجرت حضرت رسول‌اکرم (ص) .

قطع وزیری بسانتیمتر ۱۸ × ۲۴ جلد تیماجی مشکی صفحات : ۶۴۸ سطور: ۲۳ کاغذ ترکی نازك . شماره‌دفتر ثبت‌قدیم: ۱۴۱۸۳ .

مختارالصحاح (عربی)

تألیف امام‌زین‌الدین‌محمدبن شمس‌الدین ابی‌بکربن عبدالقادرحنفی‌است ازعلماءِ اواسط قرن ۸ ـ ه که بسال ۷٦٨ـ ه درقید حیات بوده‌است).

رازی دراین کتاب صحاح‌جوهری راتلخیص کرده‌بدینگونه که‌لغات‌متداول درقرآن وسنت را ازصحاح استخراج ودراین کتاب فراهم کرده و(بنوشته‌خودداو دردیباچه)برخی ازفوائد بنقل ازکتب مهم لغت ونیزاوزان مصادررا برآن‌افزوده

مختارالصحاح درقاهره چاپ شده .

معجم‌المطبوعات :۹۱۷ فهرست دانشگاه : ۲:٤٤٩

آغاز: الحمدلله‌بجمیع محامده‌کلها علی جمیع‌النعم ... الی ... قال‌الشیخ‌الامام العالم العلامه استاد العالم ... الی ... محمدبن ابی بکربن عبدالقادر الرازی هذا مختصرفی علم‌اللغه جمعته‌من‌الکتاب‌الصحاح ...

پایان: لانهاالف وصل وسقطت الف باجتماع‌الساکنین الالف والسین نظیر قول ذی الرمه‌الایا اسلمی یادارمی علی‌البلی ولازال منهلا بجرعائك‌القطر

[۲۸۴۶]

نسخه‌ایست‌که بخط نسخ ریزوبهم پیوسته بشیوه‌ترکی‌ازعلی ساکن‌بغداد مورخ۱۷۹۰

قطع وزیری‌کوچك ۱۳ × ۲۲ جلدگالینگورقرمزشماره‌صفحات: ۴۶۵ـ سطور:۲۷ کاغذ: ترکی.شماره دفتر:۱۴۶۵۹.

مفتاح الرموز **(ریاضی ـ فارسی)**

باب چهارم کتاب مفتاح الرموز گویا تألیف مفتاح الملك محمود بن یوسف مازندرانی است ازقرائن بدست میآید که کتاب گزارشی است بر کتاب رمز یوسفی تألیف میرزا یوسف خان مستشارالدوله چنانکه درصفحهٔ ۳ ازآن یادآوری شده است ونیزدرتتمه‌ایکه درصفحهٔ ۱۹ این کتاب‌آمده تصریح بهمین مطلب دارد .

رجوع شود به الذریعه ج ۱۱ : ۲٤۹ وفهرست فارسی مشار ۱٤٦۹

آغاز: باب چهارم از کتاب مفتاح الرموز. دربیان قواعد استخراج رمزهای عددی بدون اطلاع ازمفتاح وسابقهٔ آنها. باید دانست که تمام رمزهای عددی بحسب کیفیت وضع وترتیب بردونوع است. نوع اوّل آن است که درمقابل

انجام : دولت ایران وقتی قوت ونظم حقیقی پیدا خواهد کرد که قانون شرع رادر کمال دقت حفظ کنند ودواختیاررا ازهم تفریق کنند یعنی اختیاروضع قانون واختیاراجرای قانون.بدون تفریق این‌دواختیار،کارایران هم فروماندهونیز حالت ملت مرحومه پریشان خواهد بود

[۲۸۳۷ ـ مجموعه]

نسخه‌ایست نسخ ازقرن ۱۴ .این‌نسخهٔ ناقص و عنوانهای آن شنگرف است .

قطع : نیم خشتی ۱۳ × ۲۰/۵ ج : مخمل سرخ بامقواصفحات : ۲۶. سطور:۱۴.

کاغذ: فرنگی شماره‌دفترثبت قدیم: ۱۰۲۳۳جدید: ۵۵۰۴ .

۱ـ تلخیص مفتاح الحساب (ص ۱ ـ ۳۸ دفتر) **(عربی)**

ازغیاث‌الدین جمشید کاشانی (م ـ ۸۳۲) . وی این کتاب را از کتاب مفتاح الحساب خودبر گزیده‌ودارای ۳۰فصل است (نسخه‌حاضر قسمتی ازآخرفصل ۲۷را تا آخرندارد) .

نسخه‌ای دیگر از تلخیص المفتاح و شرح آن در این فهرست (باشماره...) شناخته شده .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ٤ : ٨٦٦ ذریعه ٤ : ٤٢٨ همین فهرست : ۳۳

آغاز: (مطابق نسخه شماره ۲۷۸٦/۹)

پایان: واماالجذر فمن العدد کماسبق ومن الاموال اشیاء وطریقة .

۲ـ النافع لیوم الحشر ، بخشی از... (ص ٤۱ ـ ۲۵ دفتر) **(عربی)**

شرح ابوعبدالله مقدادبن عبدالله بن محمد سیوری حلی بر باب حادی عشر علامه حلی . (نسخه حاضر قسمتی ازاول این شرح است وبقیه آن دردفتر نیست .

ذریعه ۳ : ۱۳۵ : ۱۱۷ . فهرست مجلس ۵ : ۳۱ .

آغاز: (بسمله) الحمدلله الذی ودل علی وجوب وجوده افتقارالممکنات :..

پایان: فاشار الی الاول عنداثبات کونه قادر اوسیاتی و امـا الثـانی فهو المذکورهنا .

۳ـ حاشیه تحریر القواعد (ص ۵۳ ـ ١٦٤ دفتر) **(عربی)**

حاشیه سیدشریف بر تحریر القواعد، شرح قطب الدین محمد رازی (م ـ ۷۷٦) بر شمسیه کاتبی قزوینی (م ـ ٦۷۵) درمنطق . (از اول وآخر این نسخه اوراق بسیار افتاده است) .

در کنار صفحات حاشیه‌هایی از ، عماد ، باوردی ، مولاجـان ، داود ، فاضل، احمدو از کتاب تحقیق محصورات، شرح مقاصد، تحقیق کلیات ، تصدیقات، قید شده .

فهرست دانشگاه شماره ٤۰۱۳ .

آغاز نسخه : الکلام انما یحصل فی العقل فهو بمجرد حصوله فیه ان امتنع فی‌ـ العقل فرض صدقه علی الکثیرین فهو الجزئی ...

پایان: اقول یعنی انه یا خـذ مفهوم الکلی من حیث هو بلا اشاره الی ماده مخصوصه و یورد علیه (کلمه اخیر راده صفحه بعد نسخه است که در دفتر موجود نیست) .

۴ـ شرح تهذیب (ص ۱۷۹ ـ ۲٦٤ دفتر) **(عربی)**

= عجالة = نخود فولاد. شرح مولی جلال دوانی (م ـ ۹۰۷) بر بخش منطق از تهذیب تفتازانی .

این شرح درمجموعه‌ای در لکنهو بچاپ رسیده است .

نسخه‌ای کامل از این شرح در این کتابخانه باشماره ۱۸۳٤/۲ وجوددارد .

در کنارصفحات این نسخه حاشیه‌هایی با نشان : محمد هادی حسینی و از خود مؤلف با نشان «منه» دیده میشود .

رجوع شود به‌فهرست مجلس ۵ :۳۱۸ قاهره چاپ۱۹۲٤ : ۲۳٦. دانشگاه : ۳ : ۳۵ معجم‌المطبوعات : ۹۸۲

آغاز نسخه: الفاعل والظاهر انه اسم للحاصل بالمصدر اطلق علیه مبالغه‌قوله بالاهتداء مصدرمبنی للمفعول ای بان یهتدی به قوله ...

پایان: فی ملتقی الخطین الخارجین من کلیها تسهیلا للضبط علی المبتدی

[۲۸۲۸ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق (بجزشمارۀ۲ که نسخ است)محمد صادق‌بن زین‌العابدین مورخ ۱۰۱۱ شامل ۴ رساله و کتاب است‌وهمه بجزشماره‌اخیر ناقص است ورقم‌کاتب درذیل شماره اخیر (پایان دفتر) موجوداست . شمارۀ۲ (شرح باب حـادی عشر) بخط نسخ و عبارات متن درآن بشنگرف نوشته شده . برپشت برگ نخست شمارۀ ۲ چند تملك با مهر وامضا و یك وقفنامه دیده میشود که متعلق‌بهمین نسخه است وواقف‌که محمد مهدی بن محمدکاظم نام دارد ، آنرا برکافه شیعیان علی‌بن ابی‌طالب (ع) وقف‌کرده‌وتولیت‌آنرا بفرزند خودمحمد

زین‌العابدین واگذارده . این زین‌العابدین هم روی همین صفحه یادداشتی دارد با مهر و امضا حاکی ازاینکه برادرخودآقا محمد هاشم وکالت داده است تا بشرائط ومقتضیات وقف عمل کند . کنار بیشترصفحات دفترمحشی است . بالای صفحه اول شمارهٔ اخیر ۴ سطر ازمتن منطق‌تهذیب نوشته شده .

بین‌شماره۳ و۴هفت برگ کوچکتر ازقطع برگهای دفتراست که برآنهاقسمتی‌ازحاشیه تحریر القواعد باقلمی دیگر نوشته شده . ودرکنار این صفحات حاشیه‌هایی از « عمادطاب ثراه »و« ملا احمد» دیده میشود

قطع : نیم خشتی ۱۰ × ۲۱/۵ ج : مقوای چینی با عطف از تیماج قرمز مندرس . صفحات : ۲۶۴ سطور :کوناگون از۱۶ تا ۱۹ .کاغذ: اصفهانی شکری‌رنگ. شماره ثبت قدیم : ۶۱۲۸۴ .

صحیفة‌الصفا **(عربی)**

تألیف محمدبن عبدالنبی نیشابوری معروف بحاج میرزا محمد اخباری مقتول در ۱۲۳۲ـ هـ .

ترجمهٔ شرح حال مشایخ اجازهٔ مؤلف مشتمل بریکمقدمه وچنانچه مؤلف خود درپایان‌آن نوشته جلد دویم این کتاب درترجمه رجال وعلماء خاصه وعامه‌و مشتمل برفوائد بسیاراست .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین وسلام علی عباده‌الذین اصطفی اما بعد ...

پایان: فلما ماتواصارت‌الکتب الینا فقال حدثوابها فانها حق .

[۲۸۲۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ مهرعلی بن عبدالرضا سبزواری ومورخ ۱۲۲۵ .

قطع‌خشتی ۲۱ × ۱۵/۵ س‌جلدتیماجی‌مشکی.صفحات۵۰ ۳سطور:۲۲ .خط‌نسخ‌خوب.

کاغذ : نازك فرنگی شماره دفترثبت ۱۲۹۱۸ جدید:۲۸۸۶ .

مصباح المتهجد صغیر (عربی)

شیخ طوسی (م ـ ٤٦٠) مصباح المتهجد کبیر خودرا کوتاه و گزیده نمود و بدین نام نامید.

دانشگاه ج ۱ـ : ۲۱۰ کشف الحجب: ٤٩٧و٥٢٨ فهرست مجلس ٤ : ٣٥ـ٣٦ ذریعه ١٤ : ٦٨

[۲۸۳۰]

نسخه‌ایست ناقص (پایان) بچندخط نسخ قرن۱۰ ـ ه درمیان نسخه برگهای نو نویس دیده میشود پشت نخستین برگ یادداشت تملك علی پسراحمدبن نعمةالله بن حسن بن ... حسنی موسوی مقیم بلدة کازرین در ۱۱۶۰ کنار برخی از برگها وصالی شده است.

قطع ۲۰٬ × ۲۹ ج : تیماجی مقوایی صفحات: ۳۸۰سطور : ۱۶ کاغذ : سمرقندی متوسط شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۲۴۱جدید:۵۶۰۳ .

الحصن الحصین من کلام سیدالمرسلین (عربی)

از شمس‌الدین محمد فرزند محمد جزری شافعی (م ـ ٧٣٤) است . حاوی ادعیه و اوراد واذکاری است . که در احادیث نبوی یاد شده‌اند .

جزری درآغاز کتاب علامتهای اختصاری مراجع خود را احادیث وارده درباره فضیلب دعا وذکر وآداب دعا واوقات‌آن واجابت دعا ومکان دعا واسم اعظم و اسماء الحسنی ودعاهای شب وروز جزآن آورده است .

جزری این کتاب را دریکشنبه۲۲ ذح ۷۹۱بپایان‌آورده وپس ازآن شرحی بنام (مفتاح الحصن) برآن داده است که آغاز شرح چنین است :

الحمدلله علی ما علم ...

او برای کتاب الحصن دو گزیده ساخته ویکی از آنها بنام عدة الحصن درده باب ترتیب یافته وآغاز آن چنین است :

الحمدلله الذی جعل ذکره عدة ...

این مختصر را سید اصیل‌الدین عبدالله فرزند سید عبدالرحمان حسینی واعظ بفارسی درآوردوغرفة الحصن نامید ودرهرات سال ۸۳۷ آنرابپایان رسانید وآغازآن ترجمه چنین است :

الحمدلله الجمیل الذی یحب الجمال ...

یحیی بن‌عبدالکریم نیزاصل کتاب (الحصن‌الحصین) را بترکی‌ترجمه نموده ومصباح الجنان نامیده است .

شیخ علی فرزند سلطان محمد هروی قاری (م ـ ۱۰٦۱) گزارش مبسوطی بر کتاب الحصن بنام :

الحرزالثمین للحصن الحصین‌دارد که‌آغازآن چنین است :

الحمدلله الذی جعل ذکره حصناحصیناً .

کتاب‌الحصن الحصین چاپ شده است . کشف‌الظنون ج ۱ ـ ٤۳۹ فهرست آستان قدس ج ۲ ـ ۲۵۵ فهرس دارالکتب مصریه سال ۱۹۲۱ ص۱۱۲ و ۱۱۳ . معجم المطبوعات ـ٦۳

آغاز: بسمله لااله الاالله عدة للقایه ... قال الفقیر المسکین المنقطع . . . محمدبن محمدبن‌جزری‌الشافعی ...

انجام : اللهم فرج عنا یاکریم یا ارحم الراحمین .. قد تمت کتابةالحصن الحصین وقت الظهر فی‌یوم الخمس التاسع والعشرین من شهرجمادی الاخرة سنه تع وتسعمأة حرره العبد ... احمدبن احمد الخوافی ... ممن‌نظرفیه ودعالی‌آمین .

[۲۸۳۱]

نسخه‌ایست بخط نسخ احمد فرزند احمد خوافی در ظهر روز پنجشنبه ۲۹ جمادی الاخرة ۹۰۹ .

برپشت وروی برگ ۱ــ۳ یادداشتها و تملیکهای گوناگونی بفارسی و عربی نوشته شده نقل ازکشکول شیخ بهایی نقل از ابن العربی . تملك ضیاءالدین محمد موحد حسینی علوی (درکنار برخی از برگهای نسخه حاشیه‌هایی است که‌درپایان‌آنها نام سید ضیاءالدین دیده میشود نقل از امیرخسرو دهلوی . نقل از مثنوی جلال مولی . نقل ازخط شمس‌الدین محمد معروف بــه کتیله . نقل از خط خواجه علی سمرقندی . تملك محمود فرزند محمد . درکنار برگها حاشیه‌هایی بانام ونشان وبدون آن نوشته شده است .

درحاشیه نسخه‌نوشته‌هایی‌بانشانهای . صحاح ، مهذب ، زوزنی،مفتاح ، نهایه ،ك ظ ، فقیه . بخط نسخه دیده میشودگوشه وکنارتمام برگها وصالی شده ومتن آسیب دیده است . عنوانها ونشانها بشنگرف است .

قطع : خشتی۱۳ × ۱۷/۵ج : تیماج مشکی‌یك‌لا. صفحات : ۱۲۲ سطور: ۱۵. کاغذ سفید کهنه . شماره‌دفترثبت‌قدیم:۷۴۱۹۷ جدید:۵۵۶۳.

الاثنا عشریه فی‌المواعظ العددیة (عربی)

از سید محمد بن حسن بن‌قاسم حسینی‌عیناثی عاملی جزینی از علماء شیعهٔ سدهٔ یازدهم هجری است و ازتألیف آن درمشهد رضوی شنبه ۹ رجب ۱۰۶۸فارغ شده است .

الذریعه ج ۱ : ۱۱۹ فهرست آستان قدس ج ۳:۵ فهرست چاپی عربی:۱۸

آغاز: الحمدلله الذی وعظنا بالناطق والصامت ...

انجام : بما تقدم ابلاغا وانذاراً فرغ من کتابه وتألیفه ... محمدبن محمد حسن الشهیر بابن‌قاسم حسینی‌العیناثی‌العاملی ... وکان ذلك فی‌یوم‌السبت التاسع من شهر رجب الحرام سنه ثمان وستین بعدالالف ... فی‌المشهدالمقدس الرضوی... وکان الفراغ من کتابته هذه النسخة ... بیدی ... فی محروسة اصفهان ... محمد ملقب به‌آقا بابا فی‌رابع شهر ذیقعدةالحرام فی‌سنة۱۲۲۶ .

[۲۸۳۲]

نسخه‌ایست به‌خط نسخ بادوقلم ازقرن ۱۳ ــ و از آغاز تا پایان برگ ۴۲۱ با قلم تحریری ریز بدون‌نام ونشان وازبرگ ۴۲۲ تاپایان خط نسخ محمد ملقب به آقا بابا در اصفهان چهارم ذیقعده ۱۲۲۶ . پشت برگ نخستین‌کتاب یادداشت تملیك میرزاعلی قمی با مهردایره‌ای شکل‌اوبه‌نقش(المتمسك بالله الغنی عبده میرزاعلی) . صفحه نخست‌کتاب دارای یك‌سرلوح مذهب و دارای نقاشی باقلم طلا ولاجورد وشنگرف وسبز ومشکی .

قطع : رحلی ۱۹ × ۳۱ . جلد : تیماج قهوه‌ای صفحات : ۱۰۴۸ سطور : ۱۹ کاغذ : فرنگی خوب شماره ثبت قدیم : ۷۴۲۴۲ جدید : ۵۵۹۸

۱ ـ اوائل‌المقالات فی‌المذاهب المختارات (ص۱ـ۷۳دفتر) (عربی)

ازشیخ مفید (محمدبن محمدبن نعمان ــ م ٤۱۳) است شیخ مفید دراین کتاب ازاصول مباحث کلام سخن گفته و تحت عنوان : باب‌القول به شرح و بیان پرداخته است .

الذریعة ج ۲ : ٤۷۲ فهرست مشارعربی : ۱۰۳ .

آغاز: بسمله احمدالله‌علی نعمته واعتصم‌من خلافه... امابعد اطال‌الله‌بقاء سیدنا الشریف‌النقیب...

انجام : وهو الامامیة کلها وکثیر من‌المعتزلة و اصحاب الحدیث تم کتاب اوائل المقالات وکتبه‌العبد احمدبن عبدالعالی‌المیسی‌العاملی علی‌سبیل العجلة... وکان ذلك فی آخر نهار الاربعاء الخامس والعشرین من شهر ... من شهور سنة و ثمانین والف ...

۲ ـ ملحقات‌اوائل المقالات (ص ۷٤ ـ ۷۷ دفتر) (عربی)

پاسخ وپرسشی است میان شیخ مفید وسید رضی که‌دربرخی از نسخه های

کتاب اوائل المقالات مفیدالحاق شده است ودرآن ازعصمت ولطف و اجتهاد وقیاس گفتگو شده است ...

آغاز: بسمله القول فی العصمة وماهی . اقول : ان العصمة فی اصل اللغة هی ما اعتصم به الانسان .

انجام : ویخالف فیه جمهور المتکلمین وفقهاء وهذا آخر ماتکلم به السید الشریف الرضی ... کثیراً کثیراً .

۳ - **الحکایات** (ص۷۸ - ۸۹ دفتر) **(عربی)**

از شیخ مفید است ودرآن برمعتزله وحشویه خرده گرفته است . صاحب ذریعه گوید نجاشی ازآثار مفید کتاب (الرد علی القتیبی فی الحکایة والمحکی) را آورده ودرفهرست شیخ طوسی (النقض علی ابن قتیبة) یاد شده است ولی در کتاب مورد گفتگو ازابن قتیبه یا قتیبی یادی نشده است .

الذریعة ج ۷ : ۵۱ .

آغاز: فصل من حکایات الشیخ ... سمعت الشیخ ابا عبدالله یقول ثلاثة اشیاء لایعقل وقد اجتهدا المتکلمون فی تحصیل معانیها ...

انجام : واما المهلکات فشح مطاع وهوی متبع واعجاب المرء بنفسه. تمت الحکایات ... وانا الفقیر الحسن بن محمدالتبریزی الخیابانی ، قد فرغت من کتابته لیلة السبت الثانی من شهر محرم الحرام سنه اربع و خمسین و ثلاثمأیه بعدالالف - ۱۳۵٤ .

٤ - **تصحیح الاعتقاد** (ص ۹۲-۱۳٦ دفتر) **(عربی)**

شرح شیخ مفیداست بر کتاب الاعتقاد شیخ صدوق درفهرست سپهسالار ترجمه این شرح یاد شده است .

الذریعة ج ٤ : ۱۹۳ و ج ۱۳ : ۱۰۲ فهرست سپهسالار ج ۱ : ۵۳٤ فهرست مشار عربی : ۵۵٤ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین ... قال الشیخ ابوجعفر محمدبن علی ... فی قوله تعالی یوم یکشف عن ساق . والساق وجه ...

انجام : لیوقفوه علی الصحیح منها والفاسد ... تمت قد فرغت من تحریر هذه الرسالة ... فی الیوم التاسع من شهر محرم الحرام من شهور سنة ثمانین بعد الالف ... کتبها لنفسه ... احمدبن عبدالعالی المیسی ... وانا قد فرغت . . . من تحریره الیوم السادس من شهر محرم الحرام سنة اربع وخمسین وثلاثمأیه بعدالالف... وانا العبد ... الحسن بن محمدالخیابانی تبریزی .

۵ ـ نزهة الناظر وتنبیه الخاطر (ص۱۳۸ ـ ۲۰۳ دفتر) **(عربی)**

ازحسین فرزند محمدبن حسن بن نصر حلوائی (شاگردرضی) است ودرآن پندهاواندرزهاییکه ازپیشوایان نقل‌شده گردآمده است .

کشف الحجب : ۵۷۹ فهرست مشارعربی ـ ۹۵۲ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله رب العالمین حمدالعارفین ... وبعد فقد سطرت لك امتعنی الله بك .·. وقد وسمت هذا بنزهة الناظر وتنبیه الخاطر ...

انجام : ولو وفق هذا الفاضل ونسب کلام امام الیه فکان اوفی لاجره وابقی لذکره ایاها ... قدفرغ من تحریر هذا الکتاب المستطاب العبد الاذل الحسن بن محمدبن الحسن بن علی اصغر بن اللهوردی انصاری الشهیر بالفقیه فی الثانی عشر من شهر محرم الحرام اربع وخمسین وثلاثمأة بعدالالف .

[۲۸۳۳ـمجموعه]

دفتریست بخط نسخ حسن فرزند محمدبن حسن بن علی اصغر بن اللهوردی تبریزی

خیابانی انصاری معروف به‌فقیه درمحرم ۱۳۵۴ کاتب درپایان ش ۴دفتر پس‌ازرقم خود با شنگرف این‌رباعی را نوشته‌است :

روزیکه چرخ بر من مسکین جفا کند

در زیـر خـاك بند ز بندم جـدا کند

یارب نگـاهدار تو ایمـان آن کسی

کاین خط را بخواند و برمن دعـا کند

۱۳ صفحه درآغازو۵ صفحه درپایان‌دفترسفیداست . عنوان‌ونشان‌بشنگرف.
قطع : خشتی ۱۳ × ۲۰/۵ ج : تیماجی سرخ مقـوایی . صفحات:۲۰۳ : سطور : ۱۹ ، کاغذ شطرنجی‌فرنگی . شماره‌دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۱۱جدید:۵۵۷۶ .

۱ ـ میزان‌التمیزفی‌علم‌العزیز (ص۲ ـ۱۵۰ دفتر) **(فارسی)**

از ابو احمد محمدبن عبدالنبی‌بن عبدالصانع نیشابوری اخباری (۱۱۷۸ ـ ۱۲٤۱) است .

این کتاب درسیروسلوك ودریك‌مقدمه و۱۲ تمیز و یك خاتمه ترتیب یافته و فهرست‌آن بدینقرار است :

ومقدمه در بیان امتیازانسان ازسایرحیوانها .
تمیز ۱ : درتبری‌وتولی .
تمیز ۲ : درشناسائی وجودوحدت معبود .
تمیزسوم : در معرفت اصناف‌موحدین .
تمیزچهارم : درتحقیق معنی شریعت وطریقت .
تمیزپنجم : دربیان معنی اسلام وایمان .
تمیزششم : درآنچه پیامبر دراصول عقـاید فرموده .

تمیز هفتم : جواب وسؤال .

تمیز هشتم: در بیان طرق طالبین .

تمیز نهم : فرق حکم اجتهادی و نفس الامری .

تمیز دهم : درمعرفت منازل السائرین .

تمیز یازدهم : درنهایات .

تمیز دوازدهم : درتجلیات .

خاتمه : دربد ٦ وعود .

هدیة العارفین ج ۲ : ۳٦۲ .

آغاز: الحمدلله وسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد این چند کلمه ایست دربیان آنچه بنور اقتفاء برهان ... محمدبن عبدالنبی بن عبدالصانع ...

انجام :

هر که شد فانی از این کالبد جسمانی

هست یابنده بذاتی که همین عین بقااست .

وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب ... نعم الوکیل .

۲ ـ تحفهٔ جهانبانی (ص ۱۵۱ ـ ۲۰۰ دفتر) **(فارسی)**

ازابو احمد محمدنیشابوری اخباری است که حسب الاشاره محمدعلی میرزا نوشته است . کتابی است دراعتقادات وتحت عنوان (اصل) ازتوحید وعدل و نبوت ومعاد و بهشت ودوزخ رجز آنها سخن گفته اصت .

درفهرست آثارمؤلف نام این کتاب یادنشده ولی کتاب ما حاوی نام کتاب ومؤلف است وازآغازآن احتمال اینکه خط مؤلف نیزباشدداده میشودوبنابراین کتاب دیگردفتر نیز خط مؤلف است .

اعیان‌الشیعه ج ۴۵ ـ ۲۹٤ معجم‌المؤلفین ج ۱۰ ـ ۲٦۱ هدیة‌العارفین ج ۲ ـ ۳٦۲ .

آغاز: الحمدلله وسلام علی عباده‌الذین‌اصطفی امابعدبنده دعاگوی برادران ایمانی وخیرخواه دولت خاقـان ابواحمد محمدبن‌عبدالنبی‌خراسانی ...

انجام: ازاین باب است دراحادیث وآیات و ادعیه مأثـوره . . . فانصرنا علی القوم الکافرین .

[۲۸۳۴]

دفتریست بخط نسخ حدودقرن سیزدهم. نام‌کاتب وتاریخ‌کتابت ندارد . درکناربرخی ازبرگها حاشیه‌هایی بدون نام ونشان‌نوشته‌شده‌است ، برپشت نخستین برگ‌نسخه‌مهری چهار گوش‌بانقش « عبده لطفعلی »دیده‌میشود عنوان ونشان : شنگرف

قطع : نیم‌خشتی ۱۵/۵ × ۲۱/۲ ج : تیماج‌ماشی یكلا . صفحات : ۲۰۰.سطور ۲۴ کاغذفرنگی سفید . شمارهٔ‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۲۰۴ . جدید : ۵۵۷۰

شرح اربعین حدیث (عربی)

ازشیخ بهایی است ومکرر بچاپ رسیده .

ذریعه ۱ : ٤۲٥ : دانشگاه : فهرست مشار چاپی‌عربی : ۳٦

آغاز: ان‌احسن الحدیث‌ماتحلی اللسان بجواهرحقایقه ...

انجام: اتفق الفراغ ... ضحوة یوم الاثنین ... السنة الخـامسة من العشر العاشر من‌المأیه‌العاشرة ... بمحروسة اصفهان ... وباطنا فرغ من‌تحریر ... یوم ـ الجمعة تاسع شهر شوال ختم بالخیر والاقبال ... صـادق بن عبدالحسین یزدی فی ۱۰۷۰ ... وکاتبه رمیم فی‌التراب .

[۲۸۳۵]

نسخه ایست بخط نسخ صادق پسر عبدالحسین یزدی در روز جمعه نهم شوال ۱۰۷۰

کنار برخی از برگها حاشیه‌هایی از مؤلف با نشان منه آمده است، در آغاز نسخه نوشته هایی است درباره افعال عمره، حرز امیرالمؤمنین علیه السلام ودرپایان نیزاین چند یادداشت دیده میشود :

۱ ـ حدیثی خطاب به ابوذر درباره فکر کردن ۲ ـ یادداشتی ازشرح تکمله درباره وجود بهشت ودوزخ دردنیا ۳ ـ یادداشتی درباره کودکان مؤمنان ورفتن آنان به بهشت صفحه‌ها دارای جداولهای مشکی وآب‌طلایی ، عنوان‌ها بشنگرف. قطع : ۱۲×۱۹/۲ ج : تیماج سرخ مقوایی (کنار آن منگنه‌شده) صفحات :۲۵۴ سطور : ۱۹ : کاغذ اصفهانی: شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۲۹ جدید :۵۵۸۹

جامع الاسرار ومنبع الانوار (عربی)

ازسیدحیدر پسرعلی عبیدی حسینی آملی است که ازفقهاء وعرفاء سدهٔ ۸ ه ومعاصر فخرالمحققین بوده است .

(این نسخه تنها بخشی از کتاب جامع الاسرار است تا بخشی از قاعده سوم از اصل دوم را داراست) .

این کتاب بهمت پروفسور هانری کربین ، نزدیك به انتشار است .

فهرست مجلس ج ٤ : ١٥٠ فهرست دانشگاه ج : ـ ١٥١ الذریعة ج ٥ : ٣٨ .

آغاز: الحمدلله الذی کشف عن جماله المطلق حجاب الجلال المسمی بالکثرة وخلص عباده المخلصین ...

انجام : لبیان معنی الفرق فی عین الجمع و هو بعینه معنی احدیة الفرق و الجمع . هذا آخرالشرح وآخر الکتابین الموزین اعنی المنازل و شرحه ٤٨٣٣ بیت است .

[۲۸۳۶]

نسخه‌ایست ناقص (پایان) بخط نسخ سدهٔ دوازدهم ه وچنانکه درپایان نوشته : ۴۷۳۳ بیت است عنوان ونشان بشنگرف ،

قطع : خشتی ۱۱ × ۱۷/۵ ج : تیماج عنابی یکلا. صفحات : ۱۷۹. سطور : ۲۲ :
کاغذ : سفیدفرنگی مهره‌دار شمارهٔ دفتر ثبت : ۷۴۲۳۰

سلك السلوك (فارسی)

ازسیدضیاءِ الدین هندی بدایوانی متخلص به‌نخشبی است وی‌ازعرفاء وادبا وشعرای فارسی زبان هندوستان وازاهالی نخشب بوده‌است . اوراست : ۱ـطوطی نامه بفارسی ۲ـ عشره مبشره، ۳ گل ریز ٤ـلذة النساء .

کتاب سلك السلوك که مورد گفتگو است دربیان درویشی و سلوك‌است و مؤلف آنرادر ۱۵۱ سلك آورده ودرآغاز گوید :

سخن ارباب عشق‌را باترتیب چکارمع‌هذا عاشق‌در کلام خوداگر چه‌ترتیب ظاهررا مراعات نکند اماترتیبی که اصلی است البته آنرا مراعات کند».

ریحانة الادب ج ٤ ـ ۱۷۱ .

آغاز: حمدیکه ازعطرروایح ارواح‌اولیاء معطر گردد مراحدی‌را که‌اولیاءِ اورا غیراو کس نتواند شناخت ... کیفیت تألیف آن ترتیب ... سلك السلوك ... ملك پایدار یعنی‌ضیاء نخشبی رزقه‌الله...

انجام : وبرهنگان عالم جهالت راخلعت عمیمه ... بادیه ضلالت راشربت لطف خود نوشان بحق‌النبی ... وقد وقع الفراغ من‌تحریر هذه النسخة المیمونة مسمی به سلك‌السلوك منتظم الئالی و الجواهر ... خواجه ضیاءالله‌نخشبی ... بعد الظهر روز دوشنبه بتاریخ ۲ شهر صفر ... ۱۰۲۲ درمقام برهانپورباتمام رسید ... نوشته بماند بخط سیاه نویسنده گردد بخاك‌تباه .

[۲۸۳۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ دربرهانپور مورخ روز دوشنبه دوم صفر ۱۰۲۲ .
کنار برگ اول وآخر نسخه وصالی شده‌است .

عنوان و نشانها به‌شنگرف است .

قطع : خشتی ۱۲/۵ × ۲۰ ج : تیماج‌مشکی‌یك‌لا . صفحات ۱۵۰ سطور : ۲۴. کاغذ هندی‌متوسط‌شمارهٔ‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۲۳۴جدید: ۵۵۹۱ .

کتاب الزکاة (عربی)

قسمت دوم کتاب الزکاة حاج میرزا حبیب‌الله بن‌میرزا محمد علیخان رشتی (م ـ ۱۳۱۲) است و گویا کتاب الزکاة او بخشی از تقریرات اوست که برای درس استاد خود شیخ انصاری نگارش داده است .

الذریعة ج ۱۲ ـ ٤۱ .

آغاز: قوله (ع) وفی ما سقت السماء العشر انه‌یجب فیه حصة و زنها وزن الغرلاان الواجب هوالعشر نفسه والافکیف یکون اخراج .

انجام : نعم ماقال بعض مشایخنا قدس‌سره‌انه لولاه لاتمکین حمل جمیعها استدل به‌علی التوقیت علی‌الندب وقدوقع الفراغ ...

فی‌یوم الاربعا احدعشرون من‌شهرذی‌الحجه‌من‌سنة الثلاثمایه‌بعدالف من‌الهجرة ... والحمدلله تمام .

[۲۸۳۸]

نسخه‌ایست بدون آغاز بخط نسخ چهارشنبه ۱۱ ذح ۱۳۰۰ ه بنابر این ۱۲ سال پیش ازدرگذشت مؤلف نوشته شده‌است ، این نسخه درتملك حاج شیخ فضل‌الله نوری بوده، ومهرکتابخانه اودرآغاز وانجام نقش شده ، مرحوم نوری این نسخه را به‌امیر سیدمحمد (گویا امام جمعه تهران و یاامیر سیدمحمد بهبهانی منظوراست) داده و یادداشت اودراین باب‌چنین است :

بسم‌الله الرحمن الرحیم این کتاب مستطاب که ازتحریرات مرحوم مغفور حاج میرزا

حبیب‌الله رشتی طاب ثراه است تقدیم بجناب مستطاب شریعتمدار آقای میرسید محمد دام‌علاه الاحقر فضل‌الله النوری .

قطع : وزیری۵/۱۵ × ۲۲ ج : تیماجی سرخ رنگ.صفحات:۴۱۴ : سطور: ۲۱. کاغذفرنگی‌شمارهٔ دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۳۵ وجدید:۵۵۹۲ .

نصاب الصبیان **(عربی ـ فارسی)**

ازابونصر فراهی (مسعودبن‌ابی‌بکربن حسین بن جعفر فراهی سگزی) از ادباء بزرگ قرن هفتم هجری .

فرهنگنامه‌ها ـ ۸۵ . ذریعه۱۴:۱۰۳فهرست چاپی فارسی ـ ۱۵۸۱ .

آغاز: همی گوید ابونصر فراهی .

انجام : کند درحق درویشان دعایی ، نقل شد از روی خط استاد الاعظم آقا میرزا علی محمد دامت‌افاضـاته . واناالعبد . . . محمد الحسینی . . . الملقب بشمس الکتاب .

[۲۸۳۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق درشت‌محمدحسینی شمس‌الکتاب. کاتب که‌ازخطاطان ماهر بوده گوید این نسخه‌را ازروی خط استاد آقامیرزا علی‌محمد نوشتم .

نخستین صفحه دارای سرلوح زیبایی است که باقلم‌زرو سبز وبنفش و مشکی‌ولاژورد و شنگرف ساخته شده .

بین‌سطور صفحه‌های‌یك ودوطلاانداز‌ی‌شده‌است . صفحه ها همه‌دارای کمندمشکی‌وزرین وجدولهابقلم لاژورد مشکی وزر وعنوان ها بشنگرف است .

درکنار برخی از برگها واژه‌ها شرح‌داده شده‌است .

قطع : خشتی ۱۴/۵ × ۲۲/۵ . ج : تیماج‌نیلی‌مقرایی.صفحات:۸۸سطور : ۸. کاغذ فرنگی شمارهٔدفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۴۶جدید:۵۵۹۳ :

قواعد الاحکام (عربی)

نام کامل کتاب قواعدالاحکام فی معرفة الحلال والحرام است وازمعروفترین تألیفات علامه حلی (حسن بن یوسف ٦٤٨ - ٧٢٦).

دانشگاه ج ٥ - ١٩٦٩ فهرست چاپی عربی - ٧١٣ . ذریعه ١٧٦:١٧

[۲۸۴۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ احدپسرمحمد شریف دیلمی درمدرسه زینیه‌حله مورخ شنبه هشتم رجب ۸۸۵ .

این نسخه مشتمل برهردوبخش کتاب (قواعد) است وحدود ۵۰ برگ ازبخش نخستین نونویس شده‌است پشت برگ نخستین یادداشت تملک سیدعبدالله بهبهانی بخط خودوی مورخ ۱۲۹۶ وپس ازآن تملک لطفعلی نام بتاریخ در۱۳۳۴ با مهر بیضی شکل اوبه‌نقش: (عبده لطفعلی بن محمدکاظم) دیده میشود .

درمیان صفحه‌ها حاشیه‌های زیادی که‌بر برگهایی الصاقی نوشته‌دیده میشود.

درکناربرگها بویژه دربخش دوم‌حاشیه‌های زیادی نوشته‌شده وبیشتر آنها بانام‌ونشان است وبرخی ازآنها نقل ازکتابهای: ایضاح، نهایه، عل شهیه ، عمیدی، شرح‌ابنه، صحاح، دروس،وجزآنها است. دربرگها آثاررطوبت دیده‌میشود عنوان‌هاونشان‌ها بشنگرف است.

قطع: خشتی‌بزرگ ۱۸/۵ × ۲۶ج: مشکی‌مقوایی دارای‌طف‌دامن‌دار. صفحات ۶۹۲ سطور: ۲۳ کاغذسفیدترکی. شماره‌دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۳۷ جدید : ۵۵۹۴

منتهی المطلب فی تحقیق المذهب (عربی)

ازحسن بن یوسف بن مطهرعلامه حلی (م-۷۲۵) .وی‌در ٦٨٨-٦٩٣همه‌هفت بخش‌این کتاب‌رانوشت .

اودراین کتاب اختلافات شیعه ومذاهب دیگراسلام‌رادرفروع‌فقه نقل کرده

کشف‌الحجب : ٥٦١ فهرست‌چاپی‌عربی‌مشار : ٩١٩.

[۲۸۴۱]

نسخه‌ایست بخط نسخ عبدالرضی پسرحسن بن محمدبن احمد دراصفهان چهارشنبهٔ ۲۳ ربیع‌الاول ۱۰۱۶ وبخشی ازکتاب‌الصوم کتاب منتهی است تاپایان جزءکه درتجارت است این‌نسخه دردست آقاسیدعبدالله بهبهانی بوده وروی آخرین برگ آن نوشته: انتقل الی بالصلح الصحیح‌الشرعی و اناالاحقرالجانی عبدالله بن‌اسماعیل الموسوی البهبهانی . رمضان‌المبارك سنهٔ۱۲۸۵. مهر بیضی‌شکل او نیزنقش: (عبده‌الراجی‌عبدالله‌الموسوی)رادارد. وی‌درپایان کتاب تاریخ تولدپنج‌تن ازاولادخودرانوشته که به‌ترتیب عبارتنداز :

۱ـ تولدسیداحمد دوشنبهٔ ۱ ج۲ـ۱۲۹۳ درطهران

۲ـ تولدسیدمحمد درطهران‌شب‌نیمه ج۱ـ۱۲۹۱.

۳ـ تولدسیدمحمدحسن شب‌دهم ذیقعدهٔ۱۲۸۵درنجف‌اشرف.

۴ـ تولد سیدمحمد مهدی‌درطهران۱۵ شعبان۱۲۸۹.

۵ـ تولدسید مصطفی درطهران ظهر سوم صفر۱۳۰۳ .

آغاز: فان‌شاء صام ثلاثا وصوم‌دم‌المتعة ... واماصوم الحرام فصوم یوم‌الفطر ویوم‌الاضحی وثلاثة ایام من‌ایام التشریق وصوم‌الشك...

انجام : فماادیت فی‌عمله خراجاً مادام‌حیاًولاقطعنی‌صلته حتی‌مات. تم‌الجزء السادس من کتاب منتهی‌المطلب... وفرغت من تسویده یوم‌الاربعاء ثالث‌والعشرون من‌ربیع‌الاول سنةسادسة عشرة بعدالالف . . وقع الفراغ من کتابة هذاالکتاب ... علی‌ید... عبدالرضی‌بن حسن‌بن محمدبن‌احمدفی‌مدینة اصفهان والحمدلله‌وحده.

عنوان ونشان بشنگرف.

قطع:۱۹ × ۲۵/۵ ج: تیماج‌زردمقوایی‌باعطف‌کنارتیماج عنابی . صفحات۷۸۸سطور ۲۳:. کاغذترکی سفیدبیرنگ شماره دفترثبت‌قدیم: ۷۴۲۳۸ ، جدید: ۵۵۹۵

تحریر الاحکام الشرعیة علی مذهب الامامیة (عربی)

ازعلامه حلی (م-۷۲۵)

این کتاب دریك مقدمه و چهار قاعده (عبارات معاملات ایقاعات ، احکامی ترتیب یافته.

ذریعهٔ ۳ : ۳۷۸ - ۳۷۹ ، ٦ : ۳۲ - ۳۳ ، کشف الحجب : فهرست دانشگاه ج ۵-۱۸۰۸.فهرست چاپی عربی : مشار : ۲۰ .

[۲۸۴۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ اویس پسردرویش مورخ جمادی الثانیة ۹۱۷، وازآغاز تحریر الاحکام است تاپایان قاعده‌دوم.

پشت نخستین برگ، یادداشت تملك محمد صالح محی‌الدین عاملی در ۱۱۹۹ نوشته شده است.

این نسخه دردست سیداسماعیل موسوی بهبهانی فرزند سید نصرالله بهبهانی و پدرسید عبدالله بهبهانی بوده‌وتاریخ تولداولاد خودرا درپشت همین برگ یادداشت نموده است پس‌از پایان قاعدهٔاول ازکتاب (تحریرالاحکام)کاتب ۲صفحه را سفیدگذارده وسپس به بخش دوم پرداخته است .

آغاز: بسمله الحمدلله المتقدس بکماله عن مشابهة المخلوقات ...

انجام : ویمضی التبرعات المنجزة معها من الاصل و کذا لووصل الطاعون ببلدهوساکن فیه‌والی هنا تم الجزء الثانی من کتاب تحریر الاحکام الشرعیه علی مذهب‌الامامیه فی‌جمادی‌الثانیه سنه سبع‌عشر وتسعمأیه‌علی‌ید... اویس‌بن درویش.. غفرذنوبه.

کنارچندبرگ ازآغاز نسخه و آخرین برگ آن‌وصالی شده‌ولی نوشتهٔ‌آن‌سالم مانده است عنوان ونشان به‌شنگرف است.

قطع: ۱۸ × ۲۴/۵، ج‌تیماجی مشکی رنگ و دارای ترنج ونیم ترنج‌وعطف وحاشیه تیماج سرخ. صفحات:۸۲۶ سطور:۲۱ .کاغذ : ترکی‌سفید . شماره دفترثبت‌قدیم:۷۴۲۴۱ جدید:۵۵۹۷

عین‌العلم وزین‌الحلم (عربی)

منسوب به‌محمدبن عثمان‌بن عمر بلخی (م-۸۳۰)

این کتاب دربیان اخلاق وآداب با استفاده از آیات و اخباراست . در یك مقدمه و یك‌خاتمه وبیست‌باب ترتیب یافته است.

درفهرست دارالکتب نام‌آن : عین‌العلم وزبدةالفهم نیزیاد شده‌است .

ملاعلی بن‌سلطان محمد هروی قاری عین‌العلم راشرح کرده است .

فهرست کتاب چنین‌است:

باب‌اول–دربیان‌آنچه واردشده ازآیات واخبار درباره اخلاق وعقاید دینی.
باب‌دوم – دربیان انفاق وقناعت.
باب‌سوم – دربیان‌صبرومخالفت‌باشهوت.
باب‌چهارم – دربیان‌سفروحج و....
باب‌پنجم – دربیان‌تزویج وتخلی .
باب‌ششم – دربیان کسب وپرهیزکاری.
باب‌هفتم – دربیان معیشت .
باب‌هشتم – دربیان صحبت‌والتحاب.
باب‌نهم – دربیان‌سکوت .
باب‌دهم – در بیان شتاب .
باب‌یازدهم – دربیان گوشه نشینی و...
باب‌دوازدهم – دربیان‌تواضع .
باب‌سیزدهم – دربیان‌اخلاص ونیت وصدق .

باب‌چهاردهم ـ دربیان تفویض و کوتاهی‌امل .

باب پانزدهم دربیان اصلاح دل .

باب‌شانزدهم ـ دربیان توبه‌ورابطه و تقوی .

باب‌هفدهم ـ دربیان صبردررضا و شکر.

باب‌هیجدهم ـ در بیان خوف ورجاء .

باب‌نوزدهم ـ در بیان فقروزهد.

باب‌بیستم ـ دربیان توحید وتوکل‌و یقین .

خاتمه درمحبت وسلوك.

دردانشگاه نسخه‌ای ناقص ازاین کتاب وجود دارد که تنها شامل هشت باب است و فهرست این‌هشت باب درفهرست‌آن کتابخانه آمده.

رجوع‌شود به : فهرست الکتب العربیه دارالکتب قاهره سال۱۹۲٤ ج ۱ ـ تصوف و اخلاق دینی : ۳۲٤ و ۳۳۳ . کشف‌الظنون ج ۲ـ۱٤۱. معجم‌المؤلفین .. ۱۰ : ۲۸٤ دانشگاه ج۱۱ـ۲۲۲۵، معجم المطبوعات‌ـ۵۸٦.

آغاز: یارب یارباه باسمك ابتدی وبك اقتدی‌وبنورقدسك اهتدی..

انجام : اللهم انا نسألك الهدی والتقی . . . و آخر دعـوانا ان الحمدلله رب‌العالمین والسلام علی عباده‌الصالحین والصلوة علی‌رسوله محمد خاتم النبیین و علی اتقیاء امته اجمعین تمت فی‌الشهر رمضان‌المبارك سنه ۱۰۳۱ روزجمعه .

[۲۸٤۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌مورخ‌روزجمعهٔ ماه‌رمضان۱۰۳۱ برپشت‌برگ نخستین یادداشتی از احیاءالعلوم نقل شده‌است .

برکنارنخستین صفحه‌کتاب نوشته که این کتاب‌راعبدالرحیم‌که یکی از دانشجویان علوم قدیمه است‌وقف عام‌نمود .

برکنار برگها حاشیه‌هایی بتازی و فارسی از : احیاءالعلوم ، شرح هدایه،کفایه مستعتبی ، عمادالدین ، تفسیر سوره یوسف غزالی . شرح شهابیه ، مختصر کفایه ؛ شرح ثمارالاخبار شرح مناقب،شرح‌قدوری ،کفایه،شرح مشکات فی‌کتاب‌الصلوات ، منیه‌المصلی ، ترجمه عوارف شرح مناقب ، کشف‌الفواید ، محیط ، شرح ترمدی‌کنزالعباد ، شرح‌رحیق، تفسیر ، طیبی فی‌شرح مشکاة انیس‌الواعظین ، نهایه ، تذکرةالواعظین ، بیضاوی سالك‌سلوك، ش ، ك ، وجز آنها دیده میشود .

پس‌ازپایان‌کتاب چهارصفحه بخط ریز نستعلیق درپند واندرز یادداشت شده .

آغاز: سلام خدای عزوجل مر مستمعان موعظه ومؤمنات تائبات باد اما بعد آنك آدمی‌راغیراین جهان جهانیست که بازگشت او آنجاست ...

انجام : ومعانی‌آنهارا ملاحظه باید کرد معنی اول اینست که نیست‌سزاوار پرستش مگرخدای .

پس از این یاد داشت روی‌آخرین برگ فهرست با بهای‌کتاب نوشته شده است این‌نسخه متن وحاشیه‌است . متنهای‌آن زرد وحاشیه‌ها سفید مایل‌بزردی است .

صفحه‌هادارای‌جدولهای : لاژوردومشکی‌وزرین. کنار برگها آثاررطوبت‌نمایان‌است .

پشت‌آخرین برگ مهر بیضی شکل بزرگ به نقش : (نادعلیا مظهرالعجایب . تجده عونالك فی‌النوائب کل هم وغم سینجلی بولایتك یاعلی یاعلی‌یاعلی) دیده میشود .

قطع : خشتی ۲۰ × ۲۶ ج : مقوایی . صفحات : ۴۱۴سطور: ۱۰ .کاغذ.خان‌بالغ.

شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۵۴ جدید : ۵۶۰۶

المغنی (عربی)

شرح سدیدالدین‌کازرونی است‌برموجز القانون علاءالدین علی‌بن ابی‌الحزم قرشی (قرن ۷ ـ ه) که‌شرح‌قانون ابن‌سینااست .

این کتاب مشتمل است بر ٤ فن ودرهر فن چندمقاله است .

رجوع شود به : کشف‌الظنون ج ۲ ــ ٥٦٧ فهرست آستان قدس ج ۳ طب ۲۸۵ فهرست پزشکی ص ۸۱ فهرست چاپی عربی : ۸۷۸ .

[۲۸۴۴]

نسخه‌ایست ناقص بخط نسخ شکسته ۹۸۰ ازآعاز تا اواسط فن‌چهارم وازآغازآن‌یك برگ افتاده‌است درکناربرگهای بخش نخست نوشته‌هایی ازشرحهای گوناگون یادداشت شده ودرمیان همین بخش دریکجا ۴ برگ ودرجای دیگر۱ برگ افتاده وبجایش روی کاغذ آبی‌رنگ نوشته والحاق‌بآن‌کرده‌اند . درنیمه‌آخر گوشه برگها آثاررطوبت داردامانوشته بدون‌آسیب است درپایان‌بخش‌دوم‌کتاب تملك ملا محمدقاسم حکیم‌بن‌ملامحمود طبیب گیلانی دیده میشود .

آغاز: ومعلوم ان مساس‌الحاجة الیه اشدمنه الی غیره لان استکمال‌النفس الناطقة الذی هوالترقی من‌العقل الهیولانی المستفاده ...

انجام : قال‌الشیخ الفرق بین‌الکلب الکالب و غیرالکالب ... من غصة الکلب الکلب التفسح فانه ان‌احل ..

عنوان ونشان بشنگرف است .

قطع :۱۹ × ۲۵/۵ ج : تیماج‌ماشی‌مقوایی.صفحات: ۷۳۰سطور: ۲۱.کاغذ : شکری اصفهانی.شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۶۶ .جدید:۵۶۰۹

دیباچه دیوان علی (ع)

یا

فواتح سبعه (فارسی)

قاضی‌میرحسین‌پسر معین‌الدین میبدی‌درآغازشرحی که بردیوان‌منسوب به

حضرت‌امیر (ع) نوشته ، دیباچه‌ای آورده که در۷فاتحه است .

الذریعة ج ۱۳ ـ ۲٦٦ فهرست دانشگاه منزوی ج ۲ : مجلس ۷ : ۱۵۷

آغاز: سپاس سعادت اساس وشکر عبادت لباس معبودیرا که اعلام نبوت و ولایت درمیدان فتوت .

انجام : چه فهم‌آن از ترجمه میتوان و اسأل‌الله توفیق‌الاتمام ... درشهر محرم‌الحرام سنه ۱۰۵۵ در دارالارشاد اردبیل‌دستگاه‌شمسا ـ محمدکاظم‌اردبیلی.. للطاهر بن محمد کاظم اصفهانی .

[۲۸۴۵]

نسخه‌ایست بخط شکسته‌نستعلیق محمدکاظم اصفهانی دراردبیل بتاریخ محرم ۱۰۵۵ نوشته . پشت نخستین‌برگ یادداشت تملك حاجی محمد حیدر نوشته شده‌است .گوشه وکنار برخی ازبرگهای آغاز وانجام وصالی‌شده ونوشته‌آسیب‌دیده‌است صفحه‌درجدولهای:لاژورد، مشکی وزر وعنوان‌ونشان به شنگرف است .

قطع : خشتی۸ × ۱۸/۵ ج : تیماج‌زرد مقوایی دارای ترنج ونیم ترنج. صفحات : ۲۴۶ سطور: ۱۴ ، کاغذ اصفهانی ، شماره دفترثبت قدیم : ۷۴۲۶۸ جدید : ۵۶۱۰

معارج النبوة (فارسی)

ازمولا معین‌الدین محمد پسر شرف‌الدین حاج محمد فراهی هراتی است درتاریخ وسیرت پیغمبر(ص) وچندبار چاپ شده است .

رجوع شود به : کشف الظنون ج ۲ : ٤٥۷ فهرست دانشگاه منزوی ج ۲ : ٦٥۹ فهرست چاپی فارسی ۱٤٥٤ .

آغاز: ربنا آتنا من‌لدنك رحمة وهیٔ لنامن امرنا رشداً ...

انجام :

فرست از روضهٔ جنت ملایك

بـاستقبال روحم بـا ارایك

[۲۸۴۶]

نسخه ایست بخط نستعلیق دوست محمد کاتب (حدود قرن ۱۰ و ۱۱ ه) اوراقی از اول و آخر نسخه نونویس و بخط فاضل معاصر فکری سلجوقی است و او در پایان نسخه چنین نوشته :

هذاالکتاب المسمی بمعارج النبوة فی مدارج الفتوة فی شهر ذی الحجة الحرام سنة ۱۳۶۱ به بلدة هرات علی ید .. فکری السلجوقی و ستر عیوبه پوشیده نماند که کتاب هذا بخط.» مولا دوست محمد کاتب به اتمام رسیده و بمرور زمان اول و آخر کتاب هذا ناقص شده بود بناء این فقیر با تمام آن کوشیده بتاریخ فوق نواقص که در کتاب هذا روی داده بود تکمیل نموده بترمیمش کوشیدم. حرره الفقیر فکری السلجوقی غفر له.

این نسخه دارای یك سرلوح مذهب ومرصع است که رنگ آن کمی محو شده است ۱۷ صفحه از آغاز و۲ صفحه در پایان دارای جدولهایی است باقلم لاجورد وزر ومشکی .

۱۰ برگ از آغاز و یك برگ از پایان وصالی شده است ونوشته آن‌ها سالم است .

عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : رحلی ۱۹ × ۳۲ ج : تیماجی قهوه‌ای رنگ دارای روکش پلاستیك. صفحات : ۱۲۰۰ سطور: ۲۷. کاغذ اصفهانی . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۷۶ .جدید : ۵۶۱۳

نزهة الارواح **(فارسی)**

از امیر حسینی حسین بن عالم بن حسین هروی (حدود ۶۸۱ـ۷۲۳)

فهرست دانشگاه ج ۳ : ۵۰۷ فهرست چاپی فارسی ــ ۱۵۷٦

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین علی کل حال فی کل حین ... مثنوی:

بتوفیقش چو دیدم روشن آواز — سخن را هم بنامش کردم آغاز

انجام: از حال ایشان خبر میدهد محفوظ ماند ... تمت‌هذاالکتاب ... فی سنة ۱۳٦۱ قمری ... زانکه من بنده گنه کارم .

[۲۸۴۷]

نسخه‌ایست به خط نستعلیق بادوقلم . از آغاز تا نیمه اول نسخه بخط نستعلیق کهنه‌قرن ۱۱ و از نیمه دوم تاپایان، خط‌وکاغذ نواست . گوشه و کنارومیان سطرهای نخستین بخش (بخش کهنه) نوشته‌هایی بفارسی درشرح برخی از جمله‌های متن بشنگرف نوشته شده . در آغاز نسخه طریقه ذکر خفی و سپس شرح حال وبرخی از آثار مؤلف کتـاب را بخط فکری سلجوقی دیده میشود کنار برگهای آغـاز نسخه وصالی شده است .

درآغازجدولی است باقلم‌زرین ولاژوردوشنگرف و دیگرجدولهاهمه‌بالاژورد ومشکی‌و شنگرف است در میان برگهانونویس ۶ برگ از جنس‌برگهای آغـاز دفتر است برگهای نیمه‌دوم دارای جدولها بقلم : لاجورد وشنگرف است عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : وزیری۱۶ × ۲۴ ج ؛ تیماجی سرخ رنگ دارای ترنج ونیم ترنج صفحات ۵۵۲ سطور:۷ شمارهٔ دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۸۱ جدید:۵۶۱۶

جواهرالصنایع **(فارسی)**

در این کتاب از ساختن سنگهـای پر ارزش مـانند مروارید ویاقوت و رنگ آمیزی چیزها چون‌کاسه و کوزه وپیاله و جز آنها گفتگو میکند .

این کتاب در بیست و چهار باب و هر باب درچند فصل است و کاتب نسخه نام برخی ازبابها را مکرر نوشته است . فهرست بابهای کتاب اینست.

۱ ـ باب اول ـ در بیان ساختن مروارید .

۲ ـ باب دوم « « یاقوت‌سرخ .

۲ ـ باب سوم « « مینا.

٤ ـ باب چهارم « « شنگرفها وزنگارها .

۵ ـ باب پنجم « « اقلیمهای سیم .

٦ ـ باب ششم « « تلاویج.

۷ ـ باب هفتم « « کوته‌فرنگی .

۸ ـ باب هشتم دررنگ کردن ظرف مثل کاسه وپیاله .

۹ ـ باب نهم درساختن تیغهای فرنگی .

۱۰ ـ باب دهم ـ در تاك وتابنه.

۱۱ ـ باب یازدهم ـ در کشتن طلق و سیماب و اجساد.

۱۲ ـ باب دوازدهم ـ در بستن کنکنه‌از سیماب و غیره بجهت امساك.

۱۳ ـ باب سیزدهم ـ درچسبانیدن پر تیر .

۱٤ ـ باب چهاردهم ـ درصفت رنگ وحل کردن عاج .

۱۵ ـ باب پانزدهم ـ درحل زر که‌درملمع نوشتن ونقاشی کارآید.

۱٦ ـ باب شانزدهم ـ دررنگ کردن کاغذ.

۱۷ ـ باب هفدهم ـ درصفت آهاردادن کاغذ .

۱۸ ـ باب هیجدهم ـ درصنعتی که‌داغ بر جامه یا بر قماش وغیره افتاده‌باشد به‌آسانی پاك شود .

۱۹ ـ باب نوزدهم ـ درصفت‌هفت رنگ ساختن که عورات بدان دست‌و پا منقش کنند .

۲۰ ـ باب بیستم ـ درصفت ظفر یافتن بر دشمنان و روغن اسکندری که در قلعها تعبیه داده بعد از آن آتش زنند .

۲۱ - باب بیست و یکم - درعجایبات.

۲۲ - باب بیست و دوم - درصفت نخل بندی.

۲۳ - باب بیست و سوم - دردراز کردن موی سر و رویانیدن.

۲٤ - باب بیست و چهارم - غباردار داروی کمان و تفنگ و آتشبازی.

آغاز: بسمله حمد و سپاس بدایع الاساس مرحضرت صانع را که مجموعه وجود موجودات نقطهٔ از پرتو آثار صنع و کمال قدرت اوست . بیت :

آثار صنع بین که درین گلشن کرم هر دم لطیفهٔ بوجود آید از عدم

انجام: بعد از آب آن کبریت را به آب فاروق ترطیب نماید تا احراق او برود ومبیض شود و داخل اکسیر سازد و تادرآب تیز آب مذکورحل شود وبخورد اکسیر دهد که تمام است عمل .. - تمت .

[۲۷۴۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن

صفحه‌ها همه دارای کمند لاجوردی جدولها بقلم لاژورد وشنگرف است عنوان ونشان : شنگرف . درکنار برخی از برگها یادداشتهایی دیده میشود .

قطع : نیم‌خشتی ۱۳ × ۲۲ ج : تیماج قهوه‌یی مقوایی دارای تـرنج و نیم‌ترنج . درنیم ترنجها «یارزاق» کنده شده است . صفحات ۲۰۲ سطور : ۱۳ . کاغذ اصفهانی . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۸۵ جدید : ۵۶۱۸ .

جواهر الکلام **(فقه عربی)**

شرح شرایع محقق حلی از محمد حسن بن محمدباقر النجفی (م-۱۲٦۷) این کتاب چاپ شده .

مشارعربی : ۲٦۱ ذریعه ٥ : ۲۷٥

[۲۸۵۰]

این کتاب نسخه‌ای است بخط نسخ تحریری درحدود مورخ ۱۲۳۱ این نسخه مشتمل

است بر کتاب الزکاة والخمس والصوم . عنوانها باخط شنگرف نوشته و بالای عبارات متن (شرایع) باشنگرف خط کشیده شده وحواشی مختلفی بر کناره‌های برگهای نسخه نوشته شده این نسخه تصحیح ومقابله شده است .

آغاز: کتاب الزکاة التی لغة الطهاره ...

انجام : التی هی اقل الاعتکاف علی کل تقدیر فلا یخفی عندالتحقیق...

قطع رحلی ۲۰ × ۳۰ جلدتیماج مقوائی ، چرمی با ترنج و ترنج با رنگی زیتونی صفحات :۴۱۴ سطور۳۱ کاغذ فرنگی شکری شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۳۰۷

جواهر الکلام (عربی)

شرح شرایع ، از شیخ محمد حسن نجفی .

[۲۸۵۱]

این نسخه‌ج ۲ کتاب‌جواهراست‌بخط نسخ قرن ۱۳ واز کتاب‌عتق‌آغازشده :

آغاز: بسمله ... کتاب العتق قیل بالکسر الحریة و بالفتح المصدر کالاعتاق ویقال عتق العبد خرج عن الرق ...

انجام : کماحرر نافی . . . . مفصلا فلاحظ و تأمل کی تعلم ان الاصح هنا کما فی‌جامع المقاصد ومحکی الایضاح عدم الرجوع والله العالم والحمدلله اولاً و آخراً وظاهراً وباطناً ونسئله الاعانة .

قطع:رحلی بزرگ ۳۰ × ۲۱ جلد تیماجی زردرنگ‌باترنج ونیم‌ترنج‌صفحات: ۶۳۴ سطور۲۹ کاغذ فرنگی شکری شمارهٔ ثبت ۷۴۳۰۹

جواهر الکلام (عربی)

از شیخ محمد حسن بر شرایع‌محقق حلی .

[۲۸۵۴]

این نسخه مجلدی از کتاب جواهر الکلام است شامل کتاب التجارة ومعاملات بخط نستعلیق مورخ ۱۲۵۶ .

آغاز: کتاب الرهن الذی هومصدر ...

انجام : ویتلوه الکلام فی کتاب النکاح والله الموفق والمؤید والمسدد والحمدلله . قدتم الفراغ من تتمه هذاالکتاب الشریف ... عصریة الاثنین ثانی عشر من صفر من شهور السنه ۱۲۵۶ .

عنوانها با شنگرف نوشته شده وباشنگرف روی متن خط کشیده شده است . درکنارهای آن حواشی متعددی موجود است بر پشت نخستین برگ ۲ فقره دعا نوشته شده است.

قطع رحلی ۲۰ × ۳۰ جلدتیماج مقوائی با روپوش چرمی قرمز باترنج و نیم ترنج .

صفحات: ۷۰۴ سطور: ۳۱ کاغذ فرنگی شکری ، شماره ثبت قدیم : ۷۴۳۸ :

انوار الحکمة **(عربی)**

ازملامحسن فیض کاشانی

این کتاب همچنانکه خوددردیباچه گفته مختصری است از کتاب علم الیقین

فهرست مجلس ۹ : ٦۹٤ مشارعربی چاپی : ۱۰۰ .

مشتمل است برمباحث علم بخدا وملائکه و کتابهای آسمانی وپیامبران وروز قیامت وشامل چهار کتاب است .

آغاز: (بسمله) نحمدك اللهم وانت للحمداهل ونستهدیك وهدایتنا علیك یسیر ...

انجام : هذا آخر الکلام فی کتاب العلم بالیوم الاخروبه تم الکتاب بکتبه الاربعة وختم وکمل والحمدلله اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً تم فی ۱۱٤۷ .

[۲۸۵۳]

این نسخه‌ایست بخط نسخ مورخ در سال ۱۱۴۷ هجری ورقم کاتب ندارد عنوانها با خط شنگرف نوشته شده .

قطع:وزیری کوچك ۱۳×۲۳ جلد تیماج قهوه‌ای‌وپوشش صفحات : سطور: ۲۰ کاغذ اصفهانی نازك‌شماره ثبت ۷۴۳۱۲ .

شرح کافیة (فارسی)

ازسید شریف علی‌بن محمد جرجانی برکافیه ابن حاجب در نحو که‌معروف به شرح کیپایی است وبارها چاپ‌شده .

کشف‌الظنون ج ۲ ص۲٤۹ ، مشارفارسی ج ۲ ص۲٤۳۷ – فهرست‌مجلس ٦ : ۱۷۱،۷:٦۳۹ :... دانشگاه ۱۵ :شمارهٔ ۱۰٦۱ و ۵۳۷۰/۲ ...

آغاز: بسمله الکلمة لفظ وضع لمعنی مفرد معنی کلمه در اصل لغت یك سخن است ومعنی وی دراصطلاح نحوی لفظیست که نهاده شده باشد ازبرای ...

انجام : و نشاید که لازم نیاید آنکه اعراب جاری شود برحرفی که کلمه دیگراست حقیقةً تمت شرح کافیـه سیدالمحققین و سند المدققین الامیرسید – شریف‌الجرجانی العلامةالمشتهرفی‌المشارق والمغارب بعون‌الملك الوهاب بدار – السلطنة لاهور فی‌تاریخ یوم‌السبت احدی وعشرین شهر رمضان‌المبارك سنة اثنین والف من‌الهجرة النبویة

[۲۸۵۴]

نسخه‌ای است بشیوهٔ چلیپا نوشته شده وعبارات فارسی‌آن بـا خط نستعلیق‌استوعربی با خط نسخ. برروی‌عبارات عربی با شنگرف خط‌کشیده‌اند این نسخه درسال ۱۰۰۲هجری دردارالسلطنة لاهوراستنساخ شده و رقم‌کاتب ندارد ولی دراول و آخر کتاب مهر«زین‌بن – الحسینی‌العائذ»به‌نظرمی‌رسد. برپشت نخستین وآخرین برگ یادداشتهایی بچشم‌می‌خورد .

قطع: نیم خشتی ۱۴×۲۳ جلد تیماجی عنابی رنگ باترنج ونیم ترنج و برگردان صفحات: ۲۵۰ سطور ۲۳. کاغذ: ترکی ضخیم آبخورده. شماره ثبت قدیم ۷۴۳۱۷.

حاشیه بر انوار التنزیل (عربی)

از شیخ بهائی عاملی (م-۱۰۳۱) بر تفسیر بیضاوی.

فهرست کتابخانه دانشکده معقول و منقول سپهسالار ج۱ ص۱۱۷ مجلس ۷: ۸۱ دانشگاه ج. ۱: ۹۳-۹٤

[۲۸۵۵]

نسخه‌ایست بخط نسخ تحریری حدود قرن ۱۰- ه وازاول قرآن است تا تفسیر آیه ۲۱ سوره بقره.

آغاز: بسم ... الحمدلله الذی جعل نسخة عالم الامکان شرحاً لآیات قدرته و تفسیراً و صیر نقوش ... وبعد فیقول الفقیر الی الله الغنی محمد المشتهر ببهاءالدین العاملی ...

انجام: قوله والسورة الطائفة هذا التعریف انما هوعلی من لا یجعل البسملة آیة من کل سورة کمالا یخفی ... و قد سبق لنا کلام فی هذا المقام عنداول تفسیر الفاتحة فتذکره تم الکتاب سنه ۹۹۸.

عنوانهای این نسخه با شنگرف نوشته شده و تصحیح ومقابله شده وحواشی مختلفی برکنارهای آن با خطی دیگر نوشته شده‌است و بر پشت نخستین برگ یادداشتی ومهرمالك دارد.

قطع: نیم خشتی ۱۸×۱۲ جلدتیماجی عنابی رنگ صفحات: ۲۹۴ سطور ۱۴ کاغذ اصفهانی نازك شکری. شماره ثبت ۷۴۳۱۸.

معیار جمالی (فارسی)

ازشمس فخری اصفهانی (قرن۸ـه)

این کتاب دارای چهاربخش بوده ونگارنده خود فهرست آنرا در دیباچه چنین یاد کرده ۱ـ عروض ۲ـ قافیه ۳ـ بدیع ٤ ـ لغت

بخش لغت بکوشش دکتر صادق کیاچاپ شده .

وی این کتاب رابرای خواجه محمود کرمانی نوشته و بتکرار ازاونام می‌برد.

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۲ : ٤٥۲ ، دیوان هند : ۲٤٥٥ و مقدمه دکتر کیا برچاپ بخش ٤ .

آغاز: باب اول در تعریف حقیقت شعروبیان انك کلام منظوم را چرا شعر گویند بدان ایدك الله بالتوفیق علی نهج التحقیق که علوم ...

انجام :

بفرمان دارای خورشیدوماه بنـام شهنشاه گیتی پنـاه

ز هجرت شده هفتصد و پنج و چهل

ربیـع دوم اول مهـر مـاه

شد این درج پـر درج گوهر تمام

کزو فاضـلانـرا بـود آب و جاه

[۲۸۵۶]

نسخه‌ای است بخط نستعلیق وعنوانها بازروآب طلا وشنگرف نوشته شده است وتاریخ کتابت این نسخه ۱۱۱۰هجری می‌باشد ورقم کاتب ندارد برکنارهای‌آن چیزهائی نوشته شده ویادداشتهایی برنخستین برگ وآخرین برگ موجود است این نسخه

قطع:رحلی کوچك ۱۳ × ۱۸جلدتیماج کهنه‌مقوائی.صفحات : ۳۷۰سطور۱۵. کاغذ: اصفهانی شکری .

فهرست **(عربی)**

تألیف شیخ ابوجعفر محمد بن محمد طوسی (م - ...)

فهرست اسامی مصنفات و اصول علماء شیعه است بترتیب نام مؤلفان و در کلکته و ایران چاپ شده.

شیخ طوسی دو کتاب دیگر در رجال دارد بنام رجال واختیار رجال نجاشی.

دانشگاه ج ۱۰ ص ۱۸۲۹- مشارعربی چاپی : ۶۸۶.

آغاز: بسمله الحمدلله ولی الحمد ومستحقه وصلی الله علی خیرته من خلقه محمد والاطایب من ارومته ...

انجام : ابن عصام‌الله نوادراخبرنابها جماعة عن ابی‌المفضل عن حمید عنه - الحمدلله . وقع الفراغ من نسخ اتمامه لیلة الثلاثا الحادیة عشره من شهر رجب المرجب سنه ۱۲۱۱ فی بلد نبی من بلاد القدیم من البحرین بقلم العبدالمسکین احمدبن زین‌الدین بن ابراهیم بن صفر بن ابراهیم ابن داغ عفی‌الله عنهم .

[۲۸۵۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ مورخ ۱۰۱۱. این نسخه ناتمام بوده وچون بدست شیخ احسائی افتاده آنرا (درسال ۱۲۱۱) تکمیل کرده است . برپشت برگهای اول ودوم اضافی وپشت نخستین برگ کتاب یادداشتهای مختلفی نوشته شده و در برگهای سوم وچهارم اضافی اجازه نامه‌ای است بخط شیخ بهائی که اجازه روایت بکمال‌الدین محمدکاظم گیلانی تنکابنی داده است که جمیع مؤلفات شیخ طوسی ازاوروایت نماید وتاریخ این اجازه درسال ۱۰۱۱است این نسخه تصحیح ومقابله شده است واسماء رجال هم درکنارصفحات باخطی درشت باهمان مرکب نوشته شده و بعضی ازصفحات حواشی دارد .

قطع رحلی ۱۳×۱۹ ج ...صفحات : ۲۸۰سطور: ۱۴. کاغذ: ۲ نوع فرنگی نارنجی و اصفهانی شکری شماره ثبت قدیم ...:

زادالمعاد (فارسی)

ازمجلسی دوم (محمد باقربن محمد تقی) است وبارها چاپ شده .

فهرست مشار- چاپی‌فارسی-۸۷۲

آغاز: الحمدلله‌الذی‌جعل‌العبادة وسیلة لنیل‌السعادة فی‌الاخرة والاولی .

انجام : یا بعد ازوفات این شکسته را بدعای رحمت ومغفرت یادنمایند... علی اعدائهم اجمعین .

[۲۸۵۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ زیبـای قرن دوازدهم . نخستین صفحه دارای سرلوح زیبای مذهب ونیزحاشیه صفحه‌های یك دو مذهب شده است ازصفحه ۱ تا ۳۲ میان سطرها تشعیر وطلا اندازی شده وبویژه که درصفحه‌های یك و دو طلا اندازی بیشتراز بقیه است.

میان‌سطور باقلم‌مشکی‌وزرین‌خط‌کشی کرده‌اند و با قلم‌شنگرف‌عربی‌هارا بفارسی‌ترجمه نموده‌اند.صفحه‌ها دارای‌کمند بقلم مشکی‌وزروشنگرف وجدولهای : لاجورد ، مشکی،زرین، سبزشنگرف ، آبی‌است . عنوان‌ونشان لاژورد وشنگرف .

قطع : ۱۹ × ۲۸/۵ ج : روغنی تذهیب شده‌باعطف تیماجی.صفحات : ۶۷۶سطور : ۱۹و۲۶ . کاغذ اصفهانی‌آهاردار. شماره‌دفتر : ۷۴۳۸۳.

۱- شرح بیتی ازحافظ (ص ۱-۳دفتر) (فارسی)

شرحی است ازجلال‌الدین دوانی براین بیت حافظ :

پیر ما گفت خطا برقلم صنع نرفت ...

موجود دراین‌دفتر بخشی ازپایان شرح است .

الذریعه ج ۳-۱۲۹فهرست‌دانشگاه - ج ۳:٤٥٢ .

آغاز: وجه‌الیق واصلح است یا معلوم نیست وبرتقدیراول جهل برالله‌تعالی

لازم آید تعالی عن ذلك و بر تقدیر ثانی عجز یا بخل چه اگر بر آن نباشد.

انجام: پس اگر خطا درواقع بودی ونظر پیر آنرا ندیده بودی پاك نبودی این بود که آنچه عجالة‌الوقت ... اشرار نیز مانع است ... و ارناالباطل و ارزقنا اجتنابه ... العالمین.

۲ـ احادیث درفضائل علی (ع) (ص ٤ـ۱۱دفتر) (عربی)

حدیثهایی است درفضائل ومناقب حضرت علی (ع) بطریق‌اهل‌سنت.

آغاز: بسمله ومن فضائل مولانا ومقتدانا ومنبع علمنا ومطلع عقلنا...روی عن زکریابن دینارعن ابی حوش ... قال کنت جالساً عند مولانا ... حسین بویع بعمربن الخطاب بالخلافه‌و کلاحضرعنده...

انجام: فقال سلمان رضی‌الله عنه لعن‌الله من غضبك‌وجحد حقك...فی‌اسفل درك من‌الجحیم ... یا ارحم‌الراحین.

۳ـ شرح دعاء حزب‌البحر (ص۱۲ـ۲٦دفتر) (فارسی وعربی)

این‌دعاء منسوب به‌سید حسن شاذلی. مشایخ اجازه قرائت این دعابرطبق نوشته‌شارح‌چنین است:

مشایخ سلسله مولا سعدالدین وایشان ازشیخ سعدالدین محمد رواسی‌اجازه این حرزازحضرت شیخ حاجی ابراهیم و اوازحضرت شیخ شرف‌الدین جوینی و اوازشیخ مجدالدین فیروزآبادی واوازسید یاقوت حبشی واوازسیدحسن شاذلی.

فهرست دانشگاه ج ۱۳:۳٤۱۲.

آغاز: الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد و آله الطاهرین بدانکه حزب‌البحر سید حسن شاذلی قدس سره در جمیع مهمات دینی و دنیوی مجربست ومشایخ‌طریقت وپیران حقیقت فرموده‌اند که‌درهرمهمی عددی معین‌و شرحی مبین دارد واین معنی‌ازاسرارخفیه است...

انجام : یا لطیف‌الصنع یا حلیماً لایعجل یا جواداً لایبخل افض حاجاتی ـ ومراداتی وصلی‌الله علی خیرخلقه محمد وآله اجمعین.

در پایان چند فایده‌در آداب‌دعا یادداشت شده است .

۴ـ پاسخ خواجه به دبیران‌قزوینی ص۲۷-۳۰-دفتر) (عربی)

دبیران قزوینی شرح عبارتی از کتب ابن سینا را از خواجه طوسی‌خواسته است وخواجه دراین رساله مختصر باو پاسخ میدهد .

سخن شیخ در بارهٔ اینست کـه : گرما در تر ،مایـهٔ سیاهی و درخشك سبب سفیدی است .

احوال وآثارخواجه ـ ۲۸۵ فهرست دانشگاه ج ۳ـ۱۸۴ .

آغاز: قال مولانا افضل حکماءالاسلام ... سأل مولانا ... نجم‌الدین ... عن قول‌الشیخ‌الرئیس ان‌الحرارة تفعل فی‌الرطب سواداً وفی ضده بیاضا والبرودة تفعل فی‌الرطب بیاضاوفی ضده سواداً ...

انجام : فهذا ما عندی فی هذه‌المسئلة والتوقع من کرمه ان یرشد داعیه المستفید علی مافیه من‌الخلل والنقصان ... للصواب .

۵ـ فواید فی‌تحقیق‌اللون (ص ۳۰-۳۱دفتر) (عربی)

دراین بخش شش فایده‌دربیان تعریف‌رنگ وبیان اثبات رنگهابطریق قدماء ونیزاثبات وجود الوان واسطه وجز آن‌آمده است .

آغاز: فی‌تحقیق‌اللون . هذا الجنس بانواعه منصورلنا تصورا اولیا فلایمکن تعریفه بحد اورسم والذی یقال من ان‌السوادهیئةقابضة ...

انجام : والثانی البیاض الضعیف نوع اخر مخالف للبیاض القوی والالوان المختلفة بالشدةوالضعف مختلفة بالنوعیةممالم یقم‌الدلالة علی ثبوته‌لقیاس‌الاحتمال الاول علی‌فساده‌ایضاً .

۶ـ رساله فی بیان اعیان‌الثابته (ص۳۲ـ۳۵ دفتر) **(فارسی)**

دربیان اینکه هرچیزرا درعلم حق صورتی است و این صورت را عین ثابت گویند وهرگزعلم‌ازعالم صورت وعلم به‌عالم خارج انتقال نیابد.

پس ازاین رساله چند فقره از فصوص یادداشت شده است.

آغاز: بسمله ... حمد مطلق سزاوارحضرت حق است تعالی وصلوة کامل مناسب نشاءة محمدی ورضوال بی‌پایان شامل‌آل و ورثه وصحب و سدنه طور اوو من‌الله‌القبول والافاضة وبعد طالبان معلومات کشفی وغیابی را بجام مراد.

انجام: وشخص ناقص، مانع وبانکارشخص سعادتمند یا ضاروشخص‌بدبخت وهذا من فتح‌الباب ... ولیستند به السالك ولیصدقه العارف والله فی جمیع الامور واصف. تمت.

۷ـدعاء صباح (ص ۳۶ـ۴۱ دفتر) **(عربی)**

منسوب بحضرت امیر (ع) شرح‌آن درمفاتیح‌الجنان قمی مذکوراست. در این دفترآنرا بنام مصباح‌النجاح آورده است.

آغاز: روایتست ازسلطان الاولیاء ... علی‌بن موسی‌الرضا(ع) .. برشما باد که‌درصباح این دعا را ورد سازید ... اللهم یامن دلع لسان‌الصباح ...

انجام: من سنی مواهبك‌خائبا یاکریم ... وآله اجمعین.

۸ـ شرح بیست ویك نام خدا (ص ۴۲ـ۴۶ دفتر) **(فارسی وعربی)**

رساله کوچکی است درشرح بیست ویك نام خداوخاصیت وطریقه‌خواندن آنها. درپایان نامهاآمده که دراین نامهـا اسم اعظم خدا است ومؤیداین مطلب حدیثی است که درعده (گویا عدة‌الداعی باشد) نقل شده است.

آغاز: اسناد بیست و یك ... پیغمبر ... فرمود که آن شب که مرا بمعراج بردند این نامها را برخزانه عظمت حق تعالی نوشته دیدم ...

انجام : یا افصح یـا افتح یا انجح لاحول ولاقوة ... وآله اجمعین تمت الکلمات ... ان اسم‌الاعظم فی هذه‌الکلمات ویؤیده حدیث‌الذی فی‌العدة .

۹ـ متفرقات (ص ۴۷ـ۶۱ دفتر) **(عربی ـ فارسی)**

دراین صفحات‌از بیاض‌نوشته‌های گوناگون بفارسی و عربی آمده‌اند باین ترتیب :

۱ـ خطبة‌النکاح .

۲ـ دعاء جبرئیل به‌حضرت یوسف .

۳ـ زیارة اثنی عشریه منسوب به شیخ بهایی .

۴ـ منتخباتی‌ازاشعارشیخ‌بهایی منقول ازنان وحلواوشیروشکر .

۵ ـ اشعاری از امیرمعزی وشیخ عطار وداستانی دربارهٔ تدریس ابوحنیفه و چندین دعا وحدیث وبخشی ازاشارات ابن سینا ونیزخطبه نکاح دیگر .

۱۰ـ تازیانهٔ سلوك (ص ۶۱ـ۸۶ دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست درسیروسلوك وپند واندرزازشیخ احمد غزالی (احمدبن محمد غزالی م ـ ۵۲۷) طوسی برادرحجة‌الاسلام غزالی ودر ۱۳۱۹ چاپ‌شده است .

درفهرست مجلس این رساله را بعنوان عینیه یادشده است .

فهرست‌مجلس ج ۲ـ۴۱۶ فهرست‌چاپی فارسی ـ ۳۵۲ .

آغاز: سلام‌الله تعالی‌علی المجلس السمی المنمعی الاقصوی الرضوی اللغوی الجمالی ... ان هذه تذکرة فمن شاء اتخذالی‌ربه‌سبیلا ...

انجام : ومددالطاف هر روز برفزون بمنه وکرمه وفضله ... والسلام علی

من اتبع الهدی ... و قدتمت کتابة هذه الرسالة المبارکة . . . فی ضحی یوم الثلثا الثامن من شهر المیلاد لسنة سبع الف الهجریة النبویة .

۱۱ـ پاسخ وپرسش در وحدت وتوحید (ص۸۸ دفتر) (فارسی)

آغاز: ازخواجه نصیرطوسی پرسیدند که فرق چیست میان وحدت وتوحید و ایجاد؟ گفت. وحدت یگانگیست وآن بالای اتحادست چه از اتحاد که معنیش یکی شدن است بوی کثرت آید.

انجام : آنست که همه‌اورا ببینند وچون بنور تجلی حق بینا شوند غیراو نیابند آنجا بیننده ودیده وبینش نباشد تمت.

پس ازاین فایده کلامی از ابن سعیب نقل شده‌است .

۱۲ـ نامه مطرزی به قهستانی (ص۸۹ دفتر) (فارسی)

این نامه‌ایست که فخرالدین ابن المطرزی نوشته است بشیخ الوقت قدوة العارفین برهان الملة والدین قهستانی :

بسم‌الله الرحمن الرحیم .

خیرکم من ذکرکم‌الله رویته، ورغبکم فی‌الاخرة عمله وزادفی عملکم منطقه برمقتضی اشارت نبوت توقیع فضیلت خیریت برمثال حالت آنکس توان یافت که مشاهده دیدار اواز انعکاس انوار الوهیت نشان دهد . ومطالعه کردار او در آینه تصویررغبت سعادت آخرت بنماید. وموازنه گفتار او واسطه‌ازدیادعلوم‌نافع گردد. والحمدلله وحده امروزاین هرسه خصلت در ذات شریف شیخ‌الوقت قطب الحقیقه برهان‌الطریقه قدوة السالکین ابقی‌الله برکة انفاسه للاسلام ذخراً وملاذاً موجود است و شکراین موهبت براهل این اقلیم بل بر کل امت محمد صلی‌الله‌علیه‌و آله لازم. ترقب ازمیامن انفاس عزیزش آنست که این ضعیف ابن المطرزی رابدریوزه سعادت

حسن‌خاتمت وخلاص از توحش حشمت مددفرمایند والسلام علی‌من‌اتبع‌الهدی و فرزندان رابدعا خیر یادمیدارد والحمدلله وحده والصلوة علی‌رسوله .

۱۳ـ وصیة سهروردی (ص۹۲ـ۸۹ دفتر) (عربی)

وصیتی است ازشهاب‌الدین سهروردی به‌فرزند خود.

نسخه ازاین‌وصیت‌دردانشگاه‌وحقوق‌هست .

رجوع شودبه: فهرست دانشگاه ج۳ـ۴۵۰وفهرست حقوق ـ۵۰۳

آغاز: هذه‌وصیة شیخنا ... السهروردی... یابنی اوصیك بتقوی‌الله وخشیته ولزوم حق‌الله وحق‌رسول‌الله (ص) وبروالدیك‌وحق‌المشایخ اجمع.

انجام : فاخرج منها کما دخلتها فانك لاتدری عذا مااسمك فی‌القیامه ... واصحابه اجمعین الطیبین‌الطاهرین .

۱۴ـ وصیت بدخشانی (ص ۹۴ـ۹۲ دفتر) (فارسی)

دراین‌وصیت‌نامه که درآغازآن‌ازبدخشانی یاد شده‌است برادران رااز توجه به‌دنیا برحذرمیکند وآنها رابه‌حق وآخرت ترغیب مینماید.

آغاز: ای برادران بباید دانستن که هیچ کس راکاری نفرموده‌اند که او را طاقت حمل‌آن نباشدلا یکلف‌الله‌نفساالاوسعها...

انجام : وبهیچ‌کار وحال ازشما جدانشود وآن‌معرفت ومحبت آفریدگار و پروردگار عزوجل است.

۱۵ـ متفرقات (ص۹۸ـ۹۴ دفتر) (فارسی‌وعربی)

مندرجات این قسمت‌از بیاض عبارتست‌از:

۱ـ روایتی از ابوحنیفه منقول از کتاب الملتقط در توصیف قاضی و تقسیم قاضیان‌متصدی کارقضابه سه دسته .

۲ـ هدهدوحضرت سلیمان .

۳ـ اشعاری از نظام‌الدین خالدی که اینك چند بیت از آغاز و انجام آن دراینجا نقل‌میگردد :

تـا چشم باز کردم نور رخ تو دیـدم
تـا گوش بـر گشادم آواز تـو شنیدم
چندانکه‌فکر کردم‌چندانکه‌ذکر کردم
چندانکه سیر کردم بیرون زتو ندیدم

ایضاً :

تو آن گنجی که‌تن گنجینه تواست	طلسم کنز مخفـی سینه تست
تویـی از راه ذات آیینه حـق	حق از روی صفات آیینه تست

. . . .

بـرون از مرکز و آرام و جنبش	چو آن شنبه که هست آدینهٔ تست
نظامت گفت قدر خویش بشناس	که‌هرچه‌آن هست درپشمینهٔ تست

۴ـ فواید سکوت منقول از کلمات حکما ونیز روایتی ازحضرت امیر (ع) خطاب به عمار یاسر .

۱۶ـ سیر وسلوك ،رساله‌در... (ص۱۰۶-۹۸ دفتر) **(فارسی)**

ترجمه‌ایست‌ازسخنان‌محی‌الدین در شش فصل ودرآن از: یگانگی راه حق ومواطن‌شش‌گانه وخلوت‌نشینی‌وکشف حسی‌وخیالی وسخن‌مشایخ گفتگوشده‌است. مؤلف درآغازآن گوید که این‌رساله رااز کلمات محیی‌الدین عربی‌اقتباس کردم.

آغاز: بسمله الحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی‌خیرخلقه... وبعد این رساله ایست که نوشته شده از کلمات .. محمدبن العربی الحاتمی‌الاندلسی ... در اسرار خلوت وفرموده که اجابت کردم سؤال‌توای ولی کریم در بیان چگونگی رسیدن

بحضرت رب‌العالمین ورفتن پیش‌او وباز پس گردیدن باو نزدیك او پیش خلق نه آنکه چون باز گردد ازوجدا شود زیرا که‌دروجودبجزخدا...

انجام : وهر که اورا وقت نباشد از غلو شهوت باشد کـه محالست کـه در ملکوتش بگشانید ودر بی شهوت دنیا باشد واماباب علم‌الله گشاده نگردد تا وقتی که دل‌ازدنیا وآخرت بر ندارد اماآنکه اوراهست بهشت باشد او را چیزی روشن شود. والله‌اعلم.

۱۷ـ متفرقات (ص۱۰۷-۱۱۳ دفتر) **(فارسی‌و عربی)**

مندرجات این بخش عبارتند از:

۱ـ مناجاتی از افلاطون.

۲ـ بخشی ازشرح مواقف.

۳ـ مشخصات پیامبر(ص).

٤ـ اشعاری درآداب العلم.

۵ـ اقسام قاضی وچندحدیث ازپیغمبر (ص).

٦ـ ترجمه بخشی ازرساله قشیریه بفارسی.

۷ـ بخشی ازتفسیر کشف‌الاسرار دربارهٔ قدری وجبری‌ویادداشتهای دیگر

۱۸ـ عقل‌وعشق‌و گفتاردر... (ص۱۳٤-۱۱٤ دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست عرفانی در بیان عشق و عقل و اینکه هر کجا شعله آتش عشق پرتواندازد عقل‌خانه بپردازد.نویسندهٔ آن برای تأیید سخنان خوداحادیث‌واخبار بسیاری نقل‌نموده وآنهارابا‌عبارات خویش مزج‌داده است . نسخه‌حاضر فاقدآغاز است . گویا رساله‌دراصل‌بافصلهایی ترتیب یافته ولی آنچه در این بیاض‌آمده جز یك فصل‌عنوان‌دیگری بچشم نمیخورد .

آغاز: رسانیدند ثمرهٔ قالوابلی پیدا آمد.

ما شیر و می عشق توباهم خوردیم — با عشق تو در طفولیت خو کردیم
نی‌نی غلطم چه جای اینست که ما — بـا عشق تو در ازل بهم پروردیم.

اول که شرر آتش کنت کنز مخفیا ازقداحه فاجببت‌ان اعرف برخاست‌هنوز نه‌عالم بود نه‌آدم‌حراقه سیاه‌روی خلق‌الخلق فی‌ظلمه می‌بایست تاقابل‌شررآید.

انجام: وقدم دراین بادیه بی‌پایان از سراعتقاد بایدنهاد تابو که بمقصد و مقصودی توان رسید وفقنا والسلام علی من تبع‌الهدی و انقاد تمت الرساله فی مقالة العقل وهدایةالعشق... علی‌یداضعف... محمدبن سلیمان بن محمد بن محمد بن‌الجابری القاری... فی‌یوم‌الاربعاء شهرربیع اول‌سنه سبع‌الف ... وقوته.

۱۹ـ اثبات عقل (ص۱۳۶ـ۱۴۹دفتر) (فارسی)

ازمحمد نصیرای همدانی (م- ۱۰۳۰)

تاکنون شرح مبسوطی اززندگی مؤلف بدست نیامده.

اوراست: لعل‌قطبی درعروض، دیوان‌اشعار. نصیرادراین کتاب به اثبات عقل واینکه اوصادر اول است میپردازد وسخن یکی ازعرفاء صوفیه راکه برقاعده: (الواحدلایصدر عنه‌الاالواحد) اعتراضاتی داشته‌نقل کرده آنگاه به ردآن‌پرداخته است. وی‌درآغاز ازخود چنین‌یاد کرده:

من‌هیچ مدان که ازفیض تربیتش همه‌دان شده‌ام چنان که بودم صد چنان گشته‌ام قلیل بودم کثیرم کرد،منصور بودم نصیرم ساخت.

و نیز در لوح اول درجایی آورده:

هذاما افادسیدی وسندی واستادی ومن‌الیه فی‌الحقایق و المعارف استنادی سلمه‌الله وابقاه ورزقنی علی‌اقرب‌الزمان خیر لقاه. و درجای دیگر گوید:

واین دقیقه بخدمت حضرت استاد شاه معارف سپاه سلطان سخن شحنگاه

درویش شاه خطاب شاه‌درویش مآب، شارح متون‌بطون، منتخب مجموعه ربع‌مسکون نسابه نو رسیدگان خانواده معانی خلاصه نتایج صعود آسمانی نکته طراز دقیقه پرداز پیرایهٔ بسیطزمین علی‌الخصوص خاك پاك شیراز آنکه درسفته هر کـه در مناقبش گفته :

در فارس که قالب جهانرا جانیست	در دورهٔ نسابـه زحق برها نیست
هر قطره زابر دست اوعما نیست	هر ذره زخاك پای اویونا نیست .

حاصل امتزاج ایام ولیالی و مصداق مقال کل تقی آلـی لازال ظلله‌العالـی عرض‌شد» .

این کتاب درسه لوح ترتیب یافته (وموجود در این بیاض لوح اول (ناقص) وسوم است) واین‌است فهرست‌الواح :

لوح اول دربیان عقیده فلاسفه دراثبات عقل‌وردمخالفان ودرآن پنج دلیل یاد کرده است .

لوح دوم- بطوریکه ازآغازلوح سوم استفاده میشود لوح‌دوم دراثبات‌مجرد بودن عقل‌است .

لوح سوم-در اثبات‌جوهریت عقل.

رجوع‌شود به : تذکره نصرآبادی :۱٦٦فهرست دانشگاه ج ۱۲ص: ۲۵۰۸ فهرست سپهسالار ج۲:٤٤۳

آغاز: نام خداستایش مبدع یگانه در روش قدیم گفتار بود درین تازه عهد کرداراست کودك منشأنرا... تاروپود گفتار رشته چرخ حیاتست صیدشاه بازمعنی بـان محال کردار بکارآید اعتمادبرتقویم‌پارنشاید ...

انجام : فکیف یجوزان یکون‌علةلامرمعین اوامور معینة فان‌العقل‌ینقبض عن‌ان‌یکون... فاحفظه فانه بذلك جدیروهوحسبی ونعم‌الوکیل... وله‌الحمد علی

اتمام مااردناه واختتام ماقصدناه... سلام یلیق بماله تم علی ید... محمدعلی الحسینی بن محمدشفیع الحسینی السبزواری.

۲۰ـ درة فاخره (ص ۵۰ـ۷۱ دفتر) (فارسی)

از نورالدین عبدالرحمان جامی دربارهٔ اثبات خدا وعلم واراده او. جامی در این رساله بطریق صوفیان وعارفان وفیلسوفان سخن گفته است.

الذریعه ج۸:۱۰۶ فهرست دانشگاه ج۳:۲۶۲ .

آغاز: الحمدلله الذی تجلی بذاته لذاته فتعین فی باطن علمه مجالی ذاته و صفاته ثم انعکست آثار تلك المجالی... امابعد فهذه رساله فی تحقیق مذهب الصوفیه...

انجام : وقال الحکماء وهی واقعه علی سبیل الوجوب وامتناع التخلف بقدرة یخلفهاالله فی العبد اذاقارنت حصول الشرایط وارتفاع. قدتمت... بالدرة الفاخرة... ابن المرحوم محمدشفیع محمدعلی الحسنی السبزواری الشیرازی نسبا وموطنا و مسکنا... فی ثانی عشر شهر شعبان العظم ۱۰۸۹.

۲۱ـ شرح اثبات العقل (ص ۸۱ـ۷۷ دفتر) (عربی)

شرح جلال الدین محمددوانی (م ـ ۹۰۷) بررساله اثبات العقل (جوهر مفارق) خواجه نصیر الدین طوسی .

احوال و آثارخواجه ازمدرس رضوی : ۳۱۸

فهرست مجلس ج۵ـ۲۹۶ فهرست دانشگاه:ج۲۷۶۳ .

آغاز: بعدحمدالله مبدع الحقایق والصلوة علی رسوله مظهر الدقایق وعلی آله وصحبه من کل...لمااتفق لی ...

انجام : هذا ماسنح لی من الکلام علی هذه الرساله ... فی تحقیق نفس الامر کلام تمت... علی ید... محمدعلی الحسینی .

۲۲_ فائدة فی اشتراك الوجود والموجود (ص۷۸–۷۹ دفتر) (عربی)

فائدة مختصری است درباره فرق بین وجود وموجود و کلیت وجزئیت آندو.
این فائده به برهان الحکماء شاه ابوالولی نسبت داده شده است.

آغاز: اعلم ان الوجود والموجود امـا ان یکونا مشترکین اولاو علی الثانی فاما ان یکون شیءٌ منهما مشترکا وحینئذ فلامحاله لکونـان جزئیتین حقیقیتین ...

انجام: فبعضهم ذهبوا الی ان فی الممکنات وراء الفرد حصة من الوجود المطلق وبعض آخر الی نفی ذلك فالمذاهب المشهورة فی تحقیق الوجود و الموجود منحصرة فی ستة . هذه الفائدة من افادات برهان الحکماء شاه ابوالولی.

۲۳_ سر القدر (ص۴۹–۸۱ دفتر) (عربی)

پاسخ ابن‌سینا است به ابوسعید ابوالخیر دربارهٔ تفسیر گفته‌ای از صوفیان.
درفهرست ج۵ همین کتابخانه بطور مبسوط از آن سخن گفته است.
فهرست مجلس ج۵–۲۸۸، مصنفات: ۹ فهرست عربی چاپی–۴٦۲ .

آغاز: سئل الشیخ... عن معنی قول الصوفیه: من عرف اسرار القدر فقد الحد...

انجام: ویجعل نظام امور العالم بتولیة المنحل عن القیدین وهذا ما حضرنی علی هذا السؤال والله اعلم بالصواب .

۲۴_ قضا وقدر ، رساله ... (ص۸۱–۸۲ دفتر) (عربی)

این نیز رساله‌ایست از ابن‌سینا درپاسخ ابوسعید ابوالخیر.
پنجمین جواب ابن‌سینا است (به ترتیبی که در فهرست دانشگاه یاد شده) به پیر میهنه .

این نسخه مطابق است با نسخه شماره ۳۳۹/۱۱ دانشگاه و شماره ٤ـ ط دکتر مهدوی

فهرست دانشگاه ج۳ـ۱۷۳ فهرست نسخ مصنفات : ۱۰

آغاز: و کتب الیه ایضاً... جزاك الله عنا خیرا کثیرا... قضاء الله تعالی هو حکمه الاول الواحد الذی یشتمل ...

انجام : ولاحکمه حکم من سواه جل ذلك لایسأل عما یفعل وهم یسألون وصلی الله علی محمد و آله .

۲۵ـ **قضاء الله ومشیته** (ص۸۲ـ۸۳ دفتر) **(عربی)**

دراین رساله سؤال شیخ ابوسعید ازابن سینا دربارهٔ قضا وقدر ومشیت واراده وجواب ابن سینا آمده است.

این جواب وسؤال درفهرست مهدوی یادنشده ونسخه‌ای ازآن در فهرست دانشگاه آمده است.

فهرست دانشگاه ج ۳ : ۱۷۳

آغاز: و کتب... کیف امر بین القضاوالقدر والمشیة والارادة ... فاجاب ... المشیة والارادةالالهیه اختیارانفاذالقدرة ...

انجام : والتقدیر هوتهیة الاسباب للاقدار والشر هوفی القدر لافی القضاء لانه لیس بعنایه بل هومنع ضروری والله اعلم بحقیقة الحال.

۲۶ـ **تعلیقات** (ص۸۳ دفتر) **(عربی)**

بخشی است ازتعلیقات ابن سینا ودرآن ازخطاء انسان دربارهٔ مدرکات سخن میگوید.

دربارهٔ تعلیقات ابن سینا در فهرست ج۵ این کتابخانه وفهرست نسخ مصنفات شیخ بطورمبسوط گفتگوشده است.

فهرست مجلس ج‌۵ـ۶۴ وفهرست نسخ مصنفات:۶۰ـ۶۴

آغاز: قال‌الشیخ‌الرئیس فی‌تعلیقاته الانسان فی‌الحیوةالبدنیة ممنو بالبدن و دواعیه فلایتحقق‌الامارآه‌عیناا‌وادر که ...

انجام: ان‌یقترن به‌صورة اخری حتی یظهروجوده‌علی ماعرفت. تم‌المقال والله‌اعلم بحقیقةالحال.

۲۷ـ **شرح حدیث الحقیقه** (ص۸۴ـ۸۹ دفتر) **(عربی)**

شرح کمال‌الدین عبدالرزاق‌کاشانی عارف‌است برحدیث کمیل (ماالحقیقة). رجوع‌شودبه فهرست دانشگاه‌ج۳ـ۴۶۰، ۴۶۲

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والصلوات الزاکیات علی محمدوآله‌الطاهرین امابعد فهذاشرح...سأل کمیل‌ماالحقیقة... الحقیقة کشف...

انجام: وعندالابتلاج لایحتاج الی‌السراج والله اعلم بحقایق اسراره . . . رب‌العالمین .

۲۸ـ **امانت‌الهی ، رساله‌در تفسیر...** (ص۸۹ـ۹۵دفتر) **(فارسی)**

تفسیرآیه‌عرض امانت : (اناعرضناالامانة ...) است‌از سیدمحمدباقرداماد. الذریعة ج ۲ـ۳۴۵ فهرست فارسی چاپی ـ۱۴۶ مجلس ۹ : ۲۴۸

آغاز: قال‌الله‌العظیم ... اناعرضناالامانة ... بتحقیق که‌ماعرض کردیم‌امانت را برآسمانها وزمین و کوهها .... و انسان حامل آن‌شد از روی ظلم برنفس ...

انجام: و این رساله‌امانت‌الهیه ورساله مکاناً علیا ... محمدبن محمدیدعی باقرالدامادالحسینی ... فی‌شیراز شهر جمادی‌الاولی لعام ۱۰۳۹ .... نسخت ... عن خطه‌الشریف ... وجمیع‌المؤمنین .

۲۹ - **اختیارات الایام** (ص۹۶-۹۷ دفتر) **(عربی)**

گفتار مختصریست درسعدونحس ایام و شهورمنسوب به حضرت صادق (ع)

آغاز: الیوم الاول من الشهر خلق الله آدم فیه وهو یوم محمود فخالطوا الابرار .

انجام : ومن مرض براء ومن ولدفیه یکون مبارکاصادق الوفاء و من ضلت له ضالة وجدها . تمت .

۳۰ - **ایجازالحکمة** (ص۹۸-۱۰۰ دفتر) **(فارسی)**

از محمدباقر عراقی

درشناختن خدا به روش فیلسوفان . (نسخه حاضر بخشی از آغاز رساله است) .

صاحب ذریعه از ایجازالحکمة علی شاه بن محمد همدانی یـاد کرده است .

رجوع شود به الذریعة ج۲ : ٤٨٦ .

آغاز: الحمدلله الذی انزل الکلام معقولا ولم یجعله مبهما منقولا و ختم علی قلوب بعض الجهال حتی ظنوا بانه لیس بمعقول ... بعدچون ناگزیر است اعتقاد حق وخواندن مطولات دشوار است رساله ای ساختم مشتمل برآنچه لازم است .

انجام : چون باردوم درآن شروع کردم روشن نمود مرا کـه هیچ علمی بی فایده نیست وهرچه نام علم براوصادقست او گنج فایده ها است لکن درجات ایشان در فایده دادن در .

۳۱ - **مثل افلاطونی** تحقیق درمسئله ... (ص۱۰۱-۱۰۳دفتر) **(عربی)**

بخشی است منقول ازحاشیه تفسیر مفاتیح الغیب امام فخررازی دربیان عوالم درتفسیر آیه : (رب العالمین)

آغاز: قیل ان خارج الفلک الا عظم الاعظم الاقصی عوالم مملوة من النور و تلک

الانوار مختلفةفی درجات الکمال فالفلك الاقصی متحرك علی الدوام لیستفید الکمالات.

انجام : ولب لبابه وان هذا العالم باسره قطرة فی بحر ذلك العالم ولمعة من نوره وذرة من ذرات وجوده والله تعالی .

۳۲ـ خطبه و احادیث (ص ۱۰۳ ـ ۱۱۰ دفتر) **(عربی)**

خطبه مختصریست منسوب به حضرت رضا (ع) در ترغیب به تزویج وچندین حدیث مختلف که همه از کتاب غوالی اللئالی (ابن ابی جمهور احسایی) نقل شده است .

آغاز: روی معاویة بن حکیم قال خطب الرضا (ع) بهذه الخطبة . الحمدلله الذی حمد فی الکتاب نفسه وافتتح بالحمد کتابه وجعل الحمد جزاء محل نعمته...

انجام : قال وماجزاء الله من انعم علیه بالتوحید . . . فقداشرك لانه لوکان علی شیٔ لکان محمولا ولوکان .

۳۳ ـ شرح دعاء حزب البحر (ص ۱۱۱ـ۱۱۸ دفتر) **(فارسی ـ عربی)**

شرح دعاء حزب البحر وطریق آن منقول از سیدحسن شاذلی و این شرح بجز شرحی است که در ش۳ همین دفتر معرفی گردیده است در پایان شرح این دعا طریق خواندن دعاء چهارشنبه سوری نقل شده و نیز دعائی برای اختتام دعاءِ حزب البحر بدو طریق یادشده است .

آغاز: نقل است از حضرت سلطان الاولیاء ... خواجه بهاءالدین یزدی قدس سره فرموده که بمارسیده از استاد صحیح از مشایخ طریقت که حزب البحر ...

انجام : یاحلیما لایعجل یاجوادا لایبخل اقض حاجاتی ومراداتی بحق محمد وآله اجمعین .

۳٤ ـ رسالة الرضا (ع) الی المأمون (ص۱۲٦-۱۱۸دفتر) **(عربی)**

رساله مختصریست دربیان اصول دین و واجبات ومستحبات شامل پاسخهای حضرت‌رضا(ع) بهسؤالاتی که مأمون عباسی ازآن حضرت کرده است

الذریعة ج۲:۱۹۱ و ج ۱۱-۷ .

آغاز: الحمدلله‌رب‌العالمین ... اول الفرایض‌شهادةان‌لااله‌الاالله ...

انجام : و الاصرارعلی‌الصغایر من‌الذنوب و السلام علی‌من‌اتبع الهدی . . . آمین‌رب‌العالمین .

۳٥ متفرقات (ص ۱۲۷ ـ ۱۵۸) **(فارسی ـ عربی)**

مندرجات این بخش که پایان دفتراست عبارتند از :

۱ ـ دوحدیث منقول از غوالی‌اللئالی (ص۱۲۷ـ۱۲۸)

۲ ـ حدیثی منقول از الکافی (ص ۱۲۹)

۳ ـ حدیثی منقول از محمدبن قاسم طبری (ص ۱۳۰)

٤ ـ اشعار متفرقه (ص ۱۳۱)

٥ـ شرح یك‌بیت (ص ۱۳٦ـ۱۳۲ دفتر) **(فارسی)**

شرح بر بیت :

کفاك لـم تخلقاللندی ولـم یك‌بخلهما بدعة

این‌بیت‌از شاه محمداست .

آغاز: من‌افادات استادنا ... شاه‌محمد ... کفاك‌لم‌تخلقاللندی ... العلم‌عندالله وعنداهله مقصود ازین کلام آنکه شاعر مذمت مخاطب خود می‌نماید بسبب بخل سرشاربکه‌دارد ...

انجام :

هر که نه گویا بتوخاموش به   هرچه نه‌یادتو فراموش به

ختم کلام به‌حدیث حضرت سیدالانام .... قال رسول الله (ص) ویل امن زادت آحاده علی عشراته .

[۲۸۵۹ ـ مجموعه]

دفتریست به‌خط نسخ و نستعلیق محمدبن‌سلیمان بن‌محمدبن‌جابری قاری‌مورخ ۱۰۷۰ و نسخ‌و نستعلیق‌محمدعلی بن‌محمدشفیع‌حسنی سبزواری مورخ ۱۰۸۹ درمیان‌و پایان‌دفتر رساله‌ها نامرتب‌است و به‌عکس‌رساله‌های‌اول‌دفتر نوشته‌شده نشانها وعنوانها : به‌شنگرف‌است .

قطع : ۸ × ۱۸ج : تیماج‌مشکی‌یك‌لاصفحات: ۱۵۸سطور : گوناگون . کاغذ : سفید وزرد.شماره دفتر ثبت : ۷۴۳۸۴

۶ ـ حدیثی ازانس‌بن مالك،دعاء سرتراشیدن ، احادیث متفرقه از حضرت رضا وجزآن . اسماء سورهای قرآن ، اشعاری از : کمال‌اسماعیل شیخ‌علاءالدوله سیف‌الدین‌باخرزی ، حکیم‌سنائی،فیض ، عطار ، مثنوی ، فراهی . وچندیادداشت دیگر . (ص۱۳۷ـ۱۵۸دفتر)

سفرنامهٔ بخارا   **(فارسی)**

نویسنده گویا ایلچی دربارفتحعلی شاه بوده و بهمراه خواجه خلیل‌فرستادهٔ امیربخارا را از تهران رهسپار بخارا گردیده و گزارش منزل بـه منزل را دراین سفرنامه شرح داده است .

وی ازسیف‌الله میرزا (گویا چهل و دومین پسرفتحعلی شاه باشد) وآصف الدوله‌حاکم خراسان و محمد زمان‌خان قاجار عضداله‌نیلو حاکم بسطام و حاجی سیداسماعیل مجتهد سبزواری و محمدتقی‌خان‌قاجـار یاد کرده‌است .

آغاز: الحمدلله علی جزیل آلائه و جمیل نعمائــه والصلوة .... و بعد چون آفتاب سلطنت وخلافت‌اینـدولت بیزوال از مکمن‌غیب‌طالع وآیات رفاه وآسایش ساطع گشت تدبیرات ملکی اولیای دولت از جذب قلوب و بسط عدل ...

انجام : چهارم طایفه‌تکه که در چهار جاسکنا دارند : در مرو و در اخال ودرتجن و در سرخس جمعیت‌آنها کلا هشتاد هزار خانوار میباشند وطایفه تکه دوتیره میشوند اختمش و توختمش از این دوتیره تیره‌های علیحده‌سوا میشود.

[۲۸۶۰]

نسخه‌ایست ناقص (درپایان) بخط شکسته‌نستعلیق . صفحه‌ها درجدول شنگرف .

قطع : ۱۵ × ۲۱ ج : ترمه.صفحات : ۹۸ سطور : ۱۲.کاغذ : فرنگی‌سفید .شماره دفترثبت : ۷۴۳۸۷

۱ ـ **شوارق‌الالهام** (ص ۱ ـ ۳٦٦ دفتر) **(عربی)**

شرح مولی عبدالرزاق‌بن علی‌بن‌حسین فیاض لاهیجی‌است (م ـ ۱۰۷۲) بر تجریدالعقایدخواجه نصیرالدین‌طوسی .

نسخه‌حاضر بخش امورعامه است که‌خود جداگانه در۱۲۹۹ بچاپ‌رسیده .

رجوع شود به : فهرست مجلس ج ۲ : ٤۷ ذریعه ۲۳۸:۱٤ فهرست آستان قدس‌رضوی ج ۱ : ۵۱ فهرست کتابخانه دانشکدهٔ‌حقوق ـ ۳۹٤.فهرست‌مشار کتب چاپی عربی ـ ۵۷٦ .

آغاز: ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیرالفــاتحین الحمدلله الذی‌هدانا ...

انجام : لحصول‌البرودة علة معدة ذاتیة له ایضا تمت مباحث الامور العامه من‌الکتاب المسمی بالشوارق مع کثرة الشواغل . . . علی ید ... محمد باقر . . .

فی یوم الثلاث والاثنین من شهر رمضان المبارك فی سنه ۱۲٤٦ ... فی مشهد المقدس... فانظروا بعدنا الی الاثار .

۲ ـ حاشیهٔ شرح تجرید (ص ۳٦۸ـ۵۸۳ دفتر) **(عربی)**

از مولی عبدالرزاق فیاض لاهیجی است بر جواهر و اعراض (بخشی از مقصد دوم) شرح مولاعلی قوشچی بر تجرید خواجه نصیر طوسی .

وی بر الهیات آن نیز حاشیه‌ای جداگانه دارد .

فهرست مجلس ج۵: ۹۵ و ۱۳٤ ، آثار و احوال خواجه : ۲٤۷ دانشگاه ۳: ۲۳٦

آغاز: یا من تقدس ذاته عن مشابهة الجوهر والعرض و تنزه فعله عن مقابلة الغرض ...

انجام : والجواب بعد الوقوف علی مامر من الاجوبة عن الوجوه الآخر ... ولمنع احتیاجه الی آخر وما دفع به هناك یدفع به هیهنا ... فی شهر رمضان المبارك سنه ۱۲۳۵ .

[۲۸۶۱ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ محمدباقر در رمضان ۱۲۴۶ و نسخ بی‌نام رمضان ۱۲۳۵ .

پشت نخستین برگ، عباسقلیخان سپهر یادداشت خرید این نسخه را در ۱۳۲۳ نوشته‌است.

درهمین برگ یادداشت تملك محمدجعفر حسینی فرزند احمد در خرداد ۱۳۲۰ با مهر بیضی شکل او به نقش (عبده الراجی جعفر الحسینی) مرقوم است . پشت برگ دوم بخشی از تفسیر ملاصدرا و ابیات گوناگونی یادداشت شده‌است . مهر سپهر در بالای این صفحه نقش شده .

عنوان و نشانها به شنگرف .

قطع : خشتی ۱۳ × ۲۱/۵ ج : تیماج مشکی مقوایی صفحات ۵۸۴ .سطور : ۲۱ . کاغذ: فرنگی سفید شماره دفتر ثبت : ۷۴۳۸۸

تحفة الحکیم (منظومه) **(عربی)**

منظومه‌ایست فلسفی در بحر خفیف از شیخ محمدحسین اصفهانی (قرن ۱٤ـه) مجتهد اصولی و حکیم که از اساتید بزرگ فقه و اصول و فلسفه در نجف بشمار میرفت و حاشیه بر کفایه الاصول و حاشیه بر مکاسب شیخ مرتضی از او بچاپ رسیده است و آثار ارزنده‌ای دیگر نیز درفلسفه وفقه دارد که بچاپ نرسیده . وی بفارسی نیز اشعار و غزلیات پرمغز وعارفانه میسروده .

در این منظومه دو بخش ازفلسفه آمده مباحث عامه و الهیات (الهیات در صفحه ٦۰ و دارای سر آغاز جداگانه‌است) .

در باب حدوث وقدم (ازمباحث‌عامه) اوقائل به‌حدوث زمانی شده‌بر وحدوث دهری داماد وحدث اسمی سبزواری خرده گرفته‌است. چند بیت از او دراین باره برای نمونه نقل میگردد :

حدوث شیٔ کونه بعدالعدم	وفی قبـاله المسمی بالقدم
... وقیل للخلق حدوث دهری	لسبقـه حقـیقة بـالامر
فیقتضی اللاحق سبق العدم	بمقـتضی تـرتب العـوالم
و مقتضی طولیـة السلاسل	لیس سوی تفـاوت القوابل
...والحق ان العالم الجسمانی	عقـلا و نقلا حادث زمانی
اذ مقتضی تجدد الطبائع	حدوثها الثابت فی الشرایع
فهی لها فی کل حد عدم	ولیس للمجموع منها قدم
اذلیس للکل وجود آخر	فالکل حادث و هذا ظاهر
..ولیس معنی للحدوث الاسمی	مع قدم الوجود غیر الاسم

رجوع شود به ذریعه ۱: ٤۹۰ـ٤۹۱ ، ۳ : ٤۳۰ـ٤۳۱ .

آغاز: یامبدی الکل الیک المنتهی ... لک الجلال والجمال و البهـا
... سمیتـها بتحفة الحکیم ... معتصـما بالواهـب العـلیم

پایان: صل علی محمد و عترته ... ورائه فی سـره و سیرته

[۲۸۶۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ آقاشیخ محمد شریعت فرزند علامهٔ مرحوم شریعت اصفهانی وی که وخود ازاهل فضل وشاگردان مرحوم حاج شیخ محمدحسین است در ۱۳۵۲ با اجازه مؤلف این نسخه‌را برای حاجی میرزا سید هادی افجه‌ای تهرانی (از روحانیان مشهور تهران) ، نوشته و بوسیلهٔ پسر حاج میرزا هادی افجه‌ای به‌تهران فرستاده و مرحوم تنکابنی این نسخه رادر ۱۳۵۶ خریده وبرهشت برگ اول یادداشتی نوشته است .

قطع : رقعی ۱۱×۱۷ . ج :تیماجی مشکی‌رنگ . صفحات : ۷۲ . سطور :۱۵. کاغذ:فرنگی شکری . شماره دفتر ثبت قدیم : ۲۵۸۸۴

حاشیه برمعالم‌الاصول (عربی)

تألیف میرزا محمدبن‌حسن شیروانی (م-۱۰۹۸)

شیروانی حاشیه‌ای نیز بفارسی بر معالم دارد وبنوشته ذریعه میرزای قمی در قوانین از آن یاد کرده .

ذریعه ۲۱۰:۶ ، فهرست مشار عربی:۲۹۷ .

آغاز: بسمله : قوله‌الفقه فی‌اللغةالفهم الخ انما ابتدء بتعریف اصول الفقه کما هو المعروف ...

انجام : هذا مبنی علی عدم جواز النسخ قبل حضور وقت‌العمل بالمنسوخ ولایکون نسخاً علی التقدیرین کذاقیل ... تحریراً فی‌دهم جمادی‌الثانیه‌سنه ۱۲۷۳.

[۲۸۶۳]

نسخه‌ای است بخط نسخ ابراهیم شیرازی در حدود قرن ۱۳ هجری قمری در پشت برگ زائد اول نسخه‌تملك سید مهدی پسر مرحوم آقا سید جواد باقریزدی‌بتاریخ ۱۹شهر صفرالمظفر ۱۳۱۴ ویك یادداشت عربی وفارسی بخط‌کاتب(ابراهیم‌بن عبدالله) موجود است که در آن از تاریخ وفات برادرش محمد اسمعیل یادکرده است درکنار چند صفحه اوٌل حاشیه هایی با قلم:بنفش نوشته شده .

قطع : وزیری۱۶×۲۱ . جلد:تیماج‌قهوه‌ای روشن‌صفحات : ۲۲۶ سطور : ۱۸ . کاغذ فرنگی . شماره ثبت قدیم:۷۴۳۰۵ . جدید : ۵۶۲۹

اخلاق روحی (فارسی)

تألیف عطاءالله روحی .

اخلاق روحی در ۱۳۰۰ چاپ شده ولی این نسخه با آنکه چاپ‌شده تفاوت دارد (همچنانکه خود مؤلف پشت ورق اول نسخه موجود اشاره کرده)

آغاز: بحث نخستین: مقدمة .کلیات اخلاق . انی بعثت لاتمم‌مکارم‌الاخلاق « حدیث نبوی » بخردی ومردمی آنهنگام درکشور و ملتی باعث برخود بالیدن ونیکنامی است که ..

انجام : چو بنگری همه برزیگران یکدیگریم.خسرو از وفور دانش وحضور جواب او شگفتی تمام نمود . گفت ای پیر اگر ترا چندان در این بستانسرای کون وفساد بگذارند که از این درخت میوه تحفه آری خراج این باغستان ترا دهم القصة . امید بوفا رسید درخت میوه آورد وتحفه به پادشاه برد و وعده به انجاز پیوست . (مرزبان‌نامه)

[۲۸۶۴]

نسخهٔ ایست بخط نسخ که درسال ۱۳۱۷ بخط یکنفر کرمانی نوشته شده ورقم کاتب ندارد ، این نسخه‌تنها نخستین کتاب اخلاق روحی است .

عنوان‌ها وعبارات عربی و آیات و احادیث و اشعار عربی باخط درشتی نوشته شده .

درپشت ورق اول کتاب نوشته شده : «این نگارش ناچیز به پیشگاه نخستین فرزند دانشمند کشور ایران والاحضرت همایون شاهپور محمدرضا اهداء می گردد» .

درپشت همین صفحه اول مؤلف نسخه موجود رابخط خودش که خط نسخ شکسته است معرفی کرده وازکاتب‌شکایت کرده‌است. اینك نص آن نقل‌می گردد : این کتاب رونوشت نخستین اخلاق روحی است که کاتب آن یکنفر کرمانیست این مرد گذشته ازاینکه جان مرا بلب رساند تااین اوراق ناقص‌را پاکنویس کرد وبمیل خود جملات عربی‌را اعراب آنهم غلطمی گذاشت وهرچه خواهش می‌کردم که اعراب نگذارد بخرجش نمیرفت تااینکه درقسمتهای آخر کتاب باصرار من‌دست ازاین غلط کاری کشید .

این کتاب با آنکه بچاپ رسیده بسیار فرق‌دارد ازحیث انشاء ودیگر جهات چون‌ضمن اینکه ازاین کتاب رونوشت نموده وبچاپخانه می‌دادم مطالب وامثله واشعار بسیاری علاوه‌شد که‌این کتاب فاقد آنهاست وبعلاوه آخرین بخش‌را باچند گفتار ضمیمه آن که بعنوان بخش دنیا دوستی توانگری باشد دراین کتاب مندرج نیست ولی چون طرز وسبك انشای این کتاب ورای آن‌است که بچاپ رسیده ممکن‌است مورد پسند برخی قرار گیرد ــ ۲۶ شهریور ماه ۱۳۱۷ ع . روحی »

قطع:وزیری ۱۸ × ۲۹ جلدکالینگور بنفشه‌ای باعطف وگوشهٔ‌تیماج قهوای صفحات: ۶۷۸سطور:۱۷.کاغذ : فرنگی سفید . شمارهٔ ثبت:۶۶۸۳۶ .

قرابادین قادری **(فارسی)**

تألیف : میرمحمد اکبرمعروف به‌میرمحمد ارزانی(یا)شاه‌ارزانی(ق-۱۲)

این کتاب چاپ شده.

«فهرست مشار فارسی ج ۱ ستون ۱۲۱۷».

آغاز: بسمله - ثنائی که شایان جناب مستطاب حضرت الهی تعالی است بجز وی سبحانه نباید پس السنه بندگان چنین ذاتی را بغیر از لا احصی ثناءً علیك چه شاید ...امابعدبر رأی حذاقت پیرای طالبان حرف تحقیق و حکیمان ذی تدقیق... بلحاظ این معنی درویش محبت کیش معرفت بهیچ . . . میرمحمد اکبر عرف میرمحمد ارزانی بعد تحصیل علوم دیگر در ...

انجام: وبه شرب وی امر کرده و نافع یافته ودرعلل مزمن بعد تنقیه کامله اثری کلی دارد وهم بامراض سردنفع دارد وهم علل حاره ... تمام شد بعون الهادی الملك العلام کتاب قرابادین قادری درگاه سبحانی حکیم دانای ربانی درویش ظاهر و معانی فرشته خوی درطبع نورمزاج انور نورانی محمداکبر عرف ارزانی بتاریخ بدرماه ربیع الثانی سنه ۱۱۳۱ شنبه بوقت زوال مالك این تحریر نسخه دلپذیر کمترین بندگان فلان.

[۲۸۶۵]

نسخه ایست بخط نستعلیق از حدودقرن ۱۲ هجری رقم کاتب نداردوتاریخ کتابت مذکور نیست این نسخه هیچ نقص نداردو برپشت وروی براوراق اول و دوم یادداشتهایی راجع بچند دواو ترکیب آنها بخط نسخ تازه نوشته شده ومالك نسخه هم برپشت ورق اول چنین نوشته : کتاب قرابادین قادری که نسخه آن که پیدا نمیشوداز میرزا حبیب‌الله دلال ابتیاع شد . نهم صفر المظفر سنهٔ ۱۳۴۰ علاءالحکی (یاالحسین).

عنوان های نسخهٔ باشنگرف نوشته شده است صفحات دارای جدول و منطقهٔ شنگرف و لاجوردی است.

قطع رحلی ۱۷ × ۲۹ : جلد تیماج صحافی شده با ترنج و نیم ترنج گل و بوته دار و عطف چرمی صفحات: ۵۹۴ سطور: ۲۱ کاغذ آهار مهره اصفهانی شمارهٔ ثبت قدیم: ۶۶۸۴۶ . جدید: ۶۱۹۸

شرح نهج البلاغه **(فارسی)**

تألیف محمد صالح بن حاجی باقر قزوینی معروف به روغنی (قرن ۱۱ـ ه)
ترجمه عیون اخبار الرضا ازاو در همین فهرست یاد خواهد شد .
این کتاب چاپ شده است .
ذریعهٔ ج ١٤ ص ۱۳۸ فهرست مشار فارسی ۱۳۰۰
آغاز: بسمله . الحمدلله علی ما اولامن نعمائه وانعم علینا من آلائه ...
و بعد این فقیر بی بضاعت و حقیر بی استطاعت محتاج برحمت رب غنی محمد صالح بن حاجی باقر قزوینی عفی الله عن سیاتهما ...
انجام :
گر بسخن کامبر شدی   کار نظامی بفلك بر شدی
تمت الخطب و شرحه حامداً لله تعالی تعالی و مصلیا علی عبده و رسوله المصطفی و آله ائمة الهدی و انا الفقیر الی الله الغنی محمد صالح بن محمد باقر القزوینی .

[۲۸۶۶]

نسخه ایست بخط نستعلیق درحدود قرن ۱۳ هجری نسخه ایست کامل عنوان ها باشنگرف نوشته شده و روی عبارات خطب که عربی است باشنگرف خط کشیده اند درحواشی کتاب باقلم مداد باخط بدی حواشی و یادداشتهایی نوشته شده در پایان نسخه یادداشتی از سید محسن طباطبائی بخط شکسته ای ناخوانا موجود است .

قطع: وزیری ۱۶ × ۲۵ جلد تیماج مشکی رنگ. صفحات: ۶۹۴. سطور : ۱۹. کاغذ فرنگی شمارهٔ دفتر قدیم: ۶۶۸۳۷ . جدید: ۶۱۹۰

ربیع الاسابیع (فارسی)

تألیف : محمدباقر بن محمدتقی مجلسی (م ـ ۱۱۱۱).

این کتاب دربیان اعمال شب وروز جمعه وسایر ایام است در ۱۴ فصل.

ذریعه ۱۲ : ۷۵ مشار : ۸۰۴ .

آغاز: بسمله ، الحمدلله الذی جعل یوم الجمعة لعباده المقربین عیداً . . . اما بعد احقر عبادالله محمدباقر بن محمد تقی وقاهما الله اهوال یوم التناد برالواح صافیه ارواح زاکیه ...

انجام : کلینی بسند صحیح ازحضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده است که چون امام درروز جمعه خطبه خواند سزاوار نیست کسی را که سخن گوید تا پیشنماز ازخطبه فارغ شود پس چون از خطبها فارغ شود سخن میتوان گفت تا وقتی که اقامه بگویند .

[۲۸۶۷]

نسخه‌ای است ناقص بخط نسخ که دراواخر قرن ۱۱ تااوائل ۱۲ هجری نوشته‌شده ، صفحات این نسخه دارای منطقه وجدول باخط آب‌طلائی است این نسخه تصحیح شده و نسخه بدلها درحاشیه نوشته‌شده است .

درپشت نخستین برگ یادداشتی بخط خود مؤلف موجوداست حاکی ازاینکه مخارج این نسخه ازنماء موقوفه حمام نقش‌جهان (که‌تولیت آن باخوداو بوده ومجلسی مخارج کتابت نسخه‌های زیادی‌را ازمحل درآمدآن‌پرداخته) برشیعیان امامیه وقف موبدکرده است .

تاریخ تحریروقف‌نامه برپشت کتاب شهرربیع‌الاول سال۱۱۰۲ هجری‌است. عنوانهای کتاب باشنگرف نوشته شده‌است .

قطع : رحلی ۲۶ × ۱۶ سانتیمتر ، جلد تیماج‌چرمی قهوه‌ای روشن ، صفحات :۳۲ سطور۱۹ ، کاغذ اصفهانی‌نازك ، شمارهٔ ثبت‌قدیم: ۸۴۳۰۰:جدید۵۶۲۴

رجال (کتاب ...) **(عربی)**

= فهرست‌الرجال تألیف ابوالعباس احمدبن علی‌بن احمدبن علی‌بن‌احمد نجاشی (متولد:۳۷۲ومتوفی:٤٥٠) .

این کتاب‌ازمضبوط ترین ومتقن ترین کتب‌رجال وفهرست قدما است اما نجاشی درذکر اسماء علماء شیعه تنها ترتیب الفبایی دراسماء خودآنان‌را رعایت کرده‌است کوهپایی وشیخ داودجزائری‌آنرا بطورکامل مرتب کرده‌اند .

در کتابخانه مجلس نسخه‌ای دیگر ازاین رجال موجود است که از روی نسخهٔ مصحح وخوانده‌شده برمحمدبن‌خاتون وشیخ بهائی ، نوشته‌شده و یاد داشت ارزنده‌ای که‌شیخ بهایی‌برپشت نسخهٔ اول‌نوشته‌بوده‌درآن نسخه نقل گردیده.

صاحب ذریعه نسخه‌ای ازاین رجال‌را دیده‌اند که باچند واسطه ازنسخه‌ای رونویس شده که ابن ادریس حلی(م ـ ۵۹۸)آنرا دیده یاخود آنرا نوشته‌است .

رجال نجاشی دربمن چاپ سنگی‌شده .

رجوع شود بـه ذریعه : ١٥٤ ـ ١٥٥ و ١٦ : ٣٧٦ :مجلس ٤ : ٣٠٥ـ ۳۰۷ ، مشار ـ عربی : ٤٠٢ .

آغاز: (بسمله) اما بعدفانی وقفت علی ما ذکره السید الشریف اطال الله بقاه وادام توفیقه ...

انجام : تم والحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی‌محمد وآله المعصومین من تسوید هذا الکتاب المسما بالنجاش ، الحقیرالفقیر تراب اقدام المؤمنین الواثق بالملك الدیان شعبان بن رجب من‌اهل الرماحیه .

[۲۸۶۸]

نسخه‌ای است بخط نسخ تحریری شعبان بن رجب در حدود قرن ۱۳ هجری اسماء رجال درکنار صفحات بخط ناسخ بقلم درشت‌تر وگاه با شنگرف نوشته شده است درپشت نخستین برگ آن یادداشتی موجود استوکاتب یادداشت سالم بن حاجی بن عامرالصیمری نام‌داردوآنرا ازخط سید نجم‌الدین حسینی نقل‌کرده وبعضی دیگرازمؤلفات مؤلفواجازهٔ روایت آنرا درآن متذکر شده است بتاریخ ۱۰۱۰ هجری نوشته شده .

قطع وزیری ۲۰ × ۱۵ جلد تیماج چرمی سیاه صفحات : ۳۴۰سطور: ۲۱ کاغذ فرنگی کاهی ضخیم . شماره‌ثبت‌قدیم: ۷۳۶۰۴جدید: ۵۴۲۸

۱ ـ میزان المقادیر (ص۱ تا۳۱دفتر) **(عربی)**

تألیف رضی‌الدین محمدبن حسن قزوینی (م ـ۱۰۹۶) .

وی‌از شاگردان‌مولی خلیل قزوینی واز اعلام و ائمه مسلك اخباری است و کتاب بزرگ او در این بـاب « لسان الخواص » است که نسخه‌هایی‌از آن در کتابخانه مجلس و دانشکدهٔادبیات‌ودانشگاه موجود است .

مجموعه‌هایی از رسائل او درکتابخانه مجلس‌و سپه سالار وجود دارد .(۱)

در کتابخانهٔ حاج‌سید نصرالله تقوی، نیزمجموعه‌ایست از رساله‌های قزوینی (این‌مجموعه‌اینك متعلق بکتابخانه مجلس‌است) وشامل این رساله هاست :

۱ـ رساله وقتیه (رساله شماره۲ همین دفترحاضر) .

۲ـ رساله قبلة الافاق (این نیز در دفترحاضر ، وجود دارد) .

۳ـ رساله نوروزیه .

---

۱ ـ فهرست رساله‌های قزوینی با ذکرجـای نسخه‌های‌آنها در حاشیه فهرست ادبیات صفحهٔ ۴۰۴ آمده‌است .

٤ـ رساله مولودیه (عبادات و آداب ویژهٔ روز مولود پیغمبر (ص) .
٥ـ رساله تهجدیه (که دردفتر حاضر نیز هست) .
٦ـ میزان المقادیر (رساله جای سخن) .
٧ـ رساله عیاریه ـ (در عیار فلزات) .
٨ـ مختصری در علم نجوم .

استاد عباس عزاوی ، در تاریخ علم الفلك فی‌العراق تنها رساله قبلة الافاق اورا یاد کرده وچنین پنداشته است که قزوینی جز این قبلة الآفاق رساله‌ای متعلق بعلم فلك ندارد .

رساله میزان المقادیر (کتاب حاضر) را قزوینی بنام اعتمادالدوله (وزیر شاه عباس صفوی) ساخته و در دیباچه ازاو یاد کرده است .

وی در دیباچه میگوید

«پس از تتبع وجستجوی بسیار رساله‌ای ندیدم که ویژه تفسیر و تحقیق مقادیر شرعی ساخته باشد » .

قزوینی در این رساله نخست سه «تفصیل »یاد کرده بدین ترتیب:

تفصیل (اول) ـ ذکر مقادیر مقدره بحسب وزن .

تفصیل (دوم) مقادیر مقدره بحسب کیل .

تفصیل (سوم) مقادیر مقدره بحسب مساحت .

پس از این تفاصیل۹ « متمم » یاد کرده ودراین تتمیمات تحقیقاتی پرا کنده درباره مسائل متعلق بمقادیر دارد .

در متمم اول ،او اوزان واندازه‌های گونا گونی را که شیخ الرئیس درآخر قانون بنقل از کناش ابن سرابیون و مراجع دیگر آورده ، یاد کرده و بر آن

١ـ صاحب ذریعه ، مجموعه تقوی را دیده و ازآن یادکرده‌اند .

خرده گرفته و سخن شیخ رابخصوص در تقدیر رطل متناقض وناصواب خوانده .

درتتمیم دوم ، برخی از اغلاطی که ازصاحب شمسیه الحساب(از نظام الدین) در کتب مقادیر مانند قسطاس و خلاصه بهایی وغیرهما وارد شده یاد کرده .

در ذیل متمم ٦ جدولی برای نشان دادن وتطبیق اوزان در اهم ودنا نیز ساخته و رسم کرده . (این جدول درنسخه دیگر مجلس موجود استاما در نسخه حاضرجای آن سفیداست) .

رجوع شود بفهرست ادبیات : ٤٠٤ ، علم الفلك فی العراق (مجلة مجمع العلمی العربی دمشق سال ۲۹ جزء ۳ : ٤٠٤) وفهرست الهیات : ۳۸۹ و ٦٨٠ .

آغاز: اللهم صل علی محمد وآل محمد و بعـد فیقول المقر بجهله بالعلم الیقین رضی الدین محمدالقزوینی کثیراماوقع فی الشریعه .. احکاممبنیه علی مقادیر مخصوصه ... فتصفحت فماوصلت الی رساله مفصله موضوعة لشانها... عنوانهامسطوره فی صحف منتشرة ضبطها .. مع ان اکثرها وقعت موقعا لاختلاف الاراء ...

پایان: فی زمـاننا الذی فیه الاراء متخالفه والحق محجور و القائم بالحق مستور . اللهم ارزقناتوفیق ادراكملازمته ... والخروج عن عهدة ماهوالصواب من التکالیف بفراغ البال و الخلاص عمایوجب تفویت الوقت و تضییع العمر من القیل والقال . هذا آخرما اردنا ایراده فی هذه الرساله وقصدنا الاختتام به فی ثلث المقاله والله الموفق والمعین .

۲- تهجدیه (ص۳۳ تا٥٤ دفتر) **(فارسی)**

تألیف رضی الدین محمد بن الحسن قزوینی (مؤلف رساله بـالا) در آداب نماز شب ومسائل فقهی متعلق بدان در ۸ فصل .

در کنار این رساله چند فقره حاشیه از سید حسین موسوی است با نشان

موسوی یا حسین موسوی ، و از آن جمله یکی موردی است که قزوینی در جواز نمازجمعه بهنگام مثل این زمان تردید کرده و احتیاط را در ترك آن دانسته

در کنار این صفحه (ص۳۷ دفتر) سیدحسین موسوی حاشیه‌ای نوشته و با نظر مؤلف سخت مخالفت ورزیده و گوید احقر در کتاب «اثنی‌عشریه» تفصیلا بیان کرده است » .

وی در یك فقره حاشیه دیگر، از «مسائل نجفیه» خود یاد کرده است. صاحب ذریعه رساله اثنی‌عشریه از سیدحسین بن نصرالله بن صادق موسوی اردبیلی معاصر یاد کرده و گوید وی در ذیل کتاب هدایه‌الانام خود که در ۱۳۳۲ چاپ شده از کتاب اثنی عشریه خویش یاد کرده. صاحب ذریعه به موضوع رسالهٔ اثناعشریه سیدحسین مزبور اشارت نکرده‌اند .

بنوشته ذریعه سید صدرالدین محمد حسین قزوینی که از شاگردان میرزا رضی است نیز در رساله صدریه درباب نظری که قزوینی در باب نماز جمعه اظهار داشته سخن گفته است و بر آن خرده گرفته و درانجام بااوهم سخن شده.

شیوهٔ فارسی رضی‌الدین قزوینی سلیس وشیواست واین چندسطر را ازدیباچه رساله تهجدیه برای نمونه نقل میکنم:

«بجهت تذکر این التفات مناسب دید که چند مسئله ازآداب تهجد برطبق آثارصحیحه واخبارصریحه... درسلك تحریر آرد که ازبرادران مؤمن را که مطالعه آن اتفاق افتدواستفادهٔ فایده‌جدیده‌ای ازآن نمایند باین تقریب این بنده محتاج را در اوقات خلوات و توجه و ساعات تقدس وتنزه از طفیلیان مهمانخانه خاطر خود شمرده در سلك زبده‌ای از اخوان . .. داخل ساخته باین عطیه ارجمند بهره‌مند گردانند» .

رجوع شود به ذریعه۴:۵۰۲، فهرست ادبیات:۴۰۴ سپهسالار ۳:۵۳۰.

آغاز: الحمدلله‌رب‌العالمین... برهرعاقلی هوشمندی بعدازتتبع وتامل‌ظاهر است که بهترین وسائل بعدازایمان واعمال صالحه درطلب مغفرت‌ازدرگاه‌الهی...

پایان: عدم فراموشی این‌بیچاره محتاج که منظوراصلی ازتحریراین‌کلمات است ختم مینماید .

۳ـ قبلة‌الآفاق (ص۵۷تا۱۲۰ دفتر) **(فارسی)**

تألیف همان رضی‌الدین محمد قزوینی در تعیین قبله مسلمانان.

نسخه‌ای‌ازاین کتاب‌را درمجلد۹فهرست کتابخانه‌شناختیم. قزوینی رساله‌ای دیگر نیزدرقبله‌دارد که درذریعه یادشده وبجزاین‌رساله قبلة‌الآفاق است.

قبلة‌الآفاق دارای چهاررکن وهرركن دارای چند فصل است.

ذریعهٔ ۱۷: ۴۲ـ۴۳تاریخ علم‌الفلك عزاوی (مدرك مذكور در شماره پیش)

فهرست کتابخانهٔ مجلس ۹ :... ۳۲۶ـ۳۲۷

آغاز: اللهم کمادللت‌نبیك... امابعد« برمحرمان لعبریقین ومحرمان اسرار دین مبین‌پوشیده‌نیست ...

انجام : تاخان‌بالغ هفتصدونود وپنج، نودونه مرحله. تاچین سیصدوده‌فرسخ سی‌ونه مرحله .

۴ـ وقتیه (ص۱۲۱ تا۲۱۷ دفتر) **(فارسی)**

تألیف رضی الدین محمد قزوینی دراوقات عبادات یومیه شامل یك مقدمه وچند فصل .

ازدیباچه چنین پیداست که قزوینی این رساله را به درخواست یکی از بزرگان زمان ساخته ودر۱۰۹۰ آنرا پاکنویس کرده است.

ذریعه۱۱: ۳۳۰ و فهرست رضوی ۲: ۷۲

آغاز: الحمدلله خالق النور وفالق الاصباح... راقم این کلمات رضی الدین محمد قزوینی... واصحاب طبائع سلیمه و اذهان مستقیمه عرض میکند که این رساله ... وقتیه ... بعضی از اعاظم ارباب هم عالیه... باستکشاف بعضی از آن سمت تحریر یافت . . .

پایان: درست میشود هدا آخرما اردنا ایراده فی‌هذه‌الرساله وقداتفق نقلها من‌السواد الی‌البیاض فی‌اواخر شهرذی الحجه‌الحرام سنة‌تسعین‌والف من‌الهجرة .

کاتب افزوده « تاریخ‌الفراغة من‌الکتابة شهر رمضان ۱۱۲۵»

[۲۸۶۹ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ مورخ ۱۱۲۵ . شامل ۴رساله ازرسائل آقا رضی قزوینی. گوشه بالای برگ ۱ ـ ۳ دفترودوبرگ آخرآن وصالی‌شده اماسطورآسیب ندیده . درصفحه۲۳ جای جدولی‌معلق بشماره ۱ (رساله میزان‌المقادیر) سفیداست وجدول رسم‌نشده . عناوین بشنگرف است (وتنها درشماره ۱که جای‌بیشترعنوانها سفیداست) .

این‌دفتر دردست سیدحسین موسوی‌بوده وخط اودرکنار برخی از صفحات شماره ۲ موجوداست . وی‌دراین نوشته‌ها ازاثناعشریه ومسائل نجفیهٔ خود یادکرده است .

قطع: خشتی : ۱۴ × ۲۱ س . جلدچرمی‌مشکی . صفحات : ۱۷۰+۲ سطور : ۲۱ کاغذ اصفهانی. شماره دفتر ثبت قدیم : ۱۲۶۶۹ جدید : ۲۸۸۲ .

۱ـ ارشادالاذهان (ص۲ ـ ۱۷۰ دفتر) **(عربی)**

از علامه‌حسن بن یوسف حلی(م-۷۲۶)در فقه شیعه . وی‌آنرا برای فرزند خود فخر المحققین نگاشته است.

نسخه‌مادارای حاشیه‌هایی است بدون‌نام ونشان ودربرخی ازاین‌حاشیه‌ها ـ دشواری های متن بفارسی ترجمه شده است . بخشی از این کتاب در ضمن شرح اردبیلی بر آن (مجمع‌الفائدة)بچاپ رسیده‌است.

الذریعة ج۱ـ۵۱۰ دانشگاه ج ۵ـ۱۷۷۱ فهرست مشارعربی ـ ۷۹۰

آغاز: بسمله الحمدلله المتفرد بالقدم والدوام ... امابعد فان‌الله تعالی کما اوجب علی‌الولد ...

انجام : ومن ارادالتوسطفعلیه بماافدناه فی‌التحریر اوتذکرةالفقهاء ...اوغیر ذلك من کتبنا... فرغ من کتابه‌المسمی بارشادالاذهان الی‌احکام‌الایمان یوم‌الجمعة الثانی عشرمن ربیع‌الاخر سنة‌ثلاثین‌وسبعمأیه‌من‌الهجرةالنبویه.

۲ـ مسبوقیةالتحیزبالعدم (ص۱۷۰ ـ۲۰۶) **(عربی)**

بخش(ناقص)نخستین رساله ایست که درآن ازمسبوقیت تحیزبعدم‌یا بوجود سخن رفته است ودرآن بشیوهٔ متکلمان اثبات مسبوقیت تحیزبعدم آمده است .

آغاز: بسمله الحمدلله حق‌حمده‌والصلوة علی‌خیر خلقه محمدوآله‌الطاهرین وسلم‌تسلیماً کثیراً لولم‌یکن کل متحیزمسبوقاً بالعدم‌لکان مالم‌یکن مسبوقاً بالعدم حاصلافی‌حیزقبل کونه‌حاصلا فی‌حیزآخر ...

انجام : ولایخل بالواجب بعدم‌الداعی الیهما ... والله تعالی لایفعل القبیح ولایخل بالوحب‌وانماقلناانه... القبیح‌انه‌من یدعوه‌الداعی‌لایخلواماان یکون‌له ... الفعل‌اولایکون من‌وجوه والثانی.

[۲۸۷۰ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ کهنهٔ برهان بن حسین بن‌محمدمورخ‌جمعه دوازدهم ربیع‌الاخر ۷۳۰ه این‌نسخه چهارسال پس‌ازدرگذشت‌علامه(م‍ـ۷۲۶) و۳۱ یا۵۴ سال‌پس‌ازتاریخ تألیف(۶۷۶ یا ۶۹۹) نوشته شده‌است .

ظاهراً رقم‌کاتب نزدیك به‌زوال بوده ولذاآنرا بامرکب سیاه ظاهر کرده‌اندرقم کاتب چنین است :

هر کس که این بخواند ومارا دعا کند اصغر عبادالله برهان بن حسین بن محمد المحمود الفقیروقمی ؟ حامداً لله ومصلیاً علی نبیه ». این بیت نیز بر کنار رقم کاتب نوشته‌شده :

هر کس که این بخواند ومـارا دعا کند یارب عفو کنش بقیامت همه گناه

برپشت نخستین برگ دفتر نام کتاب ومؤلف آمده سپس تملك عبدالله بن الحاجی محمد رضا بن آغا محمدباقر ومهر بیضی تملك مالك دیگری بنام عبدالله الحسینی نقش‌شده است .

نحستین برگ و گوشه و کنار بسیاری از برگها وصالی شده و نیز آثار رطوبت درهمه برگها نمـایان‌است ودرهر دوصورت نوشته‌ها آسیب دیده‌است پس‌از برگ چهارم‌دفتر دو برگ نونویس‌شده درمیان دو برگ بقطع کوچکتر از کتاب که بخشی ازحـاشیه ارشاد بر آن نوشته شده به‌دفتر الصاق کرده‌اند نخستین شماره دفتر حاشیه‌های زیادی دارد که بخشی‌از آنهافارسی است واینك نمونه‌ای ازاین‌حواشی‌فارسی‌آورده میشود .:

(قوله‌مااتباع یعنی ازخانه خریدن بلندانرا بحال ذی‌راجایز نیست که‌بلندتر ازمسلمان باشد).

(قوله بالطرق فی‌غیر الاستطراق. یعنی کوفتن ومنع کردن راه‌بغیراست.)

(قوله بدء‌بالاول . ابتدا کندآنکس که اول زمین گرفته است.)

درمیان ش ۱ و۲ دفتر۳صفحه یادداشت ازاحادیث واخبارفارسی‌وعربی‌نوشته‌شده‌است.

قطع :رقعی۱۴ × ۱۸/۵ج: تیماج‌مشکی‌رنگ‌صفحات: ۲۰۶سطور: ۲۱کاغذ پنبه‌ای‌سفید کهنه . شماره‌دفترثبت : ۷۴۱۹۶ .جدید : ۵۵۶۲

۱ـ سیر و سلوك ، رساله‌در... (ص۲ـ۲۰دفتر) (فارسی)

رساله‌ایست دربیان : عشق ، محبت ، وصل ، فراق وجزآنها ازچیزهایی که به سیروسلوك بستگی دارند .

دراین رساله نام مؤلف و آثاری ازاویاد نشده جز اینکه کاتب دفتر درآغاز رساله آنرا به‌شیخ نجم‌الدین کبری نسبت داده است.

نسخه‌ای از این رساله در دانشگاه است با این تفاوت که آن نسخه دارای عنوانهای (ای جان من) است و نسخه ما فاقد این عنوان است و نیز در نسخه در دانشگاه نام رساله و نسبت آن نجم الدین یاد نشده است .

فهرست دانشگاه ج۱۲ ص۲۵۰۶

آغاز: الله لااله‌الاهو درود بیحد بر آن ظهور که مشهود و مقصود صفاتست :

نظم :

ندارم روا با تو از خویشتن — که گویم تو یی در جهان یا که من

انجام : واما در تفرقه چندین متفرق مباش نفس وشیطان وخلق ودنیاو کفر واسلام وخیروشرو بهشت ودوزخ همه را در دایره محبت جمع کن ودرهاون اخلاص بسای وبدست توکل غلوله بند ودردریای معرفت پرتاب کن و ازخود فارغ آی . ولا یشرك بعبادة ربه احدا .والسلام .

۲ـ سیر وسلوك (ص۲۱ـ۶۰ دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست در تصوف و بیان اعمال خمسه صوفیان :(صمت، جوع ، سهر ، عزلت ، ذکر) .

آغاز: ای طالب راه حق بدان که شرایع انبیاء علیهم‌السلام که در حقیقت نظام نشأتین صورت ومعنی بر آنست بحسب کمال قوه قدسیه...

انجام : ولیکن اینست مجملی ازطریقه سلوك درطریقت رضویه مرتضویه علیهم‌السلام که بطن اول ازبطون شریعت مقدسه ختمیه است والسلام .

۳ـ عبهر العاشقین (ص دفتر ۶۱ ـ ۱۷۰) **(فارسی)**

ازشیخ روزبهان بقلی شیرازی (۵۲۲ـ۶۰۶) در تصوف و سیروسلوك است .

این کتاب بکوشش دکتر محمدمعین و پرفسور هانری و پرفسور کربن در ۱۳۰۰ شمسی بچاپ رسیده است.

دانشگاه ج ۱۳:۳۰۷۶ مقدمه ممتع دکتر معین بر نسخه چاپی فهرست مشار فارسی -- ۲٤۹۹ .

آغاز: بسمله الحمدلله الذی استأثر لنفسه المحبة والعشق...

انجام :

ثم بدا فی خلقه ظاهراً　　　فی صورة الاکل والشارب

در ذیل رقم چنین آمده فی شهر ذیعقده فی سنة ۱۲۰۸ اللهم نور قلوبنا ... برحمتك یا ارحم الراحمین .

[۲۸۷۱ - مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق مورخ ذیقعدهٔ ۱۲۰۸ . در پشت نخستین برگ چند بیت یادداشت شده وپس ازپایان ش ۱ دفتر این چند بیت آمده است :

زچشمت چشم آن دارم که گاهی　　　کنـد سوی گرفتارش نگاهی

نگاهی کن بامیـدی که داریم　　　که داریم از تو امیـد نگاهی

....

ای نام نکوی توآرایش دیوانها　　　وای زنده ببوی تو گلها و گلستانها

بریاد تومی نالند اوراق تومیخوانند　　　مرغان بگلستانها طفلان بدبستانها

پس ازپایان شماره ۲ دفتر نیز این پنج رباعی و نیزیك بیت باقلم مشکی وشنگرف نوشته شده:

هر گز نشود ای بت بگزیـدهٔ من

مهرت زدل و خیالت از دیـدهٔ من

گر از پس مرگ من بجویی یابی

مهر تـو در استخوان پوسیدهٔ من

فردا که فنای شش جهت خواهد بود
قدر تو بقدر معرفت خواهد بود
در حسن صفت کوش که در روز جزا
حشر تو بصورت صفت خواهد بود

گر با غم عشق سازگار آید دل
بر مرکب آرزو سوار آید دل
گر دل نبود خود بچه کار آید جان
ور عشق نباشد بچه کار آید دل

عشاق چو عزم کوی دلبر دارند
بار دو جهان ز روی دل بردارند
اول دل از آرزوی دل بردارند
وانگه دل و جان بسوی دلبر دارند

دل در طلب دوست بهر سوی دوید
جان بسی تك وپو کرد بگردش نرسید
عشق آمد و ذره ذره در دل بنشست
دل خون شده وقطره قطره ازدیده چکید

کنار برگ نخستین دفتروصالی شده است . عنوانها همه شنگرف است.

قطع : نیم خشتی ۱۰×۱۵ج : تیماجی‌عنابی‌رنگ‌صفحات :۱۷۰سطور۲۰ کاغذ فرنگی

شماره دفتر ثبت‌قدیم:۷۴۱۹۹ ثبت جدید :۵۵۶۵

۱- ترجمه عوامل مأیه (ص ۳-۱۰٦ دفتر) (فارسی)

عباسقلی‌خان سپهر در اوانی که عوامل مأیه ملا محسن قزوینی را نزد پدر خود لسان‌الملك میخوانده به‌ترجمه آن پرداخته است. از سپهر ترجمه دیگری بشماره ۷۲۱٦ دیده‌شد که‌در همین فهرست یاد خواهد شد.

آغاز: هذا کتاب فارسی عوامل فخر المحققین آخوند ملامحسن . . . احدك یامن یرفع الیه ... یعنی حمد می کنم‌ تورا ای آنچنان کسی که بلند می‌شود به‌سوی او عمل خوب وصلوات میفرستم بر نبی تو که محمد وآل او که بنا نهاده شده‌است ازبرای ایشان محل کرامت . . .

انجام: این خلاصهٔ چیزی بود که ما وارد ساختیم اورا دراین کتاب‌ واین بهترچیزی است که ذخیره میکنند او را ازبرای روزی که نفع نمی‌بخشد مالی و نه اولادی که مرا در روزقیامت است و از برای مثل این پس عمل می کنند عمل کننده گان تمام شد کتاب فارسی عوامل فخر المحققین آخوند مــلا محسن . . . سنه ۱۲۸۲ .

۲- سرگذشت میرزا مؤیدالدوله (ص ۱۱۰- ۱۲۰ دفتر) (فارسی)

گویا عباسقلی سپهر از طهماسب میرزای مؤیدالدوله پسر شاهزاده محمد علی میرزا متخلص بدولت پسرفتحعلی شاه قاجار سرگذشت‌وی‌را خواسته و اودر این‌رساله اجمالی ازوقایع زندگانی‌وسرگذشت خویش‌راشرح‌داده است .

مؤیدالدولة در ۱۲۲۰ ه در شهرقزوین متولد شده وی اهل فضل‌دانش بوده و در زمان ناصرالدینشاه بحکومت کرمان و نیز مأمور نظم بلوچستان گردید رجوع به‌ناسخ‌التواریخ ـ قاجار ـ ناصرالدین‌شاه‌و دیباچه‌همین کتاب .

آغاز: درچهاردهم شهرشعبان العظم سنة یکهزار ودویست و بیست هجری

درشهرقزوین از کتم عدم بعرصهٔ وجودآمدم ودرسنهٔ یکهزاردویست و سی‌دو که ده سال ازسنین‌عمرم گذشته‌بودحسب الحکم خاقان مغفور شاهزاده مبرور حاکم قلمرو علیگر شدم وآنچه در زمان حکومت آنجا ازآبادی ولایت ...

انجام : فضائل دیگر بهیچوجه درخود سراغ ندارم اینها هم دخلی بمن ندارد همه ازقوت طالع پادشاهان‌بزرگ‌ویمن‌دولت‌ابدمدت است.قلم‌معجز نگار سپهرازروی مهرهرچه میداند خواهد نوشت این‌یادداشت را بااصرار نوشتم‌بعداز استحضاربشویید وبکس‌نگویید والسلام خیرختام .

۳ـ سرگذشت اسماعیل‌میرزا (ص ۱۳۰ـ۱۴۲ دفتر) (فارسی)

سرگذشت نواب اسماعیل‌میرزا پسر بهرام میرزای معزالدوله که در زمان ناصرالدینشاه حاکم فارس بوده این سرگذشت بقلم خود نواب اسماعیل میرزا نگارش یافته است .

آغاز: چون امر شده بود ازجانب بندگان اشرف امجد اجل‌اکرم افخم... میرزا آقاخان را این‌خانه زاد دولت علیه معروض‌دارد ... لهذا بطریق اختصار مأموریتهایی که بعدازآن زمان مرحوم‌مبرور میرزا آقاخان برای خود این‌بنده روی داده جسارت میکند...

انجام : خداوند سایه بلند پایه اعلیحضرت اقدس‌شاهنشاه روح‌العالمین فداه وسرکاربنده اشرف امجد اجل‌اکرم افخم صدارت عظمی مدظله‌العالی را الی آخر الدوران برمفارق اهل‌ایران صانه‌الله [عن] الحدثان پاینده وبرقراربدارد بمحمدوآله صلی‌الله علیه وآله وسلم .

٤ـ دوازده امام وصلوات کبیر (ص ۱۵۱ـ۱۶۰) (عربی)

این صلوات منسوبست به محیی الدین عربی . عباسقلی‌خان سپهردرپایان

این رساله نوشته‌اند : (این نسخه دوازه امام علیهم‌السلام وصلوات کبیره را که از منشآت .... محیی‌الدین عربی است و تا بحال کمتر کسی بملاحظهٔ آن قادر و نایل بود ...)

آغاز: الحمد لله رب العالمین حمداً ازلیاً با بدیته و ابدیاً بازلیته سرمداً باطلاقه متجلیا فی مرایا آفاقه ... صلوات الله و ملائکته و حملة عرشه و جمیع خلقه من ارضه وسمائه علی سیدنا ونبینا اصل الجود وعین الشاهد والمشهود ..

انجام : صل وسلم علی سیدنا محمد صلوة و سلاماً تتقبل لها دعائی وتحقق بهارجائی ... و اسفر جبین صبح فی العیان آمین و سلام علی المرسلین و الحمد لله رب العالمین .

۵- رساله ادیان وامم (ص ۱۶۹-۲۲۸ دفتر) (عربی- فارسی)

از مجلسی ومقتبس ازطبقات الشیعه (باحتمال مرحوم بهار)

این نسخه بخشی‌است در بیان اجمالی از آراء وعقاید اهل ادیان ومذاهب وفلاسفه و جزآنها. ازپایان این بخش مستفاد میگردد که نویسنده آن شیعی‌مذهب بوده‌است. درپشت این دفتر مرحوم بهار دربارهٔ معرفی این رساله چنین نوشته است : « رساله ادیان و امم بایستی از تألیفات مجلسی مرحوم باشد واقتباس از کتاب طبقات الشیعه است».ولی درفهرست کتابهای مجلسی رساله‌ای بداین نام ازاو یاد نشده وممکن است (همانگونه که مرحوم بهار احتمال داده‌اند)بخشی از طبقات الشیعه باشد .

آغاز: فایدة فی بیان تقسیم الامم و الضابط فیه . ان من الناس من لا یقول بمحسوس ولا بمعقول وهم السوفسطائیة . و منهم من یقول بالمحسوس و المعقول و هم الطبیعیة و منهم من یقول بالمحسوس لا بالمعقول و لا یقول بالحد والاحکام وهم الفلاسفة الدهریة ...

انجام : وسمیت هذه المذاهب الثلاثة الاخرین باصحاب الحدیث لان عنایتهم بتحصیل النصوص ونقلها وبناء الاحکام علیها ولا یرجعون الی القیاس وکان من جملة اصحاب الحدیث ایضاً السفیان الثوری و داودبن علی بن محمدالاصفهانی. ثم اعلم ان مذهب الحق هذاالجعفری والمذاهب الاربعة البواقی باطلون واهلها هالکون والله اعلم بحقایق احکامه .

[۸۲۳۰-مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق وباچند قلم به این ترتیب :

۱- رساله اول از آغاز تا ص ۴۷ بخط نستعلیق میرزا علی فرزند میرزا احمدنواب است که مرحوم سپهر در بارهٔ آن چنین نوشته :

«این مکتوبات تا به این مقام مگرچند سطری ازخطوط آقای میرزا علی ولد مرحوم میرزا احمد نواب که ازشاهزادهای صفویه وباما نسبت دارند میباشد درآن اوقات درطهران در خدمت مرحوم والدم لسان الملک کاشانی اعلی‌الله مقامه بود حرره الجانی عباسقلی بن المرحوم المذکورسنة ۱۳۰۳» وازص ۴۹ تا ۱۰۶ بخط نستعلیق سپهرومورخ ۱۲۸۲ است ودر پایان این رساله این دو یادداشت از سپهر در بارهٔ این دفترخاصه ش : ۱ (ترجمه‌عوامل) حاضر نوشته‌شده :

الف-«امروز که روزسه‌شنبه سوم شهرشعبان المعظم لویت ئیل ۱۳۳۶ ومطابق عید مولود مسعود حضرت سید الشهداءِ ارواحنا فداه میباشد ودراین حوالی غروب آفتاب که از تحریر کتاب احوال حضرت امام علی نقی علیه‌السلام دست کشیدمی تافردا بتجدید بپردازم دراطاق کتابخانه نظر به‌این نسخه افتاد که درآغازعمروسن طفولیت که مشغول خواندن درس بوده‌ام آنچه‌خوانده‌ام ترجمه کرده امحرره‌الجانی عباسقلی‌مشیرافخم‌وزیر تألیفات‌سپهر ثانی».ب-«شکر خدای را که‌بعدازپنجاه‌وچهار سال بملاحظه این‌نسخه که درپاره‌ای‌ازخطوط‌ایام طفولیت بنده وپاره‌ای‌ازخطوط دیگران است نایل‌شدم حرره عباسقلی سپهر ۱۳۳۶ ونیز شکرخدای‌را که‌دراین

شب سه‌شنبه سوم شهر شعبان المعظم سنه ۱۳۳۹ که شب عید مولود مسعود همان بزرگوار است در همین کتابخانه نظر به این نسخه افتاد این چندکلمه بیادگار ثبت شد. حرره الجانی عباسقلی سپهر کاشانی، و نیز شکر خدای را که در این روز سیم ماه رمضان سنة ۱۳٤۰ به این نسخه نظر افتاد .

۲ ـ رساله ۲ بخط نستعلیق خوش .

۳ ـ بخط نستعلیق .

۴ ـ بخط نستعلیق سپهر در ۱۲۹۷ . وی در پایان این رساله نوشته :

هوالله تعالی این نسخه دوازده امام علیهم السلام و صلوات کبیر را که از منشآت طبع فرید دهره ووحید عصره شیخ اجل اوحد محیی الدین عربی است و تابحال کمتر کسی بملاحظهٔ آن قادر و نایل بود مقرب الخاقان آقای میرزا مهدیخان همدانی سلمه‌الله تعالی که از صاحبمنصبان بزرگ وزارت خارجه اند تحصیل و نسخ متعدد نوشته‌اند تا افاضه و استفادهٔ آن عام باشد این بنده نیز از روی نسخهٔ ایشان این نسخه را نگارش داده فی شهر شوال المکرم سنه ۱۱۹۷ حرره عباسقلی

۵ ـ بخط نستعلیق ودرپایان اشعاری بخط مرحوم بهاراست .

درپایان این دفتر دورساله چاپی (رساله معاصی کبیره ـ مراثی سروش) افزوده شده است . ازص ۱۲۱ ـ ۱۲۹ وص ۱۶۱ ـ ۱۶۸ سفیداست .

قطع : ۱۱ × ۱۷/۵ ج : مقوایی صفحات : ۳۰۷ سطور : مختلف . کاغذ فرنگی : الوان ، شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۱۳ .جدید: ۵۷۳۷

تاریخ طغیان اکراد (فارسی)

تاریخچه مختصر شورش و طغیان اکراد و عشایر است و آنرا اسکندر قوریانس ارمنی منشی ومترجم کومیسیون دولت ایران در اکسپوزیسیون پاریس در سال ۱۲۹۷ نگارش داده است.

آغاز: حمزه آقای منکور پس از آنکه فرارا از خاك عثمانی مراجعت نموده و با ییل خور که از تبعهٔ دولت علیه ایران است ملحق شد در اثنای دوسال چنان بنظر میآید که صدمه‌های محبوسیت و ناملایمهای غربت اورا بمعقولیت و انسانی دلالت کرده و اوهم از خیالات وحشیانه خود بر گشت کرده پس از این خیالش در این است که روزگار خودرا صرف خدمت دولت کرده اسباب آسایش خویش راحاصل کند...

انجام : ولی از عدم استطاعت چون ذره بیمقدار در زیر گرد خانهامانده‌اند قدم بعرصهٔ ظهور گذاشته مظهرهزار گونه خدمات لایقه ومصدر اصدارات فایقه خواهند شد غلام جان نثار اسکندر قوریانس ارمنی منشی ومترجم کومیسیون دولت علیه ایران در اکسپوزیسیون پاریس در سال ۱۲۹۷ حرره فی بیست و هشتم جمادی الاولی ۱۳۰٤ حسب الفرمایش جناب فخامت نصاب عمدة الامراء العظام . . . آقای عباسقلی خان ملقب بسپهر و نایب الوزارهٔ جلیله ... حرره العبد الجانی میر عبادالله صمغ آبادی متعلق بدار السلطنهٔ قزوین فی ۲۸ شهر جمادی الاولی ۱۳۰٤

[۲۸۷۳]

نسخه ایست بخط نستعلیق میر عبادالله صمغ آبادی قزوینی مورخ ۲۸ جمادی الاولی ۱۳۰۴

کاتب این نسخه را حسب الفرمایش عباسقلی خان سپهر نوشته است در پشت نخستین صفحه این تاریخ نوشته : تاریخ طغیان اکراد که سالش باطاغیان اکراد در حساب مطابق است . عنوان ونشانها باقلم مشکی است .

قطع : وزیری ۱۳ × ۲۰ ج : پارچه‌سبز مقوایی صفحات : ۱۵۰ سطور : ۱۲ کاغذ فرنگی؛ اصفهانی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۱۴ . جدید :۵۷۳۸

ترجمهٔ تاریخ یمینی **(فارسی)**

اصل از ابونصر محمد پسر عبدالجبار عتبی (م ــ ٤۲۷) است و ترجمه از

ابوالشرف ناصح بن ظفر بن سعد منشی جرفادقانی (گلپایگانی) در دوران سلجوقیان.

رجوع شود به: الذریعة ج ۳: ۲۵٦ و ج ٤: ۸۷ فهرست دانشگاه ج ۲-۵ ۳٦ فهرست مجلس ج ٦ : ۲٤٦ فهرست کتب چاپی مشار: ۳۹٦، فهرست سپهسالار ج۳ : ٤۰۲

آغاز: حیات روشن که گردانید ولمعهٔ از فیض نور بحر است اساس وایالت خطهٔ وجود او که بازداشت وچون تخمیر طینت و تدبیر بنیت او بتمام رسید - وهنگام رحلت و میعاد نهضت بفضای صحرا نزدیك شد بیشی منزلی لایق نهاد...

انجام: روز محشر وعرض اکبر بدان خرم و شادمان باشد انشاءالله تعالی الذین احسنوا الحسنی ... اصحاب الجنة هم فیها خالدون . کاتب افزوده : تمام شد کتاب ترجمهٔ تاریخ یمینی بحمدالله ... وآله الطاهرین .

[۲۸۷۴]

نسخه ایست ناقص ((فاقداول) بخط نستعلیق قرن ۱۳ـهـ .

درگوشه وکنار برخی از برگها نوشته‌هایی از مرحوم بهار دیده میشود این نوشته‌ها یا شرح و توضیح و معنی عبارتهای متن است و یا اینکه تصحیح کلماتیکه نادرست نوشته‌شده میباشد . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : ۱۶/۵۰ × ۲۶ ج : روغنی گل‌وبوته دارد این جلد رو به از بین رفتن است و نسخه نیاز به‌جلد جدیدی دارد) ص : ۳۰۴ س : ۱۷ کاغذ : فرنگی شکری . شمارهٔ دفتر ثبت‌قدیم . ۷۴۴۱۵. جدید: ۵۷۳۹

اسرار الیقین **(فارسی)**

در بیان معنی نبوت ووصایت وولایت از محمد حسین بروجردی . وی این کتاب را در بنام محمدشاه قاجار ساخته‌و در ۱۲٦۳ از آن فراغت یافته‌و بطوریکه در مقدمهٔ آن گفته دو کتاب دیگر در اعتقادات نگارش داده است .

اين كتاب در سه مطلب ترتيب يافته ومؤلف فهرست مطالب ومقاصد آنـرا پيش از مقدمهٔ كتاب آورده است .

فهرست مطالب چنين است:

۱ ـ مطلب اول در بيان فرق بين نبى ورسول .

مطلب دوم در بيان آنستكه آيا ولايت مقدم باشد يا نبوت.

مطلب سيم در بيان آنستكه آيا از چه اوصياء [پيغمبران] گذشته را انبياء خوانيم و اوصياء اين امت را انبياء نخوانيم .

رجوع شود به اعلام الشيعه (الكرام البررة) : ۳٦۷

آغاز: الحمد لولى النعمة والصلوة على نبى الرحمة وعلى عترته هداة الامه .. وبعد چنين گويد تراب اقدام مؤمنين محمد حسين بروجردى حشره الله مع مواليه المعصومين كه چون بعضى ازخلصين (كذا..؟) مؤمنين سؤال نمودند از معناى نبى وفرق آن بارسول و از نسبت نبى باولى كه آيا افضل نبوت راست ....

انجام : فانتظر فرجك و لشيعتك المؤمنين فاذا انكسفت الشمس فـارفع بصرك الى السماء وانظر مافعل الله عزوجل بالمجرمين فقد فسرت لك جملا مجملا ـ وصلى الله على محمد وآله الاخيار هذه تمام الخبر الذى اردت أن اجعله خاتمة الكتاب وقد اوردته و اما شرحه فارجو الله ان ساعدنى الزمان ان اكتب عليه شرحا مفصلا و قد حصل الفراغ فى ليلة الاربعا من العشر الاول الجماديين اولهما من سنة ثلاث و ستين ومأتين بعد الالف ،

[۲۸۷۵]

نسخه ایست بخط نسخ قرن ۱۳ ـ ه (نام كاتب و تاريخ كتابت ندارد) عنوانها وافتادگيهاى متن دركنـار برگها يادداشت شده است عنوان و نشانها همه بهشنگرف است .

قطع : خشتی ۱۴/۵ × ۲۰/۵ ج : تیماج مشکی صفحات : ۲۱۴ سطور : ۱۴ کاغذ :
فرنگی زرد رنگ . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۱۶ .جدید: ۵۷۴۰

۱ ـ جواهر القرآن ـ (ص ٤ ـ ٤٠٥ دفتر) (عربی)

ازحجة الاسلام غزالی (امام ابوحامد محمد بن محمد غزالی طوسی م ـ ۵۰۵) در اخلاق و اعتقادات و مکرر بچاپ رسیده است . در آغاز کتاب (درنسخهٔ ما) فهرست ابواب وفصول یادداشت شده است .

کشف الظنون ج ۱ : ٤١٠ فهرست مشار ـ چاپی عربی: ١٦١ ـ فهرست مجلس ج ۲ : ۲۸ .

آغاز: امابعد حمدالله الذی هوفاتحة کل کتاب والصلوة علی رسله التی هی خاتمة کل خطاب فانی انبهك عن رقدتك ایها المسترشد فی تلاونك والمتخذ دراسة القرآن عملا المتلقف من معانیه ظواهر وجملا ...

ایجام : فاطلبه من کتـاب المحاسبة و المراقبة فان هذا الکتاب لاتحتمله والله تعالی یوفقنا وایاك بفضله وجوده ولطفه و کرمه ورحمته انه رحیم رحمان .. کاتب افزوده تمت الکتاب ... علی ید ... حسن بن محمد الخنجی سنة تسع وثمانین و الف من الهجره .

۲ـ التحصیل [ارجوزة...] (ص ٤٣٧ ـ٤٥٢ دفتر) (عربی)

منظومه ایست درعلم منطق که سراینده آنرا التحصیل نامیده است .

(این ارجوزه درنسخه‌ما ازسطرسوم ـ ص ٤٣٧ دفتر ـ شروع شده و ازآغاز ناقص است) .

آغاز :

سمیت اد وقفت بالتکمیل فی زمن التحصیل بالتحصیل

قد اتبعت العـادة المقررة قدمت قبل المقصد مقدمـة
العلم اما حـكم اولیس بـه تصديقـاً او تصورا فسمـه

انجام :

يقال ايضاً لامور موجبة بصـيرة للشـارع مقـدمة
كالحد والموضوع ثم الغاية والسمة والـرتبة و القسمـة
وليكن هذا آخر الرسالـة نحمده فی البدايه و النهايـة
تمت الرسالة .

[۲۸۷٦ـمجموعه]

دفتریست بخط نسخ و با دو قلم، الف نسخ حسن پسر محمد خنجی در ۱۰۸۹. ۲. ب ـ نسخ بی نام و نشان و تاریخ پشت نخستین برگ کتاب یـادداشتی ازعباسقلی سپهر دربارهٔ معرفی رسالهٔ اول دفتر در ۱۳۳۷ نوشته شده ودومهر کوچك و بزرگ بیضی شکل به سجعهای ، (مشیر افخم وزیر تألیفات) و(عباسقلی بن محمدتقی)درپائین یـادداشت نقش شده است همچنین درپایان هردو رساله دفتر ونیز در برخی ازجاها مهرهایی ازاودیده‌میشود. درص ۴۳٦ چند حدیث از کتاب عیون اخبارالرضا بخط طهماسب میرزای مؤیدالدوله در ۱۲۷۵ یادداشت شده وعباسقلی سپهر درکنارآن یادداشتی درمعرفی آن مرقوم داشته است . درص ۱۹ حـاشیه باخط نستعلیق بچشم میخورد. کنارصفحه ها ۴۳۷ تاپایان نسخه‌را وصالی کرده‌اند . عنوان و نشان ش ۱ دفتر با شنگرف است .

قطع ؛ نیم‌خشتی ۱۲ × ۲۰ ج ؛ تیماج ماشی یك‌لا صفحات ؛ ۴۵۲ سطور : ۱۵ کاغذ اصفهانی شمارهٔ دفتر ثبت ؛ ۷۴۴۱۷ جدید : ۵۷۴۱

تحفة الابرار (فارسی)

از علم الهدی پسرفیض کاشانی (محمدبن محمدبن مرتضی) است .
نام این کتاب در نسخه حاضر« منحة الابرار » آمده است، دراخلاق وعقاید

ودارای سه باب است باب اول در پنج گفتار و دو باب دیگر هر یك در سه گفتار ترتیب یافته‌اند.

رجوع شود به: الذریعة ج ۳:۴۰۷.

آغاز: سپاسی حق شناس و ستایشی نیایش اساس نیازمند شایستگی قبول درگاه کبریای خداوندی مانند وآفرینندهٔ برتر ازآلایش نمایش چون وچندست که واقفان سرائر دانشوری و عاکفان حظائر ثناگستری را در تقدیس وتنزیه اوجل شأنه ... بعد ازآرایش دلوزبان بادای وظایف سپاس و ستایش پروردگار- واهدای درود خجسته ورود بر تربت مزارنور بار ولاة ولایت بشارت‌وانذار ...

انجام: انجام کتاب یقول مؤلفه ... محمدالمدعو علم الهدی‌ابن محسن‌بن مرتضی... واذ قدنجزما وعدنا ایراده فی هذا الکتاب منحة للابرار وتذکرة لاولی الالباب فلنختم الکلام حامدین... واجعل ذلك عصمة تعصم نفسی عن الجنوح الی ماسواك وسلوة تسلی‌قلبی عن‌الاخلاد الی مایلهی عن‌طاعتك‌ورضاك. و قدوقع‌الفراغ من‌تنمیقه‌کاتبه ... محمدالمدعو ببدیع‌فی‌شهر جمادی الاول سنة (۱۱۱٦) ست عشرة ومأیة‌بعدالالف... والتحیة.

[۲۷۷۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌محمد بدیع‌مورخ‌جمادی‌الاول۱۱۱۶ درپایان نسخه مهر بیضی‌شکل عباسقلی‌سپهر با مهر چهار گوش دیگری نقش‌است عنوان و نشانها: شنگرف.

قطع: نیم‌خشتی ۱۲×۱۸٫۵ : تیماجی زرد رنگ با عطف تیماج سرخ صفحات: ۲۹۶سطور:۱۷ کاغذ: اصفهانی‌شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۴۱۹ جدید:۵۷۴۲

اعراب الفیه **(عربی)**

در تجزیه‌و ترکیب اشعار ابن مالك‌مؤلف‌الفیه.حاشیه‌هایی ازمؤلف(بانشان منه

دارد و گویا در زمان حیات مؤلف نیز نوشته شده زیرا در بسیاری از حاشیه ها جملهٔ « منه‌سلمه‌الله » دیده میشود .

مؤلف‌از تمرین الطلاب خالد(ترکیب‌خالد) نیز نقل کرده بنابراین کتاب ترکیب خالد نیست و بدون تردید‌آنچه سپهر در پایان نسخه دربارهٔ معرفی آن یادداشت کرده وآنرا ترکیب خالد دانسته‌اشتباه است .

عباس قلی‌خان سپهر خود حاشیه هایی بسیاری بنقل از ابن عقیل (یکی از شارحان‌الفیه) بر کنار نسخه یاد داشت کرده‌است درست نباشد.

آغاز: الحمدلله‌حمدالشاکرین والصلوة والسلام علی‌خیر خلقه ... و بعدفان معرفة الاعراب لایخفی‌سمومکانه‌ورشاقة‌بیانه و لماکان بیان‌التراکیب لکونه‌کالعمل ادخل فی‌ذلك اردت ان‌اکتب رساله موجزة لبیان اعراب الفیةابن مالك‌خالیة عن‌الحشووالاطناب...

انجام : المنتجبین بفتح‌الخاء المعجمةاو الجیم‌علی‌اختلاف‌النسخ‌جمع‌منتجب بالخاء اوالجیم ایضابمعنی‌المختار نعت‌لصحبه.الخیرة بکسرالخاء و فتح‌الیاء المثناة من‌تحت مصدرخارالرجل علی‌غیره خیرة و فضله علیه‌نعت‌ثان لصحب تمت‌الرساله بتاریخ یوم‌الثلثااحدعشر شهر صفرالمظفرسنة ۱۰۵۵ .

[۲۸۷۸]

نسخه‌ایست‌به‌خط‌نسخ‌مورخ‌صفر۱۰۵۵ . درکناربرگهاحاشیه‌های زیادی یادداشت شده است . عنوانهانیز باقلم‌درشت‌تر درکنار صفحه‌ها نوشته شده . گوشه‌و کنار برگهای آغاز و انجام نسخه،وصالی گردیده .از عباسقلی‌خان‌سپهرکاشانی یادداشتی‌درپایان نسخه‌دربارهٔ‌معرفی کتاب ونیزدو مهراز اودرآغاز وپایان‌آمده است . درمیان برگهایی‌که روی‌آنها حاشیه‌هایی نوشته شده‌برگهائی‌نیزدرنسخه الصاق گردیده است.

عنوان و نشانهاهمه شنگرف است .

قطع: رقعی: ۱۲/۵ × ۱۹ج : تیماجی تریاکی رنگ. صفحات: ۳۴۶ سطور ۱۴، کاغذ : اصفهانی شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۲۰. جدید ۵۷۴۳

تذکرهٔ محمد شاهی **(فارسی)**

تذکرهٔ شعراء از بهمن میرزا فرزند عباس میرزا پسر و ولیعهد فتحعلیشاه قاجار بهمن میرزا در دیباچه آمیخته به نثری که برای این کتاب نوشته سبب تألیف آن را بتفصیل بیـان داشته و خلاصه اش این است :

« به هنگامی که در اردبیل بسر می برده و ولایت و حکومت (یا امارت نظام) آن شهر و مضافات آن را برعهده داشته شبی برادر کوچکترش محمدشاه او را احضار کرده مورد التفات فراوان قرار میدهد و میگوید کتب تذکرهٔ شعرا مانند تذکره آذر و دولتشاه هیچکدام حاصلی ندارند ، چه باشد کسی تذکره ای نویسد و گزیدهٔ اشعار شاعران را در آن تذکره بگنجاند. بهمن میرزا این خدمت قبول کرده و بدون دستیار به فراهم آوردن آن مشغول شده و «تذکره محمدشاهی داده» نام

که بس تذکره دیده ام زین و آن	ز آذر ز دولت شه نکته دان
نه ز آنها کسی را بود حاصلی	نه ز آنها شور شاد و خرم الی
چه باشد کسی کو بوجه حسن	کند منتخب نظم اهل سخن
چو گفت این حکایت ، شه داد گر	من از بهر این کار بستم کمر
فـراغت چو می یـافتم من زکار	بشب ساعتی چند بـی دستیار
بسی شعر کـردم بوجه صواب	ز دیوان هر شاعری انتخاب
... درین تذکره کس نشد یارمن	بجز خامه کان شد مددکار من
... بگفتا بـود گوهر آبدار	بـاسم محمد شه نـامدار

در برخی از ابیاتی که در دیباچه آورده محمدشاه را ستوده و او را برادر و پدر و مادری و مهتر خود خوانده است .

این تذکرهٔ محمد شاهی درسه «رشته» تنظیم یافته بدین گونه :

رشته اول شاعران متقدم .

رشته دوم ، اشعارشاه وشاهزادگان وامیران وبزرگان دولت واحوال برخی ازآنها .

رشتهٔ سوم اشعار شاعران معاصر

نام شاعران دراین تذکره بارعایت ترتیب الفبا است درحـرف اول تخلص است جزاسامی شاهزادگان شاعر (شاعران‌رشته‌دوم) که بترتیب سال عمر وتقدم سن یاد شده‌اند .

بهمن‌میرزا پس‌ازذکرنام هرشاعرنخست‌ترجمه‌ای‌یك‌یادوسطری‌ازاووسپس ابیاتی‌راکه‌ازاشعار اوبرگزیده است می‌آورد .

مؤلف‌تذکره‌درآغازرشته‌اول،ابیاتی ازدیوان‌منسوب‌به حضرت مولی‌رابرای تبرك‌آورده وترجمه هربیت‌را به‌نثر زیرآن نوشته .

(این‌ترجمه درنسخه‌ما بـا قلم قرمزاست) .

بهمن‌میرزاباآینکه(چنانکه‌ازدیباچه‌پیداست)خودشاعربوده وشعرمیسروده، درهیچ یك ازبخشهای این تذکره ازاشعار خود نیاورده است .

نام شعرائی دررشته اول یادشده‌اند .

۱ ـ اسدی ۲ ـ انوری

۳ ـ ابوالعلاء ٤ ـ ابوالفرج

٥ ـ اوحدی ٦ ـ ابواسماعیل

۷ ـ اهلی ۸ ـ انیسی

۹ ـ ابن‌یمین ۱۰ـ آهی

۱۱ـ امیر محمدصالح ۱۲ـ امیرهمایون

۱۳ـ آذری ۱۴ـ آصفی
۱۵ـ اشرف ۱۶ـ آقاحسین
۱۷ـ امیدی ۱۸ـ امیرصیدی
۱۹ـ امام فخررازی ۲۰ـ آفتابی
۲۱ـ ادهم ۲۲ـ ابوالیاس
۲۳ـ امیرخسرو ۲۴ـ آذر
۲۵ـ اسیری ۲۶ـ انور
۲۷ـ بهائی ۲۸ـ بابا افضل
۲۹ـ بدیع‌الزمان میرزا ۳۰ـ بهرام‌میرزا
۳۱ـ میرزاباقر ۳۲ـ جامی
۳۳ـ جمال‌الدین ۳۴ـ خواجه حافظ
۳۵ـ حالتی ۳۶ـ حزنی
۳۷ـ حسابی ۳۸ـ حسن‌خان
۳۹ـ حقیری ۴۰ـ حیدری
۴۱ـ حیرتی ۴۲ـ حضوری
۴۳ـ حیاتی ۴۴ـ حاجت
۴۵ـ خطائی ۴۶ـ خواجو
۴۷ـ خیام ۴۸ـ خواجه‌محمد
۴۹ـ دامی ۵۰ـ داوری

۵۱ـ داعی
۵۲ـ درویش
۵۳ـ دوقی
۵۴ـ رحیمی
۵۵ـ راغب
۵۶ـ رهائی
۵۷ـ راهب
۵۸ـ رفیق
۵۹ـ زینت
۶۰ـ شیخ سعدی
۶۱ـ سلطان التسر
۶۲ـ سلیمی
۶۳ـ سبحانی
۶۴ـ سراج
۶۵ـ سلمان
۶۶ـ سنجان
۶۷ـ سعید
۶۸ـ شاه‌شجاع
۶۹ـ شریف
۷۰ـ شمس الدین
۷۱ـ شفائی
۷۲ـ شرقی
۷۳ـ صبور
۷۴ـ صباحی
۷۵ـ صهبا
۷۶ـ صافی
۷۷ـ ضیاء
۷۸ـ شاه طهماسب
۷۹ـ طالب
۸۰ـ طوفان
۸۱ـ عطار
۸۲ـ عنصری
۸۳ـ عصار
۸۴ـ میرعبدالحق
۸۵ـ علاءالدوله
۸۶ـ عشقی
۸۷ـ عریان
۸۸ـ عاشق
۸۹ـ فردوسی
۹۰ـ فصیحی
۹۱ـ فنائی
۹۲ـ فروغی

۹۳- قراری ۹٤- قیدی
۹۵- کمالات ۹٦- لوائی
۹۷- مولوی رومی ۹۸- مقیمی
۹۹- معروف ۱۰۰- معلوم
۱۰۱- میرزا محمد ۱۰۲- مختاری
۱۰۳- شیخ محمود ۱۰٤- میر محمد مومن
۱۰۵- معزی ۱۰٦- میر مقبول
۱۰۷- ملا محتشم ۱۰۸- میرزا محمد صادق
۱۰۹- مشتاق ۱۱۰- مهدی بیك
۱۱۱- مهریز ۱۱۲- مهستی
۱۱۳- شیخ نظامی ۱۱٤- ناصر خسرو
۱۱۵- ناصری ۱۱٦- نظیری
۱۱۷- نظام ۱۱۸- نوری
۱۱۹- شیخ نجم الدین ۱۲۰- ندیم
۱۲۱- نیازی ۱۲۲- میرزا نصیر
۱۲۳- نورعلیشاه ۱۲٤- هلالی
۱۲۵- هاشمی ۱۲٦- هلاکی
۱۲۷- هاتف ۱۲۸- هامی
۱۲۹- یمینی ۱۳۰- یحیی
۱۳۱- یعقوب ۱۳۲ یتیمی

فهرست شاعران رشتهٔ دوم

۱۳۳- شاهنشاه جهان «متخلص» بخاقانی ۱۳٤- دولت

۱۳۵ ـ خسروی
۱۳۶ ـ شوکت
۱۳۷ ـ عادل
۱۳۸ ـ والا
۱۳۹ .. شاپور
۱۴۰ ـ دارا
۱۴۱ ـ نواب امامویردی‌میرزا
۱۴۲ ـ نواب محمودمیرزا
۱۴۳ ـ نواب ملك قائم‌میرزا

اسامی شعرائیکه دررشته سوم

۱۴۴ ـ اتابیك اعظم میرزا ابوالقاسم قائم مقام
۱۴۵ ـ اشرف
۱۴۶ ـ اسدالله‌خان
۱۴۷ ـ افندی
۱۴۸ ـ آزاد
۱۴۹ ـ اکبر
۱۵۰ ـ اختر
۱۵۱ ـ اسیر
۱۵۲ ـ بینوا
۱۵۳ ـ بنده
۱۵۴ ـ بیدل
۱۵۵ ـ باقی
۱۵۶ ـ بیدل
۱۵۷ ـ میرزا تقی
۱۵۸ ـ میرزاحسین
۱۵۹ ـ میرزاحسین
۱۶۰ ـ حسرت
۱۶۱ ـ حریف
۱۶۲ ـ ملاحسینعلی
۱۶۳ ـ ملاحسن
۱۶۴ ـ خاوری
۱۶۵ ـ خرم
۱۶۶ ـ ذره
۱۶۷ ـ راوی
۱۶۸ ـ رضا
۱۶۹ ـ سرشار

۱۷۰ ـ سحاب
۱۷۱ ـ ساغر
۱۷۲ ـ شحنه
۱۷۳ ـ شایق
۱۷٤ ـ صبا
۱۷۵ ـ صافی
۱۷٦ ـ صبور
۱۷۷ ـ طوطی
۱۷۸ ـ طایر
۱۷۹ ـ طبیب
۱۸۰ ـ جناب میرزا عیسی ملقب میرزا بزرگ
۱۸۱ ـ قائم‌مقام
۱۸۲ ـ عندلیب
۱۸۳ ـ عالی
۱۸٤ ـ عاجز
۱۸۵ ـ فکرت
۱۸٦ ـ فردی
۱۸۷ ـ قابل
۱۸۸ ـ کوثر
۱۸۹ ـ کوکب
۱۹۰ ـ مایل
۱۹۱ ـ مفتون
۱۹۲ ـ مجمر
۱۹۳ ـ مذنب
۱۹٤ ـ منصور
۱۹۵ ـ نشاط
۱۹٦ ـ میرزا نصرالله
۱۹۷ ـ میرزا نظرعلی
۱۹۸ ـ نوا
۱۹۹ ـ نصیب
۲۰۰ ـ هما
۲۰۱ ـ واله

این اسامی که یادشد مطابق فهرستی است که بهمن میرزا خوددر اول کتاب پس از دیباچه آورده اما این فهرست بامندرجات کتاب مطابقت کامل ندارند . چنانکه‌در رشته‌سوم شاعری‌رامتخلص به‌عاجز یاد کرده که نام اودرفهرست نیامده . در دیگر رشته‌ها مجال تتبع دست‌نداد .

[۲۸۷۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق محمدحسن تبریزی مورخ ۱۲۴۹ (۲سال پس از پایان تالیف). کاتب درپایان نسخه رقم کرده ؛

درعهددولت معدلت مهددارای دین پرور ولیعهدشاهنشاه تاجور ، جهاندارعباس شاه جهان ـ که بالدبدوتخت و تاج کیان ـ ادام‌الله دولته وخلافته این کتاب مستطاب تذکرهٔ محمد شاهی که از تالیفات امیرزاده‌اعظم نهمین فرزنددلبند ولیعهدشاهنشاه بهمن میرزاست بخامه کمین چاکر خدمتگذار محمدحسین تبریزی درددارالارشاد اردبیل درسنه هزارودویست و چهل و نه‌صورت تحریر بپذیرفت.

صفحه اول دارای یك سرلوح مذهب ومرصع که درآن باگل و بوته نقاشی شده ودرحاشیه پایین سرلوح نام کتاب ومؤلف نوشته‌شده . آغاز رشته (دوم ص۳۴۴)ورشته۳ (ص۳۵۶) سر سورهٔ مذهب دارد . تمامی صفحات دارای منطقه‌وجدول آب‌طلائی ولاجورد است .

قطع ؛ رحلی ۲۱ × ۳۳ . جلد تیماجی . صفحات: ۴۴۲ . سطور : ۲۱ . کاغذفرنگی آهاردار . شماره دفترثبت‌قدیم : ۶۶۸۴۴

۱ ـ شرح حال عمربن یزید (ص ۱ ـ ٤ دفتر) **(عربی)**

از سید محمد باقر شفتی (م ـ ...)

حجة‌الاسلام شفتی ۲۱ رساله رجالیه دربارهٔ ۲۱ تن از راویان بزرگ شیعه نگاشته واین رساله‌ها در یك مجموعه بچاپ سنگی رسیده .

مجموعه‌های خطی چندی شامل تمام یابرخی‌ازاین رساله‌ها ، امابااختلاف‌در ترتیب‌در این کتابخانه‌و کتابخانه‌دانشگاه و ادبیات و غیرهاموجود است درهمین فهرست مجموعه‌ای شامل ۱۵رساله رجالیه باشماره ۲۸۱۳ یادشد .

رجوع شود به‌فهرست دانشگاه ۲ : ٤۸۷ ـ ٤۹۰ ذریعه ۱۰ : ۲٤٦ـ ۲٤۷ـ فهرست ادبیات : ۲۹۱ ـ ۲۹۲ وهمین فهرست : ۱۰۵

رساله حاضر شرح حال عمر بن یزید و تشخیص او است و نسخه حاضر هر چند از نسخهٔ شمارهٔ ۲۸۱۳/۷ کاملتر است اما باز هم ناتمام است و برطبق نوشته کاتب بیش از این از دست تألیف بیرون نیامده است.

آغاز: (مانند نسخهٔ شمارهٔ ۲۸۱۳/۷

پایان: یکون شهادته مشیدة الی حطه اذاکان معه عدل و یکون المدعی ایضا عادلا. در اینجا سخن مؤلف تمام است و کاتب افزوده:

الی هنا وجد کلام سیدنا الافخم و مولانا الاعظم مقتـدی العرب والعجـم اطال الله بقائه .. علی رؤس العالمین ساعه.

۲ - عدهٔ کلینی، [رساله درباره] ... (ص ۵ - ۴۰) **(عربی)**

از شفتی در تشخیص «عده» ای که در بیشتر اسناد محمد بن یعقوب کلینی (در کتاب کافی) دیده میشود. این نسخه از نسخه شمارهٔ ۲۸۰۰/۸ کاملتر است.

رجوع به صفحه ۱۰۶ این فهرست شود.

آغاز: (مانند شمارهٔ ۲۸۱۳/۸)

پایان: اذا انکسفت الشمس و القمر و انا راکب لااقدر علی النزول قال فکتب (ع) الی، صل علی راکبك الذی انت علیه.

۳ - شرح حال ابراهیم بن هاشم (ص ۴۰-۸۶ دفتر) **(عربی)**

از شفتی، شامل دو «مبحث».

این نسخه نیز از نسخه شمارهٔ ۲۸۱۳/۲ کاملتر است.

رجوع به صفحه ۱۰۳ این فهرست شود.

پایان: و منه یظهر ان الاتکال علی النقل لاسیما فی مثل المقام بمعزل عن- الاعتبار ولله الحمد والشکر علی کل حال.

٤ ـ ترجمة حال عبدالحمید عطار (ص ۹٦ ـ ۹۸ دفتر) **(عربی)**

گفتاری است از شفتی دربارهٔ عبدالحمیدبن سالم‌عطار وفرزندش محمدبن عبدالحمید .

این رساله ناتمام است و آغاز و پایان نسخه حاضر با نسخه شمارهٔ ۲۸۱۳/۳ مطابقت دارد .

رجوع به ص ۱۰۳ این‌فهرست‌شود.

٥ ـ شرح حال یقطینی ، [رساله‌در ...] **(عربی)**

شفتی در این‌رساله اقوال‌مختلف و جرح وتعدیلهایی را که در بارهٔ محمدبن عیسی یقطینی گفته شده نقل و بررسی کرده است .

شفتی در پایان این‌رساله از میرمحمدباقر داماد با عنوان «الفاضل السمیی الداماد» یاد کرده‌است .

رجوع به‌ص ۱۰۸ این‌فهرست‌شود .

آغاز: مانند شمارهٔ ۸۱۳/۱٥

پایان: و فی‌مجهول‌القائل و اما مایظهرمن ابن‌داود من‌نسبته‌الی‌شیخ‌الطائفه نفسه فی‌فهرسته فهومن اغالیط کتابه لماعرفت من‌ان نسبه‌الی‌قیل وعلی‌ایحال کفاك فی‌رده ما‌اسلفنا .

٦ ـ تحقیق حال سهل بن زیاد (ص ۱۱٤ـ۱۳۳ دفتر) **(عربی)**

ازشفتی ـ صاحب رساله‌های رجالیهٔ قبل .

این نسخه با نسخه شماره ۱۸۱۳/۹ مطابقت‌کامل دارد .

۷ ـ تحقیق حال اسحاق بن‌عمار (ص ۱۳٤ـ۲٤٤ دفتر) **(عربی)**

شفتی در این رساله (که مفصل‌ترین رساله‌های رجالیه این مجموعه است)

سخن‌را دربارهٔ اسحاق‌بن عمار در ۷ مبحث ترتیب داده وفهرست مباحث را خود در آغاز یاد کرده و آن فهرست این است :

مبحث اول ـ کسانی که اسحاق بن عمار را یك تن میدانند یعنی تنها یك راوی باین نام هست .

مبحث دوم ـ یاد کسانی که معتقداندمسمی به‌اسحاق‌بن عمار درمیان‌راویان بیش ازیکی است .

مبحث سوم ـ دلیل قائلان به‌تعدد .

مبحث‌چهارم ـ نقل دلیل شیخ‌الطائفه طوسی‌بر اینکه این اسحاق بن عمار همان اسحاق‌بن عماربن موسی ساباطی است وابطال دلیل شیخ .

مبحث پنجم ـ اقسام روایات اسحاق‌بن عمار (شفتی شش نوع روایت از او یاد کرده) .

مبحث ششم ـ چیزهایی که برخی‌آنهاراموجب توهم قدح‌دراسحاق‌دانسته‌اند وپاسخ بدان .

بحث هفتم ـ برخی تحقیقات‌رجالی متناسب با موضوع رساله (در مبحث هفتم درباره خاندان وبرادران اسحاق گفته است) .

رجوع به ص ۱۰۲ این فهرست شود .

آغـازوپایان این نسخه مانند نسخه شماره ۲۸۱۳/۶ است جزاینکه دراین نسخه تاریخ تألیف نیز ۱۲۳۹ یاد شده .

۸ـ تحقیق حال حمادبن عیسی . (ص۲٤۵ـ۲۷۳ دفتر) **(عربی)**

شفتی خود این رساله را«مقاله» خوانده.این گفتار(یارساله) مختصر وناتمام است ، وبنوشته‌کاتب (درذیل نسخهٔ‌حاضر) مؤلف بیش‌ازاین ننوشته .

آغاز و پایان این نسخه با نسخه شماره ۲۸۱۳/۶ مطابق است جز اینکه در نسخه حاضر کاتب نسخه‌ای که این نسخه از آن برداشته شده، در پایان آن چنین نوشته «الی هنا وجدت کلام المصنف اطال الله بقائه روحناله الفداء».

۹- **تحقیق حال ابان بن عثمان** (ص ۲۷۴-۳۰۱ دفتر) **(عربی)**

شفتی در این گفتار، درضمن سه مقام دربارهٔ وثاقت ابان بن عثمان سخن گفته.

مقام اول - نقل ادله‌ای که برقدح ابان اقامه شده وپاسخ به آنها.

مقام دوم - اقامه دلائل بروثاقت و مورد قبول بودن ابان - در این مقام سه دلیل بروثاقت او آورده ودلیل سوم آنست که: کشی ابان را درشمار اصحاب اجماع آورده است که «اجمعت العصابه علی تصحیح مایصح عنهم». وبدین مناسبت دربارهٔ اصحاب اجماع وتاریخچهٔ آن، درضمن چهارمبحث گفتگو کرده است.

مقام سوم - دنباله سخن درمدح واثبات وثاقت ابان. رجوع به فهرست دانشگاه ۲: ص ۴۷۲ وهمین فهرست: ۱۰۳ شود.

این رساله ناتمام است ونسخه حاضر ازنسخه شماره ۲۸۱۳/۴ کاملتر است.

آغاز این نسخه با نسخه شماره ۲۸۰۰/۴ مطابق است.

پایان: واما الثانی فیمکن ان یکون شهاب من اهل الاسرار ویکون مقصوده لایقل عند من لیس له اهلیة ذلك وقوله اشهد اندعناهم عند غیرهم.

۱۰- **تحقیق حال ابوبصیر** (ص ۳۰۲-۳۵۲ دفتر) **(عربی)**

شفتی مؤلف رسائل بالا.

این نسخه بانسخه شماره ۲۸۱۳/۵ مطابقت کامل دارد رجوع به ص ۱۰۴ این فهرست شود.

۱۱ـ تحقیق محمدبن اسماعیل (ص۲۵۳ـ۳۷۲ دفتر) (عربی)

شفتی این رساله را بمنظور تشخیص وتعیین محمدبن اسماعیل واقع درسند روایات کافی کلینی وجدا ساختن اوازهمنامانش که مقام ووثاقت اورا ندارندوکلینی ازآنان روایت نکرده است تألیف کرده .

این نسخه با نسخه شماره ۲۸۱۳/۱۱ مطابقت کامل دارد.

۱۲ـ پاسخ به دوسؤال ، [گفتار در ...] (ص ۳۷۳ـ۳۷٤ دفتر) (عربی)

ازسید محمد باقرشفتی مؤلف رساله‌ها رجالی بالا . وی این گفتار را در پاسخ این دوسؤال نوشته :

سؤال اول ـ آیا بین دو لفظ مترادف ، تحقق نسبت عموم و خصوص مطلق یا من وجه تصورمیتوان کرد ..؟

سؤال دوم ـ بین دولفظی که دریك معنی مترادفند میتوان تصور عموم و خصوص مطلق یامن‌وجه کرد درمورد غیرآن معنی که این‌دولفظ نسبت به‌آن ترادف دارند .

آغاز: بسمله بعدحمدالله‌الملك القادر یقول المفتاق...ابن محمد تقی‌الموسوی محمد بـاقر ... قد وصل الی سؤالان لایکاد یقؤل مالهماالی شیی واحد بل بنائها علی‌التفارق والتخالف ...

پایان: بل بالنسبة الی غیره وهذا لاشك فیه ولاریب یعتریه .

۱۳ـ تحقیق حال محمدبن خالد (ص ۳۷۵ـ۳۸۰ دفتر) (عربی)

ازسید محمد باقر شفتی دربارهٔ محمدبن خالد برقی که شیخ طوسی‌اورا در شمارراویان ازحضرت‌کاظم ورضا وجواد (علیهم‌السلام) یاد کرده ، ونقل اقوال در مدح وقدح او .

شفتی رساله‌ای نیز دربارهٔ احمدبن محمدبن خالد برقی‌دارد که جزء مجموعه چاپی رسائل اوچاپ شده است .

فهرست دانشگاه: ٤٧٥و٤٨١

آغاز: (بسمله) بعد حمدالله المنعم بکل آلائه ... هذه مقاله فی تحقیق الحال فی محمدبن خالدالبرقی ...

پایان: فالظاهر انه ثقة فحدیثه معدود فی‌الصحاح و هومختار المحققین من المتاخرین ایضاً .

۱٤- تحقیق حال احمدبن‌محمدبن عیسی (ص ۳۸۱-۱۸۸دفتر) (عربی)

مقاله ایست ازحجة الاسلام شفتی دربارهٔ احمد بن محمد بن عیسی . شفتی میگوید « وثاقت احمد جای‌سخن نیست اماچند سخن دربارهٔ اوهست که سزاوار توجیه است»آغاز وپایان این نسخه مطابق نسخه شمارهٔ ۲۸۱۳/۱۰ است .

رجوع‌به ص ۱۰٦ این فهرست شود .

۱۵ - تحقیق حال محمد بن سنان (ص ۱۸۹ - ٤۱۱ دفتر) (عربی)

دربارهٔ محمدبن سنان راوی ، سخن بسیاراست‌شفتی این‌رساله رادر٦مقام‌در تحقیق حال اوتألیف کرده است .

مقام اول - نقل سخنان قادرحان درمحمدبن سنان .

مقام دوم - بیان سخنان مختلف علامه درباره او.شفتی‌میگوید علامه خود درباره محمدبن سنان چهار گونه سخن دارد .

مقام سوم - بیان موجبات اتهام اوبه‌غلو .

مقام چهارم - نصوص منقول ازائمه درمدح او .

مقام پنجم ـ نقل سخن شیخ مفید و عده‌ای دیگر ازعلماء که شیعه‌از سخن آنان مدح او فهمیده میشود .

مقام ششم ـ پاسخ و ترجمه سخنانی که در قدح و مذمت محمد بن سنان گفته شده .

رجوع به ص۱۰۸این فهرست شود .

آغاز: (مانند نسخه‌سابق) .

پایان: بوضوح ابعدملاحظة الاخبارالصادره مماسلف وغیره‌کادید فی‌القطع بالفساد .

[۲۸۸۰ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ شیخ محمدباقر گلپایگانی مورخ ۱۲۹۷ شامل ۱۵ رساله از حجةالاسلام شفتی‌که همه‌بجز یکی (رساله ۱۳)همه‌ازرساله های رجالی اوست .کاتب نسخه این‌نسخه‌راازروی نسخه‌ای‌که درزندگی مؤلف نوشته بوده‌برداشته ودارای اغلاط است .

قطع:خشتی ۲۲ × ۱۷/۵ جلد تیماجی سبزرنگ . صفحات ؛ ۴۱۱ ، سطور ؛ ۱۷.

کاغذ ؛ فرنگی شکری رنگ . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم ؛ ۲۶۴۰۶

۱ ـ مجموعات (ص ۱ ـ ۳۸ دفتر) **(عربی)**

شرح رساله ایساغوجی اثیرالدین ابهری (م ـ ...) ازنور الدین محمدبن مولانا محمد البدیع شروانی (قرن ۱۱ ـ ه) .

بنوشتهٔ مؤلف درپایان رساله وی درهنگامیکه جمعی ازطلاب علم (که در حاشیه نام‌تاآن‌رابدینگونه‌یادکرده ؛ ولی قرمانی ، محمد دانقی ، محمد الشکوة وولی تأویلی) ، رساله ایساغوجی رانزد اوفرا میگرفتند ، بدرخواست‌شاگردان (یابرخی‌دیگر از دوستان‌نزدیك) این‌شرح رابر ایساغوجی ابهری نوشته وچون مطالب این شرح‌راازدیگرشروح‌ایساغوجی ودیگر کتب‌منطق فراهم کرده،آنرا

مجموعات نام‌داده است . این شرح مزجی است (مگر درچندجا که عبارت رساله ایساغوجی را با «قال» مشخص ساخته) ومؤلف تألیف آن را در ذیقعده ۱۰۴۵ آغاز کرده ودردوشنبه سیزدهم جمادی الاخری ۱۰۵۲ بپایان رسانیده .

(نسخه حاضر نسخه اصل است ومؤلف درپایان رساله آرزو کرده که روزی برای بازنویس کردن آن توفیق یابد . روی برخی ازنوشته‌ها خط کشیده ودر کنار صفحات مطالبی برشرح افزوده ودریکی ازاین حواشی از شرح «مولانا حسین خلخالی» برتفسیر بیضاوی یاد کرده است) .

آغاز: نحمدك یا من لایعرف کیفیه ذاتك بالقیاس والخبر و نشکرك یا من لایدرك کنه صفاتك بالفکر والنظر واصلی علیك ... اما بعد فان بعضاً من اعزة خلانی وخلص اخوانی ابتدأ عندی الرساله الاثیریة فی المنطق والتمس منی واقترح علی ان اکتب لها شرحا ... فلما کرر الطلب والسؤال ولم یبق للمدافعه مجال شرعت...

پایان: هو البرهان لا غیر لان الغرض المعتد بـه من الاقیسه هی العقاید الحقه الثابته وهی لایحصل الابد ولیکن هذا آخر الرساله وهو آخر ما شرحناه منها آخذا من شروحها وسایر الکتب المنطقیه لافی مواضع عدیده و لذلك سمیناه بالمجموعات هذا ما سود ناه عند قرائة بعض الطلبه هذه الرساله علینا و نرجو من الله ان یوفقنا لاخراجه الی البیاض . . و انا الحقیر الفقیر نورالدین محمدبن مولانا محمد البدیع بن مولینا عبد الرحیم ... بن مولانا محمودبن مولانا محمد المشهور بساروفقیه الشروانی وهو ابن مولانا السیدفع الله العمری الحلوی غفرالله لهم اجمعین وقدتم التألیف . فی اول یوم الاثنین الثالث عشر من شهر جمادی الاولی سنة اثنین وخمسین والف .

۲ـ الفوائد البرهانیه (ص ۷۹ـ ۱۷۷ دفتر) (عربی)

نام کامل این رساله «الفوائد البرهانیه فی تحقیق الفوائد الفناریه» وشرح

برهان‌الدین بن کمال‌الدین حمید است بر فوائدفناریه و این فوائدشرح است بر رساله ایساغوجی ابهری باعنوان «قوله» تألیف شمس‌الدین محمدبن حمزه فناری شیخ‌الاسلام معاصر با یزید خان عثمانی بوده ودر ۸۳۴ در گذشته‌است.شرح او بر ایساغوجی ابهری (بنام‌فوائدفناریه) چاپ شده ونسخه‌هایی‌از آن دردست است (که‌درهمین فهرست که از آن راخواهیم شناخت.)

آغاز: الحمد لله الذی زین‌الاذهان‌باکتساب‌التصور والتصدیق‌وجعل‌المنطق میزانا...وبعد فیقول المحتاج الی‌رضوان الله الملك برهان الدین بن کمال‌الدین.. لماکانت فوائد الامام الفناری للرسالـه الاثیریه کمتن متین . . . کتبت بالحاح الاصتی کل غداة وعشی بعدالتحشیة علی غوامضها ورلفات توضیح‌المشکلات...

پایان: قوله والاستشار اعم من‌الوضع ای الایجاب قوا وعن‌الدفع ای السلب الحمد لله علی‌التمام وللرسول افضل‌السلام .کاتب سپس‌چنین افزوده :

تمت الکتاب علی ید اضعف العبادشعبان بن خضربن علی‌بن اسماعیل‌طوسی لاجل الاستاد مولی‌الموالی ادام‌الله دولته ... نورالدین محمد حسین بن شروانی فی‌سنة اثنین وخمسون بعدالالف من‌الهجرة .

[۲۸۸۱ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ تحریری وبا قلم دوکاتب.شماره اول از نورالدین محمدشروانی مؤلف‌کتاب است ودارای خط خوردگی ها وحواشی ازخود مؤلف استواوبرخی ازصفحات را به‌چلیپا نوشته وتاریخ آن ۱۰۵۲ ـ است . شماره۲ بقلم شعبان‌بن خضربن علی‌بن‌اسماعیل چراغی است واوآنرا برای استاد خودمؤلف رساله مجموعات نوشته‌وکتابت آنرادر۱۰۴۴ آغاز ودر ۱۰۵۲ تمام‌کرده است .

سطور مجموعه مخصوصاً رساله نخست‌قلم خوردگی بسیار وارد وبعضی صفحات چلیپا

است دربعضی‌از برگها آثار رطوبت مشهود است وهم‌چنین تعلیقات بسیاری با نشان ع ب درمیان سطوردیده میشود. برپشت برگ‌اول نوشته‌ای بخط نورالدین محمد مؤلف مجموعات ونوشته‌هایی دیگر بخطدیگران دیده میشود .

قطع :رقعی۱۲ X ۱۵جلد تیماجی‌قرمزشماره صفحات:۱۷۷سطور هرصفحه ۱۴کاغذ ترکی شماره دفتر ۱۴۳۲۰ .

۱ـ تفسیر سورهٔ قدر (ص۱ـ۴۲ دفتر) (عربی)

تألیف مولی‌عبدالرحیم بن‌المؤید الاساسی‌متوفی ۹۲۲ـ ه ق است .

بطوریکه مؤلف خود در دیباچه‌تصریح کرده‌است‌وی‌این کتابرا پس ازپایان تألیف بنام سلطان‌بایزید خان‌عثمانی‌فرزندسلطان محمدخان‌بن سلطان مرادخان کرده و ازوی با تجلیل و تعظیم فراوان‌یاد کرده است . وی درباره روش خویش دراین کتاب نیز شرحی‌داده‌است که خلاصه‌اش‌اینست : در سوره قدر دقایق بسیار وحقائق بیشماری دیدم که کسی به تفصیل متکفل شرح و ایضاح آن نگردیده است، بمنظور شرح آن مزبور و اسرار خلاصهٔ نظریات و آراء مفسرین را از تفاسیر بدست آورد وخود نیز نکته‌های پیشنهادی طبق اصول وقواعد فنی بر آن افزوده وی ملتزم شده است که نظریات قاضی‌بیضاوی را در همه‌جا بدرستی بیان کند. ودلیل اتخاذآن نظریه وعدول اوراازنظرز مخشری.

عبارت وی همین است : فالتزمت الاشاره الی‌مواقع الحاظ القاضی‌البیضاوی و الی‌سبب عدوله‌عما افتاده ابوالقاسم زمخشری .

عبدالرحیم بن مؤید آماسی دراین‌تفسیر ازسعدی‌شیرازی و از شاهنامه فردوسی یاد کرده وداستان رؤیای یکی از زاهدان زمان فردوسی که از نمازگزاردن بر جنازه اوامتناع ورزیده بوده این‌بیت فردوسی مراهل کرده

جهانـرا بلندی و پستی تویـی ندانم چه‌ای هرچه هستی تویی

کشف الظنون ج ۱ – ۳۱۰ معجم المؤلفين ٥: ١٥٥

آغاز: بسمله الحمد لله الذی انزل القـرآن لنا فی ليلة القدر وعظمه حيث قال انا انزلناه فی ليلة القدر و اخفی به ليلة القدر عناوفخمه و قال ما ادريك ما ليلة القدر ليلة القدر خير من الف شهر والصلوة علی من اشتاق الملئكة الی لقاء امته حتی تنزل الملئكة و الروح فيها باذن ربهم ...

انجام: قالوا روی عن النبی (ص) من قرء سورة القدر اعطی من الاجر كمن صام رمضان واحيی ليلة القدر جعلنا الله وایاكم ممن اعطی من الاجر كمن صام رمضان و احيی ليلة القدر تم ...

پس از پایان در ص ٤٤ شرحی دربارهٔ شیوه اهداء کتاب به پادشاه بدین آغاز نوشته شده است :

ان اعطی للسلطان بكتب هكذا بدل قول وهو المعتلی الخ... وماهو الاحضرة السلطان با یزید خان ابن سلطان .

۲ـ حاشیهٔ انوار التنزیل (ص ٤٥–۲۳۱ دفتر) **(عربی)**

حاشیه‌است بر تفسیر بیضاوی تألیف توقاتی .

این نام و نسبت در پشت برگ اول نسخه (ص ٤٤ دفتر نوشته) شده . ومؤلف خود نیز تصریح کرده که در توقات، این کتاب را بپایان رسانیده. در کشف الظنون تفسیری از محمد بن یوسف مقدسی معروف به ابن ابی اللطیف (متوفی در ۱۲۰۸) یاد کرده که صدر آن با کتاب حاضر مطابقت دارد تاریخ تألیف این کتاب باعصر این ابی اللطیف سازش ندارد .

این تفسیر حواشی کامل و متعلق به همه سورهٔ بن قـرآن است و روش آن چنین است که حواشی خودرا بر هر یك ازهـر یك ازسورهٔ با عنوان « قـال القاضی فی سورة . . . » یا « قال فی سورة . . . » آغاز میکند .

این تعلیقات بیشتر ناظر بنکات ادبی آیات شریفه قرآن ومشتمل است بر حواشی از مؤلف که در کنارصفحات نگاشته شده است.

بطوریکه درپایان کتاب تصریح شده مؤلف در شهر توقات درمدرسه سلطانیه بتاریخ ۸۹٤ ـ ه از تألیف این تفسیر فراغت یافته است وباز بطوریکه در دیباچه یاد آوری شده سبب تالیف کتاب آن بوده است که باهمه تعلیقاتی که بر کشاف زمخشری نگاشته شده شرح و تعلیق معتدل برانوار التنزیل که تفسیر بسیار گرانبهایی است بتألیف نرسیده و این نکته مؤلف را برآن داشته که دست بکار تألیف این شرح شده است .

مؤلف که خود از علماء دولت عثمانی بوده است این تألیف را بآستان وزیر کبیر علی‌پاشا تقدیم داشته و دو صفحه از کتاب را بمدح وثنای او تخصیص داده است وبرطبق تصریح دیباچه‌متعهد شده‌است که ازنقل اقوال احترازجویدوهمچنین کرده‌وجز ازشرح محقق برسیدشریف برمفتاح‌العلوم‌وحواشی وی‌برمطول تفتازانی وشرح مواقف قطب‌الدین تحتانی سختی نیاورده‌است .

آغاز: الحمد لله الذی انزل علی عبدالکتاب و نزله بحسب‌المصالح و فصل الخطاب والصلوة علی‌من عقله صارمه وعصاه . . . الی ومن‌آخر کتبه و اشهرها ما هو المسمی بالکشاف . .

انجام : منه قوله واللیل اذاسیه ومنه قوله‌تعالی فی‌سورة البقره ثم‌افیضوا من حیث افاض الناس علی قرائة من قرء بکسر السین الی‌غیرذالك من‌المواضع قد جمع هذا فی‌مدینه توقات‌فی‌المدرسة الجدیده السلطانیه . فی‌عاشرمحرم‌الحرام سنه۸۹٤ـ ه .

۳ـحاشیه‌تفسیر کشاف (ص ۲۳۷ـ٤۰۲ دفتر)

تألیف صدرالدین محمد بن ابراهیم دشتکی (م ـ ۹۰۳) .

رجوع بذریعه ٦ : ٤٦ . دارالکتب چاپ : ١٩٢٤ ج ١ : ٤٦

آغاز: الحمد لله الذی انزل علی عبده الکتاب وجعله نوراً و هدی لاولی الباب و الصلوة علی من ادنی فصل الخطاب و آله و اصحابه خیر آل...

انجام : فاذا استعمل فی الله فمعناه معنی القدیر وفی الیسیر بمعنی المتکلف والمکتب للقدره...

٤- تفسیر آیة الکرسی (ص۴۰۷-۴۹۹) **(عربی)**

تألیف فتح الله بن ابی یزید شروانی شافعی (زنده در ٨٨٠) .

کشف الظنون ١ : ٣٠٧

رساله ایست در تفسیر آیة الکرسی (آیه ٢٥٦ ــ ٢٥٨ از سوره بقره) این رساله تا اواسط آن در بارهٔ الله لا اله الاهو نخستین جمله آیةالکرسی : است و پس از آن مباحث جالبی درباره فعل و تأویل آن ایراد کرده است از دیباچه بدست میآید مؤلف، کتاب خود را بسلطان علاءالدین خلیل بن الصاحب المعظم معین الحق . . . عزالاسلام ومعز المسلمین ابراهیم ، تقدیم کرده و دوبر گ از آن را بستایش وی اختصاص داده است .

از تفسیر امام فخر رازی بسیار استفاده و نقل کرده است .

آیةالکرسی را چندین تن ازدانشمندان متقدمین ومتأخرین عامه و خاصه تفسیر کرده‌اند .

رجوع شود به فهرست دارالکتاب قاهره ودمشق و کشف الظنون وسپهسالار .

آغاز: الحمد لله الذی منه الحیوة وبه القیام لکل ما یحیی وما یقوم لااله الا هو الحی القیوم یوسن من یشاء و ینیم من یشاء فی اللیل و الیوم و لا تأخذه سنة و لانوم ...

انجام : قلمت اکثریة الثواب اللهم کما ختمت کتابی هذا با کثریة الثواب آتنی کتابی بیمینی مختوماً بها یوم الحساب فرغت من تنمیقه ید المؤلف بمصونة بورسا یوم الاحد تاسع صفر نقلامن السواد المفروغ منه هناك یوم الاحد عاشر المحرم کلاهما فی عام سبط وخمسین وثمانمائه .

۵ـ تفسیر آیات (ص ۵۰۷ـ۵۳۱ دفتر) (عربی)

تفسیر برخی از آیات قرآن از یکی ازعلماء اهل سنت

رساله ایست در تفسیر و توضیح مشکلات پاره از آیات قرآن بدون ترتیب . در کنار صفحات رساله چند حاشیه از سعدالدین تفتازانی نقل شده تعلیقه هایی ازملا اسرافیل و نیز چندین تعلیقه بامضای زیر پس از پایان نسخه موجود است .

مؤلف در نسخه نام برده نشده است لکن بطوریکه از مطالعه مطالب آن بدست می آید معاصر افضل زاده بوده .

آغاز: قال الله فالی ولقد زینا السماء الدنیا بمصابیح وجعلنا رجوماً للشیاطین... الی... ومن الناس من طعن فیهذه الوجوه ...

پایان: والالکان مخالفاللکتاب . . هذا علی ان صدق التالی ممنوع اذ وجوب ذبح الولد باق علی تقدیر الفداء .

پس از این رساله برروی صفحه های ۵۲۹ ـ ۵۳۱ دوفقره حاشیه بـا نشان «ح س» بنقل از «تحریر» [تفتازانی] یا «ملااسرافیل» باهمان خط متن نوشته شده .

۶ ـ حاشیه هدایه (ص ۵۳۲ ـ ۵۴۸ دفتر) (عربی)

هدایه درفقه حنفی تألیف شیخ الاسلام برهان الدین علی بن ابی بکر مرغینانی حنفی (م‍ـ۵۹۳) وشرح است بر کتاب هدایة المبتدی، ازهمین برهان الدین مرغینانی .

بر هدایه بسیار حاشیه و شرح نوشته‌اند و کتاب حاضر یکی ازحواشی هدایه است باقال واقول و نسخه حاضر حاشیه‌هایی چند برچند موضع از کتاب طهارت و کتاب‌صلوة هدایه است).

دراین حاشیه ازصدرالشریعه صاحب وقایه(که‌خود شرحی برهدایه‌نوشته) و نیز ازا کمل‌الدین وازصاحب نهایه یادشده است.

آغاز: قال صاحب‌الهدایه فرض‌الطهاره غسل‌الاعضاء الثلثه ... اقول فیه تامل‌لان ایجاب المشروط ایجاب الشرط علی ماحقق فی‌الاصول ...

پایان: هذا محمول علی‌الهرم الذی یطیقه مع‌المشقه فلایمتنع ان‌یقال له‌لو تحملت هذه المشقه وصمت لکان‌خیرالك اذالاحمز الافضل.

پس‌ازاین شماره، نیز روی ص ۵۵۰ یك فقره‌تعلیق برهدایه است با نشان «لمولانا اسرافیل» که با جمله «قال‌صاحب‌الهدایه» آغاز میگردد.

۷ ـ حاشیه تفسیر کشاف (ص ۵۵۱ ـ ۵۸۹ دفتر) (عربی)

حاشیه کشاف است‌و تقریبامحا کمه‌ایست بین کشاف و تفسیر بیضاوی و بعضی از شارحان کشاف.

وی نخست سخن کشاف را درتفسیر یك‌آیه نقل میکند، سپس سخن امام، وقاضی (بیضاوی) وشارح کشاف [قطب رازی یا سیدشریف] وتحریر [سعدالدین تفتازانی] راآورد و آنگاه خود سخن‌میگوید. عنوانها «قال» و«قلت (یا) اقول» است.

کاتب‌درپایان رساله‌نوشته‌است«تمت‌الاسوله».

آغاز: (پس‌ازبسمله وخطبه): قال صاحب الکشاف قوله تعالی و اذقلنا للملائکه ... الا ابلیس استثناء متصل لانه‌کان جنیا واحد بین اظهرالالوف ... تم

کلامه اقول الاحتیاج الی التغلیب والوجه الانقطاع بناء علی ماروت عایشه ..

پایان: اجیب بان من المفسرین من قال الملائکه ... قال الحسن الغمام ستترة بین السماء والارض .

دنبال این رساله تحقیقاتی است در تفسیر بنقل از کتب مختلف تفسیر .

انجام: این قسمت (ص ۵۹۵) : او کسبت فی ایمانها خیرا او تعطف او کسبت علی لم تکن انت بلاتقدیر شی جمعاً بین الادلة.

۸ - ثلاثیات صحیح بخاری (ص ۵۹۹-۶۰۵ دفتر)

ثلاثیات گردآوری شده از صحیح بخاری (محمد بن اسماعیل ۲۵۶) .

حدیثهایی که صحیح بخاری بسه واسطه به پیامبر میرسد در این کتاب یادشده است .

این ثلاثیات مجموعاً ۲۲ حدیث است (در ۲۲ باب) بیشتر از مکی بن ابراهیم .

کشف الظنون ج ۱ : ۳۵۵ - دار الکتب قاهره سال ۱۲۲٤ ج ۱:۱۱۵ معجم المطبوعات : ۵۳۵ .

آغاز: بسمله ، الحمد لله الذی هدانا الی سبیل السواءِ واسعدنا باتباع سنن نبینا محمد (ص) ... وبعد فان الجامع الصحیح للامام العالم الربانی والهمام الفاضل الصمدانی قدوة افاضل المحدثین اسوة اماثل المتقدمین ابی عبد الله محمد بن اسماعیل البخاری اسکنـه فی اعلی غرف جنابه الباری لما کان اجـل الـکتب المشروعة المفخمة بعد کتاب الله ...

انجام : وکانت تقول ان الله انکحنی فی السماء . تمت الثلاثیات .

۹ - تفسیر سورة جحد (ص ۶۰۷-۶٤۹ دفتر) (عربی)

از مولی جلال الدین دوانی مشتمل بر یك مقدمه - شامل چند مسئله - وخاتمه این رساله در مجلد ۹ باشماره ۱۸۰۶ بتفصیل شناخته شد .

رجوع شود به‌ذریعه ٤ : ۳۳٦ فهرست مجلس ۹ :۳٤۲ـ۳۲٤، کشف‌الظنون ۱ : ۳۰۹ـ۳۱۰ .

آغاز: الحمد لله الذی من علینا بالدین القویم ... وبعد فهذه نکات ومسائل متعلقة بالسورة التی‌تعدل ...

انجام : اولان المراد فی الاول نفی العبادة فی‌الحال وفی الثانی النفـی فی الاستقبال علی مامر تفصیله .

۱۰ـ احادیث موضوعه [رساله‌در...] (ص ٦۳۱ـ٦۳٤ دفتر) **(عربی)**

ازرضی‌الدین حسن‌بن محمد صغانی (صاغانی) مؤلف العباب الزاخر درلغت (... ـ ٦٥۰) .

درفهرست دارالکتب وخدیوی دورساله دربارهٔ احادیث موضوعه یاد شده .

اهلورث نیزرساله‌ای‌بنام «رساله فی‌موضوعات الاحادیث» ازصغانی‌یاد کرده که صدر آن با رساله حاضرمتفاوت است .

بروکلمان‌بااستنادبه‌مدارك‌وفهرستهای‌مذکوراز «رساله‌فی‌الاحادث‌الموضوعه» یا «رساله‌فی‌موضوعات الاحادیث» صغانی یاد کرده. قمی درالکنی‌والالقاب در ترجمه صغانی گوید اودربیان احادیث‌موضوعه تألیفی دارد، آنگاه الدررالملتقطته‌برخی ازاحادیثی راکه صغانی‌موضوع دانسته و در شمار مجعولات یادکرده مانند چند حدیث درفضائل عمر وابوبکر و حدیث معروف «زرنی غباتزدد حبا » واحادیث‌در خواص سوربنقل از کتاب الدررالملتقطته» اویاد کرده‌است .

صغانی دراین رساله حدیثهای : وصایای پیغمبر (ص) به علی (ع)رامجعول وموضوع حمادبن عمروضبی دانسته‌وهمچنین احادیث بسیار معروفی‌چون :

لولاك لما خلقت الافلاك (خطاب به پیغمبر (ص) ، الفقر سواد الوجه فی الدارین ، الفقر فخری و بسیار از احادیث مشهور را دروغ میداند .

میرحسین بن عالم هروی صاحب نزهة الارواح در پایان کتاب صراط مستقیم خود[1] نیز فصلی در احادیث موضوعه دارد و همین احادیث را که صغانی از موضوعات شمرده او نیز آورده و بنظر میرسد که از او گرفته است خاصه آنکه برخی از تعبیرات این دو کتاب کاملاً مشابه است .

آغاز: بسمله . قال الشیخ الحسن بن محمد الصغانی رحمه‌الله ذکر احادیث موضوعه وضعت علی رسول الله صلی الله علیه ... منها الوصایا المنسوبه الی امیر المؤمنین علی بن ابیطالب رضی الله عنه ...

انجام : البلدان المسماة کل بلدة باقة وحدیث رواه ابوغفار عن انس رضی الله عنه فی الطواف فی المطر باطل لااصل له والله اعلم (۲) .

۱۱ ـ حاشیه کشاف (ص ۶۳۵ ـ ۶۴۸ دفتر) (عربی)

از مولا عبدالکریم . علاءالدین علی طوسی متوفی ۸۱۶ بر حاشیه سیدشریف گرگانی بر کشاف زمخشری حاشیه‌ای نوشته و در آن بر گرگانی خرده گیریها کرده است . نگارندهٔ کتاب حاضر (که کاتب در پایان نسخه نام او را « عبدالکریم » یاد کرده ، این حاشیه را بر حاشیه علاءالدین نوشته و برخی از خردهٔ گیریهای طوسی را پاسخ گفته .

۱ـ نسخه‌ای از این کتاب نفیس که بفارسی سلیس است در کتابخانه آستان قدس رضوی و نسخه‌ای دیگر در ملك دکتر مهدی بیانی است و در چند جای آن نام کتاب « سفر السعادة تألیف فیروزآبادی » قیدشده است .

۲ ـ رجوع شود به فهرست دارالکتب سال ۱۹۲۴ ج ۱ :.. اهلورث فهرست کتب وین کتابخانه دولتی برلین شمارهٔ .. بروکلمان ذیل ۲ :..

(در نسخه حاضر تنها مباحث متعلق بتعریف قرآن ووحی است ونسخه‌ای دیگر ازاین کتاب تاکنون ندیده‌ام).

حاج خلیفه از تفسیر عراقی از عبدالکریم بن علی شافعی متوفی ۷۰٤ یاد کرده است .

شیوهٔ مؤلف چنین است که سخن صاحب کشاف را با عنوان « قال‌مولانا» نقل میکند سپس اعتراض سید شریف راآنگاه به بحث در مطلب میپردازد .

مؤلف دردیباچه‌این کتاب ازسلطان فاتح‌قسطنطنیه(ظاهر اًمراد‌سلطان‌محمد فاتح است) یاد کرده .

رجوع شود بکشف‌الظنون ۱ : ۳۱۳ : ۲ : ۳۱۳-۳۱٤ .

آغاز: الحمد لولیه والصلوة علی‌نبیه وبعد فهذه احرف صدرت عمن اذاغاب لم یذکرواذا حضرلم ینظر والی‌الله المشتکی من‌العبدالمصر علی ماأسی فیما علقه أعلم‌علماء الزمان...

انجام : فلان القسم غیر منحصر فی کونه وصفاله فصت محله حتی یتعین ویتم الاستدلال علی نفی‌الکلام. کاتب‌افزوده «تمت‌الرساله لمولی‌عبدالکریم» .

۱۲ـ مشاهدة انوارالتنزیل = فی‌مجاهدة اسرارالتأویل (ص ٦٥۳-٦۹۹ دفتر) (عربی)

از یوسف بن جنید توقاتی ترك (م-۹۰۲) و معروف به اخی زاده (یا) اخی چلبی برتفسیر بیضاوی با عنوان «قوله واقول» .

در فهرست مؤلفات او که بغدادی در هدیةالعارفین آورده است و عمر رضا کحاله‌نیز ازبغدادی‌نقل کرده وهمچنین در کشف الظنون وذیل‌آن، ازحاشیه‌اخی زاده بر انوارالتنزیل یاد نشده .

افی‌زاده این حاشیه را (بطوری که در دیباچهٔ مبسوط کتاب نیز تصریح شده است) تنها بر بخش تفسیر سورهٔ هود و... از تفسیر بیضاوی نوشته زیرا بیشتر حواشی تفسیر بیضاوی فاقد آنست و دانشمندانی که درصدد توضیح معضلات تفسیر قاضی بیضاوی برآمده و بر آن حاشیه نوشته‌اند، موفق باتمام حاشیه خور نشد و یا قبل از اینکه تألیف آنها باین قسمت برسد، درگذشته اند.

اخی‌چلبی در دیباچه، از سلطان بایزیدخان پسر سلطان محمدخان عثمانی یاد کرده.

آغاز: (بسمله) الحمد لله الذی انزل الذکر الحکیم ... وبعد فان من المقومات المسلمة عند العقلاء والکلمات المصدقه لدی الفضلاء ان فضیله الانسان ... و ها انا اشرع فی المقصود ... سورهٔ هود . . . . قوله الرا کتاب، مبتداء وخبر او کتاب خبر مبتداء محذوف ...

پایان: هذا آخر ما تیسر لنا من تحشیه مافی تفسیر هاتین السورتین الحمدلله علی التمام .

بدنبال این رساله تفسیر چند آیهٔ پراکنده باخطی دیگر نوشته شده و بدینگونه:

ص ۷۰۹: تفسیر آیهٔ میثاق، ما یتعلق بتفسیر قوله تعالی واذا اخذ ربک من بنی آدم الی قوله بما فعل المبطلون و اعلم ان المفسرین اختلفوا فی المیثاق المفهوم من قوله تعالی واذاخذ ربک من بنی آدم من ...

ص ۷۱۱: قسمتی از تفسیر کشاف: وقطعناهم فی الارض امما منهم الصالحون و منهم دون ذلک و بلوناهم بالحسنات والسیات لعلهم یرجعون فخلف من بعد هم خلف ورثوا الکتاب یأخذون عرض هذا الادنی و یقولون. . . کشاف قوله و الذی علیه المجرباً ...

انجام: عندالجمیع فلوکان فی التشنیع علی بصیر لم یذکر. لکنه قال ماقال فماذا بعدالحق الا الضلال وقل جاءالحق وزهق الباطل .

۱۳ _ رساله تاریخی (ص۷۱۷ _ ۷۳۹دفتر) (عربی)

از عبدالآوی در بیان تاریخچه خروج چرا کسهٔشام علیه بر دولت عثمانی و احتلال آن بدست‌سلطان‌سلیم خان‌عثمانی .

مصنف رساله بـا آب وتاب و عباراتی سراسر مسجع و تکلف بسیار بشرح ماجرای‌مذکور پرداخته است .

درپایان رساله تاریخ فراغت از آن بدینگونه نوشته‌شده‌است :

قدوقع الفراغ من‌التقریر . . فی‌تاریخ العشرالخامس من‌الثلث الاول من النصف الثانی من‌السدس الخامس من‌العشر‌الثانی من‌العشر الثالث من‌العشرالعاشر من‌الهجرة النبویه . . الی‌یوم‌الحشر

آغاز : بسمله ، الحمدلمن تنزه سلطان عزه عن‌سمات الزوال وتقدس کبریاء ملکه عن‌شرابب الانتقال‌الذی قصم بسیف نقمته رقاب الجائرین ... امابعدفانه‌کان فی‌التفکرفی سیر الامم الماضیه . والتدبرفی‌قصص‌القرون الخالیه ...

انجام : فی کلما اقولو اعمل وکیف لاونعتی عجز وفتور و صفتی نقص ـ وقصور وان‌لم یتفق الامر کما هوالمرام فلیس هذا اول قارورة کسرت فی‌الاسلام والسلام . . .

[۲۸۸۲ـ مجموعه]

دفتریست‌بخط نسخ (جزچندبرگ که‌نستعلیق‌است) مورخ۸۹۴و۹۴۳ . وکه‌باچندقلم نوشته‌شده‌است‌وعلاوه بر کتابها ورساله‌ها(که‌اکثردرتفسیراست) یادداشتهای‌پراکنده دربیشتر صفحات سفید آن موجود و بین رساله‌ها نوشته‌شده . اکثر صفحات دفترمحشی است .

قطع خشتی ۴۱/۵ × ۱۴ جلدتیماجی قهوه‌ای ضخیم تر صفحات : ۷۴۰ سطور : ۱۵ ، ۱۹ ، و۱۳ کاغذ‌ترکی ضخیم‌شماره دفترثبت:۱۴۳۰۴

۱ـ کتاب درامامت (ص ۱ ـ ٤٦ دفتر) (ترکی)

کتابیست به ترکی دارای عنوانهای باب (از نسخه‌حاضر آغاز کتاب‌افتاده.)

آغاز: نسخه‌دوشندن بکر کدر اماعادبل‌سلطان‌دوشبی‌رعیت‌دوشندن بکر کدر زیر سلطانر حقنده حق‌تعالی ... یا ایهاالذین آمنوا اطیعواالله و اطیعوا الرسول واولوالامر منکم ....

انجام: فاتحه شریفی اوتسه ام المثاندر ویدی ابتدر اول ارمك اندامتـی حق جله ... و دوشمی اوزرینه صفر بوله وقلان قران اوفحو دخی بویله والله اعلم بالصواب تمت‌الکتاب.

۲ ـ سکرنامه (٤٧ـ٥۱) (ترکی)

رساله‌ایست درباب‌دراختلاج اعضاء بدن‌ربوچند سکرنامه یاد کرده .

رجوع به فهرست‌ترکی موزه‌لندن‌ص۱۳٤شود .

آغاز: الحمدلله الذی هدانا لاسلام وجعلنا من امة محمد والـصلوة والسلام علی سیدنا محمد و آله وصحبه اجمعین اماعلماء متقدمین‌بو کتابی تالیف‌ابدودبنی آدمك اعضالری سکردوکی وقتده تجربه ابله راست...

انجام: و اگرصاغ اباغك باش بر باغی سکرسه مال‌الله کبره و فره واش صاتون‌الهواگر ایکنجی رباعی‌سکرسه بر سبب ابله برمقدارفی‌صور اوله‌اوجنجی رباعی سکرسه برخصجی ابلة جنگك ایلبه صکره حق تعالی . . سکر سه ثور ... بالصواب .

۳ ـفتوت نامه (ص٥۲ ـ ٦۱دفتر) (ترکی)

رساله درفتوت .

آغاز: الحمد لله رب‌العالمین والعاقبة للمتقین ولا عدوان الا علی‌الظالمین

والصلوة والسلام ... اما بعده اگر سؤال ابتسر حضرت علی کرم‌الله وجهه سلمان فارسی حضر تلرینه طاشی واوستودهٔ تره ره و بردی جواب بودرکیم اون یدی ...

انجام : نیاز مزبوردرکه حبیب اکرم حرمتنه‌کافهٔ اهل ایمانی آخرتقده ایمانده ابرمیه ... رجاءاندر قرائت ابدن دوستارجریله بادایده .تمت

٤ـ ادعیه واذکار (ص ٦٢ـ١٣٨) **(ترکی)**

کتابیست به ترکی درشرح ادعیه و اذکار واوراد . آغاز وانجام‌آن افتاده‌و درآن عنوان‌خاصی مانندباب یافصل دیده نمیشود

[٢٨٨٣ مجموعه]

دفتر بیاضی است بخط نسخ نام کاتب و تاریخ‌کتابت ندارد عنوان ونشان‌بشنگرف . قطع : وزیری‌کوچك١۶×٢٢ج : تیماج تریاکی‌یك‌لا ص : ١٣٨ س : ١٧ کاغذ : اصفهانی. شمارهٔ دفترثبت ٧۴۴٠٨ .

شرح صمدیه **(عربی)**

شرحیست برصمدیه وبسیار نزدیك به شرح صغیر سید صدرالدین علیخان مدنی‌است بر آن کتاب .

این شرح تحت عنوان (قوله قوله) ترتیب یافته است .

[٢٨٨۴]

نسخه‌ایست ناقص (آغاز وانجام) بخط . نام‌کاتب و تاریخ‌کتابت ندارد: کناربرگهای اول‌نسخه حاشیه‌هایی نوشته شده .

ص ١٧ و ٧٩ـ٩۶ و ص ١٧۵ـ١٧٨ و ص ١٩١ـ١٩۴ و ص ٢٢٩ ـ ٢٣٠ و ص ٢٧۵ـ٢٩٠ وصالی شده و دربرخی از صفحات نوشته آسیب دیده است . عنوانها بشنگرف

قطع :خشتی ۱۴ × ۲۰ ج تیماج ماشی یك لا صفحات:۳۲۲ سطور .۱۲ کاغذ: اصفهانی
شماره‌ثبت‌دفتر ۷۴۴۰۹

۱ـ منشآت (ص۳-۱۸ دفتر) **(فارسی)**

درآغاز این‌دفترمنشآتی است‌ازمحمد شریف لاری.این‌منشات‌به این‌ترتیب آمده است :

۱ـ صورت مستشهد بدسلوکی‌حاکم نوشته شده (ص ۳) .

آغاز: استشهادو استخبار و استعلام و استفسار میرود از جماعت متوطنین دار العبادة یزد .

۲ـ درنوشتن بپادشاهان . (ص ۳ـ٤) این نوشته منظوم‌است. .

آغاز:

منکه و تعظیم وجلال از کجا   من‌ز کجا وین پروبال از کجا

۳ـ بدوستی نوشته شده که درعلم موسیقی مهارت تمام داشته (ص٤ـ٥)

آغاز:

تشوق وبعشق والتاع بشرف... فایض‌البرکات‌آن گلشن‌آدمیت

٤ـ صورت محضرپریشانی وحسن سلوك احداث . (٥ـ٦) .

آغاز: مضمون این صحیفه مخبر است از اینمعنی که حسن بیك احداث سابق دارالعبادهٔ یزد .

٥ ـ صورت محضری که درحسن سلوك حاکم نوشته شده (ص٦) .

آغاز: استدعا ازحضرات سنی‌المرتبات وعلمای‌عظام عالیمقام و سادات کبار

٦ ـ صورت نکاح نامه (ص ۷) .

آغاز: الحمدلله الذی احل‌التزویج والنکاح وحرم‌الزنا .

۷ ـ صورت وقفنامه (ص ۸ ـ ۹) .

آغاز: الحمدلله الواقف علی ضمایر العباد ... اما بعد مضمون این سطور حقیقت مسطور.

۸ ـ بیکی ازدوستان نوشته‌شده (ص ۹ ـ ۱۰) .

آغاز: طوطی منشان شکرستان فصاحت وعندلیب نوایان .

۹ ـ بدوستی نوشته دراظهار کدخدایی (ص ۱۰ ـ ۱۱) .

آغاز: بذریعه تحیاتی که نفحات‌آن نسایم باشند .

۱۰ ـ بعزیزی خوش‌نوا ودوستی خوش‌ادا مرقوم‌شد (ص۱۱) .

آغاز: تـا رفت وفکندآن خوش الحان بلبل .

۱۱ ـ بدوستی خوش نویس نوشته‌شده . (ص ۱۱ ـ ۱۳) .

آغاز: ای خط تو اسرار نهان کرده عیان .

۱۲ ـ بیکی ازفرزندان نوشته شده (ص۱۳) .

آغاز: مارا دو روزه دوری دیدارمیکشد .

۱۳ ـ درجواب دوستی نوشته‌شده (ص ۱۳) .

آغاز: بوی خوش توهر که زباد صبا شنید .

۱٤ ـ درجواب حضرت ظهیرالانامی میرزا ابراهیم نوشته‌شده (ص۱۳ـ۱٤) .

آغاز: مشیدارکان سومعد(کذا..؟) الفت واتحاد .

۱۵ ـ درجواب یکی ازدوستان صاحب‌تکیه که گل‌طلبید نوشته‌شد(ص۱٤).

آغاز: نسیمی که ازشمیمش گلستان مودت شکفتگی پذیرد .

۱٦ ـ درتهنیت وزیراعظم نواب‌میرزا نوشته‌شد . (ص ۱٤ ـ ۱۵) .

آغاز: منزوی زاویهٔ خاکساری محمدشریف لاری بموقف عرض میرساند .

۱۷ ـ قطعه تاریخ‌وزارت (ص ۱۵ ـ ۱۶) .

آغاز: چه سرسبزیست عالم‌را که نامید ازپی‌عشرت .

۱۸ ـ درتهنیت فرزندی عنایت‌نام که بحضرت میرزا هاشم عنایت‌شده‌بود نوشته (ص ۱۶ ـ ۱۷) .

آغاز: چه مژده داد ازآن‌شاخ گل نسیم‌بهار .

۱۹ ـ درتهنیت کدخدای میرزا همایون نوشته (ص ۱۷ ـ ۱۸) .

آغاز: رویت زمی نشاط گلگون بادا .

۲ ـ فوایدالسالکین (ص۲۰ـ۵۰دفتر) **(فارسی)**

از فریداجودهنی (فرید مسعوداجودهنی) .

فریداجودهنی‌دراین کتاب‌سخنان‌قطب‌الدین بختیاراوشی‌و گفتگوهای‌عارفانه‌ایکه سالکان طریق‌تصوف‌درحضور او گفته‌اند باذکر تاریخ‌تشکیل‌جلسه گردآورده است واز عارفان بسیاریادکرده . نسخه‌ای ازاین‌فواید درفهرست‌دانشگاه‌شناسانده‌شده که‌درآغازآن‌نام گرد آورنده فریدمسعود اجودهنی‌نوشته‌شده‌است‌وتاریخ تشکیل جلسات‌آن نسخه بانسخه مورد گفتگو تفاوت دارد . سخنانی که در این مجلس‌ها آمده تنها دربارهٔ مقامات قطب‌الدین بختیار اوشی‌نیست (برخلاف‌توضیحی که‌در فهرست‌دانشگاه‌آمده) .بلکه‌دربارهٔ‌کلیات‌سیر وسلوك‌ومقامات‌عارفان وطریق تصوف نیز گفتگومیکند. تاریخ جلسات بترتیب عبارت است از :

۱ ـ بتاریخ دوشنبه‌پنجم رمضان ۵۸٤ (ص ۲۰)

۲ ـ بتاریخ پنجشنبه چهارم شوال ۵۸٤(ص۲۷)

۳ ـ بتاریخ یکشنبه بیستم‌شوال ۵۸٤ (ص۳۵)

٤ ـ بتاریخ شنبه پانزدهم ذی‌القعده ۵۸٤ (ص ۳۷)

۵ ـ پنجشنبه پنجم ذی‌الحجة ۵۸۴ (ص ۴۱)

۶ ـ چهارشنبه بیست و پنجم ذی‌الحجة ۵۸۴ (ص ۴۳)

۷ ـ پنجشنبه پنجم محرم ۵۸۵ (ص ۴۸)

این نسخه فوائد السالکین در این مجموعه بر کنار برگها نوشته شده است.

رجوع شود به: فهرست دانشگاه ج ۱۱ ـ ۲۲۲۵

آغاز: این سلوک اسرار الهی و این فواید نامتناهی از لفظ دربار و گوهر نثار ... بختیار اوشی ... شنوده می‌آید در این مجموعه که نام است فوایدالسالکین نبشته آمد بتاریخ روز دوشنبه پنجم ماه رمضان سنهٔ اربع وثمانین وخمسمایه دعاگوی فقیر ... فریداجودهنی دولت بپابوس حاصل کرد ...

انجام: درعالم تحیر افتاد مشغول شد دعاگو باز گشت این فواید تمام سلوک بود که از زبان مخدوم عالمیان شنیده شد در ین موجز ثبات افتاد. الحمدلله علی ذلك.

کاتب افزوده: «کاتب الحروف سید مرتضی وزفی تاریخ دهم ماه رمضان المبارك سنه ۱۰۸۹»

۳ ـ قصیدهٔ تائیه (ص ۲۰ ـ ۳۳) (عربی)

از عبدالقادر گیلانی ـ ابو محمد سید عبدالقادر حسنی حسینی جعفرانی گیلانی است.

این قصیده عرفانی در شرح مقام انسان است و در آن از تورة موسی و انجیل عیسی یاده شده است.

ترجمه فارسی هر بیت زیر آن نوشته شده و اینك سطوری چند از بخشی از ترجمه آغاز قصیده آورده میشود:

دروجود من سیر کرد درسراسر حقیقت و مرتبهٔ من فایق شد بر همه مراتب و یاد کردن پس کور شدن چشمها و زنده میگرداند دلها که افتاده‌اند پس از شکستگی

پس همه شهرهای خدایتعالی ملك منست از روی حقیقت وقطبها وشهرها در زیر حکم من واطاعت من اند .

آغازقصیده :

وجودی سری فی سر سرالحقیقه
و مرتبتی فاقت علی کل رتبتی.
و ذکری جلی الابصار بعد عمائها
واحیی فؤادی الصب بعدالقطیعة .

انجام :

وانی عبدالله حقاً وصادقا   یصرفنی ملك صدق نیتی

۴ـ ادعیه وختوم (ص۳۴ـ۳۷) **(فارسی ـ عربی)**

دراین بخش دفترچندنوع نمازویك ختم باین ترتیب یاد شده:

الف ـ ترتیب صلوةالاشراف نقل عن یازده باپی هفت دوگانه اول به نیت اشراق دررکعت اول بعد فاتحه اناانزلنا و دررکعت ثانی بعدفاتحه قل یاایها الکافرون . (ص۳۴ـ۳۵)

ب ـ دربیان نمازچاشت چون ربع روز شود صلوةالضحی شروع کند وسنت ارباب عزیمت اینست که هشت رکعت یا چهار رکعت نمازضحی متصل اشراق میگذارند وباقی هشت رکعت یا چهارر کعت برای ربع روز میدارند.(ص۳۵ـ۳۶)

ج ـ طریق صلوة التهجد که حضرت غوث الاعظم فرمودند دوازده رکعت بگذارد نیت چنین کند (ص۳۶ـ۳۷)

۵ـ قصیده لامیة. آغاز:

سقانی الحب کاسات الوصال   فقلت لخمرتی نحوی تعال

سعت و مشت لنحوی فی کئوس فهمت لسکرتی بین الحوال

۶ـ تاریخ اسلام (بخشی) (ص۵۱ـ۶۸) (فارسی)

بخشی است از تاریخ خلفای اسلام و دران قسمتی از تاریخ روزگار ابوبکر تاحضرت علی (ع) یادشده است. آغاز و انجام ندارد.

آغاز: ومیانهٔ حرب خبروفات ابوبکر وخلافت عمرخطاب وعزل خالد ولید رسید و امارت ابوعبیدهٔ جراح پوشیده داشتند تا لشکر اسلام مظفر شد و رومیان بعدازقتل بسیار منهزم شدند بعداز فتح، خبر آشکارا کردند لشکر بفرمان عمرخطاب و درامر ابوعبیدهٔ جراح درآمدند...

انجام: و از جانب حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) عبدالله عباس، شامیان راضی نشدند و گفتند او عمزادهٔ تست و بقرابت نگرد ابوموسی اشعری قرار افتاد چون اوحاضر نبود تامدت ششماه وعدهٔ حکمین معین شد واز همدیگر برگشتند مرتضی علی بکوفه رفت ومعاویه بشام چون وعده منقضی شد عمروعاص وابوموسی اشعری ...

[۲۸۸۵ ـ مجموعه]

دفتریست بخطهای نسخ و نستعلیق وتاودر تاریخهای مختلف . ش ۱ دفتر نستعلیق بدون تاریخ است. ش ۲ دفتر نستعلیق مرتضی مورخ رمضان ۱۰۸۹ ه این رساله در حاشیه و بچلیپا نوشته‌شده . ش ۳ دفتر نسخ مورخ ۹۲۸ ه . ترجمه هایی که درزیر عبارات عربی نوشته شده نستعلیق وباشنگرف است. ش۴ دفتر شکسته نستعلیق ونونویس است . ش ۵ دفتر بخط نستعلیق وبدون تاریخ است .

ازص ۲۰ ـ ۵۰ نوشته‌ها حاشیه ومتن را فرا گرفته‌است جدولهای متن وحاشیه : مشکی وشنگرف متن صفحه‌های ۳۸ ـ ۴۸ سفید است . درص۱۸ مهری چهار گوش با نقش : (کمترین خاکپای سیف الدین قادر است) دیده میشود عنوان ونشانها همه به شنگرف است .

قطع: وزیری ۱۲/۵×۲۲ ج: تیماج مشکی یکلا. صفحات ۷۰ سطور؛ گوناگون کاغذ؛ اصفهانی؛ گوناگون. شماره دفتر ثبت؛ ۷۴۴۷۰.

۱ـ حدایق الحقایق (ص ۲ ـ ۶٤ دفتر) (فارسی)

شرح شرف‌الدین حسن‌بن‌محمد رامی تبریزی (م - ۶۹۵) است در دو بخش. شرف‌رامی‌دراین کتاب، حدائق‌السحر رشید وطواط را (در دانش شعر وصنایع شعری) روشن‌ساخته وچیزهایی برآن‌افزوده.

رجوع شود به: الذریعه ج ٦ ـ ۲۸٤ فهرست سپهسالار ج ۲: ٤۳۷ مجلس ج ۲: ۳٦۷ فهرست دانشکده ادبیات: ۲۰٤.

آغاز: بعد از حمد بیحد وصلوات بیعد چنین گوید اقل الشعراء شرف بن محمد الرامی...

پایان:

سزای تاج وتخت ازمادر دهر معزالدین اویس بن حسن زاد
همیشه تا بود افلاك و انجم معزالدین اویس بن حسن باد

کاتب‌افزوده: بتاریخ غرۀ ماه شوال سنه ۱۰۷۹ درمشهد ... کتبه ...شفیع.

۲ ـ نامه علماء دربار اوزبك‌به‌خراسان (ص ٦٤ـ٦۷ دفتر) (فارسی)

این‌نامه پاسخ نامه ایست که علماءشیعه‌خراسان به‌عبدالله‌خان اوزبك‌نوشته بودند. علماء ماوراء النهر که در خدمت اوزبك بودند بدستور او این نامه را در پاسخ‌نامه‌خراسان نوشتند.

در آغاز نسخه ما آمده است که: (این مکتوب وجوابی که مولانامحمد رستمداری رحمه‌الله نوشته‌اند درتاریخ عالم آرا که برای اوایل جلوس شاه عباس ماضی ... نوشته‌شده‌مذکوراست). رجوع‌شودبه: فهرست‌دانشگاه ج ٦ ـ ۲۱٤۷.

آغاز: مکتوب علماء ماوراء النهر که در جواب صحیفهٔ خدمـه آستانه رضویه ... نوشته‌اند) . پوشیده نیست بر هیچ مؤمنی عالم که تعرض باموال ونفوس کسانیکه ...

انجام : باید که رئیس خود [مولانا]عبدالله را بیرون فرستند، تاامان‌داده با بعضی ازملازمان رکاب همایون مناظره نماید. باشد که مذهب حق برهمه ظاهر گرددوالسلام علی‌من‌اتبع الهدی .

٣ـ پاسخ رستمداری به‌نامه‌ازبکیان (ص ٦٧ـ٧٥دفتر) (فارسی)

این نامه را محمدبن فخرالدین علی رستمداری در پاسخ نـامه دانشمندان ماوراءالنهر نوشته است .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ج ٢١٤٧:٦ همین فهرست شماره ٢٨٠٠/٢

آغاز: (جواب کتاب علماء ماوراء النهر که مولانا محمد مشکك رستمداری قلمی‌نموده) نتائج افکاورشحات اقلام دربارافاضل‌ماوراءالنهر ... بوقوف‌پیوسته...

انجام :

مکن مکن که ره جور را کناره نباشد
مکش‌مکش که پشیمان‌شوی وچاره‌نباشد

والسلام علی من اتبع‌الهدی .

[٢٨٨٦ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق‌شفیع‌مورخ١٢٠٩. درپایان دفتریادداشتی است درتعبیرخواب به ترتیب حروف تهجی وچند سطرانشاء نیزآمده‌است. درپشت برگ نخستین مهرچهارگوش یکی ازمالکان نسخه به نقش : (المؤمن خلیل‌العلم١١٢١) ونیزیادداشت تملك محمدشفیع

حسینی در۱۱۶۴دیده‌میشود. گوشه برگها وصالی شده، عنوانها ونسخه بدلها و یادداشتهایی درکنازبرگها نوشته شده است عنوان و نشان . شنگرف .

قطع خشتی۱۳ × ۲۰ ج. تیماج عنابی رنگ. صفحات: ۷۶. سطور: ۱۶ کاغذ فرنگی. شماره دفتر ثبت ندارد ...

کافی (روضه) (عربی)

از محمدبن یعقوب کلینی (م-۳۲۹) .

ذریعه ۱۳ : ۱۰۰ و۱۷: ۲۴۵-۲۴۶

آغاز: محمدبن یعقوب الکلینی قال حدثنی علی‌بن‌ابراهیم عن ابیه عن ابن فضال عن حفص المؤذن عن ابی عبدالله ... انـه کتب بهذه الرسالة الی اصحابه - وامرهم بمدارستها والنظر فیهـا و تعاهدها و العمل بمـا فیها فکانـوا یضعونها فی مساجدبیوتهم ...

انجام : حتی یبعث‌الله عز وجل رجلا منا اهل‌البیت یعمل بکتاب‌الله لایری فیکم منکراًالاانکره ۰کاتب‌افروده‌قدفرغ من‌تسوید . . . فی لیلة احدی و عشرین شهر رمضان‌المبارك سنة احدی ومأتین بعدالف‌من‌الهجرة...علی‌ید ... محمد نصیر الرازی‌ابن محمد صالح .

[۲۸۸۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ محمدنصیررازی فرزند محمد صالح‌مورخ۲۱رمضان ۱۲۰۱.در کنار برگهـا نسخه بدلها وعنوانها وافتادگیها وحاشیه‌هـایی‌مربوط به‌توضیحات متن‌یادداشت شده .درمیـان نسخه صفحه هـای ۲۹۴ ، ۲۹۷، ۲۹۸ سفید است ؛ در پایان نسخه حکایت سرگذشت‌سلمان یادداشت شده . عنوان ونشان‌به شنگرف. درگوشه‌وکنارنسخه مهرهایی از عباسقلیخان، سپهر دیده میشود .

قطع خشتی: ۱۳×۱۹ ج . تیماجی‌سرخ رنگ.صفحات:۳۹۰ سطور:۲۰ کاغذ : فرنگی‌سفید شماره دفترثبت . ۷۴۴۷۲

کفایة التعلیم فی صناعة التنجیم (فارسی)

ازابوالمحامد محمدبن محمودبن مسعود بن زکی غزنوی در هیئت ونجوم که در **۵٤۰** تألیف‌شده‌است .

فهرست‌دانشگاه ج۱۳ : ۳۳۳۸ مجلس ج ۲:۱۱۱ فهرست مشار : ۱۲٦۸

آغاز: شکر وسپاس خدایرا که آفریدگار است ...

انجام : واگر سهم سعادت در چهارم باشد مبارك و میمون بود ودیگر برین قیاس کن وبدانکه‌چون‌اینجا رسیدم کتاب‌به پایان رسید ... سپس کاتب‌افزوده «وقع‌الفراغ‌من‌تسوید ... عبدالعلی بن رجبعلی المراغی بتاریخ ثامن عشر شهرالله الاصم سنه‌الف ومأتان واحدی‌وعشرین من‌الهجره ...

[۲۸۸۸]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق‌عبدالعلی فرزند رجبعلی مراغی مورخ۱۸رمضان ۱۲۲۱،در کنار برخی ازبرگها عنوان‌ها ویاداشتهایی باقلم مشکی شنگرف نوشته شده درپایان نسخه ص ۲۹۴ دلائل احوال ملوك یادداشت شده‌است چهار برگ درپایان نسخه سفیداست .جدولها وعنوان‌ها ونشان‌ها به شنگرف است .

قطع :وزیری‌کوچك۱۲/۵ × ۲۱ ج : تیماج تریاکی يك‌لا.صفحات : ۳۰۰سطور : ۲۵کاغذ : فرنگی .شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۷۲ جدید : ۵۷۹۲ .

شرح قصیدة فی‌الافعال (عربی)

شرح بدر الدین محمد بن محمد بن عبدالله بن مالك بن‌ناظم نحوی است برقصیده‌پدر خود محمد بن‌عبدالله‌بن‌مالك (م-..) که دراوزان افعال‌سروده است .

رجوع شود به کشف الظنون ج ۲ : ۲۳٤ .

آغاز: بسمله وصلی الله .. قال ... بدرالدین محمدبن ... محمدبن عبدالله بن مالك ... هذه اوراق تشتمل علی شرح قصیدة والدی ... فی ابنیة الافعال وما یتصل بهاوعلی ماذکر مایحتاج الیه...

انجام : آمناً لابایساً وجلابسرالوجه بسوراً عبس. کملت القصیدة بشرحها .

[۲۸۸۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ بدون رقم‌کاتب و تاریخ‌کتابت . در آغاز نسخه‌یادداشت تملك سعیدبن‌علی‌بن حسن‌بحرانی و نیز یادداشتی ازسپهرمورخ۱۲۹۱ نوشته شده ودر زیراین‌دو مهری‌ازسپهر زده شده است. کنار تمام برگها باکاغذ ضخیم آبی وصالی‌شده است افتادگیها درکنار برگها یادداشت شده . کاتب‌ابیات‌را باقلم درشت‌تر نوشته‌است .

قطع : رقعی خشتی ۱۳×۱۶/۵ ج : تیماج نیلی یك‌لا . صفحات:۵۸ سطور : ۱۴
کاغذ : اصفهانی شماره‌دفتر ثبت ۷۴۴۷۴.

تذکرهٔ سپهر **(فارسی)**

پیش نویس ومقدمه ایست ازعباسقلیخان سپهر برتذکرهٔ ناصری خوداو .
فهرست مندرجات این تذکره‌عبارتست از :

۱ـ در صفحه ۲ ـ ۱۹ فهرست نامهای‌شعرا به ترتیب حروف الفباء ازالف تایاء یادشده آنگاه ازص ۲۲ ـ ۷۸ گزیده اشعار همان کسانیکه درفهرست مذکور آمده، از کتاب بیان محمود تألیف شاهزاده محمود میرزا نقل شده است .

۲ ـ درصفحه (۸۱ ـ ۱۲۸) برگزیدهایی‌ازاین کتابها یادشده :

الف ـ ازسنبلستان محمود (ص ۸۱ ـ ۸٤) .

ب ـ ازمثنوی میرزا محمد نصیرطبیب (ص ۸٤ ـ ۸۵) .

ج ـ از منتخب القصاید حکیم خاقانی شیروانی (ص ۸۵) .

د ـ مرآة الصفا خسرو دهلوی (ص ۸۵ ـ ۸٦) .

هـ ـ جلاءِ الروح جامی (ص ۸٦) .

و ـ از منتخب القصاید (ص ۸۷ - ۱۱۱) دراین بخش منتخبی از اشعار بسیاری از شعراء یادداشت شده و نیز برخی‌از آثار مانند ، منهاج الهدی‌استرابادی ، آینه گیتی نمای مثالی ، تحفة الاحباب مولا مجد ، انوار العیون ابوالقاسم شیرازی ، فصل‌الخطاب واعظ خلخالی ، مظهر الذات عاشقی و غیرها اشاره شده است .

۳ ـ بخشی‌از جنگ اشعـار و نثر های متفرقه (ص ۱۱۱ ـ ۱۱٤) .

٤ ـ بخشی‌از آتشکده‌اسحاق‌بیك (ص ۱۱۵ ـ ۱۲۸) .

۵ ـ فهرست الفبای نامهای شعراء (ص ۱۲۹ ـ ۱۳۷) .

٦ ـ اسامی شعرای متأخرین که درجلد دوم تذکره مرحوم رضا قلیخان هدایت است و نیز اسامی شعرای معاصرین که‌تذکره‌هدایت آمده‌است (ص ۱۳۷ـ ۱٤۲) .

۷ ـ فهرست الفبایی (ونامرتب)نامهای شاعران (ص ۱٤۵ ـ ۱٤۷) .

۸ ـ منتخبی ازاشعار بسیاری ازشاعران (ص ۱٤۸ ـ ۱۸۵) .

۹ ـ از کتاب برهان جامع درلغات فارسی (ص ۱۸٦ ـ ۱۹۱) .

۱۰ ـ بخشی‌از بیاضی که میرزا صائب‌شاعرمعروف جمع وانتخاب کرده‌است (ص ۱۹۱ ـ ۲۲٦) .

۱۱ ـ از کتاب هزار دستان (ص ۲۳۷ ـ ۲۳۰) .

آغاز: آتش‌آسید محمد اصفهـانی ـ میرزا محمد قلی‌کاشـانی امید میرزا محمد خان اصفهانی ـ امید عباس کرمانشاهانی ...

پایان:

حبیب الله را قبله ولی الله را مولی
قف العقبا امان الخلق بیت الله فی الدنیا

[۲۸۹۰]

نسخه ایست بخط مؤلف عباسقلیخان سپهر کاشانی (مشیر افخم) که در ۱۲۹۹ به نوشتن آن اشتغال داشته (بر طبق تاریخ موجود ص ۱۸۵ نسخه) سپهر در ص ۲۱ نسخه چنین نوشته «پاره‌ای ابیات واشعار شعرای روزگار است از اشخاص متفرقه که برای ثبت در تذکره ناصری بخط خود مسطور نمودم حرره الجانی وزیر تالیف عباسقلی سپهر کاشانی» همچنین در پایان نسخه ص ۲۳۰ نوشته است :

«خوشا ایامیکه مجالی برای اینگونه تفننات که در حقیقت غذای روحانی است حاصل بود بعد از آن اشتغال بخدمات دولتیه وتحریرات مرجوعه وتاریخ دولت وکتب احوال سعادت اشتمال ائمه هدی صلوات الله علیهم مانع این نوع تحریرات گردید و بحمدالله تعالی توفیق وفضل الهی شامل حال این بی‌حال ضعیف حقیر عباسقلی سپهر کاشانی گردید که متمم مجلدات ناسخ التواریخ پدرم جنت مکان لسان الملك سپهر طاب ثراه را تعقیب کرده تاکنون که شب یازدهم شهر ذی‌الحجة الحرام سنه ۱۳۳۶ هجری جلد اول احوال شرافت منوال امام علی نقی علیه السلام قریب الاتمام و نوبت شروع بجلد دوم ومسئلت توفیق نگارش احوال امام حسن عسکری وحجة الله تعالی علیهم السلام است بمنه و توفیقه» .

قطع : وزیری ۱۴ × ۲۲ ج : مقوایی. صفحات: ۲۳۲ سطور : گوناگون . کاغذ : سفید فرنگی . شماره دفتر قدیم : ۷۴۳۸۶ جدید : ۵۷۱۲ .

(عربی)

۱ - کافیه (ص ۲-۴۰ خ دفتر)

مقدمه ایست متداول در نحو از ابن حاجب (عثمان بن عمر - م ٦٤٦) که بر آن شرحهای زیاد نوشته‌اند .

(موجود دراین دفتر ازاوائل مبحث مرفوعات تاپایان آنست و اندکی ازآغاز آن نیز افتاده است)

در کنار نسخه حاشیه‌هایی بدون نشان بفارسی وعربی یادداشت‌شده است .

کشف الظنون ج ۲ : ۲٤۹ فهرست مجلس ج۲ : ۱۸۵ معجم‌المطبوعات : ۷۱

آغاز: الیه‌الفعل اوشبهه وقدم علیه‌علی جهة قیامه به‌مثل :قام زیدوزید قائم أبوه. والاصل ان یلی الفعل فلذلك جاز ضرب غلامه زیداً ...

انجام : فیردماحذف والمفتوح ماقبلها تقلب الفا. تمت الکتاب بعون ...کاتب افزوده:فی تاریخ هشتم شهر ذی‌الحجة‌الحرام چهارم اردیبهشت ماه جلالی سنة ۱۱۱٤ . کتبه العبدابن محمدنبی محمد صالح اردکانی .

۲ ـ العوامل المأیه (ص٤۱ـ۷۰دفتر) (عربی)

تألیف عبدالقاهر بن عبدالرحمان جرجانی (م ـ ٤۷٤ یا ٤۷۱)

در کنار نسخه‌ها حاشیه‌هایی یادداشت شده است .

رجوع شود به فهرست مجلس ج ۷ : ۱۹۵ و کشف الظنون ج ۲ ـ ۱٤۰ ـ معجم المطبوعات ـ ٦۸۱ .

آغاز: (بسمله) العوامل فی‌النحوعلی‌ماالفه .. عبدالقاهر بن محمدالجرجانی مأیه‌عامل ...

انجام : فهذه‌مأیه‌عامل. تمت. کاتب افزوده‌ابن محمدنبی محمد صالح فی‌تاریخ هشتم‌شهر ذی‌الحجة الحرام موافق چهارم اردیبهشت ماه جلالی سنة ۱۱۱٤ .

۳ ـ الفیه [رسالة...] (۷۱ـ۲۲۰) (عربی)

ازشهیداول ـ محمدبن مکی عاملی (متوفی ۸۰۰)است در بیان واجبات نمازدر یك مقدمه و سه فصل و یك خـاتمه .

الذریعة ج ۲ - ۲۹۶ - فهرست چاپی عربی فهرست سپهسالار ج ۱ : ۳۵۹ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی‌افضل ... امـا بعد فهذه رسـالة - وجیزه فی‌فرض الصلوة...

انجام : ولواطلق القضاء علی‌الطواف والجنازة فمجاز وکذا النذرالمطلق.

کاتب‌سپس‌افزوده‌تمت...درروز شنبه‌بیست‌وچهارم‌شهر ذی‌الحجة‌الحرام‌سنه ۱۱۱۴ .

۴ - کتاب فاتحه (۲۲۰-۳٤٦) **(عربی)**

مقدمه ایست در نحو که در اقسام اسم‌وفعل وحرف گفتگو میکند وترتیب آن مانند انموذج النحو زمخشری است وبگواهی برخی از قرائن نویسنده آن شیعی مذهب بوده است .

آغاز: الکلمة لفظ موضوع مفرد وهی‌اسم اوفعل او حرف . فالاسم مایصلح معناه لکونه مخبراً عنه وبه والفعل مایصلح معناه‌لکونه مخبراً به فقط...

انجام : وعطف البیـان و هومـا یوضح متبوعه ولایکون نعتاً نحو رایت ابالحسن علیاً . سپس‌کاتب‌افزوده .تمت... فی‌تاریخ هفتم شهر محرم‌الحرام موافق باپنجم خردادماه‌جلالی فی‌سنة ۱۱۱۵ کتبه العبدابن محمدنبی‌محمدصالح اردکانی.

[۲۸۹۱ - مجموعه]

دفتریست‌بخط نسخ محمدصالح پسرمحمد نبی در۱۱۱۵ . یادداشت‌تملك بامهر بیضی شکل او درپایان ش ۴دیده میشود . عنوان‌ونشان : شنگرف .

قطع : رقعی۱۰ × ۱۵ ج تیماج مشکی‌یك‌لا صفحات ۳۴۶ سطور : ۷ کاغذ اصفهانی نازك ـشمارهٔ دفترثبت قدیم۷۴۳۸۶جدید:۵۷۱۱ .

کتابچه (جنگ) **(فارسی)**

این کتابچه مجموعه یادداشت هایی است از میرزا محمود خان پسر میرزا

زین‌العابدین متخلص به نعمت متولد ۱۲۱۷ . وی در آغاز این کتابچه را به حاجی مهذب‌الدوله تقدیم داشته وسپس بذکر خوبرویانیکه در کشورها دیده میپردازد آنگاه گزیده‌ای از مثنویات وغزلیات ورباعیات خود در آن نقل میکند .

آثار عجم ص ۸۷ فرهنگ سخنوران : ۶۱۲ .

آغاز: بمبئی . درسیرك دختری ماهر درقفس چهار نره شیر رفت وهنرها نمود آخر حکم کرد، دوشیر خوابیدند وخود بر روی آنها خفت . درحقیقت بآهوی چشم شیران‌راخواب خرگوشی میداد ...

انجام :

صحرا همه گشت لاله‌زارای ساقی   هان بادهٔ گلرنـگ بیار ای ساقی

کاین چرخ همان است که‌همچون بهرام   کرداست بگور صد هزارای ساقی

در دار الخلافه طهران فی شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۶ .محمود الحسینی الفارسی المتخلص بنعمت .

[۲۸۹۲]

نسخه‌ایست بخط شکسته نستعلیق مؤلف کتاب محمود حسینی متخلص بنعمت مورخ ۱۳۲۶ . درذیل رقم کاتب مهر بیضی‌شکل او به نقش (عبده الراجی محمود الحسینی) آمده‌است. مؤلف درآغاز نوشته : درخدمت جناب مستطاب بندگان آقان حاجی مهذب الدوله دام عمره العالی این کتابچه محض یادگاری تقدیم شد:

غرض نقشی است کز ما بازماند   که هستی را نمی‌بینم بقـائی

محمود حسینی». زیر این یادداشت، یادداشتی دیگر است از علی اکبر صبا که این کتابچه نخست درملك او بوده سپس بملك الشعراء بهار منتقل شده‌است آن یادداشت چنین است :

به‌پیشگاه بندگان اجل جناب آقای ملك الشعرای بهار تقدیم شد. علی اکبر صبا

قطع :رقعی ۱۱×۱۷ ج : مقوایی.صفحات: ۱۷۲ . سطور: ۸و۹ کاغذ : کاهی زرد رنگ. شماره‌دفتر : ۷۴۳۸۹ .

شرح اربعین حدیث (عربی)

از محمد تقی فرزند حسینعلی‌هروی اصفهانی (م-۱۲۹۹) است . وی چهل حدیث مشکل‌را که دربارهٔ توحید ونبوت ومعاد واردشده بر گزیده وبطورمبسوط شرح کرده . از این‌شرح درپایان کتاب دیگرش «نهایة‌الامال» نام‌میبرد.

(نسخه‌حاضر حاوی شرح ۳۶حدیث است . و چهار حدیث دیگررا ندارد).

ذریعه ج ۱۳:۱ ٤۱۳‌اعلاالشیعه (کرام‌البرره) :...

آغاز: بسمله بحمدك یامن دل علی‌ذاته بذاته .... والصلوة فنقول... محمد تقی‌بن حسینعلی‌الهروی‌لماکانت جملة من‌العقاید الدینیة والاصول‌الایمانیه...

انجام : الحدیث السادس و الثلثون فی‌الجنة والنار فی‌البحار عن العیون والامالی والتوحیدعن‌الهروی قال‌قلت للرضا یابن رسول‌الله (ص) اخبرنی‌عن الجنة و النار... بیان‌یطوفون ... ثم‌قال والعین الحور.. وبذلك یتم حسن العین.

[۲۸۹۳]

نسخه‌ایست از پایان‌ناقص بخط نسخ قرن ۱۳ ــ ه . پشت برگ‌اول‌وآخر نسخه‌مهر چهار گوشه‌سر لوح‌دار بنقش: (هوالمالك . من‌عواری‌الدنیا لدی‌عبده‌الجانی الهادی‌الحسینی افجه ۱۳۴۶) باجوهر بنفش دیده‌میشودعنوان‌و نشان‌شنگرف.

قطع :وزیری۱۵×۲۳/۷ج: تیماج‌سرخ‌رنگ.صفحات:۳۳۸ س:۱۹ کاغذ سفیدمایل بسبزی‌شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۰۷جدید:۵۵۷۳ .

فضائل ومناقب (فارسی)

ازعبد اللطیف زندهٔ در۹۲۱ ه .

این کتاب‌بروش‌شیعی‌نگارش‌یافته و در اصل دربابهای بسیاری ترتیب یافته

اما آنچه موجود است (در این نسخه حاضر) تنها از باب هفتاد چهارم است در بیان سر گذشت حضرت خاتم النبیین (ص) تا باب ۱۰٦ که در بیان عقوبات قاتلان حضرت امام حسین (ع) است.

عبداللطیف در پایان باب نود و دوم این کتاب چهل حدیث عربی را بفارسی ترجمه نموده و به نظم درآورده و در مقدمهٔ آن تاریخ (۹۲۱) و تخلص (لطیف) خود را چنین یاد کرده است:

اما مناقب وفضایل وی بسیار است .. از آنجمله این بندهٔ ضعیف عبداللطیف اربعین حدیثی درمناقب ...

سر نامها چون بنام خداست
زبان گر نجنبد بنامش خطاست
زهجرت بشد نهصد و بیست و یك
که سر بر کشید این سخن بر فلك
چو بینی درین خط و خال لطیف
دعایی کنی در حق این ضعیف

در باب هشتاد و پنجم از استاد خود مولانا عبدالعلی یاد کرده است. فهرست بابها در آغاز نسخه یاد شده و بطوریکه از شماره ابواب معلوم میگردد این کتاب دردوجلد بوده و این بخش دوم آنست.

آغاز: باب هفتاد وچهارم در بیان قصه حضرت خاتم النبیین ورسول رب العالمین وخواجه کاینات وواسطه ظهور مکنونات وباشندهٔ جوهر جود و بخشاینده گوهر وجود...

انجام: فرمود که گوبروید و بکنید هرچه ایشانرا فرموده‌اند... هر کرا حربهٔ زدند فی‌الحال آتش دروی میگرفت ... سوخته شدند چون نوبت من رسید گفتم الامان یا رسول‌الله.

[۲۸۹۴]

نسخه‌ایست ناقص (ازآغاز و انجام‌آن‌افتاده) بخط نسخ قرن‌دهم .

فهرست بابها درآغاز نسخه نوشته‌شده . صفحه‌ها دارای‌جدول‌های‌شنگرف‌است. عنوانها واشعارنیز درجدولهای شنگرف‌نوشته‌شده .

گوشه وکناربرگهای آغاز وانجام نسخه وصالی‌شده وبه نوشته آخرین برگ آسیب رسیده است .

قطع : وزیری۱۷ × ۲۴/۵ ج : تیماج زرد رنگ دارای‌ترنج ونیم‌ترنج صفحات : .. سطور ۱۹ . کاغذ ترکی‌سفید مایل بزردی . شماره دفترثبت : ۷۴۲۵۰ .

ازآغاز برگ ۴۲۱ دارای جداول بقلم آب طلائی: ومشکی وپس ازآن تاپایان بقلم نقره‌ای و مشکی است ،

کنار پائین برگها رطوبت دیده وبرآنهاآسیب رسیده ولی نوشته سالم مانده است .

عنوان و نشان : شنگرف .

قطع : ۱۹ × ۲۱ ج : تیماجی‌زرد رنگ.صفحات : ۱۰۴۸ . سطور:کاغذگوناگون شماره دفترثبت قدیم : ۷۴۲۴۲ جدید...

۱ ـ حاشیه تهذیب المنطق (ص۱ـ ۱۳۷دفتر) **(عربی)**

ازمولی عبدالله‌بن شهاب الدین حسین یزدی شهابادی (م ـ ۹۸۱) و مکرر چاپ‌شده.درکنار نسخه‌ماحاشیه‌هایی‌با نشان : ملاجلال،علی‌اکبر ، منه ، شرح ـ ونیزحاشیه‌هایی بی‌نشان بفارسی وعربی یادداشت‌شده است .

فهرست مشار ـ عربی چاپی : ۲۷۵ ذریعه ٦:..مجلس۵:۳۰۰ .

آغاز: قوله الحمدلله افتتح ... بحمدالله بعدالبسملة ابتداء بخیر الکلام ـ و اقتداء بحدیث خیرالانام ..

انجام : وقیل هذا اشارة الی العمل و کونه اشبه بالمقصود بل المقصود من العمل والحمدلله ... برحمتك یا ارحم الراحمین .

۲ ـ کبری (ص ۱۳۸ ـ ۱۶۶ دفتر) (فارسی)

از میرسید شریف علی بن محمد گرگانی (م ـ ۸۱۶) و بارها چاپ شده است. فهرست مجلس ۵ : ۴۰۰۰ فهرست فارسی چاپی ص ۱۲۴۷.

آغاز: بدانکه آدمی را قوتیست دراکه که منقش میگردد دروی صور اشیاء...

انجام : پس لاحجر باشد لیکن لاحجر نیست پس لاشجر باشد کاتب سپس افزوده . . . فی یوم تسعة وعشرین من شهر ربیع الاول من شهور سنة ۱۲۶٤ .

[۲۸۹۵]

دفتریست بخط نسخ علیرضا پسر آخوند ملاحسینعلی مورخ ۲۹ ربیع الاول ۱۲۶۴ . رقم کاتب در پشت نخستین برگ آمده است . ونیز در پشت همین برگ ابیاتی از حافظ و دیگران ومهر بیضی شکل عباسقلیخان سپهر یادداشت و نقش شده است، در پایان، یادداشت خرید این دفتر از سپهر در ۱۲۹۱ و یادداشت دیگری از سپهر در ۱۳۳۹ دربارهٔ فوت دخترش طلعة السلطنه آمده است .

همین دختر تاریخ شروع خواندن کتاب کبری را نزد پدر خود در ۱۳۳۲ روی آخرین صفحه یادداشت کرده است .

چندمهر بیضی شکل از سپهر با نقشهای : «مشیر افخم وزیر تألیفات» و «عبده الشریف عباسقلی» در پایان دفتر آمده است. متن ش ۱ در بالای برگها نوشته شده . ش ۲ دارای عنوانها ونشانهایی بشنگرف است .

قطع : رقعی ۱۱ × ۱۶ . ج : تیماج مشکی یك لا . صفحات ۱۶۶ سطور : ۱۵ : کاغذ فرنگی. شماره دفتر ثبت قدیم : ۸۴۳۹۰ جدید: ۵۷۱۶ .

مجمع الباقی

(فارسی)

نام و نشانی ازمؤلف در نسخه حاضر نیست .

کتابی‌است‌در بیان حکایتهای‌طرب‌انگیزوروایتهای فرح‌آمیز دارای پنج‌فصل مؤلف درمقدمه آرد که«درپایان کتاب چندی‌قصیده وقطعه‌وغزل‌از گفته‌خود حقیر مرقوم است»ولی کتاب مورد گفتگواست ناقص‌است وپایان ندارد .

آغاز: حمد وسپاس مرخداوندی را سزاست که لطف عمیمش شامل بندگان سراپا عصیان وفیض قدیمش ... اما بعد چون بعضی ازمردمان را به اقتضای زمان میل‌بمزاح ...

انجام : ای‌پدر ازقرارتقریراین‌پسر چنان‌معلوم است که‌این‌شخص‌را به‌خانه ما میآورند زیرا که دراین‌شهر بجزخانه ما خانه‌دیگربه این‌صفت‌موصوف‌نیست .

[۲۸۹۶]

نسخه‌ایست ناقص (ازپایان به‌خط نستعلیق قرن۱۳ عنوان‌ونشان وتاریخ‌ندارد .

قطع : نیم‌خشتی۱۱ × ۱۷/۳ ج : تیماج زرد رنگ‌صفحات : ۱۱۰سطور: ۹کاغذ : فرنگی شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۱۶جدید۰۵۵۸۰.

کشف الغرایب

(فارسی)

رساله‌مجدیه از مجدالملك سینکی .

درفهرست دانشگاه این کتاب بطوراحتمال ودرفهرست‌ادبیات‌بدون احتمال ازآثار میرزا ملکم‌خان دانسته‌شده است ولی همانگونه که در حاشیه فهرست ۶ مجلس نوشته شد مسلماً ازمجدالملك‌است.مرحوم سعیدنفیسی بامقدمه‌ای‌سودمند آنرا چاپ کرده است .

فهرست دانشگاه ج ٦ ـ ۲۳۳۱ مجلس ٦ : ۲٥٥ (حاشیه ادبیات : ۳۹۲ ارمغان۸ : ۸۲ ـ٥٤٥)

آغاز:

من گنگ خوابدیده و عالم تمام کر
من عاجزم ز گفتن و خلق از شنیدنش

انجام :

آسایش رعیت وآبادی مملکت تا درمیان خواستهٔ کردگارچیست

کاتب افزوده تمت ذیقعدةالحرام ۱۳۲۹ .

[۲۸۹۷]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق مورخ ذیقعدهٔ ۱۳۲۹ .

قطع: نیم‌خشتی۱۳/۵ × ۲۱ج: تیماج مشکی‌رنگ.صفحات:۱۳۱ سطور : ۱۳ کاغذ : فرنگی شماره دفترثبت قدیم: ۷۴۲۱۴جدید :

شرح الکافیة **(عربی)**

شرحی است بر کافیه ابن حاجب .

آغاز: علیه توکلت والیه انیب . قوله الکلمة لفظ وضع لمعنی مفرد . اعلم ان معرفة هذاالحد موقوف‌علی معرفةاللفظ ....

انجام : وفی یا مرأة اضربن اضربی فی‌الوقف لم یعلم انه بدل عـن‌النون اوالمحذوف المردود .کاتب‌افزوده«تمت‌الکتاب ... بید من‌لابدله ... سیدی‌مرادبن سلطان‌محمود ... فی‌السنة ثلاث وستین و تسعمأیه .

[۲۸۹۸]

نسخه‌ایست (ازآغازناقص) بخط نسخ سیدمراد فرزند سلطان محمود مورخ ۹۷۳ . عنوان ونشان به شنگرف.

قطع : خشتی۱۸ × ۲۵ ج : تیماجی‌زردرنگ صفحات : ۳۱۵ سطور :۱۷ کاغذ زرد کهنه شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۲۰۳.جدید : ۵۵۶۹

الارشاد فی‌معرفة حجج‌اللّٰه‌علی‌العباد (عربی)

از شیخ مفید (محمدبن نعمان ۳۳۷ـ۴۱۳) است ومکرر چاپ شده .(نسخهٔ حاضر از آغاز شرح اولاد امیرالمؤمنین تا پایان کتاب است).

الذریعة ج۱ : ۵۰۹ فهرست مجلس ج ۲ : ۳۱۳ فهرست چاپی عربی ـ ۴۱

آغاز: باب ذکراولادامیرالمؤمنین علیه‌السلام وعددهم واسمائهم و مختصر من‌اخبارهم فاولادامیرالمؤمنین علیه‌السلام سبعه وعشرون‌ولداً ذکراوانثی ...

انجام :للحساب‌والجزاء واللّٰه‌اعلم بمایکون‌وهوولی‌التوفیق ... وآله‌الطاهرین قال الشیخ‌السعید . . . محمد بن ... قداوردنافی کل باب من‌هذا الکتاب طرفامن الاخبار .. .. کفایةفیماقصدناه . . . محمد وآله الحمدللّٰه‌الذی .کاتب‌سپس افزوده : واتفق الفراغ منه‌یوم‌الثلثا من‌العشرالاول من شهرشعبان‌المعظم من شهوسنه تسع و تسعین‌والف‌هجریةوکاتبه ... جعفربن‌الغازی‌الرازی ... وابنیه .

[۲۸۹۹]

نسخه‌ایست فاقد اول بخط نسخ جعفر پسر غازی رازی مورخ سه شنبه دهه اول شعبان ۱۰۹۹ ه . پشت‌نخستین برگ یادداشت ازعباسقلیخان سپهر بادومهر بیضی شکل از او به‌نقش (وزیر تالیفات سپهر) در۱۳۱۸ دیده میشود . کنار دوازده برگ از آغازویک برگ‌پایان وصالی شده است عنوان ونشان به‌قلم شنگرف ومشکی است .

قطع :وزیری کوچك۱۳/۵ × ۲۲/۵ ج : تیماجی عنابی رنگ. صفحات: ۲۸۰ سطور : ۱۷ کاغذ اصفهانی مختلف شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۳۹۱ جدید : ۵۷۱۷

صحیفهٔ سجادیه باترجمه **(عربی فارسی)**

صحیفه سجادیه مجموعه دعاها و منشآتی است که از حضرت علی بن الحسین با اسناد معتبره بما رسیده و مکرر چاپ شده است

مورد گفتگو نسخه‌ایست که در پایان ملحقاتی بآن افزوده شده است .

ترجمه‌فارسی بین سطور آن و بر کنار صفحه‌ها شرح بعضی از جملات بفارسی نوشته شده برای نمونه، ترجمه‌وشرحی که برای این عبارت : (ولکن تدوررحی الاسلام من مهاجرك فتلبث بذلك عشراً ثم تدوررحی الاسلام) که‌درص ۲۰ آمده نقل میگردد :

این ده‌سال ده‌سالیست که حضرت رسول درمدنیه بود بعداز هجرت و بعداز این ده‌سال از گردش می‌افتد تاسال سی‌وپنجم از هجرت که ابتدای خلافت‌ظاهری امیرالمؤمنین (ع) زمان ابوبکرو عمروعثمان است که قریب بیست وپنجسال بود وپنجسال دیگردر گردش آن زمان‌خلافت حضرت امیرالمؤمنین (ع) .

ترجمه همین قطعه‌مذکور که کمی پس از آن‌است‌چنین‌است :

ولیکن میگردد آسیای اسلام‌پس‌ازهجرت کردن‌تو و میماند‌باین گردش ده‌سال پس بگردش می‌آید‌آسیای اسلام برسرسال سی و پنجم از هجرت تو .

دانشگاه ۱ : ۱۵۳–۱۶۷ فهرست مجلس ج ۳۲:٤ فهرست‌مشار–عربی : ۵۸۸

انجام :

آغاز: حدثنا السید الاجل نجم الدین بهاء الشرف ابوالحسن محمدبن الحسن ...

انجام : کما احسنت فیمابقی‌منه یاأرحم الراحمین .

[۲۹۰۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ و نستعلیق قرن نهم . بر پشت نخستین برگ‌طریقه‌ختم‌سوره (الم نشرح)

نوشته‌شده است در پایان ملحقاتی که برای صحیفهٔ سجادیه در برخی از نسخه ها بودآورده است وپس‌ازآن یادداشتی درطریقه نمازشب نوشته‌شده

سطرهامیان جدولها نوشته شده وزیر هرسطر ترجمه‌آن باقلم شنگرف بخط نستعلیق آمده‌است . صفحه‌هادارای کمند: بقلم‌زرین‌مشکی وجدولهای : زرومشکی . صفحه‌هایی که‌پس ازهرپایان صحیفه‌آمده‌اند بدون جدول میباشند . عنوان‌ونشان : شنگرف .

قطع : رقعی ۹ × ۱۶ ج تیماجی سرخ‌رنگ . صفحات : ۳۲۴ سطور : ۲۰. کاغذ سمرقندی‌اهاردارشماره دفترقدیم : ۷۴۳۹۲ جدید : ۵۷۱۸

سبع المثانی **(فارسی)**

مثنوی از شیخ نجیب‌الدین رضا تبریزی اصفهانی (م ـ ۱۰۷۵)
الذریعه‌ج ۱۲ـ۱۳۰دانشگاه ج ۹: ۱۲٤۰ فهرست چاپی‌فارسی : ۹۳٤

آغاز :

ای احد فـرد بذات قـدیـم — برتو گریزیم زدیورجیم
خواستی ازجود کنی‌بنده خلق — یافت‌زذات‌تووجودی عدیم

پایان :

چونکه روحش فارغ آید زین‌بدن — هیچ‌نکند جز بقرب هووطن
حشر او بـا چـارده معصوم کـن — با محبانش تمام از بیخ وبن

[۲۹۰۱]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن۱۳ـه د رپایان نسخه‌یادداشتی است درشرح برخی از اصطلاحات‌صوفیه . گوشهٔیك برگ بپایان مانده پاره‌شده است عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : رقعی۱۵ × ۲۰ ج : تیماجی‌مشکی (صفحات۷۰۱ سطور: ۱۷ . کاغذ :فرنگی سفیدشماره دفترثبت قدیم : ۷۴۳۹۳ جدید : ۵۷۱۹

مرشد العوام (فارسی)

از میرزای قمی است (ابوالقاسم بن حسن گیلانی) صاحب قوانین متوفی ۱۲۳۱
(نسخه حاضر کتاب الصلوة و کتاب الصوم و کتاب الزکاة آنست).

فهرست سپهسالار ج ۱: ۵۱۹ فهرست مجلس ج ۲: ۲۲

آغاز: الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد وآله اجمعین امـا بعد چنین گوید اقل عباد الله ابوالقاسم بن الحسن الجیلانی این چند کلمه ایست در بیان مسائل عبادات حسب الاقتضای جماعتی از برادران دینی مرقوم قلم شکسته رقم میگردد و آنرا مسمی کردیم بمرشد العوام بچند کتاب کتاب الصلوة چون نماز افضل اعمال دینیه است ...

انجام: مبحث سوم شرطست در صدقه اینکه آنشخص دهنده اهل تصرف درمال باشد نه مثل طفل ودیوانه وایجاب وقبول هرچند بلفظ نباشد ... ودرحدیث است از رسول خدا صلی الله علیه وآله مثل کسیکه تصدق بکند بعد از آن عود کند در آن تصدق مثل کسی است که قی کند وبعد از آن عود کند وآنرا بخورد. کاتب افزوده: فراغت از تحریر در یوم سه شنبه بیست یکم شهر رجب المرجب من شهور سنة ۱۲۳۶ هجریه اتفاق افتاد.

[۲۹۰۲]

نسخه ایست بخط نستعلیق مورخ سه شنبه بیست ویکم رجب ۱۲۳۶. عنوان ونشانها به شنگرف است.

قطع: خشتی ۱۵ × ۲۱ ج: تیماج تریاکی یکلا باعطف وکناره تیماج زرد. صفحات: ۳۹۶ سطور: ۲۱ کاغذ فرنگی سفید شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۳۹۵. جدید: ۵۷۲۱

۱ - ترجمه وشرح عوامل مأیه (ص۱-۱۳۶ دفتر) (فارسی)

ساره خاتون طلعة السلطنة دختر عباسقلیخان سپهر کاشانی در وقتیکه کتاب

عوامل ملامحسن رانزد پدر میخوانده ترجمه وشرحی بفارسی برآن نوشته است وی (برطبق نوشته‌مؤلف‌درپشت همین رساله) درپنجشنبه بیست سوم جمادی الاولی ۱۳۲۸ درتالیف این کتاب‌شروع کرده ودریکشنبه بیستم‌ماه ذح ۱۳۲۸ آنرابپایان رسانیده است.

طلعةالسلطنه(باز برطبق‌یادداشت پدرش در پشت همین دفترودرپایان‌مجموعه ش ۲۸۹۵) در۱۲. محرم سال۱۳۳٤ درسن ۲۳ سالگی جهانرا بدرود گفته است. دراین‌شرح نخست متن عوامل راآورده وسپس به‌ترجمه و شرح پرداخته است.

آغاز: احمدك یامن یرفع الیه العمل .. حمدیعنی سپاس میکنم تورااى کسیکه کردار نیکو بدرگاه کبریای اوبر کشیده میشود ودرود میفرستم برمحمد وآل او که ساخته شده‌است برای ایشان محل کرامت ...

انجام: وهمچنین بحسبك هذا که خبرمقدم برمبتداء هست ومرفوع هست و عامل معنوی و اگر بگویی هذا حسبك یـابگویی حسبك هذا بدون حرف‌باء فرقی بابودن باء ندارد و الحمدلله. تمام‌شد کتاب عوامل‌ملامحسن درشب‌یکشنبه بیست ماه ذیحجه الحرام سنة ۱۳۲۸ دردارالخلافه طهران درمحل چاله میدان در کوچه چاپخانه درخـانه ملکی‌خودمان درحضورمبارك حضرت‌مستطاب اجل‌اکرم افخم اعظم خداوندگاری آقاروحی فداه درشب سیم چله زمستان بتوفیق خداوند منان بپایان رسیدهذاالکتاب قرأت‌عندسیدنا ومولانا وسیدی ومولائی باتمام‌خجلت

۲ - ترجمه وشرح‌عوامل مأیه (ص۱٤٠-۱۹٦دفتر) **(فارسی)**

ازطلعة السلطنة ساره خاتون دختر عباسقلیخان سپهر. وشرح‌وترجمه‌عوامل جرجانی‌است‌وآنرا دو۲٦محرم ۱۳۳۱ بپایان‌رسانیده است.

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین یعنی حمد برخدای عالمیان والصلوة والسلام علی‌خیر خلقه‌محمد وآله اجمعین وسلام‌ودرود ببهترین خلق اومحمدصلی‌الله‌علیه

وآله اجمعین نوع اول حروف تجر الاسم یعنی حروفیکه جر یا پیش (...؟)میدهد اسم را فقط پس ...

انجام: والثانی ان مضافاً یعنی حالت دویم مصدر آنست که مضاف بچیزی باشد نحو عجبت عن ضرب زیدعمراً یعنی عجب کردم اززدن زیدعمرو را تمام شد نوشتن شرح این کتاب عوامل جرجانی بتاریخ ۲۶ شهر محرم الحرام توفیق خداوند منان سنه ۱۳۳۱ .

[۲۹۰۳_مجموعه]

دفتریست بخط نسخ مؤلف (ساره خاتون دختر عباسقلیخان سپهر) مورخ ۱۳۳۱ برپشت نخستین برگ دفتراین یادداشت ازسپهر آمده است :

«خط فرزند ناکام طلعة السلطنة ساره خاتون اینك که بامراض مختلفه قلبیه و استسقاء وتب دائم شب شنبه دوازدهم محرم الحرام ۱۳۳۴ دردارالخلافه درسن ۲۳ ساله برحمت خداوند ودرامام زاده عبدالله درپای ایوان پهلوی والده جده‌اش بدرالملوك علیها رحمةالله در خاك رفت ومرحومه بدرالملوك درششم رمضان المبارك سنه ۱۳۳۳ دردارالخلافه بمرض سکته در گذشت » بین رساله اول ودوم ۳ صفحه سفید است ایندو دررساله حدود نصف دفتررا فراگرفته وبقیه آن کاغذ سفید است .

قطع : رقعی ۱۳ × ۱۸ ج مقوایی . صفحات : ۱۹۵ سطور : ۱۵ کاغذ : فرنگی نازك وسفیدشماره دفترثبت قدیم : ۷۴۳۹۶ جدید : ۵۷۲۲ .

۱ـ تصحیح الاعتقاد (ص۱ـ۴۳دفتر) **(عربی)**

شرح شیخ مفید است براعتقادات شیخ صدوق .

الذریعة ج ۱۹۳:٤ فهرست ـ مشارعربی : ٥٥٤ .

آغاز: الحمد لله رب العالمین... قال الشیخ ابوجعفر محمد بن علی...

انجام: فیما تضمنه من الاحادیث لیوقفوه علی الصحیح والفاسد هذا آخر ما برزمن قلمه الشریف قدس الله نفسه الزکیه

کاتب سپس افزوده مدذقع الفراغ من تسویدهذه النسخة الشریفة لیلة الاثنین تاسع شهر جمادی الاخره سنه خمس وثلاثین وثلاثمأیه بعدالالف فی شریعة الکوفة ۱۳۳۵ .

۲ـ ابطال العمل باخبار الاحاد [رساله فی...] (ص ۴۵ـ۴۸ دفتر) (عربی)

از سید مرتضی علم الهدی . (م ـ ۴۳۶)

درآغاز این رساله نوشته شده (رساله ایست در عدم حجیة خبر واحد ازسید مرتضی) .

تاییداین نسبت از خط شیخ علی سبط شهیدثانی نقل شده که او نیز از خطجد خود شهیدثانی نقل کرده است .

فهرست نجاشی... فهرست طوسی، معالم العلماء فوائدالرضویه .

آغاز: من املاء السید الاجل المرتضی علم الهدی ... فی ابطال العمل باخبار الاحاد نقلست من خط جدی المبرور الشهید الثانی ... من کتاب بخطه فی المشهدالمقدس وهی التی یحکی کلامها جدی الشیخ حسن طاب ثراه فی اصول المعالم قال... اعلم انه لایجوزان یتعبد اصحابنا ...

انجام : وکذالك القول فی احکام الحوادث التی یحدث واقوال الامامیة فیها علی وفاق ولاخلاف هذا آخر ما برزمن قلمه الشریف .

۳ـ دعوی الاجماع فی مسائل من الشیخ ومخالفته نفسه

(ص ۵۳ ـ ۵۷ دفتر) (عربی)

از زین الدین شهیدثانی است .

این رساله بنامهای فی الاجماعات التی ادعا ها الشیخ ثم خالف نفسه فیها در رسالة فی مخالفة الشیخ لاجماعاته آمده است .

ذریعه : ... روضات :... فواز الرضویه:...

آغاز: قال الشیخ الاجل... زین الدین احمد العاملی ... فصل یشتمل علی مسائل ادعی فیها الشیخ الاجماع مع انه بعینه خالف فیها حکم ما ادعی الاجماع فیها...

انجام : وقال مخالف یدخل الاباء والاولاد ... وقال فی ید لا یدخلون فیه تمت الوجیزه ... فی المشهد المقدس العلوی ... فی صبیحة یوم السبت الرابع والعشرین من شهر صفر الخیر من شهور سنة اربع وثلاثین وثلاثمأة بعد الالف...

کاتب محمد امین خویی (پسر امام جمعه خویی) افزوده . کتبه بمیناه ... محمد امین بن یحیی الخوئی اصلا والنجفی مولداً ومسکنا اجمعین آمین.

۴ ـ ترتیب زیارة عاشوراء [گفتار در ...] (ص ۵۸ـ دفتر) **(عربی)**

فائده مختصر یست در ترتیب زیارة عاشوراء و در آن از محقق قمی صاحب قوانین یاد شده است .

آغاز: فائدة مهمة ینبغی اثباتها وهی ان الزیارة الواردة فی یوم عاشوراا اعنی الزیارة المعروفة المعمولة المتضمنة لمأیه لعن ومأیه سلام ...

انجام : او یمکن یقال فی المقام علی وجه التفصیل والاستدلال والله الهادی کاتب افزوده کتبه. ابن یحیی امین الخویی...فی سنه اربع وثلاثین وثلاثمأیه بعد الالف

۵ـ ذبیحیه (ص۵۹ـ ۶۸ دفتر) **(عربی)**

از شیخ بهایی عاملی در تحریم وپاسخ اهل کتاب است . وی این رساله رادر پاسخ اعتراضات ایلچی روم در یك دیباچه وسه فصل ترتیب داده است .

نسخه‌ای دیگر از این رساله درفهرست **۹** معرفی شد .

الذریعة ج ۱۰-۳و٤ فهرست‌مجلس ج ۹ .

آغاز: بسمله الحمدلله‌علی جزیل افضاله ...وبعدفیقول محمدالمشتهر ببهاءالدین العاملی ... الباعث علی تألیف هذه‌المقالة...

انجام: هذاماجری به قلم‌الارتجال‌مع‌ضیق‌المجال... اعلم‌بحقایق‌الاحوال کاتب‌افزوده:وقد وقع‌الفراغ ... ابن یحیی محمد امین الخوئی ... اربع وثلاثین و ثلاثمأه‌بعد الالف ... ونعم‌الوکیل .

۶ - تبسة‌المجول ومنیة‌الفحول (ص۷۳ - ۸۱ دفتر) **(عربی)**

ازمیرزا محمد اخباری است که بنا بدرخواست سیدمحمد مهدی‌طباطبائی نوشته است .

این کتاب تاییدشیوهٔ ازمحدثین‌واینکه روش آنان نزدیکترین راه است‌به راه نجات ازراههای دیگر نگارش یافته .

میرزای قمی بررد این‌رساله (عین‌العین) را نگاشته‌است .

احسائی درذیل‌رساله برهانیه)همین فهرست شمارهٔ ۲۷۹۷/۱) ازاین کتاب درشماره مؤلفات خود درمسئله اجتهاواخبار یاد نکرده .

فهرست دانشگاه ج **۵** - ۱٦۹۱ همین‌فهرست‌ص..

آغاز: بسمله الحمد لله والسلام علی عباده‌الذین اصطفی امـا بعد فالباعث علی تحریرهذه الرسالة هو ... محمدبن عبدالغنی لما علم‌الاختلاف ...

انجام: ویعرفوا ان نقل هذه‌الشبهات ... عن‌الطریقة المتینة القویمة ... کاتب‌افزوده‌وقدوقع الفراغ ... فی‌لیلة‌الثلاثة والعشرین‌من‌شهرشعبان المعظم سنه اربعة‌وثلاثین‌وثلاثمایه‌بعدالالف ... محمد امین‌الخویی عفی‌عنه ۱۳۳٤.

[۲۹۰۴-مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق محمدامین پسر یحیی خویی (امام‌جمعه) است که آنرا در کوفه ۱۳۳۴ نوشته‌است. مهر بیضی شکل کاتب در آغاز وانجام دفتر با نقش «من کتب الاقل محمد امین الخویی ۱۳۷۶» یادداشت شده‌است ، کاتب درپایان بیشتر رساله‌های دفتر نوشته .

لایخفی ان‌النسخة التی کتبنا منها کانت معلوطة فی‌الغایة بالتأمل والحدس اصلحت‌منها ماتیسر لی وقدبقی منها مواضع یحتاج الی‌التأمل والتصحیح والمراجعة والله‌الموفق‌للصواب.

روی نخستین برگ فهرست رساله‌های دفتر وپشت‌برگ دوم‌دفتر یاد داشتی‌است‌بنقل از کتاب **العیون والمحاسن مفید** که‌آغار آن اینست :

اعلم‌رحمك‌الله ان‌لشیخنا الاعظم‌الاعلم الاقوم‌الافخم المفیدره فی‌کتابیه العیون‌والمحاسن کلام فی‌الرد علی‌الکعبی

اصلاحات ونسخه بدلها ، عنوانها وکمبودیهای متن‌درکنار برگها نوشته‌شده . عنوان ونشان بشنگرف‌ومشکی .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۱ ج : تیماج سرخ رنگ . صفحات : ۱۸ سطور : ۱۸ . کاغذ سفیدفرنگی . شماره‌دفترثبت‌قدیم : ۷۴۲۱۷ جدید : ۵۵۸۱ .

۱ - حجة بالغه (ص ۲ - ۱۸۸ دفتر) **(فارسی)**

ازمحمد ابراهیم پسرمحمد خلیل استرابادی که در روزگار ناصرالدینشاه میزیسته (سرگذشت‌اوراندیدم) است وآنرا بخواهش‌میرزامهدی‌نوری‌نوشته است . اومیخواسته نام کتاب راآداب‌المتعلمین گذارد ولی چون هرمطلب راباذکردلیل میآورد لذا مناسب دیده که حجه بالغه نام‌نهد .

حجة بالغه در بیان لزوم تحصیل علم ویقین وعدم جوازاکتفاء به گمان و آداب تعلیم وتعلم‌است‌وگاه‌گاه ازموضوعاتی دیگر بمناسبت سخن‌یادکرده‌است .

کتاب مورد گفتگـو عنوان بخصوصی ندارد جز دربخش که سخن ازعقل بمیان آمده .

در بخش عقل ۷ فصل در بارهٔ مفاسد عقل باعنوان فصل آورده است .

در کنار صفحه‌ها حاشیه‌های (نسخه‌ما) توضیحی زیادی نوشته‌شده .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین ... اما بعد بنده خاطی محمدابراهیم‌بن محمد خلیل الاسترابادی بخواهش جناب زبدةالاکوان و اوثق الاخـوان میرزا مهدی نوری ... بعرض برادران ایمانی واخلاء روحانی میرساند که آنچه از تصریحـات علمـاء وحکماء وعقلاء ودانان ازسلف وخلف مستفاد میشود این است کـه تحصیل علم بمراد خدا ازآیات وادله واعمال قوة فکریه‌را درآنها واستنباط مجهولات را از معلومات .

انجام : و کذلك هریك ازسبق شبهه وتکبر کردن برآیات وادله منصوبه واستبعاد کردن ازمقتضای آنها وازبردن اکثرخلایق برخلاف آن که کـل آنها بسوی شیطان میکشانند واضدادآنها که عبارة ازسبق دلیل صحیح صریح بر شبههٔ واز تواضع کردن نزد ادله وآیات منصوبه وازترك استبعاد ازمقتضای آن ادله‌است بسوی خدامیکشانند . تمام‌شد آنچه برسبیل اجمـال منظور بود کـه ذکر شود و الحمدلله ... وآله‌الطاهرین .

۲ ـ ترجمه آداب المتعلمین (ص ۱۹۰ ـ ۲۹۳ دفتر) (فارسی)

شیخ حسین‌بن محمدبن احمدبن ابراهیم‌بن‌عصفور بحرانی(م‍ـ۱۲۱۶) برادر زاده شیخ یوسف بحرانی و شیخ اجازه شیخ احسایی کتابی بنام آداب‌المتعلمین بعربی‌دربارهٔ‌لزوم تحصیل علم‌ویقین وعدم جوازاکتفاء بظن‌وتخمین نگارش داده .

عبدالله بن محمد اکمل (وتا این زمان او را نشناختم) آنرا بدرخواست جمعی از فارسی زبانان بفارسی ترجمه نمود .

کتاب آداب المتعلمین بر یك مقدمه ودوفصل ترتیب یافته مقدمه در بیان تحریر محل نزاع مابین فریقین و بیان کیفیت شرایط استدلال بعنوان اجمال .

فصل اول درذکر آیات قرانیه که دلالت واضحه دارند بر لزوم تحصیل علم و یقین بمراد خداوند رب العالمین و برعدم جواز اکتفاء بظن و تخمین دراحکام دین مبین .

فصل دوم درذکر احادیث متواتره وغیرها که دلالت صریحة دارند بر لزوم تحصیل علم بمراد خدا وعدم جواز عمل بظن درنفس احکام و لزوم ملازمه تقوی و احتیاط هنگام عدم حصول علم . درفهرستهای دانشگاه وحقوق و الذریعه ورضویه دیده نشد . (این ترجمه درنسخه‌ما ناقص است واز پایان آن افتادگی دارد) .

رجوع شود به : ریحانه ج ۱ـ۱۴۲ واعلام الشیعه (کرام البررة) : ۴۲۷

آغاز: الحمدلله الذی رفع سماء العلوم وجعل لها ابراجا واجری فیها شمس الدرایة فجعلها سراجاً وهاجا ... اما بعد چنین گوید عبداقل عبدالله بن محمدالاکمل ... که چون جناب افضل الفضلاء ... حسین بن شیخ عصفور البحرانی ... درتحقیق مذهب اهل علم واهل ظن رساله درسلك تحریر ورشته تقریر درآورده‌اند . .. وجمعی از فارسی خوانان که ازوصول بفیض مطالب آن محروم بودند از این بی‌بضاعت خواهش نمودند که آنرا بلغة فارسی ترجمه نمایم...

انجام : چنانکه عامه در احادیث دلالة کنند برخلافت کبری وسوسه‌ها کرده‌اند واحتمالات داده‌اند وبواسطه اینها دلالت صریحه آنها رامظنونه نموده‌اند وچنانکه اهل ظن را ازاءامیة دلالت صریحه آیات واحادیث داله بروجوب اجتناب از عمل بظن ولزوم عمل بعلم ویا احتیاط و کذلك احادیث علاجیه را مظنونه

۳ ـ **عقل وجهل**[رساله...](ص ۳۱۰ـ ۳٤۱دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست دربیان تحقیق عقل وجهل و بیان جنود عقل وجنود جهل که مؤلف آنرا برای آمیرزامهدی معروف بمقدس نوری نوشته است .

درهمین مجموعه رساله‌حجة بالغه را از محمد ابراهیم استرابادی شناختیم که بخواهش همین نوری نوشته بود وممکن است این رساله نیز از مؤلف حجة بالغه‌باشد ، زیرا همان عباراتی که درآن رساله بر نوری شده در این رساله بعینه تکرار گردیده است .

مؤلف این رساله یك‌بیك از جنودعقل را آورده وسپس صفت مقابل آنرا یاد نموده است

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین ... امابعد این‌رساله‌ایست درتحقیق معنی عقل وجهل که تألیف شده است‌حسب‌الخواهش اخ ... آقامیرزامهدی معروف‌به‌مقدس نوری ... بدانکه عقل‌درلغت بمعانی بسیارآمده‌است یکی‌از آنها علم بمطلق امور است ودیگری علم‌بحسن وقبح‌اموراست ...

انجام : وبعدازآن الفت‌است یعنی‌دل خودرا بدلهای مؤمنین وبدن خود را باابدان وروح خود را بـاارواح ایشان الفت‌دادن است که‌از جمله جنودعقل‌است وضدآن که فرقة است ازجمله‌جنود جهل‌است وبعداز آن‌سخاوة است که ازجنود عقل است وضدآن که بخل‌است ازجمله جنود جهل‌است و الحمدلله‌اولا ... آمین .

٤ ـ **آداب المتعلمین** (ص‌۳۵۸ـ‌٤۳٦دفتر) **(فارسی)**

این‌رساله را مؤلف دربیان عدم جوازعمل بمظنه است و عبارتهای آن مانند عبارتهای ش۱وش۳ دفتراست و محتمل است مؤلف آن نیزهمان محمد ابراهیم استرابادی مؤلف ش۱دفتر باشد . عنوان مرتبی‌درآن یاشده است .

آغاز: الحمدلله علی نعمه و آلائه ... امابعد این رساله ایست دربیان عدم جواز ادخال عمل بمظنه درشریعت مطهرة تألیف نموده است آنرا بعضی از علمای زمان ونامیده است آنرا بآداب المتعلمین وجامع عقول المتأدبین وداعی بروضع و تألیف آن این است که چون اختلاف درادیان ومذاهب مشاهده گردید ومعلوم شد که آن ناشی ازعمل بمظنه وازاکتفاء بآن است...

انجام: واگر کسی که از قواعد خداورسول باخبر است اظهار علم خود را نماید اینقدر درمذمة اومی گویند که چاره نشود وطریقه تحصیل علم بقانونی که خداورسول قرار داده‌اند دراین رساله مندرج شدهر کس طالب صادق باشد توفیق هدایت خواهد یافت انشاءالله

° پاسخ رساله دربندی (ص ٤٤٤-٤٧٦ دفتر) **(فارسی)**

از محمد ابراهیم بن محمد خلیل استرابادی . وی گوید دربندی رساله‌ای دربارهٔ تقویت کیش نصرانیان نوشته و به گیلان فرستاده بود که دانشمندان گیلانی اگر بتوانند آنرا پاسخ گویندولی دانشمندان آن دیار بجهت کمال وضوح بطلان آن کیش درصدد پاسخ گویی بر نیامدندومردم مسلمانان ولایت حاجی طرخان خواستار پاسخ رساله شدندلذا این بنده بنوشتن پاسخ آن پرداختم و برادر ایمانی من آمیرزا مهدی مقدس نوری مرا در اینکار تشویق و ترغیب نمودند.وی نیز گوید کتابی که من در پاسخ دربندی تهیه نمودم مفصل بود ولی براهنمایی همین نوری مذکور آنرا مختصر نمود که بنظر ناصرالدین شاه برسانند وسپس بچاپ آن اقدام نمایند وی در مقدمه ازمیرزا آقاخان صدراعظم یاد میکند .

سبك نگارش این رساله بارساله‌های دیگری که دراین مجموعه آمده و گویا از همین مؤلف باشد یکی است . این رساله ازپایان ناقص است .

آغاز: بعداز حمدوثنا وسپاس یگانه بی‌همتا و درود بی‌نهایت برروان پاك انبیا واولیا برصاحبان عقول صافیه وادراکات عالیه مخفی ومستور نماند که چون درزمان .... ناصرالدین‌شاه .... جماعت‌اسلامیان که‌درولایت حاجی طرخان‌سکنی دارند رسالهٔ راکه مرتدمنفر دربندی درتقویت طریقهٔ نصاری نوشته است بسمت ولایت گیلان ارسال نموده که جوابی‌نوشته ...

انجام : وسابقاً مذکور شدکه درتورات مذکور است که از بنی‌اسرائیل پیغمبری مثل‌موسی نخواهدآمد وایضاً عیسی فرموده است که رئیس جهان خواهد آمد ومانندآنهـا ازآنچه مذکورشد سابقاً وانصاًدرکتابهای انبیای سلف مذکور است که‌آن پیغمبر موعود دوازده امیرازاو حاصل شود وازعیسی فرزندی حاصل نشدکه امیر یاغیرامیر

[۲۹۰۵-مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق قرن‌چهارده وبخط‌دوکاتب است درصفحه‌۳۵۷و۴۴۲یاداشتهایی از حدیث و شعر نوشته شده . درگوشه وکناربرخی از برگها مهرعباسقلیخان سپهر دیده میشود درمیان نسخه وپایان آن صحفه‌های ۱۸۹و۲۹۴-۳۰۹و۳۴۲-۳۵۶ و ۵۳۸-۴۴۰ و۴۴۳و۴۷۷-۴۹۴سفید .

قطع : رقعی۱۲×۱۹/۶ ج : تیماج عنابی یك‌لا . صفحات : ۴۹۴ سطور ۱۵ کاغذ فرنگی . شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۷۶ جدید:۵۷۹۵

۱ ـ عروض جامی (ص ۲۶ ـ ۶۲ دفتر) **(فارسی)**

رساله مختصری است درعروض از نورالدین عبدالرحمـان جامی . مطالب باعنوان فصل آغاز میکند .

دانشگاه ج ۸ : ۵۹۱ فهرست فارسی مشار : ۱۱۱۲ فهرست سپهسالار ج ۲ ـ ۴۴۹ .

آغاز: سپاس وافر قادری را که حرکت سریع دواير افلاك راسبب ازدواج اصول وامتزاج اركان گردانيد ودرود متواتر كاملی را که بتأييد فتح قريب از بسيط خاك طی ... امابعد بدانكه ارباب صناعت عروض بنای اصول ...

انجام : مقطوع .

مردم آيم سويت باشد بينم ريت

فعلن فعلن فعلن فعلن فعلن فعلن

۲ – عروض [رساله در...] (ص ٦٤ – ۷۹ دفتر) **(عربی)**

مختصری است در عروض از ابوعبدالله محمد انصاری اندلسی معروف به ابی الجيش انصاری (م – ٦٢٦ یا ٦٢٧) و نسخه‌ها نمام است.

درفهرست ۹ عروض این مالك معرفی گرديد .

رجوع شود به : کشف الظنون ج ۲– ۱۱۲ فهرست دانشکده ادبیات : ۳٥۷ فهرست دارالكتب سال ۱۹۲٦ ج ۳ ص ۲۳٦ فهرست سپهسالار ۳ : ٤٤۸ فهرست آستانه رضوی ج ۷ ص ۱۸۳ .

آغاز: قال الفقير الی الله ابو عبدالله محمد المعروف بابی الجيش الانصاری الاندلسی ... قصدت فی هـذا المختصر ان اذكر علل الاعـاريضی الاربع و الثلاثين والضروب الثلاثة والستين خاصة ولااتعرض لشیٔ من زحاف الحشو...

انجام : المتدارك اصله فاعلن ثمان مرات .

دارك القوم تطفی غراما وضا اذ دربر الهوی بالمعنی جمح

[۲۹۰٦ – مجموعه]

دفتريست بخط نستعليق كهنه و نسخ بدون نام كاتب درآغاز نسخه اشعاری از ميرزای وقارو ملك الشعرا صبا وابوجعفر اسكافی يادداشت شده است ، به درآغاز وانجام نسخه بر گوای

تازه‌ای الصاق کرده‌اند صفحه‌های ۵ ـ ۶ و ۹ ـ ۲۴ ـ ۸۱ ـ ۱۰۳ سفیداست ، عنوان و نشان شنگرف ، گوشه و کنار برخی از برگها وصالی شده‌است .

قطع : رقعی۱۰/۵×۱۶/۵ ج : تیماج کبود یکلا ، صفحات ۱۰۴ ، سطور : ۶ و ۱۷ کاغذ : سمرقندی‌وفرنگی . شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۷۷جدید:۵۷۹۶ .

اربعون حدیثا (عربی)

ازشیخ بهائی (محمدبن حسین بن عبدالصمد م ـ ۱۰۳۱)

فهرست مجلس ج ۲ : ۱۱ ۷:۷ ذریعه ۱ : ٤٢٥ فهرست مشار عربی ـ ۳٦ .

آغاز: ان احسن حدیث تحلی اللسان . . .

پایان: وهیهنا قطع الکلام . .. اتفق الفراغ ... ضحوة یوم الاثنین ثالث العشر الثالث من ثانی‌شهور السنة الخامسة من العشر العاشر من المأیه العاشرة من هجرة... علی‌ید مؤلفه ... محمدالمشتهر ببهاءالدین العاملی ... کاتب افزوده وقد وقع الفراغ ثامن وعشرین شهر شوال المکرم علی‌ید ... حسنعلی ... سنة ۱۲٤٦ .

[۲۹۰۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن دوازده. ۷۶ صفحه‌از آغاز و ۵ صفحه از پایان نو نویس بخط نسخ حسنعلی‌است‌مورخ۱۲۴۶ ، درکنار برگها حاشیه‌هایی با نشان«منه» نوشته‌شده‌در آغاز یادداشتی دربارهٔ خرید نسخه ازعباسقلی سپهر ومهرهایی نیزازاو درآغاز وپایان نسخه زده‌شده است عنوان : مشکی ، صفحه در جدول های شنکرف درکنار برگ ها عنوان هایی بـا شنگرف نوشته شده .

قطع : رقعی ۱۲×۱۸ ج : تیماج زرد مقوایی دارای ترنج ونیم ترنج . صفحات : ۴۱۲ سطور .۱۳ کاغذ : ترکی وفرنگی شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۷۹ .جدید:۵۷۹۷

جنگ ادعیه واذکار (عربی)

جنگی است شامل این ادعیه و اوراد :

۱ ـ دعای صباح ۲ ـ دعای سهم اللیل ۳ ـ حرز حضرت زهراء (ع) ٤ ـ حرز حضرت علی (ع) ٥ـ دعای سجده شکر از حضرت رضا (ع) ٦ ـ اسماء مبارکه [حسنی] ۷ ـ تعقیب نماز صبح ۸ ـ دعای استغفار .

آغاز: اللهم یامن دلع لسان الصباح ...

انجام : یاغافر المؤمنین اللهم صل علی نبی الرحمة ... بندگان عظت واجلال توأمان دولت .

[۲۹۰۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۳ ، این نسخه برای کتابخانه یکی از سلاطین نوشته شده و گویا یك صفحه از آن افتاده است . در آغاز دارای یك سرلوح نقاشی شده با قلم آب طلا و لاژورد وشنگرف است. صفحه‌ها دارای جدول بقلمهای لاژورد، مشکی وزرین وشنگرف وکمند مشکی وطلائی است میان سطرها مذهب است ، عنوانها در وسط سرسوره‌های مذهب نوشته شده .

قطع : نیم‌خشتی ۱۳ × ۲۱ ج : تیماجی‌ماشی مقوایی دارای ترنج ونیم ترنج صفحات ۴۰ سطور : ۹ کاغذ : فرنگی ـ شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۸۱ جدید : ۵۷۹۸ .

۱ ـ حل مشکلات الاشارات (ص ٤ ـ ٤١۰ دفتر) (عربی)

شرح بر اشارات ابن سینا از خواجه نصیرالدین طوسی (م ـ ٦۷۲) .

رجوع شود به : فهرست مجلس ج ٥ : ۲۳۱ فهرست مشار عربی ـ ٥٤۰ .

آغاز: قال الشیخ هذه اشارات الی اصول و تنبیهات علی جمل یستبصر بها من تیسر له...

انجام : فهذا ما تیسر لنا من حل مشکلات کتاب الاشارات والتنبیهات.. و منه المبدء والمعاد . سپس کاتب افزوده تم الکتاب ... الطیبین الطاهرین... کثیراً.

۲ـسلامان و ابسال (ص ۴۱۰ ـ ۴۱۲ دفتر) (عربی)

شرح مختصر خواجه نصیرطوسی بر داستان‌سلامان و ابسال منقول از ابن سینا (نسخه‌جای سخن ناقص است) .

ذریعه ۱۷ : ۹۴ و ۸:۳۳د کترمهدوی:۲۹۰ فهرست دانشگاه ج ۳ ـ ۲۶۰

آغاز: قال المولی العلامة نصیرالملة . . . محمدبن محمدالطوسی ... و قد وقع الی بعد تحریر هذا الشرح‌قصتان منسوبتان الی سلامان و ابسال احدیهما ـ وهی التی وقعت اولا الی‌ذکرفیها...

انجام : الی ان حصل عقلا مستفاداً وهو درجتها فی‌العرفان ان کانت تترقی الی‌الکمال و امراة سلامان القوة .

[۲۹۰۹ـمجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق بدون نام و نشان . در گوشه‌و کنار بر گها نسخه بدلهاو تصحیحات قید شده . در نسخه آثار رطوبت وموریانه‌خوردگی‌دیده میشود و برخی ازپارگیهاراوصالی کرده‌اند . یادداشت تملکی‌مورخ ۱۲۶۰ ومهر چهار گوش‌مالك‌ونیز یادداشت‌عباسقلی‌سپهر و مهراو درروی برگ دوم نسخه دیده میشود عنوان ونشان : شنگرف.

قطع: خشتی۱۳ × ۲۳ ج : مقوایی باعطف تیماج‌مشکی صفحات : ۴۱۴ سطور : ۲۴

کاغذ: اصفهانی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم۷۴۴۸۳ :جدید : ...

ریاض‌الشهادة و کنوزالسعادة (فارسی)

از محمد حسن بن محمد معصوم قزوینی شیرازی (م ـ ۱۲۴۰) این کتاب دارای سی مجلس در سه مجلد در بیان مناقب و مصائب چهارده معصـوم نگارش یافته و کتاب حاضر (نسخه‌جای‌سخن)جلدسوم‌ریاض‌الشهادة است . این بخش‌دارای۸ مجلس شامل مناقب‌وسیر حضرت علی‌بن‌الحسین تا امام دوازدهم .

الذریعه ج ۱۱ : ۳۲۸ فهرست مشار فارسی : ۸٦۷

آغاز: ـ الحمد لله رب العالمین و العاقبة للمتقین ... اما بعد این مجلد سیم است از کتاب ریاض الشهادة ... محمد حسن المرحوم الحاج معصوم القزوینی ... و در او هشت مجلس است ...

انجام : پس انسب آنست که بهمین قدر اکتفا نموده ختم کلام بدعا نماییم اللهم صل ... علی اعدائهم ابدا لابدین . کاتب افزوده « وقد فرغت من کتابته فی ... دوشنبه ۲۵ ذی القعدة الحرام سنة ۱۲۳۵ ... ابن مرحوم حاجی اکبر محمد مهدی وحشر مع ائمته الاطهار .

[۲۹۱۰]

نسخه ایست بخط نسخ محمد مهدی همدانی فرزند حاجی علی اکبر مورخ دوشنبه ۲۰ ذی القعده ۱۲۳۵ . عنوانها درکنار برگها نوشته شده کنار برگ اول وچند برگ آخر نسخه وصالی شده است . بین آغاز و پایان برخی از مجلس هـا نوشته نشده . عنوان و نشانها شنگرف .

قطع : رحلی ۲۱ × ۳۱/۵ ج : تیماج مشکی مقوایی صفحات : ۵۷۸ . سطور ۲۳ . کاغذ: فرنگی فرنگی . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۸۴ جدید: ۵۸۰۰

الکافی (عربی)

اصول و روضهٔ کافی است از محمد بن یعقوب کلینی رازی (م ـ ۳۲۹)

رجوع شود به : فهرست سپهسالار ج ۱ ـ ۲۸۸ فهرست مشار عربی ـ ۷۲۲ فهرست دانشگاه ۵ : ۱٤۵۹ مجلس ۲۲۳:۷

آغاز: الحمد لله المحمود لنعمته المعبود لقدرته ...

انجام : حتی یبعث الله . . . رجلا منا اهل البیت یعمل بکتاب الله لایـری

منکم منکرا الا انکره الحمد لله ... لاتمام کتاب الروضة ... و شرفنی بکتابته ... ابن عبدالرزاق حسن ... ووقع ذلك فی العشر الاول من العشر الثانی من الشهر الثانی من السنة التاسعة من العشر السادس من المأیه الاولی من الالف الثانی . . . و مفاتیح التقا .

[۲۹۱۱]

نسخه ایست بخط نسخ حسن فرزند عبدالرزاق در ۱۰۵۷ . درکنار برگها تصحیحات ونسخه بدلها و افتادگیها نوشته شده و حاشیه‌هایی با نشان : ص ، ع ر ق صراح ، نهایة ، تاج ، ق ، قاموس ، کنز و جز آنها یادداشت شده است . برروی نخستین برگ یادداشتی با مهر بیضی شکل بوده که عمداً آنرا محو کرده اند . بیشتر حاشیه‌ها با رمز (ع ر ق) ختم میشود .

عنوان : باقلم مشکی.

قطع : خشتی ۲۵ × ۳۶ ج :تیماج سرخ مقوایی . صفحات : ۶۷۰ سطور: ۲۹ کاغذ : اصفهانی شکری رنگ شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۸۵ جدید : ۵۸۰۱

نقد الرجال **(عربی)**

از میر مصطفی فرزند سید حسین تفریشی و بنام رجال تفریشی نیز یاد شده است .

الذریعة ج ۱۰ – ۱۰۱ فهرست مجلس ج۷ – ۳۹۰ فهرست عربی مشار: ۹٦٤

آغاز: الحمدلله خالق اللیل والنهار....

انجام : جمال الدین الحسن بن یوسف بن المطهر الحلی... کاتب افزوده «قدفرغت عن کتابته امتثالا للامر ... ملامحمد ابراهیم ... فی شهر جمادی الاولی سنة ثمانیة و وعشرین ومأیه بعدالالف ۱۱۲۸ . . . و اناالعبد . . . عباس بن حاجی عبدالله . . . . الطاهرین »

[۲۹۱۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ عباس بن حاجی‌عبدالله‌مورخ۱۱۲۸ . در روی برگ نخستین عباسقلی سپهریادداشت خرید نسخه را در۱۳۲۳ نوشته ومهر بیضی شکل اودرپایان‌یادداشت است. ونیزدرهمین‌صفحه‌یادداشت تملك‌محمد جعفرحسینی‌مورخ۱۳۲۰ بامهراوونیزیادداشتی دربارهٔ لغت اشعروابوموسی اشعری به شنگرف دیده میشود.در حاشیه ص ۱۰۴ نیز حاشیه‌ای با شنگرف نوشته شده .

قطع :خشتی ۱۵×۲۰/۵ ج : تیماجی مشکی‌رنگ . صفحات : ۳۷۸ سطور : ۲۱ کاغذ: فرنگی‌شماره دفترثبت قدیم : ۷۴۴۸۷جدید : ۵۸۰۳

۱ـ شرح هدایةالحکمه (ص ۳-۲۰۷ دفتر) **(عربی)**

ازقاضی میرحسین میبدی (م ـ ۹۱۱)برهدایه اثیرالدی ابهری (م ـ ٦٦٠) در ۸۸۰ ازآن فراغت یافته است.

رجوع شود به : فهرست مجلس ج ۳٦۰:۵ فهرست عربی مشار : ۵۰۳ معجم المطبوعات ۱٤۸٦، دانشگاه ۳ : ۲۸٤

آغاز: الهدایة امرمن لدیه ...

انجام : کالکبریت الاحمرکاتب‌سپس‌افزوده‌تم فی لیلةالاربعا سلخ شهرصفر المظفره‌ن شهور سنة ثلاث وستین ومأتین بعدالف ۱۲٦۳ .

۲ـ اطباق‌الذهب [بخشی از...] (ص ۲۰۹-۲۳۸ دفتر) **(عربی)**

شرف‌الدین عبدالمؤمن بن هبةالله معروف به شفروه اصفهانی متوفی حدود ٦۰۰ ـ ﻫ .

این کتاب‌راوی برحسب امراحمدبن‌محمدبن مودبن علی خویی به‌سبك‌اطواق الذهب علامه زمخشری ومشتمل‌برصد مقاله درپند واندرزنگاشته است.

(نسخه‌حاضر بخشی‌است از آغاز آن . و بر کنار برگها توضیحاتی دربارهٔ لغتها دارد) .

رجوع شود به : فهرست سپهسالار ج ۲:۸ کشف الظنون ج ۱۱۷:۱ معجم المطبوعات : ۱۳۰۰ فهرست مشارعربی – ٦٨ ذریعه۲۱٦:۲

آغاز: اللهم انا نحمدك على ما اسبلت علينا من جلابيب كرمك و سبلت من سئابيب نعماك ...

انجام : القطيعة شمة الشرس الغمر وصلة الرحم تزيد فى العمر... واصبع من اصابعه وجارحة من جوارحه ... فليراعه وبضعة من لحمه فليحمه ومن لؤم الطبيعة.

۳ـ تأويل «جبل» درقرآن (ص ۲٤۱–۲٤۲ دفتر) (عربی)

ازمیرزا علی نقی بن الشیخ .

گفتار کوتاهی است دربارهٔ تفسیر و تأویل کلمه جبل که درآیایه‌های: (فلما تجلی للجبل) و (ان استقر الجبل) وجز آنها آمده .

این بیان را علی نقی بن الشیخ از پدر خود بطورشفاهی شنیده و در ۱۲٤۸ آنرایادداشت کرده است. درآغاز وانجام این گفتار به‌پدر رادعا کرده ودرپایان رقم خود راآورده است .

این علی نقی، گویاهمان میرزا علی نقی همدانی پسر ملارضا همدانی است که ازعارفان معروف زمان ناصرالدین شاه هستند وترجمه‌آنان درریحانة الادب ولغتنامه دهخدا(زبیده) وخیرات حسان آمده :

فهرست مجلس ج ٥ : ۳ .

آغاز: بيان بعض ما تضمنه من الاشارة والتأويل على سبيل التلويح والتمثيل وكان ايده الله قدذكرلى مشافهة ان فيه ان ثلث الجبل وقع فى البحر فكان طعام الحوت ولكن كلامك هذا حق وانا اشير اليه ومراد سيدنا بيان تأويله لاتفسير ظاهره ...

انجام : واعذر يا سيدى فى الخطأ فى بسط الكلام وتسهيل العبارة فانى كتبتها

ليلة اتانى امركم بعد ما مضى وكر من الليل على غير صحة وفراغ مع نعاس ودواع
تمت الرسالة ۱۲٤۸ .

٤ـ الارادة والمشيه [گفتار در...] (ص ۲٤۲ـ۲٤٥ دفتر) **(عربی)**

درپایان این مختصر رقم سید نورالدین دیده میشود . گویا او این قسمت را از کتابی یادداشت نموده و از صاحب کتاب چنین یاد کرده است: (انتهی کلامه زید اکرامه) .

دراین مختصر ازاراده ومشیت گفتگو شده و سخنان با برخی از اخبار تلفیق داده شده است .

آغاز: اعلم ان الارادة والمشية . قيل الارادة هي العزم على الفعل او الترك بعد تصور الغاية المترتبة عليه من خير اونفع اولذة اونحو ذلك وهي اخس من المشية لان المشية ابتداء العزم على الفعل ونسبتها الى الارادة نسبة الضعف الى القوة ...

انجام : واما الاية الثانية فالمعنى انه سبحانه لايريد ظلم عباده بان يحملهم لامحالة من العقاب مالايستحقونه اونقصهم من الثواب عما استحقوه وايضاً لايتخلف عن ارادته سبحانه .

پس از این قسمت دفتر، فصلی دربارهٔ تفسیر بعضی امثال عرب الصاق گردیده ودرآن ازمیدانی نقل شده است .

٥ـ قرة العيون فى اعز الفنون (ص ٢٤٦ـ۳۵۹ دفتر) **(عربی)**

ازفیض کاشانی (محمدبن مرتضی م ـ ۱۰٦۱) ومکنونة الکلمات نیز خوانده میشود .

این کتاب در پند و اندرزومعارف وحکم و در ٦ کلمه و۱۲ مقـاله ترتیب یافته است .

رجوع شود به : فهرست حقوق : ۴۱۳ فهرست‌مجلس ج ۲ : ۴۲۲والذریعة ج ۱۷ـ۷۵ فهرست مشارعربی : ۷۰۱ .

آغاز: یا مبدع الارکان والاصول وواهب‌النفوس والعقول...

انجام :

قدم برون منه از جهل یا زخاصان شو

که گر میانه گزینی‌سراب و تشنه‌لبی‌است

ولنختم . . . المسمی بقرة العیون . . . بمکنونة الکلمات الـذی هوتاریخ تألیفها . . .رقم‌کاتب در پایان بدین گونه تمام‌میگردد محمد باقر بن زین‌العابدین علی‌اتام کتابةهذه‌الرسالة ... فی‌سابع‌شهر رمضان‌المبارك ۱۲۵۱ . . . وآله اجمعین.

۶ شرح ملخص (ص ۳۶۲ـ۵۳۳ دفتر) **(عربی)**

شرح قاضی‌زاده رومی (موسی‌بن محمدبن محمود) برملخص محمودبن‌عمر چغمینی درهیئت بسیطه .

رجوع شود به : فهرست دانشگاه ج۴: ۹۱۷فهرست‌مجلس‌ج۲:۱۰۷فهرست آستانه ج ۳ـ۳۳۹ فهرست‌مشارعربی‌ـ ۵۶۶ .

آغاز: الحمدلله‌الذی‌جعل‌الشمس‌ضیـاء والقمر نوراً...

انجام : کما لایخفی علی من‌له‌درایة وفی الحساب وهو اسرع الحاسبین .

کاتب‌چنین‌افزوده‌فرغ‌من‌تسویذ...محمدباقر بن‌زین العابدین‌الوانشانی الجرفادقانی فی‌لیلة‌السبت‌التسعة والعشرین‌من شهرجمادی الاخری من‌شهورسنة ۱۲۰۵.

[۲۹۱۳ ـ مجموعه]

دفتریست بخطهای گوناگون نسخ ونستعلیق درتاریخهای گوناگون باین ترتیب :

ش ۱ دفتر بخط نسخ شب چهارشنبه پایان‌صفر ۱۲۶۳ ش ۲ نسخ بدون‌تاریخ‌و نشان : ش ۳ دفتر نستعلیق علی‌نقی بن شیخ در ۱۲۴۸ . ش ۴ دفتر نستعلیق سیدنورالدین ش ۵ و ۶ دفتر نسخ و نستعلیق محمد باقر بن زین‌العابدین در ۱۲۵۰ و ۱۲۵۱ . دراین نسخه نوشته‌های بی‌نام ونشان و با نشان یادداشت شده به این ترتیب : درص ۲۱ حاشیه‌ای از استرآبادی در گوشه و کنارش ۱ دفتر حاشیه‌ها و نسخه بدلها نوشته شده درص ۱۲۲ بیتی چند از سنائی آمده است . درص ۳۰۷ ابیاتی درباره دانستن اوفاق‌وطلسمات نوشته شده . کنار برگهای ش ۲ دفتر نسخه بدلها و نیز معنی لغتها نوشته شده درکنار برگهای ش ۵ دفتر حاشیه‌هایی نشان واشعاری آمده است درص ۲۷۶–۲۷۷ یادداشتی منقول از گوهر مراد لاهیجی نوشته شده است درکنار برگهای ۳۴۱–۳۵۹ بخش‌مفصلی از اسرارالحکم حاجی سبزواری نقل گردیده و نیز درص ۳۶۰ یادداشتی ازاسرارالحکم آمده ودرص ۳۶۱ ابیاتی‌درباره‌ٔقاعده‌های مربع از علم طلسمات نوشته شده . درکنار برگهای ش ۶ حاشیه‌هایی‌نوشته شده است. ازص ۱–۱۳۲ نونویس‌واز ص۱–۱۶ نوتر بنظرمیرسد.

درسراسردفترعنوان ونشانها : شنگرف است .

قطع: ۱۵ × ۲۱ جلد: تیماجی‌مشکی رنگ. صفحات ۵۳۶ سطور: ۱۹ کاغذ : فرنگی شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۸۸ جدید : ۵۸۰۴ .

۱ حاشیه خطبه شرح کافیه (ص ۲–۲۹ دفتر) (عربی)

سید رکن الدین‌حسن فرزند محمد استرآبادی (م – ۷۱۷) برکافیه ابن حاجب سه شرح بترتیب بزرگ و کوچك و میانه نوشته است گزارش میانه او متوسط و نیز الوافیه نام گرفته است . و براین شرح‌ومتوسط‌حواشی وشروح زیادی نوشته‌شده که حاجی خلیفه از بسیاری‌از آنها یاد میکند . حاشیه مورد گفتگو از ابو سعید فرزند قاضی احمدزواری‌است برخطبه‌شرح‌متوسط و در کشف‌الظنون از آن‌نامی نیست .

رجوع شود به کشف الظنون ج ۲۴۹:۲ .

آغاز: الحمد لله رب العالمین ... امـا بعد فهذه حاشیة لدیباجـة الشرح المتوسط للکافیة عملها ... ابوسعید بن القاضی المرحوم القاضی المرحوم القاضی احمد الزواری . . . قوله الحمد هو الثناء باللسان علی سبیل التعظیم سواء کان نعمة اوغیرها...

انجام : قوله علیه متعلقه بتوکلت مقدماً علیه و فائدة التقدیم الاختصاص و کذا فائدةالنفی والاثبات فی قوله وما توفیقی الا بالله الاختصاص والحصروالتوکل تفویض الامر الی احدا و الاعتماد علیه قوله و الیه انیب من عطف المضارع الی الماضی وتقدیم الیه علی الفعل لما ذکرنا فی علیه توکلت والانابة الرجع .

کاتب افزوده تم الکتاب... علی یدی عبدالفقیر الراجی حاجی.

۲ـ شرح خطبهٔ شرح متوسط (ص ۳۴ـ۴۳ دفتر) **(عربی)**

شرح مختصریست بر خطبه شرح متوسط کافیه و در آن نامی از شارح نیست .

رجوع به ذیل شماره بالا شود .

آغاز: احمد وابسمل اولا تیمنا ثم حمداً ثانیاً شکراً والمضارع لیدل علی الاستمرار رعایة للموافقة بین الحمد والمحمود علیه من نعمه المتتابعة فان حمدنا لیس الاشکرا متتابعا فان الوجه فی دلالته علیه الی المعانی الله علم خاص بذاته...

انجام : الا بالله الباء للاستعانة والاستثناء مفرغ و ماتوفیقی حاصل باعانة احد الا بالله علیه لاعلی غیره توکلت اعتمدت و الیه انیب ارجع فانه المرجع والمآب کاتب افزوده «تم» شرح خطبة المتوسط ... علی یدی ... ابن حاجی.

[۲۹۱۴ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ بشیوه ترکی ابن حاجی بر پشت برگ دوم عباسقلی سپهر تاریخ خرید

نسخه را در ۱۲۸۹ یادداشت کرده و در پایان همین یادداشت و نیز گوشه و کنار برخی از برگها مهر آورده شده است پشت برگ سوم یادداشت تملك محمد شریف بن ملاحسن مازندرانی است.

درص ۳۰-۳۳ بخشی از یك کتاب نحو یادداشت شده ودرص ۴۴ دعایی ودر حاشیه همین صفحه چند حدیث بخط عطاءالله بن رضی الدین گیلانی دیده میشود

در کنار برگهای ش ۱ و ۲ دفتر حاشیه هایی با نشان عبدالله مدظله وحاشیه مطول و نیز حاشیه هائی بی نشان دیده میشود ، عنوانها مشکی نشانها : شنگرف .

قطع ؛خشتی ۱۴ × ۲۲ ج : تیماج فیلی یك‌لا .صفحات:۴۸سطور: ۱۲کاغذ ترکی - شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۸۹جدید : ۵۸۰۵ .

الاشارات والتنبیهات (عربی)

از ابن سینا ،حسین بن عبدالله (۳۷۳-٤۲۷) . نسخه از آغاز منطق) تا بخشی از نمط دهم است) .

رجوع شود به : فهرست مصنفات از مهدوی الذریعه ج۲-۹٦ فهرست دانشگاه ج ۳ - ۱٤۲ فهرست مشار عربی- ۵۸ .

آغاز: احمد الله علی حسن توفیقه و اسئله هدایة طریقه ... النهج الاول فی غرض المنطق...

انجام : و ربمااعان علی ذلك الاسهاب فی الكلام المخلط والالهام لمسیس الجن و کلا مافیه تحییر وتدهیش واذا اشتد توکل الوهم بذلك الطلب لم یلبث.

[۲۹۱۵]

نسخه ایست ناقص (از پایان) بخط نسخ کهنه بدون نام و نشان صفحه‌های ۲-۴-و۱۵۳ ۱۵۴ و۱۷۱-۲۲۶و۲۴۴ و۲۴۶ نونویس است - نسخه بدلها و افتادگیها و حواشی بارمز (س وشرح) بر کنار برگها یادداشت شده . در برخی از برگها طرف پائین آثار رطوبت نمایان

است بر پشت برگ نخستین یادداشت تملك ابوالمسعود بن ابوالمعصوم و علی بن محمد مدعو به اشرف مورخ ۱۱۴۲ و نیز مهر بیضی شکل او به سجع (علی اشرف ۱۱۴۱) و ابیاتی چند از شیخ بهائی دیده میشود. عنوان و نشان ؛ شنگرف. کنار برك آخر وصالی شده است.

قطع :رقعی ۱۵ × ۲۰/۵ ج : تیماج عنابی رنگ. صفحات: ۲۶۲ سطور : ۱۳ کاغذ : سمرقندی ضخیم شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۹۱ جدید: ۵۸۰۷ .

بحر السعادة (فارسی)

ازشیخ تاج الدین محمدبن محمدبن ابراهیم کازرونی (سدهٔ دهم) معروف به حاج هراس .

این کتاب دارای ۱۲ باب و یك خاتمه و در اخلاق و عبارات است (نسخه حاضر فصل پنجم ازباب هفتم کتاب و بخشی ازخاتمه آنست) .

درآغاز باب نهم کتاب فهرست بابهای پیش ازباب منهم را خودمؤلف آورده است و در این فهرست ابواب کتاب چنین است :

باب اول : نیات در همه احوال
» ۲ : در فضیلت خلق نیکو
» ۳ : دربیان طهارت
» ٤ : در بیان نماز
» ٥ : » ذکوة
» ٦ : » روزه
» ۷ : » حج
» ۸ : » توبه
» ۹ : » خصلتهای پسندیده
» ۱۰ : » خوی بد

» ۱۱ : » اخلاق و تقوی

» ۱۲ : » ادعیه و اذکار

خاتمه : حکایات

در آغاز باب نهم و نیز درآغاز خاتمه بنام کتاب تصریح شده است .

در مقدمهٔ کتاب مؤلف‌ازاین دانشمندان نام‌برده‌است :

۱ـ محمدبن یعقوب فیروزآبادی

۲ـ احمدبن اسماعیل‌بن علی‌النخجی .

۳ـ جنیدبن محمود عمری

٤ ـ قطب‌الدین عبدالله‌الدانیالی

٥ـ عبداللطیف تستری

٦ـ محمدبن علی نجات

این دانشمندان به صحت‌این کتاب گواه‌بوده‌اند و گویا به‌صاحب آن‌اجازه داده‌اند .

این نسخه نخستین صفحه کتاب را دارد سپس تـا فصل پنجم از باب هفتم آن رافاقد است .

کشف الظنون ج ۱: ۱۸٥ .

آغاز: والحمدلله رب‌العالمین حمداً یوافی نعمة ویکافی‌مزیده چنین تقریر کرد مؤلف این کتاب رحمة الله علیه که خواستم نقد این مجموعه مبارک که نافعه که علماو بزرگان دین دراجازات بهمین‌لفظ. .

انجام : ما انفعناالارکعتان فی‌جوف‌اللیل ... این جوان زنده دل گفت ای نفس این زمان‌کار باتو افتاده پس همه شب عبادت کردی و دعا بر مادر و پدر .

[۲۹۱۶]

نسخه‌ایست ناقص (ازآغازوانجام) بخط نسخ قر۱۳ـه عنوانها شنگرف است . ورقم کاتب ندارد ،

قطع : رحلی ۲۰×۳۰ ج : تیماجی‌سرخ رنگ.صفحات : ۳۲۶ سطور : ۲۵ کاغذ فرنگی سفید شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۲۴۸ جدید : ۵۶۰۰

محاضرة الاوائل ومسامرة الاواخر (عربی)

از شیخ علی‌دده (قرن۱۱ـه)

این کتاب دردوبخش آمده . نخستین بخش دربیان اولیات دارای ۳۷ فصل وبخش دوم در بیان اخریات ودارای ٤ فصل است .

معجم المطبوعات : ۱۳۶۲ کشف الظنون ج ۲ـ۳۹۰

آغاز: باسم الاول الاخر الباطن الظاهر نحمده بلسان الحمد ...

انجام: و قیل آیة الحمد صدر کل کتاب و نور کل خطاب و به تم الکتاب وفقنا طرق الرضا و الصواب منه المرجع ... سیدالمرسلین .

[۲۹۱۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۳ـه

نام کاتب وتاریخ کتابت ندارد. این نسخه با نسخه اصل مقابل شده و نسخه بدلها و برخی‌ازعنوانها وتفسیر برخی ازواژه‌ها بفارسی بین جدولها وکمندها بقلم مشکی وشنگرف یادداشت شده است درپایان در بارهٔ مقابله چنین نوشته شده :

بلغ مقابلة و تصحیحاً هنا بقدرالوسع والطاقة البشریة من‌اصل النسخة ولکن نسخة لاصل سقیمة غیرصحیحة .

صفحه‌ها دارای کمند زرین‌وجدولهای زر وشنگرف عنوانهاونشانها بشنگرف .

قطع : رقعی ۱۱ × ۱۸/۵ ج : تیماج سرخ مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج منگنه شده و گل و بوته دارصفحات : ۴۱۲ یا (گ ۲۰۶) سطور : ۱۹ ، کاغذ فرنگی سفید مایل به آبی شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۰۹ جدید: ۵۵۷۳۹ .

جلاء الاذهان (تفسیر) (فارسی)

از ابوالمحاسن گرگانی بازواری

آقای ابن یوسف شیرازی نسخه مورد نظر را (که در تملك مرحوم بهار بوده است) را دیده واز آن در فهرست سپهسالار یاد نموده است . (نسخه حاضر ازآغاز تا آیه ۱۳۹ آل عمران است)

رجوع شود به : فهرست سپهسالار ج ۱ - ۱۰۱ فهرست منزوی ج ۱ - ۸۵

آغاز: سپاس و ثنا وحمد بی‌منتها مرخدایرا که این هفت گنبد ایوان معلق وآسمان مطبق که ... اما بعد مؤلف این کتاب ابوالمحاسن بن الحسین بن حسن مصطفا است چنین گوید که چون یکی ازین مستمسك که کتاب خدا و گذاشته الجرجانی وعوام از فایدهٔ این کتاب بی نصیبند...

انجام : و سنجزی الشاکرین نیست هیچ تنی را که بمیرد الابفرمان خدای تعالی نوشته است آن نوشته که اجل او درو پیداومبین کرده‌اند ... فماله فی الاخرة من نصیب مورد این آیه اینست که تومخیری اگردر دنیا خواهی به اکثر معایب و مصایب و سرعت زوال و انتقال ... که ما کسانیکه شکر نعمت ما بجای آورند جزای شکر ایشان نعمت آخرت زیاده گردانیدیم و ثواب شاکران بدهیم قوله تعالی وکاین من نبی قاتل معه ربیون کثیر.

[۲۹۱۸]

نسخه‌ایست ناقص الآخر بخط نسخ شکسته قرن یازدهم در آغاز نسخه (ص۲-۵) حدیثهای گوناگونی از پیغمبر یادداشت شده و در آخر آنها فضائـل حضرت علی (ع) آمده است .

آغاز یادداشت اینست : عن ابی عبدالله و ۲۴ قال رسول الله (ص) ان اهل القرآن فی اعلی درجه . و درپایان این یادداشت عدد آیه‌های قرآن و سپس عدد آیه‌هایی که در موضوعهای گوناگون آمده است بفارسی نوشته شده تملك بهار در نسخه دیده میشود . عنوان و نشان شنگرف

قطع : وزیری ۱۸ × ۲۷ ج : مقوایی با عطف تیماج سرخ صفحات ۳۳۲ ، سطور : ۲۵ . کاغذ اصفهانی شمارهٔ دفترقدیم : ۷۴۴۳۴ . جدید: ۵۷۵۴

هدایة الطالبین **(فارسی)**

دومین بخش رساله عملیه ایست در بیان احکام نماز از سیدحسین بن حاج محمدعلی جنتی کاشانی (درگذشته ۱۲۹٦) وی ازمجتهدان بنام کاشان بوده و جد پدری حاج سید ابوالقاسم کاشانی (درگذشته ۱۳٤۱) است.

رجوع شود به : تاریخ اجتماعی کاشان حسن نراقی ـ ۲۸۳ اعـلام الشیعه (کرام البرره) : ۲۰۰

آغاز: الحمد لله رب العالمین و الصلوة والسلام ... وبعد این جلد ثانی است از کتاب هدایة الطالبین مصنف این بنده حقیر عاصی خاطی حسین بن محمد علی الحسینی الکاشانی...

انجام : فصل اول در عمد است بدانکه هرگاه کسی عمداً ترك کند واجبی از واجبات نمازرا خواه از اجزاءِ نماز باشد چون تکبیرةالاحرام یا قرائت اگرچه آیه‌ای از آیات حمد یا سوره یا رکوع یا سجود یا ذکر واجب انها یا طمأنینه یاتشهد یاسلام یاغیر اینهارا .

[۲۹۱۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن سیزدهم ـ پشت نخستین برگ یادداشتی است ازسپهرثانی مشیر افخم کاشانی با دومهر بیضی‌شکل ازهمو . سپهراین یادداشت را در۱۲۹۲ نوشته‌است. عنوان ونشان : شنگرف.

قطع : ۱۷×۲۱/۵ ج : تیماج زرشکی یك‌لا. صفحات : ۲۹۲ سطور : ۱۵ کاغذ : فرنگی‌زرد . شمارهٔ دفتر ثبت‌قدیم: ۷۴۴۲۹ جدید: ۵۷۵۰

تلخیص الشافی **(عربی)**

شیخ ابوجعفر طوسی، شافی سیدمرتضی را که از مؤلفات مبسوط کلام است تلخیص کرده و در دو جزء قرار داد و این‌نسخه‌بخش اول آنست.

تلخیص الشافی باخودشافی بچاپ‌رسیده است.

فهرست دانشگاه ج۳ : **۵٦۹** فهرست آستان قدس ج ٤ : **۵۳** فهرست چاپی عربی: ۲۱٤. ذریعه٤:۲۳٤(درفهرست شیخ‌طوسی نام‌این کتاب نیآمده) .

آغاز: الحمد لمستحق الحمد وموجبه وصلی‌الله علی خیرته ... امابعد فانی رایت اهم الامور واولاها ...

انجام : سلونی قبل ان تفقدونی . . وغامض‌الاحکام والامر فی ذلك ظاهر بحمدالله تم‌الجزءالاول و نتلو الجزءالثانی . قدوقع‌الفراغ من تحریره یوم‌الاحد رابع و لعشرین من شهر صفر ختم بالخیر و الظفر سنة ۱۱۰۵

[۲۹۲۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ یکشنبه ۲۴صفر ۱۱۰۵ نام‌کاتب‌راندارد این‌نسخه در تملك‌سپهر ثانی‌عباسقلی‌مشیر افخم بوده وبرروی دومین برگ آن دویادداشت دربارهٔ تاجگذاری‌محمد علیشاه‌است که‌اینك و احمد شاه نقل میگردد :

این‌نسخه بدیعه‌را از ... آقا هادی کتاب فروش دوره گرد در دارالخلافه طهران درروز دوشنبه سیزدهم شهرذی‌الحجة‌الحرام ... که مطابق روزدهم‌مجلس تاجگذاری اعلیحضرت قویشوکت اقدس شاهنشاه اسلام پناه سلطان بن سلطان ابوالفتوح محمد علیشاه قاجار ... ابتیاع نمودم فی‌سنة ۱۳۲٤ حرره الجانی وزیر تألیفات عباسقلی سپهر کاشانی غفرذنوبه .

دومین یادداشت چنین است:

«از غرایب حوادث این است که این پادشاه اصل نجیب . . . که از سلاطین بزرگ ایران محسوب توان داشت بواسطهٔ انقلاب مملکت و اختلاف آراء مشروطه طلبان طبع مبارکش چنان ملول گردید که پس از دوسال و کسری مدت سلطنت چشم از پادشاهی موروثی پوشیده استعفا فرمود . . مردم اجتماع کردند فرزند برومندش اعلیحضرت ... احمد شاه را بسلطنت برنشاندند... وامروز که جمعه ۲۷ شهر شعبان المعظم تخاقوی ئیل سنه ۱۳۲۹ میباشد و مطابق روز تاجگذاری همایونی و جشن دولت و ملت است بزیارت حضور مکارم دستور و سلام عام درعمارت تخت مرمر شرف حضور داشتم حرره الجانی مشیر افخم وزیر تألیفات عباسقلی سپهر کاشانی غفر ذنوبه وستر عیوبه».

مهر بیضی شکل در پایان این یادداشت و درچندجای دیگر این نسخه دیده میشود. به ندرت نسخه بدلها در کنار برگها یادداشت شده است.

قطع : ۱۲/۵ × ۲۴ ج : مقوایی با عطف تیماجی . صفحات ۳۷۴ سطور : ۲۰ کاغذ فرنگی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۲۷ جدید: ۵۷۴۹

قابوسنامه (فارسی)

از عنصر المعالی کیکاووس بن اسکندر بن قابوس وشمگیر است و بارها چاپ شده وبه ترکی و عربی وفرانسه نیز ترجمه شده است .

برطبق یادداشت ملك الشعراء بهار (موجود در پشت این نسخه) نسخه حاضر دارای اضافاتی است که گویا کاتب خود بر آن افزوده است .

مقدمه قابوس نامه چاپ سعید نفیسی، فهرست حقوق :۱٦۸ فهرست مشار ـ چاپی فارسی ۱۲۱۰ و ۲۵۷٦ :) .

آغاز: الحمدلله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد و آلـه و اصحابه اجمعین .

انجام : وآغازاین کتاب درسنهٔ خمس وسبعین واربعمأیه‌بوده . ٤٧٥ تمت الکتاب سنة ۱۳۰۳ .

[۲۹۲۱]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق مورخ ۱۳۰۳ درپشت آخرین برگ یادداشتی است‌در بارهٔ این نسخه ازملك‌الشعراء بهار که مالك نسخه نیزبوده است وما عیناً آنرا می‌آوریم :

دراین نسخه تصرفات بسیار از سوی نساخ بکار برده شده است و ازآنجمله شواهد شعری است که بمناسبت درمیان فصول آورده‌اند از سعدی و حافظ وسایر شعرای متوسطین وازخود مؤلف نیست واشعاریکه مؤلف آورده بیشتر رباعیات است که اکثر آنرا بیمعنی و اضافات بارد معذلك خوب نسختی است و بالنسبة کمتر مغلوط افتاده است ومن این نسخه را درچهارسال پیش ازاین خریداری کرده‌ام تا بعدکرا باشد . مورخه بهمن ماه هزاروسیصد وسیزده شمسی طهران حرره ملك ـ الشعراء بهارغفرله .

عنوانها همه ، شنگرف است .

قطع : وزیری کوچك ۱۵ × ۲۲ ج : تیماج نارنجی‌رنگ . صفحات : ۳۰۲ سطور : ۱۲ کاغذ : فرنگی‌آسمانی شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۲۵ . جدید: ۵۷۴۷

تحفهٔ مظفری **(فارسی)**

ازعباسقلیخان سپهرکاشانی مشیرافخم وزیرتألیفات .

سپهربهنگامیکه (طبق‌یادداشت او درپشت‌نسخه) از کتاب‌تاریخ تاج‌المآثر حسب‌الامر مظفرالدینشاه گزیده‌ای‌می‌ساخت‌بیتهای‌مندرج‌در آن کتاب‌را نیز بدستور شاه‌دردفتری‌جداگانه گردآورد وتحفهٔ‌مظفری نامیدوآنرا در ۱۳۱۸ بانجام‌رسانید .

آغاز: درصفت توحید باری تعالی جل جلاله وعم نواله ...

ذات او نـزد عارف و عالم   برتر از کیف و کم وزهل‌ولم

انجام : فصل . درانجام این کتاب ومدح و دعای . . . مظفرالدین شاه . . . وسلطانیه :

صد شکر که خالق خلایق   ایجـاد کننـدهٔ عـلایـق

غین[است]هزاروشین سه‌صدهست   ی ده بود وح هشت میدان

[۲۹۲۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ مؤلف عباسقلی سپهرکاشانی‌در ۱۳۱۸ . سپهر درپشت نخستین برگ‌آورده : زمانیکه حسب‌الامرقدرقدرت ... مظفرالدین شاه ... کتاب تاریخ تاج‌المآثر راکه دراحوال سلاطین غور است مختصر کردم اشعاری را که درآن کتاب مذکور بوده برحسب امرمطاع همایونی علی حـده نوشته و تحفه مظفری نامیدیم تا برای اهل قلم و انشاء ادبای روزگارومحفوظ ودرمواقع مناسب و مجالس محاوره اظهار شود.حرره‌الجانی عباسقلی سپهروزیرتألیفات‌کاشانی فی‌سنة ۱۳۱۸ .

درگوشه برگ دوم نسخه.ملک‌الشعراء بهار که‌این نسخه‌درتملک او بود تصدیق‌خطسپهر را در ۱۳۱۰ نموده است .

قطع : ۱۳/۵×۲۱/۵.ج : تیماج سرخ مقوایی . صفحات : ۴۸۰.سطور: ۱۲ و ۱۳.کاغذ : فرنگی (سفید وزرد) شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۲۶جدید : ۵۷۴۸ .

تجزیة الامصار وتزجیة الاعصار (فارسی)

تاریخ وصاف ازوصاف‌الحضرة شرف‌الدین عبدالله‌بن عزالدین فضل‌الله یزدی (م ـ ۷۳۰) یکی از متون فارسی معروف و دارای پنج بخش بوده وبارهـا بچاپ رسیده است .

رجوع شود به : فهرست دانشگاه ج ۲ـ۵۲۵. فهرست مشار فارسی : ۳۵۸ و۱۹۷۸ ، ذریعه۳:۳۵۸

آغاز: حمد و ستایشی که انوار اخلاصش آفاق و انفس را چون فاتحه صبح صـادق متلالی سازد...

انجام : توفیق درافاضت احسان که کفیل عمر ثابت لایزال روزگاردولتیار مخدوم جهانیانرا کرامت باد.شعر :

و هذا دعا لوسکت کفیته لانی سألت الله قبل وقد فعل

سپس کاتب افزوده «تم هذا المجلد الخامس ... اتفق الفراغ ... فی سلك التحریر بمدینة آماسیة المحمیه ... فی الیوم الخامس من شهر ربیع الاول سنه ست وثمانین وثمانمأیه علی ید ... احمد بن قطب الدین بن محمد الجامی ... واصحابه الفخام» .

[۲۹۲۳]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق احمد بن قطب الدین محمد جامی در آماسیه پنجم ربیع الاول ۸۸۶.

نوشته‌شده‌در کنار برگها حاشیه‌هایی است از: قاموس اللغة ، مجمع البیان ، صحاح اللغة برهان، مهذب ، سروری ، کنز اللغة ، مجمل وجز آنها یادداشت شده .

برگ پایان ج ۱ وبرگ آغاز ج ۲ وبرگ آغاز ج ۴ وبرگ آغاز ج ۵ نونویس است.

کنار چند برگی از آغاز وانجام نسخه وصالی شده است . در پشت برگ نخستین گویا وقفنامه‌ایست از میرزا علی نجل میرزا محمدکاظم مستوفی نوشته شده ونامها وتاریخهای مورد نظر را پاك کرده‌اند . درصفحه اول کتاب بسمله با خط ثلث زرین نوشته شده است . در تمام برگها آثاررطوبت نمایان است ولی نوشته نسخه آسیب ندیده است .

قطع. رحلی ۱۷ × ۲۵.۰ج : تیماج ماشی مقوایی دارای ترنج ونیم ترنج مقوایی. صفحات ۷۶۷ سطور : ۲۵ کاغذ : ترکی ضخیم. شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۵۰۵ جدید : ۵۸۱۶ .

کافی (روضه) **(عربی)**

بخشی است از کتاب (الکافی) محمد بن یعقوب کلینی (م ــ ۳۲۸) .

رجوع شود به : الذریعه ج ۱۱:۳۰۲ فهرست مشارعربی : ۷۲۲ .

آغاز: کتاب الروضة محمد بن یعقوب الکلینی قال حدثنی علی بن ابراهیم عن ابیه ...

انجام : یعمل بکتاب الله عزوجل لایری منکرا الا انکره تم کتاب الروضة ... وکتبه بنفسه لنفسه... علی بن محمد جزایری اصلا والشیرازی مسکنا وکان الفراغ... فی الیوم الخامس من شهر جمادی الآخره سنه ۱۰۸٦ فی قریة من قری دارالامان کرمان یقال پاریز . . محمد وآله .

[۲۹۲۴]

نسخه‌ایست بخط نسخ علی بن محمد جزایری شیرازی در پاریز کرمان در جمادی الآخرة ۱۰۸۶ در کنار برگها نسخه بدلها و افتادگیها و تصحیحها و حاشیه‌هایی بنشانهای : اصول کافی ، نهایه صراح و غیره نوشته شده . این نسخه را گویا سیدمحمد مجاهد تصحیح کرده و در برخی از برگها نشان (بلغه ایده الله) دیده میشود. در گوشه برگ ۱۳۴ و ۲۰۴ مهر بیضی شکل به نقش (عباس بن محمد الطباطبائی) آمده و در پائین مهر یکه در برگ ۱۳۴ است سپهر چنین نوشته : مهر مرحوم مغفور آسید عباس ولد مرحوم جنت مکان آسیدمحمد طباطبائی علیه الرحمة مشهور بمجاهد . همچنین در پایان نسخه یادداشتی از عباسقلی سپهر آمده که این نسخه را سپهر از آسید رضا فرزند سید عباس بن سیدمحمد مجاهد در ۲۲ ذیقعده ۱۳۰۰ خریده است مهر بیضی شکل سپهر بنقش (سپهر اعظم وزیر تألیفات) ومهر دیگر چهار گوش بنقش : (لااله الاالله الملك الحق المبین عبده عباسقلی سپهر) در گوشه وکنار برخی از برگها دیده میشود در پشت برگ نخستین یادداشت تملکی است که نام مالك ومهر آنرا خط زده‌اند. روی برگ پایان نسخه یادداشتی از کتاب تزویج وافی نقل شده است .

عنوان و نشانها در سراسر نسخه : شنگرف است .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۰/۵ . ج : تیماجی عنابی رنگ رفته با ته بندی زرد وترنج

ونیم ترنج وعطف نارنجی دارای یك نیم ترنج. صفحات : ۴۷۴. سطور : ۱۵. کاغذ: فرنگی ضخیم . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۵۰۰ جدید ۵۸۱۴ .

۱- شرح ثمره بطلمیوس (ص ۲-۸۷ دفتر) **(فارسی)**

ترجمه وشرح خواجه طوسی است برصد کلمه بطلمیوس.

بنوشته صاحب ذریعه نسخه‌ای کهنه از این کتاب رادر کتابخانه شوشتری نجف موجود است .

رجوع شود به : احوال وآثار خواجه - ۲۳۱ ذریعه ۵ : ۱۳ و ۱۳ : ۱۷۱ فهرست مجلس ج ٦ - ۱۱۵

آغاز: الحمدلله حمدالشاکرین ... بحکم اشارت مخدوم و مخدوم زاده ...

انجام : اینست تمامی کلمات کتاب ثمره و تفسیر آن ودرآخر کتاب به این عبارت آورده آمدیم کتاب الثمرة المسماة بالرومیة ....ومعناه المأیه کلمة والله اعلم بالصواب .

۲- تأثیر کسوف (ص ۸۸-۸۹ دفتر) **(فارسی)**

آغاز: مطلوب در کسوفـات هفت چیز است : امکان وقوع تأثیر ، مقدار زمان تأثیر ...

انجام : و اگر راجع یا در مقابله آفتاب دلیل بر نقصان تأثیر کند .

۳- عجیب ترتیب (ص ۹۰ دفتر-۱۰۲) **(فارسی)**

ازسید محمدبن محمد حسینی ملقب به سید منجم (نسخه حاضر ناقص است) .

آغاز: بسم الله الرحمان الرحیم ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیر الفاتحین. چنین گوید . . . محمد بن محمد الحسینی المدعو بسید المنجم ...

پایان: تاسهم فضل دایره بیرون آید وآن معلوم القدر است .

۴- صور عالم (ص۱۱۰ - ۱۳۲دفتر) (فارسی)

رساله‌ایست در تقسیمات فلکی وصور واحکام نجومی .

مؤلف خود در تعریف کتاب آورده :

این نمونه میمونه‌ایست از صور عالم ومراتب بنین و بنات بنی آدم چه از علویات و سفلیات وفلکیات و عنصریات .... بنابراین بخاطر رسید که صور عالم و عالمیانرا ازمبدء تا معاد اجمالا نموده شود بوجه لایق ...

مطالب کتـاب تحت عنوان (وصل) آورده شده و در آن از شیخ سعدی یاد نموده است .

(ازآغاز نسخه ما اندکی افتاده) .

آغاز: وشادمانی چنانکه دانی زیاده باد ودردولت سرا وخانه مراد به‌انواع سعادات ازعنایات حضرت واهب العطیات .

انجام :

موش بقر و پلنگ‌خرگوش شمار زین‌چارچوبگذری نهنگ‌آیدومار

۵ - لطایف‌الاحکام (ص ۱۱۰ دفتر) (فارسی)

بخشی است اندك ازکتاب لطایف الاحکام در بیان احکام تحویلات کواکب (این نسخه در حاشیهٔ ص ۱۱۰این دفتر نوشته شده‌است) .

آغاز: تحویل زحل بحمل دلیل‌است برحرکت پادشاهان جهت محاربه و کثرت مقاتله و ظلمت‌هوا...

انجام : درحوت دلیلست‌برحرکت مسافران دریـا ومخاطره کشتیهاوآفت حیوانات آبی و کثرت بـارندگی و بسیاری عمارت جویهـا و بستانها.والله اعلم لطایف الاحکام .

[۲۹۲۵ـ مجموعه]

دفتریست به خط نستعلیق باچند قلم و درحدود قرن ۱۳ نوشته شده .

پشت نخستین برگ سه یادداشت در احکام نجوم و پشت برگ دوم روایتی در بارهٔ احکام نجوم ویادداشت تملك خواجه باباپسرخواجه عارف ویادداشت تملك محمدحسین منجم هروی و یادداشت انتقال ازسید عبدالعزیز خان بمیرمحمد عراقی ومهر بیضی‌شکل فاضلخان درهمین برگ نقش شده است. پس از پایان ش ۱ دفترجدول۱۴ × ۱۴ نوشته شده و پس از پایان ش ۳ دفتر، جداول‌قرانوای‌علویین ثبت‌شد است .

میان برگها پاره شده و آنها راوصالی نموده‌اند ودربیشتر برگهای رساله های دفتر کلماتی‌چندآسیب‌دیده است .

مهر دائره‌ای شکل بزرگی درکناربرخی از برکها زده شده که نقش‌آن خوانانیست. عنوان ونشان شنگرف است .

قطع : ۱۶ × ۲۳ .ج: پارچه سفیدگل وبوته‌دار. صفحات :۱۳۳ سطور. ۱۴و۱۸. کاغذ : اصفهانی‌شکری‌سیرشماره‌دفترثبت : قدیم ۷۴۲۵۵ جدید : ۵۶۰۷ .

حل الخلاصة لاهل الرياسة (عربی)

شرحی است برخلاصة الحساب شیخ بهائی از رمضان بن ابی‌هریرة جزری شافعی (زندهٔ در۱۰۹۲ ومتوفی ۱٦۸۱) که ازشاگردان بهائی‌بوده‌است .

مؤلف ازتألیف آن در پایان جمادی الاولی ۱۰۹۲ فراغت یافته است .

درذریعه شرحی‌ازمولی رمضان که‌نسخه‌آن‌در کتابخانه‌مرجانیه‌بغداداست یاد کرده وازآن چیزی بیش ازاین معرفی نیاورده است .

رجوع شود به‌الذریعه ج ۱۳ : ۲۳۰. معجم المؤلفین ج ٤ : ۱۷۳ . فهرست خدیوی ج ٥: ۱۸۰ .

آغاز: احمدك یامن اعدادنعمه‌لاتحصی‌واشکرك‌یامن آحادقسمه لاتستقصی...

و بعد... رمضان بن ابی هریرة الجزری القادری لما کانت الرسالة المساة بخلاصة الحساب...

انجام : (موجود در نسخه) وخارج القسمة اثنی عشر و نصف وهو المطلوب انتهی. قوله و مربعا الضلعین الآخرین الی آخر ماقال استادنا فی توضیحه .

[۲۹۲۶]

نسخه‌ایست در پایان ناقص و بخط نسخ قرن سیزده. نام کاتب ندارد .

حاشیه‌هایی با نشان جواد ویك حاشیه با نشان ابراهیم درآن آمده است . اشکال هندسی درکنار برگها کشیده شده در پشت برگ نخستین یادداشت عباسقلی سپهر آمده که این نسخه را در ۱۲۸۹ بمبلغ پنجهزار دینار خریده است . دومهر بیضی شکل ازسپهر بر پشت همین برگ ونیز یك مهر بیضی شکل ازاو در پایان دیده میشود . بر پشت برگ نخست یادداشت تملکی با مهر بیضی شکل بوده و پاك کرده‌اند .

در پایان نسخه دعایی که باید در تعقیب نماز حاجت خواند یادداشت شده است ونیز در پایان یادداشتی از مالك نسخه فخرالدین محمد بن مجتهدالنراقی در ۱۲۰۱ دیده‌میشود . نشانها و شکلها بشنگرف و مشکی .

قطع : ۱۳/۵ × ۲۱.۰ج : تیماج مشکی یك لا. صفحات : ۳۸۱ سطور: ۲۳. کاغذ: فرنگی سفید ، شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۹۸ جدید: ۵۸۱۳ .

۱ ـ هیئت [رساله در...] (ص ۲ ـ ۶۵ دفتر) **(فارسی)**

از وعلاءالدین علی بن محمد قوشجی (م ـ ۸۷۹)

رجوع شود به : علم الفلك فی العراق (مجله مجمع العلمی دمشق) سال ۲۹ ـ فهرست مشار فارسی ج ۲ : ۲۵۳۷ ، مجلس ۹: ۱۸٤ همین مجلد : ۱۳٦ دانشگاه ٤ : ۸۹۰

آغاز: الحمدلله رب العالمین ... اما بعد این کتاب مشتمل است بر مقدمه و دو مقاله .

انجام : بیست وسه‌هزار برابر زمین است تمت ... شهر رجب المرجب سنة سبعین والف ... علی ید ... محمد محسن التفرشی ... الطاهرین .

این نسخه بخط نستعلیق محمد محسن تفرشی در رجب ۱۰۷۰ ه نسخه‌بدلها و افتادگیها و برخی ازشکلها در کناربرگها نوشته شده‌است .

۲ ـ سی‌فصل (ص ٦٦ ـ ۹۳ دفتر) **(فارسی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی .

رجوع شود به : الذریعه ج ۱۲ ـ ۲۹۱.فهرست مشار فارسی ج ۱ ـ ۹۹٤. احوال وآثارمدرس رضوی مجلس ۷ : ١٦٠ ۹ : ٦١٢ دانشگاه ٤ : ۹۰۱

آغاز: این مختصریست درمعرفت تقویم مشتمل برسی‌فصل.فصل‌اول درحساب جمل...

انجام : به کتب این علم رجوع کنند تمت ... فی شهررجب‌المرجب سنة احدی وسبعین والف من‌الهجرة .

این نسخه بخط نستعلیق محمد محسن تفرشی در رجب ۱۰۷۱ ه است نسخه بدلها وافتادگیها در کناربرگها یادداشت شده‌است .

۳ ـ حاشیهٔ شرح تجرید (ص۹۸ ـ ۲۱۷ دفتر) **(عربی)**

حاشیه شمس‌الدین محمد خفری است بر شرح تجرید قوشچی بر الهیات تجرید خواجه طوسی .

رجوع شود به : فهرست مجلس ج ٥ ـ ۱۳٥ ، ۱۳۹ احوال وآثارخواجه . ذریعه ٦ : ۱۱٦

آغاز: استدل علی وجودالواجب الخ اختاره‌المصنف‌فی‌اثبات الواجب...

انجام : کان الواجب الوجود بذاته واجب الوجود لغیره تمت فی ثالث شهر

محرم‌الحرام سنة احدی وسبعین والف ... علی ید ... المدعو بـالمحسن ... وکان ذلك ببلدة اصفهان . . فی‌منزل‌الصاحب الحقیقی ... میرزا عبدالله الحسینی . . . و تأییداً .

این نسخه بخط نستعلیق محمد محسن تفرشی دراصفهان‌سوم محرم ۱۰۷۱ .
درپشت صفحه ۹۷ حدیثی نوشته شده در کنار صفحه ۹۸ - ۱۰۷ و ۱۱۶ حاشیه با نشان (م ح رق) آمده است .

۴ - رساله دررمل (ص ۲۱۸ - ۲۲۲ دفتر) **(فارسی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی است .
رجوع شود به‌آثار واحوال‌خواجه ازمدرس رضوی : **۲۹۵** .

آغاز: حمد بیحد وستایش بیعد حضرت موجودی را که چندین هزارشکل مختلفه سعدو نحس ...

انجام : وبرهمان‌طریق حکم کنند اما دراینصورت‌دلالت ... کند والله‌اعلم بالصواب تم فی‌شهر شعبان ... علی ید.. محسن...المؤمنین .

این نسخه‌بخط‌نستعلیق‌محمدمحسن‌درشعبان ۱۰۷۱ ه است‌درپایان‌مالك‌نسخه تاریخ کتابت نسخه‌را باانتهای‌آن برچهار رساله ازآثاربزرگان ونیزخریدآنرا از غلامعلی دستفروش در کنارصفحه یادنموده است .

[۲۹۲۷-مجموعه]

دفتریست که‌تمام‌رساله‌های آن بخط نستعلیق محمدمحسن تفرشی‌ومورخ‌سالهای ۱۰۷۰و ۱۰۷۱ ه است . درپشت برگ‌نخستین فهرست رساله‌های دفتر ویادداشت کاتب ومالك دفتر محمدمحسن نوشته‌شده . دومهر بیضی‌شکل کوچك وبزرگ که نقش کوچك آن ناخوانا است و نقش بزرگ‌را محو کرده‌اند زده‌شده . یادداشت تملك عبدالحسین بن ابوالحسن نیزهست .

قطع : ۹/۵×۱۹.ج : ثیماج عنابی تیره مقوایی ، صفحات : ۲۲۲ ، سطور : ۱۸.
کاغذ : اصفهانی . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۹۷ جدید : ۵۸۱۲ .

۱ ـ **قواعدالرمل** (ص۱ ـ ۲۱۰دفتر) **(فارسی)**

ازمحمدعلی رجائی زفره‌یی اصفهانی (۱۲۸۱ ـ ۱۳۶۱) مؤلف‌قواعدالنجوم. دربیان قواعد رمل در یك مقدمه و ۱۸ باب (هر باب دارای چند عده) و یك‌خاتمه .

رجوع‌شودبه : الذریعةج۱۷ ـ ۱۸۳وتاریخ زفره‌محمدحسن‌رجایی زفره‌ای.

آغاز: حمدا کمل وشکراجمل بعدد ذرات رمل لایق فردیست که اشیاء را ازواج آفرید که‌وخلقنا کم‌ازواجاً ... وبعد بررأی عالم آرای‌اصحاب اولوالالباب پوشیده ومخفی نماناد کدرمل آثاریست‌ازپیشینیان ...

انجام : ۱۲ طالب درباطن است ومطلوب در... مسالمت دارد احکام آنهارا یك یك بیان‌نماید که بصواب مقرون است بتاریخ روزهیجدهم ازماه دوازدهم از سال سی وهفتم ازمأة چهارم ازالف دوم صورت انجام وهیئت فرجام پذیرفت . . . مگرصاحبدلی روزی برحمت کند در حق درویشان دعائی .

کاتب سپس افزوده :

کاتبه المذنب العاصی .. محمدولدارجمند...عبدالقادر ساکن قریه زفره .. تحریرأفی۲۹ج ا من‌شهور ...۱۳۳۸

پس از رقم کاتب فهرست کتاب قواعدالرمـل بخط همین کاتب نوشته شد (ص۲۱۱ ـ ۲۱۳) که چنین آغاز میگردد :

(بسمله) .. فهرست کتاب‌قواعدالرمل که مشتمل‌است بریك مقدمه‌وهیجده باب‌وخاتمه...

پس‌ازپایان فهرست (ص ۲۱٤ و۲۱٥) بخشی است ازیك رساله رمل که‌اول وآخرآن ازدفتر افتاده .

۲ ـ شانزده خانه‌رمل (ص ۲۱٦ ـ ۲۲٥ دفتر) **(فارسی)**

نام این‌رساله بالای‌آن چنان نوشته شده که دراینجا آوردیم رساله ایست دراحکام رمل ودرآن ازطالع بینی وفال گیری یاد شده است وخانه هـای رمل با ماههای قمری مقایسه شده‌است نام مؤلف درآن نیامده است .

آغاز:

چه‌درفالت برآید شکل لحیان بزینت ها برآید این تن‌وجان

ترا فرصت به نزدیك ملوکان بیابی جمله حاجتها از ایشان

انجام : و قران طالع شما درسه‌سالگی وهفت سالگی باشد چـون از این بگذرد به نودسال برسد وصاحب این‌طالع باید بی دعا نباشد تا محفوظ بوده باشد انشاءالله تعالی .

[۲۹۲۸ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق محمدبن عبدالقادر زفره‌ای متخلص به‌فایض در ۱۳۳۸ این دفتررا محمدحسن رجائی زفره‌ای در۴۵/۱۰/۷ به‌کتابخانه مجلس اهدا کـرده وبرپشت دومین برگ‌آن شرح مختصری ازمؤلف رسالهٔ نخستین‌دفترآورده است .

روی۲ صفحه‌برگ اضافی‌آخر دفترجـداول رمل باجوهرآبی از نویسنده‌ای دیگر دیده میشود .

قطع : ۱۵×۲۲.ج : تیماج سرخ یك لا ، صفحات:۲۳۲ ، سطور : ۳۰ ، کاغذ : اصفهانی‌شکری . شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۹۷۲۴جدید:۶۱۶۴ .

دفتر دخل وخرج مالیاتی (فارسی)

کتابچه‌ایست بسیاق دربارهٔ مالیاتی جزوجمعی تعدیلی وتفاوت عملی‌ولایتی دارالعباده یزد ومضافات مطابق معامله معمولی .

[۲۹۲۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق وسیاق قرن‌چهارده . درآغاز وانجام نسخه برگهایی از حساب مالیاتی بآن الصاق شده‌است .

قطع : ۲۱×۳۴.ج : پارچه کرم مقوایی . صفحات:۴۱۸ ، سطور : گوناگون
کاغذ:فرنگی‌شماره‌دفترثبت‌قدیم : ۴۱۴۷۹جدید: .

۱ ـ توبه ازگناه (ص۱ـ۲۸دفتر) (فارسی)

بخشی است از یك کتاب .

این بخش سخنانی است دربارهٔ گناه وتوبه ازآن .

آغاز: منقولست که روزی معاذ جبل گریان بخدمت حضرت رسول آمد و سلام کرد وحضرت درجواب فرمود...

انجام : پس هیچکس نباشد که جواب بگوید پس خود میفرماید که پادشاهی از خدا .

۲ ـ راحة‌الارواح‌ومونس‌الاشباح (ص۲۹ـ۵۰دفتر) (فارسی)

ازخواجه ابی سعید (ابی‌علی) حسن‌بن حسین شیعی بیهقی سبزواری وی در ۷۵۳ میزیسته است .

این کتاب دربیان احوال‌پیامبر ودختراواست‌وآنرادرپانزده‌باب‌بنام سلطان نظام‌الدین یحیی فرزند شمس‌الدین خواجه کرمانی (م ـ ۷۵۹) ساخته‌است .

(نسخهٔ موجود بخشی ازنخستین باب کتاب است) .

الذریعه ج ۱۰ - ۵۵ فهرست طوس ج ۵ : ۹۰.

آغاز: شکر و سپاس و حمد بی قیاس مالك‌الملکی را . . . الحسن الشیعی السبزواری ... که مختصری تألیف کندو ...

انجام : پس ازوی علی‌بن ابیطالب وموالات ائمه طاهرین از فرزندانش ودشمنی بادشمنان ایشان‌بماند .

۳ - عقیقه وختنه (ص۵۰-۵۳دفتر) **(فارسی)**

بخشی‌از کتاب‌یارساله‌ایست دربیان‌عقیقه‌وختنه‌وآغازوپایان‌آن ناقص‌است .

آغاز: موجودوبعضی‌ازعلماواجب‌میدانندوبهتر آنست که‌درروزهفتم‌واقع‌شود...

انجام : موجودبرای جلا دادن پارچه‌های جامه‌برروی ایشان مالیدن‌خوب نیست‌روی ایشان‌را میبرد .

۴ - اخبارپراگنده (ص۵۵ - ۶۲دفتر) **(فارسی)**

حدیث‌های‌دربیان بزرگی هلوع ، مسافت بین مشرق ومغرب ونیز اخباری چنداز سلمان فارسی وجز آن .

آغاز: درخبراست که موسی علیه‌السلام حق تعالی‌را مناجات ...

انجام : ازآنموج اندکی مانده‌بود بیت‌المقدس آفریدم .

نجات [رساله...] (۶۳ص-۱۵۱دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست درفقه عملی ازمحمد تهرانی و شرح مستخرج از ترجمه شرح مختصرنافع سیدعلی طباطبائی صاحب ریاض بوده است .

وی‌خوددرمقدمه درباره کتاب چنین توضیح داده است :

چون‌این عاصی سراپا تقصیر چندین سال عمر خودرا باطاعت شیطان ودر

خانه حکام ظلم ... چون عمر ببطالت گذشته بود از امور واجبات خود اطلاعی نداشتم بخدمت ... سیدعلی طباطبائی ... عرض حال نموده امر فرمودند که موافق رسالهٔ از روی شرح مختصر نافع تصنیف و خود فارسی کرده‌اند اخذ مسائل شود . چون آنرا شاگرد ... آنجناب ... محمد بن اسماعیل مشهور بشیخ ابوعلی عرب بفارسی در آورده و در بعضی عبارات مغلقهٔ عربی و لغات مشکله ... اکثر عوام از فهمیدن آن عاجز بودند بناءً علیه ... محمد طهرانی را بخواطر رسیده که بعضی از واجبات آنرا ...

این رسالة در پایان ناقص است .

آغاز: شکر بیحد وثنای بی‌عدد مر خدای راسزد که بنی نوع ...

انجام : و بر کافر اصلی قضا نیست و هر گاه کسی خود سبب بیهوشی شده باشد نیز احوط قضا است و بر مرتد .

۶ ـ **سؤال وجواب** (ص ۱۵۲ ـ ۱۹۹ دفتر) **(فارسی)**

پاسخ وپرسشهایی است درمسائل متفرقهٔ دینی .

آغاز: سؤال: خبر کن ما را کوثر چگونه است...

انجام : مسئله: اگر پرسند که شخصی دو رکعت نماز گذارد و دو رکعت آخرین ... جواب: نمازش درست [است] (نسخه ناقص است) .

۷ ـ **ترجمه الصلوة** (ص ۲۰۰ـ۲۳۶ دفتر) **(فارسی)**

ازفیض کاشانی است درشیراز بچاپ رسیده .

الذریعه ج ٤ : ۱۱٤ . فهرست ادبیات : ۱۲٤. فهرست مشار فارسی : ٤۰٥ .

آغاز:

هر که نه گویا بتو خاموش به   هر چه نه یاد تو فراموش به

انجام : در تفاصیل احکام خوض نمود . تمت الکتاب الموسومة بترجمة ـ الصلوة فی‌سلخ جمادی الاولی . سنة ۱۲۶۳» .

ترجمه اسماءحسنی (ص۲۳۷ ـ ۲۴۱ دفتر) **(فارسی)**

آغاز کتابی است که در آن نامهای خدا از تازی بفارسی ترجمه شده است .

آغاز: بسمله حمدله درحدیث مرویست از حضرت امیرالمؤمنین که آن حضرت فرمودند که شنیدم ازحضرت خاتم‌النبیین .

انجام : ودرحدیث دیگر وارد شده که ایشان‌اند مؤمنان حقیقی .

۹ ـ مناقب وسیر ائمه (ع) (ص ۲۴۲ـ۳۶۵ دفتر) **(فارسی)**

چندین داستان است دربارهٔ فضیلتهای امیرالمؤمنین‌وسایر ائمه (ع) در بارهٔ شهر مدینه‌وجز آنها .

آغاز: در بیان فضیلت امیر المؤمنین . . . فضائل لاتحصی احد عدد من ذکر فضیله .

انجام : اگر تو پیش خدای تعالی را گرامی نبودی فرزند خودبتو ننمودی.

۱۰ ـ شرح نصاب (ص ۳۶۶ـ۴۵۷ دفتر) **(فارسی)**

ازعبدالصمد فرزند کمال بن‌امیرالحاج است ومؤلف‌آنرابرای‌پسر استادخود ضیاءالدین محمدبن سلطان محمد استرابادی نوشته است .

نسخه‌ای ازآن در کتابخانه شخصی آقای علامه نجفی مرعشی است وازآن درالذریعه یادشده است .

الذریعه ج ۱۴ : ۱۰۵ فرهنگنامه های عربی بفارسی از منزوی : ۲۰۵ .

آغاز: حمد بیغایت وثنای بی‌نهایت‌سخن‌آفرینی راست ...

انجام : الحواء ... نام‌مادر آدمیان .

فر ایزد شمر غنیمت دان   نامه چون ختم شد بنام خدا

قد وقع الفراغ من تسوید هذا الشرح النصاب فی یوم الاثنین الثانی عشر فی ۲ شهر ربیع الثانی ۱۲٦۲ .

۱۱ ـ سرگذشت معصومین (ع) (ص ٤٦۰-۵۰۵ دفتر) **(فارسی)**

بخشی است از کتابی که‌در بیان شرح‌حال پیامبر و امامان نگارش یافته است .

باب سوم وچهارم دراین‌بخش موجود است ودرباب چهارم بعضی ازاحوال حضرت فاطمه(ع) راازوقت ولادت تازمان‌وفات‌آورده‌است .

آغاز: رسید گفت ای‌بریر ...؟ گمان من‌بتوآنست که از جمله گمراهانی ...

انجام : ازدست ساقی کوثر سیراب خواهی شدجواب بحرب‌درآمد وبیست تن‌را بی‌سر کرد ... ازپای‌درافتاد .

[۲۹۳۰ ـ مجموعه]

دفتریست بخطهای نسخ ونستعلیق وبقلم‌های گوناگون ازقرن۱۳ـه تاریخ‌کتابت در بیشتر رساله نیامده است درپایان رساله ش۷دفتر تاریخ ۱۲٦۳ ودرپایان (ش۱۰ دفتر) سال ۱۲٦۲ یادشده‌است پس‌ازپایان ش۱۰ یك‌برگ که روی‌آن‌یك‌مسئله فقهی در باره شکیات‌نماز نوشته‌است‌الصاق‌شده‌ودرپایان‌دفتر برگهایی که‌بروی‌آنها‌احادیثی ازقرب‌الاسنادحمیری وکامل الزیارة‌آمده است افزوده‌اند .

قطع: خشتی۱٦ × ۲۰/۵ج: تیماج‌مشکی‌رنگ‌رفته‌باعطف‌مشکی‌وصالی‌شده .صفحات: ۵۰۵سطور:۱۹،۱٦،۱۵،۱۴ . کاغذ:سفیدوآبی‌وزرد . شماره‌دفتر ثبت‌قدیم:۷۴۲۰۵جدید۵۵۷۱

۱ـحاشیه تهذیب‌المنطق (ص٤-۱۲۵ دفتر) **(عربی)**

ازمولی عبدالله یزدی شاه‌آبادی (م‌ـ۹۸۱) که بارها چاپ‌شده است.

رجوع شود به: الذریعة ج۶-۵۳. فهرست مشار عربی- ۲۷۵.

آغاز: قوله الحمدلله افتتح بحمدالله بعد البسملة ابتداء بخیر الکلام ...

انجام : فشأنه ان یذکر فی مباحث المعرف ... و کونه اشبه بالمقصد ظاهر بل المقصد من العلم... اجمعین... یوم السبت غرة شهر جمادی الثانیة فی ید... محمد ابن سلطانعلی استر آبادی ... من شهور سنة ۱۲۶۱.

در کنار صفحات این شماره حاشیه‌هایی بفارسی و عربی برخی بدون نشان و برخی با نشانهای: خطایی، تلخیص ، م‌ی رض ع درض. توضیح، شواهد، شرح جلال، عبدالغفار، مولاعبدالله شرح، نوشته شده. متن تهذیب در بالای برگها با خط نسخ نوشته شده و بر بالای متن خط مستقیم شنگرف کشیده شده است .

۲-حاشیه شرح شمسیه (ص۱۲۵-۲۶۲ دفتر) (عربی)

ازمیر سید شریف علی بن محمد گرگانی (م-۸۱۶) که بارها چاپ شده است.

رجوع شود به: کشف الظنون ج ۲ شمسیه . فهرست آستان قدس ج۴: ۳۷۶. فهرست مشار - چاپی عربی : ۲۸۰ .

آغاز: قوله ورتبته علی مقدمة وثلاث مقاصد وخاتمه هکذا وجد عبارة المتن...

انجام : بل مندرجانی المبادی التصدیقیه والله اعلم بالصواب تمت... و کان الفراغ من نسخه فی الخمس من شهر رجب المرجب فی ید... محمد بن سلطان العلماء استر آبادی... سنة ۱۲۶۲

در کنار برگهای نخستین این شماره حاشیه‌هایی است برخی بدون نشان و برخی با نشانهای: منه، ابیوردی، محه ، داود، احمد آمده است. در پایان این شماره مهر عباسقلی سپهر با نقش (عبده الراجی عباسقلی) دیده میشود.

۳ـ معالم الدین [اصول فقه] (ص۲٦٤ ـ ٤۰٤ دفتر) (عربی)

ازشیخ ابومنصور حسن بن زین الدین (م ـ۱۰۱۱) است که بارها چاپ شده است.

رجوع شود به: کشف الحجب: ۵۳۲ فهرست مشار عربی ـ ۸٦۵.

آغاز: الحمدلله المتعالی فی عز جلاله عن مطارح الافهام...

انجام: فکلام الشیخ عندی هوالحق تمت... وکان الفراغ من نسخه فی الیوم الاثنین والعشرون من شهر جمادی الثانیة وفی اثنان وستون والمأتان بعد الالف... فی ید محمد بن سلطان العلماء الاسترآبادی.

در کنار برگها حاشیه هایی بی نشان و بـا نشانهای مص، غفور، سلطان، ملا صالح، منه، کنزاللغة آمده است.

٤ـ الروضة البهیه (ص٤۰٦ـ٥٦۲ دفتر) (عربی)

کتاب الصلوة و کتاب الصوم و بخشی از کتاب الخمس از شرح شهید ثانی است بر اللمعة الدمشقیه شهید اول محمد بن مکی.

آغاز: کتاب الطهارة، مصدر طهر بضم العین و فتحها والاسم الطهر بالضم وهی لغة النظافة والنزاهة...

انجام: وان نوی الغسل اذا طلع الفجر علیه جنبا الا بمجرد النوم کذلك فیکفر من لم یکفر عن احد...

حاشیه هایی از: احمد فرزند سلطان العلماء بخط خودش، اقاجال، شیخ صالح دارد. عنوان: شنگرف.

[۲۹۳۱]

دفتریست بخط نسخ و نستعلیق محمد فرزند سلطان العلماء استرآبادی که در سالهای ۱۲٦۱ـ۱۲٦۲ نوشته است در برگهای اول ودوم دفتر یادداشتهایی [غیر قابل ذکر] دیده میشود عناوین شنگرف درکنار هریك ازرساله ها حاشیه هایی با نشانهای گوناگون ثبت شده که

درذیل معرفی‌هریك ازكتابها یادشده.

قطع: خشتی۱۶ × ۱۲ج: تیماج‌زردیكلا. صفحات: ۵۶۲سطورمختلف. كاغذ: مختلف :

شماره دفترثبت‌قدیم: ۷۴۵۱۲ جدید: ۵۸۲۲

لؤلؤتی البحرین (عربی)

فی

الاجازةلقرتی العین

صورت‌اجازۀ شیخ یوسف‌بن احمدبن ابراهیم‌درازی بحرانی(۱۱۰۷– ۱۱۸۶ یا ۱۱۸۷) است به‌دوتن‌ازشاگردانش.

رجوع شودبه: فهرست دانشگاه‌ج۲–۶٤٤.ذریعه٦:۱۹۰مشارعربی: ۷٦٥.

آغاز: الحمدلله‌الذی‌جعلنامن‌اهل‌الروایة ونورقلوبنا بانوارالمعرفةوالدرایة.

انجام: ویعظم‌الوقوع‌لهافی‌صدورالراغبین وکتب‌الفقیر... یوسف بن‌احمد بن ابراهیم الدرازی البحرانی بتاریخ یوم‌الحادی عشر من شهر ربیع‌المولود من الثانیة والثمانین بعدالماة والالف وکان ذلك‌فی کربلای‌المعلی... وکتب‌الخاطی... ابن... الحاج محمد باقرالقزوینی عبدالغفور... فی‌سنة ۱۲٤۰

[۲۹۳۳]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق عبدالغفوربن محمد باقرقزوینی‌در ۱۲۴۰. عنوان و نشان : شنگرف.

قطع: نیم‌خشتی۱۴ × ۲۱ ج: تیماجی رنگ‌مقوایی. صفحات ۳۲۱ سطور: ۱۲. کاغذ : فرنگی. شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۵۱۰ جدید ۵۸۲۱

شیرین وفرهاد (فارسی)

ازوحشی بافقی کرمانی است و بچاپ رسیده

فهرست مجلس ۳ : ٦۰۷ – ٦۱۱ مشارفارسی –۲٤٦۲

آغاز: الهی سینهٔ ده آتش افروز
در آن سینه دلی وان دل همه سوز.

انجام: اگرچه صدنوا.. ازین چنگ چه نیکو بنگری... نیك آهنگ

[۲۹۳۳]

نسخه‌ایست بخط شکسته نستعلیق خوش مورخ بیست و نهم محرم ۱۲۵۲ کاتب که نام او نیامده آنرا برای دوستی عزیزالوجود باشتاب نوشته است ابیات درمیان جدولها بطور چلیپا نوشته شده‌است جدولها: زعفرانی.

قطع: رقعی ۱۰×۱۳. ج: تیماج مشکی یك‌لادارای جدولهای منگنه شده. صفحات: ۲۵۳ سطور ۶. کاغذ: فرنگی الوان باکناره‌های گل و بوته‌دار منگنه‌شده. شماره‌دفتر ثبت قدیم ۷۷۸۹۱ جدید: ۶۱۶۵

الکشاف عن حقایق التنزیل **(عربی)**

بخش سوم تفسیر کشاف محمود بن عمر زمخشری (م-۵۲۸) ودرآن ازتفسیر سوره مریم تاپایان سورهٔ والصافات است.

رجوع شود به: کشف الظنون ج ۲-۳۰۹ معجم المطبوعات: ۹۷٤.

آغاز: بسمله کهیعص بفتح الهاء و کسر الیاء حمزة و بکسرهما عاصم و بضمهما الحسن ...

انجام: وشهدله حافظا یوم القیامة انه کان مؤمناً بالمرسلین تم... علی ید ... عبدالله بن محمود بن الحسین ... فی جمادی الاخری لسنة اثنتین واربعین و سبعمأیه ۷٤۲».

[۲۹۳۴]

نسخه ایست بخط نسخ عبدالله بن محمود بن حسین درجمادی‌الاخری ۷۴۲ه. درکنار برگها نسخه‌بدلها وافتادگیها وحاشیه‌هایی از. صحاح اللغة، فرائد. طیبی، ه، نوشته‌شده برپشت برگ نخستین تملك ابوالحسن موسوی نوشته‌شده یادداشت تملکی باچندمهر بیضی‌شکل وچهارگوش درپشت همین برگ بوده وآنهارا پاك کرده‌اند.

درپایان نسخه بخشی ازاسرارالتنزیل رازی نوشته‌شده ودرپایان‌این‌یادداشت‌مهر بیضی شکلی‌است‌که نقش‌آنرا سیاه‌کرده‌اند گوشه وکنار برخی از برگهای‌آغاز وانجام وصالی شده ودرمیان نسخه‌برگهای‌کوچکی به‌نسخه‌الصاق شده است.عنوان:شنگرف .

قطع : وزیری۱۶ × ۲۳/۵ .ج:تیماجی سبزعطف دامن دارو دارای سجاف از تیماج سرخ‌صفحات ۵۳۷سطور . ۲۱.کاغذ:اصفهانی . شماره‌دفترثبت‌قدیم ۷۴۵۰۸ جدید:۵۸۱۹

دیوان‌الصبابه (عربی)

از ابن‌حجلة احمدبن یحیی تلمسانی حنفی(م ـ ۷۷٦) دراخبار

کشف‌الظنون ج ۱ ـ ۵۱٤.معجم‌المطبوعات‌ـ۲۸۰.فهرست دارالکتب۳: ۱۳۵

آغاز: الحمدلله‌الذی جعل للعاشقین باحکام‌الغرام رضا وحبب‌الیهم الموت فی‌حب من‌تهواه ... امابعدفان کتابنا هذا کتاب‌حوی اخبار من‌قتل الهوی و ساربهم فی‌الحب فی کل‌مذهب ...

انجام :

و قدمات قبلی اول الحب قیسه   و اومت امسی‌الحب قدمات اخره

تم کتاب دیوان‌الصبابة فی‌صبیحة یوم‌الاثنین ثالث والعشرین من‌شهرشعبان المعظم من‌شهورسنة‌الف ومأتین و اربعة و ثلاثین من‌الهجرة علی‌ید . . . حسن‌بن آغامحمدالتبریزی‌الکاظمی ... مدفنا .

[۲۹۳۵]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌حسن‌بن‌آغامحمد تبریزی درصبح دوشنبه۲۳ شعبان۱۲۳۴.عنوان ونشان . شنگرف .

قطع‌وزیری۱۴ × ۲۱.ج:تیماج‌مشکی‌یك‌لا.صفحات،۲۲۸.سطور : ۲۱: کاغذ : فرنگی

شماره دفترثبت‌قدیم : ۷۴۴۳۰.جدید: ۵۷۵۱

اسرارالحکم (فارسی)

کتاب اسرارالحکم دردو بخش تألیف حاجی مولی هادی مولی هادی سبزواری (م ـ ۱۲۸۹) است . (نسخه حاضر بخش دوم کتاب است) .

الذریعه ج ۲:٤٤ فهرست چاپی فارسی ـ ۸۸

آغاز: نخستین آفرین جهان آفرین را که همه‌دم گاه و بیگاه ازسپیده روز ازل ... وبعدچون فارغ شدیم ازتحریر شطری ازحکمت نظریه...

انجام : در کتاب نبراس منظوم مرتسم ساخته‌ایم .... کل میسر لما خلق له . واختتام‌پذیرفت این تألیف درسال متمم هزارودویست و هشتادوشش هجری . کاتب‌الحروف میرمحمدعلی‌الخوانساری الرضوی ۱۲۸۷ ثم .

[۲۹۳۶]

نسخه‌ایست بخط نسخ میرمحمدعلی خوانساری رضوی در ۱۲۸۷ صفحه‌ها دارای جدولهای لاژوردوشنگرف وکمند شنگرف . عنوان‌ها همه‌شنگرف است .

قطع : وزیری۱۶/۵ × ۲۴/۵.ج:تیماج تریاکی‌دارای ترنج وکمندوتعدادچهارگل درچهارگوش.صفحات : ۱۱۰:سطور : ۲۱ کاغذ:فرنگی . شماره‌دفترثبت‌قدیم؛ ۷۴۴۳۱ جدید : ۵۷۵۲

مجموعه :

۱ـ مختصرفی‌تاریخ‌ائمه‌الاثنی‌عشر (ص٤ـ٦ دفتر) (عربی)

رساله مختصریست دربیان اجمالی از تاریخ و مشخصات هریك از ائمه دوازدهگانه در کنار آن حاشیه‌هایی‌بانشان (من‌اخری) نوشته‌شده‌است .

آغاز: الحمدلله علی‌نواله‌والصلوةعلی محمد وآله و بعدفهذا مختصر یشتمل علی‌ذکرمعرفة اسماءالائمة‌الاثنی‌عشر واسماءِ آبائهم وامهاتهم و تاریخ موالیدهم و مبلغ‌اعمارهم ... الامام‌الاول اسمه‌علی کنیته ابوالحسن وابوتراب اسم‌ابیه‌ابوطالب.

انجام : الامام‌الثانی عشر اسمه‌محمد کنیته ابوالقاسم‌الحجة المهدی‌القائم... نقش‌خاتمه العلم‌عندالله لایعلم‌الغیب الاالله‌قبره حیث شاء الله‌تعالی تمت

۲ـ خلاصة‌الاقوال‌فی‌معرفة‌الرجال (ص ۸ـ۳۸٦ دفتر) **(عربی)**

از علامه‌حلی (حسن‌بن یوسف‌بن‌مطهر) . این کتاب چاپ شده است .

(نسخه جای سخن دارای حاشیه‌های زیادی است) .

الذریعه ج ۷ـ۲۱٤ .فهرست دانشگاه ج۲ـ٥٦٥ .فهرست‌چاپی‌عربی ـ ۳۳٤.

آغاز : الحمدلله مرشدعباده الی سبیل‌السداد و هـادیهم الـی طریق‌النفع فی‌المعاش والمعاد ... امابعدفان‌العلم بحال‌الرواة من‌اساس الاحکام‌الشرعیة .

انجام : مذکورفی کتابناالکبیر من اراده وقف علیه‌هناك والحمدلله وحده . تم‌الکتاب ... فی‌یوم‌الجمعه السابع‌عشرمن شهرشوال سنه‌۱۰۱۱ احدی‌عشروالف.. فی‌بلدةشیراز ... وآخراً»

[۲۹۳۷ ـ مجموعه]

دفتریست که بدو قلم نسخ نوشته شده . ش ۱ دفتربخط نسخی است‌که نام کاتب وتاریخ کتابت را ندارد وش ۲ دفتر بخط نسخ روز جمعه ۱۷ شوال ۱۰۱۱ درشیراز . کاتب عدد تـاریخ را اشتباه کرده وبجای عدد ۱۰۱۱ عدد ۱۰۱۲ گذارده است . درصفحه‌های ۱و۲ دفترنام‌گروهی ازدانشمندان وراویان ازکتابهایی چون ایضاح الاشتبـاه وخلاصه ونجاشی و منتهی‌المطلب و جزآنها نقل شده دریـادداشت تملك عبدالقیوم بارجینی ازدی با مهر بیضی شکل او به نقش (الله لااله الا هوالحی القیوم) و یـادداشت تملك سلیمان کربلایی اسماعیل آمده است .

درص ۶ فائده ازتنقیح الرجال ودرص ۷ حل چند مشکل ازعلم درایة و سپس خطبه تلخیص الاقوال میرزا محمد استرابادی یـادداشت شده است .

درکنار ش ۱ دفتر حاشیه‌هایی با نشان من اخری ودر ش ۲ دفتر حاشیه‌هایی با نشانهای: مهذب ، ری ، ابن شهرآشوب ، ص ، عاه ، ست ، فهرست ، ابن داود ، جامع‌الاصول ، ق ، م د ، تاج الاسامی ، الایضاح . تهذیب الاسماء عب ، س ن ، شهید ، جش ، قاموس ، کش الکنی ، تقریب وجزانها یادداشت شده است .

عنوانها همه : بـه شنگرف و گوشه برگهای نخستین آثـار رطوبت دارد. قطع : ۱۹ × ۲۵/۵ .ج: تیماج مشکی دارای ترنج ونیم ترنج صفحات : ۳۹۰ .سطور : ۱۲ کاغذ: اصفهانی. شکری‌رنگ‌شماره دفتر ثبت : ۷۴۴۳۳ جدید ۵۷۵۳ .

۱ـ حدیقهٔ هلالیه (ص ۱ ـ ۵۷ دفتر) (عربی)

= شرح دعاء رؤیت هلال ازصحیفه سجادیه، ازشیخ بهاءالدین محمدعاملی (م ـ ۱۰۳۱) .

این کتاب بخشی ار شرح کاملی است بـر صحیفه بنام حـدائق الصالحین که شیخ بهائی دردست تألیف داشته وشرح هریك ازدعـا ها را نامی‌خاص گذارده که با «حدیقه» آغازمیگردد بگواهی واین موجود بیشتردعاهای صحیفه رابهمین شیوه شرح کرده و امـا شیخ بهائی درهمین حدیقه هلالیه ، از حدیقه صوفیه و حدیقه اخلاقیه (درشرح دعاء مکارم ازاخلاق ازصحیفه) یاد کرده است وخودآنرا حدیقه ٤۳ ازحدائق الصالحین خوانده (زیـرا شرح دعاء ٤۳ صحیفه است) وی این شرح را درقزوین آغاز کرده ودرکاظمین پایان داده .

رجوع به‌ذریعه ٦ : ۲۸۷ ـ ۲۸۹ ، فهرست‌مجلس ٤ :.. دانشگاه ۱ ۹۹ ـ ۱۰۱

آغاز: نحمدك یامن اطلع فی فلك الهدایه. . وبعد فیقول اقل الخلائق محمد... هذه‌الحدیقه الثالثه والاربعون من کتابنا الموسوم به حدائق الصالحین ... املیتها مع وفورالملال لتوزع البال واختلال الاحوال...

پایان: تم تألیف‌الحدیقة الهلالیه و ... ویتلوها بعون الله الحدیقه الصومیه وهی‌شرح دعائه عند دخول شهر رمضان واتفق الفراغ منهـا فی‌الجانب الغربی من دارالسلام بغداد ، لمشهدالمقدس ... وکان افتتاح‌تألیفها بمحروسه‌قزوین‌حرمت‌عن کید الحاسدین .

کاتب درپایان افزوده «قداتفق الفراغ من تسوید هذه الحدیقد الهلالیه یوم الخمیس من‌العشر الاخیر من رمضان المبـارك سنه خمس و تسعین بعدالالف من الهجرةالنبویة المصطفویه و کتب فی بلدة اصفهان صانها عن‌الحدثان» .

۲ـ تفسیرسورهٔ الاخلاص (ص ۵۸ـ۶۳دفتر) **(عربی)**

ازابن سینا شیخ‌الرئیس .

فهرست نسخ مصنفات ازدکتر مهدوی : ۶۴ مجلس ۴ : ۱۱ ذریعه ۴ :۳۳۵

آغاز: قوله جل جلاله قل هوالله ...

پایان: فهذا ماوقفت علیه من‌اسرارهذه‌السوره والله اعلم بحقایق الامور .

کاتب افزوده : «تم...الملك‌الغنی وحسن تأییده‌وتوفیقه» .

۳ـ تفسیرالمعوذتین (ص ۶۳ـ۶۸دفتر) **(عربی)**

از ابن سینا .

فهرست مصنفات:۶۵ مجلس ۴ :۱۲

آغاز: وبه الهدایة والتوفیق قل اعوذ برب‌الفلق ...

پایان: « والله تعالی اعلم بحقایق‌اسراره .

۴ـ رساله در اشتراك وجود **(فارسی)**

(ص ۶۸ـ۷۷ دفتر)

ازملا رجبعلی تبریزی دریك مقدمه وپنج مطلب وخاتمه .

ذریعه ۱۱ : ۷۸۰ مجلس : ۲۴۷ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین والصلوة والسلام . . . اما بعد ذالك این نوشته مشتمل است ...

پایان: و بمعنی وجود واجب باشد چنانکه در ممکنات سبحان ربك . . . علی المرسلین الحمدلله رب‌العالمین .

۵ـ النیروزیه (ص ۷۷-۸۱ دفتر) **(عربی)**

ازابن سینا که برای شیخ ابوبکرمحمدبن عتید نوشته است‌درشرح بعضی‌از حروفی که درعده‌ای ازفواتح سورقرآن تکرارشده . دارای یك مقدمه وسه‌فصل .

این‌رساله به‌نامهای فواتح‌السور و اسرار الحروف نیز خوانده میشود فهرست‌مصنفات‌ازدکترمهدوی: ۲۵۱، قنواتی‌شماره۴۷ فهرست‌دانشگاه۳: ۳۹۶

آغاز: کل ینزع همته الی خدمه نیروزمولانا شیخ ...

پایان: یجعلنی‌ممن‌یوفق‌لقضاء ایادیه‌بمنه وسعة جوده والحمدلله رب‌العالمین

۶ تفسیر آیه ثم‌استوی الی السماء (ص ۸۱ ـ ۸۲ دفتر) **(عربی)**

ازشیخ الرئیس‌ابن‌سینا . فهرست مصنفات : ۶۶ قنواتی شمارهٔ ۲۰۷ .

آغاز: قوله تعالی ثم‌استوی الی‌السماء ...

پایـان : سبیل التشویق والله اعلم بالصواب .

۷ ـ سبب اجابه الدعاء [رساله‌فی...] (ص ۸۲ ـ ۸۵ دفتر) **(عربی)**

پاسخ شیخ‌الرئیس است‌به‌پرسش‌ابوسعید ابوالخیرودکتر مهدوی درفهرست مصنفات آنراباهمین‌نام‌یاد کرده است .

۸ ـ القوی الانسانیه وادراکاتها(ص ۸۵ ـ ۹۲ دفتر) (عربی)

رساله‌ای بااین نام درمجموعه نه‌رساله بانسبت به‌ابن سینا چاپ شده و نسخه مانیز که باتفاوتی اندك همین رساله‌است،دردفترحاضرودرعده‌ای‌دیگر از نسخ به‌ابن سینامنسوب شده.وقنواتی آنرا با عنوان‌رساله‌ای‌مستقل باشمارهٔ ۹۵ یاد کرده ولی حقیقت آنست که‌بخشی از فصوص منسوب به فارابی (یاتعلیقات شیخ‌الرئیس) است.

نسخه حاضر ۲۳ فصل است ودرصدر آن با خط قرمز نوشته شده :

«هذه‌رساله فی‌النفس الناطقه واحوالها للشیخ الرئیس برداللّٰه مضجعه» .

فصل اول (که بدون عنوان «فصل» وبمنزله مقدمه رساله است) درتقسیم [گوهر] انسان است به‌سر وعلن ، (مطابق فص ... فارابی وتعلیق ... شیخ) فصل آخر تقسیم‌مدرکات است‌به خاص وعام (مطابق فص ... فارابی) .

رجوع شود به‌فهرست مصنفات ازدکتر مهدی ص ۲۹۰ .

آغاز: بسمله ، ان‌الانسان ینقسم الی‌سروعلن اماعلنه فهذا الجسم‌المحسوس باعضائه وامشاجه وقدوقف الحس علی ظاهره ودل‌التشریح علی باطنه ...

پایان : کل ادراك فاما ان یکون لشیء خـاص کزید اوشیء عام‌کالانسان و العالم لایقع علیه رویـه ... ولا تکییف و لامسامتة ولا محاذاة تعـالی و تقدس عمایشرکون .

درپایان رساله یك‌سطر ازمباحثات شیخ‌نقل میشود ودنبـال‌آن باندازه‌چند سطرسفید است .

۹ ـ العشق [رساله‌فی...] (ص ۹۱ ـ ۱۰۷دفتر) (عربی)

ازابن سیناست‌واوآنرابدرخواست شاگردش ابوعبداللّٰه فقیه معصومی درباره عشق نوشته در۷ فصل .

فهرست فصلها را نیز خوددر آغاز رساله آورده‌است .

رجوع شود به فهرست نسخ مصنفات شیخ الرئیس ازدکتر مهدوی ص : ۱۸۰- ۱۸۱ فهرست قنواتی شمارهٔ ۲۳۰ فهرست دانشگاه ۳: ٤٧٥

آغاز: « سالت اسعدك الله یاباعبدالله الفقیه المعصومی ان اجمع لك رساله یتضمن ایضاح القول فی العشق ...

پایان : وادقد بلغنـا هذا المبلغ فلنختم الرساله والحمدلله کماهو اهله و مستحقه وصلی الله علی محمد و آله الطاهرین» .

۱۰ـ تحدید النفس الکلیه اعنی المطلقه [رساله فی...] **(عربی)**

(ص ۱۰۷ - ۱۰۸ دفتر)

در آغاز این گفتار نوشته شده «من فوائد الشیخ الرئیس فی النفس الکلیه...»

آغاز: اماالقول فی تحدید النفس الکلیه ...

پایـان : وذلك مااردنا ان نبینه .

۱۱ ـ حصول علم وحکمة (ص۱۰۸-۱۱۱ دفتر) **(عربی)**

پاسخ شیخ الرئیس است به ابوسعید ابوالخیر .

در برخی ازنسخه ها قید شده که این نامه را شیخ در پاسخ ابن ژیلا نوشته (مانند نسخه حاضر و نسخه دیگر مجلس و نسخه کتابخانه حمیدیه) اما ملاحظه متن سؤال وهمین جواب مسلم میدارد که مخاطب شیخ الرئیس مردی بـزرگ و مورد احترام فراوان شیخ بوده است و این شخص بـدون تردید کسی بجز ابن ژیلا است .

رجوع شود به فهرست نسخ مصنفات شیخ از دکتر مهدوی ص۸ (شمارهٔ ٤/و) وفهرست قنواتی شماره‌های : ۲٦۰ ـ ۲٦٦ و ۲٦٨ .

آغاز (نسخه): کتاب کتبه الشیخ جواباً للشیخ الی منصور بن حسین بن محمد بن عمر زیله(..؟) وصل کتاب الشیخ مخبرا لجمیع صنع الله الدیه وسبوغ نعمه و اتصال هدایته ...

۱۲ـ العرش [رساله ...] (ص۱۱۱ـ۱۲۳) **(عربی)**

از ابن سینا .

فهرست نسخ مصنفات : مجلس ۹ :

آغاز: قال کل شیء فی عالم الکون والفساد ...

پایان: الزاکیات خصوصا محمد و آله الطاهرین .

۱۳ـ رسالة فی ماهیة الصلوة و کیفیتها (ص۱۱۳ـ۱۲۳ دفتر) **(عربی)**

اسرار الصلاة از ابن سینا .

وی این رساله را در مدتی کمتر از نیم ساعت نوشته است .

فهرست دکتر مهدوی ص ۱۷۵

آغاز: الحمد لله الذی خص الانسان بشرف الخطاب ...

پایان: و کتب هذه الرساله فی مدة اقل من نصف ساعة و اعتذر من مطالعی هذه الرساله من اسبغ علیه فیض العقل و نور العدل ان لایشعوبها الی غیر اهلها والسلام علی من اتبع الهدی .

پایان در نسخه دکتر مهدوی چنین است «فی مدة اقل من تصنف ساعة مع عوائق کثیره وفراغة یسیره .. فان الامر مع الخالق و خالقی یعلم امری ولایعرفه غیری .

۱۴ـ شرح قصیدهٔ عینیه (ص۱۲۳ـ۱۳۰ دفتر) **(عربی)**

یکی از شروح قصیدهٔ عینیه (= نفسیه ، روحیه) ابن سیناست ودور نیست از شیخ سلیمان بحرانی شیخ اجازه علامه حلی باشد . نویسنده این شرح ظاهراً شیعه بوده و بر خلاف بیشتر شارحان قصیده (که بگفته حاج خلیفه جرح کرده اند نه شرح) در شرح و توضیح مرموزات قصیده از اساس مبانی و آراء ابن سینا پیروی کرده است . در پایان رساله گوید در این شرح بشیوه خود ناظم وقانون مذهب او کار کردیم .

در تفسیر بیت هجدهم «وقد کشف الغطاء فابصرت ..» نیز گوید «ناچاریم حقیقت مرگ رامطابق رأی سراینده ابیات بیان داریم» .

نسخه‌ای از این شرح در دانشگاه موجود است و نام مؤلف در آن نسخه نیز یاد نشده است .

شرح ابن میثم بر قصیده عینیه بنام النهج (یاالمنهج) المستقیم باشمارهٔ ۱۸۲۲/۸ وشرح شمس الدین سمرقندی باشمارهٔ ۱۸۰۷/۹ در کتابخانه مجلس موجود است و آنهارا در فهرست ۹و۵ شناختیم .

اهلورث نیز نسخه‌های چنداز شروح قصیده را شناسانده و نسخه‌ای از شرح ابن میثم را یاد کرده و مؤلف و نام آنرا نشناخته است .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۳ : ۲۸۱ ـ ۲۸۲ فهرست مجلس ۵ : ۳٤۵ ٤۱۹ برلین : شماره‌های ۵۳٤٦ ـ ۵۳۵٤ فهرست نسخ مصنفات ابن‌سینا از دکتر مهدوی قنوانی ص۱۵۳ـ۱۵٤.

آغاز: بسمله ، قال الشیخ الرئیس الاوحد العالم ابوعلی بن سینا .. هبطت الیك الهبوط هوالحرکه من علو الی اسفل مع الشعور وبالشعور یباین السقوط اذ یق للحجر النازل من اعلی الجبل سقط ولا یقال هبط . .

پایان: اقول وهو (یعنی بیت اخیر قصیده) غنی عن الشرح وهذا آخر ماقصدناه من الشرح واومینا الیه ودللنا علیه وقد جرینا فیه علی سنن طریقة الرجل وفصله ـ وراعینا قانون مذهبه والله اعلم بالصواب والحمدلله علی سوابغ نعمه .. وصلی الله علی سیدالبشر .. وسلم تسلیما . (جملهٔ والحمد لله علی سوابغ ... ببعد ، ظاهرا از کاتب نسخه است) .

شمارهٔ ابیات قصیده عینیه ۲۲ است وباقلم نسخ قرمز نوشته شده (شرح مانند دیگر بقیه این دفتر بقلم نستعلیق است)

۱۵ ـ **اراده** [فائده درتفسیر ...] (ص۱۳۰ دفتر) **(عربی)**

در دفتر حاضر قطعه سخنی باعنوان «فائده له (یعنی شیخ الرئیس) فی معنی

الاراده والقدره والحیوة والحکمه» آمده وشاید فصلی است ازفصوص یاتعلیقات و یا التقاطی است از آثار شیخ الرئیس .

آغاز: (پس ازعنوان) الارادة عبارة عن کون الفاعل عالما بفعله بشرط ان لا یکون علمه سببا ...

۱۶ ـ **کلام فی المواعظ** (ص۱۳۰-۱۳۲ دفتر) **(عربی)**

= المواعظ = النصیحه لبعض الاخوان . دکتر مهدوی این نوشته را درشمار آثار منسوب به ابن سینا یاد کرده است .

فهرست نسخ ص۲۰۰ . قنوانی: ۲٤۰.

آغاز: وبعد فان اکمل الناس عقلا واصوبهم رأیا..

پایان: والمعارف الناصعه والحمدلله رب العالمین .

۱۷ ـ **العروس** (رساله...) (ص ۱۳۲ـ۱۳٤ دفتر) **(عربی)**

سلسلة الفلاسفه از ابن سینا .

فهرست دکتر مهدوی:...مجلس ۹ ۳۹۷

آغاز: قال ابوعلی کل شیء فی عالم الکون والفساد...

پایان: للنفس القدسیه النبویه والله اعلم

۱۸ ـ **ربط الحادث بالقدیم** (ص۱۳٤ ـ ۱۳٦ دفتر) **(عربی)**

از خواجه نصیرالدین طوسی .

خواجه در این رساله ازعقائد حکما دربارهٔ ارتباط حوادث به زمان وارتباط علل ومعلول یاد کرده واعتراضاتی را که به این آراء آنان شده یا ممکن است بشود بیان داشته وبدانها ازجانب حکماء پاسخ گفته و یکی از این اعتراضات از استاداو فریدالدین داماد است که از او بدینگونه یاد کرده :

« وقد اعترض فی هذاالموضع علیهم استادی الامام السعید فریدالدین محمد الداماد النیشابوری رحمه الله » .

این فریدالدین ابومحمدبن حیدریا محمدبن حیدر فریومدی شاگرد فخر رازی‌است و رساله اثبات صانع اورا (که‌تنها تألیف اوست که‌اکنون دردست‌است) آقای‌مدرس رضوی در آثارواحوال‌خواجه (ص۱۰۰ ـ ۱۰۱) چاپ کرده است.

نسخه‌ای ازاین‌رساله ربط‌الحادث با تقدیم در دانشگاه موجود است.

رجوع شود به فهرست دانشگاه ۳ :۲٦۳ . آثار و احوال خواجه از مدرس رضوی :۲۹۸.

آغاز: قالت‌الحکماءالعلة‌التامه لاینفك عن‌معلولها بتمامه والعلة الاولی هی المبدأ الاول لجمیع‌الموجودات وهی واجبةالوجود ...

پایان: و تأخر حادث عن‌حادث انما لزم من‌تعاندهما و کون کل حادث علة لزواله بالعرض ولوجود آخر بعده بالذات و هذا آخر ما تقرر عندی من مذهبهم فی‌هذاالموضع .

۱۹ ـ نامه خواجه‌نصیر به‌اثیرالدین (ص۳٦ - ٤۰دفتر) **(فارسی)**

نامه سؤال و جوابی درسه مسئله فلسفی بین خواجه نصیر طوسی‌واثیرالدین ابهری مبادله شده .

درآغاز چندنسخه‌از این‌سؤال(وازآنجمله‌همین‌نسخه‌حاضر) ، لقب‌اثیرالملة والدین برای مخاطب یاد شده وپس از چند سطر ، چنین‌آمده «دعاگوی مخلص محمدالطوسی خدمت ودعا میرساند .» اما در یك‌نسخه بجای اثیرالمله نصیرالمله آمده ونام«محمدالطوسی» پس از «دعاگوی مخلص»حذف‌شده.

پیداست که‌مقتضای نسخ‌نوع اول آنست که‌خواجه نصیر از اثیرالدین سؤال کرده واز نوع دوم بعکس فهمیده میشود .

آقای مدرس رضوی درآثار و احوال خواجه ، جواب این‌سؤالات‌رایکی‌از مؤلفات‌خواجه نصیر یاد وبه‌نسخه مخالف نیز اشارت کرده است .

بنظر این‌نگارنده احتمال‌اینکه ـ صاحب سؤال خواجه است و کسی (از روی‌تعصب‌نسبت‌به‌خواجه) «اثیر» را «نصیر» ونام سائل راحذف کرده ـرجحان‌دارد

خاصه اینکه سائل در نامه خویش، از مسافرت مخاطب بمغرب یاد کرده و هم از او خواسته که اگر در این سفر مغرب بر نکته‌های تازه و فوائدی خاصه در مورد اصول رصد، دست یافته در پاسخ این سؤال قید کند و پیداست که اثیر الدین در فتنه مغول از ایران گریخت و بشام و روم رفت. و از طرفی علاقه و عنایت شدید خواجه نیز بکار رصدی که در آنوقت دست بکار بنیان گذاری آن بوده هویداست.

متن عبارت نامه چنین است :

« و نیز اگر آنرا (پاسخ را) بعراضه سفر مغرب مقرون گرداند یعنی از نوادر فوائد و نکتی که سانح شده باشد مانند اصول رصدی محدث اگر تعلیق افتاده باشد یا نکتی بکر که بر خاطر مبارك فائض شده باشد دعا گوی مخلـص را تنبیهی کند آن انعام مضاعفه شود»

سطور نخستین پاسخ این سؤال که آقای مدرس رضوی آنرا از نسخه‌ای نقل کرده‌اند که پاسخ در آن به خواجه منسوب شده عیناً همان است که در آغاز پاسخ خواجه(۱) بشمس الدین کیشی می‌بینیم حتی عنوان «شمس المله والدین» که لقب کیشی است و این خود نیز شاید قرینه آنست که متعصبی خواسته است سؤال را از اثیر الدین وجواب را از خواجه بنمایاند.

درهر حال این سؤال بفارسی شیرین وسلیسی است و ازمقدمه آن چنین استفاده میشود که خواجه نصیر و ابهری پیش از این مکاتبه، ملاقات کرده‌اند.

در این نامه این سه سؤال (بحث) مطرح شده :

بحث اول ـ اشکالی است دربارهٔ قاعدهٔ عدم صدور کثیر از واحد ومنافاة آن با اثبات وجود علت اولی.

بحث دوم ـ زمان از جمله مشخصات حرکت است پس نشاید که زمان معلول حرکت باشد چه مشخص محال باشد که معلول متشخص خود بود.

(۱) عبارت مزبور این است :
تاذکر مناقب و فضایل ذات شریف و نفس نفیس خداوند ملك الحکماء والعلماء سید الاکابر والفضلاء و قدوة المبرزین والمحصلین کاشف اسرار المتقدمین والمتأخرین شمس الملة والدین...

بحث سوم ـ در بارهٔ دایره‌ای است که مرکز او حامل مرکز دائرهٔ دیگر باشد.

شیوهٔ این سؤال (خاصه در بحث سوم) گواه عظمت مقام علمی سؤال کننده و احاطهٔ او بر اقوال و آراءِ متقدمین و متأخرین است .

آثار و احوال : ۲۸٤ ـ ۲۸۵

آغاز :

هرچند که روزگار بیدادیهاست — یارب که مرا از توچه آزادیهاست

بی زحمت امید وغم وصل وفراق — این بس که زدیدار توام شادیهاست.

جناب همایون و ذات میمون مخدوم معظم ملك الحکماء اثیر الملة والدین ، که مقصد آمال افاضل و مطلع انوار فضائل است همیشه بکرامات ذوالجلالی ـ و کمالات لایزالی محفوف باد . دعاگوی مخلص محمدالطوسی خدمت ودعامیرساند وهرچند دولت مشاهدهٔ طلعت همایون (۱) یافته است که اقتضاءِ اقتناء خطی از آن جناب نکرده اما از آن وقت باز (۲) همیشه بنیل این سعادت بار دیگر متحنن و متعطش بود ... و تا بشارت تزیین (۳) خطهٔ عراق بمقام مبارك شنیده این شوق وشعف تضاعف پذیرفته . بنابر وثوقی که بمکارم اخلاق عالیه حاصل است دو سه موضع از جمله مواضع که در خاطر از آن خار خاری بود اختیار کـرد و آنرا وسیلت اقتباس اشراقات ضمیر منیر مخدومی ....سازد ....

پایان: اگر رأی همایون به افادت بیان این نکت تفضل فرماید از الطاف اوعجب نباشد زحمت از حد گذشت هم مکارم اخلاق مولوی عذرخواه والدعاء .

۲۰ ـ **بقاءالنفس** (رساله فی ...) (ص۱٤۰ ـ ۱٤٤دفتر) **(عربی)**

= بقاء النفس بعدفناء الجسد = رساله در بقاءِ نفس انسانی از خـواجه نصیرالدین طوسی .

۱ ـ در آثار و احوال : مشاهدهٔ طلعت در وقتی یافته است .

۲ ـ ازآن‌وقت وهمیشه (آثار و احوال)

۳ ـ در آثار و احوال : تا بشارت پیوستن به (ودراینصورت جمله‌غلط‌است.

وی این رساله را بدرخواست مؤیدالدین عرضی(ازهمکاران خواجه دررصد مراغه)که اورا قدوةالمهندسین خوانده نوشته‌است .

آغاز: رسم المولی الفاضل مؤیدالدولة والدین قدوةالمهندسین ... انا کتب مما افاده المحققون فی بقاء النفس الانسانیه . و بدات بمقدمات یبتنی علیها المطلوب . فاقول الموجودات ینقسم الی ماله وضع ...

پایان: فهذا ما حضرنی فی الوقت مع اشتغال القلب مما استفدته من کلام العلماء فی هذا الباب والله اعلم بحقیقة الحال .

۲۱ - رساله در خیربودن وجود (ص۱۴۴-۱۴۸دفتر) (عربی)

خواجه نصیرالدین طوسی در پاسخ سؤالی که از او شده درباره‌این قاعده مسلم فلسفی که «وجودخیر محض است و شروراعدام‌اند» و اینکه با ثبوت این قاعده چگونه و تحت تأثیر کدام عامل ، انسانها گاه آرزوی مرگ ونبودن‌میکنند .

متن سؤال در آغاز رساله نقل شده و خواجه در پاسخ،از وجود مراتب - وکمال و نقصان در خیر (خیر اضافی نه‌خیر حقیقی که در وجودواجب‌منحصراست) و نیزازمراتب شر سخن گفته و درپایان جواب،شکایات معموله درزبان عوام الناس را نیزتوجیه کرده است .

از این رساله نسخه‌ای دردانشگاه موجود است .

فهرست دانشگاه ۳ : ۱۸۵ - ۱۰۰۶ آثار و احوال خواجه :۲۸۸

آغاز:(پس‌ازعنوان):(بسمله).الحکماءاعطو اان الوجودخیر یه‌و کمال الوجود خیریةالوجودوان الشرلاذات له بل هو عدم جوهراوعدم صلاح ... ثم ربما یقول الانسان لیتنی لم اوجد حتی ان افضل الانبیاء علیه‌السلام یؤثرعنه انه‌قال لیت‌رب‌محمد لم یخلق محمداًوایةقوه‌للانسان یحمل علی‌هذا التمنی اما العقل فقد فهل انه‌لایبعث علی‌مایعنی... الجواب عنه اقول ان مانقله عن‌الحکماء فهو کما قاله وینبغی ان یفهم منه ان‌الخیر کان‌منقسماکالوجود الی‌ماهو خیر لذاته ...

پایان: اذلولا ذلك لما اقتضت الحکمة الالهیه وجوده کذالك فهذا ماحضرنی فی هذه المسئله والله تعالی ولی التوفیق .

۲۲ ـ کیفیة صدور الکثره عن المبدأ الواحد (گفتار در...) (عربی)

(ص ۱٤۸ـ۱٤۹ دفتر)

گفتاری است مختصر از خواجه نصیر الدین طوسی (م ـ ٦۷٦) در سازش دادن بین قاعده فلسفی «الواحد لایصدر عنه الاالواحد» واعتقاد به صدور کثره (خلائق وعوالم) از مبدأ واحد (واجب الوجود).

خواجه نصیر طوسی رساله‌ای دیگر نیز در این باب نوشته درپاسخ قاضی ـ القضاة هراة و در ذی‌قعده **٦٦٦** مسودهٔ آنرا بپایان رسانیده.

از گفتار حاضر نسخه‌ای در کتابخانه ملك (بنوشتهٔ آثار واحوال) وجوددارد .

رجوع شود به آثار واحوال : ۲٦۱و۳۱۸ .

آغاز: ومن فوائده فی کیفیه صدور الکثره عن المبدأ الاول مع القول بان ـ الواحد لایصد عنه الاالواحد المبدأ الاول الواحد و هو «آ» المعلول الاول الصادر من «آ» وهو «ب» معلول «آ» مع «ب» وهو «ح» معلول «ب» وحده ...

پایان: و اذا ازدادت المراتب زادعدد المعلولات التی یکون فی مرتبة واحدة الی مالایتناهی وذلك ما اردناه.

۲۳ ـ پاسخ سؤالات روم (ص ۱٤۹ ـ ۱۵۳ دفتر) (عربی)

پاسخ خواجه نصیر الدین طوسی به بیست وسه سؤال فلسفی وریاضی شرف الدین محمد بن محمود رازی .

این سؤالها ازروم بوسیله شرف الدین رازی به خواجه نصیر رسیده وپس از ذکر هرسؤال که شمارهٔ آنهابا ارقام ابجدی مشخص شده به جواب آن پرداخته است .

درسؤال وجواب اول و بیست ودوم سایه‌ای ازمسئله اصالت وجود بچشم میخورد.

زیرا سؤال اول از این مطلب است که: اثر علة در وجود معلول است یا در ماهیت. و سؤال ۲۲ از این است که واجب الوجود علة وجود موجودات است یا علت وجود و ماهیت آنها از شیوه سخن خواجه در پاسخ به هر دو سؤال فهمیده میشود که این مطلب را سزاوار طرح و بحث اهل تحقیق نمیداند و همچنین از پاسخ او به سؤال ۲۲ بدست میآید که مسئله مجعول بودن وجود یا ماهیت در آن زمان مورد بحث بوده اما به نظر خواجه شایستهٔ بحث اهل تحقیق نبوده است و همچنین شیوه پاسخ خواجه به سؤال اول خالی از شبهه مغالطه بنظر نمیرسد. این پاسخ چنین است: اثر علة خود معلول است — و پس از وجود، عقل برای آن وجود و ماهیت فرض میکند و گرنه وجود و ماهیتی نیست که علة در یکی از آن دو یا در هر دو (..؟) اثر بگذارد.

پاسخ او به سؤال ۲۲ (که روشن‌تر و گویا تر است) این است:

«واجب الوجود علت سایر موجودات است و عقل برای هر یکی از این موجودات وجود و ماهیتی اعتبار میکند برخی گویند وجود متأثر از فاعل است اما ماهیت مجعول نیست ولی مانند این سخن‌ها کسانی میگویند که در معقولات تحقیق ندارد».

یکی دیگر از سؤالات نیز از دلیل بر بقاء نفس ناطقه است و خواجه پاسخ آنرا باتفصیل بیشتر داده و بر بقاء نفس ناطقه اقامه برهان کرده.

از این رساله نسخه‌ای نیز در دانشگاه تهران وجود دارد

فهرست دانشگاه ۳: ۱۸۶ آثار و احوال خواجه ۲۸۲ — ۲۸۳.

آغاز: اسؤله وردت من الروم علی ید شرف الدین محمد بن محمود الرازی ... السؤال الاول اثر العله فی وجود المعلول او فی ماهیته. الجواب اثر العله هو المعلول نفسه ثم ان العقل یمیز بین وجوده و ماهیة و لیس هناك وجود و ماهیة حتی یؤثر العله فی احد هما او فیهما ....

پایان: کح شکل العالم من السماء والارض والعناصر باسرها قالوا کبیضة واحده فهل یمکن ان یکون کبیضات.. الجواب هذا السؤال غیر مفهوم فان ارادان الجمیع کرة واحده فهو صحیح وان اراد انه ککرات کثیره وجب ان یکون تلك

الکرات .. کالکواکب ... فی فلکها اما کرات متناهیة بینها خلاء فذلك محال .

۲۴ ـ **ماهیه ادراك وتعقل** [مقاله فی ...] **(عربی)**

(ص ۲۵٤ ـ ۱۵۵ دفتر)

گفتاری مختصر است از خواجه نصیر طوسی در بیان ادراکات نفس. نسخه‌ای از این گفتار نیز در مجموعه‌ای است متعلق به کتابخانه دکتر مهدی بیانی (۱) .

آثار واحوال خواجه ص۲۸٦ ـ ۲۸۷ .

آغاز: المفهوم من الادراك یعم التعقل وهو فعل النفس بذاتها والتخیل الذی فعلها بقوتها الخیالیه .

پایان: ومثل هذه یلزمها ان یکون عارفة لذاتها عالمة بجوهر هـالانها نشاهد ذاتها العامله .

۲۵ ـ **اثبات العقل** [رساله فی ..] (ص ۱۵۵ ـ ۱۵۷ دفتر) **(عربی)**

= جوهر مفارق از خواجه نصیر الدین طوسی .

برخی از شرحهای این رساله درفهرست ۲ و ٥ و۹ مجلس شناخته شد . یکی از شرحهای نادر این رساله شرح مولی شمسای گیلانی است که در مجلد۹ فهرست معرفی شده.

رجوع شود به فهرست مجلس ج٥:۲۹٦ـ۲۹۸ ۹ : ۳۷۳ ، ۳۳٥ و ٤۳۹ آثار واحوال ۲۸۹ .

۲٦ ـ **تعریف زمان ومکان** [رساله در ...]

(ص ۱۵۸ ـ دفتر) **(عربی)**

ازخواجه نصیر طوسی . این رساله یکی از هشت فائده است که در آثار واحوال باعنوان فوائد ثمانیه یاد شده .

فهرست مجلس ۹ : ٤٦۹ ـ ٤۷۰ ، آثار واحوال ازمدرس رضوی : ۳۱۸ .

---

۱ ــ این مجموعه اینك به کتابخانه مجلس انتقال یافته .

آغاز: المکان ماله وضع لذاته.الزمان مایقدر به کل‌ماینقضی ..
پایان: یقال‌الحیوان المنطق ای‌الناطق .

٢٧ ـ **علل ومعلولات** [رساله در ...] **(عربی)**

ازخواجه نصیر دربارهٔ مراتب عله ومعلول .
رجوع به‌فهرست مجلس ٩ : ٤٧٠ . آثار واحوال : ٢٨٨ شود .
آغاز: ان‌کانت علل ومعلولات مترتبه...
پایان: فاذن لایمکن علل ومعلولات مترتبه‌لانهایه لها وهوالمطلوب .

٢٨ ـ **عصمت** [رساله درتعریف ...] (ص ١٥٩ دفتر) **(عربی)**

گفتاری کوتاه ازخواجه نصیر درعصمت .
فهرست ٩ : ٤٧١ .
آغاز: العصمه هی‌ان‌یکون‌العبد قادرا ..

٢٩ ـ **معانی طبیعت** [رساله در...] (ص ١٥٩ ـ ١٦٠ دفتر) **(عربی)**

ازخواجه نصیرطوسی ویکی ازفوائد ثمانیه اواست (فهرست ٩ : ٤٧١) .
آغاز: الطبیعه باشتراك الاسم یطلق تارة علی‌ماهومبدأ الحرکةوالسکون..
پایان: وینبغی ان یحقق هذه‌المعانی .

٣٠ـ**اثبات وحدة مبدأ** (ص١٦٠ دفتر) **(عربی)**

گفتاری ازخواجه نصیرالدین طوسی .
فهرست ٩ : ٤٧٢ .
آغاز : المبدأ الاول الذی لااول قبله ...

٣١ ـ **وحدة واجب الوجود** [رساله در...]
(ص ١٦٠ ـ ١٦١ دفتر) **(عربی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی . این‌رساله بجز گفتاری است که دراثبات‌مبدأ اول ازخواجه تا شماره ٣٠ همین‌دفتریاد شده .

فهرست مجلس ۹ : ٤٧١ .

آغاز: المبدأ الاول الذی لامبدأ له لایجوزان یکون ممکن الوجود ..

پایان: هوالمبدأ الجمیع الموجودات تعالی جده وتقدست صفاته .

۳۲ - افعال عباد (ص ١٦١ - ١٦٢ دفتر) **(عربی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی ، یکی ازفوائد ثمانیه .

فهرست ۹ : ٤٧٢ .

آغاز: افعال العباد ینقسم الی مایکون تابعا .

۳۳ - نسبت نحو بامنطق (ص١٦٢ - ١٦٣دفتر) **(عربی)**

نسخه ما باعنوان «فائدة من کلام الشیخ الرئیس» یادشده است.

آغاز: المناسبة بین النحو و المنطق ان نسبه صناعه النحو الی الالفاظ کنسبته صناعة المنطق الی المعانی وکما ان النحو یسددالانسان نحوصواب القول ...

۳٤ - عقل [رساله در ...] (ص ١٦٣-١٦٤دفتر) **(عربی)**

از خواجه نصیرطوسی ویکی از «فوائد» اوست .

آثار و احوال خواجه ازمدرس رضوی: ۳۱۸

آغاز: العقل لیس بجسم ولاجوهر ولایجوز ان یکون عرضا . لیس بجسم لان العقل الشیء الذی وجوده کونه مدرکا والادراك ذاتی له ..

پایان: بل الاولی بها ان یسمی باسم العقل ولیست بعد هذه الرتبه رتبة اخری.

۳۵ - تعارف ارواح [فائده در...] (ص١٦٤دفتر) **(عربی)**

از فوائد خواجه نصیرطوسی .

رجوع شود به آثار واحوال خواجه:۳۰۵

آغاز: فی تعارف الارواح بعدالمفارقة قدثبت فی العلوم العقلیه ان کل جوهر

مجرد عن الماده قائم بذاته فقد یمکن ان یقبل جمیع المجردات بغیر آلة والمادیات التی من شأنها ان یقبل بالالات ...

۳٦ ـ قوه وفعل [فائده در...] (ص۱٦٤ـ۱٦۵ دفتر) **(عربی)**

رجوع به آثار و احوال خواجه .

آغاز: کل مایکون فی شیء ما بالقوه ثم یخرج الی الفعل فان کان خروجه الیق بذالك الشیء من لاخروجا و اصلح له فهو من تلك الجهة کمال ...

پایان: لا کصور العناصر یسمی صورا کمالیه .

۳۷ ـ پاسخ اعتراض بر یك قاعدهٔ فلسفی (ص۱٦۵ ـ ۱٦٦ دفتر) **(عربی)**

از خواجه نصیر در پاسخ اعتراض نخجوانی بر قول حکما «المجهول المطلق یمتنع الحکم علیه »

آثار و احوال خواجه ۳۰۵ .

آغاز: الذی خطر ببال الداعی المخلص علی الحجه المذکوره وعلی اثبات الجواز فی صورة النزاع عرضه علی الآراء المولویه...

۳۸ ـ پاسخ به سؤالی دربارهٔ سالبه کلیه دائمه **(عربی)**

(ص۱٦٦ ـ ۱٦۷ دفتر)

از خواجه نصیر طوسی در پاسخ به سؤالی که از او شده درباب دوسخن مخالفی که درباب انعکاس سالبه کلیه دائمه گفته شده .

نخست متن سؤال و آنگاه پاسخ نوشته شده .

آثار و احوال خواجه : ۳۰۵

آغاز: سؤال السالبة الکلیه الدائمه لاینعکس لان الممکن الخاص الکلی کقولنا کل انسان یمکن ان یکون کاتبا یمکن ان یصدق معه السالبة الدائمه الکلیه...

جواب امکان صدق اللازم انما یلزم علی تقدیـر امکان صـدق الملزوم لا فی نفس الامر .

پایان: لایثبت الا عند وجود هذه‌الخاصه‌للانسان قطعاً فهذا ما عنـدی فیه والله اعلم بحقایق‌الامور وصلی‌الله علی‌نبیه محمد وآله‌الطاهرین .

۳۹ ـ اقسام‌حکمه [رساله‌در...] (ص۱۷۶-۱۶۹ دفتر) **(عربی)**

از خواجه نصیرطوسی در تقاسیم علوم فلسفه .

این‌رساله یکی از « آثارمنسوب‌به‌خواجه» است درآثار واحوال (۱)

فهرست‌مجلس ۹ : ۴۸۵ ، ۴۶۵ آثار واحوال خواجه .

آغاز: فصل فی‌بیان اقسام‌الحکمه علی سبیل‌الایجار من فوائده ... الحکمة قسمان نظری وعملی فالعملی ثلثه اقسام ...

پایان: اربعه و اربعون قسمامع اقسام‌المنطق والافخمسة وثلثون.

۴۰ ـ وجیزه (ص۱۶۹-۱۷۴ دفتر) **(عربی)**

از شیخ بهاءالدین محمدعاملی (م ـ ۱۰۳۱) در درایة‌الحدیث .

شیخ عبدالنبی پدر شیخ مفید شیرازی(امام‌جمعه شیراز درزمان‌فتحعلیشاه قاجار) وسیدعلی‌محمدحفید سید دلدارعلی وتنکابنی‌مؤلف قصص‌العلماء و دیگران بروجیزه بهائی شرح نوشته‌اند وسید محمد مزبور بنوشته ذریعه سه‌شرح‌نگاشته: بزرك و کوچك ومتوسط .

وجیزه در ایران چاپ شده است .

فهرست دانشگاه ۵ : ۱۷۴۸ . ذریعه ۱۳:۱۶۸-۱۶۹

۴۲ ـ رساله‌استخراج رمل(ص۱۸۵-۱۷۹ دفتر) **(فارسی)**

از مولی حیدبن محمدخوانساری (قرن۱۲ـه) مؤلف کشف‌الاسرار در رمل. (شماره ۲۷۷۹/۲ ج ۹ فهرست)شناخته شده . وی این‌رساله را در استخراج اسماء ائمه (ع) از آیه نور نوشته است .

---

۱ ـ درص ۴۸۵ فهرست ۹ دربارهٔ این رساله و رساله اقسام حکمه از شیخ‌الرئیس بتفصیل سخن‌رفته است .

(نسخه موجود ناقص است) .

آغاز: (بسمله) سبب تحریر این رساله آنکه روزی این کمینه خادم علماء ـ العبدالقاصر ... ابن محمد حیدر خوانساری ... در دریای فکرت فرو رفته و در دریای غیر غوطه خورده تا گاه بخاطر رسید از زبر و بینات آیه کریمه الله نور السماوات والارض بمضمون کلام معجز نظام...

[۲۹۳۸ ـ مجموعه]

دفتریست بخط شکسته نستعلیق (جز شماره اول آن که بخط نسخ است از ص ۱ تا ۵۷) در پایان شماره یکم رقم کاتب (بدون تصریح به نام کاتب) دیده میشود وحاکی از آنست که در اصفهان بتاریخ ۱۰۹۵ کتابت شده. دیگر رساله‌های موجود در دفتر که باقلم نستعلیق است (جز عبارات تازی) نیز از همین قرن ۱۱ـ ه است اما در ذیل هیچیك از آنها رقم کاتب دیده نمیشود ورساله شماره اخیر دفتر نیز ناقص است. این دفتر در دست شاهزاده فاضل قاجار عبدالعلی میرزا پسر حاج فرهادمیرزا که عبدی تخلص داشته، بوده ویادداشتهای متعددی ازاو بر برگهای اضافی موجود در اول دفتر و بر پشت آخرین برگ دیده میشود واوخود فهرست رساله‌های موجود در آن را بطور دقیق باذکر شماره صفحه نوشته وتنها شماره اخیر را که ناقص بوده درفهرست یاد نکرده . وی در کنار برخی از رساله‌ها نظراتی نیز ابراز داشته وازآن جمله درکنار رساله اشتراك وجود (در فهرست: رساله در تحقیق معنی وجود) از مولی رجبعلی تبریزی ، عبدالعلی میرزا مؤلف را « متکلم هیچ ندان» ورساله اشتراك او را «غالباً نامربوط» خوانده است درنخستین برگ دفتر تملك میرزا محمد ابراهیم مورخ ۱۱۹۷ و مهر بیضی «عبده سیدرضی موسوی » مورخ ۱۱۹۰ دیده میشود. عناوین وعبارات یااشعار تازی درسراسر دفتر شنگرف است و بنظر میرسد ازیك نویسنده است امابادوقلم تمام صفحات دارای جداول سه خطی باقلم مشکی وقرمز ومنطقه بقلم قرمز است شماره اخیر «رساله استخراج اسامی ائمه (ع) بطریق جفر از آیهٔ نور» ناقص است وشاید درحدود یك صفحه ازآخر آن افتاده است وآنچه افتاده از دنباله استخراج نام امام دوازدهم (ع) است با رقم کاتب .

قطع: رقعی۱۹ × ۱۲ جلد: تیماجی مهرقرمز رنگ. صفحات ۱۷۹ سطور ۲۰. کاغذ: اصفهانی. شماره ثبت قدیم: ۲۲۵۲۰. جدید: ۵۴۹۷

۱ـ ملمع اثر طبع حاجی سیدتقی قزوینی (ص۲ـ۲٤) (فارسی)

آغاز :

السلام ای سایه‌ات خورشید رب‌العالمین

السلام ای شارح شرح تو قرآن مبین.

۲ـ قصیده اثر طبع حاجی سیدتقی قزوینی (ص۲۵ـ۲۷). آغاز:

تابکی خود را در این ظلمت مکدر داشتن

بایدت آخر بحق دلرا منور داشتن

۳ـ قصیده اثر طبع حاجی سیدتقی قزوینی (ص۲۸ـ۳۱). (فارسی)

آغاز :

نور حق را باید اندر دهر رهبر ساختن

عقل دوراندیش رابرخویش سرورساختن

٤ـ تضمین اثر طبع حاجی سیدتقی قزوینی (ص۳۱ـ۳۸دفتر) (فارسی)

دراین اشعاری از یك قصیدهٔ عرفی تضمین شده است آغاز:

این بارگـاه کیست که گویند بی‌هراس

دهر از قضا بدست قـدر بسته این اساس

۵ـ تضمین دوازده بندمحتشم از حاجی تقی قزوینی (ص۳۹ـ ٦۲). (فارسی)

آغـاز :

باز این چه‌شورش‌است که درخلق عالم‌است

بـاز این چه تازه جوش وخروش دمادمست

انجام :

بی‌سر چو آن بر دل پیغمبر آورند   از آتش تو دود زمحشر در آورند

۶- تضمین دوازده بند محتشم از میرزا رفیعای واعظ (ص۶۵-۸۳). (فارسی)

آغاز:

باز این چه بارش است که در ابر پر نم است

باز این چه ریزش است که در چشم پر نم است

انجام :

تا چرخ سفله بود خطایی چنین نکرد

با هیچ آفریده جفائی چنین نکرد.

۷- خطبه‌ای درمناجات (ص۸۳-۸۴). (فارسی وعربی)

آغاز: اللهی حمدم تورا سزا است که جمیلی و ثنایم تو را رواست که جلیلی فاحمدك یا من تقدس بالحسن ...

۸- پراکنده‌هایی درعلوم غریبه (ص۸۵-۸۸) (فارسی)

۹-جغرافیا وهیئت (کتاب اسکات) (ص۹-۱۷۷ دفتر) **(فارسی)**

این کتاب را کاپیتان جوناتان اسکات انکلیسی برای دوست خود شیخ‌الله یار بلگرامی نوشته ودر آن به‌تفصیل دربارهٔ اقالیم وشهرها سخن گفته است در آغاز کتاب برخی از دانشمندانی را که در جغرافیا و هیئت و نجوم صاحب اثر و نظر بوده‌اند نام برده است (مشار:۵۱۹).

آغاز: کاپیتان جوناتان اسکات میگوید که بقول بطلمیوس حکیم بیان میکنیم احوال این دنیا را که عبارت ازهفت اقلیم کهنه است چه حکیم موصوف، این دنیا راهفت بخش کرده وهر بخشی راباقلیمی موسوم ساخته...

انجام : و کلکته متصرف شدند ورفته‌رفته بربنگاله وبهارتصرف کردند و قدم‌جرأت پیش نهادند. تمام شد کتاب اسکات مسمی بتاریخ سوم شهر صفرالمظفر سنهٔ ۱۲۴۵

این نسخه بخط نستعلیق سوم‌صفر ۱۲۴۵ ه است .

۱۰ـ هیئت (رساله...) (ص۱۷۸ـ۱۸۴ دفتر) **(فارسی)**

بخشی‌ازهیئت‌قوشجی (درنسخه چنین‌آمده دوباب از زیج شیخ طوسی :)

آغاز: دربیان ظل‌وآنچه تعلق بآن دارد مقیاس ظل عمودی بود که قایم‌بر سطح‌افق یابرسطحی که قایم‌باشد برهریك ازسطح افق و سطح دایره ارتفاع نیز ازجانب نیر یعنی‌مقیاس موازی افق‌باشد.

انجام : واعظم ثوابت‌مرصوده‌دویست و بیست‌ودوبرابرزمین... ثوابت بیست وسه‌برابرزمین است والله‌اعلم بالصواب.

ان نسخه‌بخط نستعلیق ۱۱۵۰ ه است.

۱۱ کشف الاسرار(ص ۱۸۵ـ۳۶۲ دفتر) **(فارسی)**

از آخوند ملاحیدر بن محمد اصفهانی . این کتاب دراصل در رمل دارای دوازده‌باب‌است .

رجوع شودبه فهرست دانشگاه‌ج۱۳ـ۳۱۸۲و۳۲۴۱وفهرست‌مجلس۹: ۲۲۶

آغاز: (موجود): ازآنجا که سم‌مرکب اواست تاعرش مجید نورنتق بسته و جماعتی دررکاب‌آن حضرت میرفتند ازیکی‌سئوال کردم که‌این‌بزرگوار کیست... واین‌نسخه راکشف‌الاسرار نام‌نهادم... واین رساله رابردوازده باب‌نهادم.

انجام : رمل ثابت شود هررملی بفصلی دهند... و اگر بچهار رمل ثـابت نشود... باامهات اصلی ضرب‌نمایند وبهمین قاعده پیش‌رفته که مجربست...بتاریخ. یکشنبهٔ ۲۷شهرجمادی‌الاول من‌سنة۱۲۰۶

این نسخه بخط نستعلیق درروز یکشنبه ۲۷ جمادی‌الاول ۱۲۰۶نوشته شده واول آن افتادگی دارددر کناربرخی از برگها ناتمامی متن جبران شده است .

[۲۹۳۹-مجموعه]

نسخه‌ایست بخطهای گوناگون نسخ‌ونستعلیق چندکاتب. درتاریخهای ۱۱۵۰و۱۲۴۵و۱۲۰۶. درروی برگ آخر نسخه مهر بیضی شکل به‌نقش: (سلام‌علی ابراهیم) مکررزده شده است کنار برگ آخر وصالی‌شده، عنوان‌ونشان: شنگرف.

قطع: خشتی۱۸×۲۲/۵.ج: تیماج‌عنابی یك‌لا.صفحات:۲۶۴.سطور: مختلف. کاغذ: فرنگی‌سفیدومایل بزردی.شماره‌دفتر: ثبت۷۴۵۰۷.

نصیحت نامه **(فارسی)**

مؤلف دردیباچه کتاب گوید که من ازتصریح اسم خویش احتراز نموده تا واضح ومبرهن شود که مقصدی جز خیر کل نداشته وندارم

وی‌این رساله رادرپند واندرز به‌ابنای وطن خویش نوشته ودرآن ایرانیان رابه‌بیداری‌وپیشروی خوانده است .

آنچه دردست معرفی است تمام‌جلداول وبخشی ازآغازجلد دوم است .

آغاز بخش اول: بدایع حمد وثنا و جوامع شکر و سپاس درگـاه احدیت پروردگاری‌راسزااست که‌ازبین‌کافه‌حقایق کونیه حقیقت‌انسانیه‌رابدانش‌وهوش که نیرین‌اعظمین عالم‌کون وامکان است مفتخر و ممتاز فرموده واز نتایج آثـار آن موهبت عظمی درهرعصر وقرنی مرأت‌کائنات را بصور بدیعه ونقوش جدیده‌مرتسم ومنطبع نمود...

انجام : تابعنایات الهیه وتأییدات صمدانیه بران گردد که این‌ملت‌عظیمه را باوج عزت قدیمه رساند واین اقلیم پژمرده رابحیات طیبه تازه وزنده بماند و چون بهارروحانی اشجارنفوس‌انسانی رابحلیه اوراق وازهار و اثمار سعادت‌مقدسه سرسبزوخرم نماید تم‌المجلدالاول‌من‌هذاالکتاب.

آغاز بخش دوم: ستایش بینندهٔ پاینده‌راسزاست که بشبنمی ازدریای بخشش خودآسمان هستی‌رابلند نمودوبستاره‌های‌دانایی بیاراست ومردمانرا ببارگاه‌بینش ودانش راه‌داد. .

انجام: بگوامروز به‌پیروزی دانای یکتاآفتاب دانایی ازپس پردهٔ جان برآمد و همهٔ پرندگان بیابان ازبادهٔ دانش مستندوبیاد دوست خورسند نیکوست کسیکه بیابد وبیاید.

[۲۹۴۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌فاقدرقم‌کاتب وتاریخ کتابت . برپشت برگ دوم ونیز روی‌آخرین برگ نسخه اشعاری یادداشت شده است در آغاز نسخه سه صفحه سفید ونیز ازصفحه ۱۰۱ تاپایان نسخه سفید است .

قطع: خشتی۱۳/۵×۲۰/۵ج: تیماج‌عنابی یك‌لا. صفحات:۱۵۶. سطور:۱۵ .کاغذ: شطرنجی سفید فرنگی . شمارهٔ دفترثبت:۷۴۴۰۵

۱ ـ انموذج‌النحو (ص۱ـ۹۱دفتر) **(عربی)**

از محمود بن عمرزمخشری (٤٦٧ ـ ٥٣٨ هـ) و گزیده ایست از کتاب مفصل او .

از شروح معروف آن شرح اردبیلی است که بشرح انموذج اشتهاردارد .
شرح و متن باهم و جداگانه چاپ شده‌است .
کشف‌الظنون ١٦١:١ معجم‌المطبوعات: ٩٧٤ .

آغاز: الکلمة لفظ وضع لمعنی ... و من خواصه دخول‌اللام والجروالتنوین والاسناد الیه ...

انجام: و فی‌الوقف فردماحذف‌والمفتوح‌ماقبلها تقلب‌الفاً تم‌بقلم‌الاستعجال فی شهر جمادی‌الاولی علی ید ... ابن عبدالرحیم محمد مهدی فی‌یوم‌الاثنین بعد الزوال سنة ١٢٢٩.

در بالای صفحات این کتاب (در نسخه‌حاضر) خطبه‌شقشقیه حضرت‌مولی
با ترجمه فارسی نوشته شده .

۲ـ الفیه [ارجوزه] (ص - ۹۲-۲۵۹) **(عربی)**

از ابن مالك ابو عبدالله محمدبن عبدالله‌بن مالك (م - ٦٧٢) و از شروح
معروف آن شرح سیوطی است که‌البهجة‌المرضیة نام‌دارد .
الفیه‌وشرح آن‌باهم وجداگانه بارهاچاپ‌شده است . در گوشه‌و کنارصفحه‌ها
حاشیه‌های زیادی نوشته شده است .

فهرست مشار عربی - ٨٤ کشف‌الظنون ج ۱ - ۱۳۹

آغاز: قال محمد هو ابن‌مالك ...

انجام : وصحبه‌المنتخبین‌الخیره‌تم بقلم‌الاستعجال‌علی‌ید... ابن‌عبدالرحیم
محمدمهدی فی یوم‌الثلثافی‌سنة۱۲۲۹.

[۲۹۴۱ـمجموعه]

دفتریست بخط نسخ محمدمهدی‌پسرعبدالرحیم در ۱۲۲۹ .

بالای صفحه های ش ۱ دفتر بخشی ازخطبه شقشقیه نوشته شده‌است.درگوشه وکنار
صفحه‌های ش ۲ حاشیه‌های بسیاری یادداشت شده است .در پایان ش۱ دفتر ص۹۱ یادداشت
تملك سپهر بامهر بیضی شکل او به سجع (عبده عباسقلی) دیده میشود برخی‌از برگهای ش۱
دفتر وصالی شده است . عنوان‌ونشان شنگرف .

قطع:رقعی۱۲×۱۶ ج : تیماج مشکی یك‌لا.صفحات : ۲۶۰.سطور : ۶ و۱۱.کاغذ:
اصفهانی‌گوناگون . شمارهٔ دفترثبت : ۷۴۴۵۰

تذکرة الائمة **(فارسی)**

در تاریخ پیشوایان مذهب شیعه ازمحمد باقر بن محمدتقی لاهیجی شاگرد
مجلسی .

ذریعه نوشته‌شده که مؤلف در ۱۰۸۵ آنرا بپایان رسانید ولی‌در نسخه مورد گفتگو تاریخ فراغت مؤلف ۱۰۷۵ یاد شده است .

رجوع شود به: الذریعه ج ٤-٢٦،فهرست‌دانشگاه ج ٨-٥٤١،فهرست‌مشار فارسی -۳۷۷ .

آغاز: الحمدلله الذی جعل للنبیین‌لسان صدق ... گوید ... محمد باقر بن محمد تقی...

انجام : وستمها که از ایشان ومتابعان ایشان صادر شده ... فی‌اواخر شهر ذیحجة الحرام سنة خمس وسعبن بعدالالف و کتب بیمناه ... ابن محمد تقی محمد باقر ... وقداتفق تحریرهافی‌عشرالاخر من‌الشهرالمقدم‌علی‌الشهرالآخرمن‌السنة- الرابعة من‌العشرالسادس‌من‌المأیه‌الثالثة من‌الالف الثانی‌وانا‌العبدالاثم محمدمحسن الخادم بن محمد علی‌القاینی ... وآله‌الاطهار .

[۲۹۴۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ محمد محسن خادم پسر محمد علی قاینی در ۱۲۵۴ در آغاز نسخه ص ۳ یادداشت تملك عباسقلی سپهر در ۱۳۳۶ و از اوچند مهربیضی شکل باسجعهای گوناگون در آغاز و انجام نسخه نقش شده است . صفحه‌ها در جدولهای مشکی و زردو کمند لاژورد است . عنوان و نشان شنگرف.

قطع : رقعی ۱۱ × ۱۷ . تیماجی زردرنگ‌صفحات : ۳۴۴.سطور: ۱۷.کاغذ ... شمارهٔ دفترثبت : ۷۴۴۵۱.

الحکمة المتعالیه **(عربی)**

بخش سفرنفس اسفار اربعه صدرای شیرازی است .

آغاز: النفس‌الثانی فی‌علم النفس من مبدء تکونها من‌المواد الجسمانیة ... الباب‌الاول‌فی‌احکام‌عامة‌للنفس‌وفیه‌فصول فصل‌فی‌تحدید النفس‌اعلم انعنایة‌الباری...

انجام : والمتحرکه والبلاد الکثیرة و خلایقها واحوالها وصفاتها فی‌طرفة عین‌هان‌علیه التصدیق .

[۲۹۴۳]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن۱۴ . در نخستین صفحه نسخه این‌سه‌بیت‌بخط ملک‌الشعراء بهار نوشته شده :

هر لحظه که برخیزی صدفتنه برانگیزی	هرجا که‌دلی‌بینی برداری و بگریزی
ایدوست بترس آخر از چشم بد دشمن	هرچند ز مغروری از خلق نپرهیزی
ز آنروز بترس آخر کز داوری دلها	هر چند ز مغروری از خلق بپرهیزی
زآنروز بترس آخر کز داوری دلها	با پنجهٔ خونالود از محکمه برخیزی

ونیز ازبهار در ص ۱۵ نسخه دربارهٔ معرفی این یادداشت نوشته شده :

این جلد از مجلدات اسفارکه سفرنفس است در ضمن کتابخانه مرحوم مشیر افخم خریداری شد بعد ازمطالعه معلوم افتادکه نسخه مصحح است‌ونظر بمغلوط بودن اسفارچاپی وجوداین جلدمغتنم است ازخوشبختی جلددیگری ازاسفارکر بتصحیح مرحوم ادیب پیشاوری رسیده است نیز بتازگی بدست آمدکه نظیر این جلد است و امیدوارم سایر نواقص اسفارهم بدینوسیله تکمیل شودکه از اینرو بتوان اسفارچاپی را تصحیح‌کرد . حرره محمد تقی‌ملک الشعراء بهار فی‌سنة ۱۳۱۴ شمسی مهرماه . صفحه‌های۲ـ۶ و۱۰ـ۱۳ سفید است وبرروی برخی ازصفحه‌های آغاز نسخه چند روایت وچندمعجون ونیز یادداشت تملك سپهردر۱۳۴۰ با مهو بیضی شکل اوآمده است درص۷ مهر بیضی‌بسجع : (عبده‌ابوالحسن الحسینی) نقش شده است تصحیحات متن درگوشه صفحه‌ها نوشته شده . عنوانها : شنگرف :

قطع :۱۶ × ۲۱.ج: تیماجی‌زرشکی‌رنگ. صفحات: ۶۱۸ سطور: ۱۸. کاغذ سفیدفرنگی شمارهٔ‌دفترثبت: ۷۴۴۵۲.

الفصول المهمه فی معرفة الائمه (عربی)

تاریخچه زندگی و مناقب دوازده امام (ع) از نورالدین علی بن محمد مکی مالکی (م - ۸۵۵ ه) مشهور به ابن صباغ است.

این کتاب در تهران و نجف بچاپ رسیده است.

کشف الظنون ج ۲ - ۱۹۶، فهرست آستان قدس ج ۱ (اخبار) ۶۳، فهرست مشارعربی - ۶۷۱، فهرست مجلس ج ٤ - ۱٥٤.

آغاز: الحمدلله الذی جعل من صلاح هذه الامة نصب الامام العادل ...

انجام: فیکون اضوء من البدر المنیر فی سیره انتهی ذلك و بتمام الکلام فی هذا الفصل تم جمیع الکتاب ... و صحبه اجمعین قدفرغت من تسوید اوراق هذا الکتاب ضحوة یوم الثلثاالست بقین من ذی الحجة الحرام عام الثامنة عشرة والمأیه بعدالالف ... علی ید ... علی بن احمد بن محمد بن خمیس بن حصبة الاحسایی ..... محمد و آله.

[۲۹۴۴]

نسخه‌ایست بخط نسخ علی بن احمد بن محمد بن خمیس بن حصبة احسایی در سه شنبه ذیحجة ۱۱۱۸. برپشت نخستین برگ یادداشت تملك علی نقی بن شیخ احمد بن زین‌الدین نوشته شده و برروی برگ آخر یك لغز هفت بیتی ازعبدالله بن شیخ احمد بن زین‌الدین دیده میشود. نشانها: شنگرف.

قطع: خشتی ۱۴ × ۲۰ ج: تیماج سرخ مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج وعطف و کنارهٔ جلدوصالی شده است. صفحات: ۳۳۸. سطور: ۱۶. کاغذ: اصفهانی. شماره دفتر ثبت: ۷۴۴۵۳.

۱ـ تحریر القواعد المنطقیه (ص ٤ ـ ۲۷۷ دفتر) (عربی)

شرح قطب رازی است بر شمسیه نجم‌الدین دبیران قزوینی (م ـ ٦٧٥) که بشرح شمسیه اشتهار دارد.

الذریعه ج۳-۳۸۸ ، فهرست دانشگاه ج ۳ -۲٤، فهرست مشارعربی ۱٦٤ .

آغاز: ان ابهی دررتنظم ببنان البیان و از هرزهرتنشر فی ...

انجام : لامتناع ان یکون جزءالشیء مطلوبا با لبرهان لان‌الاجزاء بینه الثبوت للشیء قدتم فی‌یداقل‌الطلبة بل‌لاشیء نظرعلی‌الطالقانی فی‌شهرجمادی‌الاولی سنة ۱۲۵۷ .

۲- **حساب** (رساله در ...) (ص ۲۷۸-۲۸۱) **(فارسی)**

رساله کوتاهی است دربیان برخی ازقاعده‌های ضرب .

آغاز: بدانکه انواع‌حساب چهار است آحاد وعشرات ومآت والوف وبعداز این مذکور شود که چون عشرات الوف ومآة و الوف الوف اما آحاد ازیك تا نه وعشرات‌از ده باشد تانود .

انجام: هریك‌راهزار گیرپنجاه شش‌هزارباشدپس هفتاددرهشت صدپنجاه شش هزارباشد باقی براین قیاس‌است...

[۲۹۴۵ -مجموعه]

دفتریست بخط نسخ ملانظرعلی طالقانی درجمادی‌الاولی ۱۲۵۷ کاتب اهل‌دانش بوده‌و گویااوهمان ملانظرعلی طالقانی صاحب‌کاشف‌الاسرار است‌که در ۱۳۰۶ درمشهد درگذشته ودرفوایدالرضویه ج۲-۶۹۳شرح حال‌اجمالی اویادشده است‌درگوشه‌وکناربرگها حاشیه‌ها ویادداشتهایی ازاونوشته شده ونیزدرکنارصفحه‌ها افتادگیهای متن‌نوشته شده.درص۳ حدیثی دربیان‌آغاز خلقت‌عالم نوشته شده‌است.

مهرهایی ازعباسقلی سپهروکاتب نسخه (نظرعلی طالقانی) وعباس بن حسن درآغاز و انجام نسخه‌دیده میشود. عنوان: شنگرف.

قطع: وزیری۱۲ × ۲۱ج: تیماج‌زردیك‌لا صفحات.۲۸۲.سطور:۱۸.کاغذ: فرنگی .

شماره‌دفترثبت: ۷۴۴۵۴

خزان و بهار **(فارسی)**

از محمد شریف فرزند شمس‌الدین متخلص به کاشف مؤلف سراج‌المنیر است و آنرا در ۱۰۰۰ بپایان رسانده است .

رجوع شود به: الذریعه ج ۷-۲۵۱.فهرست دانشکدهٔ ادبیات -۲۱۷ فهرست مجلس ج۶-۱۸۸و۷:۱۱۴ فهرست مشارفارسی-۶۰۴ .

آغاز: چمن آرای فرح بعدازشدت درخزان وبهار روزگار لطف شامل...

انجام :

بتاریخ وی گفت رای رزین — که باید خزان و بهار این چنین

تحریراً فی‌سنة ۱۲۵۵.

[۲۹۴۶]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق ۱۲۵۵.کاتب آیات قرآن را با نستعلیق درشت نوشته و باخطی که بشنگرف در بالای هریك ترسیم نموده آنها را مشخص ساخته است و نیز برخی از لغتها را در کنار برگها توضیح داده‌است. در ص۴-۵ برخی‌ازواژه‌های تازی بفارسی ترجمه شده‌است ودرهمین صفحه مهر بیضی شکل به‌سجع (صدرالذاکرین) ونیزمهرچهارگوش دیگری به‌سجع (ادرکنی یامحمد) ودویادداشت دیده‌میشود درپایان نسخه (ص۲۵۷-۲۶۱) یکی ازمالکان نسخه بنام حاج سیداسماعیل‌بن محمدبن حسین‌الحسینی در۱۳۳۳ دربارهٔاین نسخه چنین سروده‌است:

هست نـام‌کتاب ای هشیار — گر بخواهی بودخزان وبهار

سه قرآن من خریده‌ام اورا — لیك‌ایجان چه‌جان‌عزیزش‌دار

زود اورا زدست خویش مده — که نیاری بچنگ دیگر بار

ونیزهموسروده است:

کتابی‌که باشد خزان وبهار — اساس و بنایش نهاده چهار

اگرچه سه‌تومان بود قیمتش — ولی من خریدم با سه هزار

عنوان ونشان: شنگرف:

قطع:خشتی۱۸ × ۲۲/۵.ج: تیماج مشکی‌یك‌لا. صفحات:۲۶۲سطور:۱۳کاغذ:فرنگی.
شماره‌دفتر ثبت : ۷۴۴۵۵

صراط‌النجاة (فارسی)

رساله عملیه‌ایست از شیخ‌انصاری (مرتضی بن محمد امین م- ۱۲۸۱) این رساله راحاج محمدعلی یزدی ازفتاوی شیخ گردآورده است وآنرا دریك مقدمه وچند فصل‌ویك خاتمه ترتیب داده. این‌رساله درطهران چاپ‌شده است.

الذریعة ج۱۵-۳۸،فهرست مشارفارسی -۱۰۷۱.

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین... امابعدچون مرجع احکام‌اشرف‌انام...

انجام : مسئله هرگاه پیش‌ازاقامه شهودزنا کننده توبه کند حدازاوساقط میشود. تااینجا بنظر شیخ سلمه‌الله رسیده است.

[۲۹۴۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ این‌نسخه بنظرمؤلف رساله موحوم شیخ‌انصاری رسیده‌است و عباسقلیخان سپهردر پایان دربارهٔ آن چنین نوشته: این نسخه شریفه صراط‌النجاة راکه فی‌الحقیقه... درروز یکشنبه چهارم شهر جمادی دوم... ۱۳۳۶ ه ... وچون بنظر مبارك حضرت... شیخ‌مرتضی الانصاری طیب‌الله‌رمسه‌تشرف‌یافته استشأنی برشأنی وشرفی برشرفی وبهائی بربهائی وصحتی برصحتی واطمینانی براطمینانی‌واتقانی براتقانی‌افزوده استاللهم‌ـ ارزقناالتوفیق ...

درنخستین صفحه‌چند حدیث دربارهٔ علماء نوشته شده ودر پایان نسخه حدیث‌الصلوة معراج‌المؤمن بامعنی‌آن دیده میشود.

عنوان‌ها درحاشیه‌ها یادداشت شده. عنوان ونشان‌به شنگرف.

قطع: ۱۵/۵ × ۲۲/۵.ج: تیماج نارنجی مقوایی دارای ترنج و نیم ترنج.صفحات: ۲۰۶ سطور: ۱۸ کاغذ: فرنگی‌آهاردار شماره‌دفترثبت: ۷۴۴۵۷

درة‌الغواص فی اوهام‌الخواص (عربی)

ازابومحمد قاسم‌بن علی حریری (٤٤٦ ـ ٥١٦) صاحب مقامات حریری در این کتاب برخی‌ازالفاظ وعبارات نادرستی که درنوشته دانشمندان دیده گردآورده وسپس درست‌آنها راباذکر ادله وشواهد یادنموده است.

رجوع شودبه: کشف الظنون ج ١ـ٤٨٤ و فهرست دانشگاه ج١٠ ـ٪١٦٥ وفهرست سپهسالار ج٢ـ١٩ومعجم‌المطبوعات ـ٧٤٨

آغاز: قال‌الشیخ‌الرئیس ابومحمد قاسم‌بن علی‌بن محمدبن عثمان‌الحریری البصری امابعدحمدالله‌الذی عم‌عباده بوظایف‌العوارف...

انجام: علی‌انی‌لم‌اقصد بماالفته من‌هذا الکتاب وفتحت فیه ... واناارجوان یقع‌هذاالکتاب الی‌من‌یسر المعیبة ... ان‌لکل‌امرء مانوی... انه‌بکرمه ولی‌الاجابة قدتم‌کتاب المسمی‌بدرة‌الغواص فی‌خامس‌عشرین‌من‌شهرشعبان‌المعظم فی‌سنة١٢٦٨

[۲۹۴۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ ۱۵شعبان ۱۲۶۸ . درپایان نسخه عباسقلیخان تاریخ انتقـال این‌نسخه راازدیگرورثه مرحوم میرزا محمدتقی‌لسان‌الملك به‌تملك خود در چهارشنبه‌چهارم شوال ۱۳۰۳ یـادداشت نموده است . از ص ۲۱۶ تا ۲۷۴ نسخه سفیـد است . عنوان و نشان : شنگرف .

قطع : خشتی۱۴ × ۲۲ ج : تیماجی نارنجی رنگ دارای ترنج‌ونیم‌ترنج . صفحات؛ ۲۷۴.سطور: ۱۷.کاغذ : فرنگی‌آهاردار شماره دفتر ثبت : ۷۴۴۵۸

کشف‌الغمة فی‌احوال ثامن‌الائمة (ع) (منظوم) (عربی)

منظومه‌ایست از سیدمحمدبن‌ابی‌الحسن بن نعمة‌الله‌بن اسماعیل‌بن‌مرتضی‌بن نورالدین‌بن نعمة‌الله جزایری (ازاحفاد سید جزائری‌معروف‌صاحب‌انوارنعمانیه) وجزآن .

این کتاب در شرح حال حضرت(ع)رضا از روز تولدتاروز درگذشت اواست ومؤلف آنرا در ۱۲۹۳ سروده است . در ذریعه آمده که نسخه خط مـؤلف در کتابخانه میرزا فضل‌الله (شیخ‌الاسلام) زنجانی است.

رجوع‌شود به : الذریعه ج ـ ٤٩.

آغاز: نحمدك یامن بكشف النعمة عن الامة بالنبی والكریـموآله‌الاطائب الاماجد.. اما بعدفیقول ... محمدبن ابوالحسن بن نعمةالله‌بن‌اسماعیل بن‌مرتضی‌بن نورالدین‌بن نعمةالله ... قداتفق لی بتقدیر الله...

انجام : الی مایدوم‌الرب جل‌جلاله مفیض صلات موصلا للرغائب قدتم‌هذا الكتاب المستطاب بكشف‌الغمة فی‌حال مولانا الرضا ثامن‌الائمة وكاشف الغمة ... ان‌یمن علی باداء الدیون و اصلاح‌الشئون وغفران‌الذنوب وستر‌العیوب و كشف ـ الكروب و یعمنی مراحمه و یتفضل علی بحسن الخاتمة ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم .

[۲۹۴۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۴ هـ . نـام كاتب را ندارد ، عنوانها : شنگرف.ص:۱۵۷ ۱۶۳ سفید است .

قطع : خشتی۱۷/۵ × ۲۲ ج : تیماجی سرخ رنگ دارای ترنج ونیم‌ترنج.صفحات: ۱۶۴سطور :۱۱.كاغذفرنگی . شمارهٔ دفترثبت.۷۴۴۵۹

الوافی (بخشی‌از...) **(عربی)**

بخشی است از وافی مرحوم فیض‌كاشانی (م ـ ۱۰۹۱) .

این‌بخش مشتمل است بر باب دخول صوفیه برحضرت صادق (ع) تا پایان كتاب مطاعم ومشارب وتجملات .

آغاز: روی عن‌العالم علیه‌السلام انه قال اعمل‌لدنیاك كانك تعیش ابداً . . .

باب دخول الصوفیه علی ابی‌عبدالله ... فرأی علیه ثیاب بیاض کانها غرقی‌البیض فقال له ان‌هذا اللباس لیس من لباسك ...

انجام : فای شیء هو قال ذاك موضع منخریه فی بطن امه آخر ابواب ـ المساکن والدواجن و بتمامها ثم کتاب‌المطاعم والمشارب والتجملات من اجزاء کتاب‌الوافی ویتلوه فی‌الجزء الثانی عشر کتاب‌النکاح‌والطلاق والولادات ... وقدتم فی‌غرة شهر ربیع‌الاول حجه سنة وثمانین بعدالف من‌الهجرة‌النبویة‌والحمدلله .

[۲۹۵۰]

نسخه‌ایست ناقص (آغاز ندارد) بخط نسخ ۱۰۸۶ . این‌نسخه درزمان حیات مؤلف آن (فیض‌کاشانی) نوشته شده و بنظر پسر برادر او مولی محمدهادی (محمدبن مرتضی‌مدعو بهادی) صاحب دررالبحار وشرح مفاتیح وجز آن رسیده است و گواهی درستی‌نسخه بخطاو درپایان‌کتاب‌المعایش وکتاب‌المطاعم (درص۳۱۳و۵۷۸) دیده میشود.

درکنار برخی از برگها حاشیه‌هایی با نشان منه‌وبدون نشان و نیزتصحیحات‌یادداشت شده است . عنوان ونشان : شنگرف.

قطع : وزیری۱۵ X ۲۵/۵ج. : تیماجی سرخ رنگ.صفحات : ۵۸۰.سطور: ۲۳ .

کاغذ:اصفهانی شمارهٔ دفترثبت:۷۴۴۶۰

مفاتیح‌الشرایع (عربی)

از مولی محسن فیض کاشانی (م ـ ۱۰۹۱) است .

این بخش مشتمل بر کتاب‌المطاعم والمشارب تاپایان‌کتاب مفاتیح است .

برای زیادی اطلاع در باره این‌کتاب رجوع شود به : فهرست دانشگاه ج ٥ ـ ۲۰٦۱.فهرست مجلس ج٤ ـ ۹٤ .

آغاز: فن‌العادات والمعاملات من کتاب‌مفاتیح‌الشرایع و فیه کتب مفاتیح المطاعم والمشارب ... قال ... وماجعلناهم جسدا لایأکلون‌الطعام...

انجام : کل شیء مطلق حتی یردفیه منهی والله یعلم بحقایق ... هذاآخر المفاتیح وقد وقع الفراغ من تألیفه عام اثنین و اربعین والف واتفق لتاریخه عدد حروف تاریخه مرفوعة بحذف حرفی العطف والحمد ... وکان الفراغ من تسویدها علی ید ... ابن حاجی علی اکبر علی یارجانی الخسروشاهی سادس شهر ربیع الثانی فی صبیحة لیلة النوروز السلطانی فی ۱۱۲۹.

(۲۹۵۱)

نسخه‌ایست بخط نسخ پسر حاجی علی اکبر علیارجانی خسروشاهی مورخ ششم ربیع الثانی صبح نوروز ۱۱۲۹ ، در گوشه و کنار برگهای آغاز نسخه یادداشهایی بدون نشان نوشته شده ونیز درآغاز ص ۲ مهر بیضی شکل به سجع : (عبده الراجی محمد باقر) . درپایان تاریخ تولد علی رضا نامی در ۱۱۸۴ نوشته شده ، عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : وزیری ۱۶ × ۲۵/۵ .ج ؛ تیماج مشکی یك لا (عطف و کنار جلد وصالی شده است)

صفحات : ۳۱۵ . سطور : ۲۲. کاغذ : اصفهانی. شماره دفتر ثبت ۷۴۴۶۲.

جهانگشای نادری (فارسی)

ازمیرزا مهدیخان منشی استرابادی (محمد مهدی بن محمد نصیر) منشی معروف نادرشاه افشار .

رجوع شود به : الذریعة ج ۵ ــ ۳۰۰ فهرست دانشکده ادبیات ــ ۶۲. فهرست مجلس ج ۲ ــ ۱۳۳ ــ فهرست مشار فارسی ۳۰۹ . مقدمه های سید عبدالله انوار بر چاپ اخیر .

آغاز: بر دانایان رموز آگاهی ودقیقه یابان حکمت الهی...

انجام : علیشاه نیز در روز ورود بقصاص خون شاهزادگان بادیده نابیناسر درزیر پـادیده پی روان ازعقب برادر روان شد . تمت ... فی یوم الاثنین سابع و عشرین شهر شعبان المعظم فی دار العلم شیراز من شهور سنة تسع ثمانین ومأیه بعد الالف ۱۱۸۹ کتبه الاثم الجانی محمدکاظم الخراسانی .

[۲۹۵۲]

نسخه ایست بخط نستعلیق زیبا ازمحمدکاظم خراسانی مورخ دوشنبه ۱۷ شعبان ۱۱۸۹ در شیراز ، درپایان نسخه دویادداشت ازعباسقلیخان سپهر در تاریخهای ۱۲۸۶ و ۱۳۳۸ ونیز مهر بیضی شکل ویك مهر چهار گوش اودیده میشود کنار چند برگ ازآغازوچند برگ ازانجام نسخه وصالی‌شده‌است . درگوشه وکنار برخی از برگها تصحیحات ونسخه بدلها ازملك‌الشعراء بهار وجزآن نوشته‌شده ازآغاز نسخه تاص ۲۵۴ دارای جدولهای بی‌قلم‌مشکی وزر ولاجورداست عنوان ونشان شنگرف ،

قطع وزیری ۱۸ × ۲۸.ج : تیماج‌سرخ مقوایی.صفحات : ۴۳۸ . سطور : ۱۵ کاغذ: اصفهانی ، شماره دفتر ثبت : ۷۴۴۶۳ .

حدائق الابرار وحقایق الاخبار (عربی)

ازسیدمحمد عیناثی عاملی (محمدبن حسن بن قاسم حسینی عیناثی از دانشمندان سدهٔ یازده ه وصاحب (الاثنا عشریه فی المواعظ العددیة) است .

حدائق درآداب واخلاق دینی ودارای یك مقدمه و۱۲ حدیقه ویك خاتمه است ومؤلف در۱۰۸۱ آنرا بپایان رسانید .

رجوع شود به : الـذریعة ج ٦ : ۲۸۰ فهرست آستان قـدس ج ٦ : ٤۰٥ کشف‌الحجب : ٦

آغاز: الحمدلله الذی لایدرك حمده القلب و البیان و لایحسب فضله الیدو اللسان ولایعد حکمته الاوهام و الظنون ولاتحد عظمته الابصار ... وبعد فیقوز ... محمدبن محمدبن حسن الحسینی الشهیر بالعیناثی ... انی لما فرغت من تألیف ادب النفس وقف علیه ...

انجام : واجعل اللهم ما اتیتناه من علم فاثبت بنا انواره فی المقتبسین واثبت منا اسراره الی الملتمسین اللهم صل علی محمد ... قدفرغت من تسوید ... فی یوم السبت احدی خامس عشر شهر ربیع الثانی اقل عباداالله محمدعلی بن حاجی محمد صـالح بروجردی الاصل .

گر بهم بر زده بینی خط من عیب مکن

گر مـرا محنت ایـام بهم بر زده بود

[۲۹۵۳]

نسخه ایست بخط نسخ محمدعلی بن‌حاجی محمدصالح بروجردی‌مورخ ۱۵ ربیع‌الثانی حدود قرن ۱۴ . درپایان یادداشت خرید نسخه ازعباسقلیخان سپهردر ۱۳۰۰ دیده‌میشود درص ۲۰۶ نوشته میان‌کتاب رامحوکرده وسپس در حاشیه آنچه محوشده است نوشته‌اند و کنار ص ۵۲ ختمی بجهت وسعت رزق نوشته.عنوان ونشان : شنگرف .

قطع: رحلی ۲۱/۵ .۳۰ ج : تیماج‌مشکی‌مقوایی . صفحات : ۳۹۴ ، سطور:۲۹ . کاغذ: فرنگی‌شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۶۴جدید۵۷۸۳ .

شرح کافیه (عربی)

ازرضی الدین محمدبن حسن استرابادی ملقب به نجم الائمة برکافیه ابن حاجب درنحو . این‌شرح‌را که ازنامی ترین گزارش‌های کافیه‌نحو ابن‌حاجب است نجم‌الائمه در۶۸۳ یا ٦٨٦ بپایان رسانیده . این‌شرح مکرر چاپ شده‌است .

رجوع شودبه : کشف الظنون ج ۲۴۹:۲ . فهرست دانشگـاه ج ۲ : ٤١٢ فهرست‌سپهسالارج۲ـ۳٦۱ فهرست‌مجلس‌ج٤ـ۳۲۸.معجم‌المطبوعات ـ ۹٤۱ .

آغاز: الحمدلله الذی جلت‌آلاؤه عن‌ان تحاط . . .

انجام : لان هذه انما تزاداذالم یقصد الواقف ... تمت‌الکتاب .

[۲۹۵۴]

نسخه‌ایست بخط نسخ . درآغازنسخه اشعاری‌ازملک‌الشعراء بهار وجز او نوشته شده و درآغاز وپایان نسخه دویادداشت از عباسقلیخان سپهر درتاریخ ۱۳۰۳ با مهرهایی از او دیده میشود . آخرین صفحه نسخه نونویس است . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع: خشتی۱۸ × ۲۴ .ج: تیماجی سرخ رنگ.صفحات:۹۵۶،سطور:۲۱ . کاغذ: اصفهانی

(درمیان نسخه تعدادی از برگها رنگ آبی باز وتیره دارند) شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۶۵ . جدید ۵۷۸۴

جلاء العیون (فارسی)

ازمحمدباقر بن محمدتقی مجلسی(م ــ۱۱۱۱) در بیان تاریخ چهارده معصوم که درربیع الاول ۱۱۰۳ بپایان آورده است .

رجوع شود به: الذریعه ج ٥ ــ١٢٤.فهرست دانشکده حقوق : ۷۲ فهرست مشارفارسی ــ٤٩٦ .

آغاز: ستایش بیمثل ومانند وانباز سزاوارخداوندبی‌نیازیست ...

انجام : وسیله نجات این غریق بحر خطا گردد وکان ختامها فی‌شهرربیع الاول من شهور سنه ثلاث‌ومأیه‌والف‌من‌الهجره ... الراحمین‌قدفرغ من تسوید ... فی‌یوم الثلثاءاربع عشهرشهررمضان المبارك سنه۱۲۱۹ ... ابن محمد حسین قانعی شاهرودی ابوطالب که بحسب الخواهش ... مولا عباس هزار جریبی قلمی گردید وآله اجمعین .

[۲۹۵۵]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق ابوطالب‌بن‌محمدحسین‌قانعی‌شاهرودی‌مورخ‌سه‌شنبه ۱۴ رمضان ۱۲۱۹ .کاتب این نسخه را بخواهش مولا عباس هزار جریبی نوشته‌است . عنوان ونشان : شنگرف .
قطع:رحلی۲۰ × ۳۱.ج:تیماج‌مشکی رنگ‌صفحات : ۶۱۴.سطور: ۲۳.کاغذ :اصفهانی
شمارهٔ‌دفتر ثبت‌قدیم:۷۴۴۶۷ .جدید۵۷۸۶

جهانگشای نادری (فارسی)

ازمیرزا مهدیخان منشی .

رجوع شود به: الذریعه ج ٥ ــ۳۰۰ فهرست دانشکده ادبیات ــ٦٢فهرست مجلس ج ۲ــ۱۳۳ فهرست مشارفارسی ــ۳۰۹ .

آغاز: بردانایان رموز آگاهی و دقیقه یابان حکمتهای الهی ...

انجام : درعقب برادرروان شد بتاریخ شهرشعبان ۱۲۴۹ بتحریر این صفحه پرداخته شد .

[۲۹۵۶]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق برگ آخر نسخه نونویس شده وتاریخ کتابت آن شعبان ۱۲۴۹ ه است . کنار برخی ازبرگهای آغاز وانجام نسخه وصالی شده است . افتادگیها درکنار برگها یادداشت شده ص ۵۱–۶۲ دارای جدولهای زرین. عنوان و نشان شنگرف . درکنار برگها آثار رطوبت نمایان است .

قطع : رحلی ۲۰ × ۳۰ . ج : تیماجی تریاکی باترنج ونیم ترنج وکنگره وعطف وصالی شده صفحات : ۵۱۴ . سطور: ۱۴ . کاغذ: فرنگی . شمارهٔ دفترثبت قدیم : ۷۴۴۶۸ جدید ۵۷۸۷

المختصر **(عربی)**

شرح مسعود بن عمر تفتازانی (م –۷۹۲) بر تلخیص المفتاح سکاکی .

کشف الظنون ج ۱ –۳۲٤ – معجم المطبوعات – ٦۳۸ . فهرست سپهسالار ج ۲: ٤١٦ .

آغاز: نحمدك یامن شرح صدورنا لتلخیص البیان ...

انجام : علی حسن الخاتمة ختم الله لنا بالحسنی ویسر لنا الفوز... کتبه محمد علی الکزازی .

[۲۹۵۷]

نسخه‌ایست به خط نسخ بادوقلم :

۱– قلم نسخ بدون نام رقم کاتب (ص ۲–۳۱۲) .

۲– خط نسخ محمد علی کزازی (ص ۳۱۳–۳۸۶) درص (۱–۳) یادداشتی دربارهٔ مجاز وروایتی درباب نماز و دعاهایی نوشته شده . کنار برگهای آغاز نسخه حاشیه‌هایی است

از : خطائی ، چلپی ، شیخ الاسلام ، محمد علی منه ، فتأمل ، شرح مفتاح ،کنز ، مطول. وحاشیه‌های بدون نشان دیده میشود. درص۳۵۵ مهرچهار گوش باسجع : (سلام علی ابراهیم) ودرص۳۸۲ مهرچهار گوش دیگری بسجع (عبده محمد رفیع) دیده میشوددر گوشه برخی از برگهای پایان نسخه آثاررطوبت نمایان است .کنار۳ برگ ازآغازویك برگ ازپایان نسخه وصالی شده است.عنوان ونشان : شنگرف .

قطع: خشتی۱۵ × ۲۲.ج : تیماج‌زردیك‌لا.صفحات : ۳۸۶.سطور:۱۸.کاغذ: فرنگی .

شمارهٔ دفترثبت : ۷۴۴۶۹ جدید۵۷۸۹

۱ـ کلمات قصارعلی (ع) (باترجمه‌فارسی‌منظوم) **(عربی‌ـفارسی)**

(ص ۲ـ۱٦ دفتر) .

کلمات قصار منسوب بحضرت امیر و ترجمه فـارسی منظوم آن بصورتهای گوناگون چاپ شده است و ناظم آن معلوم نیست .

آغاز: قلب الاحمق وراء لسانه :

گردل احمق نبودی تـابع قول و زبان

از زبان خود نیفتادی مدام اندر زیـان

انجام : اکرم النسب حسن الادب :

ازنسب هرگز نیابد کس بزرگی بی‌ادب

گرادب‌داری‌چه‌حاجت که‌بری‌نام ونسب

اللهم اغفر .. فی‌یداقل ... مهدی التفرشی‌القمی ابن حاج ملاموسی فی‌یوم یکشنبه هشتم شهررجب المرجب دروقت اذان ظهردرمسجد جامع خدمت جناب آقا محمدالحسینی ... فی‌سنة ۱۲٦۹ .

۲ـ حاشیه حاشیهٔ تهذیب‌المنطق (۱۸ـ٦۸ دفتر) **(عربی)**

حاشیه شیخ اسحاق حویزی است .

این تعلیقاتی است بر حاشیه مولی عبدالله یزدی شهابادی بر تهذیب المنطق تفتازانی ونسخه ما از آغاز تا پایان مبحث قیاس است ونسخ آن کم و صاحب ذریعه از نسخه کتابخانه صدر و نسخه کتابخانه تهرانی یادمیکند . در کنار برخی از نسخه‌ها، از حاشیه الحاق نقل شد .

رجوع شود به الذریعه ج ۶-۶۰ .

آغاز : قـوله افتتح بحمدالله الظاهرانه ظرف لغو متعلق بافتتح والباء صلة قوله ابتداء واقتداء تعليل للافتتاح دون التسمية وخص بذلك مع تأخره افادة للمخفی واعتراضاً للجلی و توطية للتوفيق ...

انجام : اعنی قولنا كل مساو لمساو لج مساو لج يلزم بالذات ايضاً الف ساو لج فهو كماترى راجع قياسين و كل منها ينتج .

[۲۹۵۸ - مجموعه]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق مهدی تفرشی قمی فرزندحاج ملاموسی در یکشنبه هشتم رجب هنگام ظهر ۱۲۶۹ وخط نستعلیق بی‌نام ونشان جمله‌های عربی ش ۱دفتر به شنگرف نوشته شده: عنوان ونشان: شنگرف

قطع: خشتی۱۴ × ۲۱.ج: مقوایی صفحات: ۶۸.سطور : ۱۴و۲۱.کاغذ:سفید فرنگی و آبی فرنگی شماره دفتر ثبت: ۷۴۴۹۵

۱- عروض عارفی (ص۲-۱۰ دفتر) (عربی)

منظومه‌ایست دربیان قواعد عروض ازمحمدبن حمدالله ملقب به عارفی.

از این عارفی جزآنچه درمقدمه همین منظومه یاد شده مشخصات دیگری یافت نگردیده است . این منظومه دارای عنوانهای : الطويل ، الوافر ، الكامل، الهزج، الرجز، الرمل، السريع، المديد، البسيط، المضارع ، المقتضب ، المجتث ، المنسرح، الخفيف، المتقارب، المتدارك ، است. در کنار برگها ومیان سطور این رساله حواشی توضیحی یادداشت شده است.

آغاز: الحمدلله‌رب‌العالمين والصلوة علی‌رسوله‌محمدوآله‌اجمعين وبعدفيقول ابن‌المغفور المرحوم المبرور محمدبن حمدالله الملقب بالعارفی غفرهماالله الملك الوفی بحق محمدواله الولی انی‌اردت ان‌انظم علك‌الاعاريض والضروب لان‌النظم ابعدلحفظ مراتبها من‌التعب واللغوب وبالله‌الاستعانة ومنه‌التوفيق وبيده ازمه‌الاعانة بالتنميق.

انجام :

هوالمو فورماالاحزم فيه — وساله التسلم من زحاف

. . . . .

وماقدصح عن عجز وصدر — بری‌فارغ واقنع‌بالكفاف

وفی‌المنقوص مجزو كثير — ومنهوك و شطر بانتصاف

تمت‌الرسالة فی‌علم‌العروض. بحمدالله الملك‌الذی من‌الشين والعروض كتبه العبد محمودبن احمد.

۲ـفتح‌النقوض‌فی‌شرح‌العروض(ص۱۱-۴۲دفتر) (عربی)

شرح عبدالمحسن قيصری رومی (م۷۵۵ یا۸۷۲) است‌برعروض محمدانصاری اندلسی معروف به‌ابی‌جيش (جيش) انصاری (م۵۴۹ یا۶۲۶ یا ۶۲۷)

عروض اندلسی از كتب معروف درعلم عروض‌است این‌شرح به‌قال‌اقول است ودرآن ازاهل‌ادب سخن‌های بسيارياد شده است.

رجوع شودبه: كشف‌الظنون ج۲ ـ۱۱۲، معجم‌المؤلفين ج۶ـ ۱۷۲ وج ۹ـ ۱۷۶ فهرست نسخ عربی دارالكتب سال ۱۹۲۵ بخش۲ـ۲۳۸ در معجم‌المطبوعات وفهرست‌چاپی مشارازآن یادنشده.

آغاز: احمدالله علی‌ان‌قصرسلامة‌الطبع‌علی‌نوع‌الانسان واضمرفی‌طی‌صدورهم ضروب الاوزان وحلاهم بنتائج فكر تزری علی‌اللئالی المنورة فی‌احشاء البحور...

فهذه کلمات لایهجنها الاالضبی الذی فی طبعه طبع مقتضیة فی شرح مشکلات المختصر فی علم العروض المنسوب الی.. محمدالمعروف بابی جیش الانصاری...

انجام : اذاردت فکر المتدارك من المتقارب فابداء من لام فعولن الاول وعکسه من عین فاعلن الاول وهذا مااردنامن بیان مشکلات المختصر فی علم العروض الموسوم بالاندلسی حامدین .. فرغ من تحریر هذافی وقت غروب الشمس و غرة شهر المعظم رمضان فی سنة اثنی وسبعین وثمانمأیه من هجرة خیرالبریة.

۳ـ جمع مختصر (ص۴۲ـ۷۲دفتر) **(فارسی)**

جمع مختصر یامختصر وحیدی دربیان عروض وقافیه وصنایع شعری ازوحیدی تبریزی قمی (م ۹۴۲)

وی این کتاب را برای برادر زاده خود نوشته ودر آغاز باین مطلب اشاره نموده است.

این رساله درمسکو بسال ۱۹۵۹ بچاپ رسیده است.

رجوع شودبه فهرست حقوق ـ ۷۲والذریعة ج۵ـ ۱۳۹سپهسالار۲: ۴۴۰ـ۴۴۱

آغاز: سپاس بی قیاس واجب التعظیمی راکه بتشریف نطق انسانرامشرف ساخت و کلام موزون وعلم اوزان موهبت فرمود ... امابعد بدانکه این مختصریست ازمنشآت وحیدتبریزی درعلم عروض وقافیت وصنایع الشعر که ازبرای برادرزاده خود تألیف کرد .

انجام : وردیف عبارتست ازکلمه یابیشتر که بعد ازروی آید بیك لفظ ومعنی تاآخر شعر ردف رادال ساکن باشد ردیف را دال متحرك ومیان دال وفاآید و هرکس که علم قافیه این مقدار بداند اوراکفایت باشد والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب .

در کناراین رساله حاشیه های زیاد نوشته شده .

۴ ـ حدائق السحر فی دقایق الشعر (ص ۷۲ ـ ۱۳۳ دفتر) **(فارسی)**

دردانش بدیع ازرشید وطواط (محمدبن محمدبن عبدالجلیل م ـ ۵۷۳) در گوشه و کنار صفحه‌ها وبین حاشیه های زیادی یادداشت شده‌است .

فهرست مجلس ج ۳ : ۱۲٤،فهرست مشار : ۵۵۳ ـ الذریعة ج ٦ : ۲۸٦.

آغاز: الحمدلله‌علی‌ماافاض‌علینامن‌نعمه‌المترعة‌الحیاض‌ومننه‌الممرعة‌الریاض. وبعد چنین گوید مؤلف ... محمدبن عبدالجلیل العمری که روزی من‌بنده...

انجام : سهل ممتنع شعری باشد که آسان نماید امـا ظاهر مثل ... ودر پارسی فرخی راومن برلفظ فرخی این کتاب تمـام کردم همیشه روزگار پادشاه اسلام فرخ و همایون باد و از نوائب ومصائب محروس ومصون بـاد ... علی‌ید ... محمودبن احمد ... فی‌یوم الخمیس‌قبل زوال الشمس فی تاریخ المورخ سنة اربع وسبعین وثمانمأة ... بالخیر والظفر .

۵ ـ شرح نصاب (ص ۱۳۵ ـ ۱۵۷ دفتر) **(فارسی)**

شرحی است بفارسی برنصاب ابو نصر عمر فراهی .

نسخه حاضربخشی ازآغازآن رافاقداست شارح شناخته‌نشد .

درآغاز مطالب تحت عنوان پاسخ و پرسش بیان شده وپس ازآن برخی از واژه های تازی‌را شرح کرده است .

گاهی نیزبه‌قرآن وحدیث استشهاد کرده است .

آغاز: بدانکه اصحاب تألیف وارباب تصنیف را رسمی است که چون کتاب تصنیف کنند ابتدا از سخنی کنند که آن سخن دلالت کند بر آنکه آن در چه‌نوع است وچون استقرار وتجربه کنی اکثر کتب بزرگـان چنین یابی واین صنعت‌را اصحاب معانی و بیـان براعت مطلع خوانند چون این کتاب منظومست لاجرم اول یك مصرع نظم آورد تا معلوم گردد که این کتاب‌نظم خواهد بود . . .

سؤال دوم چرا نگفت چنین گوید ابونصر فراهی چه این عبارت هم‌شعر بود وچه فرقست میان همی گوید وچنین گوید .

انجام : واو آنست که دراول کتاب گفته‌است وهوهمی گوید ابونصر فراهی دویست ونوزده بیت بیش نیست ازویك مصرع که نیم بیت است از آن جهت کم کرده‌است که تادلالت کند بر آنکه از بیست دینار زرنیم دینار زر زکوة بیش واجب نیست بیست او در مقابل دینار زر گرفته بودیم دیگر آنکه تاعدد ابیات اوطاق باشد بنابر آنکه ان‌الله تعالی وتر یحب الوتر گفته است . والله‌اعلم ...قدوقع الفراغ فی حادی عشر من‌الشعبان سنهٔ ثمان سبعین و تسعمایه . محرره العبد یوسف‌بن محمد .

۶ ـ مثنوی استخلاصیه (ص۱۵۸ دفتر) **(فارسی)**

از شاه اسماعیل ثانی صفوی متخلص‌به‌عادلی (م ـ ۹۸۵)

وی بهنگامیکه به امر پدرش شاه تهماسب درقلعهٔ قهقهه زندانی‌بود این مثنوی را درابراز انقیادبه‌پدرو درخواست عفوازاوسروده .

در مراجعی که اینك در دسترس دارم دربارهٔ این مثنوی، سخنی‌ندیدم ،در مجمع‌الفصحا،دانشمندان‌آذربایجان، تذکره‌میخانه(حواشی گلچین معانی)وتذکرهٔ نصرآبادی ابیاتی از اویاد شده اما این‌مثنوی‌استخلاصیه‌درهیچ‌یك‌ازاین‌تذکره‌ها ودیگرمراجع یادنشده است .

تعداد ابیات این مثنوی معلوم نیست وآنچه‌دردفتر حاضر موجود است ۳۸ بیت است وچنین‌پیداست که مثنوی بزرگی است که دنباله آن ازدفترافتاده‌است.

اینك چندبیت‌از آن که خطاب بشاه است وعذر خواهی گناه :

گناه من چه بود ای شاه عالم	چرا یکدم نمی‌پرسی ز حالم
بقول دشمنان از راه رفتی	که از دشمن شده بسیارخفتی
ایا صاحب قران‌طهماس غازی	ترا زیبد شهی و سرفرازی

جهان بر کام توبادا چوحسنت / مبادا از سرت کم تاج دولت
اگر بخشد مرا شاه جهاندار / برآرم من دمار از قوم کفار
گشایم‌دست مردی من بدین کار / بگیرم‌تاج‌وتخت‌ملك‌خونکار(۱)
اگر رستم درآید در مصافم / روان با مرکبش در هم شکافم
امیدم هست تا من زنده باشم / تو شاه عالم و من بنده باشم
بحق عزت شاه ولایت / تویی تاج سرو من خاك پایت
نگردد سر زفرمانت بسیار..؟ / توهم غافل مشو از مکر اغیار
ز قول دشمنان بر گردشه زود / اگرحواهی که گرددکارمحمود
برون آور مرا از قلعه و بند / چنین‌ظلمی بمن ای شاه مپسند
بفرزند گرامی بند مگذار / ندارد‌چون‌وفا‌این‌چرخ‌مکار (۲)

رجوع شود به تذکره میخانه مصحح آقای گلچین معانی حاشیهٔ ص۲۰٤ ـ

۲۰۵ ... ودانشمندان آذربایجان :... ذریعه ۲:...

آغاز :

بنام کردگار فرد و اکبر / کریم لم یـزل دانـای داور
خداوندی که یکتای جهانست / خداوند زمین و آسمانست
کریمی کز کرم ایمان‌بماداد / گل ما را سرشت‌و جان بما داد

پایان‌موجوددرنسخه :

کجا شدآن‌شه با جاه وتمکین / امیرالمؤمنن حیدر شه دیـن

---

۱ ـ ظاهراً این‌کلمه مخفف خواندگار است وخواندگار همان‌پادشاه‌عثمانی‌است‌که باشاه طهماسب روابطدوستانه‌داشت.

رجوع به‌الم آرای عباسی حیات خبام صفحات : .. شود.

۲ ـ هدایت ، طبع شعر شاه اسمعیل راستوده اما در این مثنوی ابیات سست‌ونادرست بتکرار دیده میشود .

۷- عروض (ص ۱۵۹ - ۱۶۲ دفتر) **(فارسی)**

بخشی است از رساله‌ای در عروض

آغاز : بدانکه شعر کلامیست موزون و یقین که موزون را میزانی باید تازائد ونقصان آن‌پیدا آیدومیزان شعرعروض‌استوعروض‌چوبیست درمیان‌خیمه وخیمه بدان‌چوب قایم و عروضیان رکن آخررا از مصراع اول عروض گرفته‌اند وچنانکه قیام‌خیمه بدانچوب مستحکم است...

انجام : مفتعلن‌نای توعم مفتعلن رددراز فاعلان...تقطیع چنین‌بودشکرت را فعلاتن‌شداگر چه فعلاتن سپه‌موفعلاتن.

۸ - خاتمه فرهنگ‌جهانگیری (ص۱۶۳-۱۸۳ دفتر) **(فارسی)**

جمال‌الدین‌حسین‌بن‌فخرالدین‌حسن‌اینجو (قرن:۱۱-ه) برای‌فرهنگ‌خود خاتمه‌ای ساخته که‌دردیباچهٔ‌فرهنگ اشارتی‌بدان کرده‌امادر نسخهٔ‌چاپی ودربیشتر نسخه‌های خطی‌آن موجودنیست‌ودرعوض نسخه‌های مستقل ازاین‌خاتمه‌بدست‌است که‌برخی تمام‌خاتمه‌استوبرخی‌یك‌باب «در»ازدرهای‌آن‌است.این‌خاتمه دارای ۵ در و هر در دارای درهاو نیز جلوه‌هابهمان شیوهٔ فرهنگ که ترتیب‌الفبارادرباب (یابقول‌منزوی در فرهنگنامه : بزرگ‌بخش) بحسب‌حرف‌دوم‌وفصل (یا کوچك بخش) را بحسب جرف‌اول اعتبار میکند.

اینك‌عناوین هر یك ازپنج «در» را باهمان ترتیب که خود اینجو آورده:

در اول مشتمل است بر کنایات و استعارات

دردوم مشتمل برلغات مرکبه‌از پارسی وعربی

درسوم- لغاتی که یکی از حروف هشتگانه (۱) درآن یافت شده

درچهارم - لغات زندو پازند ووستا.

در پنجم - لغات غریبه (۲)

---

۱ - مقصودحروف‌ق،ع،ك‌وبقیه‌است

۲ - دربیشترنسخه‌ها چه‌دردیباچه وچه درخاتمه‌این‌کلمه به « عربیه » تحریف شده

این خاتمه و بخشهای بسیار سودمند آن (که بیشتر بصورت نسخه‌های جداگانه‌است) بدرستی شناسانده نشده‌وهمانگونه که گفته شد بیشتر نسخه‌ها فاقداین خاتمه‌است و تعریفی که مؤلف خود در دیباچه‌از آن کرده‌بسیار کوتاه‌است‌وبسبب غلط نسخه‌ها نیز نارسا و نامفهوم . اینك‌هریك‌از«درها» راباآغاز وانجام‌دراین‌یاد میکنم(۱) :

دراول ـ کنایات واستعارات متداول درزبان‌فارسی است و گاه برای هر یك از کنایات مرادفات ویاشواهدی بنظم ونثر ازانوری ، خاقانی ، کمال اسماعیل ـ وسعدی ودیگران یاد کرده .

آغاز: خاتمه‌مشتمل‌است‌برپنج در.دراول‌مشتمل است‌بر کنایات واستعارات درالف،جلوه الف ـ آب‌آتش‌زای‌وآب‌آتش نمای ـ وآب‌آذر ساوآب ارغوانی وآب شنگرفی ، این لغات کنایه ازدو معنی است ...

پایان : هیمه‌تر فروختن کنایه از مکر وتزویر است .

دردوم ـ لغات مرکبهٔ ازعربی وفارسی ، دراین باب‌مرکبات متداول درزبان فارسی ومعانی لغوی و اصطلاحی آنهایادشده .

آغاز دردوم (بعد ازعنوان)درالف‌جلوهٔالف ـ آب حیات مراد ازمعروف ـ وباصطلاح سالکان کنایه ازعشق‌ومحبت است ... وباصطلاح شعرا کنایه از دهن معشوق ...

پایان : هیکل‌خالی‌غبار ـ تن‌آدمی‌است، هیکل رضوان کنایه ازبهشت‌است

درسوم ـ لغاتیکه یکی ازحروف هشتگانه را دارد ، دراین در، ۲۳ «جلوه» است ودر هرجلوه یك واژهٔ مفرد یا مرکب که در آن حرف ق ، ع و .. هست تفسیر شده .

آغاز: درالف ـ آب‌طبرستان چشمه‌ایست‌بر کوهی که‌اگر بانگ بروی‌زنند بایستد ... وچنان بخاطر میرسد که‌طبرستان وآب طربه یکی باشد...

۱ ـ ازاین خاتمه اکنون در دست این‌بنده دو نسخه است یکی در ذیل یکی ازنسخ فرهنگ جهانگیری باشمارهٔ ۶۳۷۹ ودیگر یك‌نسخه جداگانه .

پایـان : جلوه واو ، ویق بااول مکسور ویای معروف‌کلمه باشد که درمحل نفرت گویند .

درچهارم ــ لغات زندویا زندواوستا ، این بخش شاید ارزنده ترین بخشهای خاتمه است‌وچند نسخه‌مستقل از آن‌رانگارنده دیده‌است (یکی‌از نسخ‌جدا گانه‌آن دریکی ازمجموعه هـای سیدجمـال اسدآبادی است که بوسیله دکتر مهدوی به کتابخانه مجلس اهداء گردید) .

دراین بخش لغات بسیار کهنهٔ‌فارسی‌را تمام (مگرمعدودی) باذکر شاهد و بیشتر اززراتشت نامه‌بهرام پژدو یاد کرده ، (واژه های پهلوی هزوارش وکلمات مربوط به‌آئین کهن پارسیان رانیز با نقل حکایات پارسی تفسیر کرده) .

این‌بخش بخصوصه سزاوار تحقیق است .

آغاز: (پس‌ازعنوان)جلوه الف‌ازدرالف‌ـ‌آبهی، بایان‌مکسور نام‌رود آموست زراتشت بهرام گفته شعر :

درآنوقت نزدیك دریا رسید — یکی ژرف دریای بن ناپدید
بوستادرون نام آن آبهی — که‌قعرش‌نبودست‌هر کربهی

آذرباد نام یکی ازموبدانست که نام پدرش ماراسپند بوده پارسیان گویند که دونفر موبد موبدان در زمان اردشیر بابکان بوده‌اند یکی ارداویراف و دوم نام‌آذربادماراسپند و ارداویراف افضل و اعلم بوده وبعد ازاین دو نفردرمیان عجم هیچکس‌دیگر[را]علم‌بدان‌درجه‌ومرتبه‌نرسید که‌لفظ‌موبدموبدان‌ازروی‌استحقاق براو اطلاق توان نمود واین‌آذرباد ازاولاد زرانشت بود . زرانشت‌بهرام گفته ...

پایان: نیشمن[1] با اول مکسوروبای معروف ومیم مکسورزن باشدمینویسد یعنی‌آموزد . جلوه‌ها . هیئت بایـای معروف عاقبت باشد .

۱ــهزوارش‌و شاید ریشه «نشمه» که درتداول‌خاصی‌از عوام برزن اطلاق شود .

درپنجم_لغات غریبه (که دربیشتر نسخه‌ها به‌عربیه تحریف شده) .
دراین بخش لغات فارسی وعربی‌وجزاینها که درفارسی بکار میرود و نیازمند تفسیراست ، یاد شده.واژه‌های حجاز(عربستان)ارسط و ارسطووارسطا و ارشمیدس دراین‌بخش دیده میشود .

آغاز: (بعدازعنوان) درالف جلوه الف_آ کحج‌باکاف مفتوح بحازده وجیم موقوف جلاب باشد اگره‌نام شهریست که بعد ازدهلی پای تخت هندوستان است آل تمغا مهرپادشاهان راگویند ...

پایان: هیلاج بااول مفتوح بثانی زده این‌لغت یونانی است ومعنی‌آن‌چشمه زندگانی است و آنرا منجمان فارس کدبانوگویند بسبب آنکه دربرابر کدخدا واقع شده وشرح این اجمال درذیل لغت مرقوم گشت ...

نسخه حاضر«در»دوم خاتمه (لغات‌مرکب) است‌واندکی‌ازاول وبسیارازآخر آن افتاده است.از «بتلخ وترش رضا دادن» تا «حفظ‌الغیب [کردن]» .

رجوع شود به ذریعه ۱۶ : ۱۹۸ سپهسالار ۲ :۲۱۴_۲۱۵ ادبیات : ۳۷۲

آغاز:

جواب‌دادمو گفتم که‌اومبشربود باحمد قرشی جمع خلق راواله
مبشرازپی‌آنرا که‌مژده‌زودآرد روابود که دومنزل‌یکی‌روددرراه

جلوهٔتای فوقانی بتلخ وترش رضادادن کنایه ازراضی شدن بمحنت ومشقت روزگار. جلوهٔتای فوقانی تتق‌سپهر کردن کنایه ازدوچیزاست اول کنایه از پیاله کبوداست که ازمینا سازند ودویم کنایه ازپرده کبود باشد.

انجام : جلوهٔتای فوقانی. تقریر کردن کنایه ازسخن گفتن است درتطاول وتغلب که مولانا ظهوری گوید :

سالها حـامل دیوان خموشی بودم
هیچکس رابمن اندازه تقریر نبود.

جلوه‌حا از قاف [کذا...؟]. حفظ الغیب کنایه از پاس خاطر غایب داشتن است که ظهوری گوید. زهر کس هرچه خواهد درحضور حاضران گوید. زشومی هیچ حفظ.

۹ـ شرح قصیده (ص۱۸۳ دفتر) **(عربی)**

قسمت آخر نسخه شرح قصیده‌ایست درمدح حضرت پیغمبر (ص) که آخرین بیت آن که درنسخه حاضر دیده میشود این‌است:

یمینا بربی ان قلبی یحبه　　　وذاك رجائی فی المماة وفی المحیا

نویسنده شرح محمدبن احمدبن رکن‌الدین جندی حسینی‌است و در ۸۹۸ از تألیف آن فراغت یافته.

پس از پایان سخن مؤلف شرح ' ابراهیم‌بن‌سعدالدین بن حاج‌سلطان خیام ایروانی سرگذشت مؤلف و فرزندش را درسه صفحه دفتر بخط نستعلیق شیوه ترکی نوشته است .

وی‌میگوید درتاریخ ۱۰۰۵ که علی بن‌محمدبن‌احمد فرزندمؤلف شرح با همراهان خود بقصدرفتن حج به‌دمشق واردشدند، به‌زیارت اوموفق شدم وسه‌درس ازشرح شمسیه ازاوفرا گرفتم .

بنوشته این‌ابراهیم، جندی ازاهل‌قره‌باغ بوده ودراثر مزاحمات قزلباش به نخجوان‌مهاجرت کرده است .

تاریخ‌این نوشته۱۰۰۵ـ هاست .

ابراهیم‌بن سعدالدین که نسخه اصلی این شرح‌را به‌امانت در دست داشته ازروی آن‌نسخه‌ای دیگر تهیه کرده (ظاهراً نسخه حاضر) بهنگام‌بازگشت علی‌بن‌محمد جندی از سفرحج از استنساخ آن فراغت یافته و نسخه اصل را به‌اوبازمیگرداند و چون وی عازم وطن خودش شده بهنگام وداع این شعر فارسی را بدرقهٔ راه او کرده است :

بعداز این صبح وصالت شام هجران میشود
آن زمان این شام باشد صبح تاجان میشود

در کنار ص اول شرح قصیده نوشته‌ایست از عبدالغنی که با مؤلف معاصر بوده و دربارهٔ این شرح نوشته .

«لقد تشرفت عینی بالمطالعه فی هذاالکتاب ... فوجدت فیه من العجائب ـ ورأیت فیه من الغرائب ففیه من کلام‌الله تفسیر وفیه احادیث الرسول (ص) کثیر وفیه من التصوف ماتروم وفیه من بحر النحو ماترید وتعوم وفیه من الفروع و الاصول وفیه من المعقول والمنقول...»

آغاز (موجود در نسخه‌شرح) ذلك من انفسهم کذا فی المیسر وفی بعض النسخ ـ اتیانی بالنون ای مجیی فیکون الباء مقدرا فی البغیا ای بالبغی والبغی التعدی . یمینا بربی ان قلبی یحبه ... ای اقسمت یمینا بالله ان قلبی یحبه ای یحب الرسول (ع) و ذلك ای محبتی ایاه ...

پایان. و قد انتهی فی سابع جمادی الاخری ثبتنا الله تعالی علی الحق فی الاولی والاخری سنه ثمان وتسعین وثمانیه حامداً لله ومصلیا علی نبیه ومسلما

آغاز نوشته ابراهیم: الله حسبی یقول الفقیر المذنب .. ابراهیم بن سعدالدین قد تشرفت عینی بمطالعه جمال ابن مؤلف هذاالکتاب ... حتی بلغوا الی دارالسلام دمشق الشام ...

پایان: و اصحابه ینابیع العلوم والحکمه .

نسخه شرح و ذیل مزبور بخط نستعلیق قرن ۱۰و۱۱ و بشیوهٔ ترکی است ـ و بحدس قریب بیقین ازهمین ابراهیم بن سعدالدین ایروانی است . این ذیل ص ۱۸۴ـ ۱۸۶ را فرا گرفته است .

۱۰ ـ عروض (ص ۱۸۷ ـ ۲۲۲ دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست دربیان بحور عروض و تقطیع اشعار وطریقه سنجیدن آنها با بحور عروضی (این رساله از آغاز وانجام ناقص است) .

آغاز: مثال بحر وافر مسدس بحر وافر در اصل مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن باشد دوبار . مثال شعر از بحر وافر از گفتهٔ ابوالفتح بستی :

سمی وحمی بنی حام و سام   فلیس کمثله سام و حام

تقطیعش سمن وحمن متفاعلن بنی‌حام مفاعیلن معصوبست وعصب دراصطلاح اسکان خامس متحرکست یعنی اسکان اللام مفاعلتن است پس مفاعیلن در اصل مفاعلتن بود...

انجام : مثال بحر وافر مربع مشطور هم از گفتهٔ قاسم‌حریری‌شعر:

وماشی‌اذافسدا   تحول‌غیه‌رشداً   وان‌هوراق‌اوصافاً   اثار الشرفیه‌بدا

زکی‌العرق‌والده   ولکن‌بئس ماولدا

تقطیعش و ماشی مفاعیلن معصوبست ... فوالده مفاعلتن ولاکن بی مفاعیلن نیز معصوبست سما ولدا مفاعلتن .

۱۱ ـ شرح کفایه (ص۲۲۸ـ۳۰۰دفتر) **(عربی)**

کتاب کفایه فی‌علم‌الاعراب از ضیاءالدین مکی‌است که آنرا مانند شرحی برانموذج استاد خود زمخشری آورده است.

حاجی خلیفه در دوجای از کشف‌الظنون بمعرفی‌آن پرداخته‌است .

آنچه‌در فهرست رضوی‌آمده که‌مؤلف کشف‌الظنون‌صاحب کفایه‌را نشناخته و صاحب آن به احتمال قوی همان ، محمد بن عبدالله بن محمود صاحب کفایه در صرف و زنده در ۸۱۰ ه است ، صحیح نیست ، بلکه مؤلف همان ضیاءالدین مکی است .

کتاب حاضرشرحی است مزجی بر کفایه که مؤلف آنرا برای‌سیدرضاپسر سیدشهیدعلی کیا ساخته است ودرآن ازمؤلف یادنشده .

در کنار نسخه حاضر حاشیه‌هایی بنقل‌از: کشاف ، مولا عبدالغفور ، چلپی، شرح‌الشافیه ، حاشیه مطول، مولافتح‌الله مفتاح ، مختصر ، تفسیرقـاضی ، یوسف،

نجم‌الدین، شرح‌مفصل، جامی. وحاشیه‌های بسیاری بدون نام‌ونشان دیده میشود .

(پایان نسخه حاضر ناقص است) .

رجوع شود به: کشف‌الظنون ج۱:۱۶۱ وج۲:۳۲۳ فهرست آستان قدس ج ۳ بخش صرف ونحو ص۳۴

آغاز: الحمدلله الذی دعی الی‌الحق باکرامه وهدی الی اکتساب انواع العلوم من کلامه واثبت ادله التحقیق لذوی العقول من‌اعلامه واکرم اعلام طالبی العلوم بانعامه ... امابعد لماکان من‌اشرف العلوم و اولاها العلوم‌الشرعیه والمعارف الدینیه .. ومماصنف فیه‌من‌التصانیف... الکتاب المسمی بالکفایه لان من قرأ ها وعلمها تحصل له‌من‌علم‌النحو کفایه فلم‌یکن شرح‌لوضوحها ... لرسم‌خدمه السلطان الاعظم... منبع‌الجود والالطاف سیدرضا ادام‌الله‌تعالی ملکه... وهوابن‌الامام‌التمام دافع‌الجور والطغیان السیدالشهید علی کیارحمة الله‌علیه...

انجام : قوله فامامناً الی‌اخر. یعنی من المواضع التی یجب حذف الفعل المناصب للمفعول المطلق حذفاً قیاسیاًان‌یقع‌المفعول المطلق تفصیلاً لاثرمضمون جمله متقدمه نحوقوله تعالی: فشد واالوثاق فامامناً بعدوامافداءً فمناًوفداءً تفصیلالان لاثر ای‌لفایدة مضمون‌الجملة‌المتقدمه لان الجمله المتقدمه هی‌قوله فشدوا الوثاق واثره‌المن... فتقدیره اما تمنون مناً وتفدون فداء فحذف الفعل للقرینه والقایم مقامه امالقرینه فهی‌الجمله المتقدمه التی‌هی‌فوایدها واماالقایم مقام الفعل فهو المصدرمع‌انه مکررفیه لفظ قوله تعالی صنیع‌الله الی‌اخره من‌الذی‌حذف ناصبه

۱۲ـ فرهنگ عربی به‌فارسی (ص۳۰۱ـ۳۰۹دفتر۱) (فارسی به‌عربی)

بخشی‌ازیك‌فرهنگنامه(فقه‌اللغه)تازی بپارسی‌است که‌با عنوانهای‌فصل‌فصل ترتیب یافته است

این فرهنگ ترتیب الفبایی نداردبلکه درهرفصل،لغات نزدیك به‌یکدیگر ومربوط به‌یك‌نوع ازمعانی،یاد شده و،بجزالسامی فی‌الاسلامی‌وگزیده‌آنست.

نسخه‌ما فاقد اول و آخر کتاب است و فهرست فصلهای موجود در نسخه این است :

فصل ـ [لغات مربوط به اوزان و مقادیر و آلات تقدیر] آغاز آن: المیزان: ترازو الکفه پله ترازو .

فصل ـ [در اعداد] احد واحدی...

فصل ـ [حوادث جوی] الجو: هوا ، الریح: باد ...

فصل ـ [واژه‌های مربوط به روز رستاخیز] جنة و فردوس : بهشت ...

فصل ـ [واژه‌های زمانی و مقادیر زمانی] . الوفق و میقات و حین و اوان: هنگام .

فصل ـ [تقسیمات اقلیمی] ـ دنیا و آخرت نیز در این فصل یادشده» .

فصل ـ [اصطلاحات زمینی] الطور و الطور والجبل: کوه ...

فصل ـ [واژه‌های آب] الماء آب ...

فصل ـ [واژه‌های گیاهان] النبت والنبات : هرچه بروید ...

فصل ـ [واژه بناها] الجدار والحائط : دیوار ...

فصل ـ [دنباله فصل گذشته و نیز واژه‌ها و اصطلاحات جایها] الباب: در ...

فصل ـ [این فصلا نیز دنبال فصل گذشته است] المحفل : انجمن ...

فصل ـ [این فصل نیز در بارهٔ واژه‌های نوعی دیگر از بناهاست: المقبره: گورستان.

فصل ـ [صفات ظاهری و باطنی انسان] الطویل : دراز...

سه فصل بعد نیز هر یك دربارهٔ انواع صفات انسان است . و مصادر نیز بسیار در آن یاد شده است .

این فرهنگ را در «فرهنگنامه‌ها» تألیف منزوی نیافتم .

آغاز: الفجیع بانگ مار ، النعیق بانگ مرغ ، الصریر بانگ قلم الحسیس بانگ آتش الحفیف بانگ درخت و پر مرغ ، الصریر چرخ و دندان شتر ، الطنین بانگ مگس ، الرنین بانگ کمان ، الغطیط آواز خفته . . فصل احد واحدی یکی اثنان دوتا ، ثلاث سه ، اربع چهار ، خمس پنج ، ست شش ، سبعه هفت ، ... فصل الجو هوا ، الریح باد ، الریاح بادها ، الصباح آن باد که از مشرق آید .

انجام : الامـانة راستی ، الخیـانة ناراستی النصیحة و النصح نیکخواهی النجح والظفر پیروزی ، الحمیه ننگ و نام ، العمارة آبادانی الخراب ویران، الشفع جفت ، الوتر طاق ، الحب والمحبة والود والمودة والهوی دوستی ، العشق دوستی بغایت ، الغایة والمنتهی پایان‌کار ، البدایة آغازکار، الاول نخستین ، الاخر والاخیر واپسین ، العقبی والعاقبة والخاتمة سرانجام‌کار ... محمدالمداح فی‌سنه۹۷۸

[۲۹۵۹ - مجموعه]

دفتریست که بیشتر آن بخطهای نسخ ونستعلیق محمود فرزند احمد ویوسف فرزند محمد ویامحمدمداح در۹۷۸و۸۸۴ نوشته‌شده‌ورقم‌هرسه کاتب‌درپایان برخی‌ازرساله‌ها یادداشت شده است . درپشت نخستین برگ اشعاری نوشته و در بالای صفحات اشعار مختلف‌یادداشت شده صفحه‌های ۲۲۳و۲۲۵سفید ودرصفحه‌های ۲۲۴و۲۲۶ـ۲۲۷ اشعار و نوشته‌های‌مختلف یادداشت شده بالای صفحه‌های ۲۳۰ـ۲۸۳ چندقصیده یادداشت شده‌که نخستین آنها درهجو شیخ کمال لاهیجی‌است .درپایان دفتر نیزچندقصیده نوشته شده است عنوان ونشان : شنگرف

قطع : خشتی ۱۶ × ۲۲ ج : تیماجی قهوه‌ای‌که عطف و حاشیه آنرا با تیماج قرمز سجاف‌کرده‌اند . صفحات : ۳۱۶ سطور : مختلف کاغذ : اصفهـانی مختلف . شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۰۷جدید : ۵۷۳۲

مجمع الغرایب **(فارسی)**

بخشی است‌از کتاب مجمع‌الغرایب‌فرزند ملا درویش محمد بلخی(م-۹۵۷) دربیان‌جغرافیا و تاریخ آمیخته به افسانه این کتاب در فهرست دانشگاه بتفصیل شناسانده شده .

فهرست دانشگاه‌ازمنزوی‌ج۲:۶۵۱ـ۶۵۳

آغاز: زاکیات هدیه‌روضهٔ منوره‌آن‌سلطان...

انجام : بقطع برسد والاخصم‌تسلیم‌نشود جهد کن که‌بکنه‌این نکته‌برسی.

[۲۹۶۰]

نسخه‌ایست ناقص (از آغاز و انجام) بخط نستعلیق قرن ۱۳ ـ ه یادداشت و مهر مالك نسخه فکری سلجوقی در آن دیده میشود گوشه و کنار برخی از برگها وصالی شده و کنار برگها یادداشتهایی نیز نوشته شده است در قسمتهای آخر نسخه ۲ برگ جداگانه که روی آن متفرقات نوشته شده به نسخه الصاق شده است . عنوان و نشان: شنگرف

قطع: وزیری ۱۲ × ۲۲ ج: مقوایی با عطف و گوشه تیماج سرخ صفحات: ۲۱۰ سطور: ۱۵ کاغذ فرنگی ضخیم شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۷۸ جدید: ۵۶۱۴

مناقب العارفین **(فارسی)**

از شمس الدین احمد افلاکی (م ـ ...) درسرگذشت جلال الدین محمد رومی این کتاب بوسیله انجمن تاریخ ترك (آنقره ـ ۱۸۵۹ ـ ۱۹۶۱) با تصحیح و حواشی تحسین یازیجی چاپ شده است

کشف الظنون ج ۲ ـ ۵۳۲ و تعلیقات تحسین یازیجی بر نسخه چاپی.

آغاز: الحمدلله الذی نور قلوب اولیائه بانوار المعانی والبیان واجری من فیض فضله علی لسان الانسان..

انجام: وهمچنان حضرت سلطان... بود یکی پسر و یکی دختر فرزند بزرگتر احمد سلجوق نام ودختر جهان ملك وهمچنان.

[۲۹۶۱]

نسخه‌ایست ناقص (از پایان) به خط نسخ شکسته. در برگها آثار رطوبت دیده میشود. نسخه دارای جدولی بوده که تقریباً رو بزوال است گوشه و کنار برگها وصالی شده و بخشی از نوشته‌ها از بین رفته است. عنوان و نشان: شنگرف:

قطع: وزیری ۱۵ × ۲۵ ج تیماجی: سرخ صفحات: ۴۶۵ سطور: ۱۹ کاغذ اصفهانی شماره دفتر ثبت : قدیم ۷٤۲۷۹ جدید ۵۶۱۵

روضة الواعظین (فارسی)

ازمعین‌الدین مسکین‌فراهی (محمدبن‌محمدفراهی) است.

فراهی درآغاز گوید«دفتراول‌را که‌مشتمل برشرح‌احادیث‌بود مقدم‌انداختم ودفترثانی که مستجمع تفسیر آیات بینات‌قرآنی خواهدبودتالی‌اوساختم».

ازدیباچه معارج‌النبوة(کتاب‌دیگرمعین‌الدین) برمیآید که روضةالواعظین شرحی‌است بر چهل حدیث‌درچهارمجلدنسخه‌ای که‌مورد گفتگواست.مجلداول‌از آن ٤ مجلدوگزارش‌ده‌حدیث‌است(بطوری که‌پیداست‌فراهی درهرجلداز روضةالواعظین ده‌حدیث ازاحادیث‌نبوی‌راشرح کرده است).

کشف‌الظنون ١ : ٥٨٧ ، : دانشگاه شماره ٤٧٣٦/٣ (ج١٤:٣٦٩٣)الذریعه ج١١:٣٠٥ فهرست‌دانشگاه‌ج ٢ـ٦٥٩

آغاز: ربنا آتنا من‌لدنك رحمة و هیی‌لنا من‌امرنا رشدنا حمدیکـه مصباح ارواح مستنیران اشعهٔ شموس لاهوتی در مشکوة اشباح معتکفان‌نظایر ناسوتی از شواغل مشاغل‌آن منور باشد.

انجام: ولی آن کز معانی بانصیبست

بداند کین سخن طرز غریب است .

اللهم‌اجعل‌سعیی‌مشکورا ... کتب‌هذه‌التسطیرات وجمع ... معین‌المسکین. تم‌ختمه .. وکان‌ذلك.

[٢٩٦٢]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌قرن١٢ـه صفحه‌ها دارای‌جدول‌مشکی وزرد. گوشه‌وکنارو پایین بیشتر برگها وصالی‌شده‌است عنوان و نشان:شنگرف.

قطع:رحلی١٨ × ٢٧/٥ج: روغنی متن‌نسخی دارای ترنج ونیم‌ترنج صفحات: ٨٧٠ سطور:٢٣ کاغذ: اصفهانی شماره‌ثبت‌دفترقدیم :٧۴٢٨٨جدید : ۵۶١٩

رشحات القدس فی شرح نفحات الانس (فارسی)

شرحی است از درویش علی بوزجانی جامی بر نفحات الانس مولی عبدالرحمان جامی (م-۸۹۸)

بوزجانی گوید:

«چون اطلاع بر کشف دقایق معنویه و حل کلمات ابیات عربیه کتاب نفحات هر کس را بسهولت دست نمیداد لاجرم هر لحظه احتیاج می‌شد بملاحظه حاشیه‌ای که مولانا عبدالغفور بر آن کتاب تعلیق کرده و اکثر مشکلات آنرا در آن حاشیه بیان فرموده و چون کتاب و حاشیه هر یك علیحده در مجلدی بود بخاطر فاتر میرسید که کتاب و حاشیه بهم ممزوج شود و هر شبههٔ بشرح خود ملاقی گردد».

وی علامت متن کتاب را «م» نهاده و نشانه حواشی منقول از مصنف را (مص) و نشانه حاشیه مولا عبدالغفور را (ح) و آنچه خود بر آن افزوده است با (ش) نشان میدهد.

نویسندهٔ این شرح بیشتر بتوضیح و شرح کلمات مشکله پرداخته است و در برخی از موارد که تاریخ مشایخ آورده شده و معاصرین آنان بدون تاریخ ذکر شده‌اند، وی تاریخ معاصران را نیز یادآور میشود.

آنچه در دست معرفی است شرح است بر آغاز نفحات الانس تا پایان شرح حال شیخ ابوالقاسم بشر یاسین که تقریباً نیمهٔ اول کتاب است.

شارح در اوائل کتاب فهرست نامهای ترجمه شدگان را یادنموده است.

آغاز: باسمه نبدأ فی کل کتاب و کلام و به نختم فی کل خطاب و مقام حمد و ثنا و منتهای بی منتها خدایرا که روایح نفحات ...و بعد چنین گوید...درویش علی بوزجانی الجامی... که کتاب نفحات الانس...

انجام: گفتم خواهم چرا نخواهم گفت هر وقت که در خلوت باشی این گوی و بیش ازاین مگوی:

بی تو جا نا قرار نتوانم کرد...؟ احسان تورا شمار نتوانم کرد

گر بر تن من زبان شود هر موئی یك شکر تو از هزار نتوانم کرد

تمت، تمام شد نصف هذا الکتاب ... فی التاریخ یوم الثامن والعشرین من شهر شوال سنهٔ ۱۲٤۲

[۲۹۶۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ مورخ شوال ۱۲۴۲ در آغاز نسخه فهرستی از نامهای یادشده در کتاب نوشته‌شده و آغاز این فهرست افتاده است.

در کنار برگها حاشیه‌های توضیحی دیده میشود صفحه‌ها دارای جدول: با قلم مشکی و شنگرف وزرد بر نخستین صفحه کتاب مهر چندبر با نقش (حبیب‌الله خان فدای تو باد ۱۲۲۲) و نیز مهر بیضی با نقش (عبده عطاءالله) و امضاء و مهر وفکری سلجوقی دیده میشود.

عنوان ونشان: شنگرف.

قطع: رحلی ۲۱×۳۳ح : تیماجی قهوه‌ای رنگ صفحات : ۶۳۸ سطر ۱۷ کاغذ فرنگی نخودی رنگ شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۹ جدید ۵۶۲۰

عجالة البیان **(عربی)**

از شیخ محمد معروف به فاضل تاشکندی.

این کتاب شرح میزان الأدب عصام الدین بن ابراهیم عربشاه اسفراینی (م-۹۵۱) است درعلم بلاغت و بیان.

کشف الظنون ج ۲ ص ۵۷۸ . فهرست دارالکتب قاهره (۱۹۲٦) ج ۲ : ۲۱۱

آغاز: نحمدالله بجمیل اسمائه و نصلی علی سید انبیائه وعلی آله واولیائه اما بعد فهذه عجالة البیـان فی شرح المیزان للاستاذ الادیب الاریب اللبیب عصام الدین عامله الله المعین بفضله المبین ... فشرعت فی شرحه علی طریق الارتجال والله ولی التوفیق فی کل حال الحمدلله المنان علی ما علم البیان ای ... والصلاة والسلام علی سیدالانام ای .:. وبعد فهذه میزان الادب فی لسان العرب یحتمل ان ...

انجام : الموازنة موافقة الآخرمع الآخر بلاتسجيع نحو و نمارق مصفوفة وزرابی‌مبثوثة الترصيع توازن‌الالفاظ‌مع توافق الاعجاز اوتقاربها مثال‌التوافق نحو ان‌الابرار لفی نعيم وان‌الفجارلفی جحيم ومثال‌التقارب نحو وآتيناهم‌الكتاب‌المبين و هديناهم الصراط‌المستقيم وحسن‌الكلام ان يتبع‌اللفظ المعنی‌لاالعكس‌فلابدمن ترك التكلف لئلا يبلغ حدالتعقيد فيخرج عن نهج‌البلاغة فان‌الحسن الزائد بعد تمام‌الاصل .

کاتب سپس‌افزوده :

نجزالتحريروقع‌الختام فی‌احسن‌الايام الجمعة الثامن والعشرين من‌الشهر الربيع‌الثانی‌لسنة احدی وخمسين ومأيه‌والف علی يد اضعف عبادالله‌السيد حسين‌بن السيد عمر غفرالله‌ذنوبهما .

[۲۹۶۴]

نسخه‌ای‌است که‌بخط نسخ‌تحریری‌سید حسن پسرسید عمردر سال ۱۱۵۱ نوشته شده نسخه‌ای است بس نفیس با دیباچه مذهب و منطقه‌آب طلائی و حواشی مختلفی از کتابهای صرف ونحو وبیان درحواشی این شرح نوشته شده وباخط خودکاتب است تمام عنوانها باخط قرمز نوشته شده و این نسخه تصحیح ومقابله شده و عنوانهـا بـا خط قرمزدرکنار صفحات یادداشت شده .

قطع نیم خشتی ۲۱×۱۳ تیماج قهوه‌ای باعطف تیماج صفحات ۲۷۲ وحاشیه‌طلائی سطور۲۱ کاغذ ترکی شمـاره ثبت‌قدیم ۷۴۳۱۳ . جدید:۵۶۳۶

روضةالاحباب (فارسی)

ازمیرجمال‌الدین عطاءالله پسرفضل‌الله حسینی دشتکی‌شیرازی(ازدانشمندان نیمهٔ دوم سده نهم) است .

کتاب حاضر نخستین مقصد روضة‌الاحباب‌است ودر آن‌ازسیرت حضرت‌محمد (ص) تاریخچه زندگی او آمده است . این مقصد درسه باب و باب‌سوم آن درهشت فصل ترتیب یافته است .

رجوع شود به : فهرست دانشگاه‌ج۲:۵۸۱ ۱۵شمارهٔ:۵۰۰۱ وفهرست‌مجلس ج ۲:۳۲۲ وفهرست مشارچاپی ـ ۲۳۱۵ .

آغاز: الحمدلله الذی من علی‌المؤمنین اذبعث فیهم رسولا منهم یتلوعلیهم آیاته و اوضح لهم مناهج‌الصدق والصواب ... اما بعد چنین گوید ... عطاءالله بن فضل‌الله الملقب بجمال‌الحسینی ... که بر نظرانواراصحاب سیرمستقیمه و بر بصر از ارباب‌الباب وعقول سلیمه پوشیده نماند ...

انجام : اللهم اجعل احادیث نبیك محمد مصطفی ... و اشرح بها صدورنا استعمل بهاابداننااانك‌رؤف رحیم... وسلم تسلیما کثیرا برحمتك یا ارحم‌الراحمین.

[۲۹۶۵]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن یازدهم‌ـه.پشت نخستین برگ نسخه یادداشت تملك سپهرثانی مشیرافخم با سه مهربیضی شکل ازاودیده میشود ونیز درجاهای دیگر این نسخه مهرهمونقش شده است . گوشه وکناربرخی ازبرگها وصالی شده وروی برگ ۳۲۷ نسخه اندازه‌کفش پای چپ حضرت محمد (ص) ترسیم شده و درکنارآن حاشیه‌ای‌درخواص‌نعلین دیده میشود . صفحه‌هـا درجدول : شنگرف . عنوان ونشان شنگرف .

قطع : وزیری۱۶/۵ × ۲۶ ج تیماجی مشکی رنگ دارای ترنج ونیم‌ترنج وکنگره گل‌وبوته‌دار . صفحات:۶۹۸ سطور : ۲۵ کاغذ : ترکی زرد شماره دفتر قدیم: ۷۴۳۸۲ . جدید:۵۷۰۸

حاشیهٔ شرح تجرید (عربی)

حاشیه شمسای گیلانی است برالهیـات تجرید و شرح جدیدآن و حاشیه خفری برشرح جدید.

فهرست دانشگاه ج ۳:۲۳۵ : ۹ شماره ۲۳۸٤/۲٤ .

آغاز: بسمله الحمدلله ذی‌المجد والبهاء . . . وبعد فیقول ... محمدالمدعو . شمسا الجیلانی ... هذه معلقات اتفقت منی بفضل ... علی مبحث‌الهیات‌التجرید ـ وشرحه‌الجدید والحاشیة التی‌علقها العلامة‌الخفری ...

انجام : قوله وسایرالاوصاف ای بشرط سلب سایرالاوصاف یعنی لیس لـه تعالی‌صفة کمالیة ... الی نفی‌الکثرة بعدالذات تمت هذه‌النسخه‌الشریفة و قدفرغ من‌تسویده فی‌المشهدالمقدس‌الرضوی فی‌ثامن وعشرین شهر رمضان‌المبارك سنة‌تسع وخمسین والف ... ابراهیم ... تبریزی .

[۲۹۶۶]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق فرزندابراهیم تبریزی که درطوس بتاریخ۲۸ رمضان۱۰۵۹ نوشته برپشت نخستین برگ نام‌کتاب ودومهر بیضی شکل یکی‌به‌نقش‌حسن‌بن علی ودیگری به‌نقش محمد علی‌الموسوی یادداشت شده است . برگ‌آخر نسخه ازمیان پاره شده ونام‌کاتب وبخشی ازنوشته‌ها ازبین رفته است عنوان : بشنگرف است .

قطع : نیم‌خشتی۹ × ۱۹/۵ج: تیماجی‌یشمی صفحات: ۲۳۴سطور . ۱۹ کاغذسمرقندی شماره دفترثبت قدیم ۷۴۲۱۹جدید:۵۵۸۳ .

اللغه (کتاب فی ...) **(عربی)**

کتابی است درفقه‌اللغة که شباهت تامی به کتاب سرالادب فی‌مجاری کلام العرب‌ازابو منصورثعالبی داردواین کتاب بطوریقین یاریشه واساس کتاب سرالادب بود ویا گزیده‌ایست ازآن کتاب زیرا که خطبه این کتاب بعینه خطبه سرالادب است ومطالب‌آن خلاصه‌ایست ازسرالادب که بدون کم و زیادآورده شده است . مرحوم ملك‌الشعراء بهار (در نوشته‌ای که درپشت نسخه‌دارد) نیـزاین احتمال را

دربارهٔ این کتاب و فقه‌اللغه ثعالبی داده است . مطالب و موضوعات این کتاب تحت عنوان (فصل ـ بفصل) ترتیب یافته است .

آغاز: اما بعد حمدالله علی آلائه والصلوة علی محمد وآله . فان من احب الله تعالی احب رسوله محمد المصطفی ... ومن احب الرسول العربی احب العرب ومن احب العرب احب اللغة العربیة التی نزل ... القسم الاول فی نکت وجوامع من اسرار اللغة العربیة عن الایة فصل فی التنزیل والتمثیل . الاسباط فی ولد اسحاق بمنزلة القبایل فی ولد اسماعیل(ع) الاقیال لحمیر کالبطاریق للروم والقوادللعرب...

انجام : وکان ابن عباد یقول : اذا سمع قول یحیی بن اکثم للمأمون وقد سأله عن شی لاوایدالله امیرالمؤمنین هذا الواو احسن من واوات الاصداغ فی خدود المردالملاح آخر الکتاب والحمدلله وحده وصلی الله ... وقدکان الفراغ... فی اوایل شهر رجب المرجب من شهور سنة ستین و تسعمأیه علی ید ... محمد بن بر کقدیر بن عبدالله ... امین .

[۲۹۶۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ محمدفرزند بر کقدیر بن عبدالله مورخ اوایل رجب ۹۶۰ روی جلد نخستین یادداشتی است دربارهٔ برخی از حروف مفرده عربی ومقابل آن بفارسی . پشت نخستین برگ، معمائی باسم نور ونیز باسم بابا وتملك سلمان بن احمد محاسن و تملك محمدتقی بهار مورخ اردیبهشت ۱۳۰۹ دیده میشود.

مرحوم بهار این یادداشت را برروی همین برگ نوشته :

«هوالمالك بالتحقیق . اینکتاب مستطاب شباهتی تام بکتاب فقه‌اللغة ابو منصورعبدالملك بن محمد بن اسماعیل الثعالبی دارد ولی ذکری از آن درضمن تألیفات وی نیست وظاهراً همین کتاب باشد که بعد باتصرفات وزوایدی بنام فقه‌اللغه معروف شده است زیرا درفقه‌اللغة فصول دیگری دیده میشود وبعلاوه ابواب عدیده

دارد ودرین نسخه‌آن‌ابواب دیده نمیشود وتنها بفصول مرتب شده‌است . حرره‌بهار خراسانی فی۱۳۰۹» .

یادداشت تملك‌عبداللطیف‌الحسینی‌وتملك عبدالرحمان‌بن علی‌اخسیکتی‌مورخ۱۱۶۵ و ودوبیت‌عربی ازشیخ محمدبن شیخ‌عیسی کنانی روی‌همین برگ‌است . برپشت‌دومین برگ، نام کتاب بشنگرف «خصایص اللغة»نوشته‌شده ویادداشت تملك اسدالله وپسراو محمد باقر ونیز یادداشت محمدصادق‌بن حسین معروف به‌ابن خراط خرید این‌کتاب را ازشیخ یوسف دلال درذیقعدهٔ ۱۱۲۱ وهمچنین یادداشت احمدبن سلیمان محاسن خرید این‌کتاب را در۱۱۴۳ (وی درپایان نیز یادداشتی بهمین‌تاریخ نوشته‌است) ومحمدبن شیخ‌محمدمعروف‌به‌جوی‌زاده تمام‌بر روی همین‌برگ دیده میشود همچنین . دومهر ناخوانا ویك‌مهر دائره‌ای‌که نقش‌آن زائل‌شده پشت‌همین برگ دیده میشود عنوان‌ونشان بشنگرف ودرکنار برگها عنوانها با قلم سیاه نوشته شده است .

قطع‌خشتی: ۲۰×۱۵ ج: مقوایی دارای ترنج وعطف تیماجی‌صفحات :۲۳۸سطور : ۱۳ کاغذ اصفهانی‌شکری . شمارهٔ دفترثبت قدیم: ۷۴۳۹۷ جدید : ۷۵۲۳.

۱ ـ الاعتقادات (ص ۲ ـ ۴۸ دفتر) **(عربی)**

ازمحمد باقربن محمدتقی مجلسی‌است وبارها چاپ‌شده .

الذریعه ج ۲ـ ۲۲۴ فهرست‌مشارچاپی عربی ـ ۶۲۴.

آغاز: الحمدلله الذی سهل‌لناسلوك شرایع‌الدین ... اما بعد فیقول ... ابن محمد تقی محمد باقر ...

انجام : وانا اعرف بطریقته وعندی ... وفقنا الله وایاك لمایحب و یرضی ویجعلنا وایاك ممن یذکر فتنفعه‌الذکری.

۲ ـ الاعتقادات (ص ۵۰ ـ ۱۱۸ دفتر) **(عربی)**

ازمحمدبن علی‌بن بابویه‌قمی=صدوق (م ـ ۳۸۱) .

فهرست مجلس ج ٤ : ١٢٥ فهرست چاپی عربی مشار:٦٢٥ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین ... باب فی‌اعتقاد الامامیة فی‌التوحید .

انجام : وساجر دفی‌ذلك کتابا بمشیة‌الله‌وعونه ... اجمعین تمت رسالة‌الاعتقاد فی‌شهر شوال فی‌سنة هزار سیصدوبیست وهفت‌هجری .

٣ ـ قاطعه اللجاج فی‌تحقیق حل‌الخراج (عربی)

(ص ١١٩ ـ ١٩٦ دفتر)

= خراجیه از شیخ‌عبدالعالی محقق کرکی‌است وبچاپ رسیده .

فهرست مجلس ج ٢٠٧٧فهرست‌دانشگاه ج ٦ : ١٩٦٤ فهرست چاپی عربی مشار : ٦٩٣ .

آغاز: الحمدلله الذی ایدکلمة‌الحق بالبراهین القاطعة واعلی کلمة‌الصدق ... وبعد فانی لماتوالی علی سمعی‌تصدی‌جماعة من‌المتسمین بسمت‌الصلاح...

انجام : وان یصفح عن‌ذنوبنا و یتجاوز عن سیاتنا‌ولله‌الحمد . . باطنا فرغ من‌تسویده . . وسط نهارالاثنین تقریبا‌حادی عشر شهر ربیع‌الثانی من‌سنة عشرة و تسعمأیه کاتب سپس‌چنین افزوده تمت رسالة فی‌تحقیق ارض العراق فی‌شهر شوال المکرم فی سنة هزاروسیصدوبیست وهفت هجری .

[٢٩٦٨ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ‌عباس پسرصادق‌مورخ١٣٢٧ ﻫ . کاتب درپایان هرسه رساله این دفترپس‌ازتاریخ‌کتابت نام خودرا بـا خط سروی (شجری) نوشته است . این‌دفتر دردست عباسقلیخان سپهر بوده وهنگام‌نوشتن ناسخ ازآن استفاده‌نموده وتاریخ آن‌را یادداشت نموده است یادداشتهای سپهرعبارتند از :

١ ـ در(ص١) : روزشنبه ٢٧ شهر صفر ١٣٤٠ ازکتابفروشی دوره‌گرد ابتیاع شد حرره‌الجانی عباسقلی مشیرافخم وزیرتألیفات غفرذنوبه .

۲(ص۴۷) تصریح‌علامة‌مجلسی که‌والدبزرگوارش ملامحمدتقی مجلسی ازاول‌صوفی‌بوده است‌اعلی‌الله مقامهما. حرره‌الجانی‌سپهرکاشانی‌غفرذنوبه فی‌شب سه‌شنبه ۸شهرذی‌القعدة‌الحرام ۱۳۴۰ .

۳ ــ نیزدرهمین صفحه‌است : ازاین‌رساله ازبدایت تـا نهایت درذیل‌کتاب صوفیه رقم شد فی۲۰ شهرربیع‌المولود ایت‌هـائیل ۱۳۴۱ .

۴(ص۱۱۸) دراین‌روزسه‌شنبه ۲۴شهرربیع‌المولوداز‌تحریرآنچه دراین‌شریفه درذیل جلدچهارم‌احوال‌حضرت‌قائم‌علیه‌السلام درشرح‌حال صوفیه واشارات باین‌جـاعت‌وعقایدایشان لازم‌بودفراغت‌یافت. حرره‌الجانی‌عباسقلی‌سپهرکاشانی‌غفرذنوبه سنه۱۳۴۱مهر بیضی‌شکل سپهر درچندجا دیده میشود .

نسخه بدلها وکمبودیها درکنـاربرگها نوشته‌شده . عنوان ونشان شنگرف .

قطع‌خشتی:۱۶ × ۲۱ ج : مقوایی صفحات : ۱۹۶ سطور : ۱۹ کاغذ : فرنگی سفید .

شمارهٔ دفترثبت : ۷۴۳۹۸ جدید ۵۷۲۴ .

ترجمه وشرح عوامل مأیه (عربی)

ترجمه وشرح عوامل مأیه‌مولامحسن‌قزوینی است از تازی بفارسی .مترجم عباسقلی سپهر باشد (طبق یادداشت او درآغاز نسخه) .

نسخه‌ای دیگر از این ترجمه بخط مؤلف و با شمارهٔ ۲۸۷۲/۱ معرفی شد

آغاز: بنام خداوند بخشاینده مهربان . باء باسم از بـرای استعانت است و ملابست نیز گفته شده جار ومجرور ظرف . احمدك یامن یرفع‌صالح العمل الیه واصلی علی نبیك محمدوآله المبنی‌لهم کرامة المحل یعنی حمد میکنم تورا ای آنچنان کسیکه بلند کرده میشود عمل‌خوب بسوی او وصلوات میفرستم برنبی تو که محمد وآل او که بنا نهاده شده‌است ازبرای ایشان محل کرامت اما بعدالنحو علم باصول تعرف بهااحوال اواخرالکلمات اعرابا وبناء . الكلمة ...

انجام : مثل‌هذا بحسبك وبحسبك هذا يعنى اين كفايت‌ميكند ترا پس‌اين با كه داخل خبرشده زائده است اعتبارى باو نيست وحمد مخصوص‌است‌مرخداوند تبارك وتعالى را اين‌خلاصه چيزى بود كه ماوارد ساختيم اورا دراين كتاب واين بهترچيزيست كه ذخيره ميكنند اورا ازبراى روزى كه نفع نميبخشد مالى ونه اولادى كه مراد روزقيامت است وازبراى مثل‌اين‌پس‌عمل‌ميكنند عمل كنندگان تمت‌الكتاب بعون‌الملك الوهاب‌حرره اقل‌الطلاب ابوتراب المحلاتى‌فى‌سنة١٢٨٢.

[٢٩٦٩]

نسخه‌ايست بخط‌نسخ‌ابوتراب محلاتى مورخ١٢٨٢.

بر پشت برگ نخستين‌يادداشتى‌در بارهٔ‌معرفى كتاب و نسخه‌بوده كه‌آنرامحو كرده‌اند‌پشت برگ دوم‌مهرچهار گوش‌سپهر به‌نقش: (لااله‌الاالله الملك‌الحق‌المبين عباسقلى) ومهر بيضى‌شكل به‌نقش: (افوض‌امرى‌الى‌الله‌ان‌الله بصير بالعباد) ديده‌ميشود.در كنار برخى از برگها يادداشتهايى مربوط به متن‌كتاب نوشته‌شده وپايان‌كتاب نيزدر(ص١۴٨) حاشيه نوشته شده‌است.

درپايان نسخه چنديادداشت در بارهٔ اين‌كتاب‌بوده كه آنهارامحو كرده‌اند درص۶اين يادداشت ازعباسقلى سپهر نوشته شده:

بسمله‌الحمدلله رب‌العالمين والصلوة على اشرف‌الانبياء والمرسلين... چنين‌گويد بنده درگاه خلايق‌اميدگاه كه‌چون كتاب عوامل ملامحسن رحمةالله عليه‌ازبراى مبتدى‌بسيار نافع ومفيداست ومردم اين‌مملكت ازشناختن زبان تازى اكثر بى بهره‌اند لهذا در زمان ميمنت نشان .. ناصرالدين پادشاه قاجاركه تاگردون راگردش وجهانراپيرايش است‌زبان‌جهانيان بستايش اوگشاده‌فرقش فرقدان ساى‌وكيوانش ازپى‌تعظيم سرگراى‌باد اين‌كتاب را اززبان تازى‌به‌زبان فارسى ترجمه نمودتافارسى زبانان ازمطالعتش بهره‌ورگردند واگر برسهوى وخطائى درنگرند از روى عفوواغماض در گذرند واناالعبد الفانى عباسقلى بن لسان الملك كاشانى والحمدلله اولاواخراً.

عنوانها ونشانهاهمه‌به : شنگرف است .

قطع‌رقعی: ۱۴ × ۱۲ ج: تیماج عنابی‌یك‌لا . صفحات: ۱۵۲ سطور: ۱۷ . کاغذ: فرنگی سفید . شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۳۹۹ جدید: ...

جُنگ **(عربی)**

ازمشیرافخم(سپهر)اشعارعربی‌بدون‌نام‌سرایندهو‌بیان کرعنوان‌این‌مجموعه‌در دوبخش نوشته‌شده ودرآغازنیمه‌دوم(ص١٤١) سه‌بیت‌ازاشعاریکه دردیوان‌منسوب بحضرت‌امیر (ع) است یادشده که آغازآن چنین‌است :

بقدرالکد تکتسب المعالی ومن طلب العلی سهراللیالی

آغاز:

اشرقت فی‌الدجی ولاح النهار و استنارت بنور ها الاشجار
من سناها الشموس تشرق لما تتبدی و تنجلی الاقمـار
تسجد الکائنـات بین یدیهـا حین تبدو و تهتك الاستار
و اذا او مضت بـروق حماها هطلت بـالمدامـع الابصـار
لاتأمنن الی النساء ولاتثق بعهو دهن
یبدین وداً کاذبـا والغدر حشو ثیابهن
فرضاء هن وسخطهن معلـق بفروجهـن
بحدیث یوسف‌فاعبتر متحذرا من کیدهن

انجام :

مشیناها خطی = کتبت‌علینا ومن کتبت‌علیه‌خطی = مشاها
ومن کـانت منیته بـارض فلیس یموت فی‌ارض سواها
و مـا ادری اذا یممت ارضـا اریـد الخیر ایهمـا یلین
هل الخیرالذی انـا ابتغیه ام الشرالـذی هویبتغیں .

[۲۹۷۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن۱۳ه صفحات ۱۳۶ـ ۱۴۰ سفیداست پشت نخستین برگ‌ونیز

درپایان نسخه‌مهرسپهر بانقش: (وزیر تألیفات سپهر) دیده میشود و این یادداشت نیزازاو درپشت نخستین برگ نوشته‌شده:

ازجمله کتب مرحوم مغفور اقامیرزا هدایت‌الله ملك‌المورخین لسان‌الملك است که در میان‌ورثه تقسیم واین نسخه‌بتوسط نورچشمی اقتدارالممالك بمن‌فروخته‌شدحرره‌الجانی‌فی‌شهر رجب‌المرجب ۱۳۲۲ .

قطع‌خشتی: ۱۴ × ۵/ ۲۱ج‌تیماجی‌سرخ‌رنگ‌صفحات: ۲۳۱سطور۲۴ کاغذ: فرنگی‌سفید.

شماره‌دفترثبت‌قدیم: ۷۴۴۰۰ جدید : ۵۷۲۶

نهج الحق و کشف الصدق (عربی)

از حسن بن یوسف بن مطهر علامه حلی . وی در این کتاب که آنرا در رد بر اهل‌سنت نوشته ازهشت‌مسئله بطور تفصیل گفتگو میکند .

آنچه مورد معرفی است ازآغاز کتاب تافصل هفدهم ازمسئلهٔ هشتم‌است.

فهرست دانشگاه ج ۳-۶۳۵ فهرست رضویه ج۱-۸۸ این کتاب‌ذریعه۱۸ : ۲۹۰-۲۹۱(احقاق‌الحق) .

آغاز: وحادعنه و عرفانه ارتکب الخطاء والزلل و خالف الحق فی‌القول والعمل فان‌اعتمدواالانصاف وترکوا المعاندة‌بالخلاف وراجعوا اذهانهم الصحیحة.. الجایتو خدابنده محمد... وقداشتمل هذاالکتاب علی‌مسائل ثمانیة المسئلة الاولی فی‌الادراك و فیه مباحث الاول لماکان الادراك اعرف الاشیاء واظهرها علی مایأتی وبه‌یعرف کل شی وحصل فیه‌من مقالاتهم اشیاء عجیبة غریبه وجب‌البداءة به‌فلهذا قدمناه ...

انجام : قوله‌تعالی‌ان‌جاءکم فاسق بنباء فتبینوا وخالف ابوحنیفه ومالك اللعب بالشطرنج غیرحرام لکن تردبه الشهادة وقال الشافعی لیس بحرام ولاتردبه الشهادة .

وقال ابوحنیفه لایفسق شارب المطبوخ ولاغیره ولااحده ولاارد شهادته وهو خلاف ماتقدم من تحریم النبیذ . الخامس ذهبت الامامة الی تحریم اللعب بالزدورد الشهادة به وقال .

[۲۹۷۱]

نسخه‌ایست ناقص (ازآغازوانجام) بخط نسخ حدود قرن ۱۲ھ پشت نخستین برگ نسخه این یادداشت ازعباسقلیخان سپهر نوشته شد:

« کتاب کشف الحق ونهج الصدق مرحوم علامه آیةالله طاب‌ثراه است که از آقا سید کتابفروش ابتیاع شدفی‌چهارم‌ربیع‌الثانی ۱۳۰۵».درپایان یادداشت‌مهرسپهردیده میشود به گوشه وکنار برگ ۲-۶وصالی شده‌است . درکنار برگها آثار رطوبت نمودار است . نسخه بدلهادرکنار صفحه‌ها یادداشت‌شده‌صفحه‌هادارای‌جداول بقلم لاجوردوشنگرف وعنوان ونشان : شنگرف است .

قطع: خشتی۱۴/۶ × ۲۳ج: تیماج زردرنك دارای ترنج‌ونیم‌ترنج‌وحواشی منگنه‌شده است.صفحات: ۴۵۶سطور: ۱۶کاغذفرنگی سفیدشماره‌دفترثبت:قدیم ۷۴۴۰۱.جدید:۵۷۲۷

الحکمة المتعالیه [بخشی‌از..] **(عربی)**

= اسفار ازصدرالمتالهین‌شیرازی(نسخه‌حاضر ازآغاز طبیعیات تافصل تفاوت موجودات طبیعی در فضل و شرف از کتاب‌اسفاراست).

نسخ‌اسفار درفهرست ج ۵ مجلس یادشده.

فهرست مجلس‌ج۵-۴۰ فهرست چاپی عربی-۴۱۷

آغاز: مرحله فی‌المقولات واحوالها.ان‌الترتیب الطبیعی‌وان‌استدعی‌ان یقدم مباحث الجواهر و اقسامها علی مباحث الاعراض و اقسامها لکننااخرنا البحث عن الجواهرلوجهین. احدهماان اکثر احوالها لایبرهن‌الابالاصول...

انجام : قال تعالی وسخرلکم مافی‌السماوات ومافی‌الارض جمیعا ولولاذلك

ماقال و لقدخلقنا الانسان فی‌احسن تقویم و ماقال ثناء علی‌ذاته‌فی‌خلقه ایاه‌فتبارک‌الله احسن‌الخالقین .

[۲۹۷۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ و نستعلیق و نستعلیق قرن ۱۳ه . این‌نسخه گویا بخط یک‌کاتب است که بیشتر آنرا به نسخ و درمیان یک یا چندین صفحه آنرا به نستعلیق نوشته است . روی برگ نخستین و نیز در پایان نسخه مهریست بیضی‌شکل به سجع : لااله الاالله الملک الحق المبین عبده ابوالحسن و نیز روی همین برگ حاشیه ایست به امضاء سید احمد . کمبودیهای متن درکنار صفحات نوشته شده در بالای برگهای نخستین‌کتاب آثار رطوبت دیده میشود بطوریکه رطوبت بنوشته رسیده ولی آنرا بطورکامل محونکرده وقابل خواندن است درمیان نسخه صفحه‌های ۱۳۳ ـ ۱۳۴ سفید است . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع‌خشتی: ۱۷ × ۲۳ ج: تیماج مشکی‌یک‌لا صفحات: ۳۷۶ سطور: ۲۲ کاغذ : سفید فرنگی . شمارۀ دفترقدیم:۷۴۴۰۲ جدید:۵۷۲۸

السراج‌المنیر **(فارسی)**

در اخلاق از محمد شریف فرزند شمس‌الدین محمد شیرازی متولد در کربلا حدود ۱۰۰۱.وی این کتاب را در ۱۰۳۰ یا در ۱۰۳۲ بپایان رسانیده‌است.

رجوع شود به : الذریعة ج۱۲ ـ ۱۶۱ وفهرست کتابخانه مجلس ج۲ـ۳۳۸ ۶: ۱۹۱.۷ ۱۳۹ فهرست چاپی‌فارسی ـ ۹۴۰۵

آغاز: ستایش کریمی را که حله خلقش زیوریست زیبنده و رشحۀ محبتش گوهریست ارزنده گلشن امید ازنسیم‌عنایتش ماه‌روی.

پایان: در اینهم که‌هستیم‌باشیم شاد که خواهیم اینهو را کردیاد

کاتب درپایان‌نسخه گوید الحمدلله رب‌العالمین ... حرره‌العبد الاقل‌الحقیر مهدی‌الحسینی امید که‌بنظرفیض نظر ... که‌کاتب را به‌الحمدی کندیاد۱۲۷۰

[۲۹۷۳]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق شکسته مهدی حسینی در ۱۲۷۰

پشت نخستین برگ یادداشت دخل و خرجی به سیاق نوشته شده وپشت برگ دوم تاریخ تولد میرزا حسن نامی در ۱۲۷۹ ویادداشتی از مرحوم بهار در معرفی این نسخه آمده است.وی کتاب را از محمد شریف فرزند شمس‌الدین مجمد استرابادی دانسته ولی بطوریکه درهمه‌مراجع آمده و درمعرفی کتاب یادگردید محمدشریف فرزند شمس‌الدین‌محمد شیرازی است . عنوان ونشان به‌شنگرف است .

قطع : خشتی ۱۴×۲۲ ح تیماج‌ماشی یك‌لاصفحات : ۱۱۲ سطور : ۱۲کاغذ : آبی زر اندود شمارهٔ دفترثبت‌قدیم : ۷۴۴۰۳جدید : ۵۷۲۹

۱ ـ مفتاح‌الحساب (ص٤ـ۲۰۳ دفتر) **(عربی)**

در حساب و هندسه از غیاث الدین جمشید فرزند مسعودبن محمود طبیب کاشانی (م-۸۳۲) است .

کشف‌الظنون ج۲ ـ ٤۷۹ فهرست‌چاپی مشار ـ ۸۸۰ مجلس ۱۰:۳۳دانشگاه ٤ : ۸٦٦ ـ ۸٦۸

آغاز: الحمد الذی‌توحد بابداع الاحاد و تفرد بتألیف صنوف‌الاعداد ...

انجام : رابع‌الاعشار بعینه مثل مامرو ذالك المطلوب و هذا آخرماأردنا ایراده فی هذاالکتاب . قد فرغ من‌تنمیقه یوم‌السبت ثالث شهر محرم‌الحرام من سنة عشرین بعدالف... المصطفویة .

۲ ـ دستورالحساب‌جلالی (ص۲۰٦ ـ ۲۷۷) **(فارسی)**

مقاله چهارم از کتاب دستورالحساب تألیف عمرعبدالعزیز .

این مقاله دارای چهارده باب است به‌این ترتیب :

باب اول : درجمع وضرب و تضعیف .

باب دوم : درچاه کندن .

باب سوم : درحساب صدقه ومسائل خریدوفروش .

باب چهارم : دربارهٔ بهرهٔ زنیکه سه‌شوی کرده‌است.

باب پنجم : درعشار باج گرفتن .

باب ششم : در بیان مسائل مربوط بحوضها و گودالها از جهت ظرفیت.

باب هفتم : دربیان مسائل راه وراه‌پیما.

باب هشتم . دربیان مسائل عصیرها و بخار شدن مقداری از آن.

باب نهم : دربیان مسائل مربوط به درختان نخل .

باب دهم : دربیان مسائل مربوط به‌غنائم لشکر.

باب یازدهم : دربیان‌قصبه‌ایکه درآب‌است.

باب دوازدهم : دربیان‌مسائل آلیاژ .

باب سیزدهم : دربیان مسائل مساحت شهریکه درحصارواقع‌است.

باب چهاردهم: درتلاقی‌وآن‌سه‌قسم‌است.

فهرست کتب فارسی‌جامع ازهرازطرازی .

آغاز: مقاله‌چهارم ازکتاب دستورالحساب جلالی ازتصانیف عمر عبدالعزیز در ذکرمسائل متفرقه و آن‌چهارده‌باب‌است . باب‌درجمع وضرب وضرب‌وتضعیف عقود ... باب اول و آن سه‌فصل است فصل‌اول درجمع‌عقوددرنظم‌طبیعی اگر کسی خواهد که از یکی تاده برنظم طبیعی جمع کند وبداند که‌چنداست‌طریق آن‌باشد که یك را برده افزاید یازده شود وآنرا اگر خواهد درنصف ده ضرب کندپنجاه وپنج آید...

انجام : سدس آنرا که ٤٨ فراگیرد وبرمال رابع که٩٩ است‌افزایده١٤٧ شود که بهای مرکوبیت بعدازآن‌مال اول‌وثانی ورابع راکه ٢٧ و٦٧و٨٧و٩٩است

همه را جمع کند ۲۸۰ باشد وسبع آن که ٤٥ است فرا گیرد وبر مال خامس که ۱۰۷ است افزاید ۱٤۷ باشد که بهای مر کو بیت

کاتب سپس افزوده فی تاسع شهر جمادی الاخره سنه ۱۰۱۷. تم الکتاب المسمی بدستور الحساب الجلالی

[۲۹۷۴ـ مجموعه]

دفتر یست بدو خط: یك خط نستعلیق مورخ سه شنبه سوم محرم ۱۰۲۰ . دوم خط نسخ مورخ نهم جمادی الاخرة ۱۳۱۷ ، پشت دومین برگ یادداشتی بخط ابوتراب درباره ترسیم زاویه قائمه درطرف خط مقروض ، درص ۲۰۴ نیزیك فایده دربیان سیاق ، جدولها وعنوانها و نشانها به : شنگراف .

قطع : خشتی ۱۲/۵ × ۱۸ ج : تیماج عنابی مقوایی صفحات : ۲۸۸ سطور: ۱۷ و ۲۱ کاغذ : اصفهانی شکری . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم : ۷۴۴۰۴ . جدید : ۵۷۳۰

نزهة القلوب **(فارسی)**

ازحمدالله مستوفی قزوینی است ومکرر چاپ شده است .

رجوع شود به : فهرست مجلس ج ۲ ـ ٤٠٤ فهرست دانشگاه ج ۲ ـ ٦٧١ فهرست کتب چاپی ـ ١٥٧٦ .

آغاز: چون واهب مواهب بی علت علة کلیه که مبدع مخترعات و مخترع مبدعاتست ودرجامع قوانین فراید فواید مبانی معانی یعنی کلام مجید که مبنی است بر اصطلاحات مثالث ومثانی...

انجام : منم فانی وباقی کردکار است . یاعلة العلل ویامعبود کل ملل یامن مشاء فعل . . . وارزقنا لقائك ... یاخالق الانام .

[۲۹۷۵]

نسخه ایست بخط نسخ. ازقرن ۱۰ ـ ه که نام کاتب وتاریخ کتابت ندارد ، بین صفحه های

۴۸ ـ ۶۹ یك برگ (۴۴۰ـ۴۴۱ ، دو برگ نوالصاق شده است . گوشه و کنار برخی از برگها وصالی گردیده . عنوان‌و نان‌و جدولها به‌شنگرف است، پشت برگ ۲ و برگ ۵ دو یادداشت از صیهر نوشته شده . یادداشتی که برپشت برگ پنجم استدرباره میرفی کتاب وخرید آن‌است چند مهر بعضی شکل ازاو درآغاز وپایین نسخه نقش شده‌است . درآغاز وپایان نسخه‌چند برگ سفید است .

قطع : رحلی۱۹ × ۳۰ : ج تیماج تریاکی‌مقوایی‌صفحات : ۴۹۴ سطور :۲۵کاغذ : اصفهانی شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۴۲۱۰جدید:۵۷۴۴

۱ـ هیئت [رساله ...] (ص ٦ ـ ١٣٣ دفتر) **(فارسی)**

ازعلاء الدین مولانا علی قوشچی (م ـ ...)که مکرر بچاپ رسیده است . (در کنار برگهای این رساله دراین نسخه حاشیه هایی نوشته است) .

فهرست آستانقدس ج ۳ ریاضی ص ٤٢٠ فهرست فارسی چاپی ١٦٦٩ .

آغاز: الحمدلله رب‌العالمین حمدالشاکرین ... امـا بعد این کتاب مشتمل است برمقدمه ودومقاله وخاتمه .

انجام : واصغر ثوابت‌مرصودة بیست‌ونه برابر زمین است والله‌اعلم بالصواب تمـام شدن این کتاب در روز شنبه وسط شهر جمادی الثانی سنهٔ ست وتسعین ـ والفاوزئیل .

۲ ـ بیست باب **(فارسی)**

ازخواجه نصیرالدین محمدبن محمد طوسی (م ـ ٦٧٢) .

الذریعة ج ۳ ـ ١٨٧ آثار واحوال خواجه ـ ۲۳۹ فهرست فارسی چاپی ٢٤٩

آغاز: این مختصریست درمعرفت اسطرلاب مشتمل بربیست باب باب اول درالقاب آلات وخطوط ودوائر اسطرلاب آنچه علاقه دروی‌است‌حلقه بود ...

انجام : کف‌الخضیب بر بیشتر اسطرلابها این کواکب نقش کنند هر که اینهارا شناسد چنانکه درآن اشتباه نیفتد اورا دراین باب .

[۲۹۷۶-مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق‌ملایوسف پسر ملاحسن‌زاهدانی گیلانی‌مورخ۱۰۹۶کاتب درپایان شمارهٔ ۱ دفترپس ازهم‌خود این یادداشت رانوشته است : ودر همان سال (۱۰۹۶) بتاریخ دوازدهم شهر محرم الحرام سنهٔمذکور بودکه حسب الحکم پادشاه ایران شاه سلیمان خلدالله ملکه زررا (پول وسکه طلا) انصاختند ومطلقاً هیچ زررا نمی‌گرفتند وبدین سبب گرانی در ایران بهمرسیده خلایق ببلای عظیم گرفتار شدند والله‌اعلم کتبه العبدالاقل ملایوسف بن‌ملاحسن الزاهد افی‌الرشتی الجیلانی غفرله وستر عیوبه .

درص ۱۳۴ یادداشتی است دربارهٔ آپار شیخ بهایی منقول ازتاریخ عالم آرای عباس

درص ۱۳۵ یادداشت تملك بامهر چهار گوش به‌سجع : (الراجی علی‌اکبرالحسینی) آمده‌است

عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : ۱۱×۱۶ ج : تیماج سرخ یك‌لا صفحات : ۲۳۲ سطور : ۱۱ کاغذ : اصفهانی

شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۴۲۲جدید : ۵۷۴۵

کفایة الاحکام . (عربی)

ازمحمد باقربن محمد مؤمن سبزواری (م - ۱۰۷۸) - فقه استدلالی شیعه دردو مجلد وبچاپ رسیده .

فهرست مجلس ج ٤ : ٨٦ فهرست چاپی عربی مشار : ۷۰۵ .

آغاز: بسمله . کتاب الطهارة وفیه فصول . الاول فی‌الوضوء وفیه ابحاث ..

انجام : ویؤیده عدم ظهور الفائدة الاعلی قول المفید . الحمدلله .. وقدفرغ من‌تسوید .... من یوم‌الخامس فی‌شهر جمادی الثانی‌سنه ۱۲٦٦ .... وآله الطاهره .

[۲۹۷۷]

نسخه ایست بخط نسخ‌مورخ‌پنجم‌جمادی‌الثانیه۱۲۶۶ درنخستین صفحه دو یادداشت‌از مرحوم سپهر (عباسقلیخان) باسه مهر چهارگوش و۲ مهر بیضی شکل با نقش هایی مختلف موجوداست ، در پایان نسخه و نیز در برخی ازمواضع دیگر مهر اونقش شده . درص ۲۱۸ بخش اول‌کتاب پایـان یافته وص ۲۱۹ سفید و بخش دواز ص ۲۲۰ آغاز میگردد ، نسخه بدلها و افتادگیها درکنار برگها یادداشت شده است . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع: رحلی۲۱×۳۱ ج ؛ تیماجی مشکی‌رنگ‌صفحات : ۴۲۰ سطور ؛ ۳۱کاغذ ، فرنگی آهار مهره‌دار ، شمارهٔ دفتر ثبت‌قدیم ۷۴۴۳۷.جدید۵۷۵۷

ترجمهٔ تاریخ سلاطین عثمانی (فارسی)

بخشهای هفتم‌وهشتم ونهم‌ودهم ویازدهم تاریخ سلاطین عثمانی است .

اصل‌تاریخ به‌ترکی‌وتألیف‌خیرالله‌افندی‌است وترجمه‌حاضرازمیرزا محمود خان افشاراست

ترجمه دیگری ازهمین تاریخ‌بقلم محمدحسین‌خویی‌موجوداست‌درفهرست مجلس‌جلدششم معرفی‌شده(ودرآنجا گفته شد که‌اصل تاریخ ده مجلد است).

رجوع شودبه: فهرست مجلس ج۶:۲۳۳

آغاز وانجام مجلدات موجود دردفتر حاضر چنین است :

آغاز ج۷: بعداز حمد وثنای الهی و درود نـامحدود حضرت رسالت پناهی مخفی‌نماناد که دفتر ششم تاریخ دولت علیه عثمانیه...

انجام ج ۸ـ اسلحه . . . در جنگها بسیار کاردیده است در اینجا در سایه حضرت پادشاهی این‌دفتر هفتم‌بانجام رسیده شروع بدفترهشتم میشود.

آغاز ج۷: حمدوثنای لایعدولایحصی قادرقیومی اوشایسته و سزاست که در سایه سلاطین‌عدل‌آئین...

انجام ج۸: نام راهب یاپاپ آنوقت که لیون‌دهم نام داشت تقویت یافت که تفصیل آن در دفتر نهم‌مرقوم و مسطور است در زیر سایه هماوایه حضرت خلافت پناهی... شروع بتسطیر دفتر نهم شدفی‌سنه احدی وسبعین وماتین والف فی‌اواسط ربیع‌الاول

آغاز ج۹: حمدنا معدود حضرت معبودیرا سزاست که مالك ملك ملوك ـ ومحیط‌بر کل‌وجود است...

انجام ج۹: که باید زمام سلطنت بدست سلطان سلیم سپرده‌شود که تفصیل آن‌در‌دفتر یازدهم که عهد سلطنت اورابیان میکند مذکور است در سایه همایون حضرت پادشاهی دفتر نهم تاریخ دولت علیه عثمانیه بانجام رسیده شروع به‌ترتیب دفتردهم شدفی۲۳ رجب سنه ۱۲۷۳

آغاز ج۱۰: حمد و سپاس بشمارهٔ انفس‌ناس مرخالق عقول و حواس ومدبر انواع ...

انجام ج۱۰: و مجاهد و مرتاض بودنشان نیز از فتوحات جلیله کـه موفق گشته‌اند ثابت میگردد بعداز این شروع بتجریر دفتر یازدهم میشود کـه شامل وقوعات عصر حضرت سلطان سلیمان است.

آغاز ج۱۱: حمدفراوان وسپاس‌بی‌پایان‌صانع کون ومکان راسزاست ...

انجام ج۱۱: بازرفع رنجش‌شده‌همیشه اتفاق سلطنت عظمی بادولت‌مشارالیها هم‌قدیم وبااساس ومستحکم بودتم بتاریخ۱۹ شؤال سنة۱۳۰۲

[۲۹۷۸]

دفتریست‌بخط نستعلیق‌محمودخان افشارمورخ۱۳۰۲ نسخه‌بخط مترجم‌است واوخود درآغازآن‌نوشته‌که‌ترجمه‌رادر۱۵جمادی‌الاولی۱۳۰۲شروع کرده ودر۲۹شؤال۱۳۰۲بپایان رسانیده است. درپشت‌برگ نخستین‌کتاب نوشته: این‌جلد۶۵ جزء و۱۰۲۵ صحیفه است.

قطع :خشتی ۱۷ × ۲۱/۵ ج : تیماجی نارنجی مقوایی صفحات:۱۰۲۵ سطور:۱۴
کاغذ : فرنگی شماره دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۵۰۹ جدید. ۵۸۲۰

مختارنامه **(فارسی)**

کتابی است مشتمل بر نظم و نثر و حکایات در شرح حال مختار ثقفی که در ۱۱۲۱ تألیف شده . مؤلف در پایان کتاب از ثابت‌نامه نقل می کند.

درذریعه ثابت‌نامه‌ای ازغلامعلی بهاونگری معاصر (درسر گذشت مختار)هست.

آغاز: بسمله، الحمدلله رب‌العالمین ومن‌الله‌العلی الاعلی وآل اطهار وعترت اخیار واوقد ابرار بادارة الشمس حول‌الفلك الدوار امابعد برضمایر صارفه ارباب فطنت وخواطرزاکیــه اصحاب خبرت مخفی و مختفی نماند که دوستی اهل بیت حضرت رسالت پناه (ص) یکی از ارکان ایمان بلکه عین ایمانست چنانکــه نص صریح‌الیوم اکملت لکم‌دینکم الآیه جهت اثبات این‌مدعا برهان ساطع و حدیث صحیح مثل اهل بیتی کسفینة نوح حجتی قاطعست خصوصاً محبت امیرالمؤمنین علی (ع)...

انجام : شهادت مختار درروزجمعه بود بعداز... هفتادسه از هجرت نبوی (ص) وبعداز مختار پسرش ثابت... پدر نمود و مصافهای عظیم میان او و دشمنانش واقع شدودادین...اشرارنابکار گرفت ودرثابت‌نامه تفصیل آن‌مذکورست‌الحمدلله.. الصلوة والسلام وعلی‌بعده امام الانام وعلی‌الائمة المعصومین ... تمت الکتاب بعون الملك‌الوهاب فی‌تاریخ خمس‌من‌شهر الصفرالمظفر سنةمائة واحدی وعشرین‌والف کتبه العبدالفقیر الحقیر المحتاج الی‌رحمةالله الملك المتعال آقابك‌بن ملاجلال بجهت حاج الحرمین الشریفین حاجی محمد تقی حفظه‌الله تعالی برسم یادگاری قلمی شد.

[۲۹۷۹]

نسخه‌ای‌است بخط نستعلیق متوسط آقا بگ‌بن‌ملاجلال که‌درحدودقرن۱۳ــه نوشته شده تاریخ کتابت‌در نسخه‌مذکور نیست‌وکاتب آنرا برای‌حاجی محمدتقی نوشته:

کنارههای صفحات وصلهشده ودربعضی جاهاتکههای ازوسط اوراق پارهشده وآنرا با کاغذ وصلهزدهاند و بعضی عبارات زیروصله مانده است

بعضیعنوان حکایات ویارباعی وفردومصراح ونظمباخط قرمز نوشته شده

قطعرحل۱۸ × ۲۸صفحات ۹۰؛ برگ سطور ۱۷ کاغذفرنگیسفید باآثاررطوبتشماره ثبت قدیم۶۶۸۴۵ جدید: ۶۱۹۷

جلدتیماج ساغری مشکی باترنج ونیمترنج باعطف مشکی

مجمع الفائدة والبرهان **(عربی)**

شرح مولیاحمد اردبیلی (م ـ۹۹۳) برارشادالاذهان علامه حلی درفقه .
ذریعه ۱۳ : .. فهرست سپهسالار ۱ : ٤٤١ ـ دنشگاه ٥ : .. مشار ـ چاپی عربی : .. ۷۹ .

[۲۹۸۰]

این نسخه مجلد دوم کتاب مجمع الفائده است ازصید وذباحة تا پایان بخط نسخ علیبن محمد قاسم خوانساری مورخ ۱۲۵۴. دارای سهسرلوح مذهب ومرصع وتمام صفحاتدارای جدول ومنطقه با قلمآب طلای لاجوردی ومشکی است ،

قطع : رجلی ۱۹ × ۳۰ جلد تیماجی قرمز . صفحات : ۴۹۰ . سطور ۳۰ . کاغذ : فرنگیآبی رنگ . شماره ثبت : ۱۳۵۵۲ .

مجمع الفائدة والبرهان **(عربی)**

شرح ارشاد علامه حلی ازمقدس اردبیلی کتاب شماره بالا ـ .

[۲۹۸۱]

این نسخه ازکتاب التجارهاستتا مکاتبه بخط نسخ ریزقرن ۱۲ـ هـ .

آغاز : (بسمله) کتاب المتاجروفیه مقاصد . الاول فیالمقدمات ...

پایان : فیکون‌دلیلاعلی جوازاخذ سقوط‌الحرم‌لنفسه فی مقام‌الصدق این نسخه تصحیح شده ودرپایـان نسخه‌گواهی مقابله دیده میشود . سقطات‌کتاب درحواشی جبران‌گردیده .

قطع : رحلی ۲۱ × ۳۰ . جلد : تیمـاجی مشکی رنگ . صفحات : ۳۸۷ . سطور : ۳۱ . کاغذ : فرنگی‌آهار مهره‌شده . شمـاره ثبت : ۱۴۷۲۵ .

۱ـ مقولات (ص ۱ـ۱۳دفتر) **(فارسی)**

ازمقولات‌خواجه عبدالله انصاری .

مجموعه رسائل خواجه عبدالله چاپ‌اداره‌مجله‌ارمغان باتصحیح‌مرحوم‌وحید دستگردی سال ۱۳۱۲ .

آغاز: بسمله چنین گوید مصنف هذه‌التحفه بعباره‌الطرفه‌المحتاج ...

انجام : اگر تورحمت نکنی که رحمت کند واگر تورحمت کنی که‌بگذارد جز تو پرستاری نیست وغیر از توغمخواری نی .

۲ـ جنگ شعر(ص ۱۳ـ۲۳۶دفتر) **(فارسی)**

ازشعرای ذیل دراین جنگ اشعاری‌آمده .

۱ـ هاتف ص (۱۳ـ۱۸)

۲ـ صباحی ص (۱۸ـ۲۲)

۳ـ حکیم خاقانی ص (۲۲ـ۸۳)

۴ـ حکیم انوری ص (۸۳ـ۱۲۵)

۵ـ حکیم قطران ص (۱۲۵ـ۱۲۷)

۶ـ حکیم ازرقی ص (۱۲۷ـ۱۳۶)

۷ـ اشرف‌الدین حسن غزنوی ص (۱۳۰ـ۱۳۵)

۸ـ امیرمعزی ص (۱۳۵ـ۱۴۵)

۳۳ـ محتشم خراسانی	ص (۳۲۳ـ۳٤۱)
۳٤ـ سعدی	ص (۳٤۱ـ۳۷٤)
۳۵ـ حسرت	ص (۳۷٤ـ۳۹۵)
۳٦ـ نظامی گنجه	ص (۳۹۵ـ۳۹٦)
۳۷ـ ملك زاده آذر	ص (۳۹٦ـ۳۹٦)
۳۸ـ طبیب	ص (۳۹٦ـ ـ)
۳۹ـ سحاب ـ میرزا سید محمد	ص (۳۹٦ـ۳۹۹)
٤۰ـ یغما	ص (۳۹۹ـ٤۰۰)
٤۱ـ هاتف	ص (٤۰۰ـ ـ)
٤۲ـ عاشق اصفهانی	ص (٤۰۰ـ ـ)
٤۳ـ مجمر	ص (٤۰۱ـ٤۰٤)
٤٤ـ رودکی	ص (٤۰٤ـ ـ)
٤۵ـ ادیب صابر	ص (٤۰٤ـ٤۰۸)
٤٦ـ جامی	ص (٤۰۸ـ٤۱۲)
٤۷ـ مشتاق	ص (٤۱۲ـ٤۲۱)
٤۸ـ رفیق	ص (٤۲۱ـ٤۲۳)

برای اکثر شعرای مذکورشرح حال مختصری نوشته شده است .

[۲۹۸۳ ـ مجموعه]

دفتریست بخط شکسته نستعلیق بی‌تاریخ و بی‌ذکر نام‌کاتب ازقرن ۱۳هـ کنار برگ اول دفتروصالی شده است اما سطورآسیبی ندیده است درصفحه ۲۳ الی ۲۹ و۱۲۹ تا ۱۶۵ و بعضی صفحات پراکنده دیگرکاتب حاشیه نویسی‌کرده است و برگهائی ازوسط آن افتاده و اشعار بعضی شاعران ناقص نقل شده است .

قطع :خشتی۱۴ × ۲۱ جلد تیماجی آلبالوئی پررنگ صفحات ۲۱۲ سطور : ۱۵.

کاغذ : فرنگی شکری شماره دفترثبت ۱۳۳۰۲ .

دانشنامهٔ علائی (فارسی)

از ابن سینا شیخ‌الرئیس .

نسخه حاضر شامل منطق وطبیعیات است .

دانشنامه‌با همت‌استاددکتر معین‌وآقای سیدمحمدمشکوة‌بچاپ‌رسیده‌است.

فهرست نسخ مصنفات : ۱۰۱قنواتی:ص۱۰۰مجلس۲:۶۲و۵:۲۵۶

آغاز: بسمله : والصلواةعلی نبیه محمد وآله الطاهرین فرمان‌بزرگ آمد از خداوند امیرجلیل ...

انجام : این را جایگاهی دیگر است تا اینجابود سخن درعلم طبیعی تمام شد کتاب مسمی‌بحکمت علائیه من‌تصنیف شیخ‌ابوعلی دریوم جمعه یازدهم شهر شوال‌المکرم فی‌سنه ۱۲۸۶ شکسته قلم مینویسددرست.حرره عباسعلی.

[۲۹۸۷]

دفتریست بخط نستعلیق‌شکسته عباسعلی ۱۲۸۶.

پشت برگ اول یادداشتی مورخ‌وجود دارد در بعضی ازصفحات درحواشی توضیحاتی بچشم میخورد .

قطع: نیم‌خشتی۱۶/۵ × ۵ /۱۰ . جلد تیماجی عنابی رنگ صفحات۱۵۰ سطور۱۵ کاغذفرنگی نباتی رنگ شمارهٔ ثبت قدیم : ۷۶۴۵۷.جدید:۵۹۸۲

مغنی‌اللبیب (عربی)

ازجمال‌الدین ابومحمد عبدالله‌بن یوسف معروف‌به‌ابن‌هشام ومتوفی در۷۶۲

معجم‌المطبوعات : ... کشف‌الظنون ۲ : ۴۷۴

آغاز: بسمله : اما بعد حمدالله علی افضاله‌والصلوة والسلام علی سیدنامحمد وآله فان اولی ...

انجام : کثیرا الی یوم‌الدین والحمدلله رب‌العالمین ...

قد فرغت من کتابة هذه‌النسخه‌الشریفه المغنیه المشهوره موسوم بمغنی-

اللبیب فی شهر جمادی الاولی غفر لی و لوالدی و لجمیع المؤمنین و المسلمین و المسلمات سنه ۱۱۰۰ه.

[۲۹۸۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن قرن ۱۲ه.

پشت برگ اول یادداشتی بتاریخ ۱۳۰۳ از محمدتقی لسان‌الملك کاشانی وجود دارد وهمچنین در پشت برگ آخر یادداشتهایی‌وجود دارد عناوین بخط قرمز مشخص شده است و در حواشی توضیحاتـی داده شده است و در پشت برگ اول و آخر ممهور به‌مهرهـای مختلف است.

قطع: خشتی ۲۴/۵ × ۱۸ . جلد تیماج آبی‌تند . شمارهٔ برگ سطور ۱۹ : کاغذفرنگی‌و صیقلی برنگ‌نباتی . شمارهٔ ثبت‌قدیم ۷۶۴۴۵. جدید ۵۹۷۲

مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه (عربی)

عزالدین محمود بن علی کاشانی (م-۷۳۵)

این کتاب به‌اهتمام استادجلال‌الدین همائی بچاپ رسیده

کشف‌الظنون مشار : ۱۴۴۲

آغاز: بسمله: حمدی که لمعات صدق و نفحات اخلاص آن دیده جان بنور و دماغ . . .

انجام : اللهم خلص نیتی فیما عنیت به‌من تألیف هذاالمختصرعن نوایب - النفس والهوی والفتح ... من احبائك واحشر نی‌فی من‌اکثر سوارهم بالانماء الیهم من‌اولیئك و یرحم‌الله عبداقال آمینا و الحمدلله رب‌العالمین .

[۲۹۸۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۳ ــ ه

عناوین بقلم قرمز نوشته شده است و دربعضی صفحات درحواشی مختصر اشاراتی‌است و درپشت برگ اول‌قطعه شعری عارفانه وجود دارد اکثرصفحات بعلت‌آبدیدگی لکه‌برداشته است و بعضی اوراق‌ابتداء نسخه‌وصالی شده است .

قطع‌رقعی ۱۶ × ۹/۵ جلد تیماج مشکی شمارهٔ صفحات. شماره‌سطور ۱۹ . کاغذفرنگی برنگ نباتی. شمارهٔ ثبت‌قدیم ۷۶۴۳۹. جدید: ۵۹۶۹

۱ ـ **لمعات** (ص۲ـ۱۰۱ دفتر) (فارسی)

از فخرالدین ابراهیم بن شهریار عراقی که باچند رساله دیگر درسال ۱۳۰۳ در تهران چاپ شده است .

رجوع شود به فهرست دانشگاه ج ۳ : ٤۸٥

آغاز: الحمدلله الذی نوروجه حبیبه ... از وی مرتبه بهمه حال برترم.

انجام :

کی بود ما ز ما جدا مانده من و تو رفته و خدامانده

این نسخه‌ش ۱ (ص۲ـ۱۰۱) دفتر وبخط نستعلیق سدهٔ دهم.
درکنار صفحه ها حاشیه هایی بدون نشان آمده است . برگهامتن وحاشیه است .

۲ ـ **لوایح** (ص۱۰۵ـ۱٦۳ دفتر) **(فارسی)**

ازعبدالرحمان جامی است وچندبارچاپ شده است.

فهرست مجلس ج۲ـ٤۲٤ فهرست مشار فارسی-۱۳٤٦ جامی ازعلی اصغر حکمت: ۱۲۰

آغاز: لااحصی ثناء علیك کیف و کل ثناء یعود الیك...

انجام نسخه: مرغ غم او بحیله‌سد بامارام.

[۲۹۹۰ـمجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق سدهٔ دوازدهم ـه . نام کاتب وتاریخ کتابت ندارد صفحه‌ها همه‌دارای جدولهای مشکی و سبز وکمند لاجوردی رنگ است .

گوشه وکنار برخی از برگها وصالی شده است . شمارهٔ ۲ متن وحاشیه است.

قطع :خشتی ۱۳/۵ × ۲۰ ج : تیماج سرخ مقوایی ضربی دارای ترنج ونیم ترنج وعطف تیماج سرخ ساده. صفحات: ۱٦۴ سطور: ۱۱ کاغذ: فرنگی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۹۷. جدید ۵۸۸۴

۱ - توحید وابطال وحدة وجود [رساله‌در ...] (عربی)

(ص ۱ ـ ۲۳ دفتر)

ازقاضی محمد سعیدقمی مؤلف شرح توحید صدوق ومعاصر شاه‌عباس دوم . وی دراین رساله ، کوشیده‌است مذهب‌وحدة وجود صوفیان‌ودیگر آراء آنان‌را که مبنی‌بر وحده وجوداست باطل سازد .

ازشبهه «منسوب به ابن کمونه درتوحید» یاد کند و گوید « دوانی ودیگر قائلان به‌وحدة وجود،پنداشته‌اند شبهه ابن کمونه ، جز بر اساس وحدة وجودپاسخ دادنی نیست» آنگاه پس‌ازنقل متن‌شبهه به‌بیان‌پاسخهایی پرداخته که‌بر اساس‌وحدة وجود ساخته‌نشده .

قاضی سعید درپایان این‌رساله ، حدیث مناظره امام جعفر صادق (ع) را با زندیق که بخشی ازآن دربارهٔ حدوث عالم واثبات آفریدگار است (حدیث فرجه) نقل وشرح کرده .

قاضی ازپاسخهای امام‌صادق(ع) به‌زندیق ،سه‌برهان‌بر اثبات توحیداستخراج کرده ، وهمین سخن قاضی‌سعید است که‌فیض‌کاشانی، دروافی(درشرح این‌حدیث) بنقل«ازقاضی‌سعید درشرح‌توحید»آورده است .

درمجلد ۹ فهرست کتابخانه مجلس چندشرح براین حدیث بـا نام (شرح حدیث فرجه) وازآن‌جمله شرح مولی‌خلیل بن‌محمدزمان‌قزوینی شناختیم .

رجوع‌شودبه‌فهرست ۹ ص۵۳۵ و۵۰۳ .

صاحب ذریعه ، نسخه‌ای ازاین رساله توحید را در کتابخانه تقوی (تهران) دیده وازآن یاد کرده‌اند .[۱]

---

۱ ـ این‌نسخه اکنون متعلق به‌کتابخانه مجلس‌است .

ذریعه ٤ : ٤٧٩

آغاز: الحمدلله رافع درجات العالمین ومرجح میزانهم ... اما بعد فانی ارید ان اذکر اصل شبهة القائلین بوحدة الوجود الذی هو مبنی لسائر شبههم و ابین موضع اشتباههم...

پایان: و هو خلاف المفروض مع انه یلزم الترك فی الاول و باقی الالفاظ والعبارات غیر محتاج الی التفسیر .

کاتب نسخه که همه دفتر حاضر بخط اواست ، درذیل رساله چنین افزوده است:

« تمت الرساله فی توحید واجب الوجود وابطال وحدة الوجود «لاستاد الفاضل الکامل ... علامة العلمائی وافضل الفضلائی مجتهد الزمانی مولینا محمد سعید مدالله ظله السامی علی ید الضعیف .. علی محمد بن قربانعلی خوانساری فی عصر یوم الاثنین السابع عشر شهر ذیقعدة الحرام سنۀ ۱۲۳۲» (۱) .

۲ ـ **سرمایۀ ایمان** (ص۲۳ـ۷٤ دفتر) **(فارسی)**

ازعبدالرزاق فیاض لاهیجی (م ـ . .)

فهرست مجلس شمارۀ ۲۸۲۲/۳ (ص۱٤۳ همین مجلد) .

آغاز وپایان نسخه حاضر مطابق شمارۀ ۲۸۲۲/۳

۳ ـ **اوصاف الاشراف** (ص ۷۵ ـ ۱۲۵ دفتر) **(فارسی)**

ازخواجه نصیرالدین طوسی .

(فهرست مجلس ۷ :۹۲۲ : ٤٤۵و۶۳۲ و ۶۳۷

۱ ـ این تاریخ کتابت باهمزمانی کاتب نسخه ومؤلف (که مستفاد ازسطور نقل شده در بالا است) بهیچوجه سازگار نیست زیرا قاضی سعید ازشاگردان فیض (م ـ ۱۰۹۱) و عبدالرزاق لاهیجی (م ـ) ومولی رجبعلی تبریزی (م ـ ۱۰۸۰) بوده ودراوائل قرن ۱۲ درگذشته است.

آغاز: سپاس بیقیاس بار خدای‌را ...

پایان: قلم اینجارسید وسر بشکست .

درذیل اوصاف الاشراف پس ازرقم کاتب (درص ۱۲۵ دفتر) پرسش وپاسخی از خواجه نصیر طوسی درفرق وحدت ، توحید واتحاد بفارسی نوشته‌شده وپاسخ خواجه ظاهراً خلاصه‌ایست ازباب اخیر اوصاف الاشراف. این پاسخ وپرسش بدین گونه آغاز میگردد :

ازخواجه نصیر پرسیدند، که فرق چیست میان وحدت وتوحید واتحاد. گفت وحدت یگانگی است وآن بالای اتحاداست ...

[۲۹۹۱ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق تحریری علی‌محمد بن قربانعلی خوانساری مورخ ۱۲۳۲ این‌دفترشامل‌سه رساله است که‌کاتب درذیل هریك ازآنها رقم‌دارد ورقم‌ذیل‌شماره‌یکم‌دارای اشکالی است که درحاشیه ص۴۳۷بدان اشاره گردید . اغلاط فراوان دررساله هست وعنوانها بشنگرف‌است . کنار برگ اول وصالی‌شده . روی‌ص ۱۰۴ (فاصله بین شماره های ۲ و۳) ابیاتی بعربی ازابوالفتح بستی ، بنقل‌ازکشکول شیخ‌بهائی باقلم نستعلیق جوادبن‌محمدحسن خوانساری‌نوشته‌شده‌است. برپشت برگ‌اول دفترچهار بیت درباره معراج‌پیغمبر(ص) ازاسماعیل متخلص‌به‌ثائب تبریزی‌بخط خوداو وبتاریخ ۱۳۲۳ دیده‌میشود .

چهار بیت این است :

شب معراج احمد مختار	ازقیودات جسم وجان وارست
از خودی درگذشت وزجام	«نحن فیها هو» شده‌سرمست
رفت دربارگاه «اوادنی»	همچورحمان بفوق عرش نشست
معنی استوی چو شد ظاهر	قلم اینجا رسید و سر بشکست

قطع: خشتی‌کوچك . ۱۲ × ۱۴ . جلد : مقوایی قهوه‌ای باعطف ازتیماج قرمز .

صفحات : ۱۳۵ . سطور : ۲۲ کاغذ : فرنگی‌شماره‌دفتر ثبت

۱ ـ حدیث حقیقه (ص ۱ ـ ۲دفتر) (عربی)

این حدیث سؤال و جواب کمیل بن زیاد نخعی است با حضرت علی (ع) دربارهٔ حقیقت که معروف است به حدیث ماالحقیقه ـ یا ـ حدیث کمیل و شروحی چند دارد برخی از شرحهای آن در این فهرست و فهرست ۲ و ۹ مجلس یاد شده

رجوع به ذریعه ٦ : ..۱۳ : . فهرست مجلس ۹ : . شود .

آغاز: سئل کمیل بن زیاد مولانا امیرالمؤمنین علیه‌السلام عن الحقیقه ...

انجام : اطف السراج فقد طلع الصبح .

۲ ـ رساله سه‌اصل (ص ۳ ـ ۱۵۰ دفتر) (فارسی)

از ملاصدرا (محمدبن ابراهیم) شیرازی (م ـ ۱۰۵۰) .

نام رساله در صفحه عنوان نسخه ما چنین آمده است :

رساله برهان الحکمه معروف به سه‌اصل .

رجوع شود به ذریعه ۱۲ : .. و مقدمه دکتر سیدحسین نصر بر چاپ این رساله (در شماره انتشارات دانشکده الهیات بهمت و تصحیح دکتر نصر) .

آغاز: بسمله . ستایش بی‌انتها وثنای بیرون از حد وعدد احصا پروردگار را سزاست که سینه بی کینه پاکان صافی ... بل هو آیات بینات فی صدور الذین ...

انجام : مؤمن وصالح ومتقی را بشناسی این آیه را برخوان ان الذین .

مثنوی مطایبه (ص ۱۵۱ ـ ۱۵٤ دفتر) (فارسی)

قطعه مطالعه‌ایست بر این و ظاهراً از یکی از شعراء متاخر بزبان هزل در بیهوده بودن دانش و هنر سروده

آغاز:

شیخ ابوالپشم مرد ملایی	داشت در کنج مدرسه جایی
روز در فکر طالب مجهول	شب بتکرار فـاعل و مفعول

انجام :

باچنین علم و فضل و جوش و کمال قوت به جانه نیافتم یکسال

اوصاف الاشراف (ص ۱۵۵ ـ ۲۲۸ دفتر) **(فارسی)**

ازخواجه نصیر طوسی .

رجوع به ذریعه ۲ : ۴۷۷ فهرست مجلس ۷ : ۲۲ ۹ : ۴۴۵ و ۱۰ : ۴۳۷ آثار واحوال خواجه ازمدرس رضوی: ۲۵۹

آغاز: بسمله ، سپاس بیقیاس بارخدایی راسزاست که عقل را قوهٔ اطلاع بر حقیقت او نیست وهیچ دانش را وسیع احاطت بکند ..

انجام : خواستم بیان و ایراد کنم سخن اینجا رسید کوته شد قلم اینجا رسید سر بشکست .

کاتب محمدابراهیم متخلص بمشتری درذیل نسخه یادداشتی دارد :

« تمام شد کتاب اوصاف الاشراف از تصنیفات زبدة الحکما و عمدةالوزراء دستور بی‌نظیر خواجه نصیرالدین محمدالطوسی غفرلـه بخط منحوس این بندهٔ درگاه نوآموز دبستان سخن ریزه‌خوار نعمت استادان کهن محمدابراهیم المتخلص بمشتری المشهدی و الطوسی در دارالخلافهٔ نـاصره در عهد شاهنشاه ناصرالدین خسرو صاحبقران بجهة رفع بطالت و کسالت از کسادی بازارشعروشاعری ورواجی دکان فاسقی وفاجری واوج داشتن زبان فرانسه ومنسوخ شدن کمال وادب و اشعار عجم وعرب خود را بوده نمودن این کتاب مستطاب مشغول نموده خاطر را ازین مراتب نفسیه تکمیل در بندگی کردن ساخت.

مستدعی ازخوانندگان ونویسندگان اینست که این ذرهٔ بی‌مقدار را بدعای خیروطلب مغفرتی یاد وشاد نمایند چشم ازمعایب و سهولسانش فروپوشند بتاریخ شهرجمیدی الثانی سنهٔ ۱۲۹۴».

درذیل این صفحه (ص۲۲۸) که قسمتی از آن سفید مانده هشت بیت بخط تحریر قلم انداز نوشته شده که ظاهراً بخط مشتری و از اشعار اوست ابیات این است:

« اینان کـه درین دولت ایران ورزانید
یکسر زخرد عـاری و بیگانـه زرایند
جز حرص وطمع دردلشان نیست مودت
برجان و تن خلق چو طاعون و وبایند
بی دانش و بـد گوهر و سرمایهٔ بخلند
دون پرور و بی همت و کم عقل و نکایند
برصدر بزرگـی چو نشینند زنخوت
بـا خلق خدا بی‌سببی هـرزه درآیند
در خواستن خواسته و جمع زر و سیم
بـا آنکه وزیر در شاهند گـدایند
از بسکه زنام بد خود جمله بننگند
در مدح شنیدن همه خصم شعرایند
رجالهٔ عهدنـد تمامـی نـه رجالند
ابلیس صفت راهزن خلق خـدایند
یارب بجهان خواجـه عمیدی وصاحب
تا داد دهند اهل سخن را بکجایند

٥ ـ داستان فکاهی منظوم (ص ۲۲۹ ـ ۲۳۵ دفتر) **(فارسی)**

آغاز :

ساده دلی را ز پی راه دور / گشت خری بهر سواری ضرور
شد سوی بازار بکف هشت زر / دید فضائی چو جهان پر زخر

حکایتیست هزل آمیز از اینکه کسی خری خریده بود که در راه رندان باو رسیدند وخر را ازاو ربودند ویکی از آنها افسار خر را برسر خود زد ودر پی او روان شد وچون آن مرد متوجه شد وبر گشت و وی را دید گفت من مردی محتشم بودم وبکیفر کارهای بدخویش بدینصورت درآمدم وآن مرد برو رحم کرد و وی را آزاد ساخت وروز دیگر چون بازبرای خریدن خری نزد دلال رفت خری را که دیروز خریده بود دید و شناخت .

گفت که ای یار تو بهتر شدی بازچه کردی که چنین خر شدی

این قطعه بدین بیت بپایان می‌رسد :

هست درین وادی پر گیرودار هر کسی آخر بخر خود سوار

ودرصفحهٔ ۲۳۳ این بیت از زبان آن رندطرار آمده است:

تاقدم سعی توای مشتری کردخلاصم زطلسم خری

این بیت گواهست که این قطعه از منظومات مشتریست درهر صورت نوشته شده ودرپایان صفحهٔ ۱۳۵ درجایی که خالی مانده بخط خود نوشته است:

«فهرست اسامی کتابهای این بنده اقل الحاج حسام الشعراء بتاریخ شب سه شنبه دهم شهر جمادی‌الاولی ۱۳۵ (۱۳۰۵) دوماه کمتر بسال نومانده»

وپس از آن نام سی کتاب چاپی رامی نویسد ودرپایان آن نوشته است:

«باید انشاءالله تعالی این کتابها (!) فروخته شود باصد (و) پنجاه شمس المناقب » .

مراد همان کتاب شمس‌المناقب است شامل اشعاری کـه میرزا محمد علی خان سروش اصفهانی شمس‌الشعراء در مناقب ائمه سروده و حـاج میرزا محمد ابراهیم مشتری مشهدی طوسی ملقب بحسام‌الشعراء در تهران در ۱۳۰۰ قمری چاپ کرده است.

قصیده (ص۲۳۷ - ۲۴۰ دفتر) **(فارسی)**

ازسام میرزای شمس‌الشعراء مشتری دربارهٔ این قصیده نوشته

نواب والاسام میرزای شمس‌الشعرا خودش اقرار دارد که از قواعد شعر بی‌بهره است ولی طبعی موزون دارد این‌قصیده بزبان طبع مشارالیه است.

آغاز:

بفال سعد ورای مستقیمی — بدریا شدروان ابر کریمی

انجام:

عدای سه سلامت را میرساند — یکی‌پیچدبخودهمچون‌سلیمی

۷ـ خلاصی‌نامه (ص ۲٤۳ ـ ۲۹۸) **(فارسی)**

منظومه‌ایست عرفانی‌دارای ۱۳۱۷بیت که‌درشیراز(بدون‌نام‌سراینده) چاپ شده.

قسمت اول این منظومه تانزدیك به ٤٠بیت همان ابیات اول منتخب‌مثنوی منسوب‌به‌ملاصدراست که درذیل‌رساله سه اصل‌به اهتمام و تصحیح‌دکتر سیدحسین نصر چاپ شده.

آغاز:

میستایم خالقی راکوست هست — این‌دگرها نیستند واوست‌هست

انجام:

هرچه‌رادانند وگویندازگمان — جملگی اضغاث‌واحلام‌است‌آن

پراکنده‌ها: **(عربی)**

علاوه بر رساله های یاد شده، این مطالب را نیز میرزا مشتری در دفتر یادداشت کرده‌است:

ص ۲۳۵ ـ فهرست‌اسامی کتابهای‌حسام‌الشعراء که‌جمعاًحدودسی‌جلداست.

ص ۲٤۰ ـ فهرست‌اسامی کتبی که تاریخ نگارستان را ابن محمد احمد از آن تألیف کرده بقرار زیر است که در مجموعهٔ ذکر گردیده است. حدود چهل جلد است.

ص۲٤۲ = مختصر یادداشتهایی از زمان سفر دوم فرنگستان ناصرالدینشاه و ثبت‌تولد فرزندی ...

ص ۲۹۰ = فهرست اسامی کتبی که مرحوم مجلسی تصنیف کرده (دراین فهرست کتابهای‌عربی ۲۵جلد و کتابهای فارسی ٤۹ جلد است) .

ص۲۹۳ = ، فهرست اسامی کتبی که پورسینا در بخارا ، خوارزم ،اصفهان وهمدان تألیف وتصنیف کرده است که حدود ۹۰جلد در اینجا ذکر گردیده است بدین تفصیل:دربخارا۸ کتاب ، درگرگان‌وخوارزم سه کتاب درری دو کتاب درهمدان‌هشت نوشته

[۲۹۹۲ـمجموعه]

دفتریست بخط نسخ شکسته و نستعلیق میرزا ابراهیم مشتری (شاعر عصر ناصری) و مورخ ۱۲۹۴ . شامل ۷ رساله ومنظومه وچندین یادداشت پراکنده .

قطع ؛ رقعی ۱۰/۵×۱۷ . جلد تیماج قرمز کتایونی بدون مقوا . صفحات :۲۹۶ سطور مختلف .کاغذ : فرنگی . شمارهٔ دفترثبت : ۱۱۳۹۱

اصول تمدن (فارسی)

ازرسائل‌سیاسی میرزا ملکم‌خان (ظاهرا) .

در این‌رساله مسئله‌های اقتصادی و برنامه‌های آن بمنظور پیشرفت کشور ایران‌نوشته شده و از آب و تولیدات‌وراه‌وزمین وصنعت وکار ونیرو و مانند آنها سخن گفته است و درپایان اصولی برای تنظیم دستگاههای کشور آورده است . درجاییکه مسئله راه عنوان شده گفتگو از سال۳۰۲ نموده است (ص٤٦)بنابرین مسلماًنویسنده آنرا در سالهای پس‌ازآن نوشته است .

در ذریعه‌اصول تمدنی (ازیکی‌ازمعاصران)یادنموده که درایران‌بچاپ رسیده ولی ازنویسنده نام نبرده است ونیز در فهرست دانشکده ادبیات و کتابخانه ملی‌و مقدمه‌مجموعه‌رسائل‌ملکم ازبرخی‌ازآثارملکم‌خان‌یادشده‌وهیچکدام‌با رسالهٔ‌مورد گفتگوتطبیق‌ندارند .

ذریعة ج ۲ـ ۱۷۹.فهرست‌دانشکده‌ادبیات ۳۱۹.فهرست‌فارسی‌مشارـ۱۲۷٦

آغاز: آبادی یك ملك بسته بمبلغ امتعه‌ایست که درآن‌ملك‌بعمل‌میآورند آهن‌و گندم وذغال و الماس‌جزوامتعه‌هستند ...

انجام : بدون اجرای این‌اصول بهر دولتی که‌پناه ببریم و هرعهدتسلیم که ببندیم بجزخواری و انهدام قسمت‌دیگر نخواهیم‌داشت.

[۲۹۹۳]

نسخه‌ایست (ناقص از پایان) بخط نستعلیق شکسته . نام‌کاتب وتاریخ‌کتابت یاد نشده است ، بالای عنوانها یك خط وگاهی دوخط مستقیم ترسیم شده است،
قطع : ۱۲ × ۱۸/۳ .ج : مقوای‌خارجی‌منگنه‌دار.صفحات: ۳۰۱ .سطور: حداقل ۹۳ حداکثر۱۰ .کاغذ : فرنگی آبی . شمارهٔ دفترثبت : ۷۴۱۹۴

حاشیهٔ کتاب فقهی (عربی)

حاشیه‌ایست بریکی از آثار فقهی‌علامه حلی‌وشامل یك دوره‌کامل‌فقه شیعه است (نسخه حاضر ازطلاق‌است تادیات) .

کتاب دارای‌عنوانهای (قوله‌رحمه‌الله ــ اقول) ترتیب یافته‌واز کتاب‌مختلف بسیار یاد نموده است .

آغاز: غیر مراد للواحدة المقیدة یفیدالواحـدة والصحیح الاول . . . قولـه رحمه‌الله ولایشترط تعیین المطلق علة ای . اقول هل یشترط فی‌صحة‌الطلاق فی‌ـ الجملة تعیین‌المطلق لفظا اوقصدا ام‌یکفی‌ایقاعه‌علی زوج...

انجام : فائدة‌المشهوران‌دیة قطع رأس ... مأة دینـار مطلقا ... وقدذکرها فی‌المقنع فقال و روی حدیث‌آخرانه ان کان ارادصله فی حیاته فعلیه‌الذمه کاملة وفی‌الروایه .

[۲۹۹۴]

نسخه‌ایست‌ناقص(ازآغاز ــ انجام) بخط نسخ قرن‌هشتم عنوان و نشان : شنگرف
قطع:رقعی ۱۴ × ۱۹/۵ .ج:ص : ۱۳۷سطور:۲۱ کاغذ : سمرقندی ضخیم .
شمـارهٔدفتر ثبت‌قدیم۷۴۲۴۳ . جدید: ۵۵۹۹

تاریخ و سیر (فارسی)

سرگذشت‌خاندان پیغمبر(ص)وبه روش‌شیعی نگارش‌یافته ودرآن ازشواهد النبوة یادشده است .

آنچه‌در نسخه‌ماموجود است بخشی از زندگی عبدالمطلب است تا بخشی از سرگذشت حسین بن علی(ع). مطالب آن دسته‌بندی خاصی ندارد و بیشتر مطالب و موضوعات با کلمهٔ (ذکر) شروع میشود و کلمات: راوی، قصه، حکایت، فی القصه، سررشته سخن و مانند آنها دیده میشود (نسخه ما آغاز کتاب را ندارد) (نسخه ما ناقص).

آغاز: الا که نگونسار شود و دریاچه ساوه آبش بزمین فرورفت و خشك شد و آتش کران فارس همه بمرد....

هذا نبی الهدی هذا الشفیع الغدی

انجام: مثنوی .

و احسر تا که سرو روان از چمن برفت

یعنی که نور دیده زهرا حسن برفت

یعقوب وار دیـده نـرگس سفید شد

کز مصر بـاز یوسف گل پیرهن برفت

[۲۹۹۵]

نسخه‌ایست ناقص (ازآغازوانجام) بخط نسخ قرن یازدهم گوشه وکنار برخی‌از برگها وصالی شده . عنوان ونشان بشنگرف .

قطع : ۲۳ × ۳۵.۰ج : تیماج زردمقوایی دارای کنگره وترنج ونیم‌ترنج زرکوب .

صفحات: ۴۹۹ سطور: ۲۸. کاغذ. اصفهانی‌شکری شمارهٔ دفتر ثبت‌قدیم: ۷۴۲۴۹. جدید: ۵۶۰۱

مشكاة المصابيح (عربی)

تألیف شیخ ولی‌الدین ابوعبدالله محمدبن عبدالله خطیب (سده هشتم هجری). وی حدیثهای کتاب مصابیح السنة فراء بغوی را تکمیل نمود و بر بیشتر بابهای احادیث صحاح و حسان آن فصلی افزود و آنرا درآخر جمعهٔ آخر رمضان ۷۳۷ بپایان رسانید ازاو کتابی بنام اسماء رجال المشكاة یادشده‌است.

میرسید شریف گرگانی برمشكاة المصابيح حاشیه دارد و(وپاره‌ای از فقرات آن درکناربرخی ازبرگهای نسخه‌مورد معرفی یادداشت شده است) نسخه حاضر از

آغاز کتاب البیوع تاپایان کتاب را داردو بر کنارآن حاشیه‌هایی از: طبیعی،قاضی، مفاتیح ، مفتاح ، شرح وجزآنها دیده میشود .

رجوع شود به : کشف الظنون ج ۲: ٤٤٢ معجم المطبوعات ـ٦٢٧.

آغاز: کتاب البیوع باب الکسب وطلب الحلال. الفصل الاول عن المقدام بن معدی کرب قال قال رسول‌الله اما اکل احد طعاماً قط خیرا من ان یأکل‌من‌عمل یدیه وان‌نبی‌الله دادود(ص) ...

انجام: رواه الترمذی‌وابن ماجه والدارمی‌وقال‌الترمذی هذاحدیث حسن قال مؤلف الکتاب رحمه‌الله وقع‌الفراغ من‌جمع الاحادیث ... آخر یوم الجمعة من رمضان عندرؤیة الهلال من الشوال سنة سبع و ثلاثین و سبعمأیه... تم الکتاب ... و الیه المعاد .

[۲۹۹۶]

نسخه‌ایست ناقص (ازآغاز) بخط‌نسخ حدود قرن‌۱۲ ھ کنار و میان برخی ازبرگها پاره شده وچون نوشته‌آسیب‌دیده‌است‌لذاآنهارا نونویس کرده‌اند صفحه‌هادارای کمندلاجوردی وجدولهای لاجوردی وشنگرف‌است . عنوانها نیز بشنگرف است .

قطع: رحلی‌۲۰ × ۳۰.ج: تیماجی‌دارای‌متن‌وحاشیه‌وترنج ونیم‌ترنج.صفحات: ۶۷۹ سطور : ۱۵ : کاغذ.اصفهانی آهارمهره شمارهٔ دفترثبت قدیم: ۷۴۲۵۲ .جدید:۵۶۰۴

شرح الشافیه **(عربی)**

ازاحمد جاربردی (شیخ امام فخرالدین ابوالمکارم احمدبن حسن تبریزی م ـ٧٤٦) بر شافیه ابن‌حاجب‌درصرف است .

رجوع شود بـه : کشف‌الظنون ج ۲ ـ ٤٤،فهرست دانشکده حقوق ـ۳۷۵، معجم المطبوعات : ٦٧٠ .

آغاز: ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا ...

انجام : وحتی حملا علیهالانها بمعناها فی‌الغایة والانتهاء والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمأب . کاتب سپس افزوده :

وقع الفراغ .. في التاسع عشر شهر الله المبارك رمضان من سنة اثنين وعشرين وستمأيه ببلدة سبزوار ... على يد ... فخر الدين بن عز الدين الحسيني الملقب بسماكي ... الطيبين .

[۲۹۹۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ فخرالدین سماکی پسر عزالدین حسینی مورخ رمضان سال ۶۲۲ که در سبزوار نوشته پشت نخستین برگ یادداشتی است ازواقف نسخه بنام محمود واواین نسخه را در ۱۰۹۰ برای دانشجویان شیراز وقف نموده ودرپایان آن مهر بیضی شکل او بنقش (المتمسك بر به الغنی وبنیه و آل النبی عبده محمود) موجود است . یادداشت دیگری دربارهٔ تولیت این نسخه دراین برگ آمده که در آن از حاجی شیخ محمدهاشم پسر مرحوم شیخ محمد مفید و حاجی محمد حسن یاد شده و درپایان تاریخ ۲۲ شوال ۱۲۳۸ با مهر چهار گوش بنقش : (لااله الاالله الملك الحق المبين محمد) دیده میشود ، روی برگ آخر دوغزل نوشته شده که مطلع هردورا یادمیکنیم :

۱ـ بخاطرم چو خیال نگار میگذرد　　خزان من چـو هوای بهـار میگذرد

۲ـ دمی خوشی که مرا یاردروصال برآید　　ز خـاطرم نرودگر هزارسال برآید

درکنار برگها حاشیه یادداشت شده است .

کنار برگها آثار رطوبت نمایان است .

دوبرگ آخر نسخه وصالی شده است وجلدطرف پایان افتاده‌است . عنوانها : شنگرف ، قطع : ۱۳ × ۲۰/۵ .ج : تیماج سرخ مقوایی . صفحات : ۲۸۱ سطور : ۲۳ . کاغذ فرنگی ضخیم شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۲۵۶ .جدید: ۵۶۰۸

ایضاح المقاصد لفرائد الفوايد　　(عربی)

شرح عمادالدین یحیی بن احمدکاشانی است بر فوائدالبهائیه درریاضیات .

حاجی خلیفه فوائد را ازعمادالدین عبدالله بن محمد خدام بغدادی دانسته است . صاحب ذریعه پس از آوردن سخن حاجی خلیفه گوید فوائد ازمولا عبدالله بن محمد بن عبدالرزاق است و آنرا برای بهاءالدوله محمد بن محمد جوینی در سال ٦٧٥ ساخته است .

این شروح نیز بر فوائد نوشته شده‌است :

۱ـ شرح مولی عبدالعلی بیرجندی (م ـ ٩٣٤) .

۲ـ شرح کمال الدین حسین بن عبدالحق اردبیلی بنام اساس القواعد فی اصول الفوائد

۳ـ شرح کاشانی (جای سخن) . این گزارش به قال اقول است و کاشانی آنرا برای محمد بن مخدوم فضل الله نوشته است.

رجوع شود بـه : الذریعه ج ۲: ۷ و ج ۱۳: ۳۸۶. کشف الظنون ج ۲: ۳۰۷. معجم المؤلفین ج ۱۳: ۱۸۴. الاعلام زرکلی ج ۹: ۱۶۲ .

[۲۹۹۸]

نسخه‌ایست بخط نسخ علی بن محمد صالح خوانساری مورخ ربیع الثانی ۱۲۸۳ . در پایان نسخه یادداشت تملك محمد علی بن حاجی خسرو بن ولیعهد قاجار مورخ ۲۸ ربیع الثانی ۱۳۰۰ دیده میشود متن کتاب در بـالای برخی ازبرگها نوشته شده عنوان ونشان : شنگرف ۹ صفحه در آغاز و ۷ صفحه درپایان سفیداست .

قطع : ۱۹ × ۲۷ .ج : تیماجی زرد رنگ صفحات: ۳۵۵ سطور: ۲۱ . کاغذ: فرنگی سفید اعلا. شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۷۱ .جدید: ۵۶۱۱

برهان الکفایه (فارسی)

تألیف علی بن محمد بن یحیی شریف بکری موصلی

انجام نسخه حاضر با نسخه دانشگاه اختلاف دارد .

الذریعه ج ۳ـ ۱۰۰. فهرست دانشگاه ج ۴: ۹۳۸. فهرست مجلس ۶: ۱۰۴

آغاز: الحمدلله الذی خلق الخلق علی غیر مثال بعزته ...

انجام : واما دانستن لون اسبان از کواکب نجومی وازدلیل واتصال یکدیگر وازمواضع ... تحریراً فی تاریخ ۲۲ شهرمحرم الحرام سنه الف واثنین وخمسین .

[۲۹۹۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق ۲۲ محرم ۱۰۵۲ .
عنوانها : شنگرف .کنار برگ ۱ـ۳ وصالی شده است .
قطع : ۱۳ × ۲۰ .ج : تیماج زرد یکلا. صفحات: ۳۱۰ سطور ۲۳ . کاغذ اصفهانی مختلف . شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۲۷۳ . جدید: ۵۶۱۲

صافی [تفسیر...] (عربی)

از فیض کاشی (محمد بن مرتضی) م ـ ۱۰۹۱ وبارها چاپ شده است .

ذریعه ۱۵ : ۵۰ وفهرست مشار عربی ـ ۵۸۳ .

آغاز (موجود در نسخه) : الظلمة وضياء من الاجداث وعصمة من الهلكة ورشد من الغواية وبيان من الفتن .... وروى العياشي باسناده عنه (ع) قال عليكم بالقرآن...

انجام : وقدمضى تفسير شياطين الانس في سورة الانعام و سبق سبب نزول السورة وثواب تلاوتها في تفسير اختها .

[۳۰۰۰]

نسخه ایست بخط نسخ احمدبن‌حسین‌حسینی دهجی‌مورخ ۱۲۰۸ ـ ه نام‌کاتب و تاریخ کتابت درپایان ربع سوم (سوره احزاب) آمده‌است . آغاز وانجام نسخه افتاده وچندجمله ازپایان‌نسخه را عباسقلی سپهر نوشته‌و پس از پایان تفسیر چنین‌گوید : این دو سطر بخط بنده حقیر عباسقلی مشیرافخم وزیر تألیفات سپهرثانی دراین عصر روز چهارشنبه ۲۶شهر رجب المرجب ليلةالمبعث سنه ۱۳۳۶ دردارالخلافه طهران ... تحریر شد . نسخه بدلها وتصحیح‌ها در کناربرگها یادداشت شده ، برگهایی ازوسط افتاده است و بجای‌آن‌برگ سفید گذارده‌اند ،کناربرخی از برگها وصالی شده است ، عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : رحلی ۲۱ × ۳۱ ج : تیماجی مشکی رنگ با ترنج و نیم ترنج سوخته‌ای . صفحات۸۹۸سطور۲۸ ،کاغذ ، فرنگی . شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۱۵جدید ۵۸۲۴ .

مطول (عربی)

شرح بزرگ سعدالدین مسعودبن عمر تفتازانی (م ـ ۷۹۷) برتلخیص‌المفتاح خطیب قزوینی است که بارها چاپ شده‌است .

تفتازانی بر تلخیص المفتاح دوشرح‌دارد وشرح بزرگ(مطول) رادرجرجانیه خوارزم ۷۴۲ شروع کرده ودرهراة بسال ۷۴۸ ازآن فراغت یافته حاوی وشرح مختصر رادر ۷۵۶ بپایان‌آورده است .

آقای منزوی تاریخ‌فراغ ازین‌شرح(مطول) را ۷۵۶و شرح مختصر را ۷۴۷ یاد کرده است .

کشف‌الظنون ج ۱ : ۳۲٤ فهرست دانشگاه ج ۲ : ۳٥۱ .

آغاز: الحمدلله الذی الهمنا حقایق المعانی ودقایق البیان ..

انجام : اورثت الطبع ملالا والخاطر کلالا .. الفراغ من نقله ... یوم‌الاربعاء الحادی عشر من صفر سنة ثمان واربعین وسبعمایه بمحروسة‌هراة ... فی‌سنة اثنین - اربعین وسبعمأیه بجرجانیة خوارزم... فالحمدلله علی‌التوفیق...والیه المرجع‌والمآب

[۳۰۰۱]

نسخه ایست بخط نسخ قرن‌دهم ، برپشت برگ نخستین این یادداشت تملك نوشته :

بسم‌الله خیرالاسماء دخل‌فی ملکه وحرره العبد الفقیر الحقیر محمد حسین بن‌المرحوم حاجی محمد ، مهرچهار گوش همین مالك درپایان این یادداشت نقش شده‌ولی آنرا سیاه کرده‌اند . چند مهر بیضی بانقش : (افوض امری الی‌الله عبده محمدعلی) وجزاین درپشت همین برگ دیده میشود درکنار برگ آخر نسخه سپهر نوشته :

عجب این است که‌درحال مطالعهٔ تاریخ اختتام این کتاب که درروز چهارشنبه یازدهم صفر سال هفتصد وچهل وهشتم هجری است باهمین روز که مشغول مطالعه‌ام موافق‌است زیرا که امروزهم چهارشنبه یازدهم شهرصفر سال میمونه تنکوزئیل خیری تحویل یکهزار ودویست ونودوسیم هجری است وخدای بهتر داند که در این سنوات ماضیه چنین روزی توافق کرده باشد یا نکرده باشد والله تعالی اعلم بالصواب ... والیه المرجع والمآب وهوحسبنا ونعم‌الوکیل نعم‌المولی ونعم‌النصیر حرره الخاطی‌الفانی عباسقلی‌بن لسان‌الملك‌کاشانی واین کتاب ازجمله کتابهای مرحوم محمد قاسم‌خان ولدمرحوم فتحعلی ملك‌الشعراء جدمادری این‌بنده است که‌بدست حاجی شیخ باقر کتاب فروش رسیده دردارالخلافه طهران ازمشارالیه ابتیاع نمودم . درپشت همین برگ این یاد داشت نیز از او هست : مقدار بیست خروار غله مناصفه که همه ساله بوظیفه داعی مقررات درمعامله ...

بمعرفت ... ذوی‌العز والاعتلاء نجابت ومحمدت وکمالات ... عظمت حشمت واقبال

دستگاه شهامت وفخامت واجلال ... عالیجاهی ملك الملوك غنی الالقاب والاوصافی. خلق الله گردید واین کلمه حسب القبض قلمی گردید ... شهر شوال ختم بالخیر والاقبال من سنة ۱۱۳۸.

درکنار برگها حاشیه‌هایی بی‌نشان و با نشانهای زیر آمده است :

چلبی ، منه ، شاهرودی ، محیی‌الدین ، صحاح ، سیدی ، شرح . کشاف، شرح‌مفتاح، شرح ابیات ، شیرازی ، ه ، شرح ایضاح ، شرح مواقف و حاشیه هایی جزاینها ، علاوه برحواشی مذکوره حاشیه هایی بفارسی بدون نشان نوشته شده و برای نمونه فقره ای‌راکه دربارهٔ تفسیرآیه . (ولماوردماء مدین وجد علیه ...) نوشته شده میآوریم : «مضمون این آیت وافی هدایت آنست کـه چون موسی (ع) از ترس فرعون و قومش گریخت رسید بقریهٔ مدین دیدکه سنگی برسر چاهی است وجمعی ازراعیان آمدند و این سنگ را برداشتند وچـارپایان خودرا آب‌دادند ودودختر درعقب ایشان منع میکردند گوسفندان‌خود راازاینکه برسرچاه رسند زیراکه ایشان همیشه منتظر بودندکه‌جمعی بیایند و آب بکشند-وبمواشی‌خودشان بدهند آنگاه اگر چیزی‌درچاه یاگودال ها باقی ماند بعدازهمه بگوسفندان خود بدهند موسی (ع) چون‌این واقعه‌دید پرسیدکه شمادر چه‌کارید جواب دادندکه لانسقی تاآخر آیه پس‌موسی جهت‌ایشان آب‌کشید وبگوسفندان ایشان دادتاآخر قصه » کنار برگهای پایان نسخه‌وصالی شده وحواشی که‌درکنار آن‌نوشته شده ازمیان رفته است صفحه هـا همه دارای‌جدولهای شنگرف‌است وعنوان ونشان آیه‌ها : همه‌به‌شنگرف است .

قطع : وزیری ۱۵/۵ × ۲۶/۵ ج. تیماجی‌یشمی‌رنگ ضربی ، صفحات ۶۸۳ : سطور : ۱۹ ، کاغذترکی : . شماره‌دفتر ثبت‌قدیم : ۷۴۵۱۷ : جدید: ۵۸۲۶

شرح الصمدیة (عربی)

شرح کوچك سیدعلیخان‌مدنی (م - ۱۱۲۰ ه) است برصمدیه شیخ بهاءالدین محمدعاملی از کتابهای معروف در نحو .

شرح کبیر وصغیر سید برصمدیه چاپ شده .

رحوع شود به : الذریعة ج ۱۳ : ۳۶۲ . مجلس ٤:۳۳۲

آغاز: واعلم انه لما کان الاحسن فی کل مقام ان یبتدأ بسم الله الذی هو فضل الکلام...

انجام : ودخول انوار الالهیة فیها ارادفیه بالشرح لقوله اللهم اشرح صدورنا بانوار معارف ... والحمدلله رب العالمین ... قد فرغ المصنف ... وقدتم علی ید ... علی بن نادعلیقلی ملقب بسیف زرگر ... تمـام شد این کتاب بتاریخ شهر ذیحجة مطابق سنه ۱۲۷۲ کتبه علی .

[۳۰۰۲]

نسخه ایست بخط نسخ حاجی ملاعلی نوری مورخ ذیحجه ۱۲۷۲ بر پشت نخستین برگ نسخه دو یادداشت بـادو مهر بیضی شکل ازسپهر به نقش (عبده عباسقلی الشریف) آمده است هردو یادداشت درباره معرفی کتاب وکاتب نسخه است . دومین یادداشت بمناسبت اینکه چند نکته تاریخی دارد بعینه نقل میشود :

«توضیح اینکه این کتاب راکه جناب آخوند ملاعلی نوری بخط خود نوشته ودرآخر کتاب رقم نموده اند درشب عاشورا سال یك هزار وسیصد وبیست چهارم هجری درقریه ناحیه ازقراء نور برحمت خداوندی واصل ودرآنجـا مدفون شدند تخمینا چهل وپنجسال قبل از این بطهران آمده معلم ازاین بنده ودرخانهای سکونی موروثی این بنده منزل کردند فارسی وعربی باین بنده درس میدادند . همه ساله درفصل تابستان بولایت خود میرفتند ودرپائیز از کمال استیصال مراجعت ودراینمدت درمدرسه مرحوم ملا آقـارضا دارالخلافه طهران در حجره منزل و مشغول تحصیل بودند دراین مدت متمادی همه ساله براین سؤال میگذرانیدند ودرنهایت زهد و تقوی و فضل وحیا ونهایت عسرت وپریشانی وعلت مزاج بسر میبردند دو پسرایشان ملاحسن وملاحسین نزداین بنده بودند چون خبر وفات ایشان رسید ناچار بوطن خود رفتند تادیگر باره مراجعت نمایند این نسخه راخود آنمرحوم درتاریخ مسطور بمن هبه فرمودند خداوند بردرجات ایشان بیفزاید وتمام شیعیان ومحبان رابیاموزد ، حرره العبد

الاثم ... عباسقلی وزیر تألیفات سپهر ثانی ... ۱۳۲۴» افتادگیها وتصحیحها واشعار پراکنده ویادداشتهای گوناگون درکنار برگها نوشته شده درپایان نسخه ، احادیث منتخبه، مسائل فقهیه واشعار گوناگون وچند یادداشت فارسی وعربی آمده است عنوان ونشان : شنگرف .

قطع : خشتی ۱۸ × ۲۲ ج تیماج سرخ کمرنگ یك لا . صفحات ۱۹۸ :سطور : ۱۷ کاغذ : فرنگی سفید شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۴۵۱۸ جدید ۵۸۲۷

روضة الانوار عباسی (فارسی)

درخدا شناسی ودرست است ازمحقق سبزواری محمد باقر بن محمد مؤمن سبزواری (م ـ ۱۰۹۰) در یك مقدمه ودوقسم .

این کتاب یکباردر ۱۲۸۵ ق درتهران بچاپ رسیده است .

رجوع شود بـه : الذریعه ج ۱۱ : ۲۸۹ فهرست دانشگاه ج ۱۰ : ۱۹۳۱ فهرست ، شار فارسی ج ۲ : ۱۳۱۶ .

آغاز: مرتضوی لوامع اشراق بوارق عقل کامل نسایم قدسی شمـایل عدل شامل انجمن ... چون کمترین بندگان دعاگو محمد باقر شریف سبزواری ... و این کتاب موسوم شد بروضة الانوار عباسی ...

انجام : ودایم انوار رأفتش که نوربخش اطراف عالم است برساحت امید خواص وعوام لامع باد بمحمدوآله الامجاد ... الطاهرین المعصومین .

[۳۰۰۳]

نسخه ایست ناقص الاول بخط نستعلیق مورخ ۱۱۳۳ ، درحواشی یادداشتهای گوناگون بخط نسخ ونستعلیق درشت نوشته شده درحاشیه برخی از صفحه نسخه بدلها و افتادگیها و توضیحها یادداشت شده است گوشه وکنار برخی از برگهای آغاز وانجام نسخه وصالی شده ، عنوان ونشان شنگرف .

قطع : خشتی ۱۵ × ۲۴ ج : تیماج روغنی گلدار بوته‌دار رنگ رفته مشکی مقوایی صفحات : ۵۱۵ سطور : ۲۲ کاغذ : اصفهانی شکری شماره دفتر ثبت : ۷۴۵۳۴ . جدید : ۵۸۳۸

اخلاق محسنی (فارسی)

ازمولی حسین واعظ کاشفی است بچاپ رسیده .
رجوع شود به الذریعه ج ۱:۳۷۷ فهرست مشارفارسی : ۶۰
آغاز: حضرت پادشاه علی‌الاطلاق عزت کلمته ..
انجام: تاریخ هم نویس زاخلاق محسنی . تمت .

[۳۰۰۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق خوش محمد جوادمورخ ۱۲۹۸ ورقم او در پایان نسخه چنین است: تمت الکتاب ... علی ید ... محمد جواد درروز پنجشنبه بیست نهم شهر رمضان المبارك من شهور سنهٔ هزارودویست ونود وهشت ... ونعم النصیر» در آغاز نسخه سر لوحی است نقاشی باقلم زرین لاجوردومشکی وشنگرف سبز . صفحه‌های اول ودوم دارای حاشیه‌های گل و بوته کاریست باقلم زرلاجورد وشنگرف صفحه‌ها دارای جدولهای لاجوردومشکی وزروشنگرف و کمند بقلمهای: مشکی وزرعنوان ونشان :شنگرف .

قطع : خشتی ۱۴/۵ × ۲۲ ج : تیماجی سرخ رنگ ضربی . صفحات : ۳۷۴ سطور: ۱۱ کاغذ . فرنگی آهارمهره دارشماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۶۰۰ جدید : ۵۸۸۵

محبوب القلوب (فارسی)

ازمیرزا برخوردار بن محمد ترکمان فراهی .
این کتاب شمس قهقهه ومحفل آرا نیزنام دارد و بچاپ رسیده است .
فهرست دانشگاه ج ۱۵ـ٤١٢٥ فهرست مشارفارسی : ١٤٠٢
آغاز:

الهی بزرگی وشوکت توراست سرافرازی ملك حشمت تراست

انجام: ونقش مضمون این حکایات ازایشان برصفحهٔ روزگار یادگار ماند.

[۳۰۰۵]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق علی‌اصغرمازندرانی مشهور بمنظر مورخ ۱۲۴۶ ورقم او در پایان

چنین‌است : «هوحسبی ... علی‌اصغر مازندرانی الشهیر بمنظر در اوقاتی‌که بگیلان درخطه رشت بای بست هزارگونه غم والم بود وازشدت پریشانی ازخود خبری نداشته... برحسب خواهش ... حاجی عبدالوهاب که‌صحبتش ... تحریر نمود ازروی نسخه که دوثلث‌آن مغلوط بود ویك ثلث نامربوط لهذا اگردرحالت‌کتابت غلطی اتفاق افتاده باشد جای استبعاد نیست ... درهشتم شهرربیع‌الاول سنه بایسرئیل ترکی مطابق ۱۲۴۶ هجری‌صورت‌اختتام‌پذیرفت»
درآغاز نسخه‌سرلوحی‌است‌نقاشی‌شده بازرولاجوردوشنگرف‌مشکی. حاشیه صفحه۱ و ۲ دارای گل و بوته زرین است . صفحه‌هادارای‌جدول‌های : شنگرف، لاجورد ، مشکی‌وزرین‌وکمند مشکی وزرین‌است. عنوان‌ونشان: شنگرف .

قطع :خشتی ۲۱ × ۳۴ ی : تیماجی‌زردرنگ‌ دارای ترنج‌ونیم ترنج ضربی صفحات : ۳۵۸ سطور : ۲۰ کاغذ : فرنگی‌سفیدضخیم‌شماره دفترثبت قدیم : ۷۴۵۹۲ .جدید۱ ۵۸۸

۱ـ حدائق‌السحر فی دقایق‌الشعر (ص۱ـ۱۰۲ دفتر) (فارسی وعربی)

ازرشید وطواط .

رجوع‌شودبه‌همین‌فهرست :۹۴و۳۹۲

آغاز: بسمله : الحمدلله علی ما افاض علینا من نعمه‌المترعه‌الحیاض ...

انجام : سهل‌وممتنع شعری باشد ... ودرپارسی فرخی را فرخی زاده ومن برلفظ فرخی این کتاب را تمام کردم .

۲ـ رشحات نشاط (ص۱۰۳ـ ۲۲۰دفتر) (فارسی وعربی)

ازمیرزا نشاط اصفهانی .

ذریعه۱۱: .فهرست دانشگاه ۲ :..ادبیات:..

آغاز: بسمله : ناظم‌العلوم بربع‌المناظم احتبس‌الهوا واحترس‌المـاء والکاد علیه وبعث ثم‌استوی وجلس ....

انجام : اطراب‌باادب‌حسب‌الفرموده سرکارعظمت خدا وخداوندگاری ولی النعمی آقای میرزاآقاخان وزیرلشکر صانه‌الله تعالی عن‌الحدثان بتحریروتسوید

این نسخه پرداخت بنده درگاه ذوالفقار نوری .

[۳۰۰۶- مجموعه]

مجموعه‌ایست بخط شکسته نستعلیق قرن ۱۳ وبدوقلم تحریر گشته درذیل نسخه دوم ذوالفقار نوری کاتب رقم‌دارد .

شماره اول‌ودوم دارای‌سرلوح‌نقاشی‌شده باقلم‌طلا وشنگرف ولاجوردوزنگاروهردو نسخه دارای جدول برنگ طلا وهمچنین دارای کمند میباشد ودرهردونسخه عناوین و ذکرشواهد وامثال بقرمزمشخص شده است ودرشماره اول درحواشی وبین السطورتوضیحاتی داده شده است وپشت برگ‌اول‌شماره ۱ یادداشتی‌بخط مرحوم بهارموجوداست ودرپایان‌شماره دوم هم یادداشتی‌ازاوموجود است ودرابتداءوانتهاوبین شماره ۱و۲صفحات‌سفید موجود است .

قطع :خشتی۲۲ × ۱۴،جلدمشکی‌تیماجی‌مقوادار، صفحات: ۲۲۰شماره‌سطور۱۲،کاغذ فرنگی ضخیم‌وشیری رنگ ، شماره ثبت‌دفتر قدیم: ۷۶۴۴۸ . جدید: ۵۹۷۴

روضة الصفا **(فارسی)**

بخش نخستین تاریخ روضة‌الصفـا سید میرخواندبن خاوند شاه (م ـ ۹۰۳) ازآغازتا سلطنت یزدجردبن شهریاربن خسروپرویز.

رجوع‌شودبه‌الذریعة ج۱۱ـ۲۹۶مجلس۲۵۷:۶فهرست‌مشارفارسی‌ج۱ـ۸۵۹ .

آغاز: زیب فهرست نسخه مفاخر انبیاء عالی‌مکان ...

انجام : ذیل عفو ودامن تجاوزبر آن پوشیده وبعد ازین شروع درقسم دوم از کتاب وایراد پندی ... وبالاجابة جدیر .

[۳۰۰۷]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق محمدابراهیم اصفهانی‌مورخ‌ربیع‌الاول ۱۲۲۸ فهرست‌کتاب درآغازنسخه درمیان جدول نوشته شده ویادداشت تملك‌کاتب نسخه درپایان و فهرست چنین است : من متملکات اقل‌الاحقرمحمد ابراهیم‌بن حاجی ابوالحسن زرکش اصفهانی . در ص ۴۵۲ یك تصویر زیبا از شکارگاه بهرام گور رسم و رنگ‌آمیزی شده است درگوشه وکنار

نسخه مهرهای گوناگون ازسپهر آمده است . عنوان ونشان شنگرف . گوشه وکنار برخی از برگها وصالی شده .

درپایان نسخه این یادداشت ازسپهر آمده است :

هوالمالك . بعد از فهرست مرحوم مبرور میرزا محمد تقی متخلص به سپهر وملقب بلسان الملك درسنه ۱۲۹۷ وتقسیم کتابخانهٔ ایشان درمیان ورثه، این کتاب مستطاب باین بنده حقیر رسید .حرره الجانی الفانی عباسقلی بن المرحوم المزبور البسه الله تعالی من حلل النور فی شهر شوال المکرم ایت ئیل سنه ۱۳۰۳ .

قطع :رحلی ۲۴ × ۳۸ ، ج : تیماجی مشکی رنگ ، صفحات : ۴۸۴ ، سطور : ۲۷ ، کاغذ : اصفهانی وفرنگی آهارمهره دار ، شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۸۳ . جدید: ۵۸۷۴

روضة الصفا (فارسی)

بخش دوم تاریخ روضة الصفا ازمحمدبن خاوند شاه است .

رجوع شود به فهرست مشارفارسی ج ۱ـ۸۵۶ .

آغاز: عنوان صحیفه مرادات وفهرست مجموعه سعادات . .

انجام : مقیمان فـرش را واجب بود که دست بآمین بردارنـد آمین یا رب العالمین .

[۳۰۰۸]

نسخه ایست بخط نستعلیق حسین بن میررستم دریاباری مورخ شعبان ۱۰۷۱ ورقم او درپایان چنین است : تمت الکتاب ... حسین بن میررستم دریـاباری فی شهر شعبان المعظم سنه ۱۰۷۱ باتمام رسیده این کتاب ... بحسب الفرموده ... آقا محمدی کمانگر نوشته شد .
عنوانها و نشانها همه شنگرف ست .

درپایـان نسخه این یادداشت ازسپهر آمده است .

هوالمالك بعد ازآنکه مرحوم مغفورمیرزا محمد تقی لسان الملك مستوفی کاشانی در ۲۶ شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۹۷ در دارالخلافه طهـران پیوسته برحمت یزدان وکتابخانه آن

مرحوم دربین ورثه تقسیم شد ایی‌کتاب باین بنده فقیررسید فی یکشنبه ۸ شهرشوال‌المکرم سنه ۱۳۰۳ .

قطع :رحلی۲۵ × ۳۹ . ج: تیماج سرخ مقوایی دارای ترنج ونیم‌ترنج‌باعطف دامن صفحات : ۵۸۲ ، سطور ۲۵ ، کاغذ اصفهانی ، شماره دفترثبت قدیم:۷۴۵۸۴ .جدید:۵۸۷۵

روضة‌الصفا (فارسی)

از آغاز بخش دوم (نسب حضرت‌رسول ص) است‌تاواقعه جنگ‌جمل‌وپیروزی حضرت علی (ع) .

آغاز: عنوان صحیفهٔ مرادات وفهرست مجموعه سعادات ...

انجام : وحسن قبول‌خاطرفیاض مقرب حضرت سلطانی ... وبالاجابه‌جدیر .

[۳۰۰۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق مورخ ۹۳۱ نام‌کاتب را ندارد.

درآغاز نسخه‌سرلوحی‌است‌نقاشی‌شده‌بازرولاجوردشنگرف ونام‌کتاب‌باسفیدآب درمیان آن نوشته‌شده صفحه‌هادارای‌جدولهای: لاژورد وشنگرف وزرمشکی‌عنوان ونشان: شنگرف.

قطع:رحلی۲۱/۵ × ۳۴ج: تیماج مشکی‌دارای‌ترنج ونیم‌ترنج وکنگره ضربی زرین صفحات: ۴۹۸ سطور:۲۸ شماره دفترثبت‌قدیم:۷۴۵۸۵.جدید: ۵۸۷۶

روضة‌الصفا (فارسی)

ازآغازتشکیل‌سلطنت دودمان‌طاهریان (بخش‌چهارم تاریخ روضه‌الصفا)است تاذکر مصاهرت ملکزاده پیرمحمدبن ملك غیاث‌الدین.

آغاز: فهرست نسخه سعادت ابدی ودیباچه مجموعه مکتوبات...

انجام : گلها ولاله‌ها وهم‌ازتربیت کنی.

[۳۰۱۰]

نسخه‌ایست بخط‌نستعلیق مصطفی‌کاشانی بن‌آقارسول‌مورخ‌جمادی‌الثانیة ۹۲۹ورقم او درپایان چنین‌است: درهنگامیکه صحف‌حواسم از گسیخته گیهای شیرازه جمعیت چون‌اوراق

دفتر خط مجزا والواح مطول حیاتم از جریان کلك سرنوشت مانند مرقع کاکل شاهدان تازه‌خطه حسب‌الفرموده بندگان (نام این کس را سیاه کرده‌اند) تحریر قلم پریشان رقم گردید مشقه‌العبد ابن‌مرحوم اقارسول مصطفی‌کاشانی فی‌شهرجمادی‌الثانی مطابق‌سنهٔ۱۲۲۹ مدققان رااستدعای اصلاح سهووخطا ودعاست.

عنوان و نشان: شنگرف .

ازسپهر این‌دویادداشت درپایان آمده:

۱ـ نمی‌دانم‌کدام احمقی شقاوت نشان اسم‌این شخص راکه این‌کتاب راکاتب باسم او نوشته پاك‌کرده است تااینکه حالاهمه درزیر خاك شدند

۲ـ هوالمالك. بعداز فوت مرحوم پدرم میرزا محمدتقی لسان‌الملك سپهرکاشانی در دارالخلافه طهران در۲۶ربیع‌الثانی سنه۱۲۹۷ هجری‌وتقسیم‌کتابخانه آن مرحوم درمیان ورثه این‌کتاب مستطاب باین بندهٔ حقیررسید حرره‌الجانی عباسقلی بن‌المرحوم المذکور فی‌شهر شوال‌المکرم ایت‌ئیل‌سعادت تحویل سنهٔ۱۳۰۳ .

قطع:رحلی۲۳ × ۳۵/۵ ج: تیماجی‌فیلی‌رنگ. صفحات:۳۲۶سطور۰ ۲۵کاغذ: فرنگی شماره دفترثبت‌قدیم ۷۴۵۸۶جدید. :۵۸۷۷

روضة‌الصفا (فارسی)

ازآغاز تشکیل سلطنت‌دودمان‌طاهریان(نسخه‌ای‌دیگر ازبخش‌چهارم‌تاریخ روضة‌الصفا)است‌تاذکرمصاهرت ملکزاده پیرمحمدبن ملك‌غیاث‌الدین ،

آغاز: فهرست نسخه سعادت ابدی ومجموع کرامات سرمدی...

انجام :

من همچو خاروخاك توچون آفتاب وباد- گلها ولالهادهم‌ارتربیت کنی.

[۳۰۱۱]

نسخه‌ایست بخط‌نسخ جلال‌الدین طاهرازقرن دهم‌ـه.

درآغاز یك‌سرلوح بهزرولاجورد وشنگرف نام‌کتاب باسفیدآب درسرلوح نوشته شده

وصفحه‌ها دارای جدولهای: لاجوردی ومشکی وزرین وشنگرف عنوان ونشان: شنگرف. گوشه وکنار برگهای نخستین وصالی شده است.

قطع: رحلی ۲۴ × ۳۷ ج: تیماج مشکی رنگ صفحات: ۴۱۴ سطور: ۳۰ کاغذ: سمرقندی شکری. شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۵۸۷ جدید: ۵۸۷۸

روضة الصفا (فارسی)

بخش پنجم روضة الصفا است از آغاز داستان یافث بن نوح تا حکومت خواجه علی رادارد.

آغاز: آرایش دیباچه مناقب ومآثر سلاطین رفیع مقدار وروزنامچه خصایص...

انجام: امید بفیض فضل ربانی آنکه دو مجلد دیگر از مجلدات سبعه ... واقران سرافراز گرداناد بمنه وطوله حامداً مسلماً.

[۳۰۱۲]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن دهم ـ ه .

درآغاز نسخه سرلوحی است مذهب نقاشی شده با زرولاجورد وشنگرف وسبز ونام کتاب باسفیدآب درآن نوشته شده. صفحه‌ها دارای جدولهای لاجورد ومشکی وزرین وشنگرف. عنوان و نشان: شنگرف .

قطع: رحلی ۲۵ × ۳۷ ج: تیماج مشکی رنگ صفحات: ۳۹۰ سطور: ۳۰ کاغذ: سمرقندی شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۵۸۸ جدید: ۵۸۷۹

روضة الصفا (فارسی)

بخش ششم از میرخوند محمد بن خاوندشاه از نسب امیر تیمور تا پایان واقعه میرزا سلطان ابوسعید گورکان .

آغاز: جواهر حمدو سپاس ولالی شکر بی‌قیاس نثار بارگاه پادشاهی سزد...

انجام :

دعاء صبح خیزانش قرین باد   سعادت یار و دولت همنشین باد.

[۳۰۱۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ جلال الدین بن طاهر دیلمی جهرمی مورخ ربیع الاول سال ۱۱۴۳ در آغاز نسخه سرلوحی است نقاشی شده به: زر و لاجورد و شنگرف و سبز و در میان آن نام کتاب با سفیداب نوشته شده صفحه‌ها دارای جدولهای: لاجورد و مشکی و زرین و شنگرف عنوان و نشان: شنگرف.

قطع: رحلی ۲۵ × ۳۷ ج: تیماج مشکی مقوایی صفحات: ۵۸۴ سطور: ۳۰ کاغذ: سمرقندی شکری شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۸۹ جدید: ۵۸۸۰

لوایح القمر (فارسی)

در اختیارات و نجوم از حسین بن علی بیهقی کاشفی

فهرست مجلس ج ۲...و ۷:۰۰۰: ۱۱٤ فهرست دانشگاه ج ٤-۸۲۳ کشف الظنون:۰:

آغاز: الحمدلله الذی بیدحکمته ازمة الاختیار ... بعداز ادای ثنای قادر مختار جلت عظمته ...

انجام: والله جامع الشمل ومتمم النور والیه تصیر الامور تم ۰۰۰ فرغ من تسویده یوم الثلثا

[۳۰۱۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق خوش سدهٔ دوازدهم. نام کاتب و تاریخ کتابت ندارد پشت برگ نخستین نوشته: «بتاریخ غره شهر ذی الحجة الحرام ابتیاع نمودم. العبد.. حاجی جمال الدین محمد بن حاجی کمال الدین حسین بن.. آخوند ملاحاتم بن.. آخوند محمد مؤمن... بمبلغ هفت هزار دینار عباسی فی سنه ثلاث و تسعین و الف هجریه» چند مهر بیضی شکل و چهار گوش ناخوانا درهمین صفحه آمده. یادداشت تملک عباسقلی سپهر نیز که در ۱۲۹۷ نوشته دیده میشود.

در آغاز یک سرلوح نقاشی شده با زر و لاجورد و شنگرف ترسیم شده صفحه‌ها دارای جدول: لاجورد و مشکی و زر شنگرف.

قطع: وزیری ۱۳/۵ × ۲۳/۵ ج. تیماج مشکی رنگ دارای یک ترنج زرین روی سطح درونی صفحات: ۲۹۸ سطور: ۱۶ کاغذ: اصفهانی آهاردار شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۵۸۱ جدید: ۵۸۷۲

مجالس المؤمنین (فارسی)

از قاضی نورالله شوشتری است و بچاپ رسیده

فهرست مجلس ۲:۰۰ وج۷-۲۵۷۰ فهرست مشارفارسی ۲۷۳۰

آغاز: نفحات دلگشای حمدورشحات جانفزای ثنا که ازمهب شمال...

[۳۰۱۵]

نسخه‌ایست ناقص (ازپایان) بخط نستعلیق قرن یازدهم ـه .

درکنار برگها نسخه بدلها و افتادگیها وعنوانها وحاشیه‌هایی بانشان‌منه نوشته شده . صفحهٔ دوم‌وسوم‌دارای‌سر ترنجهایی‌است‌نقاشی‌شده‌بازر ولاجورد وشنگرف ودرمیان آنهافهرست ابواب‌کتاب باسفیدآب یادداشت شده در اطراف ترنجها گل‌وبوته ترسیم‌شده‌است . درآغاز نسخه یك سرلوح باقلمهای‌زرولاژوردو شنگرف آمده و در کنار آن گل و بوته های زرین دیده میشود .

کنار برگهای آغاز نسخه وصالی شده و به تذهیب ها آسیب رسیده است عنوانها ونشانها : شنگرف . نسخه‌ناقص‌وسطورپایان آن آبی‌است :

پایان : خاتمه در وصایای مألوف باناظران نکته‌طرازکه این‌مجالس... دیگرآنکه چون بعضی ازین مجالس در ایام فراغ ... و اشتغال بصحبت ارباب جاه‌وجلال وخوف.

قطع :رحلی۱۹ × ۳۰ ج : تیماج یشمی‌رنگ‌دارای‌ترنج ضربی . صفحات : ۱۰۳۸ سطور: ۲۴ کاغذ : اصفهانی مایل بزردی شماره دفترثبت‌قدیم. ۷۴۵۷۹.جدید ۵۸۷۱

تذکرهٔ شعراء (فارسی)

تذکره‌شعراء از میرزا محمد طاهر نصرآبادی اصفهانی(م-قرن۱۱-ه)است. بکوشش وحید دستگردی‌بچاپ رسیده .

رجوع شود به : الذریعه ج ٤ ـ ۳٦ مقدمه‌وحیدبر نسخه‌چاپی فهرست مشار فارسی.

آغاز: سرسبزی نهال خامه از طراوت بحر زخار تذکار حمد صانعست که خمسهٔ حواس...

پایان:

هر گاه کمند وحدتش جا باشد — دیویست که افتاده بخط مندل

[۳۰۱۶]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق سبز علی بابا احمدی مورخ ۱۰۸۶ و رقم کاتب در پایان چنین است تمت .. فی غرة شهر ذی الحجة الحرام سنة ست وثمان بعدالالف ... وراقمه سبزعلی بابا احمدی . این نسخه را مؤلف محمدطاهر نصرآبادی دیده و پس از رقم کاتب بخط خود این یادداشت را نوشته :

بعد از آنکه داعی گوشه نامرادی محمد طاهر نصرآبادی بتألیف این نسخه پرداخت و آنرا وسیله یادآوری عزیزان ساخت شمع بزم قدردانی طراوت بخش گلشن مهربانی دوست مهربان وهمدم قدردان مرشدخان بنابر شوقی که بسخن وسخن سنج دارد بر همه کس سبقت گرفته از باطن اهل سخن همت طلبید و نسخه مذکوررا نویسانید ومتنا وحاشیة بمقابله نظری کمینه رسید امیدوار است که بمطالعه هریك از عزیزان که میرسد مشارالیه ومؤلف را بیادآوری ممنون سازند شهر محرم الحرام سنه ۱۰۹۸ .

پشت برگ نخستن وهم در کنار برخی از برگها یادداشتهایی ازملك الشعراء بهار بچشم میخورد .

در آغاز نسخه فهرست نام کسانیکه در تذکره آمده‌اند درجدولهای زرین نوشته‌شده وشماره اسامی آنان را باقلم زر یادداشت کرده اند پس از فهرست درصفحه آغاز نسخه یك سر لوح منقش بازرولاجورد وشنگرف است وحاشیه دو صفحه نخستین نسخه دارای گل و بوته باقلم زرولاجورد وشنگرف ومشکی است میان سطرهای همین دوصفحه طلااندازی گردیده .

صفحه‌ها همه دارای جدولهای زرین ومشکی . عنوان و نشان : شنگرف.

قطع : وزیری ۱۲/۵ × ۲۳ ج: تیماجی یشمی رنگ صفحات: ۷۳۴ سطور: ۱۹ کاغذ : اصفهانی . شمارهٔ دفتر ثبت ۷۴۵۸۴ .

ابواب‌الجنان

(فارسی)

از مولی رفیع قزوینی محمدبن فتح‌الله (م-١٠٨٩) .

(نسخه حاضر جلد ١و٢ ابواب‌الجنان است) .

رجوع شود به : الذریعه ج ١ - ٧٦ وفهرست مشار فارسی ج١-٤٢

آغاز ج١: بهترین مقالی که‌سرخیل کاروان‌فنون، محاورت‌تواند بود وخوشترین کلامی که بشادابی لئالی‌کلماتش ...

انجام ج ١ : توفیق اتمام باقی ابواب را بر وجهی ثواب کرامت فرماید بمنه و کرمه .

آغاز ج٢ : زلال مقالی که ازچشمه‌سار دل که بجدول‌زبان جاری‌وبوستان جانفزای دین و ایمان به آن آبیاری تواند ....

انجام ج ٢: و در ادراک‌سعادت هر گونه‌عبادتی بتوفیق‌وعنایت خودمددکاری فرماید . بحرمت محمدوآل‌محمد شرف اتمام‌یافت.

[٣٠١٧]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق‌عزیز بن‌زین‌العابدین‌اصفهانی‌مورخ سیزدهم‌جمادی‌الاول ١٢٤٠

رقم‌کاتب درپایان ج١: لقد فرغت من‌تسوید کتابت‌یوم‌رابع شهررجب‌المرجب‌من‌شهور١٢٣٩

هرکه خواند دعا طمع دارم زانکه من بنده گنه کارم

و درپایان‌ج٢: بحرمة محمد وآل محمدشرف اتمام یافت این هفت مجلس از جمله چهارده مجلس باب دویم ابواب‌الجنان علی‌یدالعبدالاقل‌حقیر عزیز بن زین‌العابدین‌اصفهانی بتاریخ سیزدهم شهر جمادی‌الاولی سنه ١٢٤٠ .

دستم بزیرخاك چه فرداشود تباه شاید بیادگار بماند خط سیاه

عنوانها درکنار برگها نوشته‌شده .

عنوانها ونشانها ؛ شنگرف . جمله‌های عربی‌با خط شنگرف مشخص شده‌است.

قطع ؛رحلی٢٠×٣٠ ج : تیماجی‌مشکی‌رنگ‌دارای ترنج‌ونیم‌ترنج وکنگره ضربی.

صفحات : ۶۵۶ سطور: ۲۵ . کاغذفرنگی . شماره دفتر ثبت‌قدیم: ۷۴۵۴۸. جدید ۵۸۵۰

تاریخ گزیده (فارسی)

از حمدالله مستوفی قزوینی در یك فاتحه و شش باب.

فهرست دانشکده ادبیات ـ ۷۸ فهرست مشار ۳۳٤ و مقدمه ادوارد براون بر چاپ عکسی کتاب .

آغاز (ناقص): در اکثر ایران چهارده تن مدت ملکشان از سنهٔ تسع وعشرین واربعمأیه تا ربیع الاول سنه تسعین وخمسمأیه صدو شصت و یکسال . شعبهٔ دوم بکرمان یازده تن مدت ملکشان از سنهٔ ثلاث وثلاثین واربعمأیه...

انجام : و تصحیح این انساب از کتب معتمدعلیه کرده است والعلم عندالله تعالی وحده العزیز .

[۳۰۱۸]

نسخه‌ایست ناقص (آغاز ندارد) بخط نستعلیق نوروز علی پسر دوستعلی شیخ حیواتی معلم مورخ ۱۰۵۳ در کنار برخی از برگها حاشیه‌هایی از اسکندر میرزا پسر رکن الدوله نوشته شده و او در پاره‌ای از آنها بمؤلف کتاب (مستوفی) ناسزا گفته است رقم کاتب در پایان چنین است تمت الکتاب فی الصبح یوم الثلثا سابع شهر المبارك ربیع الاول سنه ثلاث و خمسین و الف من الهجریه .. بخط الضعیف نوروز علی بن دوستعلی شیخ حیواتی المعلم. وستر عیوبها . در برگهای نسخه آثار رطوبت نمایان است ولی نوشتها آسیب ندیده‌است . عنوان و نشان شنگرف .

قطع: رحلی ۱۸ × ۴۵ ج : تیماج یشمی رنگ ضربی. صفحات: ۵۸۵ سطور: ۱۷ کاغذ: اصفهانی شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۵۱ جدید : ۵۸۵۳

ترجمهٔ سیاحت نامهٔ تبت (فارسی)

سیاحت نامه تبت از هنری لاندور وبانگلیسی است و این کتاب بخش نخستین آنست که بقلم یکی از مترجمان عصر ناصر الدین شاه قاجار در پنجاه فصل از انگلیسی بفارسی ترجمه شده و در آن نام مترجم یاد نگردیده .

آغاز: چون در این عهد همایون‌وروزگارمیمون که انواع و اقسام کمالات و هزار روحی تازه و قربی بی اندازه . . . فصل اول ترجمه . وقتیکه مصمم شدم بسیاحت تبت ...

انجام : نیتی نخواهند انداخت اجزائیکه نباشند همراه من بیایندمنحصر شدند بچهار نفر که متعهد شدند به اتفاق‌من تاتنگه میوم بیایند.

[۳۰۱۹]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق عزیزالله‌مورخ۱۳۲۲ و رقم‌کاتب‌در پایان نسخه چنین است : تمام شد جلد اول تاریخ تبت‌مسافرت‌نامهٔ سویج هنری‌لاندور که از کسوت انگلیسی بفارسی ترجمه شده‌است بیداقل عزیزالله قلمی گردید .. فی شانزدهم شهر ذیقعده سنه۱۳۲۲ درپایان بخشی از فصل هیجدهم چند سطر نوشته‌شده‌که گویا از دومین‌بخش همین‌سیاحت‌نامه باشد . صفحات همه دارای جدول و کمند شنگرف است .

قطع :خشتی۱۷/۵ × ۲۶/۵ ج : تیماج‌نیلی‌یك‌لا.صفحات : ۱۹۰. سطور : ۱۵ کاغذ فرنگی‌آبی‌رنگ شمارهٔ دفترثبت: قدیم۷۴۵۶۹ جدید :۵۸۶۴

۱ - **الاستغاثه فی‌بدع‌الثلاثه** (ص۲-۱۲۳دفتر) **(عربی)**

برخی آنرا از ابوالقاسم علی‌بن احمد کوفی علوی (م - ۲۵۲) و گروهی‌از آثار کمال‌الدین میثم‌بن‌علی‌بن میثم بحرانی (م- ۶۷۹) دانند و در نسبت کتاب به این دونفر سخنها و گفتگوها شده .

در نسخه‌حاضر این کتاب به سید مرتضی نسبت‌داده‌شده است .

این کتاب با نامهای : الاستغاثه ، الاغاثة‌فی بدع‌الثلاثة ، البدع المحدثه نیز یادشده .

رجوع شود به : الذریعه ج ۲ :۲۸ کشف‌الحجب: ۸۲فهرست‌مشارعربی۴۹ مجلس ٤:٤١١-٤١٢

آغاز: الحمدلله‌ذی‌الطول والامتنان والعزة والسلطان والعظمة والکبریاء

امابعدفانی لما تأملت ماعلیه‌الامة فی‌اهوائها ...

انجام : وقد شرحنا من‌فساده واوضحنا من بطلانه مـافیه کفایة و مقنع ونهایه‌لذوی العقل والفهم والبصیرةونسئل‌الله ... وآله‌اجمعین .

۲ ـ تحفة النجباء فی‌مناقب آل (اهل) العباء **(عربی)**

(ص ۱۲۵ ـ ٤۱۲ دفتر)

درمدح و منقبت خاندان رسول (ص) ازسید عبدالرحیم بن‌سید عبدالله بن سیدپادشاه حسینی ودرآن ازاخبار شیعی وسنی آورده است .

رجوع شودبه : الذریعه ج ۳ : ٤۷٦ .

آغاز: الحمدلله الذی خلق نورنبیه صلی‌الله علیه‌وآله وسلم قبل‌سایر الانبیاء وبعد فیقول .. عبدالرحیم بن‌عبادبن السید پادشاه الحسینی ... هذا کتاب یشتمل علی فراید ... وسمیته تحفةالنجباء فی‌مناقب اهل‌العباء ...

انجام : (ناقص) واخرج الطبرانی عن‌علی (ع) سمعت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وآله وسلم یقول من‌یرد علی‌الحوض اهل‌بیتی ومن‌احبنی من .

[۳۰۲۰ـ مجموعه]

دفتریست که همه‌آن بخط نسخ فاضل نجفی درقرن یازدهم نوشته‌شده پشت‌برگ نخستین یادداشت تملك محمد بحرانی : مورخ ۱۱۷۷ بامهر بیضی‌شکل اوبه‌نقش : (عبده سیدمحمد الرضوی ۱۱۱۵) . یادداشت تملك شیخ‌محمد ویادداشت سپهر دیده میشود .

اشعاری ازکاتب نسخه (همان فاضل نجفی) دربارهٔ خلیفه دوم نوشته شده . ودر آغاز شمـارهٔ ۲ حدیثی دربـارهٔ ابوبکر نوشته شده . عنوان ونشان : شنگرف .

قطع :رحلی۱۹/۵ × ۲۷/۵ ج : تیماجی زرد رنگ.صفحات:۴۱۲ سطور: ۲۳ کاغذ: اصفهانی شمارهٔ دفترثبت‌قدیم:۷۴۵۳۷.جدید:۵۸۴۱

درة نادره **(عربی)**

ازمیرزا مهدیخان منشی استرابادی است که بارها چاپ شده .

رجوع‌شود به‌فهرست معارف ج ۲ : ٤٦ فهرست مجلس ج ۲ ـ ۱٤۱ فهرست مشار ج۱ـ ٦٦٤ ومقدمه‌دکتر سیدجعفرشهیدی بر نسخه‌چاپی دره از نشریات انجمن آثار ملی .

آغاز: دیباج دیباچه کتاب فصاحت قرین مخطط ومدبج .

انجام : اذاقدمت خاتمة الرزایا فقد عرضت سوقك اللکساد

[۳۰۲۱]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق سدهٔ سیزدهم ـ پشت برگ نخستین، وحیددستگردی یادداشتی درمعرفی این نسخه نوشته که عیناً نقل میشود : «بشهادت خط وکاغذ وکهنگی این کتاب در عصر میرزامهدی خان یا فاصله کمی بعدازاو تحریرشده وازحیث خوانا بودن خط وکم غلطی بر نسخ چاپی رجحان دارد» وحید دستگردی کاتب نسخه آنرا با خط های گوناگون نستعلیق ریزودرشت نوشته است پایین بسیاری ازجمله‌های شرحها وتوضیح هایی بفارسی وعربی نوشته شده ودر برگهای آغاز نسخه این توضیحها بشنگرف است . درمیان مهر گوش سپهر به نقش : (لااله الاالله الملك الحق المبین عبده عباسقلی) آمده‌است .

قطع : رحلی ۲۲ × ۳۲ ج : تیماجی زرد رنگ دارای ترنج و نیم ترنج گل و بوته‌دار منگنه شده آبی رنگ صفحات :... سطور: ۱۰ کاغذ فرنگی آبی رنگ. شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۳۸. جدید: ۵۸۴۲۰.

ترجمة الفوايد الضيائيه (فارسی)

فوايد الضيائيه شرح مولی عبدالرحمان جامی برکافیهٔ ابن حاجب و کتاب حاضر ترجمه شرح جامی است از عباسقلی سپهر کاشانی .

عباسقلی سپهر درسال ۱۲۸۲ کتاب الفوايد الضيائيه جامی رانزد آقای سیدحسن نظری میخوانده ودراین هنگام آنرا بفارسی درآورده.

درسال ۱۳۰۳ آنرا نوشته وبنابنوشته او ترجمهٔ پاره‌ای از ابواب شرح جامی است و ترجمه‌ای ابتدائی است ودر آن نادرستی فراوان یافت میشود .

سپهر خود در یکی از یادداشتهایی که دارد چنین نوشته « قریب پنجاه و هفت سال قبل که این بنده حقیر عباسقلی مشیرافخم وزیر تألیفات سپهر ثانی ابن

مرحوم مبرور میرزا محمدتقی لسان‌الملك سپهر اول طاب‌ثراه نزد مرحوم مغفور آقاسیدحسن نظری معلم خود کتاب شرح جامی رامتعلم بودم‌دروس خودراترجمه نمودم واین کتاب همان نسخه ترجمه است معلوم است باقتضای آن زمـان وحال دارای چه‌مقام وحـال است والحمدلله العلی المتعال فی‌الغدو والاصال والشهور ـ والاحوال حرره الجانی فی‌شنبه ۲۴ شهر جمادی الثانیه مطابق پـانزدهم‌حوت ... سال فرخنده فال‌پیچی‌ئیل سنه ۱۳۳۹ غشلط ، ۹۳۳۱».

در دنباله‌این‌یادداشت‌نیز چنین نوشته :

عجب این‌است که درصفحهٔ‌اول این کتاب که درسال ۱۳۰۳ تحریر شده‌است بتاریخ شروع این کتاب اشارت رفته‌است وفراموش کرده بودم که سابقاً نوشته‌ام لهـذا دراین صفحه نیز نگـارش رفت زیرا که انسان مرکب نسیان است والعلم عندالله تعالی .

آغاز: واذا تنـازع الفعلان یعنی ودروقتیکه نزاع بکنند دو فعل ، شارح میفرماید بلکه دوعامل به‌جهت اینکه بسرفعل هم‌نزاع میکنند درسه معمول مثل زید معطی ومکرم عمرواً یعنی زیدعطامیکند وبخشش میکندعمررا ...

انجام : واگر ساقط شود بعضی ازحروف‌آن ثلاثی مزیدیارباعی لازم‌میآید اشتباه زیرا که دراین وقت دانسته نمیشود که این‌افعل تفضیل مشتق شده است‌از رباعی‌یاثلاثی‌مجردیاثلاثی‌مزیدفیه‌پس‌بدرستیکه‌این‌حروف ثلاثة احتمال‌داردا ینکه بوده باشد تمام حروف .

[۳۰۲۳]

نسخه‌ایست ناقص(ازآغازوانجام) بخط نستعلیق‌عباسقلی‌سپهرمورخ۱۲۸۲تا ۱۳۰۳ ـ

وآنرادر روزگارجوانی هنگـامیکه نزداستاد فواید الضیائیه رامیخوانده نوشته است‌افتادگیها درکنار برگها جبران شده‌است عناوین به‌شنگرف سپهر درکنار یك‌برگها از آغاز نسخه ونیزیك برگ ازانجام چند یادداشتهایی دارد .

قطع : خشتی ۲۰/۵ × ۳۳۵ . ج پارچه که روی مقوایی ضخیم کشیده شده ، باعظمت و گوشهٔ تیماجی . صفحات : ۳۸۱ سطور : ۲۵ کاغذ ، فرنگی : شماره دفتر ثبت قدیم ۷۴۵۳۶ جدید : ۵۸۴۰

الکافی (فروع...) **(عربی)**

از آغـاز کتاب الجهاد تاپایان کتاب العتق والتدبیر والکتابة از فروع کافی محمدبن یعقوب کلینی است که بارهاچاپ‌شده‌است فهرست مشار ـ چاپی عربی ـ ۷۲۲ .

آغاز: کتـاب الجهاد ، باب فضل الجهـاد ، عدةمن اصحابنا عن احمدبن محمدعن علی بن الحکم ... قال قال رسول ... الخیر کله فی السیف وتحت ظل السیف ...

انجام : قال لیس فی الأباق عهدة . تم کتاب العتق ، والحمدلله وحده کاتب افزوده بیدالاحقر عبدالمجیدبن مظفر .

(۳۰۲۳)

نسخه ایست بخط نسخ قرن دوازده عبدالمجیدبن حسن بن محمدبن مخزوم کوری بحرانی رقم کاتب در پایان برخی از بخشهای کتاب آمده است، در کنار برگهای نسخه حاشیه های بی نشان ونیز حاشیه‌هایی بانشان: المصباح المنیر . قص ، نهایه ، جامع الاصول ، ام ن ، یب در ، نوشتهٔ کنار برگها نوتر از نوشته متن کتاب است ، یك نامه وچهار برگ ازکتـابی دردرایه درمیان این نسخه گذارده‌اند ، عنوان ونشان ، شنگرف .

قطع رحلی ۲۰/۵ × ۲۸/۵ ج: تیماجی سرخ رنگ صفحات : ۵۶۱ سطور : ۲۱ کاغذ : فرنگی ضخیم مایل بزردی ، شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۳۱ . جدید: ۵۸۳۵

انوار التنزیل واسرار التأویل **(عربی)**

از قاضی بیضـاوی ناصر الدین عبدالله بن عمر (م ـ ٦٨٥) که بارهـا چاپ شده است .

رجوع شود به : کشف الظنون ج ۱ : ۱٦۲ فهرست مشار عربی ـ ۱۰۱ .

آغاز: الحمدلله الذی نزل الفرقان علی عبده لیکون للعالمین نذیراً فتحدی باقصر سورة ...

انجام : من قرءالمعوذتین فکانما قرء الکتب التی انزل‌الله تعالی کلها .

[۳۰۲۴]

نسخه‌ایست بخط نسخ عبدالنبی بن عبدالسلام که حسب‌الامر لطف علی بیکا نایب و برادر محمدزمان خان مورخ ۱۰۹۳ ورقم اودرپایان نسخه چنین است: قداتفق الفراغ من تسوید هذه النسخة المسمی بانوار التنزیل واسرار التأویل الذی صنفه قاضی القرضاه عبدالله بن عمر البیضاوی ثم الشیرازی فی ضحوة یوم الخمیس الخامس من الیشر الثالث من الشهر العاشر من السنة الثالث من العشر التاسع من المأیه الحادیعشر... حسب الامر بندگان.. لطف علی بیکا نایب و برادر عالیجاه امیرالامراء محمدزمان خان بیگلربیگی کوه کیلویه در بلده بهبهان بیدالفقیر ... عبدالنبی بن عبدالسلام سمت تحریریافت... عن تصحیح کل سقموها، برگها هم متن و حاشیه است. مهرهایی بشکلها ونقش‌های گوناگون ازسپهردرآغاز وانجام نسخه‌دیده میشود. درآغازیك سرلوح به: زرولاجورد وشنگرف وسفیدترسیم شده گوشه وکناربرخی ازبرگها وصالی شده.صفحه‌ها در جدول: لاجورد ومشکی وزرآیه‌ها وعنوان ونشان: شنگرف.

قطع: رحلی ۱۷ × ۳۰/۵ ج: تیماجی یشمی رنگ صفحات: ۱۰۵۰ سطور، ۲۷ کاغذ: اصفهانی نازك شماره دفترثبت قدیم: ۷۴۵۷۱. جدید: ۵۸۶۵

اسکندرنامه **(فارسی)**

بخش دوم اسکندرنامه‌ایست که درزمان صفویه ساخته شده

درآغاز این مجلد از اسکندرنامه گفته شده که حکیم منوچهر ناقل آن است.

سبك‌شناسی ۲: ۱۳۰-۱۳۱-۳: ۲۶۱ فهرست مشارفارسی

آغاز: بوجدآی ایدل بجوش این زمان که باز آمدیم برسر داستان اما صاحب جلد دوم مولانا منوچهر حکیم ناقل است و می‌فرماید که چون سلطان صاحبقران حلقه‌فکن گوش گردن کشان نتیجه دارابرگزیدهٔ خالق یکتا...

انجام : رو بطرف ترکستان روانه شو نوفل پیش خواند با برداشت روانه گردید تاانشاءالله تعالی باقی داستان رادرجلد دوم وآشکار شدن نقابدارها راعرض خواهیم نمود آمین یارب العالمین بیت:

گر بهم برزده بینی خط من عیب مکن
که مرا گردش ایام بهم برزده است

.... تمام شد ۱۱۰۶

[۳۰۲۵]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق مورخ ۱۱۰۶ نام کاتب ندارد. نسخه‌ایست دارای ۳۴ تصویر نسبتة زیبا. عنوان و نشان: شنگرف
قطع: رحلی ۲۲ × ۳۴/۵ ج: تیماجی نارنجی رنگ ضربی صفحات ۵۹۸ سطور: ۲۲ کاغذ اصفهانی: شماره دفتر ثبت قدیم: ۷۴۵۳۰. جدید: ۵۸۳۴

۱ـ **خلاصة فقه اللغه** (ص ۱ ـ ۳۰ دفتر) **(عربی)**

برگزیده است از فقه اللغة عبدالملك بن محمد بن اسماعیل ثعالبی نیشابوری که بچاپ رسیده است.

آغاز: بسمله. فصل فی الطعام عن الاصمعی و ابی زید و غیرهما کل ما اذیب من الالیه فهی ...

انجام: صبأت تبشیة الصبین، نهده ثدی الجاریه. بشر البشر.

۲ـ **بحر الجواهر** (ص ۳۱ ـ ۴۸۱ دفتر) **(عربی ـ فارسی)**

از محمد بن یوسف طبیب هروی است (قرن ۱۰) در لغات پزشکی، وی کتابی دیگر بنام جواهر اللغه دارد که نزدیك باین کتاب است

فهرست مجلس ۷: ۷۷ـ۷۸

آغاز: حمد العلام اهدی ذوی الافهام تحقیق دقایق اللغات العربیه ...

انجام: و ازین سبب است که اکثر حکما منسوبند بآن موضع و در هیچ زمین دیگر مثل ایشان پیدا نشده است.

[۳۰۲۶]

دفتریست بخط نستعلیق جمادی لاولی ۱۲۶۵ و ۱۲۶۶ در پایان نسخه یادداشتی بخط

عبدالحسین‌خان ومورخ ۱۲۶۶ منقول ازکتاب اسرارحقایق الطب مسعودبن محمد سجزی آمده است.درگوشه وکنارنسخه‌یادداشت هایی ازبهارفرهادمیرزاودیگران نوشته‌شده.عنوان ونشان:شنگرف

قطع: نیم‌خشتی۱۴ × ۲۲ ج: تیماجی تریاکی رنگ . صفحات(برگهای‌اضافی) : ۵۰۰ سطور: ۱۹ کاغذ : فرنگی: شماره دفترثبت‌قدیم: ۷۴۵۹۳ جدید:۵۸۸۲

شرح نهج‌البلاغه **(عربی)**

ازابن ابی‌الحدیدعبدالحمیدبن هبةالله م-۶۵۵. این کتاب بارها چاپ شده (واین نسخه ازآغاز تابخش دهم آنست).

رجوع شودبه: فهرست مشارعربی ص۵۶۹ فهرست مجلس ج ۷-۱۶۹ -۱۷۰

ورجوع به‌معجم‌المطبوعات: وفهرست مشارشود:

آغازج۱- الحمدلله الذی تفرد بالکمال ...

انجام بخش ۱۰ (موجود درنسخه):

لکل اجتماع من خلیلین فرقه وکل الذی دون الفراق قلیل

والناس یروونه وان افتقادی فاطماً بعداحمد . آخرالجزءالعاشرمن شرح نهج‌البلاغه صحه وسلامه .

[۳۰۲۷]

نسخه‌ایست بخط نسخ‌قرن یازدهم. این‌نسخه از متملکات امیرمحمدصالح بن‌عبدالواسع خاتون‌آبادی اصفهانی صاحب ذریعةالنجاح وجزآن وم-۱۱۱۶ بوده‌وی‌این‌نسخه‌راوقف‌عام نموده‌برپشت برگ دوم‌نسخه‌این‌وقفنامهٔ بخط او چنین نوشته شده :

لقدوقفت هذا الکتاب المستطاب علی‌الشیعه الاثنی عشریه الذین ینتفعون به‌ادام‌الله تعالی تأییدهم وجعلت تولیة الاخذ والاعطاء للاصلح من اولادی الذکور من‌ای‌بطن‌کان واشترطت علی من‌انتفع‌به‌باذن المتولی‌ان‌لایحبسه‌عنده‌ازید من‌سته اشهرالاباحضاره عندالمتولی واخذ جدیدمنه وقفاًبتاً بتلاجامعاً للشرایط مانعاً من

ان یباع او یوهب او یملك فمن بدله بعد ماسمعه فانمااثمه علی الذین یبدلونه والله سمیع علیم و کتب المذنب المجرم الخاطی محمدصالح بن عبدالواسع الحسینی عفی الله تعالی عنهما فی شهر رمضان المبارك لسنه اثنی وعشرین ومایه والف و الحمدلله اولا واخراً والصلوة علی محمد و آله الاقدسین.

درمیان نسخه فیما بین جلدها صفحه‌ها و برگهایی سفیدوجود داردوکاغذهای نیمه جلد سوم باکاغذهای دیگرنسخه تفاوت‌دارد. عنوان و نشان شنگرف.

قطع: رحلی۲۱/۵ × ۳۱ج: تیماجی عنابی رنگ ضربی دارای کنگره و ترنج ؛ نیم ترنج گل‌وبوته‌دار کنار جلدوعطف آن باتیماج‌سرخ‌وصالی‌شده‌است‌صفحات۱۰۲۹: سطور : ۲۹. کاغذ: اصفهانی آهارمهره‌زرد رنگ. شماره‌دفترثبت قدیم ۷۴۵۲۸. جدید: ۵۸۲۲

شامل‌التواریخ (بخش دوم) **(فارسی)**

ازعباسقلی سپهر کاشانی. در این بخش سرگذشت و ترجمه حال فرزندان چنگیزخان مغول است.

(درنسخه‌اغلاط دیده‌میشود)

آغاز: بیان بدایت حال و آغاز داستان او کتای قاآن بن چنگیزخان ازین پیش درذیل‌احوال شهریار قهار گردون اقتدار چنگیزخان بنگارش خلاصه حال واسامی اولاد واعقاب اواشارت رفت هم‌اکنون بعون یزدان و اقبال پادشاه زمان. ترقیم میشود.

[۳۰۲۸]

نسخه‌ایست ناقص (پایان) بخط نستعلیق سده‌چهاردهم. نام‌کاتب و تاریخ‌کتابت ندارد عنوانها بالای هرصفحه نوشته‌شده درآغازنامه‌ای است‌ازسپهر که برکناریك برگ نوشته در میتن‌کاغذ نمرین- سیاه‌مشقی است واین برگ رابه نسخه الصاق‌کرده‌اند پایان نسخه: که ما همه این‌کنکاشها وتدبیرها درکار تو نمودیم تااین سلطنت باتوگذاریم سزاوارچنان است‌که بما. عنوانها مشکی

قطع: ۲۰/۵ × ۳۲/۵ ج: مقوایی باعطف تیماجی. صفحات: ۲۱۰ سطور: ۱۷ کاغذ: آبی فرنگی. شماره دفتر ثبت قدیم. ۷۴۵۶۵. جدید : ۵۸۶۲

۱ ـ متفرقات (ص ۱ ـ ۳۳ دفتر) **(فارسی)**

در بخش نخستین دفتر این یادداشتها که تمامی مربوط بعلم رمل است نوشته شده:

۱ ـ باب طالع مشتری (ص۱ دفتر).

۲ ـ طالع قمر (ص ۲ دفتر)

۳ ـ صورت کشیدن رمل (ص۳ ـ ٦ دفتر)

٤ ـ صورت کشیدن رمل دیگری (ص٦ـ۹ دفتر).

۷ ـ احکام حضرت دانیال دربارهٔ نقطه‌های رمل (ص۱۱ـ۱۹ دفتر)

۸ ـ جدولها ودائرهایی درباره : احکام ذوزواید . دائرهٔ یادگار حاجی طبسی دائره غالب ومغلوب وطالب ومطلوب . دوایر اوتاد یعنی وتد ومایل الوتد وذیل الوتد و وتـد الوتد . دوایر اوتاد و وتدالداخل . طمطم طریق ابـدحی طریق بـزدحی (ص ۲۰ـ۳۳ دفتر)

۲ ـ سرخاب (ص ۳٤ ـ ٦۲ دفتر) **(فارسی)**

ازسرخاب درعلم رمل دارای عناوین بـاب وفصل ودر بمبئی چاپ شده است الذریعة ج ۱۶۷:۱۲ فهرست مشار فارسی : ۹٤۸

آغاز : حمدا کمل وشکر احمل بعدد ذراست رمل لایق فردیست...

انجام : دردایره ابدح و سایرعناصر همین ترتیب مراد است چنانکه نموده میشود دردوجدول که در کتاب قاعده . ..

۳ ـ ترجمه عین الرمل (ص٦٦ ـ ۱۱۹) **(فارسی)**

درمقدمه این رساله آمده که «اصل عربی این رساله عین الرمل نام دارد واز کتب مغربی است که حکماء مغرب وضع کرده‌اند » ومترجم برای سهولت مبتدی ومنتهی آنرا بفارسی شرح کرده است» .

مترجم درآغاز کتاب را درچهار باب ترتیب داده و پس از پایان چهار باب عنوانهای دیگری جون فصل وشرح وباب آغاز میکند .

پس از چهار باب اول وچند فصل دوازده خانهٔ رمل را شرح کرده و هریك را باعنوان (شرح خانه ...) آغاز میکند وپس ازآن ۱۶ باب دیگر دربیان مسائل مختلفهٔ رمل عنوان دارد . چهار باب اصلی کتاب بایں ترتیب است :

باب اول دروضع ابدح وشرح آن

باب دویم درشرح نقطه ازمیزان و کیفیتهای آن .

باب سوم درعوارض و کیفیت آن

باب چهارم : درحکم کردن براحوال طالع وتوابع آن .

شیوهٔ فارسی این کتاب کهنه است وچنین پیداست که درحدود قرن ۸ نوشته شده اینك نمونه‌ای نقل میشود « فصل بدان ارشدك الله که احکام خانهای طالع بعضی مفرد است وبعضی مرتب واگر رمال این نداند بعداز گشودن ضمیر از سؤال سائل عاجز باشد وهرچه گوید عقل آنرا قبول نکند بدان سبب که نه ازعلم باشد و ما این را به سبیل کلیات بیان کنیم تامبتدی و منتهی هردو را فایده باشد و شرح هریك را باز نماییم».

آغاز : شکر وسپاس موجودیرا که سپهر وماه چهره گشادهٔ قلم قدرت اوست وتیغ آفات ازنیام صبح بر کشیدهٔ اراده قادری که غبارزوال بردامن کبریاء او ننشیند حکیمی که هیولا ، آتش را بحکم خفت ویبوست ساکن محیط کرده . . . هوارا . . . بمرکز زمین فرستاده . . . وانبیار ابعثت کرد بابلاغ رسالت و اظهار دلالت مثالی داد . . . وبرخلاف طبائع قوانین شرایع نهاد . . اما بعد بدانکه این مختصریست مشتمل برچهار باب المسمی بعین الرمل و از کتب مغربی که حکماء مغربی دراین فن وضع کرده‌اند . . .

انجام : یعنی چون شکل مریخ دریکی از این خانها بیابد مرده است و

اگر ازین شکلها بود دلیل بیماری و دست تنگی بود ... وصلی الله علی خیر خلقه . . . الطیبین الطاهرین

۴ـ شرح دعای حضرت آدم (ع) (ص۱۱۹ـ۱۲۲ دفتر) **(فارسی)**

شرح سبب صدور و خواص دعائی است منسوب به حضرت آدم که بدینگونه آغاز میگردد : لااله الاالله العزیز الغفار لااله الاالله الجلیل الجبار ...

آغاز : (بسمله) شرح دعای حضرت آدم در کوه سراندیب این دعارا بخواند از کلمات خلاص شد این دعا را روایت میکنند سلمان فارسی که رسول (ص) بجنگ قلعه سلاسل رفت ...

انجام : فانصرنا علی القوم الکافرین برحمتك یا ارحم الراحمین

این نسخه بخط شکسته نستعلیق نو و بقلمی دیگر است واغلاط فراوان دارد

۵ ـ منشآت (۱۲۳ـ۱۵۰ دفتر) **(فارسی)**

دراین بخش دفتر چندین نامه و وقفنامه از میرزا مهدیخان منشی و جز او یادداشت شده که به ترتیب یاد میگردد . منشآت میرزا مهدیخان درضمن مخزن الانشاء . بچاپ رسیده است .

۱ ـ وقف نامهٔ درخصوص کتابهایی که وقف نموده (ص۱۲۳ـ۱۲۸)

۲ ـ نامهٔ بیکی از دوستان (ص۱۲۸ـ۱۳۰)

۳ ـ نامهٔ بیکی از مخدومان (ص۱۲۸ـ۱۳۰)

۴ ـ شهادتنامهٔ درخصوص گم شدن مادیان (ص۱۳۰ـ۱۳۱)

۵ ـ پاسخ نامه ایکه دربارهٔ خورچه سرانوشته شده (ص۱۳۱ـ۱۳۲)

۶ ـ مراسله که درخصوص رسیدن قطعات درپاسخ مکتوب عزیزی نوشته (ص ۱۳۲)

۷ ـ بعزیزی که کیف و کمی فرستاده بود نوشته (ص۱۳۳)

۸ ـ نامه ایکه به طبیبی نوشته (ص۱۳۳ـ۱۳۴)

۶ ـ رساله رمل (۱۵۳ ـ ۱۶۵ دفتر) **(فارسی)**

رساله‌ایست در بارهٔ رمل . عنوانهای آن نوشته نشده . آغاز ندارد نام مؤلف نیز یاد نشده است .

آغاز: ضمیر واقف شود بعد از سی و یکروز ... دلیل کند بر ترس و خوف مگر در رسیدن... از جائیکه وقوف دارد و در توقف افتادن میراث .

انجام : دلیل کند بر عاقبت خیر وسلامتی ... که از جایی خطیر باشد و حصول مال وپیوستن بکسی و آمدن غایب در آنشهر که باشد ومراد خود والله اعلم بالصواب تمت .

[۳۰۲۹ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق گوناگون حدود قرن۱۴ . نام کاتب و تاریخ کتابت ندارد . منشأت دراین دفتر چلیپا نوشته‌شده است . عنوان ونشان : شنگرف . در میان (ص۶۳ـ۷۶) آثار رطوبت نمایان است .

قطع : رقعی خشتی ۱۶/۵ × ۱۹/۵ ج : تیماج زرد یکلا ـ صفحات : ۱۶۶ . سطور : مختلف . کاغذ فرنگی . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: . ۷۴۴۴۷ جدید ۵۷۶۷

جنگ **(فارسی)**

نوشته‌های موجود در این جنگ (بیاض) بترتیب عبارتند از :

ذکر آباء و اجداد حضرت رسول (ص٤) . نسب پیامبر مطابق روایة ابن اسحاق (ص٥) . نسب پیامبر موافق تاریخ معین (ص٦) .

تفصیل ترکیب کواکب ثوابت در افلاک این است (ص۹ـ۱۱) .

نامه خواجه نظام الملک به ملکشاه سلجوقی (ص۲۷ ـ ۲۸) آغاز : عرضه داشت کمینه .

پیر غلام دیرینه نظام الملک آنکه بعز عرض باریافتگان بارگاه نواب .

انجام : از دلالت خیر ومنع از شر سعی مو فور بظهور رساند واگر اجر آن از دنیا .

حکایتی از مأمون الرشید ویادداشتی از عباسقلیخان سپهر (ص ٤٤- ٤٨)

ترکیب چنددارو (ص٧٤ ـ ٧٥) . اشعاری درماده تاریخ عمارت آمیرزا محمد وزیر کاشان و ابیات دیگر (ص ٨٧ ـ ٩١) .

قصیدهٔ درمدح ناصر الدینشاه درشهر ذیقعدهٔ ١٢٨٨ (ص٩٨ـ١٠٣) .

ابیاتی درستایش ابوالفضل گرگانی وابیاتی دیگر (ص١٠٦ـ١٠٨) .

بعضی از قصص عجیبه (ص١٠٩ـ١١٦) ' ذکر معمرین جهان از اول زمان الی الان ٩ شهر رمضان سنه ١٢٨٧ دراین بخش کسانیکه سالیان زیاد دردنیازندگی کرده‌اند ازپادشاهان وپیامبران ، ایرانیان و تورانیان ، کلدانیان ، عاد وثمود ، چینیان ، مصریان ، پادشاهان یمن ، پادشاهان بیت‌المقدس ، پادشاهان حیره ، فیلسوفان جهان ، سالداران پیش‌از هجرت وپس ازهجرت نام آنان ومدت‌زندگی هریك بطور فهرست یاد شده است (ص١٣٤ ـ ١٤٨) بعضی از امثال نظماً ونثراً . (ص١٥٢ـ١٥٦) .

بحر طویل اثر طبع سیدعلی جبل‌عاملی متخلص به سید (ص١٧٢ـ١٨١) .

یادداشتی منقول ازپشت کتاب صحاح‌اللغة (ص٢١٤ـ٢٢٤) .

فهرستی از کتابهای صرف ونحو و کتابهای دیگر (ص٢٣٦ـ٢٤٢).

[٣٠٤٠]

دفتریست بخط نسخ ونستعلیق مورخ ١٢٨٩ . بیشتر برگهای دفتر نانوشته است مهر سپهر روی ص (١٠٨) نقش شده است .

قطع بیاض جیبی؛ ٩/٥ × ١٧/٥ .ج: تیماج زرد یك‌لا. صفحات : ٢٤٦ .سطور: مختلف.

کاغذ: فرنگی الوان . شمارهٔ دفتر ثبت قدیم: ٧٤٤٤٩ .جدید ٥٧٦٩

انوار التنزیل (عربی)

از قاضی ناصرالدین بیضاوی (م ـ ٦٨٥

کشف‌الظنون ١: ٢٦٢ فهرست مجلس ٧: ١٨ـ١٩

[٣٠٤١]

نسخه ایست بخط نسخ قرن ١١ ـ ه و از سورهٔ مریم است تا آخر قرآن و از پایان اندکی افتاده دارد.

آغاز: (بسمله) کهیعص امال ابوعمرو الفهالان الفات اسماء التهجی ...

پایان: موجود: لما روی ان یهودیا ... فی احدی وعشرین...

دوبرگ آخر از نیمه وصالی شده و نیمی از سطور آنها خوانده میشود .

دنباله شمارهٔ ٥ دفتر: ٣٠٣٩ که از صفحه بندی افتاده بوده است

٩ ـ دربارهٔ املاك روسیه نوشته (ص١٣٣ـ١٣٤)

١٠ ـ نامهٔ که بیکی ازدوستان نوشته (ص١٣٤)

١١ ـ نامه‌ایکه بیکی‌ازاحباء خلص خود نوشته (ص١٣٥ـ١٣٦)

١٢ ـ نامه‌محمدباقراسترابادی مدرس اصفهان (ص١٣٦)

١٣ ـ اززبان پسر نصرالله میرزابشاه نوشته (ص١٣٦ـ١٣٧)

١٤ ـ رقمی که درجواب میرزامحمدامین حکیم‌نوشته (ص١٣٧)

١٥ ـ بیکی‌از دوستان که ساعت فرستاده بودنوشته (ص١٣٧ـ١٣٨)

١٦ ـ درجواب‌مکتوب‌میرزاعبدالباقی طبیب‌نوشته (ص١٣٧ـ١٣٨)

١٧ ـ رقعهٔ که بجناب قلندر نوشته(١٣٩)

١٨ ـ عریضه‌ایکه بخدمت‌مکان‌اقدس نوشته(ص١٣٩ـ١٤٠)

١٩ ـ بعزیزیکه لیموواانار فرستاده نوشته(ص١٤٠)

٢٠ ـ یادداشتهایی بحرطویل مانند (ص١٤١ـ١٤٦)

٢١ ـ منشاتی باعنوانهای : خانم‌عزیزم(ص١٤٧ـ١٥٠)(مشار:١٦٢ و١٤١٣)

کنار برگهای نیمه‌دوم و تمام‌حواشی برگ اول نسخه‌وصالی‌شده آیات معرب است.
قطع : خشتی بزرگ ۱۹ × ۲۵ . جلد تیماجی زرد رنگ ساده . صفحات : ۷۴۹ .
سطور ۲۰ کاغذ : سفیدرنگ . شمارهٔ ثبت‌قدیم ۶۷۰۰۰

۱ ـ مشرق‌الشمسین (ص۱-۲۰۲دفتر) (عربی)

از شیخ بهاءالدین عاملی (م-۱۰۳۱)و نام کامل‌این کتاب «مشرق‌الشمسین و اکسیرالسعادتین» است .

از این کتاب تنها باب طهارت آن (نسخه حاضر) تألیف‌شده .

این کتاب در ایران چاپ شده است .

کشف‌الحجب : ۵۲۲ . مجلس٤:۹۲

آغاز: الحمدلله‌الذی هدانابانوار کتابه‌المبین...

پایان: تم کتاب‌الطهاره من کتاب مشرق‌الشمسین واکسیرالسعادتین . . . ویتلوه کتاب‌الصلوة .. و انفق‌الفراغ من‌تألیفه فی‌الیوم‌الرابع والعشرین من الشهر الحادی عشرمن السنة الخامسة عشر بعدالالف بدارالمؤمنین قم ... و کتب مؤلفه حامداً لله علی نعمه ... والحمدلله رب‌العالمین .

در ذیل این‌صفحه و بر دوصفحه سفید که فاصله بین این کتاب و کتاب بعد است نوشته‌هایی بنظم‌ونثر وباتاریخهای مختلف دیده میشود.

۲ ـ حبل‌المتین (ص۲۰۶ ـ ۶۰۹دفتر) (عربی)

از شیخ بهاءالدین عاملی.

وی در این کتاب خواسته است تمام اخبارفقهی کتب اربعه‌را بصورت‌خلاصه و باحذف‌مکررات‌بترتیب‌ابواب‌فقه‌تألیف کند، امابیش‌ازمقدارحاضر(وشایدبخشی ازمواریث) راتألیف نکرده است .

این کتاب با مشرق‌الشمسین چاپ‌شده .

رجوع شود بفهرست دانشگاه ۵ : ذریعه ٦:۲٤۰و کشف‌الحجب

آغاز: الحمدلله الذی دلنا علی الطریق القویم ...

پایان (موجود در نسخه حاضر) :المواضع الشرقیه عن مکه شرفهاالله تعالی کالعراق و ماوالاها.

[۳۰۴۲ – مجموعه]

دفتریست با خط نسخ با دو قلم از قرن ۱۲ - هـ درفاصله بین دوشماره دوصفحه سفید است که نوشته‌هایی بنظم ونثر دارد کنار برگ اول وچند برگ آخر وصالی شده. پشت برگ اول صورت وقفنامهٔ این کتاب دیده میشود .

قطع: خشتی ۲۵/۵ × ۱۸/۵ ج تیماج قرمز روسی صفحات : ۶۱۰ . سطور : ۱۷ کاغذ اصفهانی شمارهٔ دفترثبت قدیم : ۸۶۹۹۹ جدید ۶۴۱۴

۱ – **بیان‌الاسرار** (ص۱–۳۵۹دفتر) **(فارسی)**

تألیف شیخ حسین شیخ ابدال زاهدی وشرح است بر ۴۰ باب از ابواب مصباح الشریعه منسوب بحضرت صادق (ع) .

از سلسلة النسب (تألیف دیگر مؤلف) چنین برمیآید که وی ازبازماندگان شیخ ابراهیم زاهد گیلانی عارف مشهور قرن هفتم بوده وپس ازفتح قندهار در سال ۱۰۵۹ وارد دربار شاه عباس دوم شده و تا زمان شاه سلیمان (۱۰۷۷–۱۱۰۵) نیز زنده بوده است .

مصباح الشریعه را که منسوب بحضرت صادق (ع) است و درآغازهریك از بابهای آن«قال الصادق»دیده‌میشود، برخی از شهیدثانی وبرخی ازدیگران دانسته‌اند اما شیخ حسین زاهدی مؤلف شرح حاضر آن را سخنان صادق (ع) و گردآوری شهیدثانی دانسته‌است .

وی از کتاب مصباح الشریعه که در صدباب است، ۴۰باب برگزیده(فهرست این ابواب را که خود شارح درذیل دیباچه‌آورده در اینجا نقل‌میشود) .

خود او دربارهٔ شیوهٔ این شرح و انتخاب ابواب گوید :

«چهل باب از ابواب‌اورا که بسرحدمآت‌رسیده ومحتاج‌الیه‌سالکانست برگزیده

بعبارت فارسی و الفاظ قریب بفهم شرح نماید و در ذیل هر باب آنچه از مشایخ عظام بالاصاله و یا بالمشافهه (در نسخه: بلمشافهه) معلوم او شده باشد بنابرمصلحت وقت معروض نموده آید تا سالکان هدایت انجام ومجاهدان سعادت‌فرجام را از او حظی وافی وغنیمتی شافی نصیب گردد .

چون جام صفا نوشی از بادهٔ روحانی

باید که یکی جرعه بر خاک‌من افشانی

و این تحفه سفید ببیان‌الاسرار مسما گشت» .

ابواب آن بدینقرار است :

معرفت ـ رضا ـ افتتاح‌الصلوة ، صوم ، حج ـ جهاد و ریاضت ـ اقتدا ـ توبه ـ ذکر ـ عزلت ـ صمت ـ نوم ـ زهد ـ تقوی ـ صدق ـ ورع ـ اخلاص ـ توکل ـ تفویض ـ یقین ـ حب‌الله ـ حب فی‌الله ـ شوق ـ راحت ـ حسن‌الخلق غض‌البصر ـ تکلیف ـ اخذ وعطایا ـ حزن ـ برالوالدین ـ آفةالعلما ـ معرفة الجمیل ـ مدح‌وثناء ـ طمع ـ فساد ـ وسوسه ـ صفةالدین ـ حسد ـ خوف‌ورجاء ـ حقیقة العبودیة .

وی تمام متن یک‌باب را نخست نقل میکند وبا عنوان شرح به ترجمه آن وسپس با عنوان «بیان» به تفسیر و توضیح و نقل سخنان دیگران وروایات دیگر میپردازد .

پس ازپایان شرح و بیان چهل باب خاتمه‌ای در بیان مبدأ ومعاد نهاده که ناقص است و ظاهراً بیش از این تألیف‌نشده ویا بدست کاتب‌نرسیده .

رجوع شودبمقدمهٔ آقای محدث‌بر شرح‌عبدالرزاق گیلانی بر مصباح‌الشریعه که‌با کوشش وتعلیقات‌ایشان چاپ شده‌ونیز لغت‌نامهٔ‌دهخدا : زاهدی ـ شیخ‌حسین .

آغاز: حمدوثنائی که مقربان ملاء اعلی و منشیان عالم بالاو خلوت‌نشینان خطه غبرا نسخه‌ای از ادای آن عاجز آیند ... اما بعد بر سالکان عارف و عارفان

موحد پوشیده نماند که مضمون حدیث الشریعة اقوالی والطریقه احوالی والحقیقه حالی بر عالمیان ظاهر است بناء علی هذا حضرت امام ناطق .. جعفر الصادق (ع) درصدد تبیین وی درآمده ومعانی اورا باعبارات مختلفه واشارات لایحه بیان فرموده‌اند وفتح الباب خزائن اونموده واعظم الموحدین و قطب المجتهدین شیخ زین الدین المشهور شهیدثانی توفیق تألیف یافته ...

پایان شرح : خواجه‌علی‌صفوی:

دین میطلبی ز راه حق دورمشو　　وزبهرجهان غافل و مغرور مشو

نور دوجهان‌طلب زطاعت‌میکن　　درراه‌توظلمت‌است بی نور مشو

آغازخاتمه : خاتمه در میان مبدأ ومعادانسان موافق مذهب اهل شریعت وطریقت ...

پایان نسخه : و شك نیست هر که ذات واحد رامحیط شناسد بمجموع مظاهره

کاتب در دنباله خاتمه بدون اشاره بتمام شدن و یا نشدن کتاب شرحی‌جالب توجه ومشتمل بر نکات تاریخی نوشته که‌عیناً (بااغلاطی که‌دارد) نقل کرده‌میشود:

گربهم برزده بینی خط من‌عیب مکن　　که مرامحنت ایام بهم برزده است

درحالت بیحالی وافسردگی (..!) تمام از ناملایمات‌ایام بخصوص ازباب‌بلیهٔ عام‌که دراین‌سال میشود (!) کم‌نام بر تمام اهل ایران واقع گردید و قحط عظیم رخ‌نمود که هیچ‌بینندهای نبیند انشاءالله‌تعالی که نصف ممالك ایران از درد جوع مردند ونصف از نصف دیگر که ربع باشد بممالك فرنگستان و اروپا ـ وانگلستان وروم‌وروس وافغانستان وطایفهٔ ترکمانیه رفتند و بسیار دیگر بمرض حسبه (!) که اشداز طاعون بود مردند و در دارالخلافهٔ طهران که مقرسلطنت عظما (!) بوددرکوچه و بازار از مرده پشته‌ها و درخارج شهر و قبرستان کوه وتلها ومناره‌ها بلندشده‌بوداز بی کفایتی‌صدراعظم‌جدید ایران که میرزاحسین‌خان

مشیر الدوله قزوینی اصل است لیکن تمام ناس بقدرقوه هر یك نگاه داری و دفن و کفن اموات کردند بخصوص از رجال دولت و گرانی جنس در دارالخلافه بحدی شد که گندم خرواری پنجاه‌تومان و جوخرواری چل‌تومان شد لاکن (!) قلیل ایامی که گندم‌وآردیکه از آهك‌وگچ وزرت وبعضی چیزهای‌دیگر درآن‌بود از حاجی ترخان وسایر ممالك روسیه آوردند همین قدر بود که هر کس از آن نان خورد جان‌بدرنبرد و مرد بخصوص فقرائی که از بلادمتعدده بدربار معدلت مدار پناه‌آورده‌بودند وازجانب دولت نگاهداری‌میکردند و ازتمام تجار و متمولین‌پوله اعانت هواله (!) بودند بقدر صدهزار تومان پول اعانت فرستادند لیکن از این آرد و نان‌وآش درتمام مهمان‌خانه‌های دولتی روزی اقلایکهزار نفرجان از ورطهٔ دنیا بصاحل (!) آخرت میبرد ودرسایر ولایات از قبیل‌خراسان و اصفهان وقم و کاشان و همدان کارمردم از گوشت حیوانات گذشت و بخوردن گوشت اطفال و اموات کشانید باری دربچه (!) حالتی باآنکه للهالحمد اسباب معیشت و گذران آماده ودلخاه (!) بود ازافسردگی (!) ابنای جنس‌مشغول به‌تحریر این‌رساله شدم وشبها را اوقات صرف‌نویساندن میکردم تاآنکه بباطن اولیا و بلطف حضرت‌الله آنسال بسررسیدوسال‌سعید یکهزار ودویست‌ونودهجری رخ نمود و گرانی‌بارزانی مبدل شد بقسمی که هیچکس تصورنمیکرد که باندك زمان این نعمت حاصل شود بلکه درچندسال دیگرمحال‌می‌دانستند والحال گندم خرواری چهار تومان وجو دو تومان‌وسایرحبوبات‌بهمین‌قیاس‌است و اینك پادشاه جمجاه ناصرالدین‌شاه روانهٔ تماشاخانه‌های فرنگستان و اصلامبول (!) باشد و دربیست و دوم شهرحال که صفر المظفر ۱۲۹۰ میباشد نقل‌مکان بقریهٔ کند (!) ودرچهاردهم شهرربیع‌الاول اخبار دولتی نموده‌اند که درانزلی گیلان وارد کشتی‌بخارشده ازسمت ارسیه‌مهمان‌دولتین میباشند وباعتقاد خودششماه صفر (!) دوساله‌میکنند تاچه مقدر شده باشد حرره

اقل سادات حسینی ابراهیم بن زین العابدین اصفهانی (!) نعمت اللهی فی لیل سه‌شنبه شانزدهم شهر مذکور من شهور ۱۲۹۰»

۲-فهرست اسامی اقطاب ومشایخ عظام (ص ۳۶۰-۳۶۳ دفتر) **(فارسی)**

شامل ٩٤ نام مشایخ قدیم متصوفه واولیا از امام جعفر صادق تا ابوعلی دقاق

نویسنده میخواسته شرح حال این عارفان را بنویسد و این فهرست را بعنوان مقدمه آن کتاب فراهم کرده

آغاز: فهرست اسامی شریفه اقطاب و مشایخ عظام که اولیاء حضرت ولایت مآب میباشند ازقراری که بنظر رسیده است مرقوم میگردد وبعدها انشاءالله شرح احوالات وسیر وسلوك هر یك عرض کرده خواهد شد

۳ - ترجمهٔ توراة (ص ٣٦٤ - ٣٦٦ دفتر) **(فارسی)**

ترجمهٔ توراه از تازی

آغاز: عجبت لمن ایقن بالموت کیف یفرح . . . .

پایان: باالقلیل تقنع ولا بالکثیر تشبع .

٤-منتخبات از تذکرةالاولیای (ص ٣٦٦-٤٣٢) **(فارسی)**

منتخباتی است از تذکرة الاولیاء عطار و بیشتر شرح حال بایزید بسطامی است . واز پایان آن چیزی افتاده است

احتمال میرود نویسندهٔ فهرست مزبور این منتخبات را بجای همان تذکرهٔ عرفاء که وعده داده بود نوشته‌است.

آغاز: « نقلست که از سلطان بایزید پرسیدند که پیر تو که بود گفت ...

پایان: گفت عبادت ده جزو است نه جزو گریختن .

[۳۰۴۳ - مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق تحریری ابراهیم بن زین العابدین اصفهانی نعمةاللهی مورخ ۱۲۹۰ عناوین باخط اصلی بسرخی نوشته شده .

قطع: نیم‌خشتی ۱۳ × ۲۰/۵ج مخملی بنفش داغ کرده صفحات:۴۳۲. سطور:مختلف
کاغذ :فرنگی رگه‌دار وچهارخانه شماره‌دفتر ثبت ۱۲۹۵۸

خاتمهٔ فرهنگ جهانگیری (فارسی)

فرهنگ جهانگیری از جمال‌الدین‌حسین بن فخرالدین حسن اینجواست وخاتمه این‌فرهنگ دارای ۵ « در » است ودرچهارم آن (بگفته خوداو)مشتمل است بر لغات زند ، وپازند واوستا . دراین بخش از فرهنگ، اسامی بیست ویك سنك زند (تفسیر اوستا)آمده،برای بیشتر واژه‌ها گواهی‌بنظم از شعراء متقدم مانند ابیبی ، خسروانی واز زراتشت‌نامه زرتشت بهرام پژدو ، یاد کرده‌است .

لغات پهلوی وهزدارش بسیار دارد

دربارهٔ بخشهای خاتمه فرهنگ جهانگیری درذیل شمارهٔ ۲۹۵۹/۸ سخن رفته‌است .

رجوع شودبه‌ص ۳۹۵-۳۹۹ این فهرست ذریعه : ۴۹۶-۴۹۷

آغاز: در چهارم مشتمل است بر لغات زند وپا زند و وستا جلوهٔ الف از در الف آبهی بابای مکسور ...

پایان: هیبت بابای‌معروف عاقبت باشد .

[۳۰۴۴]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق قرن ۱۴ یااواخر ۱۳ ـ ه

پشت برگ اول نوشته شده که‌«این‌نسخه از لغت زند وپا زند داخل کتابخانه نواب مستطاب شاهزاده علیقلی میرزا شده» و زیراین یادداشت مهرچهار گوش علیقلی دیده‌میشود ، واژه‌ها و عناوین باشنگرف است .

قطع : رقعی ۱۷ × ۱۱ج : تیماج یشمی بدون مقوا . صفحات ۵۸ سطور : ۱۱ کاغذ فرنگی شکری رنگ . شمارهٔ ثبت : ۲۷۸۸۱

۱ ـ حدائق السحر (ص۱ ـ ۹۶ دفتر) **(فارسی)**

از رشید وطواط (رشیدالدین محمدبن محمدبن عبدالجلیل عمربن بلخی) متوفی در ۵۷۳ .

این کتاب در صنایع شعری است و برای آتسز خوارزمشاهی ساخته شده وشرف رامی پنجاه باب ازحدایق الحدایق خود درادرشرح مشکلات این کتاب پرداخته رجوع شودبه مقدمه حدایق الحقائق چاپ عباس اقبال، ذریعه۶۸ : ۲۸۴و۲۸۶ سپهسالار۳ : ۴۳۹ و۴ : ۲۹۴وهمین فهرست : ۹۴

آغاز: الحمدلله علی ما افاض علینا من نعمه ... چنین گوید مؤلف این کتاب که روزی من بنده را خداوندولی النعم ...

پایان: و درپارسی فرخی را فرحی ومن بالفظ فرخی این کتاب راتمام کردم.

۲ ـ عروض وقافیه [رساله در ...](ص۹۹ـ۱۱۲ دفتر) **(فارسی)**

از اردشیر میرزا قاجار .

این شاهزاده قاجار همانست که کتاب تحفه اردشیریه بنام او ساخته شده وقبالهٔ نکاح او که بانشاءمیرزامحمدتقی علی آبادی متخلص به «صاحب» است درمقدمه دیوان صاحب موجود است .

بخش اول این رساله درعروض است واین بخش خاتمه‌ای دارد دربیان بحور واوزان عروضی این ده دیوان وشعرمعروف « شاهنامهٔ فردوسی، یوسف و زلیخای (منسوب به فردوسی)، اسکندر نامه نظامی، اسکندر نامه دهلوی، تیمور نامه (تمر نامه) هاتفی، غزل معروف: یاایها الساقی از حافظ و قصیدهٔ مرا دل پیر تعلیمست ... از خاقانی .

بخش دوم قافیه است و از این بخش در نسخهٔ حاضر بیش از نزدیك به دو صفحه موجود نیست .

شیوه پایان یافتن نسخه حاضر نشان میدهد که تألیف این رساله ناتمام مانده

آغاز: (بسمله) بعدالحمد والصلوة چنین گوید بندهٔ خدای بی‌شبه و نظیر

امیرزاده اردشیر ... که علم عروض که از علوم اثناعشریه ادب است و آن علمی است که اوزان اشعار وصحت وسقم اوزان معلوم گرداند و آنرا عروض بجهة آن گویند که مایعرض علیه الشعراست بدانکه درین علم سبب هست و وتدوفاصله...

پایان: و عرب در قوافی مؤسس را با غیر مؤسس نیاورند اما عجم اگر آورند لزوم مالایلزم خوانند و بسیار قابل را ما مقبل قافیه سازند اماحرف قید.

[۳۰۴۵ - مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق قرن ۱۴ یا اواخر ۱۳ ـ ه .

صفحات دارای جدول بقلم زردو آبی مشکی وکمند مشکی است . درفاصله دو شماره دوصفحه سفید است که در شماره گذاری صفحات حساب نشده(وماحساب کردیم) یادداشت پشت برگ اول دفتر نشان میدهد که این دفتر برای شاهزاده اردشیر میرزا (مؤلف رسالۀ شمارۀ۲) نوشته شده .

یادداشت دیگری بعربی روی همین صفحه (وشاهزاده اردشیر میرزا است) بدین مضمون که « برخی از متأخران رساله‌ای در توضیح حدایق السحروطواط نوشته بنام حدایق الحقایق (مقصود حدایق شرف رامی است) ودرکتابخانه من موجود است»

قطع : رقعی ۱۵ × ۱۱ج تیماج قرمز روشن یكلا صفحات : ۱۱۲. سطور: ۱۲ . کاغذ فرنگی سفید . شمارۀثبت ۲۳۲۶۵ .

جغرافیای منازل از تهران بشیراز **(فارسی)**

جغرافیایی است که محمدحسن میرزا وعلیخان(مهندسان) بدستور ناصر الدینشاه نوشته‌اند . در این کتاب منازل تهران بشیراز(مجموعاً ٦٤ منزل) را نام‌برده‌اند . تألیف این کتاب درذیحجه سال ۱۳۰۷ پایان یافته‌است .

همچنانکه در آغاز آن نوشته شده است .

محمدحسن میرزا و علیخان هر دو از مهندسین دولتی زمان ناصر الدینشاه بوده اند .

آغاز نسخه: بسمله حسب‌الامر شرح و تفصیل جغرافی منازل عرض‌راه از دارالخلافه در امتداد خط شوسه جدید الی‌قم و محلات و گلپایگان و کمره ـ وخوانسار وفریدن‌و کروند ونجف‌آباد ... واز خط ییلاقی بپائین و شهر شیراز ـ و کوار... و مراجعت از شهر شیراز ... الی شهر قم و رو بدارالخلافه ...

انجام: منزل ٦٤ اردوی مبارك دارالایمان قم است فاصله‌لنگرود ازقم دو فرسنگ است . راه آن در امتداد صحرای مسطح صافی است که عبور عراده با نهایت سهولت‌است و خرج‌ندارد . خانه زادان دولت أبد مدت قاهره ، محمدحسن میرزا مهندس وعلیخان مهندس .

[۳۰۴۶]

نسخه‌ایست بخط نسخ سدهٔ ۱۴هجری . عنوان : شنگرف.

قطع‌خشتی: ۱۶ × ۲۱ج : پارچه‌ای‌که برمقوا کشیده‌شده صفحات : ۱۵۱ سطور: ۱۵ و۱۰و۱۷ کاغذفرنگی‌شمارهٔ دفتر ثبت ۱۲۱۰۵

روضة‌الاحباب (فارسی)

در تاریخ پیامبر(ص)و یاران‌واهل بیت‌او . ازسیدجمال‌الدین‌عطاءالله‌بن‌فضل‌الله‌بن عبدالرحمان حسینی دشتکی (م ـ ۹۲٦) که بدستور امیر علی شیر نوایی‌آن را نوشته است .

این کتاب در سه‌مقصد است :

۱ ـ مقصد اول در سیرت حضرت رسالت (ص)

۲ ـ در معرفت احوال صحابه .

۳ ـ در بیان احوال تابعین .

(نسخه حاضر از آغاز کتاب تا پایان باب اول از مقصد دوم است . یکباب از مقصد دوم و تمام‌مقصدسوم از نسخه افتاده) .

رجوع شود به الذریعه ج ۱۱ ـ ۲۸۵ و فهرست مجلس ج ۲ : ۳۲۲ ج ۱۰ : ۴۰۹ و ۴۵۴ دانشگاه ۱۵ : ۴۰۸۲ (شماره: ۵۰۰۱)

آغاز: الحمد لله الذی من علی المؤمنین اذ بعث رسولا منهم... آیاته و اوضح لهم مفاتیح الصدق والصواب ...

انجام: با ابوبکر بیعت کردند و ابو سفیان کرم الله وجهه رفت و گفت روا باشد که فروترین از

[۳۰۴۷]

نسخه‌ایست ناقص بخط نستعلیق قرن ۱۲ ـ ه بشیوه هندی. صفحه ۳۶ و ۳۶۵ سفید است بندرت بعضی صفحات وصالی شده دیده میشود . عناوین در متن و در حاشیه شنگرف تمام صفحات دارای جداول بقلم شنگرف .

قطع: وزیری ۱۶ × ۲۶ ج: تیماجی خرمایی صفحات: ۴۶۳ سطور: ۲۱ کاغذ هندی . شماره دفتر ثبت ۱۲۲۴۵

خسرو و شیرین (مثنوی) **(ترکی)**

منظومه‌ایست ترکی از سالم تبریزی (محمود بیك بن ابوالفتح بیك ترکمان) ناظم یوسف و زلیخا و لیلی و مجنون و جز آن .

رجوع شود به الذریعه ۹ : ۴۲۱

[۳۰۴۸]

نستعلیق عبدالحافظ فرزند قاضی یحیی بن قاضی وجیه‌الدین دهولقه ای مورخ ظهر جمعه یازدهم ماه ربیع‌الاول سال ۱۰۲۶ عنوان : شنگرف جداول صفحات بقلم زر و لاجورد سرلوح صفحه اول مذهب و منقش به قلم آب طلا و شنگرف و لاجورد. در صفحهٔ اول و دوم میان سطرها طلاکاری شده.

قطع رحلی ۱۷ × ۳۰ ج : تیماجی قهوه‌ای صفحات : ۱۳۴۰ سطور: ۲۹ کاغذ. شمارهٔ دفتر ثبت: ۱۰۶۹۲

هدایة الامه **(عربی)**

از شیخ محمدبن حسن حرعاملی (م ـ ۱۱۰۴) در فقه .

وی این کتاب را از کتاب بزرگ خود « تفصیل‌وسائل‌الشیعه » فراهم کرده است بدینگونه که‌اسناد روایات ومکررات را حذف کرده و هریك از ابواب فقه (کتابهای‌رادر۱۲ باب(بخش)پرداخته‌ودر آغاز آن،۱۲مقدمه‌دراصول‌فقه‌نهاده‌است.

این کتاب ٤ بخش است (وبنوشته‌خود او درامل‌الامل سه بخش) : عبادات ، عقود ، ایقاعات،احکام در هر بخش ۱۲ کتاب و در هر کتاب دوازده مبحث‌و بهمین دلیل‌آنرا«اثناعشریات»نیز نام داده‌اند .

فهرست مطالب دوازده مقدمه این‌است :

مقدمه اول ـ بحث درعقل .

مقدمه دوم ـ بحث درعلم.

مقدمه سوم ـ بحث درتوحید .

مقدمه چهارم ـ بحث در عدل .

مقدمه پنجم ـ بحث در نبوت .

مقدمه ششم ـ بحث در امامت .

مقدمه هفتم ـ بحث درمعاد .

مقدمه هشتم ـ تعریف اسلام ، ایمان‌و کفر.

مقدمه نهم .

مقدمه دهم ـ علومی که فراگرفتن آنهالازم‌است .

مقدمه یازدهم ـ فهرست پاره‌ای ازعبادات مهم .

مقدمه دوازدهم ـ احکام مشترك میان عبادات .

بر هدایةالامه شروح و حاشیه‌هایی نوشته شده .

رجوع‌شودبه ذریعه ۱٤ : ۱۷۲ ـ ۱۷۳ ـ کشف‌الحجب والاستار ، فهرست

دانشگاه ۵ : وسائل الشیعه‌و اهل‌الامل چاپ بغداد بتحقیق سیداحمد حسینی ۱ : ۱۴۲

آغاز: الحمدلله علی‌الهدایه الی‌التوحید والعدل والولایه ... اما بعد فیقول الفقیر... محمدبن حسن بن‌علی بن‌الحر العاملی هذه رساله مشتمله علی مالابد منه من‌الاحکام الثابته عن‌اهل‌بیت‌العصمه(ع) ...

[۳۰۴۹]

نسخه‌ایست بخط نسخ ممتاز عبدالجوادبن حسینعلی قاینی مورخ ۱۲۷۷ . حاشیه دو برگ آخر نسخه وصالی شده - این‌نسخه، تنها قسمتی است از بخش‌اول = عبادات و شامل کتاب طهارة وصلوة است‌تامبحث صلوة مسافر.

پایان : روی ان‌الرضا (ع)کان‌تقصیر فی سفره من المدینه الی مرو وروی انه اشخص مکرها والله اعلم . تم‌الجزءالاول عامله‌الله ... بلطفه‌الخفی .

قطع : وزیری ۲۵ × ۱۶ جلد تیماجی قهوه‌ای ضربی . صفحات : ۳۹۶ سطور: ۲۱ کاغذ فرنگی . شماره دفترثبت : ۱۳۱۸۶

حقایق‌الاصول (عربی)

از اسماعیل‌بن محمد ملك (۱) عقدائی یزدی (م - ۱۲۳۰) ، دراصول‌فقه .

عقدائی این کتاب‌را (بنوشتهٔ صاحب ذریعه) در زندگی استادخودسیدمهدی بحرالعلوم طباطبائی (م - ۱۲۱۲) نوشته .

صاحب‌ذریعه در ذیل «رساله‌حسن وقبح»ازمؤلفات عقدائی نوشته‌اند«نسخه‌ای از حقایق‌الاصول عقدائی را در نجف دیدم که بخط سید رضافرزند سید بحرالعلوم است‌ودارای‌صفحات‌سفیدبسیار است که دردیگر نسخ نیست‌وپیداست که‌عقدائی‌پس از بازگشتن بوطن ، این تألیف خودرا تکمیل وبیاض‌هارا پر کرده است».

عقدائی رساله‌حسن وقبح خودرا که‌پیش‌ازحقایق نوشته‌بوده ، تماماً درحقایق درج کرده است .

۱- در کشف‌الحجب : عبدالملك

این کتاب از لحاظ ترتیب و شیوهٔ تنظیم ابواب شباهتی بدیگر کتب اصول ندارد و هر یك از مباحث را ذیل عنوان : حقیقة شروع و بتفریعات فقهیه مسائل اصولیه درذیل آن نیز اشارت کرده است .

ذریعه ۷ :۱۸ـ۱۹و۳۰تاریخ یزد از آیتی : ۳۹۱ کشف‌الحجب والاستار

آغاز: الحمد لله‌الذی هدانا الی فقه‌الاحکام بالاصل القدیم‌المشتق منه‌الفرع الکریم و آله‌الصراط‌المستقیم‌والمیزان‌القویم اصول‌الفقه والحکمة و فروع‌النبوة والرساله ...

انجام : و سیرة السلف والخلف من‌الملیین هذا آخرمااوردناه من حقایق الاصول للوصول الی‌المأمول ... مادامت‌الدقائق والحقائق.

[۳۰۵۰]

نسخه‌ایست بخط نسخ تحریری مورخ ۱۳۳۰ . عنوانها شنگرف است .

قطع : خشتی ۱۷ × ۲۳، جلد تیماجی مشکی . صفحات ۵۷ ، سطور:۲۵، کاغذ : فرنگی سفید ، شماره ثبت : ۱۴۱۵۳ .

انس‌الوحید (۱) **(عربی)**

شرح‌سید نعمة‌الله‌جزائری (م-۱۱۱۲) بر کتاب‌توحیدمحمدبن بابویه‌صدوق . وی‌دراین کتاب‌ازتألیف‌دیگرش-شرح‌بر تهذیب شیخ طوسی-یاد کرده‌است. رجوع‌شود به ذریعه ۲ : ۳۶۸ ـ ۳۶۹ و کشف‌الحجب

آغاز: الحمدلله‌الذی جعل توحیده مفتاحاً لابواب‌الجنان و توعد من‌حادعنه العذاب فی‌النیران .. الی .. لما وفق‌اله سبحانه وله‌الشکر انمام کتابنا غایة‌المرام فی‌شرح تهذیب الاحکام فی مجلدات‌عدته‌ثمـان ...

۱ـ یاانیس‌الوحید . صاحب ذریعه‌نوشته‌اندکه اززهرالربیع (تألیف دیگرجزائری) استفاده‌میشودکه نام این‌کتاب انیس‌الفرید است .

پایان: قال فی‌النهایه انازعیم بیت فی‌ربض‌الجنه هو بفتح‌الباء ماحولها خارجاً عنها تشبیهاً بالابنیة التی تکون حول‌المدن وتحت‌القلاع .

[۳۰۵۱]

نسخه‌ایست ناقص بخط نسخ قرن۱۲ــه بر پشت برگ اول مهرویادداشتی ازمحمدنصیر قزوینی دیده میشود . چند حاشیه فارسی بر کنارصفحات نوشته شده .

قطع : وزیری ۲۵ × ۱۱، جلد : تیماجی قرمزدارای عطف دامن ، صفحات: ۵۷، سطور ۲۳ ، کاغذ : اصفهانی . شماره ثبت : ۱۳۱۸۱ .

۱ـ صلوةجمعه [کتاب در ...] (ص ۱-۹۶ دفتر) (عربی)

ازسیداسماعیل بن‌محمد باقرخواتون‌آبادی (م-۱۱۱۶) (۱) . کتاب حاضر تنهامقصد سوم است از کتابی درصلوة جمعه یا درصلوة یا درتمام‌فقه .

سرگذشت وفهرست کامل مؤلفات او هنوزبدرستی برای‌من‌روشن نیست ، در اعیان الشیعه باجمال از او وازاین که تألیفاتی دارد یاد شده است .

درروضات‌الجنات وریاض‌تاآنجا که گشته‌ام ونیزدرکتابهای قمی یاد نشده .

درذریعه دوتألیف ازاویاد شده: یکی‌حاشیه‌شرح‌اشارات ودیگری:..

در دانشکدهٔ الهیات نیز نسخه‌ای‌ازحاشیه الهیات‌شفا و شرح عقائد صدوق (که فهرست نگار احتمال‌داده ازاو باشد) موجود است .

درمجلس علاوه به رساله حاضر (صلوة)چند اثرازاو داریم :

یکی ـ کتاب‌بزرگ او در اصول عقائد بنام تنقیح‌المقاصد که دارای‌شش مقصد است .

دوم ـ رسالهٔ‌نوروزیه که در ۱۰۸۹ نوشته است . در مرآةالاحوال در شمار

۱ـ عمررضاکحاله درمعجم‌المؤمنین وقبل‌ازاوعاملی دراعیان‌الشیعه او را سال۱۰۸۱ نوشته‌اند اما مسلم است‌که اوچند سال پس از۱۰۸۱ زنده بوده زیرا نوروزیه خود را در ۱۰۸۹ نوشته است .

خویشاوندان و فرزندان سید صالح بن عبدالواسع خاتون آبادی ، دانشمندی بنام اسماعیل یاد نشده و بنام باقر (یامحمد باقر) نیز یکی از فرزندان ملامحمد مهدی فرزند سید محمدحسین متوفی در ۱۱۵۱ است که پدر این سید اسماعیل نمیتواند باشد .

رجوع شود به معجم المؤلفین ج : ۱ اعیان الشیعه ٤٤ ذریعه٦:۱۱۰ ۱۱ : .. فهرست الهیات : ۵۳۱و۵٦۹

نسخه حاضر (که مقصد سوم است) دارای چند فصل و در آخر هشت فائده است . در فائدهٔ در باب نماز جمعه سخن تازه ای گفته است . زیرا بر خلاف فیض و نیز عده ای دیگر قائل به وجوب عینی آن در ایام غیبت نیست و نیز مانند فاضل سراب و عده ای دیگر قائل به عدم جواز اقامه آن ذاتاً نیز نیست .

در فائده هفتم میگوید « نماز جمعه خواندن بقصد وجوب عینی بدعت است و بقصد وجوب تخییری فضیلت، اما از آنجا که قائلان به وجوب تخییری جمعه عملاً آنرا نخوانده اند احتیاط مقتضی خواندن ظهر است نه جمعه و اقامه جمعه بامعتقدان بوجوب عینی آن شاید حرام است زیرا اعانت به اشاعة بدعت است»

در فائده هشتم از فیض باعنوان «صاحب الوافی صاحب الاسرار القدسیه مدظله العالی و ادام الله توفیقه» یاد کرده و استدلال او را بر وجوب عینی جمعه پاسخ گفته است

آغاز: المقصد الثالث الفوائد المتعلقه بالصلوة وفیه فصول الفصل الاول فی ان صلوة الجمعه لیست بواجبة عیناً فی زمان الغیبه ...

پایان: ــ وکانه وصل الی هذا التحریر شیء امکنه القول بما یناسب هذا الزمان اورخصة فی ما ذهب الیه والله اعلم بالصواب .

کاتب در ذیل نسخه افزوده :

« کتبه العاصی ابن مرحوم المبرور محمد امین المازندرانی رجبعلی الساروی الافرانیلی » .

درپایان نسخه درص ۶۹-۷۲ مطالب مختلف بنقل ازقواعدالاحکام ودرمعرفت هلال بخطوط دیگر نوشته شده .

این نسخه درزندگی مؤلف نوشته شده و درپشت ورق اول آن نوشته شده «من تألیفات الفاضل الحسیب والسیدالاجل النسیب سیدنا الاعزمحمداسمعیل الخاتون آبادی الاصفهانی»

۲- خلاصة الاقوال (ص۷۳-۴۳۰ دفتر) **(عربی)**

ازحسن بن یوسف علامه حلی (م - ۷۲۴) درترجمه رجال حدیث وعلماء .

این کتاب دارای‌دو بخش و یك خاتمه است :

بخش‌اول-معتمدین و مؤمنین (این بخش شامل ۲۷ فصل است و فصل ۲۷ خاص معروفین‌به کنی است) .

بخش دوم - غیرمعتمدین (این بخش نیز۲۷ فصل دارد بهمان‌ترتیب) .

خاتمه-دارای ده فائده‌مهم رجالی است .

ذریعه ۷: ۲۱۴-۲۱۵ مصفی‌المقال :۱۳۲ دانشگاه ۲ :..

آغاز: الحمدلله مرشدعباده الی‌سبیل‌السداد ... فان‌العلم‌بحال‌الرواقواتاه‌من اساس الاحکام ...

پایان: فی کتابنا الکبیرمن اراده وقف علیه هناك والحمدلله وحده .

درپایان نسخه‌قیدشده که‌این نسخه را از روی نسخه‌ای برداشته‌اند که‌بخط شیخ یحیی‌کاتب بود ودرروزسه‌شنبه نمرهٔ شعبان ۶۴۳ آن‌رابپایان رسانده‌بوده‌است .

درآغاز نسخه ص ۷۳-۷۹ وسپس ص ۴۲۰-۴۲۸ افتاده وبخط وکاغذ تازه‌تر برآن افزوده‌اند .

این نسخه بخط تحریری متوسط مورخ ۱۰۹۰ عناوین بهمان خط نوشته شده .

کاغذ اصفهانی سفید رگه‌دارآهارمهره‌کرده ، ه صفحه ۱۵ سطر

۳- هلالیه (رساله ...) (ص ۴۳۱-۴۵۲ دفتر) **(فارسی)**

ازمیرسید صالح خاتون آبادی در بیان اینکه درتعیین روزآخرماه رمضان (در ۲۹) اگر تنها برای حاکم شرع ومجتهدثابت شده باشدوبرای خودمردم ثابت نشده آیا مردم می‌توانندازاوپیروی کنندیاوظیفه‌آنهاپیروی‌ازمجتهدنیست . وی خود دراین مسئله شق‌دوم را اختیار کرده است .

سید صالح خواتون‌آبادی پسرمیرعبدالواسع صهرمجلسی اول است ودرمرآة الاحوال کرمانشاهی سرگذشت او وفرزندان وخاندانش آمده است .

«تقویم شرعی» اودرفهرست۷مجلس باشماره ۹/۸ یاد شد . (ذریعه۱۱: ۲۳۰)

آغاز: الحمد لمن اطلع شمس‌النبوه وقمرالولایه من افق‌الهدایه ... اما بعد چنین گوید خاك راه سالکان مسالك شرع‌شریف مصطفوی محمد صالح‌حسینی اصفهانی که چون حق تعالی . . عدد ماهها را مختلف قرارداده وبعضی را تمـام و بعضی را ناقص مقررفرموده ... وبسیارمیشود که بسبب عدم وضوح هلال یـا بعلت مسائلی درآن اختلاف میشود ..

پایان: بعضی گفته‌اند مجزیست ومشهورآنست که مجزی نیست بلکه اگر ظاهرشود که ازماه رمضان بوده بلکه واجبست اعاده کردن .

[۳۰۵۲-مجموعه]

دفتریست بخط نسخ و نستعلیق وبا چند قلم . ازقرن ۱۱- هـ . شمـاره اول بقلم نسخ رجبعلی بن محمد امین ساروی و شماره ۳ بقلم نستعلیق زیبـای ابوالمعانی بن محمد تقی ساروی . شمـاره ۲ باقلم نستعلیق‌آمیخته به‌شکسته است‌که کاتب در ذیل‌آن تاریخ کتابت را ۱۰۹۱ یادکرده و ازخود نام نبـرده . برپشت‌آخرین برگ نوشته‌ای بعربی شامل تحقیق دربارهٔ تاریخ دقیق‌مولد امام‌حسین (ع). آثارتصحیح درسراسردفترونسخه‌بدلها و اصلاحات درکنارصفحات دیده میشود .

قطع : نیم خشتی باریك ۱۹ × ۹/۵ ، جلد : سیاه مقوا ، صفحات : ۴۵۲، سطور .

مختلف ، کاغذ : اصفهانی آهاردار ، شماره ثبت : ۲۳۱۴۹ .

نوروزیه (فارسی)

ازسید اسماعیل خاتون آبادی اصفهانی .

وی این رساله را بامر شاه سلیمان صفوی (که در دیباچه از او یاد کرده) دربارهٔ استخراج روز عید غدیر خم از زیج جدید گورکانی و از زیج قدیم ایلخانی نوشته و دربارهٔ مبدأ تاریخ هجری و تعیین روز نوروز در باستان و در قرون مختلفه اسلام بحث کرده. درذیل باب، سوم تقویم هیجدهم ذی‌حجه سال دهم هجرت را استخراج و در جداول ثبت کرده است .

درچند جای رساله، از تحویل حمل در ۱۰۸۱ هجری یاد کرده، در یکجا تاریخ هجری را با تاریخهای رومی و یزدجردی تطبیق کرده که چون سودمند است در این جا نقل میشود: «الحال که سه شنبهٔ بیست و چهارم شهر شعبان المعظم سه هزار و هشتاد نه هجریست اول تشرین الاول سنهٔ هزار و نهصد و نود رومی اسکندری و پنجم فروردین ماه قدیم سنهٔ هزار و چهل و هشت یزد جردیست بنا بر عدم کبس متعارف تاریخ فارسیان» .

درپایان باب سوم سخن برخی از معاصران خود را که در رساله نوروزیه خود ، باحساب، قهقرائی تاریخ، تعیین کرده است که روز غدیر خم مطابق روز تحویل حمل بوده است نادرست داند و در آغاز پاسخ به سخنان او گوید «تحویل حمل هزار و هشتاد و چهار هجری که روز سه شنبه دوازدهم شهر ذی حجة الحرام موافق با یازدهم آذرماه رومی ۱۲۸۵ اسکندری و سیزدهم شهریورماه قدیم ۱۵۴۳ یزد جردی است .

خاتون آبادی در دیباچه تصریح کرده است که این رساله یک مقدمه دوازده باب و خاتمه دارد . اما در نسخه حاضر بیش از ۶ باب نیست و تا این زمان نسخه‌ای دیگر نیز از این کتاب ندیده‌ام .

فهرست مطالب مقدمه و ابواب موجود در این نسخه این است :

مقدمه ـ در تحقیق تاریخ فارسیان و مبدأ سال ایشان

باب اول ـ درتحقیق نیروز فرس وارد در اخبار ائمهٔ عصمت (ع) تا زمـان متوکل‌ومعتضد(خلفاءعباسی) .

باب دوم ـ دربیان‌آنکه بعد ازعهد معتضد واحداث نوروزمعتضدی که‌نوروز الخلیفه باشد وبعدازعهد سلطان ملکشاه سلجوقی واحداث نوروزسلطانی که‌تحویل حمل باشد ... نوروزدرچنین وقت ... با نوروزفرس ...

باب سوم‌ـدر بیان اینکه‌یکشنبه‌هیجدهم (در نسخه:هشتدهم) ذی‌الحجه . . . سنهٔ عاشرهٔ هجرت (روزغدیرخم) روزتحویل حمل نبوده .

باب چهارم‌ـ در ذکر اموری چند کـه اهل فرس و عجم ... در روز نوروز بجامی‌آورند.

باب‌پنجم‌ـ اخباروارده ازمعلی‌بن خنیس .

باب‌ششم‌ـ محاکمهٔ‌میان‌ابن‌فهد ویکی ازمعاصران مؤلف که برسخن‌ابن‌فهد درمهذب (درباره نوروز) خرده گرفته .

در کتابخانه دانشگاه رساله نوروزیه وآب نیسان‌ازسیدباقربن سیداسماعیل خواتون آبادی دردفتری‌باشمارهٔ ۱۲۶۶ موجود است .

فهرست دانشگاه ۷:۲۷۱۶-۲۷۱۸

آغاز: (بسمله) نوروزعالم افروز قلوب اهل‌عرفان وشاهد بزم‌آرای عیداهل ایقان حمد صانعی است که... امابعد برروشن ضمیران صافی عقیدت و پـاك دلان پاکیزه طینت مخفی نماناد که هرگاه عقیده درمسائل‌دینی ومعارف یقینی‌حاصل شود برارباب علم وکماز... لازم است که بقدروسع وطاقت‌درحل‌آن عقده و کشف آن شبهه‌بکوشند وچون دراین اوان میان ارباب علم وعرفان مسئله تحقق نیروز فرس که دراخبار وارد شده وتحقیق‌آنکه‌عید غدیرخم در نیروز بوده واین نیروز اول حمل بوده یااول سال فارسیان... محل نزاع بود..

[۳۰۵۳]

نسخه‌ایست بخط نسخ قرن ۱۲ـه عنوانها بقلم شنگرف است. پشت برگ اول نوشته‌ایست که باید از مؤلف باشد و متن آن این است:

«بسمله معروض میدارد که چون مسموع شد که دماغ دیدن رساله نوروزیه هست و این رساله داعی چون فوائد بسیار و بسطی عظیم داشت، استدعا آنست که بنظر عالی مشرف شود شاید قدر او بر احدی ظاهر شود و مثل داعی بی‌قدر نباشد»

زیر این نوشته باهمین خط نوشته شده:

«هفتاد ورق و رقی بیست و یك بیت‌ها هزار و چهارصد و پنجاه بیت»

درصورتیکه این خط از مؤلف باشد معلوم است از این رساله همین اندازه تألیف شده و مؤلف ۶ باب دیگرش را ننوشته است.

پایان نسخهٔ موجود: این است کلام این فاضل درمقام اعتراض بر ابن فهد و در کلام او نظر ست از چند جهت اول آنکه.

روی سه برگ اضافی اول نسخه فهرستی است از کتابهایی که برخی از آنها نفیسی است و بالای این فهرست نوشته شده «تفصیل کتبی که بقلعه نقل میشود».

قطع: رقعی ۱۸/۵ × ۲۲/۵ ج: تیماجی مشکی منگنه. صفحات: ۷۱ سطور: ۱۷ کاغذ اصفهانی شکری شماره ثبت قدیم ۷۴۳۱۶. جدید: ۵۶۳۸

نامهٔ دانشوران (فارسی)

تألیف جمعی از دانشمندان عصر ناصری و مجلد حاضر از میرزا ابوالفضل ساوجی است.

آغاز: پس از خطبهٔ: وبعد خطاب مبارك شاهنشاه جهان‌پناه ...

پایان: بر شته تألیف مطبوع تر درآید

[۳۰۵۴]

نسخه‌ایست بخط نسخ (عربی) و نستعلیق محمد طاهر همدانی مورخ ۱۲۹۶ دراول نسخه

۵ورق اضافی سفیددارد قبل‌ازآغاز دیباچه دوصفحه تذهیب است که‌مرکب است ازدو جدول عریض مشتمل برخانه‌هایی‌که اسامی صاحبان ترجمه بسرخی وشنجرف با ذکر شماره صفحه در آن ثبت‌شده و فهرست‌کتاب بشماراست. دروسط جدول‌ها ترنج طلائی است ونام وموضوع کتاب درآن ثبت‌است .

درداخل ترنج جدول اول‌نوشته شده«فهرست اسامی مجلداول ازنامه‌دانشوران‌ناصری است» ودر داخل ترنج جدول دوم نوشته شده: «که بیشتر آن ترجمهٔ مشاهیر فقها وادبا از هرطبقه است»

صفحه اول‌کتاب کتیبه‌ای بزرگ دارد منقوش بالاجورد وطلا وشنگرف و رنگ سرخ آبی وسبز وسیاه .

میان‌سطور صفحات‌اول ودوم گل و بوته طلائی دارد ودر حواشی همین صفحات معانی برخی لغات متن‌توضیح شده است .

درآغازدیباچه‌یك‌صفحه‌سفیداست

این‌مجلد باترجمه احوال ابن‌ادریس آغاز میشود . باترجمه احوال شیخ ابوالحسن شیرازی پایان میپابد ودرپایان‌آن نوشته‌ای‌است‌درسه‌صفحه‌ونیم‌که خاتمه جلداول‌ـ‌وتوضیحی دربارهٔ جلددوم است وسطوراین صفحات تذهیب شده است

قطع : رحلی بزرگ۲۲/۵ × ۳۶ جلد: روغنی‌سیاه، طلاکوبی شده . صفحات : ۷۵۸ (ص+۱۲ص‌دیباچه) سطورهرصفحه: ۲۱. کاغذ فرنگی ممتاز شماره‌ثبت‌دفتر۱۳۶۷۲

نامهٔ دانشوران (فارسی)

تألیف ابوالفضل‌بن فضل‌الله ساوجی وجمعی دیگرـ مجلددوم ـ

آغاز: سپاس افزون ازقیاس ...

پایان: ودرسطرلاب رساله نگاشته است.

[۳۰۵۵]

نسخه‌ایست بخط‌نسخ (عربی) ونستعلیق ممتاز و زیبای طاهر همدانی مورخ ۱۲۹۶

درابتداء دو برگ سفیداست وسپس دوصفحه‌مذهب مرصع.صفحه اول کتاب‌سرلوحی بزرگ دارد منقوش باطلا و لاجورد و رنگ سرخ وغیره در زمینه طلائی درپائین سرلوحه بسمله نوشته دیگرمشخصات تذهیب مانند نسخه‌قبل‌است دوصفحه آخر بخط شکسته نوشته شده .این‌جلددوم بـا ترجمه‌ابن‌اعرابی‌شروع وباترجمه‌ابن‌جماعه پایان میبابد.

قطع: رحلی ۳۶/۵ × ۲۲/۵ جلد : روغنی‌سیاه طلاکوبی شده درحواشی جلد اشعاری بخط نستعلیق ورنگ سیاه‌رقم‌رفته‌است. کاغذ:فرنگی‌صفحات: ۸۱۵ (۲صفحه عنوان + ۵صفحه دیباچه + ۸۰۶ صفحه متن + ۲صفحه خاتمه)سطورهرصفحه: ۲۱ شماره‌ثبت دفتر۱۳۶۷۳

نامهٔ دانشوران (فارسی)

تألیف ابوالفضل‌بن‌فضل‌الله‌الساوجی وجمعی‌دیگر، مجلدسوم-

آغاز: لله‌الحمد قبل کل کلام ...

انجام : رساله درعشق الهی وطبیعی .

[۳۰۵۶]

نسخه‌ایست بخط‌نسخ ونستعلیق محمدطاهر الدرجزینی مورخ ۱۲۹۶ دارای‌سرلوحی بزرگ مذهب‌است ودیگرمشخصات چون‌دو نسخه‌قبل. این‌مجلد باترجمه ابوعلی‌سیناشروع‌میشود وباترجمه ابوالمؤید جزری پایان میبابد.

قطع :رحلی۲۲/۵ × ۳۶/۵ سانتیمتر جلد:روغنی زمینه‌بر نگ‌تریاکی.وسط‌ترنج‌سیاه و طلائی حواشی جدول‌طلائی ومنقوش‌که اشعاری‌بخط نستعلیق وبرخی‌برآن نوشته‌اند صفحات ۸۰۰ (۲صفحه عنوان + ۴ص‌دیباچه + ۷۹۰ص‌متن + ۴ص خاتمه)سطورهرصفحه: ۲۱ کاغذ : شماره ثبت‌دفتر ۱۳۶۸۴

نامهٔ دانشوران (فارسی)

تألیف جمعی از دانشمندان عصر ناصری.

این‌مجلدپنجمین جلد کتاب است بشرح حال‌ابراهیم خضری شروع وبه - ابوالاصبغ‌اموی ختم‌میشود.

آغاز: چون مجلد چارم ...

انجام: ازتکرارآن چشم‌پوشید

این مجله یک خاتمه هم دارد در دو صفحه‌ونیم .

[۳۰۵۷]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق خوش محمدطاهرهمدانی مورخ ۱۳۰۳ دارای یک‌سر لوح‌طلا، دیگر مشخصات مانند نسخه‌های‌مجلدات‌قبل است.

قطع: رحلی ۲۲ × ۳۵ ، صفحات: ۷۸۳ سطورهرصفحهٔ: ۲۱ کاغذ: فرنگی‌جلد: روغنی که‌درحاشیه اشعارودروسط ترنج گل وبوته‌دارد شماره‌ثبت ۱۳۶۷۶

نامهٔ دانشوران **(فارسی)**

تألیف جمعی از دانشمندان ، مجلد ششم

آغاز: چون مجلد ششم از نامه دانشوران ...

انجام: عاطل‌وباطل ماند

[۳۰۵۸]

نسخه‌ایست بخط نستعلیق خوش « محمد طاهر همدانی » دارای مشخصاتی است مانند نسخ مجلدات‌قبل

قطع: رحلی ۲۲ × ۳۵ سانتیمتر. جلد: روغنی‌درحاشیه جلداشعاری‌ازابوالفضل(ظاهراً همان‌ساوجی) باتاریخ ۱۳۰۸ دروسط جلدترنج گل‌وبوته وجوددارد. صفحات: ۸۲۰ سطور هرصفحه: ۲۱ کاغذ: فرنگی‌عالی‌شماره‌ثبت‌دفتر ۱۳۶۷۷

۱-شرح خطبةالتوحید (ص۱-۸۳ دفتر) **(فارسی)**

از محمدباقر مجلسی

این کتاب ترجمهٔ خطبه‌ایست از امام‌رضا(ع) که درحضور مأمون‌وجمعی از بنی‌هاشم‌هنگامی که میخواسته است او راولیعهدی خود اختیار کند ، در توحید خوانده است و صدوق آنرا کتاب‌عیون‌الاخبار نقل کرده است .

ذریعه ٤ : ٧٩٩ : ٢٠٢و١٣ : ٢١٢

آغاز: « الحمدلله‌رب العالمین والصلوة علی‌سیدالموحدین ....

پایان: وصلی‌الله‌علی محمدوآله‌الطاهرین‌المقدسین .

٢ـ وقف‌نامه شاه‌عباس (ص١ـ١٩ دفتر) **(فارسی)**

کاتب درصدر نسخه نوشته : « صورت وقف‌نامهٔ شاه جنت مکان‌شاه عباس‌ماضی که برحضرات چهارده معصوم(ع) وقف کرده »

درین وقف‌نامه شاه‌عباس آنچه‌تا آن تاریخ یعنی تاسال ١٠١٣ داشته یعنی کاروانسرای میدان‌نقش جهان اصفهان و قیصریه وبازار دور میدان وحمام معروف بحمام شاهی‌را که خود احداث کرده است وقف کرده که نصف مال الاجاره‌آنها را مددمعاش سادات حسینی که ساکن مدینه‌اند ازرن ومرد بپردازند وآنچه می‌ماند درمدد معاش‌ساکنین نجف صرف کنند ونیز نصف کاروانسراها و مستغلات واملاك واراضی وباغها وآسیابها وجداول وانهار وقنواتی راکه درتصرف شرعی‌خودداشته است چه دراصفهان وچه‌درجای دیگر وقف کرده که حاصل آنهارا دروجه سادات بنی‌فاطمی ازرن ومرد بشرط آنکه شیعه‌باشند یادروجه مددمعاش مستحقان شیعه بپردازند و قرار داده است که پس از مرگ او نصف دیگر آنها هم وقف باشد باین‌شرط که حاصل آنها رانخست صرف تعمیر وآبادانی وزراعت و مصالح آن املاك بکنند و تولیت‌آنرا بپادشاه‌وقت سپرده‌ویك عشرحق‌التولیه‌قرارداده و نیز همه‌اسبان ایلخی خود را ازنرو‌ماده واخته وهمهٔ‌شتران‌وگوسفندان وگاوان و نیز همهٔ‌جواهر و مرصع‌آلات ونقره آلات‌خودرا‌برمرقد علی‌بن‌ابیطالب(ع)وقف کرده است که چهارقبهٔ مرصع بسازند وبرضریح نصب کنند و قید کرده است که چون خود بزیارت آن بقعه خواهدرفت‌طلاآلات راصرف مذهب کردن گنبدآن‌خواهد کرد ونیز همهٔ‌آلات چینی ومسینهٔ خود وقالی‌های بزرگ وکوچك وقالیچه‌های خود را بر مقبرهٔ صفویه وقف وقید کرده است که ازین گونه اموال در آینده

نیز هرچه بدست آید وقف باشد و ثواب این موقوفات را متوجه شاه طهماسب وشاه اسمعیل وفخرالنسابیگم مادرخود وسلطان‌حسن میرزا وسلطان‌حمزه میرزاوشیخ صفی‌الدین وسلطان‌احمدمیرزا کرده و بصراحت گفته‌است که اسمعیل‌میرزا وحیدر میرزا وصدرالدین‌خان وشیخ‌شاه بیك واولاد آنها را از بازماندگان صفویه ازین ثواب محروم کرده است .

آغاز: الحمدللهالذی وقف کل حامدفی‌الوقف ...

پایان: فیه‌مصلحة الوقت کماهوالمزبور .

۳ ـ وقف نامچه (حاشیهٔ ص۱ـ۴ دفتر) **(فارسی)**

نمونه ایست ازوقف‌نامه .

آغاز: الحمدللهالواقف علی‌الاسرار ...

پایان: « مجیب‌الدعوات وکان‌ذلك فی‌سنه‌فلان

۴ ـ رسالهٔ کفارات (ص ۱۹ـ۳۷ دفتر) **(فارسی)**

تألیف محمدباقر بن محمدتقی مجلسی که درماه صفر ۱۰۹۱ بپایان رسانده

ذریعه ۱۸ : ۸۶

آغاز: الحمدلله والسلام علی عباده ...

پایان: بالخیر والظفراحدی وتسعین بعدالف‌الهجریه تمت

۵ ـ دعاء اهل‌بیت المعمور (ص۳۷ ـ ۳۸دفتر) **(فارسی و عربی)**

درصدرآن نوشته :

«دعاءِ اهل‌بیت‌المعمور الذی نزل به جبرئیل علی‌رسول‌اللهّٰ‌صلی‌اللهّٰ‌علیه‌وآله».

ذریعه ۱۶ :۲۳۵ وشمارهٔزیر :

آغاز: یامن اظهرالجمیل وسترالقبیح ...

پایان: ان لاتشوه خلقی بالنار .

۶ ـ فصوص سلیمانیه (ص ۳۸ـ۸۲ دفتر) **(فارسی)**

تألیف سید ماجد بن محمد حسینی بحرانی و ترجمه و شرح دعاء اهل بیت العمور (شماره بالا) است .

وی آنرا بنام شاه سلیمان صفوی پرداخته و بهمین جهت فصوص سلیمانیه نامیده است . وخود در دیباچه بدین نام تصریح کرده

درذریعه وفهرست دانشگاه وسپهسالار معرفی شده .

ذریعه ۱۶ : ۲۳۵ سپهسالار ۱ : ۴۴ـ۴۵

آغاز: درة التاج زیور زیب افزای الفاظ ومبانی ...

پایان: فانصرنا علی القوم الکافرین .

۷ ـ مناجات (ص ۸۲ ـ ۹۷ دفتر) **(فارسی)**

از ملامحمدباقر که ظاهراً ملامحمدباقر مجلسی است .

مؤلف درپایان رساله تاریخ اتمامرا چنین نوشته .

« تمت فی یوم الاثنین خامس عشرشهر رمضان المبارك من شهور سنه سبع و تسعین بعدالف من الهجرة النبویه» وکاتب درصدر آن نوشته است .

« الرسالة مناجات من منشآت علامی می .. مولانا محمد باقر متع الله المسلمین بطول بقائه» ازین قرار این نسخه ازروی نسخهٔ اصل نوشته شده است .

آغاز: محنت زدگان وادی فراقرا صله ...

پایان: ویرحم الله عبداقال آمینا .

۸ ـ مناجات (ص ۹۷ ـ ۱۰۵ دفتر) **(فارسی)**

این مناجات نیز ظاهراً از همان محمدباقر مجلسی است وکاتب درآغاز آن نوشته :

«من املاء الفاضل الکامل مولانا محمدباقر قدس الله روحه» .

صدر این نسخه عنوان ندارد .

آغاز: الهی بذات بی‌مثالت که عقلهـای مقربان ...

پایان: مجرمان‌را دریای عفوت محو فرما .

۹ ـ مصیبت‌نامه (ص ۱۰۵ ـ ۱۱۴ دفتر) (فارسی)

این رساله مختصر که کاتب ومؤلف بنام آن تصریح نکرده‌اند مصیبت نامه‌ایست درعزای امام‌سوم ازمحمدباقر مجلسی‌است‌ومؤلف درپایان آن‌مینویسد:

« ازالمش ... شیون بر پاست خاصه ذرهٔ بی‌مقدار محمد باقر بن محمد تقی خادم خدمهٔ اخبار درماتم آن شهید ازجورمخالف درملك‌عراق ..»

آغاز: « حمد وستایش وثنای بیرون ازحد واحصا ...»

پایان: این چهره نموده سرخ ازخون جگر» .

۱۰ ـ رساله درفرستادن مأمون ازپی امام‌رضا (ص ۱۱۴-۱۲۶ دفتر) (فارسی)

این رساله نیزازمحمد باقر مجلسی است ودرپـایان آن تصریح میکنند که برای‌حاج‌محمدعلی‌درربیع‌الاول ۱۰۷۸ نوشته‌وکاتب‌درصدرآن‌عنوان‌بالانوشته‌است.

آغاز: « الحمدلله رب‌العالمین والصلوة علی‌اشرف ...

پایان: « ... وصلی‌الله علی محمد وآله‌الطاهرین» .

۱۱ ـ ترجمه‌عهد مالك اشتر (ص ۱۲۶ ـ ۲۲۶ دفتر) (فارسی)

ازمحمد باقر بن محمد تقی مجلسی .

مؤلف خود درپایان رساله تصریح کرده که در ربیع‌الاول ۱۰۹۵ بپایـان رسانده است وکاتب درصدر رساله اشتباهاً نوشته :

« وصیت حضرت امیر بحـارث بن اشتر» یعنی مـالك‌بن حارث‌بن اشتر را حارث‌بن اشتر ضبط کرده است .

ذریعه ۱۴ : ۱۱۹ ورجوع به‌فهرست‌وفهرست‌دانشگاه ج ۲ شود

آغاز: الحمدلله وسلام علی عبـاده ..

پایان: سنه خمس وتسعین والف من الهجرة النبویه .

۱۲ - مباحثه نفس (ص ۲۲۶ - ۲۵۳ دفتر) (فارسی)

تألیف محمد طاهر بن محمدحسین شیرازی ساکن قم (م - ۱۰۹۸) .

محمدطاهر ازدانشمندان معروف عصر صفوی وهمزمان فیض کاشانی است که باصوفیه سخت ستیز داشت وبگفتهٔ صاحب ذریعه «زعیم فقها مخالف صوفیه» بوده.

حکمة العارفین اورا باشمارهٔ ۱۸۱۲ و ۲۰۰۰ درفهرست ۵ شناختیم .

تألیفات فارسی محمدطاهر ، سلیس وروان وبدون تکلف است.

قصیده ای رائیه بپارسی درمدح حضرت علی (ع) و مـذمت صوفیان بنام مونس الاحرار سروده که دارای یکهزار بیت است وخود شرحی فارسی بر آن نوشته بنام تحفة الاخیار. کتاب حاضر نیز یکی از رساله‌های فارسی اواست و نمونه‌ایست از نثر خوب فارسی عصر صفوی وقرن ۱۱ - هـ .

این رساله دربرخی از مراجع بنام « موعظة النفس » آمده اما او خود بنام «مباحثة النفس» تصریح کرده است (دیباچه نسخه حاضر) .

درمجموعه اهدایی طبـاطبائی (درمجلس) و در کتابخانه رضوی نسخه‌های دیگر ازاین رساله موجود است .

رجوع بهفهرست رضوی ٦ : ٤٦٤ .

آغاز: (بسمله) ، الحمدلله رب العالمین ... اما بعد چون این محتاج الهقادر محمد طاهر دید که اکثر اهل زمان در قافله گاه جهان رحل اقامت انداخته‌اند ، وسفر پرخطر خویش را فراموش ساخته‌اند ونفس اماره‌را دوست وخیره خواه خوش پنداشته ... درمیدان آرزو خرامان نشسته ... پس لازم دانست که‌رفیقان‌وهم‌سفران خویش را دراین غفلت وجهالت نگذاشته ... بنـابراین این رساله را تألیف نموده بر نصایح شافیه ... مشتمل ساخت وبمباحثة النفس موسوم گردانید ... ای‌عزیزمن

بدان و آگاه باش که تورا ازهمه دشمنان عظیم‌تر نفس اماره است که گاه و بیگاه هست وازخیر وصلاح بی‌رغبت گرداند ...

پایان:

یارب بمحبتت گـرفتارم ساز — دربوتهٔ اخلاص دلم را بگـداز

ازبال و پرم رشته غفلت بردار — شاید که کنم باوج مهرت‌پرواز

۱۳ـ مصائب امام سوم(ع) (ص ۲۵۳ ـ ۲۹۸دفتر) (فارسی)

ترجمه‌فصلی است‌از کتاب بحارالانوار مولی‌محمد باقر مجلسی بقلم یکی از شاگردان او ودرآغازآن چنین‌آمده :

«روایت کرده است اجازة از جزو ثانی کتاب‌دلایل الامامه حمیری حضرت استاد شیخ‌الاسلام والمسلمین سمی‌باقرعلوم‌الانبیاء والمرسلین‌دام‌ظله‌العالی‌در کتاب بحارالانوار باسناد خود ازسعیدبن مسیب...» .

از این عبارت پیداست که این ترجمه در زمـان حیوة مجلسی شده است و فصلیست درمصائب امام‌سوم که تحت‌اللفظ ترجمه کرده‌اند . کاتب که همهٔ رسائل این نسخه بخط اوست درپایان این‌فصل رقم کرده است :

« تم‌الکتاب‌بعون‌الملك الوهاب‌کاتب‌الحروف تراب اقدام‌امیرالمؤمنین‌محمد کریم‌بن اسمعیل القاضی ...»

پایان: کفر خودرا هویدا داشتن اظهار کردندآنرا .

[۳۰۵۹ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نسخ محمدکریم‌بن‌اسماعیل قاضی‌ازقرن ۱۱ ـ هـ . رقم کاتب درپایان ومهر بدون تاریخ دیده‌میشود که شعرمعروف گر بهم‌برزده‌بینی .، دراطراف‌آن نوشته‌شده .

قطع : رقعی ۱۷/۵×۱۱/۵ ج میشن زرشکی‌رنگ داغ‌کرده ، صفحات: ۲۹۸ ، سطور: ۱۴ ، کاغذ : اصفهانی شکری‌آهارمهره‌دار . شمارهٔ‌ثبت دفتر۱۴۳۳۷ .

۱ - ملخص (ص ۱ - ۳۸ دفتر) **(عربی)**

از محمود بن محمد بن عمر چغمینی (قرن ۸ـ هـ) در هیئت دارای یك مقدمه و دو مقاله.
مقدمه ـ در بیان اقسام جسم باجمال .
مقاله اول ـ افلاك ومتعلقات آن دارای ۵ باب .
مقاله دوم ـ هیئت زمین ومطالب وابسته بدان ـ دارای سه باب .
مؤلف خود در دیباچه فهرست تفصیلی مقالات وابواب را آورده است .
ملخص از کتب معروف ومتداول علم هیئت است که بچاپ رسیده وشروح بسیار دارد وشرح عبیدی که از شروح نادر ملخص است با نسخه حاضر از ملخص در یك مجموعه است وپس از این آنرا خواهیم شناخت .

کشف الظنون چاپ استامبول ۱۸۱۹ : ... ذریعه ۳ : ۱۷۶

آغاز: بسمله ، الحمدلله کفاء افضاله والصلوة علی النبی وآله یقول عبدالله الفقیر الی رحمة الله محمود بن محمد الچغمینی انی الفت هذا الکتاب فی هیئة العالم تذکرة من بعدی لکل عالم مبر مافیه التلخیص...

انجام : فالاولی ان اقتصر علیه و لیکن هذا خاتمة الکتاب بعون الله الملك الوهاب .

حاشیه‌هایی با نشان قاضی‌زاده و حیدربن احمد در کنار صفحات این رساله دیده میشود .

۲ - شرح ملخص (۴۰ - ۱۶۳ دفتر) **(فارسی)**

از جلال الدین فضل الله عبیدی (قرن ۸) بر ملخص چغمینی (م - ۷۴۷) در هیئت باقال و اقول .

عبیدی این شرح را پس از درگذشت چغمینی و پیش از ۲۷ ع ۲ ۷۷۵ (تاریخ کتابت نسخه موجود در کتابخانه الهیات) نوشته است .

بنوشتهٔ او در دیباچه ، این شرح را بدر خواست و اصرار جمعی از

شاگردان در سه شب و بدون مراجعه بکتابی دیگر یا افزودن مطلبی بر مطالب کتاب نگاشته وملخص را تلخیص کرده و روشن ساخته. وی میگوید « از اقامه براهین بر قواعد مسلم ـ چنانکه‌شیوه کوتاه همتان‌است ـ صرفنظر کردم. ونوشتهٔ دیگران را بنام خود نکردم وپس از پایان شرح، آنرا از نظر مولانا صاحب اعظم و دستور اکرم ... ابوبکر که بااین‌علم آشنائی خاص دارد گذراندم‌تاآنرا اصلاح کند » .

عبیدی از این دستور دانشمند ـ پس‌از تجلیل بسیار ـ فقط با نام ابوبکر یاد میکند .

در یکجا از این‌شرح ، عبیدی از خال خودکه استاد او وصاحب شرح بر تذکره [خواجه] نیزبوده یادکرده و خواستار تفصیل رابدان کتاب‌احاله کرده .

درجایی دیگر میگوید:

«درزمان تألیف اصل کتاب (ملخص) اوج عطارد در میزان‌بوده واکنون که من این‌حاشیه را مینویسم اوج‌عطارد درعقرب است» .

خطبه کتاب در نسخه حاضر از مؤلف‌نیست بلکه کسی دیگر ـ شاید کاتب آنرا درزندگی مؤلف نوشته و از او بدینگونه یاد کرده :

«العقـل الحادی عشرجلال الحق والمـلة والدین فضل‌الله العبیـدی مدالله ظلال جلاله » .

واگر این خطبه از کمال‌بن عوض قیصری رومی (نویسنده همین‌نسخه باشد (که‌تاریخ آن۸٤٦ است) ، باتوجه‌بتألیف‌این کتاب قبل‌از تاریخ۷۵۰ (تاریخ نسخه الهیات) . نتیجه آنست که عبیدی صاحب عمری طولانی بوده است .

نسخهٔ الهیات نیز بدست‌حسین بن حسن قیصری رومی نوشته شده و باکمال تأسف آغاز و انجام آن (با اینکه نسخه‌ای نادر الوجود است) یادنشده.

در حواشی نسخه حاضرفقراتی به نقل ازقاضی (مقصود قاضی زاده است) و

شرح صحایف و نیز: حاشیه‌های بسیار بدون نشان نوشته شده ، ترجمه برخی از کلمات نیز بفارسی درحواشی آمده .

رجوع شود به فهرست الهیات: ۵۹۲

آغاز: بسمله ، الحمدلله کفاء افضاله والصلوة علی حبیبه محمد و آله ، قال المولی الاعظم العلامه افضل ارباب العمامه استادالبشر ... و بعد قد سألنی جمع من المشارکین لی فی الافادة والاستفادة کتابة حاشیه علی الملخص فی علم الهیئه للحکیم الفاضل محمود الچغمینی رحمه‌الله و کنت ادفعهم عن ...

انجام : ففی فضل الاولی علی الثانیه عشرة ایام وعشرون ساعة وثمان وخمسون دقیقه والله اعلم بالصواب وهذا آخر ما کتبنا فی حاشیة هذا الکتاب. وقع الفراغ عن هذه النسخه المبارکه فی الشهر المبارك جمادی الاولی ... بلاد الخراسان... تاریخ سنه ۸٤٦

[۲۸۴۸ ـ مجموعه]

دفتریست بخط نستعلیق و نسخ تحریری قرن ۹ ویادو قلم .

شمارهٔ اول نستعلیق است وتاریخ کتاب ورقم کاتب ندارد .

شمارهٔ دوم بخط نسخ کمال بن عوض بن بخش رومی قیصری (در نسخه عنقری وظاهراً همان قیصری است) و مورخ ۸۴۶ است و در شهر نیشابور خراسان کتابت شده . اشکال هندسی و دوائر وجداول درهمه صفحات دفتر بشنگرف است . بین شمارهٔ یك ودو دوصفحه سفید است روی صفحه اول (۳۸) تملك احمد مفتی لواء سلیمانیه مورخ ۱۲۷۸ حاکی از اینکه این دفتررا درحضور جماعتی از آنجمله ملاعلی احمدبرندی و ملاجلال الدین نقودی به بهای سه قرش خریداری کرده و برصفحه بعد (۳۹) یك رباعی از ابن سینا در تعیین هفت روز نحس (درهر ماه) دیده میشود . روی همین صفحه نیز تملك الیاس بن عبدالغنی نیز خوانده میشود . عناوین بشنگرف است . در شماره دوم دوصفحه سفید است اما در نسخه نقصی نیست.

قطع : رقعی : ۱۴ × ۱۸ . جلد مقوایی مندرس باعطف از پارچه قرمز گلدار و حواشی سجاف شده با تیماج سیاه ، صفحات ۱۶۳ . سطور ۱۹ . کاغذ : سمرقندی شکری رنگ . شماره دفتر ثبت قدیم : ۷۷۹۸۸ . جدید ۶۴۵۹۰.

فهرست

کتب و رسائل معرفی شده در بخش اول
فهرست کتابخانه مجلس
مجلد دهم

فیشهای این فهرست بوسیلهٔ آقای سیدحسن ناصرآبادی تهیه شده است

٢٠ ـ اخلاق محسنی ازمولی حسین واعظ کاشفی	فارسی	»	٤٥٥
٢١ ـ ادعیه واذکار ـ ترکی ـ	ترکی	»	٢٦٦
٢٢ ـ ادعیه وختوم	فارسی-عربی	»	٢٧١
٢٣ ـ رساله ادیان وامم ازمجلسی	عربی-فارسی	»	٢٦٠
٢٤ ـ اراده (فائده‌درتفسیر ...) ازشیخ‌الرئیس	عربی	»	٣٥٤
٢٥ ـ الاراده والمشیه	عربی	»	٣١٢
٢٦ ـ اربعون حدیثا از شیخ‌بهائی	عربی	»	٣٠٥
٢٧ ـ ارشاد الاذهان ازعلامه حسن‌بن یوسف‌حلی	عربی	»	٢١٨
٢٨ ـ الارشاد فی‌معرفة حجج‌الله‌علی‌العباد‌ازشیخ مفید (محمدبن‌محمدبن‌نعمان) ..	عربی	»	٢
٢٩ ـ استخراج اسامی معصومین (ع)ازآیه‌نور بطریقهٔ رمل ازمولی حیدربن محمد خوانساری	فارسی	»	٣٦٦
٣٠ ـ الاستغاثه فی‌بدع الثلاثه منسوب به‌ابن‌طاووس	عربی		٤٦٧
٣١ ـ اسرارالحکم ازحاجی مولی هادی سبزواری	فارسی	»	٣٤٦
٣٢ ـ اسرارالیقین ازمحمد حسین بروجردی	فارسی	»	٢٣٠
٣٣ ـ اسکندرنامه (بخش‌دوم)	فارسی		٤٧٢
٣٤ ـ الاشارات والتنبیهات ازابن‌سینا	عربی	»	٣١٦
٣٥ ـ رساله دراشتراك وجود ازملارجبعلی تبریزی	فارسی	»	٣٤٩
٣٦ ـ اشعار	فارسی	»	٤٧
٣٧ ـ اشعار متفرقه ازمیرزا وصال‌شیرازی و دیگران	فارسی	»	٤٨
٣٨ ـ الاصل الکبیرمنسوب به احمدبن وحشیه	عربی	»	١٦
٣٩ ـ اصول تمدن«گویا ازمیرزا ملکم خان»	فارسی	»	٤٤٤
٤٠ ـ اطباق‌الذهب از شرف الدین عبدالمؤمن بن			

عنوان	زبان		شماره
عبدالله شفروه اصفهانى	عربى	«	۳۱۰
۴۱ ـ الاعتقادات ازمحمد باقر محمد تقى‌مجلسى	عربى	«	۴۱۳
۴۲ ـ اعتقادات ازمجلسى دوم (محمدباقر بن‌محمدتقى)	عربى	«	۴۹
۴۳ ـ الاعتقادات ازمحمدبن على‌بن بابويه قمى‌صدوق	عربى	«	۴۱۳
۴۴ ـ اعراب الفيه‌ابن مالك	عربى	«	۲۳۴
۴۵ ـ رساله فى‌بيان اعيان ثابته	فارسى	«	۱۸۷
۴۶ ـ افعال عباد ازخواجه نصيرالدين طوسى	عربى	«	۳۶۴
۴۷ ـ اقسام حكمه ازخواجه نصيرطوسى	عربى	«	۳۶۶
۴۸ ـ الفيه (ارجوزه درنحو) ازابن مالك ابوعبدالله محمدبن عبدالله‌بن مالك	عربى	«	۳۷۳
۴۹ ـ الفيه (رساله ...) ازشهيداول ـ محمدبن‌مكى عاملى	عربى	«	۲۸۰
۵۰ ـ امامت (كتاب در...)	تركى	«	۲۶۵
۵۱ ـ امانت‌الهى رساله درتفسير... ازسيد محمد باقرداماد	فارسى	«	۱۹۸
۵۲ ـ انس‌الجليل بتاريخ القدس والخليل از قاضى عبدالرحمان بن‌محمد مجيرالدين .	عربى	«	۱۴۷
۵۳ ـ انس‌الوحيد(شرح‌سيدنعمة‌الله‌جزائرى‌برتوحيدصدوق)	عربى	«	۴۹۵
۵۴ ـ انموذج النحو ازابوالقاسم محمودبن عمر زمخشرى	عربى	«	۴۰۷۲
۵۵ ـ انوار التنزيل و اسرار التأويل تفسيربيضاوى ازقاضى ناصرالدين عبدالله‌بن‌عمر بيضاوى	عربى	«	۴۷۱
۵۶ ـ انوارالتنزيل	عربى	«	۴۸۲
۵۷ ـ انوارالحكمة ازملامحسن (يامحسن) فيض‌كاشانى	عربى	«	۱۷۹

عنوان	زبان		شماره
۱۰۵ ـ تحقیق حال احمدبن محمدبن عیسی ازحجةالاسلام شفتی	عربی	«	۲٤۹
۱۰۶ ـ تحقیق حال اسحاق‌بن‌عمار	عربی	«	۲٤٥
۱۰۷ ـ تحقیق حال حماربن عیسی ازشفتی	عربی	«	۲٤٦
۱۰۸ ـ تحقیق حال سهل‌بن زیاد ازشفتی	عربی	«	۲٤٥
۱۰۹ ـ تحقیق‌اللون[فوایدفی...]	عربی	«	۱۸٦
۱۱۰ ـ تحقیق محمدبن اسماعیل از شفتی	عربی	«	۲٤۸
۱۱۱ ـ تحقیق حال محمدبن خالد ازسیدمحمد باقرشفتی	عربی	«	۲٤۹
۱۱۲ ـ تحقیق حال محمدبن سنان از شفتی	عربی	«	۲٤۹
۱۱۳ ـ شرح حال یقطینی (رساله در ...) ازشفتی	عربی	«	۲٤٥
۱۱٤ ـ تحقیق الکلیات الکبیر از شیخ بهاءِ الدین محمد عاملی	عربی	«	۸٤
۱۱٥ ـ تحقیق الکلیات از قطب‌الدین محمد رازی	عربی	«	۱۱۰
۱۱٦ ـ تحقیق محصورات	عربی	«	۱۱۱
۱۱۷ ـ تذکرةالائمه از محمد باقربن محمد تقی لاهیجی شاگرد مجلسی	فارسی	«	۳۷۳
۱۱۸ ـ تذکرهٔ سپهر ـ مقدمه‌ایست از عباسقلی خان سپهر بر تذکرهٔ ناصری خود او.	فارسی	«	۲۷۷
۱۱۹ ـ تذکرهٔ محمد شاهی از بهمن میرزا فرزند عباس میرزا پسر وولیعهدفتحعلیشاه قاجار	فارسی	«	۲۳٦
۱۲۰ ـ التذکرة المعیدة والذخیرة الحمیدة از عـزالدین			

ابواسحق ابراهیم‌بن محمد سویدی	عربی	»	١١٨
١٢١ ـ تذکرهٔ شعراء از میرزا محمد طاهر نصرآبادی اصفهانی	فارسی	»	٤٦٣
١٢٢ ـ ترتیب زیارة عاشورا	عربی	»	٢٩٦
١٢٣ ـ ترجمهٔ آداب‌المتعلمین ـ استرابادی‌از شیخ‌حسین‌بن محمدبن احمدبن ابراهیم‌بن عصفوربحرانی	فارسی	»	٢٩٩
١٢٤ ـ ترجمهٔ اسماء حسنی	فارسی	»	٣٣٩
١٢٥ ـ ترجمهٔ اعتقادات صدوق	فارسی	»	٤٣
١٢٦ ـ ترجمهٔ تاریخ سلاطین عثمانی (از اصل ترکی تألیف‌خیرالله‌افندی) و ترجمه از میرزامحمودخان افشار	فارسی	»	٤٢٦
١٢٧ ـ ترجمه تاریخ یمینی ـ ازابوالشرف ناصح‌بن‌ظفربن سعدمنشی گلپایگانی	فارسی	»	
١٢٨ ـ ترجمهٔ توراة	فارسی	»	٤٨٧
١٢٩ ـ ترجمهٔ حال عبدالحمید عطار ـ از شفتی	عربی	»	٣٤٥
١٣٠ ـ ترجمهٔ خطبه حضرت رضا (ع) مجلسی	فارسی	»	٥٠٥
١٣١ ـ ترجمهٔ‌سیاحت نامه تبت(اصل تألیف هانری لاندرو)	فارسی	»	٤٦٦
١٣٢ ـ ترجمة‌الصلوة‌از فیض‌کاشانی	فارسی	»	٣٣٨
١٣٣ ـ ترجمهٔ عهدمالك اشتر ازمجلسی	فارسی	»	٥٠٩
١٣٤ ـ ترجمهٔ عوامل مایه‌قزوینی ـ از عباسقلی‌خان‌سپهر	فارسی	»	٢٢٤
١٣٥ ـ ترجمهٔ‌عین‌الرمل	فارسی	»	٤٧٦
١٣٦ ـ ترجمهٔ‌فوائدضیائیه(شرح جامی بر کافیهٔ ابن‌حاجب)			

از عباسقلی سپهر کاشانی — فارسی » ۴۶۹

۱۳۷ ـ ترجمه و تلخیص نجاةالعباد ـ از میرزا ابـوطالب حسینی همدانی — فارسی » ۸۵

۱۳۸ ـ ترجمه و شرح عوامل مایه قزوینی ـ از عباسقلی سپهر — فارسی » ۴۱۵

۱۳۹ ـ ترجمه و شرح عوامل مایه قزوینی ازستاره‌خاتون طلعةالسلطنه (دختر عباسقلی سپهر) — فارسی » ۲۹۲

۱۴۰ ـ ترجمه وشرح عواملمایه گرگانی ازستاره‌خاتون — فارسی » ۲۹۳

۱۴۱ ـ رساله تسامح در ادلة سنن از شیخ‌مرتضی انصاری — عربی » ۷۹

۱۴۲ ـ تشریح‌الافلاك از شیخ بهاءالدین‌عاملی — عربی » ۴۰۲

۱۴۳ ـ تصحیح‌الاعتقاد شرح‌شیخ‌مفیدبراعتقادات‌شیخ‌صدوق — عربی ص ۲۹۴

۱۴۴ ـ تصحیح الاعتقادازشیخ‌مفید — » » ۱۵۷

۱۴۵ ـ تعارف ارواح ازخواجه نصیرطوسی — » » ۳۶۴

۱۴۶ ـ تعریف زمان ومکان (رساله در..) از خواجه نصیرطوسی — » » ۳۶۲

۱۴۷ ـ تعریفات ازملا دوپیاده — فارسی » ۱۰۰

۱۴۸ ـ تعریفات = (ده‌فصل ازعبید) — » » ۹۹

۱۴۹ ـ تعریفات = (ده‌فصل ازعبید ذاکانی) . — » » ۱۰۰

۱۵۰ ـ تعریفات (ملحق به تعریفات‌عبید) — » » ۱۰۰

۱۵۱ ـ تعریفات (بنقل از کتب‌فرنگی) — » » ۱۰۱

۱۵۲ ـ تعلیقات ازابن سینا — عربی » ۱۹۷

۱۵۳ ـ تفسیر آیاتی ازقرآن ازیکی‌ازعلماءاهل‌سنت — » » ۲۵۷

۱۷۲ ـ الجامع‌الصغیر فی‌حدیث‌البشیر والنذیر از عبدالرحمان‌سیوطی (گزیده‌ایست‌ازجمع‌الجوامع) عربی « ۳۸

۱۷۳ ـ جغرافیاوهیئت (کتاب‌اسکات) ازکاپیتان‌جواناتان اسکات‌انگلیسی فارسی « ۳۶۹

۱۷٤ ـ جغرافیای منازل تهران‌تاشیراز ـ ازمهندس محمدحسن‌ومهندس‌میرزا علیخان فارسی « ٤۹۰

۱۷۵ ـ جلاء الاذهان ازابوالمحاسن گرگانی بازواری فارسی « ۳۲۰

۱۷٦ ـ جلاءالعیون ازمحمد باقربن محمدتقی مجلسی فارسی « ۳۸٦

۱۷۷ ـ جمال‌الصالحین ازحسن‌بن عبدالرزاق فارسی « ۲۲

۱۷۸ ـ جمع‌مختصریامختصروحیدی‌ازوحیدی‌تبریزی‌قمی فارسی « ۳۹۱

۱۷۹ ـ جنگ شعر فارسی « ٤۳۰

۱۸۰ ـ جنگ (ازمشیرافخم سپهر) عربی « ٤۱۷

۱۸۱ ـ جنگ ادعیه واذکار عربی ۳۰٦

۱۸۲ ـ جنگ عربی وفارسی « ۹٤

جنگ (بیاضی) فارسی « ٤۷۹

۱۸۳ ـ جواب انشاء مولانا حسام ازعبید فارسی « ۱۰۰

۱۸٤ ـ جواب‌سؤال ازحاج محمدعلی‌بن عبدالواحد یزدی امام‌جمعه یزد فارسی « ۷۰

۱۸۵ ـ الجواهرالسنیه شرح عوامل‌المایه ازمحمد علی آرانی پسرحسن‌آرانی عربی « ٤٤

۱۸٦ ـ جواب‌المسائل الموصلیه الثانیه ازسیدمرتضی علم‌الهدی عربی « ۱۲۹

عنوان	زبان		شماره
۲۹۵ـ رساله فلسفی ـ بخشهایی از	عربی	«	۱۰
۲۹۶ـ رسالة فیما یتعلق بالتقلید ازشیخ مرتضی انصاری	عربی	«	۸۰
۲۹۷ـ رساله در کلام ازحجةالاسلام زین‌الدین شرف الشریعه	عربی	«	۱۱۳
۲۹۸ـ رسالةفی‌معنی‌الاستواءعلی‌العرش ازامام‌محمدغزالی	عربی	«	۱۱۵
۲۹۹ـ رسالة فی‌المناظرة از فخرالدین محمدبن حسین حسینی	عربی	«	۳٤
۳۰۰ـ رمل (رساله در ...) ازخواجه نصیرالدین طوسی	فارسی	«	۳۳۳
رساله دررمل	فارسی	«	٤۷۹
۳۰۱ـ رشحات‌القدس فی شرع نفحات الانس مولی عبدالرحمن جامی ازدرویش علی بوزجانی	فارسی	«	٤۰۷
۳۰۲ـ رشحات نشاط ـ میرزا عبدالوهاب نشاط	فارسی	«	٤٥٦
۳۰۳ـ روضةالاحباب ازمیرجمال‌الدین عطاءالله پسر فضل‌الله حسینی دشتکی شیرازی	فارسی	«	٤۰۹
۳۰٤ـ روضةالاحباب حسینی دشتکی شیرازی	فارسی	«	٤۹۰
۳۰٥ـ روضةالانوارعباسی ازمحقق سبزواری‌محمدباقر بن محمد مؤمن سبزواری	فارسی	«	٤٥٤
۳۰٦ـ الروضةالبهیه شرح شهید ثانی است براللمعة الدمشقیه شهید اول محمدبن مکی	عربی	«	۳٤۲
۳۰۷ـ روضةالصفاء بخش نخستین ازمحمدمیرخواندبن خاوند شاه	فارسی	«	٤٥۷
۳۰۸ـ روضةالصفا ازمحمدبن خاوند شاه بخش دوم	فارسی	«	٤٥۸

۳۰۹ـ روضةالصفا ازمحمدبن‌خاوندشاه قسمتی ازبخش‌دوم	فارسی	»	۴۵۹
۳۱۰ـ روضةالصفا (بخش چهارم)	فارسی	»	۵۴۹
۳۱۱ـ روضةالصفا (بخش چهارم)	فارسی	»	۴۶۰
۳۱۲ـ روضةالصفا (بخش پنجم)	فارسی	»	۴۶۱
۳۱۳ـ روضةالصفا (بخش ششم) ازمحمدبن خاوندشاه	فارسی	»	۴۶۱
۳۱۴ـ روضةالواعظین ازمعین‌الدین مسکین فراهی (محمدبن فراهی)	فارسی	»	۴۰۶
۳۱۵ـ ریاض‌الانشاء ازخواجهٔ نجم‌الدین محمود فرزند شیخ محمد گیلانی (خواجه جهان)	فارسی	»	۹۰
۳۱۶ـ ریاض‌الشهاده و کنوزالسعاده ازمحمد حسن‌بن محمد معصوم قزوینی شیرازی	فارسی	»	۳۰۷
۳۱۷ـ ریش نامه ازعبید زاکانی	فارسی	»	۹۸
۳۱۸ـ زادالمعاد از مجلسی دوم (محمد باقربن محمد تقی مجلسی)	فارسی	»	۱۸۴
۳۱۹ـ زبدةالحساب = فارسی حساب ازمولی علی‌قوشچی	فارسی	»	۳۰
۳۲۰ـ زبدةالحقایق فی کشف‌الدقایق = تمهیدات نگارش قاضی عین‌القضاة همدانی (عبدالله‌بن محمد بن‌علی المیانجی)	فارسی	»	۱۳۷
۳۲۱ـ الزکاة (قسمت دوم) ازحاج میرزا حبیب‌الله‌بن میرزا محمد علی خان رشتی	عربی	»	۱۶۴
۳۲۲ـ اجابةالدعاء (رساله فی ...) پاسخ شیخ‌الرئیس به پرسش ابوسعید ابوالخیر	عربی	»	۳۵۰

۳۳۸- سؤال و جواب (رساله . .) از حاج ملاهادی سبزواری	عربی	«	۸۵
۳۳۹- رساله سه اصل از ملاصدرا (محمد بن ابراهیم شیرازی)	فارسی	«	۴۳۹
۳۴۰- سهو اللسان لسانی از مولانا شریف تبریزی	فارسی	«	۲۶
۳۴۱- سیر و سلوك (رساله در...) ترجمه‌ایست از سخنان محیی‌الدین عربی	فارسی	«	۱۹۱
۳۴۲- سیر و سلوك	فارسی	«	۲۰۰
۳۴۳- سیر و سلوك	فارسی	«	۲۲۱
۳۴۴- سی فصل از خواجه نصیرالدین طوسی	فارسی	«	۳۳۲
۳۴۵- سی فصل از خواجه نصیرالدین طوسی	فارسی	«	۵۴
۳۴۶- السیف المسلول علی مدعی دین الرسول از میرزا علیرضا پسر میرزا علی نقی کوثر علیشاه (مؤلف تربیع الشیخین)	فارسی	«	۹۳
۳۴۷- شامل التواریخ (بخش دوم شامل التواریخ مظفری است)	فارسی	«	۴۷۵
۳۴۸- شانزده خانه رمل	فارسی	«	۳۳۵
۳۴۹- شرح آداب البحث	عربی	«	۱
۳۵۰- شرح اثبات العقل خواجه نصیر از جلال الدین محمد بن اسعد دوانی	عربی	«	۱۹۵
۳۵۱- شرح اربعین از شیخ بهائی	عربی	«	۱۶۱
۳۵۲- شرح اربعین حدیث از محمد تقی فرزند حسینعلی هروی اصفهانی	عربی	«	۲۸۳

عنوان	زبان		شماره
۳۵۳ ـ شرح یك بیت	فارسی	»	۲۰۱
۳۵۴ ـ شرح بیتی از حافظ، از دوانی	فارسی	»	۱۸٤
۳۵۵ ـ شرح بیست و یك نام خدا	فارسی و عربی	»	۱۸۷
۳٦٦ ـ شرح تجرید از مولی علی قوشجی	عربی	»	۲۳
۳۵۷ ـ شرح تلخیص المفتاح	عربی	»	۳٤
۳۵۸ ـ شرح تهذیب =العجاله= نخود فولا از مولی جلال دوانی	عربی	»	۱۵۱
۳۵۹ ـ شرح ثمرهٔ بطلیموس ترجمه و شرح از خواجه نصیر طوسی	فارسی	»	۳۲۸
۳٦۰ ـ شرح حال ابراهیم بن هاشم از شفتی	عربی	»	۲٤٤
۳٦۱ ـ شرح حال عمر بن یزید از سید محمدباقر شفتی	عربی	»	۲٤۳
۳٦۲ ـ شرح حدیث الحقیقة از کمال الدین عبدالرزاق کاشانی	عربی	»	۱۹۸
۳٦۳ ـ شرح حدیث من مات ... از ابو حامد محمد غزالی طوسی	عربی	»	۱۱٦
۳٦٤ ـ شرح حکمة العین از شمس الدین محمد بن مبارکشاه (میرك بخاری)	عربی	»	۱۲۳
۳٦۵ ـ شرح خطبه شرح متوسط (شرح مختصریست شرح متوسط کافیه)	عربی	»	۳۱۵
۳٦٦ ـ شرح دعاء حزب البحر منقول از سیدحسن شاذلی	فارسی و عربی	»	۲۰۰
۳٦۷ ـ شرح دعاء حزب البحر (دعا منسوب به سید حسن شاذلی)	فارسی و عربی	»	۱۸۵

۳٦۸ - شرح رباعیات شیخ‌ابوسعید (احتمالا مؤلف محمد دهداراست میباشد)	فارسی	« ٦٥
۳٦۹ - شرح‌الشافیه ازاحمد جاربردی (شیخ‌امام فخرالدین ابوالمکارم احمدبن حسن تبریزی)	عربی	صفحه ٤٧؛
۳۷۰ - شرح صمدیه	عربی	« ٢٦٦
۳۷۱ - شرح‌الصمدیه الصغیر از سیدعلیخان مدنی برصمدیه شیخ‌بهاءالدین عاملی	عربی	« ٤٥٣
۳۷۲ - شرح‌قصیده ازمحمدبن احمدبن رکن‌الدین جندی حسینی	عربی	« ۳۹۹
۳۷۳ - شرح قصیده‌فی‌الافعال شرح بدرالدین محمدبن محمدبن عبدالله‌بن مالک‌بن ناظم‌نحوی برقصیده پدرخود محمدبن عبدالله	عربی	« ٢٨٦
۳۷٤ - شرح قصیده عینیه (نفسیه، روحیه) ابن‌سینا احتمالاً از شیخ سلیمان بحرانی	عربی	« ۳٥۳
۳۷٥ - شرح الکافیه ابن‌حاجب	عربی	« ٢٨٨
۳۷٦ - شرح‌کافیه ازرضی‌الدین محمدبن‌حسن‌استرآبادی ملقب‌به نجم‌الدین برکافیه ابن‌حاجب	عرعی	« ۳٨٥
۳۷۷ - شرح‌کافیه ازسیدشریف‌علی‌بن محمد جرجانی برکافیه ابن حاجب	فارسی	« ١٨٠
۳۷۸ - شرح کفایه ضیاءالدین مکی برانموذج زمخشری	عربی	« ٤٠١
۳۷۹ - شرح‌المطالع ازقطب‌الدین رازی	عربی	« ۳٥
۳۸۰ شرح ملخص (ازقاضی‌زاده رومی - موسی‌بن		

عنوان	زبان		شماره
محمدبن محمود ـ بر ملخص محمود بن عمر چغمینی)	عربی	»	٢١٣
٣٨١ ـ شرح نصاب ابو نصر عمر فراهی	فارسی	»	٣٩٢
٣٨٢ ـ شرح نصاب از عبدالصمد فرزند کمال بن امیر الحاج	فارسی	»	٣٣٩
٣٨٣ ـ شرح نصاب از عبدالصمد فرزند کمال بن امیر الحاج	فارسی	»	٣٣٩
٣٨٤ ـ شرح نهج البلاغه از ابن ابی الحدید عبدالحمید بن هبة الله	عربی	»	٤٧٤
٣٨٥ ـ شرح نهج البلاغه از محمد صالح بن حاجی باقر قزوینی معروف به روغنی	فارسی	»	٢١٠
٣٨٦ ـ شرح هدایة الحکمه (از قاضی میرحسین میبدی بر هدایه اثیر الدین ابهری)	عربی	»	٣١٠
٣٨٧ ـ الشمس المنیر فی طرح الاکسیر از ایدمر بن علی جدکی	عربی	»	١٥
٣٨٨ ـ الشمس (یا) شمسیه از علی حسن شاید (علی بن حسن) است	فارسی	»	١٣
٣٨٩ ـ شمع یقین یا آئینه دین از حسن بن عبدالرزاق گیلانی	فارسی	»	٤٣
٣٩٠ ـ شوارق الالهام (شرح مولی عبدالرزاق علی بن حسین فیاض لاهیجی بر تجرید خواجه نصیر طوسی)	عربی	»	٢٠٣
٣٩١ ـ شهادت بر ولایت در اذان (رساله در...) از ابو احمد محمد بن عبدالنبی نیشابوری	فارسی	»	٧٢
٣٩٢ ـ شیرین و فرهاد از وحشی بافقی کرمانی	فارسی	»	٣٤٣
٣٩٣ ـ صافی (تفسیر) از فیض کاشی (محمد بن مرتضی)	عربی	»	٤٤٩
٣٩٤ ـ صدپند	فارسی	»	٩٦
٣٩٥ ـ صد وصیت منظوم	فارسی	»	٢١
٣٩٦ ـ صراط النجاة از شیخ انصاری (مرتضی بن محمدامین)	فارسی	»	٣٧٩

٤٧٨ ـ کفایة التعلیم فی صناعة التنجیم از ابو المحامد محمد بن
محمود بن مسعود بن زکی غزنوی فارسی « ۲۷٦

٤٧٩ ـ کلام فی المواعظ ـ المواعظة النصیحه لبعض الاخوان
منسوب به ابن سینا عربی « ۳۵۵

٤٨٠ ـ کلمات قصار علی (ع) « باترجمه فارسی منظوم» عربی-فارسی» ۳۸۸

٤٨١ ـ کلیات عبید از عبید زاکانی فارسی « ۹٦

٤٨٢ ـ کیفیة صدور الکثرة عن المبداء الواحد از خواجه
نصیر الدین طوسی عربی « ۳٦۰

٤٨٣ ـ رساله در کیمیا عربی « ۷

٤٨٤ ـ رساله در کیمیا عربی « ۹

٤٨٥ ـ کیمیا (رساله در..). اصل از سفیان توری است و
مترجم شناخته نشده فارسی « ۹

٤٨٦ ـ گوهر مراد از محمد جعفر پسر طاهر خراسانی
اصفهانی فارسی صفحه ۵۰

٤٨٧ ـ لذات [رساله. .] از ملا معین فارسی « ۲۵

٤٨٨ ـ لطایف الاحکام (بخشی از...) فارسی « ۳۲۹

٤٨٩ ـ اللغة (کتاب فی...) «گزیده ایست از سر الادب
فی مجاری حکام العرب ابو منصور ثعالبی» عربی « ٤۱۱

٤٩۰ ـ لمعات از شیخ فخر الدین عراقی فارسی «

٤٩۱ ـ لوامع الاسرار، (بخشی از...) از قطب الدین محمد
رازی بویهی عربی « ۱۰۹

٤٩٢ ـ لوایح از عبدالرحمن جامی فارسی «

عبدالله خطیب	عربی	« ٤٤٦
٥٢١ ـ مشكاةالمصباح ازمحمدبن علیرضاتبریزی	عربی	« ٧٥
٥٢٢ ـ مصیبات امام سوم (ع) = ترجمهازهجار	فارسی	« ٥١١
٥٢٣ ـ مصباح المتهجد صغیر ازشیخ طوسی	عربی	« ١٥٣
٥٢٤ ـ مصباح الهدایه ومفتاح الکفایه	فارسی	«
٥٢٥ ـ مصیب‌نامه ازمحمد باقر مجلسی	فارسی	« ٥٠٩
٥٢٦ ـ مطول شرح بزرگ سعدالدین مسعودبن عمر تفتازانی برتلخیص المفتاح خطیب قزوینی	عربی	« ٤٥٠
٥٢٧ ـ معارج النبوة از مولا معین‌الدین حاج محمد فراهی	فارسی	« ١٧٣
٥٢٨ ـ معالم‌الدین (اصول فقه) ازشیخ ابومنصورحسن‌بن زین‌الدین	عربی	« ٣٤٢
٥٢٩ ـ معانی طبیعت ازخواجه نصیرالدین	عربی	« ٣٦٣
٥٣٠ ـ معرفت تقویم ازعبدالقادر پسرحسن رویانی لاهیجی (شاگرد قوشچی)	فارسی	« ٥٣
٥٣١ ـ معرفت تقویم	فارسی	صفحه ٥٥
٥٣٢ ـ معیارجمالی ازشمس‌فخری‌اصفهانی	فارسی	« ١٨٢
٥٣٣ ـ المغنی (شرح‌سعیدالدین کازرونی برموخرالقانون علی‌بن‌ابن‌الحزم قرشی)	عربی	« ١٧١
٥٣٤ ـ مغنی‌اللبیب‌ازجمال‌الدین ابومحمدعبدالله‌ابن یوسف (ابن‌هشام)	عربی	«
٥٣٥ ـ مفاتیح‌الشرایع ازمولی‌محسن فیض‌کاشانی	عربی	« ٣٨٢

عنوان	زبان		
۵۷۳ ـ نامه مأمون به‌حضرت (رضا ع)	عربی	«	
۵۷۴ ـ نامه‌مطرزی به‌قهستانی (ازفخرالدین‌ابن‌المطرزی	فارسی	«	۱۸۹
۵۷۵ـ نجات (رساله ...) ازمحمد علی تهرانی‌مستخرج ازترجمه شرح‌مختصر نافع سیدعلی طباطبائی صاحب ریاض	فارسی	«	۳۳۷
۵۷۶ـ نجاة الاحباب	عربی	«	۸
۵۷۷ـ النجم الثاقب ازمحمدبن علیرضا تبریزی	عربی	«	۷۴
۵۷۸ـ النزهة الاثناعشریه ازمیرزا محمد پسر عنایت احمد خان	فارسی	«	۹۲
۵۷۹ـ نزهة الارواح ازامیرحسینی حسین‌ابن عالم بن حسین هروی	فارسی	«	۱۷۴
۵۸۰ـ نزهةالقلوب ازابوبکرمحمدبن عزیزسجستانی	عربی	«	۱۲٤
۵۸۱ـ نزهةالقلوب ازحمدالله مستوفی قزوینی	فارسی	«	٤۲۳
۵۸۲ ـ نزهةالناظروتنبیه‌الخاطرازحسین بن محمدبن حسن‌بن نصرحلوائی (شاگرد سیدرضی)	عربی	«	۱۵۸
۵۸۳ـ نسبت نحوبا منطق از گفتارشیخ‌الرئیس	عربی	«	۳٦٤
۵۸٤ـ نصاب ازابونصرفراهی	فارسی	«	۵۲
۵۸۵ـ نصاب‌الصبیان ازابونصرفراهی (مسعودبن ابی‌بکر بن حسین‌بن جعفرفراهی سگزی)	فارسی	«	۱٦۵
۵۸٦ـ رساله درنصیحت ازخواجه عبدالله انصاری	فارسی	«	۲۸
۵۸۷ـ نصیحت نامه	فارسی	«	۳۷۱

۵۸۸ـ نظم‌الحساب = خلاصةالحساب منظوم ازقوام‌الدین